

SOPRONI FÜZETEK
2018.

Szerkesztette: Zentai László

Soproni füzetek 2018.

Művészeti antológia

A Szerkesztőség tagjai:

Bősze Balázsné Kenesei Irén, ifj. Bősze Balázs, Dr. Hegyi Ferenc,
Keresztény Richárd, Dr. Kovács András, Dr. Kovács József László,
Dr. Ifj. Sarkady Sándor, Schey Andrásné, Szabó Miklós, T. Horváth József

Főszerkesztő: **Dr. Zentai László**

A borító **Soltra E. Tamás: Felhőtlenül** című domborművének felhasználásával, Berkics Miklós tervei alapján készült.

Felelős kiadó: **Dr. Hegyi Ferenc**
(Kulturális Egyesületek és Baráti Körök Szövetsége)

Tördelés, tipográfia és képszerkesztés: T. Horváth József
Fotó: Horváth Endre

A kötet megjelenését támogatták: Sopron Megyei Jogú Város Önkormányzata,
Barankovics Alapítvány, Győr-Sopron-Ebenfurthi Vasúti Társaság,
FORENO Kft.

Példányszám: 400 db
ISSN 0138-9963

Nyomdai munkák: FORENO Foglalkoztatási
és Rehabilitációs Nonprofit Kft.

Felelős vezető: **Major Lajos**

SOPRONI FÜZETEK
2018.

MŰVÉSZETI ANTOLÓGIA

A MÖGÖTTÜNK HAGYOTT NÉGY ÉVTIZED

Negyven esztendővel ezelőtt, 1978 decemberében hagyta el a Széchenyi Nyomda Soproni üzemét az első Soproni Füzetek. Emlékszem, hatalmas ólomrudak lógtak a magasból a szedőgép fölé és lassan beleolvadtak egy félhenger alakú lefolyócsatornába, hogy a billentyűzettel leütött szövegek negatív betűnyomataként dermedjenek meg a B/4-es szedéstükör mintájában. Csattogott a nyomdászmaster kezében a satu, ahogy oda-oda ütötte a formába öntött sorokat a sablon falához. Alapító főszerkesztőnkkel, Sarkady Sándorral álltunk a XIX. századi, matuzsálemkorú nyomdagép mellett és vártuk a próbanyomatot, amelyet úgynevezett kutyanyelven adtak a kezünkbe. Sándor ott helyben elkezdte olvasni a szöveg elejét, majd „inassá szegődött magamat” arra kért, hogy az elkészült fejezetek lenyomatát hozzam be az

Óvónőképző Intézetbe, a Nyelvi és Irodalmi Tanszékre. Az általa gondosan korrektúrázott anyagot maga vitte vissza a nyomdába. Ma is érzem az ólom illatát és emlékszem ma is arra a napra, amikor – először és utoljára! – fogadott bennünket a Városi Tanács Művelődési Osztályának vezetője, hogy megbeszéljük vele a kiadvány költségeit, s benne a kötetben megjelenő költők és írók, valamint a képzőművészek tiszteletdíját. Verssoronként nyolc forintot, a prózai írásokért ívenként nyolcszáz forintot kellett „számfejthető állapotban” leadnom a tanács Pénzügyi Osztályán. Akkortájt mindössze százhuszonhat oldalas volt az első Soproni Füzetek! Berkics Miklós grafikusművész a Fórum presszóban vázolta fel a kötet borítótervét, s az azóta eltelt évtizedekben, mind a 31 szám ezzel a fedéllel jelenhetett meg, csak az évszámokat változtattuk... Eleinte a soproniak kétévenként olvashatták a periodikát, majd a 90-es évtizedben minden esztendőben közkinccsé teheték írásaikat a városban élő, a városból elszármazott, és a városhoz kötődő költők és írók. Sarkady tanárúr hangyaszigalommal gyűjtötte a kéziratokat. Tanszéki szobája a város művészeti életének egyik fellegrárává nemesedett. Sándor nemcsak szerkesztette a kiadványt, hanem számtalan esetben javaslatot is tett a szerzőknek írásaik pontosítására. Számtalan fiatal tehetséget indított el az alkotói pályán. Az ezredfordulót megelőző években már akkorára duzzadt a Füzetek terjedelme, hogy a szerkesztői, korrektori feladatokba bekapcsolódott Bősze Balázs is, aki a Kulturális Egyesületek és Baráti Körök Szövetségének elnökeként – Renner Kálmán és Dr. Metzl János utódként – továbbra is vállalta a kiadvány gondozását, és megjelentetését. Nevéhez fűződött az Adventi tárlat és a Soproni Füzetek egyidejű közreadásának az ötlete. Így válhatott Sopronban a két esemény a „Testvér-

műzsák ölelkezésének” csodálatos ünnepévé, évenkénti seregszemléjévé az Advent-i várakozás valamelyik vasárnapján...

Négy évtizeddel ezelőtt Sarkady Sándor az induló periodika előszavában azt írta: „Reményünk, hogy a kiadványt nem szalmaláng szülte, s az érdeklődő olvasó valóban egy életképes s o r o z a t első számát tarja a kezében.” Égi íróasztalára küldjük üzenetünket: Igen Sándor, igen Sarkady tanárúr! Az idei kötet, a sorozat 32. darabja!

Alapító főszerkesztőnk gondos pedagógusként azt is leírta: „Óhajunk, hogy a soproni műhelyből egyre több olyan alkotó kerüljön ki, aki mondandóival előbb-utóbb kiérdemli az országos közvélemény figyelmét is.” Sokan vagyunk soproni születésű, Sopronból elszármazott vagy ide visszatérő alkotók, akik bizonyíthatjuk, hogy az óhajtás meghallgatásra talált, a magvetés, az útrabocsátó szavak hozzásegítettek bennünket a provinciálisnál nagyobb figyelemre.

A Soproni Füzetek mai szerkesztőiként, kötelességünk tovább vinni mindkét szándékot, egyúttal megköszönve a város anyagi és erkölcsi támogatását. Hisszük, hogy a leghűségesebb város jövőbeli nemzedékeit is köszönhetjük évente közreadott gyűjteményes kötetünkkel. Reményünk akkor válik valóvá, ha találkozik olvasóink igényeivel...

Dr. Zentai László
főszerkesztő

Sopron, 2018 novemberében

SOPRON KULTURÁLIS ÉLETE
2018.

GERHARD CERVENKA

FESS MEZŐT, EGY KERTET, FESD MEG A SAJÁT PARADICSOMODAT!

(Fordította: Szabó Katalin)

Ezzel a témával indítottuk idei nemzetközi alkotótáborunkat Sopronban. Az ópera „pairi-dae’-za“ a babiloni „pardisu“ és a héber „pardes“ - „Paradies“ eredeti jelentése: „körülkerítés“.

Ádám és Éva csak úgy lehettek kiűzettek a Paradicsomból, ha kívülről még létezett valami, – a világ.

Kezdetben volt tehát a kerítés. Nélküle nincs Paradicsom. Nélküle nincs versengés, nincs evolúció. A kerítés alapkövetelménye minden kertnek, ez választja el a kertet a vad természettől, a haragos szomszédától és a falánk nyusziktól. És megnyit egy másik teret.

Hogy a kerítés kőből van-e, faragott, esetleg drótkerítés vagy üveg, hogy átnézhessünk rajta?

Amikor Ádám és Éva kiűzettek, az angyal csodálkozva kérdezte: „Olyan jó nem volt nektek, amikor a Paradicsomból kiűztelek titeket.“

És hol is van a Paradicsom? - Bent vagy kint?

Ki van szívesebben belül, és ki kívül?

Isten kertjében őrizték a Hesperidák „aranyalmáit“ „melon von Hesperiden“. Ellentétben a latin „melum“ szóval, az un. „melon“, amely olyan gyümölcsöket jelent így, mint az alma, a narancs, őszibarack, citrom, ..., amelyek a napfényben ragyognak. Ezek voltak a „halhatatlanság gyümölcsei“. Hesperidák - hatalom utáni vágy.

A „melon“ szó azonban kis állatokat is jelenthet, mint a juh, vagy a kecske. (Az aranygyapjú)

A görög mitológiában mindegyik kedvelt ellopandó dolognak számított. (Lásd Herkules és Jason).

A Paradicsom lehet számunkra akár a saját otthonunk is, vagy egy könyvtár (Carl Spitzweg – A könyvmoly - 1850), vagy akár műterem, egy kert, vagy megélhetjük egy réten, szemben a kedvesünkkel (Manet - „Reggeli a szabadban“), vagy a táncban (Matisse 1909/10). – Vagy csupán egy pillanatban, amelyben magunkat a Paradicsomban érezzük, saját Paradicsomunkban?

Vannak nyilvános kertek – parkok és útvesztők (Manirizmus), és kertek sziklákkal, homokkal, fákkal, amelyek meditálásra, filozofálásra indítanak bennünket, mint Kínában és Japánban és vannak privát kertek fűvel és virágokkal, utakkal, mit Bassin und öntözőkanna, és hollywoodi hintával, és Schrebergärten kerti törpékkel ...

Különleges kert volt Claude Monet kertje vízi liliomaival és fűzeivel.

És van még a „Gyönyörök kertje“ (Hieronymus Bosch 1500). - Arkadien. Indulás Chythera szigetéről (Antoine Watteau 1717).

Minden kertben van füves-virágos rét, gyógynövények pompáznak az összes színben. Kis állatok földön és levegőben – tarka pillangók. Egy madár dalol a napsütésről.

A természethű tájképfestészet nem hordoz jelentőséget, de a tájfestészet szellemisége meghatározza a kor művészetét. Ezért nem másoljuk le festéskor, amit úgyis láthatunk, hanem a természetet benső érzéseinken keresztül ábrázoljuk.

1892-ben Schönbrunnban az állatkertben egy évig állt egy ashantee falu. Peter Altenberg így írt könyvének „ashantee“ fejezetében:

„Paradicsom“

„Mit szeretnél legjobban a világon, Tioko?!“

„Green bills cutted, Sir---.“ (Zöld csiszolt üveggyöngyöket, uram)

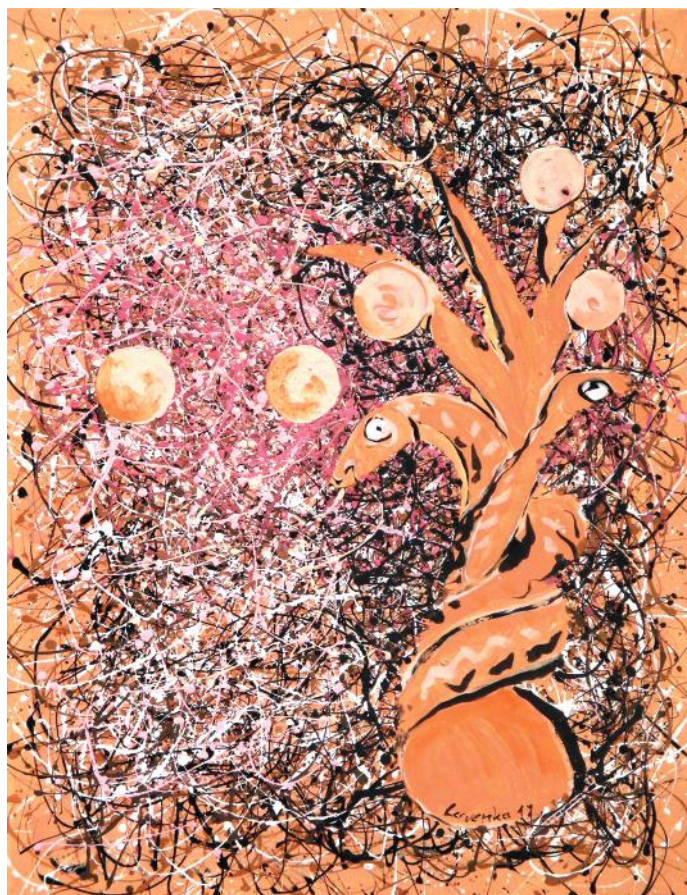
„És?!“

„And lila bills cutted, Sir---.“ (És lila csiszolt üveggyöngyöket, uram)

„És?!“

„And nothing, Sir---.“ (És semmi mást, uram.)

*(Elhangzott a 3. Nemzetközi alkotótábor megnyitó eladásán a volt Magtárban
2017. július 12-én, és a záró kiállításon július 22-én.)*

Cervenka Gerhard - Hesperidák melon-jai

DEVECSERI ZOLTÁN

**„VANNAK VIDÉKEK, GYÖNYÖRŰ TÁJAK”,
ARCOK, SZÍNEK ... ÉS ... SOPRON !**

Köszöntök mindenkit, aki eljött ide, a Várkerület Galériába, hogy a Kapuváron élő kiváló festőművész, Czanik Ferenc képeiben gyönyörködjék, Szent Lukács közeli ünnepére is gondolva, aki mint tudjuk, a festészetnek (is) védőszentje. Október 18. napja pedig a Magyar Festészet Napja.

Néhány éve Fertődön, a Muzsikaházban külön címet adtunk Czanik Ferenc kiállításának, Kányádi Sándortól kölcsönözve a költői szavakat. Most nem „címkézzük föl” a képeket, s a teljes anyagot se, hiszen ha darabszámban nem is nagyobb, de tematikában jóval gazdagabb lett ez a kiállítás.

Ebben a patinásan szerény környezetben is megerősítést nyerhetett a „Vannak vidékek, gyönyörű tájak” gondolati öröme. A legszebb vidékek-tájak pedig Kapuvárból (a Hanyból), Velencéből, Szilágyságból (Zilah, Zsibó vagy Ipp környékéről), hogy Sopront ki ne hagyjuk; továbbá: Bábolna, Ócsa határából és a vasi Hegyhátról köszönnek ránk!

Ránk köszönnek, mert Czanik Ferenc ajándéknak szánta ezt az egyesített, válogatásként, keresztmetszetként is ünnepi látványt...

Az előtérben a PIAC című kép fogadja a látogatót, odébb a RÁLÁTÁS NAGYFALURA. Akár az ifjú Toldit is odaképzeltetnénk a boglyák mellé (persze elrontanánk ezzel a festményt), s az egyetlen pasztellen látható a HEGYHÁTI TÁJ (Nagy Gáspár költő szülővidékéről) szénabálákkal, borús égéllyel.

Czanik Ferenc: Ölelés

Egy lovasokat ábrázoló festmény kisebb sorozatot előlegez a belső teremből, majd a BÁBOLNA melletti ÖLBŐI-tó egyszerűsége és egyszerűsége készlet bennünket hosszas rácsodálkozásra. És itt a teremben – csak nagyjából felsorolva – a képeket:

LOVAK – LOVASOK Joggal idézheti föl bennünk a ló történeti jelentőségét, kiemelten magyar vonatkozásait, „jellemét”, merthogy a „Ló nem iszik pocsolyából”!

Újabb képen a HANY vihar-készülettel, s ugyancsak a Kapuvár-menti Hanyból a „csíkos” éger, balladai mélységeket sejtető „légyökökerekkel”. Egyébként a csíkos jelzőt, a csík nevű halról kapta ez az égerfajta. Régen a vízben álló erdő tele volt csíkkal, ezzel a hengeres mocsári-lápi halfajtával. A szólások között találjuk: „Néz, mint a csík.” vagy „fürgé, mint a csík!” – változatokat, az eleven, életrevaló kisgyerekek jellemzésére.

A SOPRONI FÖTÉR közismert, gyakori festménytárgya a művészeknek, de jelen, egyedi alkotói megvilágításban csak ezen a képen láthatjuk.

Néhány festményről nem szólok, de ez nem értékítélet. (Hagynunk kell azért valamit a több tucat „társalkotónak” is).

A PORTRÉK különösen meggyőzőnek bennünket Czanik Ferenc művészi alázatáról: a női lélek arcon tükröződő gazdagsága, a zenélő lányok sugárzó lényé, az ÖLELÉS című anya-gyermekeivel kép már-már halhatatlan tisztasága, – magát a festőt is (konyhanyelven szólva) leveszi a lábáról!

Metaforikus értelemben az emberi arc egyfajta tükör. Márpedig ha az arc a lélek tükre, a lélek pedig az ember essenciája, akkor az emberi lényeg legpontosabban az arcok megjelenítésével mutathatja meg egy-egy műalkotás. Tehát sokkal többet kapunk, mint emberi arcok, egyedi jellegzetességeinek hiteles visszaadását.

Szép, noha tömörített teljességet kapunk Czanik Ferenc művészetéből! Igényes és rá jellemző érett műveiből hozott most ide mintegy 30 festményt a Várkerület Galériába. Letisztult, esztétikus „produktumokkal” képviseli önmagát, s tiszteli meg mesereit, művésztársait, tanítványait és szélesebb közönségét:

„A világ hetyke felülnézete és áskálódó alulnézete helyett ő (is) a dolgok belülnézetét, szebben: bensőjét láttatja!” (Ezt a gondolatot Tolnay Imre képzőművésztől idéztem, természetesen Czanik Ferencre vonatkoztatva!)).

Czanik mindegyik piktúrája (nemcsak az itt láthatók) a művész legletisztultabb mondandóját és üzeneteit, egy ember összegyűjtött kínját-örömét, egy férfi legmélyebb érzéseit és gondolatait hordozza, jeleníti meg érzékletesen! Ne feledjük a legfontosabbat: Ha a grafikus lételeme a rajz, a szobrász lételeme a tér, az anyag, ’a festő lételeme a szín! A természet adta formához nem lehet tisztelet nélkül hozzányúlni. – írja egy helyütt Wehner Tibor. A természettel és a festői anyaggal folytatott önzetlen párbeszéd eredményei ezek a képek. S ehhez jöjjön az a többlet, amit Önök, mint műértő-műélvező közönség „társalkotóként” hozzáadnak. Köszönjük Huszár Lilla művészi hegedűjátékát, amely méltó „aláfestése volt” a festőművész tárlatának, a lelkes szervezők előkészítő munkájának!

(Elhangzott a Várkerület Galériában, 2018. október 14-én.)

DOROSMAI ERZSÉBET

SÁRGÁK, NARANCSOK ÉS ULTRAMARINKÉK

Nagy megtiszteltetésnek érzem, hogy a Soproni Képzőművészeti Társaság tagjaként kollégám Grabner József kiállítását nyithatom meg a mai napon és azon a héten, amikor ünneplik országaszerte, valamint a határokon túl és szerte a világban a magyar kultúra napját is.

Ismerjük a festőt, akinek a témái elsősorban a nagy történelmi múlttal rendelkező szép városunk görbe utcái, napfényes falú házai, virágos ablakai. Derűs festményein a természet, a világ, a teremtett emberi környezet nyugalmaról és harmóniájáról szól.

Így van ez a mai kiállításon is, ahol a művész Bánfalváról mesél. Különleges képekkel lep meg minket az alkotó, több évtized alkotásaiból válogava ezt a sorozatot

Nem sorrendben láthatjuk a képeket, de van egy időrendjük. A kezdetektől, a pálya elejétől napjainkig készültek és így azután olyan épületekkel, utcarészletekkel, tájképekkel találkozhatunk a festményeken, amelyek ismerősnek tűnnek, mint például Bánfalva legrégebbi háza, a Scherrer ház. Olyan kerteket, házakat is láthatunk a festményeken, amelyek mára már sajnos eltűntek, a helyükre más került. Fel-felláncoló emlékek, legtöbbünknek azért emlékeztetőül szolgálhatnak.

Pajták címmel a legrégebben készült alkotást láthatjuk. Bár ez a hajdani neves soproni rajziskolában készült több évtizede, de színvilágában már ott láthatóak azok a színek, amelyek később az alkotó kedvelt, rá oly jellemző színei lesznek. A nagy színfoltokkal festett meleg színek, a barnák harmóniája, a sötét és világos foltok ritmusa kellemes hangulatot, csendet, nyugalmat teremtőek.

Sopronban az akvarellnek, a festészetnek ez a technikája is jól ismert, kedvelt, hiszen nagy múltja, hagyománya van. Gondoljunk csak Soproni Horváth Józsefre, a Mende- Műhl családra, de említhetném a - lassan feledésbe jutó, - miniatúrákat evvel a technikával festő Autherired családhoz tartozó Hannibál Gizellát.. Mindegyik művész a saját kifejezőeszközeivel a saját hangján szólalt meg.

Grabner József is megtalálta a saját hangját, képein megjeleníti a természetben a színeket átszövő fény szórtságát, nagy gyakorlattal kezelve az ecsetet a víz csillanását, tükrözéseit és a természetben jelentkező néha erős diszharmoniókat is harmonikusná tudja tompítani lírai képein. A könnyedséget sejtető képek mögött biztos mesterségbeli tudás rejlik. .

Egyetlen szál sem fut véletlenül az életben. Vagy nincs véletlen halljuk többször is.

Grabner József gyermekkorában a rajzolás és festés ösztönösen kibontakozó szenvedélyét, adottságát és igényét egy váratlan esemény is segítette. Sopron városában a köztisztelőben álló Della Pietra Steiner Antal járt éppen a Grabner családnál, amikor beszélgetés közben egy ecset koppant a padlón. „Ki fest itt?” – érdeklődött a művész. A fiatal Grabner József zsebéből esett ki az ecset. Della Pietra Steiner Antal attól a naptól kezdve magához hívta, tanította Grabner Józsefet. Kezdetben csupán másolatokat készített, úgymond az alapokat sajátította el, majd később egyre nehezedtek a feladatok.

Később Mende Gusztávhoz került és ott társai – többek között – Richly Zsolt, Vránich Rózsi mellett ültetett. A kor és a lehetőség adta technikákat, ami sok az ötve-

nes hatvanas években készült munka jellegzetes, jól felismerhető tiszta technikája a diópácot, a tus alkalmazását is elsajátíthatta.

A neves soproni tanárok, mint Mühl Aladár, Mende Gusztáv alkotói témaválasztása és a soproni hagyomány az akvarellfestés megalapozta a későbbi éveket. Mende Gusztáv és Lándori Angela műterme, a szívvel lélekkel vezetett városi rajziskola is sok élményt és tapasztalatot adott.

A tiszta akvarelltechnika tiszta, átlátszó felületeket ad, amely alól átvilágít a papír és néhány festékréteget egymásra téve más és más színeket érhetünk el. Összefolynak a színek a nedvesített felületen, a papíron keveredve szabadon szaladnak. Javításra van lehetőség, de már nem érünk el olyan hatást, mint amikor érintetlenül hagyunk néhány felületet. Éppen ezért mielőtt a festést kezdjük, a kép már ott kell legyen a fejben, mielőtt az ecset érinti a papírt Tudatos munkát kíván, frissességet és gyors döntést. Határozottságot, magabiztosságot. Előre kell tudnunk, melyek lesznek a világos felületek, hol lesznek a fények.

Hiába gondolják azt, hogy Grabner József amit hajdanán elsajátított csupán azt alkalmazza. Nézve a tárlat képeit látható, hogy jellemzi a megújulás igénye, az új megoldások keresése és a kísérletező kedv. Ezekben a képeken legalább három ilyen hangsúlyos fordulópont látható. Ha közelebről szemléljük az alkotásokat többféle kísérletezést is láthatunk a papír felületén, különleges textúrákat, folytatott és spriccelt felületet, szárazon festést vagy nedvesen hagyva az alapot szabadon haladó színeket, hol lendületesebb, hol lágyabb ecsetvonásokkal. Sajátos színekkel a sárgák, narancsok, mellettük a felvillanó vörös foltok egymást tüzesebbé tevő párosításával, a haragos, hidegebb téli képek kékjeitől a melegebbé váló évszak színeinek rögzítéséig. A verőfényes égbolt az ultramarinkék és kobaltkék különböző árnyalataiban, míg a táj a zöldek változatos

Grabner József - Faluvég

mélységeiben egyéni hangvétellel üde látványt nyújtanak, imitt-amott dinamikát adó hangsúlyos vonalakkal. Néha-egy egy emberalakkal, mintegy életet lehelve a képbe.

Grabner József a soproni akvarell hagyományainak folytatója, és életben tartója. Ez a varázsos, szemnek kellemes, üdítően ható technika tökéletes harmóniában van, az ábrázolt témával, illik Bánfalva hangulatához, a csendes udvarokhoz, a régi házakat körülölelő erdők csendjéhez. Grabner József egész eddigi életét ez a művészet, az akvarellfestészet szövi át. Itt látható képei örömet adnak a nézőnek és őrzik a látványt, mentve azt az utókornak úgy, mint ahogyan Delacroix megfogalmazta „A kép első kötelessége, hogy ünnep legyen az emberi szem számára.”

Hajdani tanára Mende Gusztáv így írt a várost festőkről „, lényeges hogy, aki festi a várost, vegye észre a szépséget, szívvel és szeretettel tegye.”

Szeretettel ajánlom a kedves vendégek figyelmébe ezeket a szívvel, lélekkel készült képeket. Figyelmes szemlélődést, felfedezést és élményt kívánva nyitom meg a kiállítást!

(Elhangzott a Sopron-bánfalvi Fiókkönyvtárban, 2018. január 25-én.)

A FidelissimArt CSOPORT KIÁLLÍTÁSÁHOZ

Sopronban minden a művészet iránt érdeklődő polgár ismeri a csoport művészeit, régebbi munkáikat, mi több személyüket, sorsukat. A kérdés ezután a következő: ki vagyok én és mit keresek itt? Természetesen ezt nem fogom szemérmetlenül hosszan részletezni. Csak annyit mondanék, hogy negyvenegy évvel ezelőtt felszálltam egy Sopronba tartó vonatra, hogy meglátogassak egy építészhallgató, műegyetemista, soproni lányt, akinek a szülei épp el voltak utazva (a nyelvi formula rémületesnek tűnik, de így igaz).

A vonatra fölszálló bőrkabátosok is azt kérdezték, ki vagyok én és mit keresek itt. Sopron egy zsák volt, a zsák szája pedig be volt kötve. Nos, azóta a fent említett lánnyal két felnőtt gyerekünk és négy unokánk van, és egy nyaranta nyitva tartó lakásgalériánk Sopronban. A lakásgaléria révén sok soproni barátunk van, köztük művészkollégák is. Ez tehát a felkérés magyarázata.

Most pedig vissza a tárgyhoz. A leghűségesebb város leghűségesebb művészeinek munkái láthatók itt, most újra. Óvatosan mondom, hogy valószínűleg a legkitűnőbb művészeké. Ezt természetesen ők nem mondják ki, nehogy megsértsenek más helyi alkotókat. Én azonban, mint messziről jött ember kimondhatom. Kitapintható, hogy ez egy értékelvű, értékalapú közösség. Nem évjárat, vagy stílusközösség köti össze őket, hanem a minőség kategorikus imperatívusa.

Grecsó Krisztián egy 2011-es könyvheti megnyitójából idézek, amelyet Szegeden, Szegedről mondott: „...ha ez a vidék nem lenne megírva, már elvitte volna a feledés... A városnak nincs lelke magától. A várost nem teszik élhetővé a házak, meg a platánsorok... Amelyik város nincs megírva, az nem létezik.” Ezután Gárdonyit, Mikszáthot, Tömörkényt, Mórát, Juhász Gyulát, József Attilát, Radnótit említi név szerint. A képzőművészek ugyanígy a város lelkét építik. A Sopronét Mühl Aladár, Mende Gusztáv, Horváth József, Roisz Vilmos, Szarka Árpád, Renner Kálmán, Gáspárdy Sándor, és a nemrég elvesztett Sz. Egyed Emma és Giczzy János. És most már az itt jelenlevő alkotók.

Most én is abba a hibába estem, mint sok kiállítás megnyitójánál: Azoknak bizonygatom a művészet fontosságát, akik jelenlétükkel bizonyítják, hogy őket nem kell erről meggyőzni. De hát a pap is azokat gyözködi, ostorozza, akik ott vannak a misén.

Nem fogom minősíteni (pláne kritizálni) művészkollégáim munkáit. Erről Tömörkény egy novellája a „Felolvasás a gernyefalvi kaszinóban” című jut eszembe. Idézem: „Vahody Alfonz, a festő, megígérte, hogy közre fog működni. Fejtegetésbe fog bocsátkozni a régi iskolák modora felől és rá fog mutatni Rafael és Tizián sarkalatos hibáira.”

Ha most először a nőművészek munkáiról szólok (és nem sarkalatos hibáikról), az vajon udvariasság-é vagy szexista eltévelyedés? Szabad-e előre engednünk manapság a nőket? Hiszen a feminista gender-ideológusok szerint ez diszkreditálás, és ha több hölgyről van szó, szegregálás. Arról nem beszélve, hogy erőre engedjük őket, hogy aztán hátulról méregessük őket a hímsoviniszta férfitekintetünkkel. Jaj, de ilyen tekintete volt Raffaellónak, Rubensnek, Rembrandtnak, hogy csak az „r” betűseket említsen. Nem igaz, hogy a művészet története a fehér férfiak művészetének története. Aki ilyet mond, az nem ismeri Sofonisba Anquisolla, Maria Robusti, Artemissia Gen-

tillesci, Luise Elisabeth Vigée Le Brun, Berthe Morisot, Mary Casat stb. stb. vég nélkül sorolhatnám. És akkor csak a XVI. és a XIX. századok közötti időszakból tallóztam, hiszen a XX. és XXI. századi kitűnő nőművészek névsorát lehetetlen végigmondani.

Edőcs Márta munkáin mintha a múlt század hatvanas éveinek akkor merész modernizmusa mint játékos retró térne vissza. Amúgy sem tudnám őt jobban jellemezni, mint ő önmagát. Leírta, hogy amikor saját stúdiójában elkezdett üvegtárgyakat készíteni, akkor gyermekkori érzések és örömök között találta magát (már kislány korában is gyűjtötte az üvegyöngyöket, és abból ékszereket készített). Tökéletes az önjellemzés akkor is amikor tiszta vonalakról és harmóniákról írt célkitűzésként. Láthatóan nagyon ismeri a szakmáját, de mer egyszerű lenni. Azt hiszem, hogy ritka, hogy valaki a kis ékszerektől a használati tárgyakon és az építészeti felhasználású üvegpneleken át ilyen otthonosan mozogjon.

Magyar Móni grafikáit elég jól ismerem, hiszen férjével, Gézával együtt nyaranta résztvevője a 78-as Galéria kiállításainak. Móni mesterei között említi Berecz András grafikus- és festőművészt, akitől még Nyíregyházán tanult. Berecz azt mondja: „Nem a stílus a cél, de a kifejezés, a meggyőzés.”

És mit mond Móni hosszú évek múltán egy nyilatkozatában? „A képzőművészet nem csak arról szól, hogy magamnak csináljak valamit... annak a környezettel is kell kommunikálnia.” Összecsengő és fontos gondolatok, főleg ma, egy végtelenen individuális korban, amikor sokan kinyilvánítják, hogy csak önmaguknak akarnak megfelelni. Sőt vannak, akik a művészetet önterápiának képzelik. Lehet és van művészet-terápia, az egy másik kávéház. A XIX. századi önmagát a közösségért elégető vátesz figurától eljutottunk az öngyógyító barkácsművész egójához. Móni képszerűsége nem a tér, idő, akció hármas egység szisztémáján alapul. Termélységet és síkszerűséget egy felületen belül változtatgat (nézőpontokat is). Absztrakt repetitív gesztusok húzódnak a fehér felületen, míg egy csomópontban figuratívvá válnak. A kortárs művészet-történészek (meg a XX. századiak) reflexszerűen mondják a figurálisra, hogy illusztratív. Móni egy nyilatkozatában leszögezi: „nem minden illusztratív, ami felismerhető”

Ezen a mezsgyén térek át Sulyok Gabi munkáira. Ő akkor sem volt illusztratív, amikor figuratívabb volt, akkor sem volt illusztratív amikor illusztrált (Gilgamesz eposzok). Aki ennyire szuverén, az sohasem illusztratív. Gabi munkáit sokan, nagy szakértelemmel elemezték. Komoróczy Géza, Supka Magdolna, Száraz Miklós György, Szokolczay Lajos stb. Nem fogok versenyre kelni velük. Gabi biomorfikus, kozmogónikus, romantikus, elementáris és zenei. Bizony, zenei pályára készült, zongorázott és ennek a nyoma mind ott van a fehér papíron. A mostani munkákat nézhetnénk úgy is, hogy közben Schubert „Téli utazás” ciklusát hallgatnánk. Rejtőzködő, többértelmű ezáltal is nőies. Ugyanakkor metszően pontosan fogalmaz: „Ha a vonallal hazudni akarnak, az azonnal elárulja magát”. Az, hogy méltánytalanul későn kapta meg a Munkácsy-díjat és az, hogy még nem kapott Kossuth-díjat, az csak az egész grafikus szakma ostoba és sznob lebecsülésével magyarázható. Munkássága egyetemes és nagy magyar érték.

Lépjünk tovább a társaság férfi tagjai felé. A tagok között szándéktalan azonoságok, párhuzamok, un. szövegen belüli belső rímek lelhetők fel. Pl. ahogy Edőcs Márta gyermekkori élményeire vezet vissza mai munkásságát, úgy nem nehéz Gáspárdy Tibor akvarelljeiben meglátni a gyermekkori és mindmáig ható Sopron-élményt. Ezek a képek nem turisztikai anizxok, hanem egy erős szubjektív optikán át látott és láttatott városélmény. Még ha helyismerettel azonosíthatóak is motívumai, ez nem a valóság, hanem annak égi mása. A műkereskedelemben a papír alapú művek lebecsü-

lése – főleg Magyarországon – nagyon jellemző. Pedig az akvarell az egyik legnehezebb technika, mivel nehezen vagy alig javítható. A módosítgatások során egyszerűen meghal a mű a papíron. Erős felkészültséget és koncentrációt igényel, ilyen módon rokon a kínai tusképekkel. Csak zárójelben jegyzem meg, hogy Gáspárdy képein az aranyokker-kék harmóniák figyelhetők meg. A tavasz és a nyár harsogó zöldjei nem illenek álmvilágába. Erről jut eszembe Sir Joshua Reynolds mondása: „A természet túlságosan zöld, és rosszul van bevilágítva”.

Gerencsér Pán Tamás munkáiról Bereményi Géza mondta: „Ezek belső képek, szakrális tartalmú teremtmények”. Finom, konzonzáns harmóniákban tartott kollázsok, köztük képkalkító elemként besimuló szövegmustrák. Ha jól látom ezek egy része imádság, talán Erdélyi Zsuzsannának „Hegyvet hágék, lőtöt lépék” című archaikus népi imádságyűjtéséből valók. A keretek, amelyeket a művész maga készít, rusztikus befoglalói az imáknak. Azt hiszem, talán jól gondolom, hogy ezeknek a képfelületeknek a megépítése, a keretek elkészítése, mindez együtt egyfajta meditáció, egyfajta imádság. Tehát a kép imádságot ábrázol, és elkészítése maga is imádság. Az ikonfésztet ilyenféle tevékenység.

És akkor itt kapcsolódhatunk Kovács-Gombos Gábor munkásságához. Egyszer Budapesten, a Rátkai klubban Gábor Balassa Péterrel beszélgetett. Ott hangzott el, és erre büszke vagyok, hogy újabb képeinek, újabb korszakának megindítója az én felkérésem volt. Soproni, Jégverem utcai galériánk bejárati ajtaja fölött van ugyan is egy kis barokk köszenet: Szent Dorottya. Rendeztem egy meghívásos tárlatot, aminek a címe a Soproni kis Szent Dorottya üdvözlése volt. Úgy tudom, hogy a mostaniakhoz hasonló első képeit erre festette Gábor. Azóta beszélt arról, hogy úgy érzi a szakrális, transzcendens tartalmakhoz inkább illik az absztrakció, mint a figuralitás. Így munkái az ószövevény emberábrázolási tilalomnak is megfelelnek. Én úgy gondolom, hogy ezek a képek ugyan nem figurálisak, de nem is absztraktok. Számomra ezek tájképek, fenséges tájképek. Több kapuképe is van. Az inneni és onnani világot elválasztó kapuk mögöl az örök világosság fényei szüremednek át. Képein az égi havasok harmatoznak. Visszaadja a fénynek az igazi tartalmát, méltóságát: „Világnak világa”. Amikor meglátom egy felvételen Las Vegas fröcsögő fényzuhatagait összerándul a gyomrom. Gábor olyan szüzséket rendez a képein, amelyekkel helyzetbe hozza, felragyogtatja a fényt: reménységünket.

Soltra E. Tamás mostani munkáit sajnos előzőleg nem láttam, de soproni köztéri munkáit és érmeit jól ismerem. Miközben elsőrangú érmész, mint ahogy édesapja Soltra Elemér is az volt, köztéri szobraiban is figyelemreméltó egyedi. Az 1956-os emlékszobra komor méltóságával a leghitelesebb forradalmi megemlékezés. Egy nép sziszifuszi erőfeszítését ábrázolja, amellyel egy rettenetes kolonctól akar szabadulni.

Nemzetközileg is elismert kitűnő érmei közül, számomra különösen megejtőek az idős II. János Pál pápáról készültek.

Végére hagytam Szöcs Géza barátomat. Akinék 50. születésnap nagy összefoglaló tárlatát nemrégén láttuk a Festő-teremben. Géza nem imitál, hanem kreál. Képei montázsolv kirakósok. Mégsem marad a kép a síkban, hanem a kész mű transzparens rétegeken át mély teret sejtet, de nem mély teret ábrázol. Géza úgy építkezik, hogy a téglákat is maga gyártja hozzá. Ez különösen a sokszorosított grafikáira jellemző. Megműveli, megdolgozza a kis téglákat, majd egy bizonyos logika szerint összerakja és rendszerint sikerül a valóság gazdagságának megsejtetése.

Sajnos nincs itt idő és alkalom, hogy mélyebben fejtegyük a látottakat. Végezetül, van-e jelentősége, hogy ez a tárlat Sopronban van? Igen, feltétlenül, nem, szinte semmi. Igen, mert ennek a városnak múltja, jelene, alapja, éltető közege ezeknek a műveknek. Nem, szinte semmi, hiszen ahogy Móni mestere Berecz András mondta: „Párizstól, Budapeستől vagy Nyíregyházától (szúrjuk közbe, Soprontól) egyforma magasan van a csillagos ég”.

A kiállítást megnyitom, az alkotóknak gratulálok és további sok sikert kívánok.

(Elhangzott a soproni Munkácsy Teremben 2018. március 10-én.)

Soltra E. Tamás: Felhőtlenül

PROF. DR. FÁBIÁN ATTILA

A XXI. ORSZÁGOS ÉREMBIENNÁLE DÍJAZOTTAINAK KIÁLLÍTÁSA ÉS SZ. EGYED EMMA EMLÉKKIÁLLÍTÁSA

- „*Ha Sopron, akkor érembiennále*”-

Köszönöm a Soproni Múzeumnak és Dr. Tóth Imre igazgató úrnak, hogy az elmúlt 40 év 21. kiállítása méltón került megrendezésre. Köszönöm Nemes András művészettörténésznek, hogy elénk tárta művészeink alkotásait. Különös alkalom a mai, mert egyben SZ. EGYED EMMA emléke és művészete előtt is fejthajtunk. Sorozatokat készített az egyetemes és a hazai történelem, az irodalom, a zene és a képzőművészet nagyjairól. Emmi néni egyéni hangvétele, a részletek aprólékos, ugyanakkor átértékelő formázásában jelent meg. A történeti épületekhez való kötődése, legyen az soproni, magyarországi, vagy akár európai egész művészete során meghatározó. Vonzódott a népművészethez a hímzéstől a szövészig, népi mesterektől a népi építészig. Pályája utolsó korszakában a portréérmekek kerültek túlsúlyba, formanyelve leegyszerűsödött, a részletek helyett a nagy, összefogó felületek uralták érmeit. Számos emléktáblát készített városának és környékének. Emmi néni nemcsak kiváló művész volt, hanem szeretni való pedagógus is, aki soha nem szűnő, szerény mosolyával jobbá tett maga körül mindent – és mindenkit. Ábrázolásain érzékkel emelt magasztos szférába hétköznapi dolgokat. A műemlékek, történelmi városrészletek és építészeti motívumok karakteres megjelenítését női finomságával ötvözte. Sosem állt az első sorban, de mindig az első sorban volt a helye. Szerencsére mindig volt aki a szerény és csodálatos művészt a méltó helyére vezette. 1978 nyarán rendezték meg az első Díjazottak kiállítását, éppen 40 éve. A rendezvény teljes címe: Az Országos Érembiennále Díjazott Művészeinek Kiállítása. Az akkor megfogalmazott cél ma is érvényes: a biennálen díjat nyert művészek a következő évben külön kiállítási lehetőséget kapnak, ahol egyéniségük, művészetük, stílusirányzatuk jobban megmutatkozhat. Az érembiennálen megszokott kötöttséghez képest ma a sokféleséget, az alkotói sokszínűséget jeleníthetik meg a kiállító művészek. A kiállítással hagyományosan az előző évi Országos Érembiennále díjazott művészei előtt tisztelgünk. Idén 21. alkalommal rendezte meg a Soproni Múzeum a hagyományos érembiennálét páros években követő Díjazottak kiállítását. „A hagyomány és a modernség jegyében”. A letisztult formákat használó, a plasztika lényegét adó összefogottság ötvöződik a kísérletezés, a szokatlansággal. A nagydíjat az elmúlt évben Bakos Ildikó nyerte el. Ez a díj már régóta „érett” ahogyan a hozzáértők fogalmazzák. Valamennyi kiállítónk díjazott és mi szemlélők csak lelkesedve tudunk rájuk tekinteni, hiszen kiválóságukkal egy újabb soproni élménnyel lehetünk gazdagabbak. A kiállítók között jelen vannak a fiatalos lendülettel berobbánók, a feltörekvők és az érett tanítók. Talán így együttesen alkotnak egészet és csodálatos emléket Emmi néni életműve köré. Nem régiben zártuk az MNB érmekiállítását az egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Karán, ahol mintegy 300 mFt értékben láthattunk érméket és papír pénzeket a magyar történelem sorából. Sopronban mutatták be március 13-án Habsburg Albert Aranyforintját. Értéket közvetítünk. Az egyetem nem lehet csupán az oktatók és hallgatók zártkörű eszmecseréjének színtere. Mit sem ér az ott szerzett tudás, ha nem nyílnak meg a kapuk és a Sopronban zsongó kultúra előtt zártak maradnak a szemek és a fülek. Pár hete Szentpétervárott jártam és

feltöltődtem energiával és hittel. Az Ermitázsban épp Munkácsy Mihály nagy kiállítását mutatták be. A festmények előtt gyerekek álltak és a képekről beszélgettek. Nagyon büszke voltam magyarként és ismét reménykedő. A fiatalok nem a telefonjukkal játszottak és nem unatkozva egykedvűen töltötték el a kötelező órát. És arra gondoltam, hogy bárcsak itthon is így lenne. Az utcákon, ezer helyen alkalmi zenészek játszottak rockot vagy énekeltek épp akapella középiskolás lányok és fiúk. Megtelt a város művészettel és nem csak a fehér éjszakáknak köszönhetően, de valahogy nem akartam bezárkózni a szállodai szobámba és elaludni, mert minden elvesztett pillanat hiányzott volna. Kevés város ilyen gazdag, mint Sopron. Művészettörténetében egyedí, hangulatában kihívó. Ne felejtjük el, hogy napjainkban pedig a város egyik legnagyobb értéke az egyetem Alkalmazott Művészeti Intézete, ahol szintén kiváló művész tanárok tanítanak. Engedjék meg, hogy némi elfogultsággal Soltra E. Tamás éremművész, tanár úr csodálójaként, munkatársaként az Intézet itt létére és fejlesztendő jövőjére hívjam fel a figyelmet. Mert minden nap számít! Mert minden pillanat, amelyet a soproni vagy Sopront munkáikkal megtisztelő művészek meglátnak és általuk láthatunk mi is...számít.

(Elhangzott a Lábasházban, 2018. június 17-én.)

Sz. Egyed Emma: Hieronimus Bosch

FEJÉR ZOLTÁN:

A SOPRONI ÓDON PATINÁK SZÜLETÉSE

A város szépségét adó évszázadokon át felhalmozódott rejtett és valóságos patinák adják méltóságteljesen a miliók hangulatát. A lexikon szerint nemes rozstda, a bronztárgyak felületén a levegő nedvességének hatására keletkező zöldes barna színű réteg. Átvitt értelemben valaminek a múltból, a hagyományoktól, az ősöktől megszentelt becsessé, értékessé tett jellege. A soproni házaknál, pincéknél főképpen a változó vakolatok harmónia-teremtő világát értjük, melyek adják a város jellegzetes harmóniáinak összhangzását, városépítő kultúrájának évszázadosan összegyűlt struktúráját.

Írásom, kiállításom főképpen az Ikva-patakon túli úgynevezett Szent-Mihály dombi kultúra hagyományörző népeinek biedermeieres ízlésvilágát közelíti meg. Az évszázadok óta itt megtelepedett soproni gazda-polgár világ, a poncichterek, szőlő és babtermelő kultúrája, a német bohnenzüchterek, akik jellegzetes népi, néprajzi egységet hagytak maguk után. A külső és belső architekturális környezet látványteremtő hatása itt, a jellegzetes termelői szokásformákból keletkezett. A régi házak a „Wiedenen”, eltérnek, a belváros klasszikus stíluselemeitől. Az egyéni elképzelések, épületeik megvalósulásaihoz nem készültek szabályos műszaki tervek szerint.

Az utóbbiak a patriciusokkal szemben a Kis, Balfi, Végfordulat, Halász, Wieden, Szent Mihály, Rózsa, Szélmalom, Újteleki, Hátsó utcákban láthatóak. Az egymagában álló földszintes ház, a félemeletes oszlopfolyosós ház, az egy udvarban összeépített földszintes, gazdasági épülettel (fészker, istálló) létezett, a frank-típusú és az alemann – rendszerűvel együtt. Általában az első szoba volt a borkimérő helyiség, alatta pedig a pincerészek, hordóikkal. A poncichterek bormérését jelzi a ház kapuja fölött az utcára hajló rúdon lévő fenyőgally csomó, fehér (fehérbor), vörös (vörösbor) szalagokkal, a kereszt alakú fapálcika, pedig az óbornak volt a jele. (Felföldi János) A változékony történelmi múlt ellenére a városhoz nagy hűséggel kapcsolódó népek karakteresen épültek be a várost érző lakosok kultúrájába.

A második világháború utáni 46'-os kilakoltatások miatt magára hagyottá vált a kultúrtáj. A háború után, (1946) betelepített vidéki népekkel együtt dolgoztak Sopron könnyűiparában. Miközben még egy-egy textilipari gyár megfestette az Ikva vizét, a patak sok színben komótosan folydogált az összetöredezett kövek között. „Az emberi természet rendjében, a véletlent kizáró sorozat természetellenes és mesterkéltné.” (Jádi Ferenc) Ez az álromantikus állapot, a volt világ, mely kiüresedve várta a jobbra fordulás irányát, óhaját. A Balfi utcában még a 60-as évek elején, büszkén kocsikázott szerkerével Deim Pali bácsi, kumet-hámos lovaival. Időnként kackiás bajsza alatt nagyot kiáltott : „Hé”

„Ez a világ? És minden ami csak látható benne? illúziók, Richárd!”

(Richárd Bach)

Pali bácsi eredeti életét, gazdapolgári világát, a tanárrá vált Lincsi lánya megmen-tette a világnak. Ezen kulturkincsek a korrózió visszafordíthatatlan állapotában vára-koznak a régi pince sírboltjában. A pincéjükben mélyen ott hevernek az óriás abroncsok sokaságai, sok-sok tárgyi kincsével együtt az enyészetben. „De a lélek nem felejt, a lélek jelene sűrű, mindig érvényesül benne a múlt, az elfelejtett múlt is.” (Ancsel Éva)

Visszapillantva a második világháború szenvedéstörténeteire, az itthon maradtak pincéiben még forrt a must a Márton-napi (XI.11.) borkóstolóra várva.

Sokan hiába várták szeretteiket. A soproni ódon patinák korróziósan megmaradva hirdették az itt élő népek élő nyomait. A pincék szürkésen szikrázó csillogó falain a színes faltstruktúrák, okker-barnás színeikkel díszlegetek a falakon, tompán meg-megcsillanva. A mélybehatoló rétegstruktúrákban megjelentek a pigmentes patinák rögfaktúrái is. A bezártság és az idő, a pincék zárt tereiben önmagukban emlékeztek az üres falak tárgyaikkal.

Stippinger Miska bácsi pincéjéből kilépve, egy Árvaházi Mária szoborra bukantunk, aki még védi a múltbeli erős falak hangulatát, melyet Áncsi néni megmen-tett. A Wieden patinás házainak színes vakolatait vizsgálva, a többreteges színárnyalatok eszembe juttatták, a régi Magyarország gótikus reneszánsz barokk épületeinek díszítményeit. Így Frics városában épült Bertóthy Bálint kastélyát, melynek pártázatát Waxman Márton tervezte, és a vakárkádokon a többreteges festményekkel együtt láthatunk. A külső falak díszítő technikával készült ornamentjeit 4 rétegű vakolat színezetek kikaparásával tették patinás szépségűvé. Melyek nem hasonlók a mai divatos népszerű graffitis falfirkák stílusára. A spontán hulló vakolatok hasonló faltformákkal kiváltották bennünk a múltó idők ígétét. A soproni gazdák házai a színes meszelések kopásával sajátos épületpatinák változatos látványát hozták létre.

Ezek a megfigyelések segítettek ahhoz a grafikai anyag bemutatásához a soproni Festőterembe, melyek vizuális alapelemekre történő falbontásával egy dekonstruktív stílust hoztak létre. A Wieden és környékének bemutatása, vakolataival a környezeti szépségeinek történelmi áthatásaiból, merített létformákkal, egy bab- és szőlőtermesztő kultúra karakterét visszaadó esztétikumát adja a jelenkornak.

A II. világháború előtti és utáni soproni akvarell festészet Soproni Horváth József, Wosinsky Kázmér, Mende Gusztáv, Perényi Kálmán és Mühl Aladár vezető mesterei után az akvarellés városi látványok az Ikva patak összekapcsolásával a Tűztoronyig váltak divatosabb polgári ízléskultúrát teremtve. A megyei tárlatokon bemutatott képek már nem mutatták a város archaikus arcát. A posztavantgardizmus, a szocreál kiszorította a sopronias akvarelleket, pasztelleket.

A soproni Képzőművészeti Társaság újraalakulásával az alaptagságból kiszorított művészek közül még sokan ragaszkodtak a város csendéletes és architektúras környezetkultúrájának festészetéhez. A kiemelt barokk hatások, az egyéni szemléletmódok a romantikusan megújuló biedermeier realizmushoz kapcsolódtak. A pusztuló rég- és közelmúlt dekonstruktív világa nosztalgikusan hatott a művészeteket kedvelők-szeretők számára. A soproni ódon patinák, az életből merített tárgyi létformák változásával a múltidéző üzenetével és a hagyományörző környezet kultúrájával vált bemutatathatóvá. A patinás kerékvetőc csendéletei, a fali dísszé vált kumethámig, a szétszórt százfelé guruló abroncsok sokaságával, a háti putlis kosarak lyukas oldalaival, a szétesett puttonyokkal, az óriás hordócsapokkal, a fejen hordott silinkákon át, hordozzák magukon azok rekvizitumait, szép emlékeit. Az eltűzésre váró hordók beletörödvé sorsukba, eltűnésükre türelmesen vártak az enyészetben. A rozsdás kukoricamorzsoló a tragaccsal együtt kikerült az omladozó istálló sarkára. Loiblék pajtája egy elhagyott hegedűvel is büszkélkedett, s üres vödörrel, kapákkal, gereblyékkal várakoztak szétdobálva sorsukra. A téglaozmladékokra került szétesett kis- és nagy kocsik kerekeinek tengelymaradványai fenyegetőzve emelkedtek a Tűztorony irányába, egy-egy szigonnyal. Közben az egykori pincék elteltődtek a „modern” kor műanyag-szemét „vívmányaival”.

Az élet itt igazi „junk”, azaz szemétkultúrát hagyott maga után, az egykori takaros termelői magánházak udvarán. A soproni hagyományos polgári festészet nem illett bele ebbe a tárgykultúrába. S az avantgardnak, szocreálnak még tudat alatt sem volt köze ehhez az elhagyott mellőzött világhoz. Az ébredező magánmitológias város, a 70-es évektől egyéni élményanyagra hivatkozva, egyfajta történelemként fogta fel sajátos újszimbolizmusával ezen helyzetet. A Spurensicherung (a nyomok vizuális rögzítése) nem volt ismeretes a város művészeti lelkivilágában. De ilyen kis visszaszorult népcsoportnál nem jelentett még szimbolikus erőt sem. S, a „romantikus múltat” már nem volt szabad tisztelni! A soproni kortárs alkotók munkásságán keresztül, egy-egy városi miliő csendéletté „Kissé lányított világa” némi eredetiséget sugározott, megfosztva keresztény hitüktől. A hagyományos pikturához kötődő emlékezet is gátolta az új idők tárgyi művészetének kialakulását. Sopron barokk üzenete, a biblikus mágikus realizmusa nem volt ismeretes a jelenkor számára. A soproni szobortörödékek a békebeli pincékkel együtt kihalásra ítélve, emlékeztettek a nosztalgikus virágkor szépségeire.

Erre volt alkalmas a homlokzatokon az ódon patinák feltárásának jogosultsága, a fülkés csendélet-allegóriákban. A soproni barokk épületek szoborfülkéiben, figurális szoborszentjei mellé, odakerültek a poncichterek életének látványvilágának tárgyi hagyatécai. A Pfandler-pince előtere már várta az ajtók kinyílását, díszes üvegeivel, korsóival, tányérjaival, a kis belső fülkéiben. A megörökített jubileumi pince, előterének pincelejárója hosszúkás kenyér-kosarával, halával és a megpattant boros üvegeivel együtt nézett fel az előtér falán porosodó szarvasagancsra. A jubileumi pince belső világa mélyén, elnyelte az óriás abroncsok sokaságát, s az előtér kis sajtárában a bazsarózsák várakoznak a világosságra.

A pince félig nyitott ajtajánál egy citera húzódott meg a közeli borkínáló asztalka előtt.

Egyik pince elején öntötték le a tötikén a megmaradt mustot. A boráldás egy nagyobb hordó tetején gyertyát pislogtatva történt meg, úgy, miként egy galamb repdesett felette. A pincés Danae az ajtó mögé húzódva várta a pacienségét a vidám élet szépségeire vigyázva. Az udvaron öreg hordók társaságában ugrándoztak a varjúk a szárnyukat csapkodva, nagy lármát csapva, melytől az elosonó patkányok is megriadtak. A borvirágos pincék árnyékában szorgoskodtak a borkínáló boldogasszonyok. Az abroncsos hullahoppok mellett, a pincelejárók szellemei megidéztek a puttonyos világot. A láncos csapos akt, a hazatérő tragaccsal összetalálkozott a régen használt kidobott kukoricamorzsolóval. A hordós Krisztus megtámasztja az 1700-as évek kapuzatát, a kitelepítések viharaira emlékeztetve. A titkos értelmű rózsa az elhivatott családok mementója.

Pali bácsi pince-bejárója az udvarban „előreugorva” várja a látogatóit, csipkés csapos udvarrá alakulva. A soproni „Harmónia celesztin” borkínálással együtt a Balfi utca ki-beugró házaival, pergő vakolataival, a hal és bor, kenyér csendéleteivel üzenik a befogadó város hangulatát. A bortermelő Virágvölgy kis szerszámos kunyhóiba a hittnikben mindig vár a munka, hogy évről-évre a nagy hordókban beküldhessék az Ikva-menti város, pincéinek illatos-szőlős ajándékait. A soproni patinás allegória az előkapunál repkedő galamb szárny fényben reklámozza hordóival a város arcukat. A Balfi utcai házak ritmusos oromzatainak cikázásai magas kapuzataikkal befogadták a szőlős-kocsik sokaságát. A „soproni szobortörödékek” a Pócsi utca sarkán hirdeti az élet erejét és küzdelmét, sors-torzóját. A csendesen folydogáló Ikva-patak szélére kidobott szarvasagancson pihenő galamb békésen várja az új tavaszt. A Barokk-kapun kiguruló

babos-pogácsás hordó csendélete, a kékfrankos udvar elején hirdeti városunk egykori biedermeieres hangulatát. A Szent Mihály dombi Két Mór ház csodálatos barokk oszlopának kötényes, hegedűs, kerékvető madonnája, kifejező erejével utal a város polgári életének és gazdakultúrájának történelmi múltjára.

Végül köszönetet mondok a teljesség igénye nélkül, a kor tanúinak az igazi emberi visszaemlékezéseikért és méltányos történeteik igazság-centrikus elmondásáért, melyekkel elősegítették e kor életének művészi bemutatását.

(Elhangzott a soproni Festőteremben 2017. október 14-én.)

Fejér Zoltán: Kumelhámos allegória

TABU

– A 13. augusztusi rondella tárlat elé –

Már az anyatejjel szívtam magamba mi az, hogy fotóművészet, előhívtam édesapám mellett, kaptam egy műanyag fixires csipeszt a papírképeket előhívás és öblítés után beledobta a fixires tálba és rám kiáltott: tuszold bele! Imádtam a sötét kamra, ami jelen esetben a családi fürdőszoba volt sárgászöld fényét, és azt a titokzatosságot, hogy nem lehet akármikor kimenni az ajtón, mert akkor minden eltűnhet. Emlékszem, hogy görnyedt édesapám az íróasztala felett, ahogy retusálta a portréfotókon a májfoltokat idősebb híresebb művészberek portréin. Vagy, amikor megláttam rajta azt az alkotói izgatótságot, ahogy elkapott egy-egy fontos érzést, pillanatot, megláttatott valamit, az ő objektívén keresztül. Persze az is előttem van, ahogy dilemmázik, tuskodik önmagával és a művészettel.

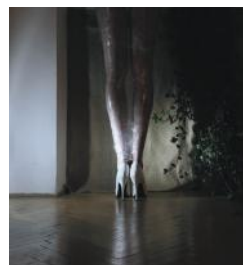
Tiszta szívemből mondom, igazi megtiszteltetés, hogy a mai estén én nyithatom meg ezt a kiállítást. Ezért az ajánlékért cserébe én is hoztam nektek valamit, egy történetet, fogadjátok tőlem szeretettel.

Amit én most mesélni fogok Nektek, az réges-régen történt. Az igazság járta a világot. Járt országról országra, innenoda, onnan meg ide, városról falura, faluról városra, és bekopogtatott minden házba, minden konyhába és palotába. De akárhol bukkant fel, az emberek becsapták az orra előtt az ajtót. Senki nem akart vele barátkozni, senki nem akarta még látni sem. Az igazság csak ment, ment, orra a térdét verte, mellei a hasáig lógtak. Bőre aszott volt és száraz. Talán már térdig is lejárta a lábát, amikor egy városba jutott. Ott megállt egy téren. A tér közepén egy különös, színes ruhába öltözött alak állt. Piros, narancssárga, zöld, kék, mindenféle szín volt rajta. Az emberek körbevették, nevettek vele, mindenki őt akarta látni, mindenki közel akart kerülni hozzá. Ő meg csak nézte, ahogy tülekednek körülötte, és csodálkozott. Sokáig várt, amíg az emberek végül hazamentek, és a színes ruhás alak ottmaradt a tér közepén. Akkor az igazság lassan odaoldalgott, és megszólította:

– *Ki vagy Te?*
 – *Én vagyok a Mese.*
 – *A Mese? És mondd, miért szeretnek Téged ennyire az emberek? Egész délután itt figyeltelek, mindenki Téged akart, rajonganak érted. Oly sok helyen megfordultam, oly*

Ambrits Tamás

*G Nagy László-
Kövári Anna*

Hainer István

Hajdú László

Mayer Kornél

Kránitz András

Molnár Zoltán

Süveg Gábor

sok házba bekopogtam, de az emberek grimaszolnak és elfordulnak, ha meglátnak. mondd, engem miért nem akar senki?

A Mese így válaszolt:

– Ó, erre könnyű válaszolni. Az emberek azért nem akarnak tudni sem rólad, mert meztelen vagy. Gyere csak, majd én segítek rajtad.

Ekkor a mese átölelte az Igazságot, és szépen lassan elkezdte ráaggatni saját ruháit. Zöldet és pirosat, sárgát és lilát... és azóta az Igazság és a Mese együtt járnak a világot, az emberek nagy örömeire.

Aki nem hiszi, járjon utána...

Arra kérek most Benneteket, gyertek és járjátok körbe a teret, nézzétek meg a fotókat. Mert a Soproni Fotókör pontosan azt tette, amit a Mese, csak fordítva. A kör túl van már 13. Rondella ART-on, most jött el az idő, mostanra értek be és meg a Tabukra. Ki mit tart tabunak? 1-2 hónapig tartó megbeszélésből, szavazás után született meg a téma majd a képek. Úgy hallottam rengeteg érv és ellenérv volt a tabu mellett.

A művészek leveszik a ruhát, a pirosat, kéket, feketét az erőszakról, a fájdalomról, a titokról, a bűnről, a hallgatásról, itt van az Igazság és félig meztelen. Beszéljünk róla, arról, amiről nem lehet, vagy mégis? Mózes hozta a kőtáblákkal Istentől az első tabut, a tiltásokat, mi az, amit szabad és mi az, amit nem.

A tabuk nagy része átvett viselkedési mintán alapul, ami azt jelenti, hogy utánajárás, kérdésfeltevés nélkül veszszük tudomásul a tiltás tényét. Példának itt vannak az egyes testfunkciókhoz tartozó hangok, illetve azok kibeszélése. Mindenki megtanulja már gyerekként, hogy nem illik hangosan böfögni, és nem tájékoztatunk mindenkit a székletünk minőségéről. Ezekkel kapcsolatban mind elhangzott az 'erről nem beszélünk' vagy az 'ilyet nem illik' mondat, amelyek létjogosultságát nem kérdőjeleztük meg. Nem beszélünk róla, és kész. Tabutéma.

Vannak témák, amelyekre ideiglenes tilalom vonatkozik. Időről időre újra előtérbe kerülnek, többnyire akkor, amikor valamilyen hír nagy társadalmi visszhangot vált ki, de a sajtó inkább kerüli a kérdést. Ilyen témának számít az abortusz, az eutanázia és a halálbüntetés.

Minden kornak és minden rendszernek megvoltak és megvannak a maga tabui, s az aktuális tabuk sorát az adott kor vallási és társadalmi felépítése határozza meg. Tiltott témának számítottak bizonyos vezetők, tárgyak vagy éppen állapotok, például a terhesség, a homoszexualitás, fogyatékoság.

Magyar vonatkozásban sem kell nagyon messzire visszatekintnünk, hiszen a szocializmus idején a mindennapi élet is tele volt tabutémákkal. A nemiség ábrázolása ma már sem

Németh Béla

Tóth Tibor

Hainer István

Herr József

Németh Csaba

Soltész Boglárka

Pócza Gábor

Ujvári Gábor

Szabó Márton

a képernyőn, sem a nyomtatott sajtóban nem tilos, de a hétköznapi beszédben is jelen van.

A tabuk létrejötte, fennmaradása és eltűnése nem ad hoc folyamat, hanem számos körülmény hatására áll be. Sokszínű emberek sokrétű gondolkodása alkotja és formálja folyamatosan a társadalmat. Éppen ezért különböző kultúrákban különböző tabuk fordulnak elő, alig akad olyan – talán csak a vérfertőzés és a kannibalizmus kivételével –, amely minden kultúrában azonos formában létezne.

A tabuk kialakulásában a mai napig meghatározó szerepe van a félelemnek. Mostanában nem Isten haragjától félünk, amely villámként sújt majd le ránk, hanem a kitaszítottságtól. Napjainkban egyre nagyobb a megfelelési kényszer, a tetszeni akarás, így még nagyobb nyomással járhat a közösségtől eltérő vélemény kinyilvánítása. Soproni Fotókör szereti feszegetni a határokat, kíváncsiak voltak meddig mernek elmenni az Igazság megmutatásában és milyen fogadtatása lesz a képeiknek.

(Elhangzott a Várkerületi Rondella előtt 2018. július 27-én.)

FRANG GIZELLA

ÖSSZMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS BRENNBERGBEN

Engedjenek meg egy személyes vallomást.

A véletlen hozott Brennbérgbe. Vagy mégsem?

Gyermekkorom alsó-lőveri hangulatát találtam meg e helyben, ahol élek, és olyan szomszédokat, falubelieket találtam, akik befogadtak. Véletlen lenne?

Véletlen lenne az is, hogy egyik szomszédom éppen Becher Nándor helytörténész volt, akivel sokszor beszélgettünk Brennbérgbánya hajdanvolt világáról?

Elbeszéléseiben meglevenedett a bányavidék múltja, az összetartó közösség, a művészeti csoportok sokfélesége, és még sorolhatnám...

Pezsgő élet volt itt valamikor, saját hagyományrendszerrel, iskolákkal, templommal, zenekarokkal és kórusokkal, kaszinókkal, azaz társasági helyekkel...

De az elmúlt mintegy 70 év nem kedvezett Brennbérgbányának. A munkát adó bányát bezárták, az életerős bányászokat máshová telepítették, a települést elkerítették – még önnön részeitől is...

Nándi bácsi sokat kesergett, hogy megfogyott az itt élők száma, hogy egyre kevesebben járnak össze és alkotnak közösségeket, hogy kikopóban vannak a hagyományok...

Ha most itt állna, hiszem, hogy örülne a szíve. Látná, hogy életerő járja át szeretett faluját. Hogy Brennbérg népe büszke arra a helyre, ahol éli mindennapjait. És büszke arra a történelemre, ami adatott, de arra a környezetre is, amely ide teremtett...

Mert véletlen lenne, hogy a kiállítókat megfogta a táj hangulata? Hogy szinte valamennyiüknél visszaköszön egy-egy részlete az ember és a természet alkotta környezetből? A templom, az utcák, az erő, a tó...

Az itt élő alkotók lendületet, ihletet kapnak e békés világban. Abban a környezetben, amely megálljt parancsol rohanó mindennapjainkban, amely alkalmat ad a merengésre, a gyönyörködésre, a fantázia szárnyalására.

Nándi bácsi örülne, hiszen új hagyomány sarjadt ki egy két évvel ezelőtt megfogalmazott ötletből, és a csemete már erősödik...

2016 óta ez a harmadik Brennbérgi Összművészeti Kiállítás, ahol jobbra az itt élő alkotók mutatkoznak be. Ki festménnyel, ki pasztellal, ki kerámiával, más fotóval vagy éppen porcelánnal.

Színes kavalkádja ez az itt élők munkáinak. A bemutatkozó alkotók hátterét Brennbérg adja a maga sajátos miliójével.

De nem csupán a helyben élők tették közszemlére alkotásaikat, hanem Sopronból és környékéről is érkeztek alkotások. Sőt, az ismert és elismert soproni művészt, Grabner Józsefet is megihlette e világ, ezért festette meg az itt látható erdei hangulatot vagy az ó-brennbérgi utcarészletet...

Grabner Józsefet méltatni kicsiny vagyok. Eddigi életművét úgyis ismerik számtalan önálló vagy csoportos kiállításáról, díjai a művészek és a város elismerését jelentik. Az, hogy ő e tárlat díszvendége, mindent elárul: támogatja, értékeli az ifjú alkotókat...

Jelenléte garancia! Biztosíték arra, hogy a most bemutatkozó jó úton járnak, alkotásaik megérték másoknak örömet szerezni. Megmutatja, miként lehet a saját han-

got keresni és megtalálni, hogyan lehet olyan szemmel járni a világot, amelyben a valóságábrázolás és szimbólumrendszer egyéni optikán keresztül értelmezhető...

És most néhány mondatot hadd szóljak a többi kiállítóról! Sokféle háttérrel kezdtek a művészettel foglalkozni, sokféle foglalkozást űznek civilben, és nem lehet őket azonos korosztályba sem besorolni. Ettől színes és érdekes e tárlat.

Búzás Tünde óvónő és gyógypedagógus-logopédus tanár, s művészetterapeuta képzésen vett részt a Pécsi Tudományegyetem Művészeti karán. Néhány éve kezdett festeni (akrillal és olajjal, szinte mindenre: fa, papír, vászon), azóta több egyéni kiállításra volt Sopronban, Bükön, Jánossomorján, Szakonyban. Saját bevallása szerint nagyon sokat köszönhet a festésnek: új barátokat, művésztársakat, harmóniát és belső békét.

Hargitai Boróka a soproni Széchenyi Gimnázium 7. osztályos diákja. Kedvenc időtöltése a rajzolás, az itt kiállított képek inspirálója Mende Zsolt rajzszakköre és rajztáborra volt. Kedvence a japán anime rajzstílus és minden, ami a keleti kultúrához tartozik: legyen az film vagy zene...

Hargitai Benke a győri Révay Gimnáziumban tanul, fizika-matematika szakon. Alkotómunka számára a rajzon kívül a programozás, a szaxofon, az elektronikus zene, a futás, és még ezer dolog. Az itt kiállított képeket a természet inspirálta.

Holló-Imrik Erika az elmúlt évben ékszereket mutatott be, most két fali tárgyegyüttest hozott. A koncentrikus textúrák egyfajta meditációs tárgyak, a gondolatokba való elmélyülést szolgálják. Nála a Nap, a hullám, a vízcsepp, mint az elemi erők formáinak és az emberi kéz alkotta szövés- fonás textúráinak az ötvözte. Anyaga limogé-i (limózi) porcelán. A nyúlfivérek – saját vallomása szerint – ritka kivételt jelentenek, hiszen figurális el-elvétve alkot, ez a sorozat mégis szívéhez nőtt, ugyanis a gyógynövények nagy rajongójaként Szabó Gyuri bácsi Budapesti gyógyfüves boltját ékesítette velük, ünnepi dekorációként.

Holló Hunor építészmérnök, aki az építészeti fotográfiával a művészi és a mérnöki szemlélet határvidékein mozog. Ars poeticája szerint az építészeti fotográfia segítségével vissza lehet fordítani a teret a szimbólumok világába, kiemelve annak esszenciáját. Az építészet és a terek tisztelője, megismerésére illetőleg a látványtervezői látásmódra fókuszál. Ezért az e filozófia mentén fogant képeit kínálja megtekintésre.

Németh Gyula elszármazott brennbergi. Saját bevallása szerint a festés a hobbija, amely sok sikerélményt hozott eddig is neki.

Resszer Angéla és Pintér Attila a mai kiállításra közös kerámia munkáikat hozták bemutatásra melyeket görög-római stílusban készítettek el. Lányuk, Pintér Eszter, rajzaival vesz részt az idej kiállításán.

Tóth Andrásné Sarolta magát amatőr művésznek tekinti, aki igyekszik tanulnia képzett társaktól. Legfőképp akrillal fest most, az anyagban a színeket szereti. A tárlatra természet-ihlette képeket hozott.

Várallyainé Jenovai Szilvia egy éve költözött 3 gyermekével és férjével Brennbergbányára. Az alkotás mindig elkísérte életét: nagy szeretettel vállalt arcfestést családnapokon, gyermekekkel, felnőttekkel barkácsolást... 3 évvel ezelőtt csatlakozott az Ágfalvi alkotókörhöz, azóta fejleszti festői tudását...

Kedves Egybegyűlteket!

Láthatják: színes kavalkádja ez a kiállítás az itt élők valamint a környező településekről érkezett alkotók munkáinak. De a bemutatkozók háttérét Brennberg adja a maga sajátos miliójével.

És minél többen figyelnek fel a „genius loci”-ra, mutatják meg a lelkükön átszűrt lényegét, annál többen ismerik és szeretik meg a falut...

És ez a szeretet kitarulkozik, közösséget alkot, beépül a még élő, mélyben gyökerező hagyományok közé. Szinesíti, gazdagítja a palettát, erősíti az emberi kapcsolatokat.

Így maradhat Brennbergbánya az a hely, ahol az utcán köszönnek egymásnak az emberek, ahol még az autókból is integetnek egymásnak, ahol nemcsak lakni, hanem élni is jó!

Tamási Áron az Ábel Amerikában című regény-trilógiájában írta le a szállóigévé vált mondatokat:

„Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.”

Oly sokan használják ezt a világpolgár nyitottságának bizonyítására. De egy pillanatra idézzük fel a folytatást, melyből talán kiderül Tamási valódi közlő szándéka és bölcsessége! Az idézett szöveget egy néger fiú szájába adja, aki „ahogy ezt kimondta, ismét kacagni kezdett, de nem egészen úgy, mint az előbb, hanem a keserves és az örökké hontalan ember könnyes kacagásával.”

Tamásival együtt én nem a kóbor lélek otthonkeresését, hanem a megtalált otthon érzését kívánom mindannyiuknak! Az otthonét, ami biztos pont, ahol megérkezettnek érezzük magunkat, amely közössége befogad, ahol kölcsönös a tisztelet és a szeretet!

Találjuk meg kincseinket, de már ne a föld alatt keressük, hanem a föld fölött, a mindennapok szépségei mellett a helyi énekekben, muzsikában, a megélt hagyományokban és az alkotásban!

Kívánom, hogy ezt az otthon-létet adja meg a jövő a képeken, alkotásokon keresztül is alkotónak és befogadónak egyaránt, itt Brennbergbányán!

(Elhangzott
Brennbergbányán,
2018. augusztus 12-én.) *Búzás Tünde: Gaia*

GÓDOR JÓZSEF FOTÓKIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJA

Engedjék meg, hogy szeretettel és tisztelettel köszöntsem Önöket Gódor József nevében is, aki, a Kőszegi Csók István Művész Kör oszlopos tagja az egyesület megalakulása óta és egyetlen, fotózással foglalkozó alkotója.

Így aztán minden, ami az események, főleg kiállítások dokumentálásával, azaz fényképen való rögzítésével történik, az ő elévülhetetlen, lelkesen felvállalt feladata. Arról már nem is beszélve, hogy állandó résztvevője a kiállítások rendezésének a képek elhelyezésének. Ő egy biztos pont, rá mindig lehet számítani. A lelkesedés, az önzetlenség a kulcsa a közösségért folytatott tevékenységének, amely mindig is jelen volt életében és természetesen a nyugdíjas korban teljes mellszélességben felvállalt, a fényképezéshez kapcsolódó alkotó tevékenységének is.

Szeretett városába, Kőszegre a katonaévek hozták, vagy vitték. Már ekkor vele volt elválaszthatatlan társként a fényképezőgép is, a fényképezés technikájának egyre alaposabb ismerete. A város teljesen elvarázsolta. Ez a szeretet, no meg a szerelem itt is tartották, itt él családjával évtizedek óta. Hűséges ember ő a javából, minden szempontból. Talán nem tévedek, ha azt mondom, hogy Kőszeg ez a rendkívüli szépségű, Sopronnal rokon hangulatú város adta meg azt az ösztönzést, amely az egyszerű fényképezéstől a szenvedélyesen alkotó, a világot már más szemmel figyelő, a szépségre, a természet csodáira kíváncsi és érzékeny emberhez vezetett.

Gódor József ifjabb éveiben munkájából és a közéletben vállalt szerepköréből kifolyólag bebarangolta hazáját. Magyarország minden megyéjét ismerte, bejárhatta legszebb tájait a nyugati végektől, Debrecenig. Nem is lehet megbecsülni hány ezer felvételt készített, amelyből több kiállítás anyaga került ki értő szemű válogatással. Beszélgetéseink során megkérdeztem tőle, melyek a kedvencei. Ekkor árulta el, hogy Kőszeg és környéke után, mivel nagyon szereti a vizet a Duna, a Duna mente kisebb, nagyobb települései és a Balaton. Ezekben az években még hagyományos labormunkával készültek el a képek. Ennek is nagy élvezettel volt mestere.

Az élet azonban úgy hozta, hogy megjelent a digitális technika és ő műszaki végzettségű révén könnyen és gyorsan elsajátított minden új ismeretet és használta fel az új lehetőségeket.

Szerencsés módon nyugdíjas éveire a világ is kitért, már nem voltak kötöttségek, csak legfeljebb anyagiak, utazhattunk szabadon. Európa ez eddig nehezen megközelíthető országai számunkra is elérhetővé váltak.

Gódor József élt is ezzel a lehetőséggel, óriási lelkesedéssel, szenvedélyes kíváncsisággal utazott. Felesége ebben is hű társnak bizonyult. Évről évre gyarapodott Európában, aztán a közel keleten készült felvételek száma. Olaszország, Ausztria, Svájc, Hollandia, Franciaország, Dánia, Erdély, Törökország és még tovább sorolhatnám lettek az élménygazdag utak helyszínei.

2018-ban, tehát ebben az évben döntött úgy, hogy ezeket az élményeket, a képek rögzítette szépséget, hangulatot, fel kell dolgozni és egy kiállításra szánt kollekciónak formájában megmutatni. Hűen ars poeticájához, ma is vallja: „a téma előtted van, meg kell látni, aztán másokkal is megláttatni...”

Ez az új kiállítási anyag „Hazám Magyarország – otthonom Európa” címmel először itt nálunk a Várkerület Galériában kerül bemutatásra. Hölgyeim és Uraim mi itt

és most egy premiernek vagyunk részesei.

Különlegesnek számít technikai okból is ez a kiállítás, na nem azért, mert Gódor József a számítógép lehetőségeit venné igénybe képei kidolgozásához, azok izgalmasabbá, különlegesebbé varázslásához, erre ő nem kapható, hanem azért, mert nem papír

alapra, hanem vászonra készültek. Ez most egy új lehetőség, amely érdekes felületet biztosít és tartósságot is a képeknek.

Az itt látható 33 képet megtekintve biztosan sokunkban felmerül, hogy itt és ott mi is jártunk, láttuk az Eiffel tornyot, az erdélyi nevezetes Békás szorost, ismerjük a Wörthi tavat, csodáltuk a vízeséseket és talán volt szerencsénk Kappadókia különleges világához is.

Csak éppen nem készítettünk ilyen nagyszerű felvételeket az ott látottakról, vagy ha készítettünk is, nem figyeltünk arra, hogy milyen szögben, honnan, mekkora távolságból kell a fényviszonyoknak megfelelően, a felhők járását is figyelembe véve, óriási türelemmel, érzékenységgel és tudással, szinte együtt élve a fényképezőgéppel kiválasztani az megfelelő pillanatot az exponálásra. Ilyen módon fényképezni, teljes embert kíván. Ez csak azoknak adatik meg, akik valóban a fotókészítés szerelmesei, igazi, elkötelezett alkotó emberek. Olyan jó értelemben vett fanatikuskoknak, mint amilyen Gódor József.

E soproni kiállításon most nézzük és élvezzük az ő szemén keresztül a jól és kevésbé jól ismert világot, úgy, ahogy sok szeretettel ő látatja velünk. A képek elárulják óhatatlanul, mit szeret ő igazán – a romantikusan vad, regényes, hegyi tájakat, a vizek varázslatát, a felhők izgalmas játékát a háttérben és a természet ölelte épületek különleges szépségét. Mindezt lelki alázattal, valódi szépségüket megláttatva, egyszerű, sallangmentes módon teszi. Engedjék meg, hogy felhívjam egyik kedvenc képemre a figyelmüket. Ez az Eiffel tornyot megörökítő kép. Sokunk láthatta már mindenféle módon lefotózva. Csillogva-villogva, aluról-felüről, éjjel, nappal stb. Párizs jelképe Gódor József képén nemes, méltóságteljes, visszafogott egyszerűségében, valóban kortalanul és szívünkhöz közelálló módon, igazi szimbólumként látható. A lényegét láthatjuk, a lényegét sikerül megláttatni velünk és ez az igazi művészet. És ha figyelmesen szemléljük a képeket, több ilyen élményben lesz részünk.

Végezetül had mondjam el Önöknek azt is, hogy Gódor József önálló kiállításainak sorában, ha jól számolom ez a soproni bemutatkozás a 10-dik. Tehát, nemcsak premiért, jubileumot is ünneplünk, valamint egy közeli születésnapot is.

Szívből jövő köszönettel és szeretettel gratulálunk, és jó egészséget kívánunk és azt, hogy még sok alkalommal, ne csak az internet segítségével a számítógépen, hanem még további kiállításokon is láttassa meg velünk a világunk szépségét, a természet csodáit.

(Elhangzott a Várkerület Galériában 2018. szeptember 22-én.)

GOSZTONYI MIKLÓS

ÉRZELMI NYITOTTSÁGRA VAN SZÜKSÉG A ZENEI GONDOLATOK BEFOGADÁSÁRA

Életünk minden percének a létezés ilyen-olyan öröméről kellene szólnia – e gondolat megtestesítője Bősze Ádám zenetörténész, zenei antikvárius. A Bartók Rádió – és a világ első komolyzenei tehetségkutatója, a Virtuózok állandó – műsorvezetője az ünnepi hetek alkalmával Sopronban járt.

– Míves, régi korokat megidéző grafikai kottacímlapok kiállításával nyitották meg a Sopron Classicot a Liszt-központban. Honnan jött az ötlet, hogy közkinccsé tegye e kollekciót? – kérdeztük Bősze Ádámot, a Bartók Rádió jeles műsorvezetőjét.

– Zenetörténeti diplomám mellett az ikszedik szakmám az antikváriusi, amelyet böcsületes és lelkes felkészülés, majd sikeres vizsga előzött meg. Mindig érdekelték a régi, papír alapú dokumentumok, könyvek, kották, amelyeket zeneakadémista koromban is nagy lelkesedéssel, s – nevemhez híven – bőszen gyűjtöttem. Végül nyitottam Budapesten egy antikváriumot. Idővel komoly méretűvé halmozódott fel az anyag, hiszen örültem minden olyan könyvnek, kottának, amelyet az idők pora lepett. Aztán egyre több olyan kotta került

hozzám, amely zeneileg ugyan nem volt kiemelkedő szerzemény, de a kotta címlapját figyelemre méltó grafika – többnyire jelmez- és díszlettervezők, neves grafikusok munkája – díszítette. De például Vértés Marcell, a Párizsban ünnepeelt újpesti születésű festő, grafikus, illusztrátor vagy épp Toulouse-Lautrec francia festőművész, a posztimpresszionizmus mestere sem volt rest kottacímlapokat rajzolni. Nekik – és a többieknek – kiváló kereset-kiegészítést, a zenekiadóknak pedig remek marketinget jelentett: a kirakatok látványos címlapjai vásárlásra készítették a polgárokat, akik közül soknak odahaza zongora várta az új slágereket, a könnyedebb darabokat. E XX. század első évtizedeiben nyomtatott kottacímlapokat aztán elkezdtem félrerakni, pusztán azért, mert jól néztek ki, s megkaptam egyedi, a múlt század világába visszarepítő bájos hangulatuk. Zene- és nem művészettörténész vagyok, így tehát azt nem tudtam megállapítani, milyen értéket képviselnek. Ebben Majcher Barbara, a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala főtanácsosa segített, akivel az egyik budapesti Design-hét díjátadójának műsorvezetőjeként találkozhattam. A címlapokról úgy nyilatkozott, hogy abszolút beillenek a design kategóriába. Budapesten rendeztünk is belőlük egy szép kiállítást. Mondhatnám, hogy ezt hoztuk el Sopronba, de ez csak részben igaz: a kol-

lekció zömét időközben felvásárolták. Ez már egy másik, látványügyileg és hangulatilag azonban azonos értékű válogatás.

– Antikváriumában melyik a legrégebbi kiadvány?

– Jelenleg egy, a XVI. századból való kódexlap, de előtte volt egy sokkal régebbi is. Az a kódexlap a XV. század elejéből származott, s abból a szempontból jelentett különlegességet, hogy kotta is szerepelt rajta. A lejegyzésből pedig kiderült, Magyarországon készítették. A reneszánsz hazai zenetörténetből viszonylag kevés kézzel írott dokumentum került elő, ez kuriózumnak számított. Ma már a Zenetudományi Intézetben őrzik.

– Most térjünk be a Bartók Rádióba, ahol tíz éve műsorvezető. Miért van önben az indíttatás, hogy rendre beolvassa a személyét szapuló SMS-eket, e-maileket?

– Valóban, 2008-ban írtak ki egy pályázatot, műsorvezetőt kerestek. Barátom ösztönzött, jelentkeztem. Nem voltam meggyőződve a sikerről, mert úgy éreztem, a Bartók Rádióhoz én túlságosan laza vagyok, lazább, semmint hogy elviselhetnének. A legnagyobb meglepetésemre felvettek. Alapvetően hölgyet kerestek – Becze Szilviát akkor szerződtették –, aztán hozzácsaptak engem is. Az elején izgultam: vajon hányan és miképpen fogják megbánni, hogy felvettek? Kis idő elteltével persze nagyon megszerettem a munkámat. S hogy szokásommá vált beolvasni a személyemet érő kritikákat? Először egyáltalán nem estek jól a kíméletlen megjegyzések, hiszen csak egy kis szint, stílszerűen szólva egy kis könnyedséget szerettem volna hozni a komolyzenei műsorfolyamba. Voltak, akiknek tetszett ez a törekvés, s voltak, akiknek nem. Ezt bántó élű üzenetekben a tudtomra is adták. Egy alkalommal viszont olyan szellemesen, frappánsan csepuilt egy illető, hogy az még nekem is tetszett. Akkor gondoltam arra, ez annyira jó, hogy be kell olvasnom. Úgy is tettem, s ekkor mintha átkapcsoltak volna bennem valamit. Rádöbbsentem, nem kell nekem mindenkinek megfelelnem, ilyen vagyok, ezt tudom nyújtani. Másrészt Esztergomban a ferences gimnáziumban végeztem a középiskolát, s az egyházi intézményben akaratlanul is megtanítottak minket arra, miként lehet könnyedén felülemelkedni a sérelmeken. Az igazsághoz persze az is hozzátartozik, hogy rengeteg dicséretet is kapok a hallgatóktól, de azt soha nem fogom beolvasni...

– Ön szerint mi van a komolyzenében, ami függővé teszi az embert?

– A Sex Pistols-ért rajongtam 13 éves koromban, amikor koncertekre járó nagymamám egyszer arra kért, üljek le melléje, s hallgassuk meg együtt lemezen Beethoven V. szimfóniáját. Utána kérdően rám nézett. „Rettenetes, unalmas, hosszú” – mondtam neki. Lelkileg rendkívül intelligens asszony volt, bólíntott, nem erőltette rám a klasszikus zene világát. Aztán egyik pillanatról a másikra bűvölt el a muzsika, amikor már képes voltam az érzelmi nyitottságra, az újdonságokra. Igen, el tud csábítani a komolyzene, a befogadó pedig függővé válhat, folyton keresve az újabb és újabb zenei gondolatokat, dallamíveket, a szépséget vagy akár a nyers erőt benne.

– Ha jól sejtem, ezer és egy zenemű a kedvence. Melyik a három legkedvesebb?

– William Byrd reneszánsz angol zeneszerző négyszólamú miséjének Agnus Dei tétele; Bach Máté passiója az elejétől a végéig; s Kocsis Zoltán előadásában Bartók Op. 14-es szvitje. Ezek után csoda, hogy függővé válik az ember...?

GOSZTONYI MIKLÓS

MOLNÁR ANIKÓ: A BUDAPESTI NEMZETI SZÍNHÁZBAN JÁTSZIK A SOPRONI SZÍNműVÉSZNŐ

– Kicsi voltam, amikor meghalt a nagymamám. Hátborzongató érzés fogott el, amikor gyerekefjével rádöbentem: egyszer nekem is meg kell halnom. Az jutott az eszembe, hogy valamivel meg kell hosszabbítanom az életemet. Ha színész leszek, akkor annyi életet élhetek, amennyit csak akarok – mesélte a színházművészethez való vonzódása kezdetéről Molnár Anikó, a soproni Petőfi Színház népszerű és nagyra becsült színművésze. Az új évadban a budapesti Nemzeti Színház közönsége is megismerheti tehetségét.

– Milyen érzés, hogy társaival együtt Budapesten, a Nemzeti Színházban keltheti életre a „Ha mi holtak feltámadunk” című Ibsen-mű darabbeli múzsája történetét? – kérdeztük Molnár Anikótól, a színdarab egyik főszereplőjétől, aki zseniális alakítással, túlvilági dimenziókat is felrajzolni képes attitűddel és karaktermegformálással hívta fel magára a figyelmet. Ugyanis az elmúlt soproni színházi évad egyik legnagyobb sikerdarabja a „Ha mi holtak, feltámadunk” című dráma volt. Pataki András soproni színingazgató-főrendező munkája komoly hírnévre tett szert: a vajdasági Zentán, a kisvárdai Magyar Színházak Fesztiválján, az Esztergomi Várszínházban is játszották. A szakmai elismerés csúcspontjaként pedig a következő évadra felkérést kapott az ország első számú színházától is.

– Bevallom, nagyon örülünk a fővárosi lehetőségnek, hiszen a Nemzeti Színház fogalom a szakmában. Pár éve már megízlelhette a soproni társulat a Nemzeti milióját, amikor a „Magyar Elektra” című darabbal, majd „A bábjátékos” című rockoperával vendégszerepeltünk ott. Mindkettőt Katona Imre állította színpadra. Ez utóbbinál életre kelt bábok történetét elevenítettük meg; számomra pedig az, hogy a Nemzeti-ben újból szerepelhetek, az maga az életre kelt álom – válaszolta örömteli mosollyal a szimpatikusan szerény, elragadó személyiségű művésznő.

– Az Ibsen-drámában miként lett partnere a szobrászművészt alakító Kossuth-díjas Szilágyi Tibor?

– Budapesten a Thália Színházban is felléphettünk az Üvegcipő című Molnár Ferenc színművel, még 2014-ben. Szilágyi Tibor, aki korábban soproni színingazgatóként tevékenykedett, eljött megnézni bennünket. Az előadás végén bekopogott az öltözőmbe, és gratulált az alakításomhoz. Csak később vetődött fel a gondolat Pataki András és Szilágyi Tibor egyik megbeszélésén, hogy színre vihetnénk Ibsen „Ha mi holtak

feltámadunk” című művét. Szilágyi Tibor játszaná az idős szobrászművészt, jómagam pedig az egykori fiatal műzsáját, szerelmét. Megtiszteltetésnek vettem, hogy Szilágyi Tibor partnere lehettem. Elképesztően jó vele dolgozni. Emberséges, korrekt, mentes a művész allűröktől, s olyan közvetlenséggel megáldott, mintha csak most jött volna ki a főiskoláról. Így a próbákon minden adott volt ahhoz, hogy „ráérezzünk” a szerepekre, s megteremtjük azt az intim, egyszermind az idők távlatába vesző hangulatot, emlékképek sorát, amelynek kétségbeesett keresése és megragadni akarása

kisugárzik az egész darabból.

– Voltaképpen hogyan kezdődött vonzódása a színművészethez?

– Kicsi voltam, amikor meghalt a nagymamám. Hátborzongató érzés fogott el, amikor gyerekfejjel rádöbentem, egyszer nekem is meg kell halnom. Az jutott az eszembe, hogy valamivel meg kell hosszabbítanom az életemet. Ha színész leszek, akkor annyi életet élhetek, amennyit csak akarok. Ajkán születtem, s volt egy tanító nénim, aki minden évben gyerekek szereplésével rendezett darabot. Meghatározó élményem marad a „Kincskereső kisködmön”, amelyben éppenséggel fiús feladatot osztottak rám: a könyvkereskedőt, aki alaposan leszidja az alkalmazottját. Jómagam csendes kislány voltam, s odahaza sem láttam olyan példát, miképpen kell valakit kíméletlenül lekiabálni. Utólag megtudtam, azért kaptam meg ezt a kissé indulatos szerepet, mert a tanító néni kinézte belőlem a bátorságot, el tudom játszani ezt a felbőszült jelenetet. Igen, megvolt bennem a bátorság, s nagyon élveztem ezt a fajta „hitelességet”, amely nem mintákból, hanem szerepjátszási örömből fakadt. Nagyon jólesett, hogy az előadás végén sokan jöttek oda hozzám gratulálni, s ez az érzés talán döntő lehetett abban, hogy egyre inkább a színház felé forduljak.

– Miként lett a soproni Petőfi Színház tagja?

– Tizenkét éves korom óta ismer a mostani színházigazgatóm, Pataki András. Ő az ajkai gimnáziumban színjátszó csoportot hozott létre. Azóta is lelkes, nagy tudású mentoromnak és erélyes, de emberséges oktatómnak tekintem. Ezer szerep, ezer emlék, ezer megható pillanat fűződnek azokhoz az évekhez, így nem is volt véletlen, hogy a Veszprémi Egyetem színház történet és magyar irodalom szakán diplomáztam. Pataki András aztán meghívott utazószínházába, a Forrásba, majd amikor több mint fél évtizeddel ezelőtt elnyerte a soproni Petőfi Színház direktori posztját, kért, legyek a színtársulat tagja. Örömmel mondtam igent, s a soproni színpadon eljátszhattam Évát az Őszi szonátából; Imrát az Üveg cipőből; Julit a Liliomból, vagy Lady Macbethet, hogy csak a legkedvesebb szerepeimet említsem a sok közül.

Molnár Anikót a 2018/19-es évadban is számos produkcióban láthatja majd a soproni közönség, így például a Mindörökké Júliában, a nagyszínpadi Aidában, vagy épp Arisztophanész: A gazdagság című komédiájában.

HAVASRÉTI BÉLÁNÉ

KOSTELEC ÉVA KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJA

Egy kiállítás megnyitására való felkérés mindig megtiszteltetés. Megtiszteltetés, hisz feltételez a megnyitó részéről egy bizonyos fokú tájékozottságot, jártasságot a művészetek világában, és tájékozottságot a művész életútjának ismeretében.

Kostelec Éva: Zár

Kissné Kostelec Éva a győri Apor Vilmos Katolikus Iskolaközpont vizuális és környezetkultúra szakos tanára, az Apor Alapfokú Művészeti Iskola vezetője a kezdetektől, immár 17 éve. Elmondhatom, hogy Kostelec Éva művészete a szemem előtt bontakozott ki. Hiszen amikor 6 és fél évesen mindkettőnk Szülei kézenfogva bennünket a nagybetűs élet küszöbére vezettek, és egymás mellett megilletődve álltunk, tudtam és éreztem, hogy ez a barátság egy életre fog szólni.

Azóta sok-sok év és évtized telt már el, magánéletünk és pedagógusi pályafutásunk is párhuzamosan halad, így hosszú ideje csodálhatom Évi művészetét, és egyúttal elismeréssel hajtok fejet tehetsége előtt.

1981 óta vesz részt grafikáival, festményeivel városi, megyei és országos csoportos és egyéni kiállításokon. Alkotásait érzékeny színvilág, finom harmóniára való törekvés jellemzi.

Műveiben szeretné megláttatni az Élet apró szépségeit, az örömet, a bánatot, a szeretetet, a lendületességet, a színösszejáratot, de mindig harmóniában a természettel és önmagával.

A harmónia mellett önmagával szembeni túlzott elvárás, a maximálisra való törekvés jellemzi. Szerencsére az igényességét, magas szakmai tudását a hozzáértő szakemberek mindig is elismerték. Pedagógiai munkáját 2006-ban a Szent Gellért Érdemérem Ezüst fokozatával jutalmazták. 2013-ban művészeti elismerésként ART 9000 különdíjat kapott. Majd 2014 tavaszán a tehetséggondozásban végzett kiemelkedő munkájáért Bonis Bona- azaz Jótól jól tanulni, „A nemzet tehetségeiért” díjban részesült.

A mai kiállítás anyaga közel 40 akvarellt, grafikát és akrill festményt mutat be a közönség számára.

Barabás László festőművész - mesterének szavait idézve: akvarelljein a könnyedség dominál, míg grafikáin asszociációkat igénylő belső képek öltönek tárgyasult formát.

Ez a kiállítás azonban más, mint amit eddig Évitől megszoktunk. Első abban a tekintetben, hogy Kostelec Éva egy új stílust is bemutat nekünk.

A tradicionális, természetelvű munkái mellett megjelenik a világegyetem feltérképezése a saját belső érzésvilágának hangsúlyozásával.

Új témaként a Bibliában megtalálható zár és a kulcs motívum is megjelenik a művész festményeiben, mint ahogy azt kiállításának címe is mutatja.

„Az igaz művészet kalauz. Elvezet Istenhez” – mondta II. János Pál pápa.

Hogy ki hová jut el ma Kissné Kostelec Éva műveinek megtekintése után, kiben milyen érzések törnek elő, az legyen mindenkinek a saját titka.

Amikor igaz szívvel és nagy szeretettel megnyitom ezt a kiállítást, kívánok Önöknek sok-sok örömteli percet, élményeket, igazi lelki feltöltődést a képek nézegetése közben.

(Elhangzott a Várkerület Galériában 2018. szeptember 8-án.)

ILON GÁBOR

A SOPRONI KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSASÁG KIÁLLÍTÁSA ELÉ

Egy település az Alpok előterében, a Soproni-hegység lábánál, az Ikva partján. A világhírű burgstalli kora vaskori, alakos urnák lelőhelye, a több ezer éve létező kereskedelmi és közlekedési folyosó, a Borostyánkő út mellett.... A római kori Scarbantiaara települt Árpád-kori megyés ispáni központ, majd kővár... Bort termelő szabad királyi város... a török császár, I. Szulejmán által közel 500 éve ostromolt város... Határátkelő... SOPRON.

... Műemlékek sokasága, köztük a Kecsketemplom és a megőrzött középkori zsinagógák nyitott és öntudatos polgárok, továbbá a műgyűjtő Stornók a jogelődje révén már 1897-től élő Soproni Képzőművészeti Társaság... Az utóbbi 25 kiállító művészeivel a vendégünk.

Egy másik település. Szintén az Alpok keleti előterében, de a Kőszegi-hegység lábánál, a Gyöngyös teraszán. A Kárpát-medencében egyedül álló bronzkincsel az Aszatkőről, ... ugyancsak a Borostyánkő út mellett ... egy ismeretlen nevű római kori település az Abért-tónál, s a Kőszegi család által az Árpád-korban alapított város, ahol ma is élünk. Bort termelő szabad királyi város... a török császár, I. Szulejmán által közel 500 éve ostromolt város... Határátkelő... KŐSZEG.

... Műemlékek sokasága, köztük a Szent Jakab templom és az újkori, már több mint fél évszázada pusztuló zsinagóga nyitott és öntudatos emberek, a műgyűjtő báró Miske Kálmán a kőszegi Csók István Művészkör Egyesület ... a vendéglátó.

A párhuzamosságok sokasága jellemzi tehát a két várost, határozza meg az ott élő emberek, s köztük a művészettel foglalkozók tudatát.

Az én tudatomat is ez befolyásolta. Engedjék meg, egyúttal bocsássák meg nekem, hogy a megnyitó szövegemben is szubjektíven rezonáljak az Önök gondolataira! Mégpedig úgy, hogy egyetlen műalkotás szerzőjének nevét sem fogom citálni.

Bizonyosan a párhuzamosságok miatt is baráti a két civil művészeti Egye-

Keresztény Richárd: Kőszeg – Hősök kapuja (fotó)

sület között a kapcsolat. Ez itt és most – ahogy már talán 4 évvel ezelőtt is – egy kiállításban nyilvánul meg. Erre még ebben a hónapban a kőszegi Gódor József művész-fotói rimelnek majd Sopronban.

A TELEPÜLÉS és a TÁJ kötelezi és meghatározza a művészt! Akarva, akaratlanul. Talán, aki távolról, Kolozsvárról érkezett, azt inkább, mint a hely szülöttét! Erre utal a kiállítás nyitó képe, a „Kolozsvár – Sopron” című. De ugyanezen a falon szemlélhetjük meg a varázslatos Fertő-tavat, másutt az Alpesi tájat, vagy éppen a Tengerparton érezhetjük magunkat. A számos csendélet tanulmányozása után azután eljutunk az absztrakt alkotásokig. Legyen azok témája a Vérkeringés, a Lukak, netán a Karnevál.

A KÖRNYEZET szeretete a kiállító művészek egyik közös nevezője. Én ezt érzem. Többségük – azt hiszem – már megette a kenyere felét, tudja, hogy miről „beszél” a képzőművészet sajátos nyelvén.

A szempontjaink különbözőek, ahogy gondolataink is. A kiállítás egyik rendezője, aki az alkotóművészetben járatos a színvilágra is koncentrált ... én másra. Ezért aztán összességében mégis közös úton haladhatunk! Pillantsanak majd az Arab csendéletre és a mellé helyezett, az esztergomi bazilikát ábrázoló festményre. Két világvalás – békében. Csak ez, a béke és a megértés lehet nem csak az Egyesületbe tömörült alkotók, de az emberiség jövőjének záloga is!

A kiállításon megjelenő technikák változatosak. Láthatunk többek közt fametszetet, grafikát, akvarellt, pasztellt és olajfestést. A műalkotások többségén – képletesen mondva – még alig száradt meg a festék, hiszen azok az év rezonanciái, lenyomatai.

Úgy vélem, hogy a kiállítást záró, A dal születése című kép a zenei harmóniához hasonlóan, a 25 kiállító rezdüléseinek összhangzatára utal, a sokszínűség mellett egyiséget, egy más minőséget teremt meg.

Én, e gondolatok jegyében nyitom meg a kiállítást.

(Elhangzott a kőszegi Írott-kő szálloda aulájában, 2018. szeptember 1-jén.)

JAKABNÉ TÓTH MÁRTA

HERCZEG ANIKÓ „KÉPSZELET” CÍMŰ KIÁLLÍTÁSA ELÉ

A terembe lépve a nagy formákkal, a szuggesztív, vibráló felületekkel szembe-sülve találkozunk, így óhatatlanul ünnepélyessé lassítjuk lépteinket: mintha valami-féle szertartásra, ceremóniára érkeznénk. Vagy váratlanul egy szürreális szertartási menetbe csöppentünk volna.

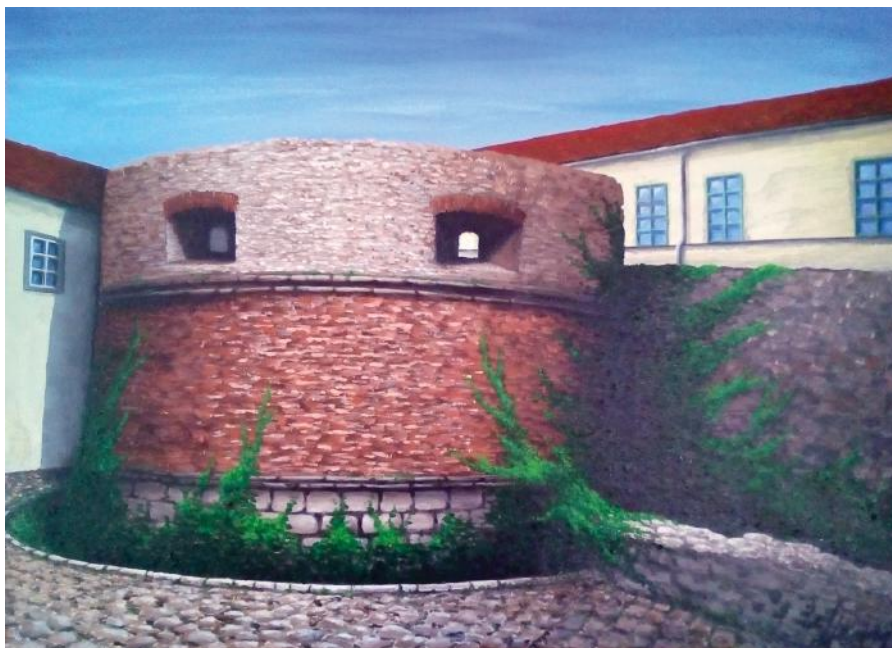
Igen, lehet ez kissé meglepő kijelentés, de nekem Herczeg Anikó képeiről az álom és valóság együttes összeölelkezése tükröződik. Ami nem más számomra, mint maga a szürrealitás.

Azonban ezt nem kell elfogadniuk, hiszen a kiállított alkotásokat szemlélve az is szűnkbe juthat, ez nem más, mint a hiperrealizmus, amely az 1960- as évek Ame-rikájából indult képzőművészeti irányzat. A hiperrealista festők fényképek után dol-goznak, azok minden apró részletét megelevenítve, az eredeti fotónál sokkal nagyobb méretű vásznaikon, tábláikon. A hiperrealista festők rendszerint egyetlen téma ábrá-zolására specializálódtak.

Tessék a szemlélő választhat...

De nem kell választani, mert talán Anikó sem szeretné, egyik kategóriába sem sorolni képeit. Hiszen azok egyediek, különlegesek.

Anikót, a képzőművészeti társaság tagjaként ismertem meg. A társaság egyik aktív, tevékeny, egyben vezetőségi tagja. Szervező tevékenységében is mindig az inno-vatív dolgok felé fordul, amellyel a Képzőművészeti társaság munkáját, működését segíti. Alkotó munkáját az odaadás és a kitartás jellemzi. Képeiben a pontos, részletes megfigyelés tükröződik a bennünket körülvevő világról.

Herczeg Anikó: Rondella

Anikóra jellemző az elemzés, a részletek fontossága, amely akár a jövő nemzedék számára is leírást adhat jelen életünkről, kultúránkról.

Ábrázolása: precíz, analízáló, pontos.

Az akrillal festett képek mondanivalójának egy részét a természet, a fák, virágok, a táj, a vizek, a helyi levegő, a bennünket körülvevő tárgyi világ, - és fényvilág, sokszor megcsodált, általa sokszor átél s megértett szépségének, jelentésének képi továbbmondásából nyeri. Koloratúrája olyan, ahogyan ő látja a téli, vagy a tavaszi tájat, a vegetációt, a szeretett várost, ahol él és megmutatja annak változásait. Híven adja vissza a látottakat, különös környezetben, fényhatásban. Akár azt is mondhatnám, hogy a most divatos fotó realista irányzat előképei ezek az alkotások.

Ugyanakkor képeiben a szimbolizmus, mint az életfa, az emberi, női formák felhasználása is megjelenik, nagyon egyéni módon, akár többirányú látószögéből, melynek ihletését az általa kedvelt Sumer kultúra is adta. Néhány alkotásnál, pedig a zene jelentette az ösztönzést.

Továbbá, Anikó képeinél érzékelhetjük a színek szimbólumát a használt szakrális vörösek, a mélyfeketék és az éjszaka-kékek álomszerű díszletei a sárgák aranyával.

Képei egybefűzött sorozatok. Létrehoz egy gazdag rajzi, festői szubkultúrát, amely természetelvűségen alapszik. Megbízható ízlésű, természet közeli piktúrát művel. Sem a formája, sem a témája nem engedi a kompromisszumokat.

Itt említeném meg újszerű, térben elhelyezett, struktúrájában formabontó alkotását, ahol a vászon anyagát, faktúráját használja önkifejezésre. Itt egy alkotásban két alkotó művészi érzékenysége találkozik: hatás és kölcsönhatás jegyében, a kerámia- a vászon, az Anya és gyermeke- lánya művészi és lelki azonosulását, egymásra hangolódását fejezi ki, megható módon... Köszönjük.

Nézzük a megnyitó elején felvetett kérdéseimre vajon milyen elfogadható választ adhatunk a kiállított képek, alkotások tükrében.

Közhely a megállapítás, hogy egy művészt nem lehet megítélni sem az önmagáról való tudata, sem művészi intenciói, ars poétikája alapján.

Valóban közömbös lenne a mélyebb megítélés szempontjából a művész intenciója, ars poétikája? A stílus maga az ember.

Herczeg Anikó kialakult művészi formája nem illeszthető be festészeti irányzatok egyikébe sem. Sajátos hangvétele van. A tájak, a vegetációk, az inspirációk, a témák képbe szervezésekor a képi hatás igényelte színek mérlegelésével egyre inkább szuverén festőiségét engedi érvényre jutni.

S minthogy egy zeneszámot sem lehet egyszer és mindenkorra jól előadni, úgy neki is minden képalkotáskor újra kell teremteni és elmélyíteni a titkos kapcsolatot, hogy élő legyen a fluidum (az egyénből származó láthatatlan szellemi erő), hogy életet leheljen a képeibe.

Festményeinek dekorativitása, képcsinálásának komolysága mindenképpen figyelmet érdemel.

Stílusa tetszetős, dekoratív, egyértelmű kifejezést használ eszközéül.

Szeretem a képeit, melyek elvarázsolnak, egy mágikus, szép világba repítenek.

E gondolatok jegyében ajánlom figyelmükbe a kiállítást, amelyet megnyitok.

(Elhangzott a Várkerület Galériában, 2018. március 15-én.)

MAGYARNÉ DERSZIB ETI JUBILEUMI KIÁLLÍTÁSA ELÉ

Ünnepelni jöttünk, ünnepelni, hogy egy órára kilépünk a szokásos, változékony és instabil időből, az emberi létezés zajából és felületességéből, és megéljük az örök jelent az idén hetvenéves Magyar né Derszib Eti festményei között.

Ünnepeljük a festőművésznőt és emlékezünk arra a kislányra, aki tízévesen kezdett nagy buzgalommal rajzolni. Emlékezünk az édesanyára, a „Mamára”, aki tizenhárom éves lányát elvezette Mende Gusztávhoz, hogy festészetre tanítsa. Mindez Sopron városában történt, mely korszerű művelődési, művészeti igényeket támasztott a közép-kor óta, s olyan festőknek adott otthont, mint Dorffmaister István, a Storno-dinasztia, Steinacker Károly, vagy Soproni Horváth József.

Megidézzük a fiatal Derszib Etit, aki fokozatosan építette pályáját a tanári oklevelek, majd a rajztanári végzettség megszerzésével, a művésztelepek látogatásával, az első alkotói díj elnyerésével, az első önálló kiállítás lehetőségének megteremtésével. Megidézzük azt a Derszib Etit, aki a hetvenes években kibontotta festészetében az impresszionista hagyományból, a példakép Monet és Renoir festészetéből eredő tanulságokat. Festészetére ekkor és még jó ideig jellemzőek voltak a lágy, puha, egymásba oldódó tónusok, a finom textúrák, melyeket az úsztatott, nedves akvarelltechnikaival ért el.

Derszib Eti a stúdiókat alatt és a kísérletezések közt is megtartotta azt a művészeti technikát, mely elsősorban sajátjává vált: az akvarellfestészetet. Ez állt közel gyors festői modorához, és az akvarell technikának számos olyan jellemzője, értéke van, mely ideálisan szolgálja az impresszionista festőiséget. Ebben művelte ki festői készségét, módszereit, ebben fejlesztett ki magabiztos festői gyakorlatot, amellet hogy más művészeti technikákban is tevékeny mindmáig.

Számos műfajban alkotott, motívumai sokfélék, amit a sok utazás is gazdagított. Az életmű e szakaszában több műfajban kitűnő művek készültek. Tájékpfestészetében meg kell említenünk például a Napfelkelte a Balatonnál, a Halastó a Búbánat völgyében című festményeket. Csendéletfestészetében pedig a Napraforgók Balázstól-t. A portré műfajában később, férje tanácsára tért át az olajról az akvarellre, ebben olyan kvalitásos darabok születtek, mint a Grubits Kata néni, Pete Miklós bácsi immár a nyolcvanas évek elejéről.

Derszib Eti 1978-ban esztergomi művésztelepre látogatásakor ismerkedett meg későbbi férjével, Magyar Balázssal, aki vegyipari gépészmérnök, később matematika-fizika szakos tanár, művelt szellemi társ, sokoldalú és tehetséges ember zenei és szépírói vénával. Minden tehetségével és erejével Derszib Eti mellé rendelte magát, hogy a megkezdett pályáivet közösen rajzolják tovább. Magyar Balázs egyéniségét és szerepének univerzalitását akkor tudjuk legérzékletesebben megragadni, ha közös életük nem kevés humorral átszőtt történeteit halljuk, olvassuk. 2006-ban kiváló tollal remek monográfiát írt Derszib Etiről, a fájlmeosztókra több mint ötven videót készített Eti műveiről, így és még más módokon is Magyar Balázs könnyen elérhetővé, mindenki által megismerhetővé tette Derszib Eti munkásságát a jelen és az utókor számára.

Az ecset Eti kezében van, ám ha kicsit hátrébb állunk, akkor együttlétezésüket egyben együttalkotásnak látjuk. Magyar né Derszib Etiről és pályájának legutóbbi négy

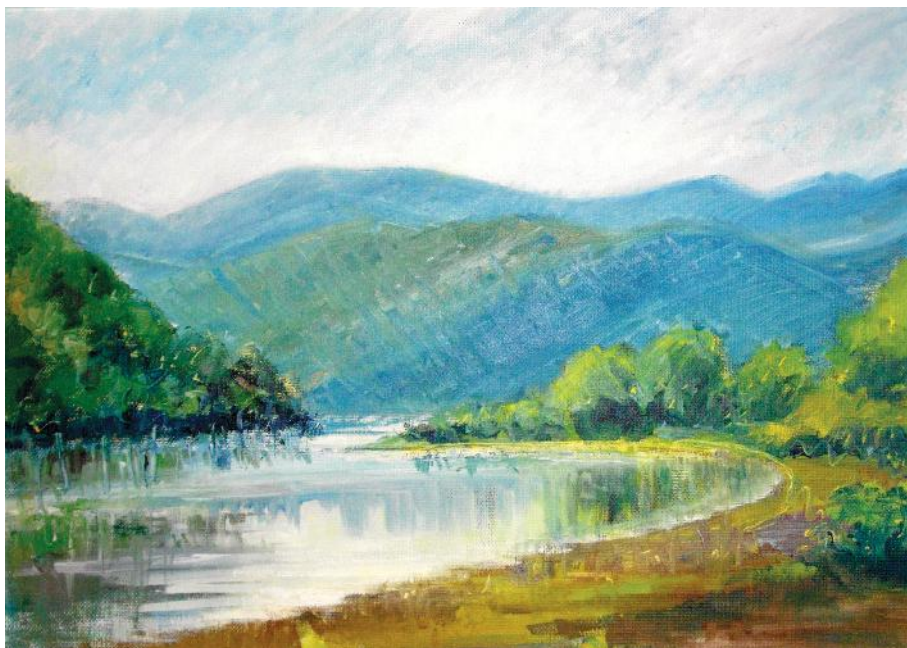
évtizedéről az az ember tud helyesen gondolkodni, beszélni, aki tudatában van Magyar Balázs szerepének jelentőségével.

A régi festők életpályához is hozzátartozott a világlátás, a külföldi akadémiák, iskolák látogatása, a nagy európai múzeumokban, gyűjteményekben a klasszikus mesterek alapos tanulmányozása, kezdetben Bécs, utána München, majd Párizs lett a vágyott cél.

Derszib Eti 1990-ben – és 1996-ban újfent – elnyerte a Cziffra Alapítvány ösztöndíját egy hónapos franciaországi tanulmányútra, és az alapítvány székhelyén, a Párizs melletti Senlis Saint Frambourg királyi kápolna főhajójában, a Liszt Ferenc Auditóriumban kiállítása nyílhatott. Élményekben, tapasztalatokban, emberi kapcsolatokban gazdag, minőségi idő volt a két tanulmányút. Derszib Eti az impresszionizmus ősházájában Monet nyomában haladva megfesthette Étretat szikláit, a Rouen-i katedrális.

A francia ösztöndíj volt az igazi nyitánya a további külföldi kiállításoknak, a további európai utazásoknak a kilencvenes években. A francia ösztöndíj volt a bátorító erő, hogy Derszib Eti férjével együtt meghozza a döntést: polgári hivatását részben feladja, és elsősorban a festészetnek fog élni. A francia ösztöndíj a festészetére is hatással volt.

Derszib Etiben a francia gótikus építészet emlékeinek megőrkítése váltotta ki azt a késztetést, hogy az architekturális részletek megfestéséhez olyan festői felfogást alkalmazzon, mely a rajzosságnak több teret ad. Festészetében ezt a változást a második, 1996-os franciaországi tartózkodás alatt készült alkotásokon fedezem fel, és innentől Eti festészetében az ecsetvonások határozottabbá és keményebbé váltak, a színek telítettsége nőtt. Az átalakulás nem hirtelen, átfogó módon történt, megfigyelhető, hogy még az egy időben készült műveken is nagyon eltérő mértékig mutatkoznak meg az említett jellemzők.

Derszib Eti: Dunakanyar Dömösnél

A következő kiemelendő esemény szülővárosának elhagyása, az ezredfordulón Nagycenkre költözött Balázssal, a nagycenki intelligencia részévé váltak. Nagycenk olyan község, azaz közösség, melyben az értelmiségnek és a közösség legjobb tagjainak, a falu egykori birtokosainak, Széchenyi Ferencnek és Széchenyi Istvánnak országfelemelő, nemzetépítő tettei szolgálnak például a tevékenységükhöz és a gondolkodásuk minőségéhez. A község azóta is kényelmes, a művészi alkotáshoz kellő nyugodt és egyszersmind támogató közeget nyújt a házaspárnak.

Nagycenk új motívumokat hozott a festészetébe. A nagycenki táj, a falu, a cenki Széchenyi-örökség emlékei mind-mind esetje elé került, a kilencvenes évek második felében megjelenő állatfestészetében újra megerősödtek a ló- és lovasábrázolások, új festészeti kihívásokkal mérte meg erejét, Széchenyi Béla és felesége síremlékén lévő bronz domborművek megfestése ennek kiemelkedő példája. Az utóbbi években dr. Tóth Melinda hatására Derszib Etinél tudatos művészi programmá vált Nagycenk és az egész Fertő-táj világörökség természeti, és ember alkotta nevezetességeinek megörökítése. Eredeti kezdeményezés, mely igazán követőkre találhatna és az ország más kistájai is elnyerhetnék művészi önreprezentációjukat. Az összegzés pillanata is közeleg: egy megjelenő kiadvány festményreprodukcióiban együtt láthatjuk Eti munkájának termését.

Fontos erkölcsi kötelesség életünkben, hogy tudásunkat továbbadjuk a következő nemzedéknek, illetve megosszuk azt minél több érdeklődő emberrel. Derszib Eti a kilencvenes évek elejétől adott festőórákat, bérelt termében festőiskolát működtetett, így évtizedes munkája által százakat, ezreket vitt a művészeti nevelés útján az emberi létezés teljesebb megéléséhez. Nagycenkre költözve is fogadott tanítványokat otthonában, két tanítvány azonban a sors akaratából kivált ezek közül: Györffy Gabriella, aki már a Soproni Képzőművészeti Társaság tagja, majd Fülöpné Farkas Gyöngyi, akikkel Eti életre szóló, igaz barátságot kötött, mely nemes megnyilvánulásairól magam is meggyőződhettem. Magyarán Derszib Eti irántuk való szeretetét, önzetlen és büszke pártfogását mutatja, hogy ezen a valóban kivételes, jubileumi kiállításon egy-egy alkotásukat kiállította.

Magyarné Derszib Eti életműve alakulását figyelve azt kell észrevennünk, hogy az időben előre haladva festészeti kultúrájába nemcsak az impresszionizmus, hanem az az utáni művésznevezetek eredményei is beszüremkednek.

Derszib Eti festészetében 2010 tájától egyre határozottabban megjelenik az erőteljes színvilág, a dekorativitás. Legszebb darabjait csendéletei között találjuk. Eti ezen művei között található olyanok, melyekben markáns a kifejezőerő, a korábbiakhoz képest expresszívek. És ezeket látva óhatatlanul eszünkbe jut Van Gogh ereje, őszinte dekoratív szándéka. Csendéletein más értékeket is észrevehetünk: az anyagszerű festést, mely a tizenhetedik századi holland festészet vívmánya. Más példákat is mondhatnánk, de személy szerint Eti festményein ezeket a képekről szinte leugró motívumokat szemlélve mindig a magyar plein air kiválóságai Fényes Adolf, Jávor Pál és kortársaik műveire asszociálok. A legpazarabb, legszemképrázatosabb Eti virágfestésze, ahol a környezetet, mint élmény zavaró feleslegest, elhagyja. Néhány éve műveli elmélyülten ezt a bensőséges műfajt, ezek reprodukcióiból egy kis kötetet is ki lehetne adni, azt a címet adnám neki: Eti virágos könyve.

Derszib Eti újabb portréi közül sajnos most nem kerülhetett egy sem a kiállításba, mert ezeken figyelhetnénk meg legjobban, hogy a síkok törésével törekszik a valóság leképezésére. Ezt az igen finoman konstruktív festésmódot tartja alkalmasnak

arra, hogy a gondolataiban megjelenő képet visszaadja és így ragadja meg, adja vissza a modell személyiségét. Ez a felfogás bizony Cézanne öröke a művészetben.

Tisztelt hallgatóim! Ha az emberiség kultúrkincsei vagy a világ bármely parányát kiválasztjuk, akkor annak tanulmányozásában annyi csodát találunk, amelyre egész életünk kevés. Így tett Derszib Eti is. Gondoljunk bele: az európai művészet a reneszánsztól kezdve tudatosan a régmúlt antik görög-római művészet ígézetében eltöltekezve alkotta remekműveit évszázadokig. Ezeket az analógiákat hoztam fel, hogy megvilágítsam, milyen Derszib Eti és az impresszionizmus közötti dialektikus kapcsolat. A pályája kezdetén, igen korán kialakult művészi látásmódja: az impresszionizmus festészeti forradalma mellett kötelezte el magát. Kincset talált, melyet egész életében őrzött, ápolt és saját festészetének forrásává tett. Nagyon lényeges rámutatunk arra, hogy Derszib Eti szemlélete a festészetéről és festői habitusa rokon azzal, amit Pierre August Renoir képviselt: az életörömet, a derűt, a teremtett világ szépségének megmutatását.

Derszib Eti hűséges, elveit fel nem adó művész, élete során soha nem nézte, hogy festészete mennyire felel az éppen kurrens áramlatoknak, egyes személyeknek, csoportoknak, az elismeréseket és a sikert méltósággal fogadta, ámde ez sohasem váltott ki belőle megfelelési kényszert, megingást, hogy más, aktuálisan népszerűbb művészeti irány felé forduljon, önnönmagát meghasonlásba vivő céllá emelje a sikert, az érvényesülést. Ezért a következetes emberi és művészi tartásért tiszteletemet fejezem ki Magyar né Derszib Etinek!

Ennek az alapja nála a hit. Nem véletlen az, hogy Derszib Eti életművében folyamatosan azt látjuk, hogy a szakrális emlékek, jelesül a templomok megfestése nemcsak gyakori motívum, hanem ezek megfestésében oly kiválóságot mutat. Nem véletlen az, hogy jelen kiállításban is láthatunk ezekből, és ez nem kizárólag a szülőváros előtti tisztelgés. Tudom, hogy mily fontos számára, hogy egy felszentelt térben, a sopronkövesdi Szent László-kápolnában függesztették fel egy oltárképét.

Derszib Eti művészi pályája egyenes, töretlen ívű, tudatosan és következetesen, nagy benső fegyellemmel végigvitt pálya, mely telve volt nehézséggel, küzdelemmel, akadályokkal, de Eti és Balázs életszerete, az Henri Bergson-i teremtő életlendület, a művészetnek élő szabad szellemek életszemlélete, életformája, humora, az elhivatottságból eredő tett- és munkavágy ezeket mind legyőzte.

Jubileumi kiállítás ez, ezért a retrospektív szemlélet is érvényre jut. Derszib Eti régebbi munkái is itt vannak, az életmű legfőbb csomópontjai tematikus egységekbe rendezve jelennek meg, a kiállítóhely méretét tekintve is ez a felépítés látszott célszerűnek. Nem száraz kronologikus rendet láthatunk itt, mely egy pontból elvezet egy másikba. Ilyen típusú kiállítást elhunyt festőkről, egy korszakról vagy egy olyan festőről szokás rendezni, aki már nem aktív, illetve alkotói zenitjén már túljutott. Mással szembesülünk itt. Az egyes tematikus egységekben nagy számban jelennek meg Derszib Eti új vagy közelmúltban született képei. A jubileumi kiállítás csak akkor valószínűleg meg célját, ha Magyar né Derszib Etit a termékeny, teljes alkotói erejében lévő festőt mutatja be, mutatja fel, aki mellett e napon ugyan megállhatunk és emlékezhetünk, de holnap már joggal arra vagyunk kíváncsiak, hogy legközelebb mivel, milyen újdonsággal fog jelentkezni. Derszib Eti jelen művészeti ambícióit, terveit, új alkotásait ismerem, és ezért kijelentő módon merem kimondani a jövőre nézve: Derszib Eti festőművészete a népszerűség, a megbecsülés, és az elismerés újabb és újabb lépcsőin fog lépkedni még magasabbra.

Istentől csak egyetlen dolgot kérek a festőművésznőnek: egészséget az elkövetkező hosszú évekre, mert tudom, hogy ennek birtokában Derszib Eti az alkotás, a művészi kifejezés örömét fogja megtapasztalni nap mint nap és megszületendő alkotásai által ebből az örömből részesülni fogunk mi is: a befogadó közönség.

(Elhangzott a soproni Várkerület Galériában, 2018. június 10-én.)

Szerkesztőségünk tisztelettel köszönti a 70. éves Magyarné Derszib Etit.

A BRENNBERGI TEMPLOM KINCSEI

A brennbergi bányászat története már a múlté. Ipari létesítményei eltűntek. Emlékét levéltári iratok, múzeumi tárgyak és a bányászok utolsó generációja őrzi, valamint az a szakrális épület, mely mind látványában, mind stílusjegyeiben, mind megszületése történetében megőrzött és képvisel azóta is valami fontosat abból az összetartozásból és akaratból, mely egykor eggyé kovácsolt egy nagyszerű mű létrehozásáért egyszerű vájárt, bányarost, építész, mesterembert, művészt, egyházi vezetőt, tanítót, bányagazgatót és városvezetést: ez a BRENNBERGI SZENT BORBÁLA BÁNYÁSZTEMLOM.

A templomot Füredi Oszkár /1890-1978/ soproni építészmérnök tervezte, az építés költségét, 22 000 pengőt gyűjtésekből, országos közadakozásból és az Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Rt. támogatásából fedezték. A templom építését Varga József ágfalvi plébános és dr. Czukelter-Szecsödy József bánya főorvos szorgalmazta.

A templomot 1930. szept. 7-én szentelték fel ünnepélyes szertartás keretében, melyről a korabeli sajtó is beszámolt. Az ünnepség ceremóniamestere a katolikus hitközség elnöke dr. Czukelter Szecsödy József volt.

Az egyházi szertartás végzésére Papp Kálmán város plébánost kérték fel. Maga a felszentelés kívülről kezdődött, majd a templom bejáratánál folytatódott a belső felszenteléssel. Az ünnepi szentmise zenei részét Szondy Rezső tanító művészi orgonajátéka, a Horn János iskolaigazgató által irányított felnőtt bányászkar, valamint az öt kislányból álló gyermekkar biztosította.

Napjainkban, ha körbejárjuk belül a templomot, a kor legjobb mesterembereinek, művészeinek munkáiban gyönyörködhetünk: Herlicska József oltárkészítő és aranyozó mester tulipánmotívumos, népi szecessziós motívumokkal ékesített főoltára és keresztelőkútja, fafaragásai, Stöckert Károly /1910-1991/ szobrászművész oltárasztalának pajzsai, Ágoston Ernő /1889-1957/ keresztút képei, a Drasche Henrik korábbi bányabérlő által még a temetőkápolnának ajándékozott, majd a templomba átemelt Szt. Borbálát, a bányászok védőszentjét ábrázoló színpompás festett üvegablak, az ezt körülvevő később készült Wosinszki Kázmér /1895-1967/ által festett angyalkoszorú, a lengyel menekültek által 1944-ben ajándékozott fekete Mária kép különleges atmoszférát árasztanak az egyszerű, fával burkolt, a bányákban alkalmazott mollbiztosításra emlékeztető bordák ismétlődő ritmusa között.

A bejáratnál jobbra helyezkedik el a tölgyfából faragott gyóntatószék, melynek három ajtaját festett üvegeképek díszítik. Hogy honnan származik maga a gyóntatószék, arról nincs fellelhető adatunk, de az egyetlen bizonyosság, amit tudunk és láthatunk, az a középső ajtó balszélső üvege alsó szegélyén, a festmény alkotójának olvasható neve és a dátum: Kovács M. 1929. Bár a betűk már kissé kopottak, hajlékony vonalvezetésük, a telt betűhurkolások, a jellegzetes monogram: K és M betűk hurkolásai félreismerhetetlenül árulkodnak a híres győri keramikus művész, Kovács Margit keze nyomáról. Összevetve szobrainak, alkotásainak monogramjaival, vitathatatlan azonosságot láthatunk. Kovács Margit művészi kibontakozásának évtizedei a kezdő műveket, az első kísérleteket szinte elnyelték. Művészi nyelvezete rendkívül sokféle, de éppoly változatos témaköre is, amelyeket állandóan bővített. Tanulóéveit

Budapesten kezdte. 1926-tól 1929-ig Bécsben, Herta Bucher magániskolájában és Münchenben tanult, dolgozott. Az 1929-es dátumból arra következtethetünk, hogy ekkor készülhetett a brennbergi gyóntatószék. Mindhárom ajtajában egyaránt hármasszoros festett üvegtáblák vannak. Az ajtók fölötti háromszögletű keretben szakrális jelképek: a középsőben a feloldozást szimbolizáló kézfej, kétoldalt ötszirmú stilizált virággal. Ez a jelképes kézfej ismétlődik mindhárom középső festett üvegtáblán. A kézfej fölött az IHS Krisztus-monogram, fölötte kereszt. A keskeny ablakok díszítő motívumai stilizált virágok és levelek arany kontúrral. A motívumok kopottak, a megmaradt részek fehér, ezüst és zöld színűek látható. Az üvegtáblák megrendelése az egyházból, vagy a bányavezetőség által történhetett-e, esetleg személyes kapcsolatok által jött létre, ma már nehezen kideríthető. De egyedi szépségével méltó darabja a brennbergi templom kincseinek.

RUJAVECNÉ FERENCZI KATALIN

CRISTINA VIC ECHEGOYEN KIÁLLÍTÁSA

*„Melegítsd fel dermedt szárnyam,
szálljak e kék ragyogásban.
Hajolj rám hatalmas kékség,
harmatos hajnal, reménység”*

Kónya Lajos: Kék című verséből vett részlettel köszöntöm Önöket a mai kiállítás alkalmából, mert ez egy különlegesen szép pillanat! Egy fiatal művész bemutatkozása, az első önálló magyarországi kiállítása több külföldi egyéni, és sok belföldi kollektív tárlat után. Az elmúlt év második felében, és az újév elején két izgalmas és rég várt út nyílt meg Cristina Vic Echegoyen előtt, a lehetőség, hogy sok éves munka után festőművészként és íróként is megmutassa magát.

Miért a tenger? Mindjárt az első körben. Olyan látvánnyal kiállni, melyet saját élményeiből merített. Az itt megidézett tengerek, óceánok mindegyikében gyönyörködött egy-egy utazása során. Olyan témával bemutatkozni, mely üzenet egyben a mának, a holnapnak. A tenger összeköti a szárazföldöket, a folyamatosságot és a Föld közösségét is szimbolizálja. Béke! A tenger a kezdet, „az élet bölcsője”, tud nyugodt, bölcs lenni, tiszta és reményteli, de haragos is, pusztító, akár az ember. Egy fiatal művésznek azonban mindenekelőtt a szabadság maga. Béke és szabadság: a mindig aktuális üzenet!!

Ott, ahol az ég, kék festékcseppje csöppen, máris az Atlanti óceán azúrjában fürdünk. Az ember azt gondolná, a víz mindenütt kék és sematikusán így is jelöljük. Azonban a tengervíz színét elsősorban az elnyelt és az el nem nyelt fénysugarak alakítják, de függ még a szennyezettségétől, az élővilágtól és a különféle áramlatoktól, így még megjelennek az ibolyakék, a lila, a vörös és a sárga sugarak is, sőt a zöld

Cristina Vic Echegoyen: Asian-beach

árnyalatai. Cristina felkészülten bontja ki ezeket a színeket és rakja fel a vászonra. „A színek az én mestereim”- vallja.

Művészcsaládba született. Anyai ágon felmenői festőművész, operarendező, műfordító, író, filmrendező, költő : Crouy-Chanel Adél, Groschmid Mária, Pablo Groschmid, Márai Sándor, Radványi Géza, és Madách Imre testvére, Madách Pál. Történelmi kutatások a Madách családot IV. Béláig, a Crouy-Chanel családot az Árpád-házi királyokig vezették vissza. Ez az örökség Cristinát mindig inspirálta további kutatásokra, történelmi írásokra, melyek eredményeként az elmúlt évben megjelent *Tűzliliom* c. könyve Madridban, és máris készül a következő történelmi regénye. A kötet illusztrációi is saját munkák, melyeket csak a mai napon láthatunk.

Az igazi, felejthetetlen tanára gr. Crouy-Chanel Adél festőművész, a második világháború előtti Képzőművészeti Akadémia és Jaschik Álmos grafikus tanítványa, aki a háború elől családjával emigrálni kényszerült. Lánya, Groschmid Mária operarendező, a kis Cristinát gyakran vitte magával az operaházi próbákra, előadásokra, ahol a kislány szívesen rajzolgatta a különféle jelmezes alakokat. „ Szó szerint belemerültem a megénekelte mesékbe”- írja. A képzőművész nagymama pedig biztosította az egyszemélyes művészeti akadémiát, előbb tanítványként, majd művésztként több közös kiállításuk is volt.

Cristina Echegoyen tengerábrázolásaiban az analóg és monokróm színek érvényesülnek, a kék és azúr megannyi változata adja a lány vízfodrok játékát, különösen érezhető ez a Földközi tenger forró fuvallataiban, ahol a parton is eltűnik a feszültség, a fény és a tér nyugtató mantraként hat ránk. Néha elengedjük Poszeidon kezét és beljebb megyünk, a szárazföld kínálta látnivalókban gyönyörködni: így beléphetünk a közel kettőezer éves időkapszula területére, Pompei- utcáira, ahol a megmaradt épületelemek, freskók, a tragédia ellenére az életet hirdetik: ezt a művész szép pasztell színekkel erősíti fel.

A kikötők mindig tartogatnak további látnivalókat, az adott országra jellemző történeteket. És az óceánokon, tengereken át minden hullámmal közelebb kerülünk célunkhoz, már elhalkulnak bennünk az utazás izgalmi, már vágyunk az otthon melegére. A megérkezés jelképes, hosszú és tartalmas út vezetett az otthontól a hazáig, Spanyolországból Magyarorszáig.

Nagy öröm és megtiszteltetés, hogy ennek a történelmi és művészeti múlttal, világviszonylatban is erőteljes értékekkel rendelkező családnak segíthettem az igazi és végleges hazatérésben!

(Elhangzott a soproni Liszt Ferenc Művelődési Központban 2017. februárjában.)

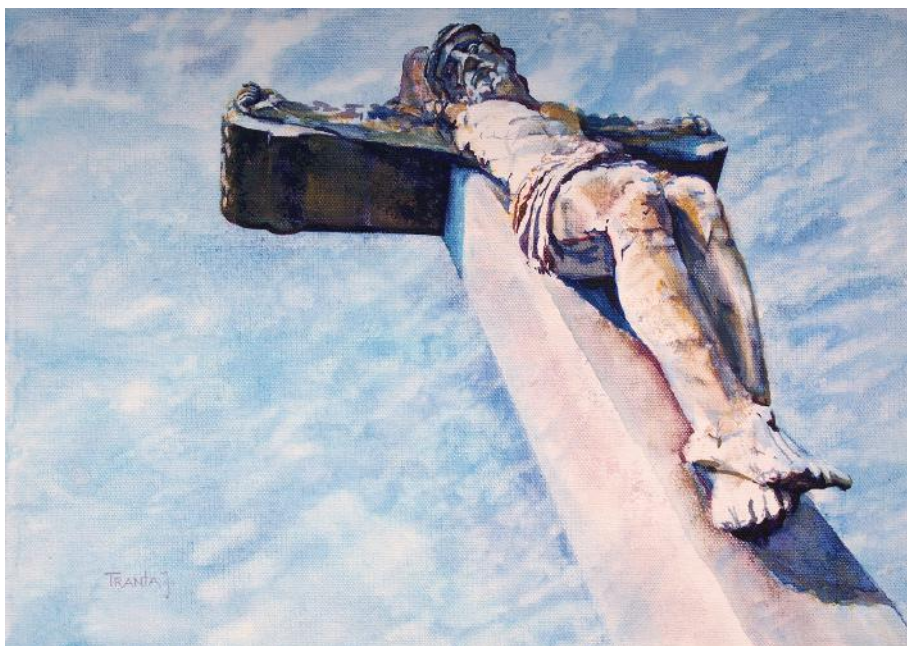
SZ. KONCZ ISTVÁN

TRANTA JULIANNA KÉPEI ELŐTT

MEGFESZÍTVE

(akvarell, 2018.)

*– Mindenkire a maga Istene vigyázzon – Tamás
a barangolásai során bukkant erre az igazságra.
A város akkoriban még tele volt feszületekkel.
A barátom végigvezetett, és rányitotta a figyelmemet,
hogy van sovány Bádokrisztus, hogy akad
lába hagyott, és van Krisztusa a félkarúaknak, sőt, a
fejetleneknek, az önmagukat elemésztőknek is. A
kövéreknek ott voltak a jól táplált barokk korpuszok,
és láttam Keresztenfüggőt, aki mosolygott az
alatta szaladgálókra. Még szemüveges Jézust
is mutatott – egy panelház oldalára firkálta föl
valaki. És persze találtunk gyönyörű templomot a
rokonszenves mártír rabbi nélkül is.
Volt hát mindenféle, csak senkire sem vigyázó
Istenre nem leltünk sehohol.*

Tranta Julianna: Megfeszítve

TORNYOK

(akvarell, 2010.)

A kanászt is hogy ismerni meg? A járásáról, a bocskoráról, a tarisznyaszíjáról.

Egy málnaillatú délutánon... Nem is jó így...

A málnának alig-alig van illata. Az ember inkább sejtí, mintsem tudja, hogy valami málnaillatú volna.

Szóval, egy vágyom rá, hogy málnaillatú legyen délutánon vettem észre, hogy amikor nagyon meleg van, bezárkózik a város, és nem engedi ki magából a színeit. Látni, persze, látni többféle türkizt, vöröset, rőtöt, ibolyát, itt-ott egy petty zöldet, egy apró árnyékot, de az egész valami megmagyarázhatatlanul tompa, távoli, fakó és idegen.

Bár dagad a térdünk, kapar a torkunk, nem izzad már a tenyerünk, az ember valahogy mégsem

kér az öregség kora estéjéből. Késleltetné egy kicsit, időtlenséget remél, magasra vágyik, föl, a tériszonya ellenére följebb. Vagy zugokról ábrándozik, távlatokról, foltokról, és arról, hogy megismerje az ott élőket. Hogy megismerje a város igazi arcát. Hogy megláthassa végre a bocskorát.

Vagy a tarisznyaszíját legalább.

Mint amikor fölmászik a Tűztoronyba, és megpillantja a toronyból a tornyot. Több tornyot is egyszerre. A hitek tornyait.

Valahogy azokba kellene kapaszkodnia.

OKTÓBERI NAPSÜTÉS

(akvarell, 2017.)

Tanúja voltam, hogy a Kecsketemplom plébánosa egy diákmisén megkérdezte hittanosait:

mit gondoltok, kik lehetnek szentek?

– Szentek azok, akiken átsüt a Nap –

felelte egy kislány, és fölmutatott a templom ólomüveg-ablakaira. És, ahogy a Nap átfúrta magát a borongós délelőttön, tényleg ott ragyogtak mindenféle szentek.

Apu negyvenhetedik születésnapját már nem ünnepelhetjük meg. Mindaddig gyászoltam,

amíg Anyu is el nem ment utána. Október

17-én, Apu születésnapján. Két csonka,

görbe bot fordult egymásba. Bár a botok szívet formáltak, attól fogva nem tudtam fényes képet festeni.

*Hanem, azon a vasárnapon, a mise után,
amikor visszafordultam a templom felé, észre
vettem, hogy a szívnek akarom látni alakú,
sárga, apró lombloboncon átsüt a Nap.
Azóta tudom, hogy Isten műhelyében fából
is faragnak szenteket.*

*TAVASZODIK
(akvarell, 1978.)*

*Egy reggelen váratlanul tetten értük, ahogy a
kert fölé megérkezett a tavasz. A meleg bekvártélyozott
az ágak közé, a fák pedig észrevétlenül
virágoztak, alig hallható, szűkszavú neszek közepett.
Máskülönben a madarak hajnaltól koradélutánig
amúgy is túlkiabáltak mindent.
A belső szobába eddigre beette magát a birsalmaillat.
A Nap lobogva gurult végig az égen,
és kibontotta a tájat, de úgy, mintha legalábbis
az örökkévalóságra készült volna. A délelőttön
átúszott egy kékes álomfoszlány, és az alkonyat is
áttetsző volt, mint valami látomás.
A hajdanvolt kertkapun belül tehát rendben volt
minden. Kicsit távolabb azonban készültek már a
tervek: itt autók járnak majd, a fa útban áll, igen,
jó lesz kivágni, a kapu... Nos, a kaput áthelyezzük,
és ez a kék, hát erre a kékre aztán végképp semmi
szükség.
Önmaga vége felé a kert akkor indult; én pedig
akkor születtem meg festőnek, mert akkor álltam
Mühl Aladár mellett először ecsettel egy képben.*

*BÁNFALVI ŐSZ
(akvarell, 1981.)*

*– Nem kellesz, nem szorulok rád – mondta a
méhecske, mielőtt utána halt volna az elszáradt
virágjának. Mindez a kopott tűzfal mögött
történt, vagy valamelyik tenyérnyi udvaron...
De meglehet, egyszerűen az össze-vissza út
peremén.
Ősz volt, a nyári hőség üvegharangja
összetöredezett. A medvehátú domboldalban
rőt szakállat öltöttek a fák, és a mézsárga
körtékkel teli szakajtók elindultak a hegyről a
házak felé. Félúton találkoztak a szőlőfürtökkel,
és az emberek lába előtt ott hullámozott a*

*közelmúlt meg a régmúlt, és a gyümölcs illata
elevenebben perelte vissza az emlékeket, mint
a táj. A sok íz, szín és hangulat végiglepedezett
az utcákon, fölűszórt a cserepek fölé, összekeveredett
a kémények titkaival, és szép lassan
betöltötte a falut.*

*Mühl Aladárral akkor festettük az utolsó
képeinket együtt. Az ő akvarelljén még átbicegett
egy ponciherasszony, de én nem
tudtam megörökíteni egyiküket sem.*

*A pap a türelemről prédikált a templomban.
Szavai nyomán a búcsúzások, mint vonatok
távolodó fütyve, elszálltak messzire. A harangszó,
nem is tudom, hogyan, megbékített valahogy,
és csak azt sajnáltam, hogy képtelen
voltam életre locsolni már azokat az elszáradt
virágokat.*

VASÁRNAP DÉLELŐTT

(akvarell, 2012.)

Mindent szeretek, ami a letűnt korokra emlékeztet.

*Szeretem a csendes, vasárnap délelőtti
sétákat; a templomba igyekvő férfiak körül
fenyővizek illata száll. Szeretem a készülő
ebédeket... A konyhák fazekaiból, a fedők alól
előbújnak a jó szagú gőzök, átjárják a várost, és
békét visznek az emberek korgó lelkébe. Szeretem
a álmos, kurta árnyékú andalgást a parkban, a vizek
lassú csobogását, a lusta, nyári napon sütkérező
fiatalokat, az asszonyok zsinatolását, az elvesztett
nyugalmak diribdarabjait...*

*Egy ilyen, végtelennek tetsző napon a városban
ténferegtem megint. A házak mélyen hallgattak:
fülledien roskadtak önmagukba. A kvadrum
elbóbiskolt; csak az ég áramlott. Nagyon
távol üllösödtek a felhők, és rég elmállott követ,
rég lehullott esőt, rég kidőlt fákat hoztak. Olyan
idők emlékeit tehát, amelyek voltaképpen már
nem léteztek.*

*Lusta voltam és felejtésre hajlamos. Enni sem
tudtam. Maradt a boldog céltalanság, a békés
semmittevés, amit már akkoriban is csak egy ilyen
délelőtt tudott.*

EZ AZ A HELY

(pasztell, 2000.)

*A Rózsa utca elején gyerekként sokat
bámultuk azt a néhány jelzést a falon. Hittük
is, meg nem is, hogy amikor az ezerhétszázas
évek majdnem-végén megáradt az Ikva, milyen
magasra ért a vízszint. Emlékszem, abban az
évben, kilencszázhatvannégy nyarán a meder
bűdös, szivárványos szennyét szállított, olyan
színűt, amelyet a textilgyárak eresztettek ki éppen.
És már azt beszéltek, hogy valószínűleg rossz
helyre rakták a márványmércét.
Ámde, alig pár hónappal később, hatvanöt
nyarának péntekjén hömpölygött a tengerár,
deszkákat hozott, egész ólakat, elpusztult
jóságokat. Az emberek mentették, amit menteni
tudtak. Úgy rémlik, a faraktárhoz vezető utat is
átvágták. Néhány épület összeomlott, a Rózsa
és a Szentlélek utca között pedig valóságos tó
keletkezett. A sarkon, ahol most az Oroszlán kocsmá-
vendégei támasztják a pultot, az idő tájt kisbolt
működött. Ahogy átfolyt rajta, derékmagasságban
zubogott benne a sáros lé, és egy csomó piros
mogoróst vitt magával. Álltunk a sodrás szélén,
és próbáltuk elkapni a csokikat.
Nyakig vizesen, de roppant büszkén vittem haza
két, maszatos táblát. Am arra, hogy megegyem
bármelyiket is, sohasem került sor. Mikorra anyám
lecsutakolt, a tejsokik eltűntek örökre.*

TÓTH ÉVA

BORSODI ZSUZSA TŰZBEN ÉGETETT ÉS LELKET HORDOZÓ KERÁMIÁI

„a művészetnek egyik legősibb anyaga, ködbe vesző történetelőtti időknek majdnem egyetlen hírmondója” – így ír a hírneves Lyka Károly művészettörténész a kerámiáról, annak alapanyagáról .

Majd így folytatja: „nyelvszokása volt a régi klasszikus népeknek, hogy e két fogalmat: mesterség és művészet egyazon szóval jelölték.” (Értsd: „mester”-ség). Mert hogy éppen a plasztikai művészetek őrizték meg, örökítették át azt a hagyományt a művészetbe úgy, hogy úgynevezett „mester”-ség a legnevezetesebb tényezőinek egyike, miközben, – és most már művészetről beszélek – : ez utóbbinak a kézügyesség részén túli, érzésbeli-, szellemi- erejével is fel kell töltenie.

Ezért is jó anyaga az agyag, tulajdonképpen a föld a kerámiának, a plasztikai művészetnek, mert a még nyirkos alapanyagban (a földből az ember által felemelt anyagban) már él a mintázás szabadságának szépsége (lásd a porból teremtettség mítoszáját).

Aztán meg, amint a kemence tűzében az agyag szükségszerűen és törvényszerűen elveszti víztartalmát, összehúzódik, amint minden része kisebbé zsugorodik, egyben koncentrálódik, az égés folyamatában újra rendeződik, közben a kézzel, vagy a mintázó eszközzel létrehozott vonalai, motívumai is mindig egyedi módon válnak karakteressé. Így engedelmes anyaga az agyag a művész formanyelve, gondolata teremtő gesztusainak, ugyanakkor megőrzi autonóm tartását (ha úgy tetszik: anyagszerkezeti kiváltságait), elvárja a maga tiszteletét. Igen, az anyag tisztelete, ismerete, a művészi nagyság és alázat egyik megfelelője.

Borsodi Zsuzsa: A boldogság kék madara (kerámia)

Ennek az általánosításnak igazságtartalmát pedig a bevezetőben idézet mondat hitelesíti: „ködbe vesző történetelőtti időknek majdnem egyetlen hírmondója” ... Ezért maradhatott meg az agyag, a kerámia ennek.

A szobrászművészek, a kerámiaművészek nem csak nagyon is el kell tudni számolnia például: az anyagával (értsd: meg kell tervezni mennyiségét, állagát), de tudni kell azzal úgy bánni, hogy az agyag plasztikai tulajdonságai érzik és közvetítik a művész mozdulat-érzékenységét, temperamentumának lüktetését, esetleg finomságát, légységét, szűrősságát, hullámzását, híven és engedelmesen veszik fel annak erejét, irányát. Megmunkálásának minőségéből következtetni lehet annak körülményeire és a művész személyiségére, érzésvilágára, lelkének rezdüléseire, hangulatára, az anyaggal való barátságára, közvetlen viszonyára.

Ezért nem csoda, hogy a kerámia ott és akkor virágzott a leginkább, ahol és amikor a művész, a művészet a legfőbb céljának az artisztikus élményeinek megfogalmazását tűzte ki.

Az agyag szabadon, frissen formázható, mintázható, azonnaliságot, pillanatot rögzít a plasztikában, mindezeknek a tulajdonságoknak a felismerése, az ismerete, az azokkal való barátság, mi több szövetség – az eddig általam már taglaltak - még mindig csak a „technikai” tudás területét jelentik. A megmunkálás módját, technikáját, minőségét, a formázás tudását, az anyagismeretet – a megfelelő készségekkel rendelkezőnek megtanulható, elsajátítható.

Lyka ír tanulmányában arról is, hogy például, mint ahogy a márvány soha nem tagadja meg szikla eredetét.

Mi meg itt látjuk, hogy a kerámia, égetett, tenyérnyi föld formájában létezik nemes jelenségként. A kerámia tűzben születik és nemesül. Líraisága így a versével rokon.

S bár lelkét mindkét esetben a mű – legyen a Carrara bányáiból származó többtonnás tömb, vagy öklömnyi agyag - a művész keze nyoma által nyeri, de az a márvány, amely az agyagtechnika, a kerámia föltűnő sajátosságait mutatja, bizony szegény márvány, amelynek kerámianyelven kell beszélnie. Ezt már megint Lyka fogalmazza meg ennyire szemléletesen.

És ezek még mindig csak a külső tulajdonságok, mert az igazi műnek lelke van.

Ez pedig az alkotó lelkének egy darabja, amelyet szétoszt minden egyes alkotásába.

Ez a válasz (egyik lehetséges válasz) arra az örök kérdésre, hogy honnan nyeri a művész formakincsében, díszítésmódjában, a művekben ÉLETRE kelő inspirációt, mindazt, amitől egy használati tárgy, vagy akár egy dísz tárgy művészi alkotássá válik?

A plasztikai feladat, az autonóm, a figurális formakincs megtalálása, annak ritmusa, ismétlődő sorozata, hogyan válik többé egy matematikai sornál és hogyan, mitől telik meg étellel, érzelemmel?

Ez a HOGYAN a legnehezebb válasz, ami nem is biztos, hogy szavakkal kifejezhető, de létezik. A legnagyobbak is csak körülírják. Például a már idézett Lyka Károly is tanulmányok hosszú sorában keresi a választ, mintegy arra a következtetésre jutva, hogy ami a szoborban a tárgyi mivoltán, „a kézügyességen túli” az a művészet lényege.

Meg azt is kifejti, hogy minden igazi művészeti alkotás (legyen az bármilyen műfajú is), amennyiben művészi, akkor lenyomata, tükre a jelennek, a maga nagyon

összetett módján az, a jelen folyamatainak, kapcsolatainak jellemvonásainak mása, tükre, mutatója.

Előbbre lennénk?

Nekünk abban a mérhetetlen kiváltságban van ma itt részünk Borsodi Zsuzsának köszönhetően, hogy elhozta szétosztott lelkének tárgyiasult darabjait, kerámiáit, kispasztikáit, aminek köszönhetően igen, közelebb jutunk a válaszhoz. Amíg kerámiái között vagyunk, addig legalább is mindenképpen.

Ha szavakban nem pontosan megfogalmazható módon, de érzetben, hangulatban mindenképpen.

A visszafogottan emelkedett szépség, a nem abszolút értelemben vett ártatlanság, de mindenképpen tartózkodó, magas fokú érzelmi és értékrendbeli intelligenciát sugárzó nemes elegancia, a letisztultság és egyszerűség előkelőségének és nemes értelemben vett nyugodt fennkölségének világa jelenik meg. Optimista könnyedség.

Valamiféle értelemben vett jelenkori szecesszió, figurális kerámiák, amelyek stílári rokonságot mutatnak az szecesszió alakjaival.

Egy a mában megfogalmazott és a mából ihletett belle-époque világa.

Nem tévedés. MÁBAN és a MÁBÓL IHLETETT, még akkor is, ha első ránézésre az elegancia, a díszítőelemek, a csipkék és kalapok amúgy a divat szerint esetleg más korszakból köszönnek vissza.

A nagyon régi kifejezéssel élve: a kellem és a tartózkodó egyediség, a lírai finomság és egyediség feltétlen összhangja egymással rezonálva adnak tiszteletet-parancsoló tartást, egyben valamiféle érzelmi biztonságérzetet sugározva. Borsodi Zsuzsa lelkének tárgyiasult darabjai, az életbe, a szépbe, a mindenek-ellenére jóba vetett hitének és meggyőződésének alakjai.

Poétikus megformáltságukban nem tárgyak, de egymáshoz közelített személyiségek mind, külön személyiségek (s bár erről nem beszéltem Zsuzsával, de biztosan egyenként ismeri és számon tartja mindet) egy fennkölt és az emberi méltósághoz méltó artistikus életérzés, az anyag tisztelete, de a küldetéstudat szellemi magasságaiba emelten megformált alakok.

Személyek, személyiségek. Kalappal eltakart tekintetek, de érezzük mégis, hogy ott a tekintet, a lélek tükre. Mert nem lélek nélküliek, hiszen valósággal „érezzük” jelenlétüket, bennünk rezonálnak. Ők mi vagyunk, és higgyük el, hogy a szép, az egyszerű, a felemelő, az értékes, a jóra teremtett mind mi vagyunk, mert lényegében mégiscsak mindannyian ilyenek vagyunk.

Borsodi Zsuzsa kerámiái tárgyiasult jelei, tárgyi asszociációi egy jónak teremtett, de legalább is mindenképpen még jóvá tehető összetett világnak (benne ugyan olykor átláthatatlan és érthetetlen, de mégis sorsszerű összefüggő folyamatokkal, és embekekkel), amely most mind ott van e kispasztikák vonalvezetésében, harmóniájában, testtartásában, a kalap alatti szemekben, és a mi szemünkben, amint ezt a tekintetet keressük. Amint megállunk és elmélyülten nézzük és rácsodálkozunk a szépre, keressük azt és benne magunkat. És megtaláljuk.

Érezzük jelenlétét ebben a térben a művészeti alkotások lényegének az anyagon túlit, a mesterin túlit, a számtalan életre hívott és megválaszolendő asszociációt, Borsodi Zsuzsa gondolatvilágát a legszebben megírt módon, minden egyes a földből vett tűzben égetett és lelket hordozó tárgyban.

Az összetartozás, az egymásra találás, a közösségi és az individuális lét egyidejűségének szükségességét és feszültségét, a tűzben formált anyag és líraiság feszült-

ségében kifejezve, és annak feloldását is, de, amelyet már mindenkinek magának kell megtalálnia.

Ehhez kívánok Önöknek izgalmas tárlatnézegetést, megköszönve Borsodi Zsuzsa és Fodor Gábor művészpáraspárnak, hogy a mai ünnepét a Széchenyi-örökségnek művészetükkel tették emlékezetessé és hitem szerint, múlhatatlanná, amint a művészet is az.

(Elhangzott a Széchenyi István kastélyban, Nagycenken 2018. szeptember 21-én.)

TÖRÖK BERNADETT

HORVÁTH FERENC PÉTER KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJA

Megtiszteltetés számomra, hogy egy kedves kollégám kiállítását nyithatom meg ezen a szép tavaszi napon.

Horváth Péter olyan tagja a Képzőművészeti Társaságnak, aki kevés szavú, ám segítőkészségben felülmúlhatatlan. Kiállításainkon idehaza és külföldön rendszeresen részt vesz, és sokat tesz a közösség összetartásáért.

Horváth F. Péter: Gambrinus

Steven Gerrard szerint a tehetség isteni áldás, de hihetetlen akarat és alázat nélkül mit sem ér.

Horváth Péter műszaki végzettsége mellett érzékeny szemmel, szívvel figyelte környezetét. A gyermekkor helyszínei, a Rózsa utca, az Ikva part, az ódon, patinás házak udvarbelsői lelkébe ivódtak.

Korповita Attila szép gondolata: „Az alkotói munka olyan, mint egy fa élete: gyökerében táplálkozik, de ágaival fölfelé törekszik, és minden időszakban gyönyörűséget hoz megújuló lombjaival.”

Horváth Péter alkotói munkássága kitartó rajzolással kezdődött, először Roisz Vilmos, majd Szabó Béla festőművészeknél. Őket tartja igazi tanítómesterének, jó szívvel gondol mindkettejükre.

Alkotótáborokban mélyíti el tudását. Családi kapcsolatok révén megismeri, megszereti a Tisza vidékét. A tiszadadi Holló László alkotótábor munkáiban a tiszai táj ihletése szólal meg.

Nagy ugrás művészi fejlődésében, hogy a sarródi Ferenczi József Alkotó és Művész Táborban megismeri Pósa Ede festőművészt, aki elmélyíti a pasztell-technika ismeretét.

Az olajképek mellett az alkotások java ezzel a technikával készült.

A pasztellképek selymessége, puhasága, a finom bolyhos papírfelületbe dörzsölt színfoltok lágyasága vonzó a szem számára. Alkalmas tájélmények realiztikus, természetillatú megörökítésére.

Horváth Péter alkotásait a csendes szemlélődés jellemzi, nincs cselekmény, csak a vízpart, a föld, a kanyargó kis utcák, gomolygó felhők.

A puha lágyaság kontrasztjaként férfias, nagyon tudatos komponálás érezhető a munkákon.

Ragyogó, tiszta színek, a fény-árnyak finom kezelése, a beszűrődő fények érhetően tetten a soproni belvárosi képeken.

Figurái életet lehelnek a vízpartokba, a parkokba, az ódon utcákba.

Kiemelkedőek a tél hangulatát ábrázoló képek, ahol a metsző hideg kékek kontrasztjaként a jeges víztükör opálos színvilága jelenik meg.

Az „Első hó” égboltján a színes szürkék harmóniája beleolvad a ködben megbújó domboldalba.

Az „Ébredő természet” képén a táj őrzi még a tél leheletét, de a növények már magukba szívták a föld nedvességét, hogy újra lombot hajtsanak.

Ottlik Géza szerint a művészet az angyalok összeesküvése a világ feje fölött.

Horváth Péter őrzi a soproni hagyományokat, a szépség eszközeivel teremt harmóniát. Mert ez a művészet feladata.

Az alkotónak gratulálok, születésnapja alkalmából szeretettel köszöntöm!

Sok új, megörökítésre váró szép élményt, alkotókedvet kívánok!

A kiállítást megnyitom.

(Elhangzott a Várkerület Galériában 2018. április 8-án.)

IFJ. DR. SARKADY SÁNDOR

125 ÉVE SZÜLETETT BECHT REZSŐ

A XX. századi Sopron legjelentősebb szépírója volt, „lokálpatrióta - európai fokon.” Élete a műveltség, a tisztesség, a jóakarát megtestesülése volt. Életműve a Civitas Fidelissima örök büszkesége. 1893. június 5-én született Sopronban. Az Evangélikus Líceumban érettségizett, a kereskedelmi főiskolát Lipcsében végezte. Az első világháborúban orosz hadifogságba esett, ahonnan csak hat év múlva vergődött haza Kínán és Indián át. Itthon banktisztviselőként, majd a Vasáru Rt. igazgatóhelyetteseként dolgozott.

Első írása 1914-ben jelent meg a Soproni Hírlapban. Nem sokkal később már Szibériában szerkesztett hadifogolyújságot. A lágerben verseket írt, orosz, francia, angol és olasz költőket fordított. Molnár Ferenc Testőr-jét az osztrák foglyok az ő német fordításában játszották. A hadifogoly-lét kietlenségét, a kirekesztettség emberi drámáit megrázóan hiteles figurákban örökítette meg későbbi novelláskötete, a Szomeya-szan nevetett (1935). A két világháború között sokat utazott. Járt Párizsban, Londonban, Rómában, de megfordult a Távol-Keleten is. 1934-ben újra eljutott Oroszországba. Illyéssel egyidőben hozott tárgyilagos jóakarátú beszámolót egy lélekben lerongyolódott népről. Utinaplóját német nyelven jelentette meg. (Wiedersehen mit Russland, 1934). Másik német nyelvű kötete ebből az évből a Kosmische Legende, a Teremtés-mítosz modern verses feldolgozása volt.

1937-ben publikálta első „Sopron-himnuszát”, Az én városom-at. Ezt követi 1939-ben a második: a Soproni évszakok. (A szülőváros szépségét a tél, tavasz, nyár, ősz pompájában megrajzoló gyönyörű tájesszét megelőzőleg a Soproni Szemle közölte folytatásokban.)

A Becht Rezsőre emlékező közönség az Udvarnoki utca 2 előtt

Ekkoriban Becht a kulturális közélet vezéralakja volt a városban. Könyveit, két nyelven olvas-ták, verseit a rádió sugározta, a Frankenburg Irodalmi Körben zsűfolt ház tapsolt előadásai-nak. Írásainak rangos hazai lapok (Híd, Páztortú, stb.) adtak helyet, sőt a bécsi Neue Freie Presse és Neues Wiener Tagblatt is állandó munkatársává fogadta. Ezt a kapcsolatát tüntetőleg megszakította, mikor az osztrák lapok címlapjára felkerült a horogkereszt. A szakítást követően német nyelvű írásait - Keresztury Dezső felkérésére - csak a Pester Lloyd-ban publikálta.

1941-ben írói munkásságáért a város neki ítélte az irodalmi arany Hűség-díjat. 1944 október 15-én a Gestapo őt is letartóztatta, s 1945 után az új hatalom is gyanakodva figyelte minden lépését. Becht visszahúzódott a kulturális közélettől, de naponta dolgozott az íróasztala fiókja számára. Ekkor születtek meg legkiválóbb, csodálatos művei: a Levelek Európából sokat mondó passzusai, az Öreg szemmel naplójegyzetei és a Bűvös henger dokumentum értékű önéletírása, amelynek lapjain - félelmes háttérzeneként - ott morajlik a XX. századi magyar és világtörténelem apokalipszisa.

Kubinszky professzor úr kötetben szorgalmazta műve kiadását, végül néhai apám a Soproni Füzetekben majd 30 éven keresztül közölte folytatásokban. Szépírói munkássága mellett helytörténeti tanulmányai, műkritikái is igen jelentősek voltak. A Soproni Szemlében megjelent dolgozatai négy évtizeden át a legkitűnőbb színvonalat képviselték. Kiterjedt munkásságának pusztá bibliográfiája is egy ívnyi terjedelemre rüg.

Dolgos élete alkonyán kitisztult felette az ég. 1973-ban az Életünk, a Kisalföld, a Soproni Szemle és a Neue Zeitung köszöntötte a 80 éves író. Figyelt a fiatal írókra (Bösze Balázs, Zentai László) és ők is itták ő szavait, hallgatták atyai tanácsait. Mint 12 éves kis diák többször találkoztam vele. Gyakran kereste fel apámat. Együtt álmodták meg a Soproni Írók Antológiáját.

A szülőváros a Lackner-éremmel, majd a Pro Urbe Sopron éremmel ismerte el szépírói érdemeit, emberi kiválóságát, önzetlen közéleti munkáját.

1976. július 6-án hunyt el Sopronban. Irodalmár barátai egykori tisztelői és egy lakóközösség nemes kezdeményezésének köszönhetően – Bösze Baláznéné Kenesei Irén tanárnő szervezőmunkája idézi ma elénk nagyszerű emlékét. Senki nem ismerte a XX. században annyira mélyen Sopron történelmi, emberi és művészi méltóságát, mint ő. A szülőföld szépségét, hitet adó és megtartó erejét emberemlékezet óta senki nem írta meg nála szebben a Lövérék alján. A róla elnevezett utca és emlékfája Felső Lövér 14. sz. alatt vigyázza hallhatatlan emlékét.

Köszönöm, hogy meghallgattak.

Ifj. Dr. Sarkady Sándor helytörténetész emlékezik az íróra

IN MEMORIAM

BERNÁTH CSABA

APÁM

Egy kisiklott élet jutott osztályrészül édesapámnak. Az is igaz, semmi nem vetítette előre azokat az eseményeket, amelyek megrengették úgy lelkét, mint a testét.

Második gyermekként született 1933. október 15-én paraszti családban. Jó neveltetést kapott, falubíró apja a munkácsi tanítóképzőbe járatta. Elvégzése után saját falujában, Kisdobronyban, az általános iskolában tanított nyugdíjazásáig feleségével, kit Ungvárról neveztek ki ide tanítani. Itt ismerkedtek meg, itt kötöttek házasságot. A három gyerekből kettő nőtt fel, én vagyok a kisebbik, én próbálok pár gondolatban megfogalmazni, mit is jelentett nekem édesapám.

1.) Emlékfoszlányként gyerekkorban sokat vitt a kerékpár vázán gombát szedni az erdőbe. Ilyenkor a kutyánk is velünk tartott, nem kis riadalmára az útszéli csipegető libáknak. Ilyenkor mindig éneklésre biztatott, én pedig valójában sivító kormyikálásba kezdtem. Ilyenkor mindig elzsibbadt a combom, a fenekem a rázó biciklitől, ám mégis örültem, repesve vártam a legközelebbi alkalmat. Azóta legkedvesebb szabadtéri időtöltésem a gombászás.

2.) Egy késő őszi hajnalon történt, hogy áthívták őt disznóölésre a szomszédba. Én már csak akkor szereztem tudomást róla, amikor a derengő homályban megkopogtatták az ablakunkat. Nagy baj lett, a három fogóból az egyik, egy Magyarországról vendégségben lévő, elengedte a disznó farkát, s az egész 160 kilós állat apám jobb lábára esett. A kórházban tudtuk meg, hogy térd alatt két helyen tört el a csont, sőt félrecsúsztak egymástól. Ettől kezdve hónapokat, éveket töltött el a kórházban az ügyetlen sebészek miatt. Volt úgy, hogy mellig begipszelték, ekkor a tüdőgyulladás majdnem elvitte. S az én apámból többé már sohasem lett az a dolgozó, mindig mindent elintéző ezermester. Kórházakból szanatóriumokba kellett többször mennie, hogy a köztes időben taníthasson egy keveset. Azóta én is követtem példáját, kórházból kórházba.

3.) Apropos kórház. Egy máig visszaálmodott jelenet feleleveníti kórházi látogatásaim többségét. Semmi másból nem állt az egész, minthogy délután három órakor kinyílt a megyei kórház kapuja, s én rohantam keresztül egy kis parkon apukám kórterme felé, ki mikor meglátott, kihúzta fiókját, és abban különböző finomságok bukkantak elő számomra. Mire édesanyám felért a lépcsőkön, s benyitott, én már majszoltam a talált édességet és/vagy gyümölcsöt, amit valójában nem nekem, hanem a betegnek szántak. Azóta a legkisebb lányommal én is átéltem ugyanezt.

4.) '73-tól aztán nővéremmel és édesanyámmal magunkra maradtunk minden házi és kerti munkával. Egyszer éppen ástam, ásogattam a szőlőben, amikor a szomszéd lócáján ülve kinevetett suta mozdulataimért egyik barátom társaságában. Nagyon fájt az efféle biztatás, ám sajnos sokszor megtréfált így a későbbiekben is. Egyébként nagyon hamar önállóságra nevelt minket a sors, hiszen szüleink hétfőtől szombatig két váltásban, reggel fél nyolctól este hatig tanítottak, ha nem volt éppen esti iskola, vagy a havonkénti gyűlés. Ezek eltartottak kilencig is. Mi pedig megtanultunk szinte mindent, amire egy felnőtt képes. Azóta helytálok a konyhában is.

5.) Főzni is így kezdtem el. Találtam a hűtőszekrényben egy egész tyúkot feldarabolva. Oda is tettem a gázra főni a felét annak rendje és módja szerint pörköltnek. Csak sajnós mire kész lettem az iskolában kapott házi feladatokkal, az én tyúkom egy az egyben odaégett. Mit tehettem mást, fogtam a maradékot és feltettem főni egy másik fazékban. Erre már jobban odafigyeltem, főztem ki hozzá makarónit is. Szüleim mikor hazaértek, nagyot néztek, de nem bántottak még szóval sem a szirkóvá égett próbálkozásomért. Ami meg sikerült, jóízűen megettük közösen, mindketten megdicsérték a nem várt főtt vacsoráért. Azóta már több éve én főzök az egész családnak, s volt olyan többször is, hogy az egész tanári karnak tanév végén.

6.) Édesapám sikeres felvételt nyert az Ungvári Állami Egyetem történelem szakának levelező tagozatára. Jól tanult munka s a betegségek mellett. Ám egy nap szokatlan dolog történt az egyik órán. (Nem írom meg, melyik évben volt, már igazán nem fontos.) Kárpátalja, a tanár szerint Kárpátontúl (az ukrán himnuszban is így van sajnós) volt a téma, s odáig fajult a dolog, hogy míg igazát akarta édesapám érvényesíteni, hogy tudniillik milyen státusszal bírt e terület a századok folyamán, különös tekintettel a XX. századra vonatkozóan is, megütötte az előadót úgy, hogy az beesett az asztal alá. E nap után karakánsága miatt, mit én egy az egyben örököltem, soha többet nem lépte át az egyetem kapuját. Sokan kérték, (a méltó helyre tett tanár rég nyugdíjba vonult,) többen követelték, hogy folytassa tanulmányait az ötödik évfolyamon, még maga Váradi-Sternberg János professzor is közbenjárt, ám ő hajthatatlan volt. Ma is őrzöm apám indexkönyvét. Azóta én elvégeztem az ominózus egyetem magyar szakát, és én is majdnem megütöttem egy tanárt igazamnak (identitásomért) adva így nyomatékot.

7.) 1987-ben leszereltem a szovjet hadseregből, s először édesanyámmal hagytam ott az iskolát, majd a nyugdíjkorhatárt elérve édesapámmal is, hogy legalább békésen élvezhessék gyerekei, unokái között nyugdíjas éveiket. Házasságomból egy fiú és egy lány unokával örvendeztettem meg szüleimet. Nagy gonddal vigyázták álmukat, tanították az életre igazi nagyszülőként. Édesapám a bitangszágot is szajkózta, nála az unokák a vidám barakkot lakták. Azóta született még egy lányom, ám sajnós ő már nem ismerhette nagyapját, csak képről.

8.) Csak a cigarettáról nem tudott leszokni. 1998-ban, mikor fájdalomra panaszkodva elvittem orvoshoz, kiderült, hogy rákos. A daganat ínyéről már átterjedt a gégeére és a tüdejére is. Az orvosok azt is mondták alapos vizsgálatok után, hogy körülbelül fél éve van még hátra, s készüljünk fel, hogy iszonyú fájdalmai lesznek. Nem volt mit tenni ezek után, vártuk a felvázolt végzetet. Közben megszületett harmadik kis unokája Magyarországon. Nővérem, ahogyan lehetséges volt, útra kelt, hogy megmutathassa kislfiát a nagyszülőknak, rokonoknak. Édesapám vidám volt egész nap, kicsit megiszogatott a találkozásra hivatkozva. ...

Reggel édesanyám rohant be azzal, hogy meghalt apátok. 1998. április 29-ét írtuk.

2001. április 1-jén végleg leszoktam a dohányzásról. Azóta rokkantnyugdíjas lettem, tőlem azt kérdezték az orvosok, tanítani vagy élni szeretnék?

Az utóbbit választottam...

NAPLÓRÉSZLETEK

Robert Capa emlékének

Ezt az ismeretséget még Terry hozta magával. Talán menedékhely volt számára az a Győri utcai kicsiny, udvari lakás, ahol Pölöskei néni és bácsi laktak. A néni életrevaló, szigorú arcú, búbajos teremtés volt, a bácsi más figura: kissé érzékeny lebigygyedő alsó ajakkal és ráncos ábrázattal.

Pölöskei néni maga volt a gondosság, horgolt terítős asztalához ültetett bennünket, s tudta hallgatni keserveinket, örömeinket, vesződéseinket Terry rémes apjával. Pölöskei bácsi huncut mosollyal ült, néha nagyon rövid, nem túl találó megjegyzést tett történeteinkhez. Nem pártoskodtak velünk, de magukban fejcsóválva mondogatták: „Ez a Jóska! Ez a Jóska!”

A Jóska Terry apja volt, legjobb emlékeim egyszerűen ma is szarrágónak titulálják. Az volt. Nem volt benne semmi nagyvonalú, akkor sem, ha tehetne. Számomra – köztöködségből állt az élete, az éltette, s emlékének is ennyi maradt belőle.

Pölöskeiek két szép leányt neveltek, már mindegyik férjnél. A kisebbik leánynak mérnök ember volt a férje, Inotainak hívták, mint a gyárkombinátot, s a kicsiny csokoládészeletet. Már nekik is gyermekeik voltak, Pölöskei néninek és bácsinak az unokái. Valahol a megyeszékhelyen, vagy annak közelében éltek.

Az idősebbik leány, Márti, szemet megfogó szépség. Ha eljött hozzánk, félig végigdőlt az ágyon, s lábait keresztbe tette, férfiember nem tudta levenni róla a pillantását. Megkötötte szemeit és érzékeit a látvány. A feltárukozói női szépség minden porcikája.

Márti jogot végzett, bíróként dolgozott az egyik fővárosi, kerületi bíróságon. Férjével egyszer találkoztunk, amikor felkerestük őket valahol a Vígszínház mögött, talán a Visegrádi utcában.

Második emeleti, kényelmes lakást laktak praktikus, nem fényűző berendezéssel. Márti férje az MTI fotósaként járta a világot, mi meg háromévenként harminc dollár zsebpénzzel jártuk, ha jártuk. Ha a vállalkozói kedvünk önbizalommal párosult, ha elviseltük a mindennapi hagymás zsíros kenyeret, s ha a hatalom is oly kegyes volt, hogy – akár az indulás előtti utolsó estén – meg nem vonta tőlünk indoklás nélkül az útlevelünket.

Bandi, a fotós férj fizimiskájában is hordozta ősei hitét, vöröses haja volt, arca messze nem megnyerő. Később, évtized múltán komoly sebesülést szerzett a vietnami csetepatéban. Az északiak a nagyvárosokban beton aknákat építettek, egyszemélyeset; a menekülő beleugrott, s magára húzta a kerek betonfedelelet. Ha jöttek az amerikai bombázók, csak beleugrottak, s védve voltak, amennyire védte őket az építmény. Bandi egy ilyenben sérült meg súlyosan, csak annyit tudunk róla, kórházba vitték Hanoiban, s csak a jószerecsse segítette, hogy nem maradt élete hátralévő részére nyomorék.

Bandit teljes nevén Friedmann Endrének hívták, mint feltehetőleg rokonát, a világhírű fotóst, akit Robert Capa néven ismert meg a világ, s Vietnamban halt meg mint haditudósító, amikor taposóaknára lépett. Nem ismertük a rokoni szálat. Bandit titkok vették körül, nem eltitkolt dolgok, hanem államilag titkosítottak. De – mint mondani szokták – van rá egy húszasom, hogy nem csak névrokonságot takart az azo-

nos név, nem véletlen a közös származás. Kiszámított dolog volt ez, mint annyi minden a szovjet titkosszolgálat bugyraiban, amit a titkok legmélye, örökös homály véd.

Bandi később érkezett haza, minket Márti aprósüteménnyel, borral kínált. A házigazda semmitmondó, nem eltúlzott udvariaskodás után a beszélgetés sűrűjében biztatót: neki küldjek a verseimből. Ő majd elintézi, hogy megjelenjenek. Ebből viszont soha nem lett semmi. Én nem küldtem az opusaimból, neki sem volt mivel fáradnia. Az éppen csak túrt kategóriában mértek akkoriban. Sem elvtárs, sem hitsorsos nem voltam, de Friedmann Endre pártfogoltja sem.

Egyik kirándulásunkon Szegeden, Vica ismerőseként felvettünk egy laoszi egyetemistát. Vica zöld táskamagnójából egész úton szólt valami keleti zene, valószínűleg laoszi népdalok és indulók. E téren „vájatlan” füleinknek rettenetes volt. Ültünk elől a Ladában Szépszeművel, én vezettem, tenyerünk izzadt a zenei megpróbáltatástól, közben suhant mellettünk izgalmasan a táj. Baja főterén báméskodtunk, majd a Sugovica partján egy kisvendéglőben ettük a tésztás halászlévet. Szekszárdon a kadarka illatú utcát jártuk, a Sárvíz partját, integettünk az apró kirándulójuk lelkes utasainak. Dunájvároson túl, a Velencei-tó nádasai mellett suhánva értük el Pápát, a Gereince-patak völgyén át, a csobogó patak és erdei pihenők hűvösében. Innen már csak a Rába-híd, azon túl Marcaltó a vízórházzal, Tét, s már Rábapordány szélső házai között futottunk a nyolcszáz négyszögöles almáskert felé, ahol állt Vica és Szépszemű szüleinek a háza. Közben a zene – több kazettáról – szólt, próbára téve indulatainkat. Manikam és Vica ültek hátul, érdeklődő próbálkozásainkat visszautasítva tudtuk meg Manikamtól, hogy Laosz terror és vietnami megszállás alatt áll, odamenni talán majd hosszú évtizedek után lesz majd kivitelezhető.

A szülők nem nagyon örültek Manikamnak, akit a faluban megbámultak. Szép arcú, szimpatikus fiú volt a laoszi, tőle tudtunk meg valamivel többet az ő hihetetlen, dzsungelharcokkal tarkított életéből. Hogy az indokínai háborúk és a válság több volt, mint a szabad szombati tükörakció, amikor kommunista szombatot dolgoztunk azért, hogy Vietnamnak tükre legyen.

Friedmann Endre, Robert Capa, Pölöskei lányok, Manikam – Caparól tudjuk, hogy halott, világhírű fotóját a milicista halálát most birizgálják, lehet, hogy beállított kép volt, nem a halál megörökített pillanata. A többiek – élnek-e vagy haltak – nem tudom. Emlékük él velünk, ahogy Bandi fut Párizsban, megelőzni de Gaulle menetét, hogy szemből fényképezhesse az eseményt. A Pölöskei lányok szép öregasszonyok lettek? S Manikam él-e még, építi, mint itt tanult vízügyes Laosz gátrendszerét? Vagy elesett harcban, s még az emlékét is magába szippantotta az átláthatatlan dzsungel, szakadó esőivel?!

BÜKI ATTILA

AMI MEGTART II.

Sopron alternatív színházának létrehozója

Kövesi György művészettörténésznek készült. Elsősorban a posztimpresszionisták művészetét tanulmányozta, akik más-más módon szegültek szembe az impresszionizmus látványfestészetével. Ugyanakkor izgatta a művészi absztrahálás és az absztrakt művészet. A Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiumának összejövetelein kiselőadásokat tartott Kandinszkij, Klee, Miró, Picasso és mások művészetéről. Író – olvasó találkozón is szívesen olvasott fel képzőművészeti tárgyú esszéket. Verseivel később találkoztam, noha irodalom iránti érdeklődését az ezerkilencszázhatvanas évek végén már tapasztalhattam. Gyakran voltam vendége, pontosabban vendégük Kossuth Lajos utcai lakásukban. Családjával volt szerencsém együtt teázni, miközben húszévesen „világmegváltó” terveket szövögettünk. A hetvenes években is tartottuk kapcsolatunkat, noha már nem éltem Sopronban. Gyurka érdeklődését a képzőművészet mellett egyre jobban foglalkoztatta az irodalom és a színházművészet. Ezerkilencszázhetvenháromban létrehozta a Civitas Irodalmi Színpadot, mellyel megalapozta a – manapság is működő – Civitas Pinceszínházat. Felejthetetlen a Kapuvári Rábaközi Művelődési Központban előadott pantomimestje, mellyel nagy sikert aratott Nyugat-Európában is. Ahogy földrajzi értelemben távolodtam Soprontól új munkahelyeim miatt, találkozásaink ritkultak.

A kollégium tagjai az ezerkilencszázhetvenes évek közepétől rendszeresen eljártak hétfő esténként a Lokomotív borozójába és időnként bárjába. „Sokat jelentett mindnyájunknak a közösség összetartó ereje. Kevés pénzünket tartalékoltuk hétfő estére (...) megteremtve ezzel azt az együtt érző, gondolkodó, társas hangulatot, mely élményt nyújtott az ihlethez, az alkotáshoz” – nyilatkozta. Egy esti irodalmi műsor után éjszakába nyúló beszélgetésen vettem részt Gyurival és másokkal. Nem volt rest autóval hazavinni hajnaltájban Hegyfalura. Orbán Ottó írásaiból készített összeállításon dolgozott, útközben rendezői leleményeit, elképzeléseit hallgathattam. Ekkor már tervezte, hogy a Sopronban élő költők, írók műveiből is készít műsoros esteket. Ilyen összeállítás volt a Dühöt, tisztát, igazat, mely valódi társadalombírálat volt és nem számíthatott az akkori városvezetés rokonszervére.

Ezerkilencszáznyolcvanegyben segítségemet kérte. A helyi politikai hatalom betiltotta az Új Déva vára verses eposzt, amit a pinceszínházban játszottak. Gyurka tudta, hogy közművelődési munkahelyemből adódóan vannak győri, fővárosi irodalmi, színházi kapcsolataim. Fontosnak tartotta, hogy szakmai véleményezést kapjon műsoráról. Győrből Perédy László színművész, Benkő József rendező vállalta, hogy megnézi az előadást és adnak róla szakmai méltatást. Később a Nemzeti Színház dramaturgja is megerősítette, hogy az előadás nem „nationalista és irredenta”. Az eposzt tovább játszhatta a társulat.

A pinceszínházi sikeres bemutatókról, előadásokról Bösze Balázstól értesültem, akivel rendszeresek voltak telefonbeszélgetéseink. Gyurkával halála előtt néhány évvel véletlenül találkoztam a soproni Cézár pincében, ahol Dinnyés József daltulajdonossal és közművelődési szakemberekkel társalgott. Érdeklődött színjátékaim iránt, s tervezte, hogy bemutatja valamelyik drámámat. A tervezett bemutató elmaradt anyagi okok miatt, s hamarosan jött a híre súlyos betegségének is. Szerettem csendességét,

megfontoltságát és derűjét... Haláláról, búcsúztatásáról később értesültem, nem lehettem ott gyászolói körében.

Huszonéves arca él emlékezetemben

Huszár Lászlóval kevés időt töltöttem együtt a kollégiumi összejöveteleken. Ez adódott abból is, hogy ő állandó éjszakásként dolgozott a gumigyárban. Találkozásaink többnyire alkalmankénti borozgatásokra szorítkoztak. Megmutatta vagy felolvasta írásait. Kritikus verseket írt a közállapotokról, a munkások kiszolgáltatottságáról... Miért nem lehet írni a magyar függetlenség kérdéséről, miért nem lehet bírálni a Szovjetuniót, az oroszokat? Miért bűn a vallásos nevelés? Szenvedélyesen sorolta költői kérdéseit. Néha meg-megsimította sötétbarna szakállát, felbökte orrára csúszott fekete-keretes szemüvegét, miközben vitázott s pengeként vágott az esze. Keveset beszélünk irodalomról. Pontosán tudta, hogy az olcsó sikerek nagyon is mulandók. Szűkszavú volt élete végéig. Évtizedeket töltött családjával Balfon. A kilencvenes évek elején szerettem volna találkozni vele és verseket kérni a Magyarok folyóiratnak. Nem találtam otthon. Mire levelemre válaszolt, megszűnt a folyóirat, s nem közölhettem verseit.

Az egyetemes magyar irodalomra soproni lelkiismerete

Talán tizenkét éves lehettem, amikor Erdélyi Pál – szüleim barátja – meghívott horvátzsidányi szőlőjébe szüretre. A szőlőt szedők között szorgoskodott a helyi kocsmáros lánya, Magdi, aki akkor már gimnazista vagy főiskolás volt. Az egyik szőlőtővében varangyos békát találtam. Gondoltam, megmutatom Magdinak, aki amint megpillantotta a kezemben, úgy megijedt, hogy elfutott messzire... Évekkel később Sopronban láttam újra. Sarkady Sándor felesége lett. Sándor az óvónőképző főiskolán tanított, miközben szervezte a Sopronban élő írók találkozásait, majd később szerkesztésében látott napvilágot a Soproni írók antológiája és Vallomások egy városról – Magyar írók Sopronról című kötetek. Nevéhez fűződik a Soproni Füzetek című periodika, melynek első száma negyven évvel ezelőtt jelent meg. Időnként irodalmi műsorok alkalmával találkoztunk. Nyaranta rendszeresen felhívott telefonon, hogy adjak verseimből a Soproni Füzeteknek, később pedig a Várhely folyóiratnak.

Költőtársunk, Bugyi Sándor nevéhez fűződik a Várhely c. folyóirat létrejötte, melynek ezerkilencszázkilvenhétől szerkesztője volt a lap megszűnéséig. Valójában több mint egy évtizeden át szervezte nemcsak Sopron és környéke íróit, hogy legyenek a lap munkatársai, hanem a városhoz kötődőket is. Nagyon bántotta lelkiismeretét, hogy a már megszerkesztett két folyóiratszám nem jelenhetett meg kettőezerkilenc után. A szerzőktől kért kéziratok miatt, melyek nem jelenhettek meg, egyre kínosabbá vált számára szerkesztői munkája. Telefonbeszélgetéseink alkalmával elmondta, hogy nem érti – ahogy e sorok írója sem –, hogy miért nem támogatja a város egyetlen irodalmi orgánumát, mely olyan egyetemes gondolatokat közöl, melyekkel felmutathatja Sopron és a Nyugat-Dunántúl irodalmi értékeit. A város polgármesteri hivatala évente jóval többet költött fogadásokra, mint amennyibe a lap nyomdaköltsége került. Ugyanis honoráriumot nem fizetett a kiadó. Meggyőződésem, hogy az akkori oktalan városvezetésnek köszönhetően...

Vallotta, hogy a nemzetek irodalmában a vérkörök mellett a hajszalereknek is mindig megvolt a maguk szerepe és jelentősége. Feledhetetlen egy Bükön tartott irodalmi est emléke, ahol Cs. Varga István irodalomtörténész beszélgetett velem Sopron irodalmáról és a jelen lévő Sarkady Sándort arra kérte, hogy mondja el A soproni Szent

Mihály-templomra című költeményét, melyet Jánosy Istvánnak ajánlott. Kissé hezitált, mondván, hogy nincs nála a verse. Biztatásunkra mégis vállalkozott verse elmondására. Kicsike papírcetlire felírta a versszakok kezdő szavait, s némi gondolkodás után felállt és felidézte emlékezetéből – az ötvenkét soros versével – a város történelmét, neves személyeit. Ma is hallom jellegzetes hangján versét záró sorait: Békével járjon mind, aki jót akar, / legyen horvát vagy német, avagy magyar – És bármelyik hit is nevelte, / El ne feledje, hogy egy az Isten! Nem csupán verse elmondásakor volt beszéde dallamos. Hangszalagjai valóban „hangszerként” zenéltek”. Hangjai színné váltak, összecsengtek... Egyéni stílusa, elvarázsolta hallgatóit. Munkabírása, alázata példaként emelte őt pályatársai elé. Joggal írta róla Cs. Varga István irodalomtörténész, hogy „összegyűjtő, megtartó erő volt Sopronban: genius loci – a Németh László-i minőségeszmény jegyében.” Találkozásaink, levelezéseink mindig valamilyen cél érdekében történtek. Elsősorban irodalommal, közművelődéssel kapcsolatos feladatokat vállaltunk. Íme egy rövid levele kettőezertízenkettő májusából. Kedves Attilám, itt küldöm – némi késéssel – a Brunszvik-vers kottáját. Várom szeretettel az SFMK-ről írt visszaemlékezésedet és – amit a telefonba elfeledtem mondani – a szokásos két verset is az SF idei kötetébe. Jó egészséget, jó munkát kívánva baráti szívvel öllelek: Sándor

Brunszvik Teréz című versét Törzsök Béla zenésítette meg. A kórusművet – gondoltam – jó, hogy a Martonvásáron lévő Óvodamúzeum könyvtára őrzi a látogatók és a kutatók öröme... Szívesen kopogtattam a múzeum ajtaján, hogy az óvodás korú gyermekek költőjének – szinte nincs olyan óvoda Magyarországon, ahol a gyerekek ne mondanák költeményeit – kórusművét átadjam Miklós Gergelynek, az intézmény vezetőjének.

Dedinszky Márta: Nyári idill

SARKADY SÁNDOR EMLÉKEZETÉRE

Emlékező írásom miniatűr emlék-antológia: élmény-, gondolat- és idézetgyűjtemény – Sarkady Sándorral való találkozásainkról, beszélgetéseinkről. A velem való ismeretségemet a Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiuma néhány tagjának köszönhetem: Büki Attilának, Bősze Baláznak, Zentai Lászlónak. Bencés öregdiákként Bősze Balázssal, a soproni kulturális élet energikus organizátorával, a ferences öregdiákkal könnyű volt közös hangot találnom. Barátságunkat az irodalom és Sopron iránti szeretet alapozta meg, értékszemléletünk pedig elmélyítette. Sarkady és Bősze barátsága különösen nagy ajándék volt és marad a számomra.

1/ Az ELTE-n, a Tanárképző Főiskolai Karon, majd a BTK-n töltött 29 év alatt diákjaimnak száznál több vendégelőadást, találkozót, könyvbemutatót, 21 egri tanulmányi kirándulást szerveztem. Sarkady Sándor is vendége volt az egyik rendhagyó találkozóknak, melyre 2006. november 28-án, (hétfő) de. 10 órától 11.30-ig került sor az ELTE BTK Múzeum körüli F épületének Buzágh-teremében.

Bemutattuk az előző évben megjelent két gyűjteményes könyvét: Írom korom. Versek és fordítások és Minden élet szolgálat. Jegyzetek, esszék, kritikák. (Mindkettő 2005-ben jelent meg, „Sarkady Sándor és a soproni Parnasszus” címen tartalmaz, szónoki-előadói erényeket csillogtató, nagy ívű előadást tartott. Meghívott vendégünk volt Sass László, a soproni VÁRhely című folyóirat főszerkesztője, és dr. Pereszlényi Zoltán, győri Sarkady-tanítvány, volt nagykövet, külügyi helyettes államtitkár.

Kovács József László professzor nyelvjárásokat is ismerő német nyelvtudásával a soproni írástudóknak nemcsak doyenje, hanem legendás munkamorálja – tehetsége és szorgalma révén – a példaképe is volt. Soproni vonatkozású könyvei, publikációi, műfordításai közül csak egy összegezőt említek: A Soproni Parnasszus (Sopron-Ödenburg kétnyelvű irodalma a kezdetektől napjainkig. (Lucidus Kiadó, 2003)

Előadásában felvázolta, mely költőknek, íróknak volt és van kötődése Sopronhoz, Sopronnak milyen kapcsolata ismeretes a magyar irodalomhoz. Több neves író megfordult a városban, vagy ott született, élt, vagy életének bizonyos szakaszát ott töltötte. A Soproni virágénekekkel, a magyar nyelvű szerelmi költészet legkorábbi emlék-töredékével kezdte. A virágének-szöveget Gugelweit János, Sopron jegyzője, 1490 körül jegyezte le. Egy kéziratos könyv pergamen tábláján maradt ránk, melyet két alkalommal is könyvkötésre használtak. 1530-ban valamilyen vegyszerrel a korábbi írást lemosták róla, amit csak az alábbi két sor élt túl: „Vyragh thudyad, theuled el kell mennem, / És the yerthed kel gyazba ewelteznem.” Mai írással: „Virág tudjad, tőled el kell mennem, / És te éretted kell gyászba öltöznöm.” Lackner Kristóffal folytatta előadását, hangsúlyozva, hogy Sopron egykori polgármestere, városbírója író és költő is volt: latin nyelvű iskoladrámákat is írt.

Esterházy Pál herceg (Kismarton, 1635-1713) Sopron megye főispánja volt, nádor, költő és zeneszerző. A soproni líceum diákja volt a 1749-ben született Ráth Mátyás. Az ő szerkesztésében adták ki Pozsonyban az első Magyar Hírlapot, a Magyar Hírmondót. Révai Miklós, a nagy nyelvész, 1801-ben volt soproni lakos. Itt adta ki Carmina című kötetét. Sopronnal kapcsolatban megemlíttette a XVIII-XIX. századi költőnők közül a legkiválóbbat: Dukai Takách Juditot, aki Sopronban nevelkedett és

halt meg. (1795-1836) Versei idillikus hangulatot árasztanak, magyaros verselésű költeményeiben feltűnnek a soproni vendéglátó porták, tornácos udvarházak.

Batsányi János, költő (1763-1845), 1781-82-ben a soproni domonkos gimnáziumban tanult. Mindenki ismeri azt a költőt, aki nélkül a XIX. század magyar irodalmából hiányoznék az egyik legerőteljesebb szín és legzengőbb hang: Berzsényi Dánielt. (1776-1836) Berzsényi a soproni Magyar Társaság megalakulásának idején a Pócsi utca egyik szegényes házában lakott. A házikót egykori iskolája, a Berzsényi Dániel Evangélikus Líceum jelölte meg emléktáblával. Sopron büszke Széchenyi István örökségére, aki élete nagyobbik részét Sopronban és Nagycenken töltötte. Esméit a reformkor legnagyobb költői visszhangozták. Sopronban, 1822-ben jelent meg első röpirata.

Gyóni Géza (1884-1917) költő, Sopronban az evangélikus teológián tanult, újságíróként a Soproni Naplót, majd a Sopront szerkesztette. Sopronban született Pap Károly, a jeles novellista és regényíró. A nyolcadik stáció, az 1937-es, önéletrajzi ihletésű Azarel, az Irgalom novelláskötet szerzője. Csatkai Endre (Darufalva, 1896 – Sopron 1970) Kossuth-díjas művészettörténész, író, múzeumigazgató Sopronban. Itt tanult és kezdte pályáját Kónya Lajos Kossuth-díjas költő és író. (1914-1972) Soproni tanítóképzős korában itt adta ki első két verskötetét, az Úti sóhajt (1936), és a Te vagy-e az (1937). Az 1961-ben megjelent Hazai táj című kötetében „Sopron szellemének, álmuk és emlékek tündöklő szelencéjének” ajánlja a Soproni harangok ciklust.

Rakovszky Zsuzsa soproni születésű, Kossuth-díjas költő, író, műfordító – Budapest és Budaörs után ismét – szülővárosában él és alkot. A kigyó bőre című, a Magvető kiadásában 2002-ben megjelent, a XVII. századi nősorsot bemutató regénye méltán aratott nagy sikert... Visszaút az időben, összegyűjtött és új versek 1981-2005. A József Attila-díjas Kerék Imre Virágvölgy, Összegyűjtött versek 1961-2001 című könyve 2002-ben, a Hazánk Kiadónál látott napvilágot. (A jeles költő-műfordítóért szorítok, hogy önálló kötetben tudja „világra bábáskodni” Jeszenyin magyarra átköltött verseit.) Zentai László tudja és vallja: emberség, magyarság és műveltség hármasszövege csillaga ragyog a Húség városa, a Tűztornyos csoda felett: „Felszegett, ékes tornyain / ott izzik a büszke jel: / CIVITAS FIDELISSIMA.” (Zentai főszerkesztői státuszában, gyümölcsstermő „öszikék” korszakát éli.)

A kortárs soproni irodalom képviselői: Both Balázs, Bösze Balázs, Bugyi Sándor, Büki Attila, Cs. Németh András, Hegyi Ferenc, Herbszt Zoltán, Huszár László, Ízes Mihály, Kerék Imre, Kövesi György, Sarkady Sándor, Schneider Lipót, Tureci Imre, Rakovszky Zsuzsa, Vaderna József, Vágási Imre, Winkler András, Zentai László, Zsiri László.

Jómagam azon a találkozón, „Sarkady Sándor és az 1956-os forradalom” címen tartottam kiselőadást. Sarkady 1935. március 7-én, Sárádon született. Tavasz dal című, kötetnyitó versével kezdtem mondandómat: „Hús esztendő ma lettem, / Márciusban születtem, / Télkergető tavasszal – / Napfényt hoztam magammal...” Az 1954. október 6. (Tíz sor egy elveszett a versből) nyitányát és zárását idéztem: „Az aradi vár udvarán / – Nem emlékszel, magyar hazám?” (...) Helyetted is mar a szegény, / Kegyeletes magyar népem!” Értelmeztem A fegyelmi tárgyalás után című versét: „Bitang bérencek, száz köpenyű szolgálk / Hideg hangon a vádak sorolták – (...) Ne féltsd az igazságot, / Az igazság marad!”

Felhívtam a figyelmet A legszebb zászló, A Tamás-akta nászéneke, Üdvözlégy, Kolumbár Gizella, Vergődő Balassi, Bezerédj Amália búcsúja című Sarkady-versekre, megemlítve, hogy Brunszvik Teréz című verse Törzsök Béla kórusművének is szövege.

A Soproni várostoronyra című, 1976-ban született verset Tillai Aurél 1977-ben megzenésítette, Szokolay Sándor (2002) pedig ünnepi kórusművének is szövegeként használta fel. Sarkady Sándor A soproni Szent Mihály-templomra című (1988), architektúrai szépségű, kőből, fából, mértani vonalakból poézist teremtő költeményének a záró sorait intelemként idéztem: „Békével járjon mind, aki jót akar, / Legyen horvát vagy német avagy magyar – / És bármelyik hit is nevelte, / El ne feledje, hogy egy az Isten.

Szokolay Sándorral, dr. Nádasi Alfonz Mi mindenre emlékezett Kodály? című könyvének (Felsőmagyarország Kiadó, 2000) bemutatóján, a győri városházán találkoztam először. Kodály Zoltán és Nádasi Alfonz iránti tiszteletünk jogán szeretetében fogadott. Annak bizonyítására, hogy Alfonz Tanár Úrtól mi mindent tanultam, a barátom barátja nekem is barátom szólásmondást eredetiben, franciául is idéztem... (Abban is megegyeztünk: a similis simile gaudet nem azt jelenti, hogy simlis a simlisnek örül, hanem azt, a hasonló a hasonlóknak örül. Az Alfonz tanár úrtól hallott feliraton már együtt nevtünk: egy fővárosi autókereskedés reklámjai közé bekerült: Gnóti szeauton – Utazzatok autón!

Szót értetünk, hogy mennyire fontos a klasszikus műveltség. A delphoi jósdának nem egy felirata volt, hanem több is. Érdemes lenne ezeket tudatosítani: „Ismerd meg magadat. Semmit sem túlságosan. Légy ura lelkednek. Kerüld az igazságtalanságot. Igazul tanúskodj. Keresd a hírt. Dicsérd az erényt. Cselekedj igazságosan. Szeresd barátaidat. Védekezz ellenségeid ellen. Gyűlöld a gögöt. Beszélj tisztességesen. Könyörülj a segélykérőkön. Valósítsd meg célodat. Légy ura asszonyodnak. Senkit ne nézz le. Tiszteld a felsőbbiséget. Hajolj meg az istenség előtt. Ne büszkélkedj erőddel. Gazdagodj igazságos úton.”

2/ Sarkady Sándorral és Szokolay Sándorral együtt 2008. május 28-án a „Minden élet szolgálat” jegyében soproni napot tartottunk Egerben: a Kálvin Ház dísztermében. A díszvendégeket Sopronból külön sofőr, hivatali kocsival hozta Egerbe. Az esten dr. Kádár Zsolt, egri református esperes mondott köszöntőt. A találkozózt meg tisztelte jelenlétével, az Úr asztalánál az emelvényen helyet foglalt, és meg is nyilatkozott: dr. TERNYÁK Csaba egri érsek is, aki a lokalitás, a szülőföld szeretetéről beszélt. Az egri Eszterházy Károly Főiskola ének-zene tanszékének kórusa Kodály- és Szokolay-műveket adott elő... Szokolay szárnyaló szeretettel beszélt Kodályról, kultuszának fontosságáról. Sarkady Sopron irodalmi örökségéről, irodalmunk nemzeti küldetéséről szólt – fejből, papír nélkül.

A kórusvezető tanárnő váratlanul felkérte Szokolay Sándort, hogy vezényelje az egyik művét. Szokolay egy pillanatra megnézte a kottát. Alighogy ránézett, megszólalt benne a dallam, sugárzó örömmel vállalta és végezte a karmesteri feladatot. Sarkady meglepetésnek szánta, fejből remekül elmondta a Hazamegyék Kapuvárra című versét. Válaszul jeleztem, ha holnap velük utazhatom, akkor valóra válhat a „Kapuvár! / Kapuvár! / A kapuban / Apu vár.”

Másnap, május 29-én reggel a lakásunkon az Írom korom (Versek és fordítások) kötetnek dedikált példányába saját kezűleg írta be az Épül a templom című, a 60. születésnapomra küldött – a Büki Attila által szerkesztett, Cum honore című köszöntő kötetben megjelent – versét. Megerősítette a könyv eredeti dedikációját: „Dr. Cs. Varga Istvánnak sokra becsüléssel, baráti öleléssel” Az egri dedikáció-kiegészítés igencsak önjellemző: „Nincs ebben 'KOROM', – de sokkal TÖBB 'FÉNY' árad belőle!”

Velük utaztam Kapuvárra: édesapámhoz. A derűs hangulatú utazás már azért is emlékezetes, mert útközben sok fontos témakör, emlék és kérdés vetődött föl. Elmond-

tam Szokolay Sándornak, hogy a nevét akkor jegyeztem meg, mikor 1973-ban a Sámson előadták Németh László drámájának szövegével. A Németh László élete képekben című kiadványban egy remek kép örzi Szokolaynak az íróval való egyik találkozását a Szilágyi Erzsébet fasori lakásban. 1973. október 26-án történt ez a találkozás, fénykép is készült róla. Németh ezt írja a Sámson című művéről: „A drámához ’forrásmunkám’ az Ószövetségen kívül nem volt...”

Arra is kitértünk, hogy mi a gond a ránk erőltetett egyetemi-főiskolai „Bologna-rendszerű” oktatással. A „Bologna” eredetileg csak ajánlás volt, aztán kötelezőnek vették. (Mint a II. Vatikáni zsinat számos ajánlását.) Az található benne, hogy a felsőoktatási intézmények közötti átjárhatóságot, a minőségi kompatibilitást meg kell erősíteni. Együtt soroltuk azoknak a tudósoknak a neveit, akik az ezer éves magyar oktatásügyben az átjárhatóságot példázzák. Néha egyszerre, egy időben is több egyetemet és főiskolát is végeztek. (Simonyi Károly, stb.) Azon pedig keserűen neveltünk: hogy ne lettek volna színvonalukban kompatibilisek Európával a debreceni, pataki, pápai református, a soproni, kőszegi, győri stb. katolikus oskoláink, nagyszombati, budai, pesti egyetemeink...

Szokolay az úton, Egertől Kapuvárig, is lelkesen beszélt Kodályról. Nádasi Alfonzról is szeretettel szólt. Megerősítette, hogy Kodály mindig úgy emlegette: „Alfonz az én gyóntató papom”. Németh László pedagógiájára térve, Sarkady egyöntetű helyeslést kiváltó Eötvös-gondolatot idézett: „Félig sem fontos az, amit tanítunk gyermekeinknek, mint az, hogyan tanítjuk –, amit az iskolában tanultunk, annak nagyobbik részét elfelejtjük, de a hatás, melyet egy jó oktatási rendszer szellemi tehetőségeinkre gyakorol, megmarad.”

Kapuváron valóra vált a „A kapuban / Apu vár!”. Szokolay Sándor, meglátva édesapámat, szinte kiugrott a kocsiból, és sugárzó szeretettel kiáltotta: „Pista bátyám, hadd öleljem meg!” Majd hozzátette: „Meg is csókolnám, de ez a hülye világ félreérti.”

3/A babitsi „égi és ninivei hatalmak” megadták, hogy Sarkady Sándorral utoljára – a halála előtt pár héttel – Sopronban, a Fűzfa sor 9-es szám alatti házában találkozhattam. (A veje szeretettel fogadott, aztán elköszönt, sietett a dolgára. Ketten maradtunk, mert a lánya és fia aznap is dolgozott.) Szokásához híven, Arany után szabadon, hogy ne fogjal szavamon köszöntéssel fogadott: „Járnak hozzám méltóságok...”. Az idézet végét már együtt mondtuk: „»Megbocsásson méltóságok, / Nem érzek rá méltóságot.«”

Szívből jövő nevetéssel önmagán ironizált, tréfálkozott azon is, hogy milyen stílszerű: a fűzfa költő a Fűzfa soron lakik. A felső szinten, könyves rezidenciájának szertet-szigetén kedvtelve múltattuk az időt. A legalább három óras – életem egyik legemlékezetesebb és legtanulságosabb – baráti beszélgetés során sok mindenről, szépről, jóról, de égető gondokról is együtt töprengtünk. Főleg a magyar irodalomról és „sorskérdéseinkről” folytattunk eszmecserét. Akkor még nem tudhattam, hogy ez a baráti beszélgetés Sarkady Sándor egyik szóban elmondott hagyatékának fontos tétele lesz. Abban is egyetértettünk: az ateista, materialista, marxista-leninista-sztálinista kommunizmus, nálunk a létező szocializmus: antropológiai tévedés volt.

Már a beszélgetésünk kezdetén görögül, latinul, oroszul és édes anyanyelvünkön is elhangzottak az Írás szavai: „En arché én ho logosz, kaj ho logosz én prosz ton Theon, kaj Theosz én ho logosz...” – In principio erat Verbum et Verbum erat apud Deum et Deus erat Verbum...” – „V nacsaljje bülo szlovo, i Szlovo bülo u Boga, Szlovo bülo Bog...” – „Kezdetben volt az Ige, az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige.”

Sándor barátom alapos és sokrétű görög nyelvi, történelmi, irodalmi és eszmetörténeti ismeretekről tett bizonyosságot. A diákkorunktól fogva kedvelt görög és római történetírókat szeretettel emlegettük. Az ókori olimpiák sport és vallási ünnepek voltak. A második és harmadik helyezettet nem ismerték el, de a győztesek nemcsak babékoszorút kaptak, hanem – a közhiedelemmel ellentétben! – bőséges anyagiakat is. Az egyes versenyszámok győztese olajágkoszorút kaptak és egész Görögországban nagy tiszteletben részesültek. Szülővárosukban rendszerint nagyobb pénzajándékot is kaptak. Athénban például 500 drachmát, egy kisebb vagyont szerezhettek a győztes. A szobrászok szobrot készítettek róluk, a költők megénekelték őket. A pénzdíjas jelleget bizonyítja, hogy az atléta szó jelentése: díjért versenyző. Periklész korában volt olyan olimpiai győztes, aki annyi pénzt kapott, amelyen száz bárányt vehetett.

Örömünket leltük abban, hogy egymásnak tanulságos tényeket, információkat, gondolatokat tudtunk átadni. Főképpen Németh Lászlót, Kerényi Károlyt emlegetve ízlelgettük a görög világot, amelyben az európai értelemben vett minőség megszületett. A római örökségben a kegyelet antigonéi princípiumát törvénybe iktatták, amely minden más törvényt felül írt. A kalokagathia – „a szép és a jó” egységének gondolata a görög filozófiában alakult ki. Ez az ógörög eszmény a fő antik nevelési elv. Eredete a görög: kalosz (szép) és az agathosz (jó, erényes, igaz), vagyis az igazságosság érvényesülése az értékszemléletben – a kifejezés az igazsággal együtt hármasságot képez. A kereszténység Istenben jelölte meg minden szép, jó és igaz legfőbb és egyetlen forrását.

Villon szerint: „szépség, igazság minden egy, belül.” Keats, a szépség költőjének híres sora az Óda egy görög vázához (Ode on a Grecian Urn) című költeményében: „Beauty is truth, truth beauty – „A Szép: igaz, s az Igaz: szép!” (Tóth Árpád fordítása) a „világ-árva” József Attila, a „Szépség koldusa” sorai közismertek: „Anyám szájából édes volt az étel, / apám szájából szép volt az igaz.” (A Dunánál)

Utolsóvá lett találkozásunkkor tisztán megértettem, miért is nevezte őt Jánosy István Kölcsey örökösének: „Sarkady nemcsak szóval hirdeti a Parainesis elveit, hanem egész emberi – iskolai és közéleti – szereplésében is ezeket az elveket valósítja meg. Nála etikum és esztétikum azonos tőről fakad, és mindkettőnek motorja: igényesség önmagával szemben.” Kölcsey a Parainesisben: „Imádd az istenséget! (...) Semmi sincs, ami az emberi szívet annyira felemelhetné, következésképpen az élet mindennapi jeleneiben, s a szenvedélyek és indulatok örök ostromában hozzáragadt szennytől annyira megtisztíthatná: mint az istenség nagy gondolatával foglalatoskodás.” (Sarkady tudta, hogy volt idő, amikor az iskolai magyartanításban a költő Kálmán unokaöccsének adott erkölcsi intelmei közül ennek a memoriter-textusnak az első két szavát elhagyták: „Imádd az istenséget!”)

Kiderült, mindketten nagyon szeretjük Széchenyit. Arról is szóltunk, hogy a magyar kiegyezés alapján a jelzalog-trükkal kihúzták a talajt a tehertartó, a magyarság nemzettudatát megtartó, a magyar kultúrát hordozó, befogadó és támogató rétegek alól. Idegen bankvilág vette át a gazdasági élet irányítását, amely az aranyborjú szellemében szétért a szép, jó, igaz szakrális egységét: szekularizálta, deszakralizálta az emberi, családi életet, a társadalmat. A XX. század első felében a vallási-társadalmi szekularizációt erőteljesen kísérte-követte a nemzetfogalom „deszakralizálásának” folyamata. Sorra születtek a nemzeti himnuszok, új nemzeti mítoszok, ideológiák keletkeztek, új „szentek” jöttek létre, miközben a nagy egyházak által képviselt kultuszok, tanítások és példák visszaszorultak.

Posztmodernnek titulált korunkban Sarkady erős hittel, reményteljes, patrióta verseket merészelt írni. Ihletforrás lett a korunkban méltatlanul lenézett „családi-hitvesi kötet” is. Versbeszédére jellemző, hogy a klasszikus mértéket természetes eleganciával kezelte.

Vele igazi öröm volt beszélgetés a görög és a latin kultúráról, nyelvekről, irodalomról, művészetről, lelkiségről... Arra kétszer is visszatértünk, hogy a magyar kultúra ezer év óta, Kelet és Nyugat szintézisében, teljes szellemi-lelki világot művelő krisztianizált kultúra. A humán műveltség, a nyelvek szeretete erősen összekötött bennünket. Áldásos élete során gazdag könyvtárat gyűjtött, az olvasás szeretetét is tudatosította tanítványaiban, íróbarátaiban.

Magyar, görög, latin, német, francia, angol és orosz memoriterekkel dialogizálni tudtunk. Miközben memóriáját csodáltam, szabadkozott, hogy fia, ifjú Sarkady Sándor bizonyára nem az ő, hanem akadémikus nagybátyjának, a klasszika-filológia tudós professzorának, Sarkady Jánosnak a kitűnő emlékező tehetségét örökölte.

Közös meggyőződésünk: irodalmunk a keresztény és magyar örökségünk szellemi, erkölcsi, lelki, vagyis kulturális történetének kincsestára; őrzője a nemzet örökének, tárháza nemzeti sajátosságainknak, forrása nemzeti önismeretünknek. Szinte sziporkázva, pergő ütemben soroltuk az emberfogalom költői-írói definícióit. Vörösmartynál az ember „Ég és föld fia”, a szabadságharc letiprása után, „örült sár”. Az emberek című vers hírhedt definíciója: „Az emberfaj sárkányfog-vetemény.” Gárdonyinál az ember: „Agyagedénybe zárt isten-sugár”. Gárdonyi híres definíciója: „Az embernek csak az arca ismerhető, de az arca nem ő. Ő az arca mögött van. Láthatatlan.” Móricznál az ember: „Sárány”... Németh László szakrális emberfogalma: „Minden fej Isten kápolnája. De a Széchenyié: székesegyház.” Nagy László kérdésbe rejtett költői öndefiníciója: „Mi vagyok én, ha e planéta / csak egy bevérzett margaréta! / Így is ember, se bölcs, se büszke, / égi, földi virágzás tükre.”

Egyik fő témánk Németh László irodalmi, szellemi-lelki öröksége és annak utóélete volt. Németh „emberbőrbe-kötött remekművek”-ről álmódott. Folyton szembe-sülünk azzal, hogy a körülmények mások, mint amilyeneket szeretnénk. A mi belső válaszaink a külső körülmények hatására megszabják állapotunkat, másokhoz való viszonyulásunkat, meghatározzák lelki békénket, egyensúlyunkat. Az ikés igék jól fejezik ki: sértődik, mérgelődik, bosszankodik..., hogy méreggel telítjük magunkat, ha mérgelődünk, mert ahhoz is megvan a szabad akaratunk, de ettől még boldogtalanok maradunk. Nem a szabad akarat a legfőbb ismérvünk, hanem a lélek. (A szabad akarat sok mindenre nem tesz szabaddá!)

Németh László és Sopron kapcsolatáról Sarkady mindent tudott. Azt is tudta – filológus pontossággal alátámasztva –: Németh 1940. január 31-én Móricz Zsigmondal a Soproni Fiatalok estjén Sopronban szerepelt, *Miért nem boldogulunk?* címmel tartott előadást. (Vö.: 1940-ben *Miért nem boldogulunk?* (Vö.: Magyar Út, febr. 22. 8. sz. 3–4.) Németh László: Széchenyi könyvéről a Soproni Hírlap ismertetést közölt Nagy Gyula tollából: Széchenyi mellett. Válasz a „Bástyánk” cikkírójának. 1943. jan. 23. 18. sz. 2., jan. 24. 19. sz. 2., jan. 26. 20. sz. 2.; [Csaba József] (CS.): Soproni gloszsa. Magyar Út, febr. 25. 8. sz. 3. – Csaba József: Németh Lászlóval, Széchenyi mellett. Nyugati Őrszem 1943. febr., 2–5. Az ifjúság mai munkája. Emlékfüzet a Magyar Társaság 150 éves évfordulója alkalmából. 1790–1940. Sopron, Soproni Evangélikus Líceum. 16–20. (Részlet Németh László előadásából.) 1947 júniusában soproni főiskolások adták elő Németh Cseresnyés drámáját. Sarkady közölte Földesi Ferenc

Kiadatlan Németh László írások kései postázása dokumentum-gyűjteményét, alcíme: Domokos Mátyás után küldöm.

Kiváló tanárainkra hálatelt szívvel emlékeztünk. A gyűrött tablót... kezdetű veréből idéztem: „Figyelsz-e ránk a karcagi határbul / Szavaink apja, Szász Béla tanár úr”. Válaszul Ady a Vén diák üdvözléséből idézte: „Anér, és andrós a genitivusa, / Én jó, bölcs tanárom? / Beh elfeledtem görögül s férfiúl, / Már csak a sorsot, a végzetet várom.” Derűs, öregdiákos jókedvvel citáltgattuk a textusokat. (Cicero Catilina elleni beszédéből még ez is belefért: „O tempora, o mores!” – öregdiákos ironiával: ’Oh, tempora’ – milyen volt a tompora!’)

Tanulságos eszmefuttatással szóltunk a görög hoszion (istenfélelem) jelentőségéről, melynek szellemében – Akhilleusz, Patroklosz és Hektor homéroszi világában – a legyőzött görög harcos holtteste fölött a győző könnyet ejtett, tudván, hogy közös sors vár győzőre és legyőzöttre. Ennek kapcsán került sor a bölcsesség témájára, amely végigvonul a Biblián. Az Ószövetségben külön egységet képez a „bölcsesség-irodalom”: az Énekek Éneke, Prédikátor könyve, Jób könyve, Zsoltárok könyve stb. Salamon „engedelmes szívet” kért az Úrtól. Sándor azonnal idézte is vonatkozó igehelyet: „A bölcsesség kezdete az Úrnak félelme, ám a balgák megvetik a bölcsességet és az intést. (Péld 1.7)

A „hoszion” kapcsán került sor a bölcsesség témájára, amely végigvonul a Biblián. Az Ószövetségben külön egységet képez a „bölcsesség irodalom”: az Énekek Éneke, a Prédikátor könyve, a Jób könyve, a Zsoltárok könyve stb. Salamon „engedelmes szívet” kért az Úrtól. Rögtön elhangzott az igehely: „A bölcsesség kezdete az Úrnak félelme, ám a balgák megvetik a bölcsességet és az intést. (Péld 1.7)

Sopron határváros volt, határsávba tartozott. Csak külön engedéllyel lehetett oda beutazni. Győri diákként, majd debreceni egyetemistaként hazautazásaimkor nekem is sok gondot okozott a „határsáv-övezet”. Kapuváron a Fertő-csatorna, a kanális közeliében lévő rétekre, földekre dolgozni is csak külön pecsétes engedéllyel mehettünk. Sokáig a magyar-osztrák határtól párszáz méterre, Pomogyon (Pamhagen) nemcsak „kerítés” volt, hanem műszaki zár, nyomsáv, aknazár és tűzparancs volt érvényben. (Több határőrrel is hallottam: úgy indultak őrségbe, járőrbe, őrtoronyba, hogy szinte imádkoztak: ne történjen semmi, mert a parancs szerint löniük, ölniük kellett volna.)

Szomorú szívvel meséltem Sarkadynak, hogy kisebbségi magyar sorstűkörnek tartom a 11 gyermekes, kapuvári származású nagybátyám életét, aki népes családjával együtt a trianoni magyar-osztrák határtól párszáz kilométerre, Pomogyon (Pamhagen) lakott. Csak 45 éves koromban jutottam el hozzájuk. A gyerekei közül a legidősebbik jól beszélt, a második és harmadik inkább csak értett magyarul. A többi már se nem értett, se nem beszélt szüleinek anyanyelvén. Ahogyan nőttek a gyerekek, iskolába kerültek, németül tanultak, megnősültek, férjhez mentek, már németül beszéltek. Egy idő után a szülők is kénytelenek voltak – családi körben is – németre fordítani a szót, hogy megértsék gyerekeiket és unokáikat. Maguk között Sándor bátyám és Kati néném életük végéig a magyarul beszéltek.

Sarkady Sándor megírásra érdemesnek tartotta ezt a szívszorító történetet, vele együtt vontuk le a következtetést: az állampárti internacionalizmus korifeusai nemcsak a kisebbségbe kényszerült felvidéki, erdélyi, délvidéki magyarokkal nem törődtek, hanem az osztrákoknak gazul odaítélt örvidéki magyarokkal sem.

A trianoni diktátum ellenében a soproni népszavazás jogának kivívását, kedvező eredményét fontos viganak tartottuk. 1921. december 14-e és 16-a között Sopron és

környékének lakossága népszavazáson döntötte el, hogy összesen 257 km² Magyarország vagy Ausztriához tartozzon-e. Ez volt Trianon egyetlen komolyabb területi revíziója, amit a nagyhatalmak tartósan elfogadtak. (Láttam az arcán, örült, amikor megjegyeztem: külön vigasz, hogy fia, ifjú Sarkady Sándor annak is kiváló kutatója.)

A nyelvtudás, nyelvtanulás fontosságáról külön is diskuráltunk, arról, hogy „ki hány nyelvet beszél, annyi embert ér”. Keserű történetemet is elmeséltem neki, hogy gyerekkoromban hiába vártam arra, hogy német szóra cseregyereknek átmehessek Pomogyra. Legalább egy nyári szünidőt szerettem volna a Fertő-zugban eltölteni. Mindkét nagyapám I. világháborús huszár volt. Azt sosem mondták, amint édesapám sem: Wien, Wienerneustadt, Pamhagen, Frauenkirchen, csak azt, hogy Bécs, Bécsúj-hely, Pomogy, Boldogasszony...

Emlékszem, édesapám mennyire zokon vette, amikor a már életében szentként tisztelt hercegorvos, a „szegények orvosa”, Batthyány-Strattmann László boldoggá avatásakor a magyar bíboros Burgenlandot emlegette, az Őrvidék szót pedig ki sem ejtette. Azon pedig együtt háborogtunk, amikor az 1989-es vasfüggőnybontás emlékére emelt egyik kapuvári tákolmányon „andaui híd” szerepelt a mosontarcsai híd helyett. Nyomatékkal mondta: „Fiam, az nekünk mindig tarcsai híd volt, az is marad.”

Édesapám nyugdíjasként sokáig éjjeliőr volt a határhoz közeli Miklós-majornban, a tehenészetben. Örömmel végezte a rábizott teendőket. Nagyon szeretett borjuztatni. Ha a dolga engedte, éjszakánként Bécs és Pozsony fényeit figyelte az égbolton. (A kendergyári mentapárolónál két nyáron át váltott műszakban, 12 órázó társaimmal együtt jómagam is élveztem a Hanság éjszakai csendjét, fürkésztem a ránk boruló, óriási nyári égbolt csillagait.)

A református hitű, ökumenikus szemléletű Sarkady Sándor világlátásának legfőbb jellemzője: a Soli Deo Gloria értékszemlélet. Költőként, esszéíróként, szerkesztőként és műfordítóként, kulturális organizátorként is tudatosan és eredményesen ébresztgette Sopron és az Alpokalja értelmiségének nemzeti lelkiismeretét...

Többek emlékezete szerint is – igazi műzsája volt csodaszép felesége. Tényszerűen, valló lélekkel, sugárzó szeretettel beszélt hitveséről, hosszú betegségéről, amelynek kiváltó okát az orvosok kutatták, de nem találták meg. Közele barátai szerint is angyali türelemmel ápolta, viselte gondját. Tudta, hogy mit jelent a „mysterium passionis”. Magdolna asszony katolikus volt, a családban élte meg a létfontosságú ökumenét.

Sándor osztotta véleményemet, hogy milyen jó arra gondolni, hogy katolikusok, reformátusok, evangélikusok is a „Credo in unum Deum...” szellemében imádkozzák: „született Szűz Máriától...” Az ökumené hittestvéri örömét erősíti bennem, hogy A legszebb zászló című Sarkady-versben „Szűzanyánk arca: a Világ.”

Mosolygott, amikor megtudta, hogy asszonykám neve Stogicza Mária Magdolna. Mondta is rögtön: „Tudom, nálatok a családban nagy a Mária-kultusz.” Az ő édesanyjának a neve: Kolumbár Gizella, az enyémé pedig: Csiszár Gizella. (Írói nevem „Cs” betűjét ötöle jussoltam.) Élénken villant a szeme, mikor elmondtam, hogy életem párja pataki kötődésű református, aki anyai ágon kiváló szónoki és zenei tehetségű református papot is számon tart, apai ágon pedig lengyel felmenőkkel rendelkező családból származik.

Etimológizáló leleményességgel ismerte fel: ez a családnév a sztog szótóból ered, amely a lengyel nyelvben halom, rakás, kupac jelentésű. Együtt folytattuk a szófejtést: az oroszban a ctop jelentése: boglya, kazal, petrence, asztag. A stogicza pedig a stog kicsinyített, becéző alakváltozata...

Arról is beszélgettünk, hogy ezt a nyugat-magyarországi tájegységet 1919-ben a Saint Germain-i békeszerződés értelmében Ausztriához csatolták. A honfoglaló őseink által a 10–11. században kiépített határvédő vonal, a gyeprürendszer mára egyetlen jelentős, megmaradt ausztriai része: a Felső-Őrség. Az őrségi falvak kultúrájukban, népművészetükben egységet alkotnak a magyarországi őrségi településekkel. Jelenleg mintegy 5000-re tehető az Ausztriához került örvidéki területen élő magyarok lélekszáma. Nagyobbik részük Felsőőrben, Alsóőrben és Óriszigeten, kisebb részük pedig Felső- és Alsópulyán él. Kisebb magyar szórványok találhatóak a Fertő-tó és Németújvár környékén...

Tisztelettel emlegettük Esterházy Pált, aki különös szeretettel írt a birtokain lévő kegyhelyekről, nevezetesen Kismarton, Fraknó, Boldogasszony csodatévő szobrairól, kegyképeiről (Esterházy Pál: Az egész világon levő csudalatos Boldogságos Szüz Kepeinek rövideden föl tett eredeti... Nagyszombat 1690., Hasonmás kiadás: Bp. 1994).

Boldogasszony már 1335-ben ismert búcsújáráhely. 1529-ben a Bécsig jutó törökök lerombolták, csupán a templom Mária-képe maradt épségben. Az új templomot Esterházy Pál építtette 1668–69-ben. A Bécs ellen felvonuló törökök 1683-ban ismét lerombolták. Az újjáépített templom felszentelése 1702-ben történt. A kegytemplom mellé az ugyancsak Esterházy Pál által épített kolostor szerzetesei évszázadokon át végezték a környék híveinek lelki gondozását. Emlékükkel, valamint az alapító kegyúr emlékeivel a boldogasszonyi templomban is találkozunk. A főoltáron lévő öltöztetős kegyszobor 14. századi. (Vannak, akik régebbinek tartják.) Hársfából készült a vidék leghíresebb gótikus Mária-szobra.

A szobor eredetileg a fraknói várkapornában állt. Esterházy Pál 1680-ban ajándékozta a templomnak. Főünnep szeptember 8-a, Kisboldogasszony napja. Napjainkban sok-sok horvát és magyar zarándok látogat ide. A templom bejáratánál elhelyezett Vendégekönyv (Gästebuch) a zarándokok Máriához intézett kéréseit, köszöneteit tartalmazza. A beírások tanúsága szerint Magyarországról is – főleg Győr-Moson-Sopron megyéből – sokan látogatják ezt a szép kegytemplomot.

Sarkady egy nekem igencsak kedves emlékmorzsat különösen nagy érdeklődéssel fogadott. Édesanyám lánykorában a kapuvári búcsúsokkal együtt gyalog zarándokolt Boldogasszonyba. A Kapuvár – Miklós-major – Kistölgyfa – Tözeggyár-major – Pomogy – Vala – Mosonszentandrás – Boldogasszony zarándokúton nagy örömmel várta a pomogyi találkozást. A falun átvonuló proceciót üdvözlőket nézegetve, annyira sietett, szinte szaladt, hogy egyszer csak a falu végére ért. Onnan visszafordulva vette csak észre, találta meg az őt kereső nagybátyját, aki a feleségével és családjával együtt nagy örömmel fogadta.

Harsányi Lajosról szóló nagyobb lélegzetű tanulmányomat Sarkady szívesen közölte. Az Eszterházi házi káplánként, „udvari papként” szolgáló papköltő írta erről a tájhazáról: „Egy nagy himnusz az egész Fertő tája”. Már gyerekkoromban tudtam: Boldogasszonyból a magyar ferencesek csak akkor költöztek vissza a trianoni Magyarországra, amikor az Anschluss megtörtént, amikor Hitler bevonult Bécsbe.

Sarkady különösen éberem figyelte, amikor egy különös családi-rokoni emléksort is felidéztem. Pomogyon élt egy kapuvári származású nagybátyám, aki még az orosz fogságból is később tért haza, mert ott is magyarnak vallotta magát. (Német és osztrák fogolytársait előbb hazaengedték, mint a magyarokat.) Az akkor nagy népszerűségnek örvendő magyar és osztrák futballmeccsek idején a falujabeliek tréfás-komolyan meg szokták fenyegetni: „Ha ti győztök, megverünk.” Nagybátyám könnye is kibuggyant,

amikor kimondta a nekik adott választ: „Bánom is én, csak győzzünk!” Tőle származik a következő információ is: az egyik út menti kereszt márványtábláján lévő, „Dicsértésék a Jézus Krisztus” feliratot felújításkor befelé fordították, azóta ez olvasható rajta: „Gelobt sei Jesus Christus!” Igaz tény, szomorú történet: nagybátyám népes családja két nemzedék alatt osztrákká lett. Az egyik látogatásunkkor azt hallhattam: fiam angolul beszélget legifjabb pomogyi rokonainkkal...

A boldogasszonyi búcsú ma is soknemzetiségű zarándok-ünnep. A magyar zarándokmisére minden évben százak indulnak útra, hogy részt vegyenek Korzenszky Richárd, Barsi Balázs, vagy más kiválóságok búcsúmiséjén, meghallgassák szentbeszédüket. Fül és szemtanúként mondhatom: a csíksomlyói pünkösdi búcsúéhoz fogható élményt jelent a Himnusz-éneklés a boldogasszonyi kegytemplomban. Felejthetetlen számomra, ahogyan zengett ősi himnuszunk, Boldogasszony Anyánk, és Mentés Mihály, Fertő-melléki, származású papköltő népéneké lett textusa és dallama: „Isten hazánkért...” (Az egyik barátom szokta mondani: „Egy napra visszaénekeljük Boldogasszonyt.”) Barátaim emlegették, különösen azok, akik a két világháború között cseregyerekként voltak vagy cselédként szolgáltak odaát, hogy még a II. világháború után is sokan beszéltek magyarul a Fertőzug falvaiban. Odaátról a határ innenső oldalára is áthallatszott a lakodalmas magyar nóta.

Sarkady Sándorral szóba hoztuk a legfőbb erőforrást, az Ora et labora – imádkozzáll és dolgozzál bencés jelmondatot, melynek szellemében lenyűgöző eredmények születtek. Együtt idéztük a debreceni Kollégium lényegében azonos jelentésű feliratát: Orando et laborando... 1945 után iszonyú kárt okoztak, amikor 1946-ban betiltották az egyházi egyesületeket, 1948-ban államosították a szerzetesiskolákat, 1950-ben felszalták a szerzetesrendeket...

Megköszönte a szerkesztői felkérésre küldött írásaimat. Erre azt válaszoltam: Mondhattam volna mást, mint igent, tudván, hogy Isten egy szamarat is képes volt szólásra bírni. (4 Mózes 22,28) Erre is stílszerűen felelt: „Igen értem...: Bármit tesztek, szívből tegyétek, mintha az Úrnak és nem embereknek tennétek.” (Kolosszeiekhez 3,23)

Felidéztük a Civitas Fidelissima titulus keletkezéstörténetét és a soproni Magyar Művelődés Háza felirat történetét is. Az Édes-kedves krumpliceles című versének alcíme: – avagy a gyermekkor és a szerelem dicsérete. Az Írom korom nekem dedikált kötetben kétszer is szerepel a 171. oldal, rajta A legnagyobb című, Ilia Mihálynak ajánlott vers. A duplumra „Megérdemli” szavakkal reflektált, és idézte a zárást: „Mégis te vagy a legnagyobb; / Te önmagadnál vagy nagyobb, / Te értelemre óriás / – Ember, tejjúttal glóriás.”

Szeretettel emlékeztünk Jáki Teodóz atyára, a vele közösen tartott soproni előadásunkra is, melyre a Magyar Kultúra Napja alkalmából a Liszt Ferenc Művelődési Központ színháztermében került sor. A soproniak megtöltötték a színháztermet. Az ünnepi előadás végén a közönség felállva tapsolt. Odasúgtam Teodóz atyának: „Állva tapsolnak”. Ő erre csak ennyit válaszolt: „Persze, most következik a Szózat.” Évek múlva megemlékeztem neki a sikeres soproni szereplést, azt mondta: „Sokszor gondolkodok rá, hogy sikerült-e a soproniaknak elegendő lelki erőt adnom?!”

Teodóz atya Sopronban bencésként „kincés” volt, kántorként volt nyilvántartva, amikor a bencés rend létszámát hatalmi szóval limitálta az egypártrendszer. Nagyon szerette Sopront, a soproniakat. Velünk együtt őszintén fájlalta, hogy a rendszerváltozás

után a bencés rend – élén a soproni származású püspök-főapáttal – nem kérte vissza, nem indította újra sem a pápai, sem a kőszegi, sőt a soproni bencés gimnáziumot sem.

Nagyra tartotta a soproniak polgári erényeit. Még az általa szintén nagyon szeretett győri polgárokénál is többre értékelte őket. Bizonyítékként szokta elmondani: Győr többször is elmulasztotta az egyetemre válás lehetőségét. Amikor pedig Selmecbányáról 1919-ben a világ elsőként alapított bányászati akadémia Sopronba költözött, az akadémia befogadásának a lehetőségét Győrnek is felajánlották. Igent is mondtak a győriek. De a kereskedő város vezetői elkezdtek töprengeni, hogy jó lesz-e ez nekik? Addig gondolkodtak, míg a soproniak, akik még azt sem tudták, mi lesz a sorsuk, városuk megmarad-e magyarnak, mégis szélesre tárták kapuikat, és befogadták a híres selmecbányai oktatási intézményt.

Az erdőmérnöki egyetemi kar most is Sopronban működik. A kohó- és bányamérnöki karokat 1949-ben továbbköltöztették Miskolcra. Sopronban is megtapasztalhattuk, hogy az akadémia utódegyetemeinek hallgatói, volt diákjai is lelkesen őrzik és ápolják a selmecbányai hagyományokat. Szent városukként tisztelik és rendszeresen látogatják Selmecbányát. . .

Azt is felelmegettük, hogy Teodóz atya bátyja, a Templeton-díjas Jáki Szaniszló, Győr díszpolgára, székfoglaló beszédében kifejtette az egyetemi rang követelményrendszerének a lényegét: „Egy egyetemi város mindig sokkal több, mint egy adminisztrációs egység, ahol egyetem működik, melynek hivatása az, hogy a kultúra egyetemességét és legmagasabb fokát művelje. És pontosan ez az a kölcsönös reláció, ami arra kötelezi a várost, hogy az egyetem aktív kulturális hátterévé váljék. A városnak tehát gondosan kell művelnie az onnan elszármazott vagy ott működő szellemi nagyságok emlékét.”

Amikor már készülődtem a búcsúzáshoz, Sarkady felcsillanó szemmel, ragyogó arccal hozta tudomásomra: ő tudja ám, hogy 1965-ben, a kapuvári kőművesekkel, hol vettem részt soproni építkezéseken. Pontosán emlékezett arra, hogy mit mondtam, amikor egyszer a vasúti pályaudvarról együtt sétáltunk a Mátyás király utcán a városközpont felé. Megmutattam neki a Mátyás király utca bal oldalán található társasházakat, amelyek építésénél segéd munkás, vagyis elő-felvett egyetemistaként szépreményű culáger voltam.

Arról is szót váltottunk, hogy az ELTE Tanárképző Főiskolai Karán a költészetéről szakdolgozat készült, amit megtiszteltetésnek vett. Szerzője a soproni Jászberényi Sándor – Bugyi Sándor költő fia volt. A dolgozat külső opponensének Kovács József László professzort kértem fel. (Közmegegyezés volt köztünk: a szakdolgozat írója tehetséges, de többet, filológiai szempontból is alaposabb munkát vártunk tőle.) Abban bízunk, hogy az akkor már szárnyait próbálgató, költői-írói ambícióit követő Jászberényi Sándor megtalálja a tehetségének megfelelő műfajt, kibontakoztatja a benne lévő „növekvés-tervet”.

Megjelenésre váró, általa megszerkesztett VÁRhely lapszámokról is beszélt. Sarkady még 2014 őszén is hitt abban: lesz folytatás. Bízott Sass László főszerkesztőben, hogy nem szűnik meg a soproniak színvonalas, kulturális, művészeti, irodalmi é kritikai folyóirata. . .

Sokszor elgondolkodtam azon: mi volt Sarkady titka? Amit sikerült megvalósítania, ahhoz nem elég a tehetség és a szorgalom. Egyik nagy érdeme, hogy nemzedékek között tudott irodalmi és lelki hidakat építeni. A szóváltások után is mindig a szóértésre, összefogásra törekedett. Kezdeményezett, jó ügyeihez kereste és megtalálta

a társakat, a támogatókat. Tette ezt olyan tudatosan, kivételes ügyszeretettel, alázatos lélekkel, a Minden élet szolgálat jegyében. Azt állítottam, hogy magát sosem kímélve, másokat önzetlenül segítve, saját életmű-építő lehetőségeit csökkentette. Tudakozódó kérdéseimre kifejtette, hogy annak is önmagában van a jutalma. Szelíden, de bizonyossággal szólt arról, hogy talán megszületett az a három, talán 5-10 vers is, amelyek alapján majd az utódok is megismerhetik, hogy valójában milyen költő volt. Végül Ady-idézettel válaszolt: „És különben mindennek vége, / Megállni: sorsom tisztessége.” (Ugrani már: soha)

A legnagyobb baráti összhangban voltunk a jó pap tulajdonságát illetően is: a „holtig tanulás”, a docilitas, vagyis a „tanulékonyság”, a „semper paratus doceri” – „mindig készen lenni, hogy másoktól tanuljunk” olthatatlan benső igényt jelez. (A „doceri” igen ritka igealak, a latin tömörség kifejezője!) Salamon király gazdagság helyett az Úrtól engedelmes és tanulékony szívet kért. Szent János evangéliuma azt tanítja: egykor mindannyian Isten tanítványai („docibiles Dei”) leszünk (Jn 6,43)

Sarkady, az '56-os szege di egyetemista-forradalmár mindig a szeretetben megélhető igazság pártján állt. Szeretetben és igazságban élt és munkálkodott. Kötet címe is mutatja: Igazság pajzsával. (Szépirodalmi Kiadó, 1991) Hogy költőként mire vihette volna, azt számomra a Gyöngyhimnusz kötete bizonyítja. (Patriot Kiadó, 1996) Azt hiszem, hagyatékából egy új kötetre való írást lehetne összegyűjteni és külön kötetben kiadni... Teljesítményének titka: egyéniség volt in+dividuum, egy és oszthatatlan, másolni nem lehet, utánozni sem, de jó lenne őt követni.

4/ 2014. december 11-én idős Sarkady Sándor, Sopron Város díszpolgára, a Nyugat-magyarországi Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar nyugalmazott főiskolai docense, a megannyi érdemmel rendelkező író, költő, műfordító, szerkesztő, irodalomszervező Tanár Úr életének 79. évében elhunyt...

A temetésére Egerből vonattal utaztam. A jó Isten mosolya volt, hogy Kelendföldről Győrig dr. Kovács József Lászlónak és feleségének, Terikének lehettem úti-társa. A magyar és német nyelv professzora szerint Sarkady tolmácsolásában Vörösmarty Csák, den Helden rühm ich... című, német nyelvű eposztöredékének fordítása nyelvi-esztétikai szempontból jobb az eredetnél. Arról is szót ejtettünk, hogy Sarkady gyerekek és felnőttek körében is nagyon kedvelt gyermekverseit legkiválóbb költőink alkotásai sorában tartjuk számon.

A Sarkady-Család felkérésére 2014. december 17-én az íróbarátok nevében búcsúztam Sarkady Sándortól, a soproni irodalmi élet spiritus rektorától: egy tiszta szívű, emberségben és magyarságban, szeretetben és igazságban hiteles, igaz embertől – lélek szerinti jó barátától. Ebből a dombon lévő, szépen rendezett, világos sírkertből messzire látni. Bár a kereszt a reformátusoknál nem liturgikus jel, Sándor barátom végső nyughelye a – síremlékén látható kereszt jegyében – elhunyt feleségével közös sírban található. (Teodóz atya vigasztaló mondása jutott eszembe: „Ő már jó helyen van! Tudja, milyen a mennyország...”)

A temetésre Győről Sopronba dr. Koór Sándor, bencés öregdiákbarátom vitt a kocsiján. Szívszorító emlék marad a temetés szertartása... A temetőkertről lefele lépkedtünk, amikor megszólalt a mobiltelefonom. Egy újabb gyászír és felkérés érkezett búcsúbeszédre. Hubai Gruber Miklós, egri rádiós íróbarátom felesége hívott. Tudatta a szomorú hírt: „Miklós meghalt”. Az egri Barátok templomában lesz a temetése, dr. Lengyel Gyula, hajdani pannonhalmi bencés diákból lett papbarátunk végzi a szertartást...

Sopronból visszafele – dr. Koór Sándorral együtt – meglátogattam édesapámat. Amint megtudta, hogy Sarkady temetéséről jövünk, a Nyugodjon békében fohással fogadta a hírt. Hubai Gruber Miklós halálhírére pedig ezt válaszolta: „Jól emlékszem szakállas barátodra. Egy novellában megírta egri találkozásunk történetét...”

„Áldott legyen, ki nyomdokomba lép.”

Végleges érvényűvé vált bennem a felismerés: földi létünk ideje a Teremtéssel kezdődött ugyan, de vészesen múlandó. A történettel rendelkező, négydimenziós életünk végén megszűnik az idő, időtlen létezés vár ránk a túlvilágon: Világossá vált előttem: „Isten létezik, az ember történik”. Ibsen Peer Gyntjének igazát bizonyosságnak éreztem: „Végső keresztút! Látod-e Peer? / Ott majd kiderül, ki vesztes, ki nyer?”

Sarkady Sándor halálát követően – a késői felismerés odaáról érkező ajándékként – tudatosult bennem: mennyire szerette Bezerédj Amália búcsúja című versét. Nagy beleéléssel idézte nyitányát: „Ha bármilyen kis részét az egésznek / Előrevittem bármi földi jóban, / A nagy Egészet szolgáltam valóban: / Kicsiny körömben az Emberiséget.” Áldáskívánó búcsúszóvá értelmeződött át, érzékeim virrasztásáig megmarad bennem az elhalkuló hangon citált verszárás: „Kisoskolává nőtt a régi présház... / Áldott legyen, ki nyomdokomba lép.”

(A Sarkady Sándorral, Szokolay Sándorral és Bösze Balázssal való találkozásaim teljes története Számvetésem című életrajzi írásomban vár megjelenésre: Cs. V. I.)

Horváth Zsolt: Soproni udvar

GOTTSCHLING GYULA LÁSZLÓ

A HARANGOK BEVONULTAK

Sopron belvárosában nagy volt a csődület. Valami készülődött. De mi? Egy cserkésznek mindenről tudni kellett, mindenhol ott kellett lennie. Tehát a cserkész ment és felderítette, hogy mi történt, miért mentek a soproni emberek az evangélikus templom elé?

Az első világháború már két éve folyt. Egymásnak ugrottak az ellenfelek. Ki lesz az erősebb? Ki lesz a nyertes? Ki szerez több területet magának és a császárságnak?

A bevonultaknak szolgálni kell a hazát és a magyarok királyát, a monarchia császárárt. Ki életével, ki vagyónával, ki mindkettővel szolgálta a hont.

Már egyre vérmesebben folyt a harc, folyt a háború, fogyott az élet, fogyott a vagyon. Nem lehetett másként, ha egyszer egymásnak ugrasztották a nemzetiségeket. Mindenhol voltak élre törők, akik ide vagy oda csatlakoztak, és nem számított a vérdíjazat. A történelem szerint ez volt az első világháborúnak nevezett széleskörű mozgósítás, ami Közép-Európában emberek millióit sebezte mindjobban. Egy merénylet nyomán robbant ki, de terjedt mind szélesebb körben. Egyre vadabban estek egymásnak az országok katonái. A világ államai csatlakoztak egyik vagy másik csoporthoz. A katonai mozgósítás után a lovakat is összegyűjtötték, már az anyagi javak mozgósítása is folyamatban volt. A háborúnak ágyúkra volt szüksége a veszteségek pótlására. Az új ágyúk elkészítéséhez gyorsan vasat kellett szerezni. Honnan lehetett legkönnyebben felvonultatni a kemény anyagot? Egyszerű, az ország harangállományát kellett megcsapolni. Hogy hogyan kerültek az egyházközségekhez a bűgő vasak? A gazdag egyházaknak több adományozója volt, így nagyobb harangja is volt. Tehát elő lehetett írni, miről mondjanak le az egyházközségek, mennyi harangszót tudnak nélkülözni a háború ideje alatt. Az állomány kétharmad részét bevonultatták. Mennyi vassal tudják szolgálni a hazát? Hogy hogyan kerülnek azok vissza a templomok tornyába, mikor látják el ismét békés feladatukat? Ezt nem tartották a politikusok saját gondjuknak. Legyen minden az állampolgárok, az egyházak híveinek fáradságos tevékenysége, áldozata és feladata.

Sopron város, cserkész fia, figyelmes és élelmes volt. Körbejárta a teret, felmérte a helyzetet. Becserkészte a területet. Az evangélikus templom előtt gyülekező soproni polgároktól érdeklődött. Megszerezte az információt a gyülekezés valódi okáról. A kíváncsi emberek eljöttek, hogy megnézzék az evangélikus templom tornyából, hogyan kerülnek a harangok az utcára, ahonnan elszállítják a további felhasználásra a zengő vasak darabjait. – Gottschling Károly, a 12 éves cserkész, felnőtt korában tanító és a város megbecsült idegenvezetője – mindenütt az első sorba igyekezett kerülni, hogy ne maradjon le semmiféle látnivalóról, beszerezhető információról. Életében nem sokszor fog látni harangokat repülni.

1863-ban Ferenc József császár 50 mázsa bronz ágyúcsövet ajándékozott az egyháznak harangöntésre. Most szüksége volt rá, hát többszörösen visszavárta az adományt. Egy fél évszázadig gyönyörködtették harangjaink a hívek seregét. A hívek szolgálatának beszédes hírnökei, hívogatói, jó szolgálói voltak a harangok. Az egyházközség méltán volt büszke négy harangjára, amik a Sopronban alkotó Seltenhofer család öntődjében készültek.

A szentháromság utáni 18. vasárnapon, 1916. október 22-én, a délelőtti német istentisztelet keretében búcsúztatni kellett a hadba vonuló legnagyobb és legkisebb harangot, valamint a harmadikat, és az orgonasípokot is. Menyhárd Frigyes vezető lelkes mondta búcsúztató beszédét. A magyar istentisztelet keretében Ziermann Lajos mondta el szívbemarkoló búcsúszavait. Az előző napi „Estharangszó”-ra utoljára hallatták hangjukat a soproniak büszkeségei.

A következő nap a hívek könnyhullatása közepette, zúgva-bongva, darabokra törve, együtt útra keltek háborús használatra.

Ezen a napon 1916. október 23-át írtak.

Az élelmes ifjú cserkész, a ledobott harang egy kis töredékét megmentette az utókor számára. Hazavitte, őrizte az élete végéig. Emlékeztette az öreg harangra a Horthy korszakon át, a második világháborút és befejező időszakát is átélve. A Rákosi korszak, valamint a Kádárkorszak rendszerét is túlélte a harangtöredék. Vigyázott rá az, aki megszerezte. Nagyon vigyázott, nehogy valaki által a MÉH telepen kössön ki. Ennyire nem érezte szükségét a pénzszerzésnek és hazafiságnak. Ennyire nem volt éhes, nem nélkülözött. Betevő falatjának megszerzésére mindig volt keze, esze, módja és lehetősége. A rendszerváltás időszakáig sajnos nem őrizhette, mert az Úr magához szólította személyét. Temetésén megszólaltak az új harangok, melyek pótlásai voltak a régieknek. Az új időben már ismét négyen szóltak, amikor kellett és szükséges volt. A hívek mindig gyűjtöttek és ajándékoztak.

A legkisebb a „Miatyánk harang” szólalt meg a keresztények imájának elmondásakor, a templomi közös imádkozáskor. A „Hűség harang” maradt egyedül a történelem folyamán mindvégig a toronyban. Félreverték, tűzjelzésként, ha szükséges volt. A „Béke harang”-ot közadakozásból pótolta a gyülekezet. A korábban hadba vonultat, a legnagyobbat, különleges feladat várta. A „Hősök harangja”, a háborúban elesett evangélikus hősök nevét viseli palástján örök időkre.

Ennek a harangnak, a hadba vonult elődjének „töredékéről”, nem sokan tudtak. Szégyellte is kissé, hogy megrövidítette a császár „tulajdonát”. Csak szűk körben volt ismert, főleg családi körben, a harangdarab magántulajdonban való létezésről. Őre, feladatának tekintette a megóvását. Sohasem került a hulladéktelepre. Nem vált meg tőle, hanem a család legidősebb tagjának őrizetére bízta. A nagyharang darabja, örök emlék maradt, élete folyamán, és azután is, hogy a 12 éves cserkész összeszedte, hazavitte, óvta a nagyharang emlékét. Erre tanították az evangélikus egyházközség megbecsült tagjai, a nagyapja és édesanyja is.

A harangdarab méretei: vastagsága 25 mm, a darab felső hossza 11 cm, alsó hossza 15 cm, átlagos magassága 10 cm. Súlya a valamikori zengő hangú kis vasdarabnak 3 kg.

Az első világháború befejeződése után, mindenki szomorú volt. Szomorú volt a háború elvesztése miatt. Szomorú volt a család halottainak eltávozása miatt. Szomorú volt az anyagi javak csökkenése miatt. Szomorú volt a császár halála miatt. De leginkább az ország területének csökkenése aggasztotta az embereket. A politikusok rendelkezései, tárgyalásai a Trianoni Béke diktátumához vezettek, tehát az ország területének és javainak csökkenéséhez.

A töredék átélte a szovjet megszállást, a szovjet katonák eltávozását az országból, a rendszerváltást, a próbálkozást a demokratikus államrend megteremtésére.

Mára már a harangok teljes létszámban zúgnak a közösség által megfogalmazott időben. A harangok megszólalnak a szükséges rendben:

A Miatyánk harang napi háromszor szól a város polgáraihoz:
reggel 6, déli 12, esti 18 órákor.

Valamint minden alkalommal, mikor a lelkész a közös „Mi Atyánk”-ot mondja a hívekkel egyetemben. 1 percben.

Valamennyi harang bűg, ünnepi istentisztelet kezdete előtt 4 percben.

Vasárnapon Istentiszteletek előtt:

8 órákor Hűség harang 2 percig

9 óra előtt Béke harang és Hűségharang 3 percben

10 óra előtt Béke harang, Hűségharang, Miatyánk harang 4 percben.

Temetési napon, 11 órákor a Kiharangozáskor:

Békeharang és Hűségharang 3 percig,

majd 5 perc szünet.

Hősök harangja, Békeharang és Hűségharang 3 percben,

majd 5 perc szünet.

Békeharang és Hűségharang 3 percig.

Békében, egészségben, karban tartva, épségben zengik az Isten igéjének meghallgatására szóló meghívót. Bűgő hangjuk száll a város felett. Isten dicséretére szólítja a híveket.

Béke van. Szerencsére béke az országban. Vigyázzunk rá!

Erős vár a mi Istenünk!

Az öregharang darabja 1916-ból - Gottschling Károly hagyatéka.

GRÉCZI ZSOLDOS MIKLÓS

SZÉP IDŐ VOLT, JÓ IDŐ VOLT...!

*Amire az ember emlékszik, az rá nézve jellemző;
az a tükör, amely az ő arcát, s arca mögött
az eget és földet mutatja. Amire az ember emlékszik,
azok az események, azok a hatások,
amelyben a lelke kifejlődött.*

...kár, hogy elmúlt, jaj, de kár – folytathatnám a Selmezbányáról Sopronba hozott univerzitások szép diáknótájával. „az ifjú kor és a fiatalság mulandó”, hogy a Prédikátorok könyvéből vegyem a sorokat. Bizony elmúlt, hiszen „kéthetesen” (77 évesen) emlékezem a közel hat évtizedes időre, amikor szép napokat tölthettem Sopronban diákként a Postatisztképzőn. Akkor ilyen is volt. Sopronban a forgalmi tiszteteket, Győrben a műszaki tiszteteket képezték.

Sopron, Sopron, sáros Sopron... Csodás napokat éltünk meg ott, felejthetetlen eszméléseket, tartást, tisztességet tanulva oktatóinktól. Nemcsak a szakma volt fontos számunkra. Tudtuk, miért kell egy postatisztnak pontos, precíz embernek lenni, hiszen a levél más ember titkát tartalmazza, az utalvány más ember pénze, a távbeszélgetés, amely akkor még úgy ment, hogy mi kapcsoltuk a hívott számot, hallhattuk a beszélgetés tartalmát... A Postaigazgatóság épületében – mai szóhasználattal – félpánziós ellátással, diákszállás-jelleggel élhettünk, szabályok között, feszesebben, mint a mai kor diákjai. Egyik tanárunk jelszava volt, hogy „akkor kell mosolyogni, amikor a legnehezebb”, de ezt az elvet mindegyikük osztotta. Felejthetetlenek a forgalmi szolgálatot oktatónk szavai, aki elmondta, hogy hiányos címzés esetén is meg kell kapnia a címzettnek a levelet. Elmesélte, hogy érkezett Sopronba egy szép üdvözlő képeslap, amelyen címként ennyi állt: Sopron legszebb kislányának, semmi több, és megkapta a címzett. Csodálkoztunk, de megnyugtatott bennünket: megkapta, mert a postás a képeslapon írt üdvözlétből tudta, kiről van szó. „Ez a postás helyi tudása, kérem!” – mondotta volt. Egyenruhában, parolijukon, három aranysávon csillagokkal, tanácsosok, főtanácsosok mindig kifogástalan öltözékben, keményen, szigorúan, igazságosan tették a dolgukat, nekünk pedig szintén jól öltözöttek, felkészülten kellett tennünk a dolgunkat.

A második emelet egy sutjában kaptunk hatan, fiúk három szobát. A földrajzi szórásunk három megyéből került ki. Másnap eligazítás volt, a legnagyobb „főnök” üdvözölte az évfolyamot, neki piros alapon egy nagy arany csillagja volt (mint a tábornokoknak), szépen beszélt, tudtuk mindjárt, hogy nem szakember, hanem olyan „nacsalnyikféle” vezető:

– „Tudják meg, hogy maguk olyan városba, olyan épületbe érkeztek, amelynek tartása van. Itt követelményeknek kell megfelelni, ha értik az elvtársak a mondanómat. Fegyelem, tanulás, mert önök a szocialista posta napszámosai lesznek, ha itt végeznek...” – mondta. Aztán vele többet nem volt dolgunk, elvtársaknak sem szólított bennünket senki, szaktársak lettünk a továbbiakban.

Ezek előtt csak egyszer jártam Scarbantiában. Horvátkimlén, az ifjúsági munkatáborban a Hanság lecsapolási munkájában vettem részt két hétig a gimnáziumunk érettségi előtt álló csapatával. Innen kirándultunk Sopronba. Nagy élmény volt a kirándulás, ismerkedés Sopron nevezetességeivel. Komócsin Zoltán, a KISZ Köz-

ponti Bizottság első titkára adta át az oklevelet és a jelvényt, amely tanúsította, hogy eredményesen részt vettem eme grandiózus munkában, és egész életemben jogosult vagyok az önkéntes ifjúsági táborok jelvényének viselésére. (Időközben a jelvényem elveszett, az oklevelem itt a kezemben.) Ezen túl azért is jöttem „önként”, mert a főiskolai felvételin 12 pluszpontnak számított ez a kis munka. Nekem nem jött be ezekkel a pluszpontokkal sem a felvétel, mert apám „bűneiért” nekem is helyt kellett állnom és méltatlanná váltam maximális felvételi pontjaimmal is.

Úgy érzem, mintha az emlékeim egy ládában pihennének, és ha hirtelen kinyitom a fedelét, fésületlenül zuhannak ki. Annyira a szívemben él a város, hogy amit leírok, azt a szívem diktálja, a szemem előtt az épületek suhannak valóságosan. Saint-Exupéry kis hercege jut eszembe: „Jól csak a szívével lát az ember”, utána tolakodik Garcia Marquez: „Az élet nem az, amit az ember átélt, hanem az, amire visszaemlékszik, miközben el akarja mesélni.” Lassan nyitogatom hát emlékládámat és válogatom a történeteket.

Amikor először beléptem a Postapalotába, és becsukódott mögöttem szépen faragott, évszázados ajtaja, a belül látottak már arról árulkodtak, jó lesz itt, ez az én világom. A berendezés, az eredeti postakocsi, a jelképes postakürt, a mívés telefonfülke, az ablakok alatti, bársonnyal bevont pihenők, a falakon a történelem...

Fiatalok voltunk, őszinték, nyíltak, a bemutatkozáson minden kiderült: sok a „rossz származék”, sok „bűnös” családdal, vallásos beütéssel, még Pannonhalmán érettségizett is van, aki a szobatársam lett. Igazi barátok lettünk, a hat testőr, ahogy koccintásnál csak röviden ezt mondtuk: $6 : 1 = 1 : 6$, hosszúnak tűnt az „egy mindenkiért, mindenki egyért”. Egyszer egy pincér, miután hallotta koccintásunkat, megkérdezte, ki győzött ekkora fölényel, csak nem a Postás vagy a Vasutas csapata?

Jól össze tudtuk hangolni programjainkat: délelőtt scola, utána ebéd, majd szétraajzás. Volt soproni (balfi) társunk is, ő bemutatta a fontosabb helyeket, épületeket. Jókat sétáltunk, derültünk egymás tréfáin.

Aztán következtek az elköteleződések. Együtt általában a Petőfi Színházba jártunk előadásokra, a Liszt Művelődési Házba rendezvényekre és kerékpárral a tájoló kirándulásainkra, Sopron környékének felfedezésére. A bicajokat balfi barátunk, Jóska hozta (a disszidáltak által elhagyottak összegyűjtéséből maradtak). Jóska Zimának hívtuk, mivel ha hidegebbre fordult az idő, mindenkinek mondogatta: „Zima, zima!”, és fújogatta a kezét, s ez állítólag +25 fokban is előfordult. Derültünk rajta, de nem mi ragasztottuk rá, örököltük titulását. Majd mindegyikünk kapott becenevet. Szobatársam, Máté természetesen Evangélista lett. Imre volt a közös vacsorák alapanyagának a beszerzéséért, ő Géhás lett. János petőházi volt, ő persze Pető lett. Engem a könyvmániám és a sorozatos könyvtár-, levéltár-, antikvárium-látogatásaim miatt Kálmánnak szólítottak (mármint Könyves Kálmán).

Franciát is kellett tanulnunk, mivel a posta nemzetközi nyelve a francia volt, egy drága-aranyos, apró tanárnő a Liceumból, akit csak „Petit Madame”-nak neveztünk, rábeszél – többek között – engem is, hogy menjek rejtvényt fejteni a Bezerédj-házba, a Rejtvényfejtők Klubjába. Mentem rendszeresen, szerettem a légkörét, élmény volt a siker egy-egy városi versenyen, még Győrbe is eljuthattam velük, ahol az élen végeztünk. (Azóta is sok rejtvényt legyűrök.)

Egy barátom vitt be a levéltárba, nagybátyja révén sok érdekes dokumentummal ismerkedtem, láthattam IV. László kiváltságlevelét, amelyben Sopront szabad királyi városi helylé, azaz várossá nyilvánította.

Lobogtam, mint egy elszabadult zászló minden emlékért. Petőfi után én is a Líceum csodás könyvtárában kutattam a múltat, mint Márai írta: „a hely színe, vonala” vonzott, a soproni időélmény, „két kultúra, két nyelv, két világkép”, amit megcsodálhattam. Lapozhattam a Gyóni Géza szerkesztette Soproni Naplót és a Sopron című lapot.

A Storno-ház még nem rendelkezett a mai gazdagságával, de látogatható volt már. Néha a Tűztoronyba is fel tudtunk menni. Sokat ácsorogtam a Hűség-kapunál, olvastam a Civitas Fidelissima feliratot, és szinte átéltem 1921. december 14-ét, amikor a város és környékének lakossága Magyarország mellett döntött. Többször elolvastam és újra meg újra melegséggel és szívdobogva olvasom Somogyváry Gyula kötetéből: „Az állomásépület előtt egy létrás, csöbrös ember létráját a falhoz támasztotta, ecsetjét megmártotta a csöbörben, enyvet mázolt a falra és fölragasztott egy hirdetést. Karácsony vigiliáján e hirdetéssel adta tudtul a világnak Ferario tábornok, hogy január elsejével visszakerül Szent István koronája alá. A halálra ítélt magyar város a kálváriás magyar sorsot választotta és mártírkoszorúja helyébe koronát kapott, a leg híresebb város koronáját.” Most arra gondolok, Istenem, milyen csodás karácsonya és újéve volt ezeknek a drága soproniaknak!

Mi még a Lenin körúton sétálgattunk a Várkerületben, sokszor a Tűztorony árkádja alatt a szeretett antikváromba mentem, hogy Franci bátyámnál beszerezsem azokat a könyveket, amelyeket a könyvesbolt gazdag kínálata nem adott. Hátizsákom sokszor megtelt a tiltott listán lévő szép kötésű (még halina is) Erdélyi Szépművészeti Céh, Helikon, Cserépfalvi, Püski gyönyörűségeivel. Drága jó Édesanyám hazaértemkor mindig mosolyogva megjegyezte: „megint nem szennyes ruhával van tele ez a hatalmas hátizsák, jaj, édes gyermekem, megint csak könyvre költöttem kevéske pénzedet”.

Zima egyik rokona főnök volt a GYSEV-rakodón, és többször adott hétvégére egy-két vagonkirakodást. Remélem, az adóhatóság már elnézi nekünk, hogy svarcban dolgoztunk, és schillingben kaptuk a gázsit, amit az antikváriumban Gréta néni kivételesen magas áron váltott be a „kedves postásfiúnak, kuncsaftunknak”. A „félbörkabátosok” az antikváriumba is ellátogattak néha, hogy jelenteni tudjanak a Franci bácsi által eladásra kínált nemkívánatos könyvekről. Ilyen esetben belépéskor közölte velünk Franci bá' vagy Gréta néni: „Nem jött meg a kért Solohov- vagy Osztrovszkij-kötet”. Megköszöntem és mosolyogva távoztam visszazólva: „Nagyon tetszett egyébként az Acélt megedzik c. regény”. Viszont Solohovot ma is szeretem, el is olvastam tőle mindent. Még valami, amiért a barátaim a szó szoros értelmében kiröhögtek, és terjesztették, hogy szegény Kálmán (mármint én) rendes fiú egyébként, de elolvasta szegény Marx Tőkéjét. Valóban, lábadozásom alatt két nap és két éjjel végigbogarásztam és megtanultam belőle a ma már érvénytelen „eredeti tőkefelhalmozást, a finánc- és banktőke egyesüléséből létrejött monopoltőkét, a rothadó kapitalizmus borzalmaival, a tudományos szocializmus diadalát”. Lábadoztam, mert Vassy Jenő, aki távközlést okított és a Soproni Postás NB III-as focicsapata mellett vezetőködött, érdeklődött:

– „Ki rúgta a bőrt maguk közül?” – kérdezte. Jelentkeztem, hogy én igen, itt és itt, hajlandó vagyok a Postásokat gazdagítani gömbérzékenységgel. Jártam edzésekre, néhány gólt rúgtam is az őszi bajnokságban, míg be nem ütött a baj. A Soproni Siketek csapatával játszottunk edzőmérkőzést (ugye, hihetetlen, hogy ilyen csapat is volt) a salakos Postáspályán. Ők nem hallhatták a bíró sípját, ezért volt két olyan bíró is, akik zászlóval jeleztek, ha szabálytalanságot sípolt le a bíró. Egy ilyen esetről én megálltam, viszont a siket fiú nem látta a piros zászlót feltartó bírót és teljes svung-

gal elütött, csúsztam térden a salakon, ami megtette hatását lábaimon, könyökömön. Mindjárt orvos, lekezelés, a sebek kitisztítása és néhány napi pihenő. Szegény fiú szinte minden nap meglátogatott, csokit hozott, és bánatos szemekkel simogatott. (Megjegyzem, ha a sors nem sújtja e betegséggel, kiváló labdarúgó lett volna belőle.) Nos, ekkor történt, hogy a folyosón mankózva az egyik üvegszekrényben láttam néhány könyvet, köztük egy félbőrbe kötött, irgalmatlan vastagot, a Szovjet-Magyar Baráti Társaság kiadásában. Belelapozva olvasom ám, Karl Marx: A tőke. Nem volt zárva a szekrény, kivettem, elmankóztam a szobáig, lefeküdtem, el is aludtam. Egyszer csak hallom Mátét, aki közben hazaért, kiabál az ajtóban: „Fiúk, a Kálmánnak nemcsak a térde, a koponyájában az a katyvaz is megsérült.” Nagy hahotázás, és hallom, „ha ennél az osztályidegennél volt, akkor gyorsan orvost!” Ezután a tudományos szocializmust oktatónk is egyszer félrehívott, és aggódva megkérdezte: – „Igaz-e?” Rábólintottam. Félhalkan megjegyezte: – „Gréczi, magának biztosított az indexben a jegye. Ne terjessze, én még nem olvastam.” – suttogetta. – Persze, hogy terjesztettem! – gondoltam magamban.

Sokat jártunk az Erzsébet-kertbe, ahol délutánoként önképzőköröztünk, író-olvasó találkozótunk. Vendégeink közül Tatai Sándorra, Illyés Gyulára, a szombathelyi Káldi Jánosra emlékszem az írók közül. Hétvégén este táncoltunk, énekeltünk, néha olyat is, ami a félbőrkabátosoknak nem tetszett. Itt hallhattuk, láthattuk a Mojszejev együttest, egy kubai tánczenekart (ugyanis a soproni ruhagyárban dolgoztak kubai nők is), a Zsoldos zenekart...

A Lővérek... sokszor és élvezettel mentünk a leányévfolyamosainkkal a Károly-kilátóhoz. Sokszor estére is ott maradtunk, és fájdalmasan hangzott az „Oly távol, messze van hazám” és a „Mint hosszú copfos barna lány”. Az Erzsébet-kerti „passzív rezisztencia” folytatásaként zengett az „Ott, ahol zúg az a négy folyó” vagy a „Krasznahorka büszke vára”, vagy éppen a „Szegény székelynék születtem”, a rend őröknek legnagyobb megbotránkozására. Mire jöttek és intézkedtek volna, eltűnt a díszes társaság. Már távolabb volt 56, már elmúlt a MUK (Márciusban Újrakezdjük), de sok mindenről hallottunk Zima nagypjától. A Fertő-tónál hallott géppisztoly-sorozatokról, az anyát, apát veszített kisfiúról, akit kihoztak a nádasból, az Erdészeti Akadémia teljes évfolyamának disszidálásáról. A soproniak még biztosan emlékeznek az országos hírek számító eseményre. Az egész évfolyam Kanadába került, ott az öserdőben fakivágáson dolgoztak, tanulták mellette a nyelvet, gyűjtötték a pénzt és végül ott elvégezték az egyetemet és erdőmérnökök lettek. Szomszéd falumból két barátom is abba az évfolyamba járt, ők is Kanadában végezték, és amikor már lehetett, visszajöttek az óhazába. Egyikük a szombathelyi Falco főmérnöke lett. Történetüket Berkesi András a Bujkáló hold és az Egyszer volt szerelem című regényeiben megörökítette.

Legtöbbször együtt mentünk hétvégén egy-egy pohár bort meginni, mi a Haladás Termelőszövetkezet borkimérésébe, amit mindenki csak Konventként ismert. Úgy tudom, az evangélikus egyháztól kommunizálták el. Este 6 óra után indultunk, mert 7 órára sült meg a finom tepertős pogácsa. Leülvén minden esetben 3 liter kékfrankost és 12 darab tepertős pogácsát rendeltünk, ez volt a bevett mércénk. Szóbeszéd volt, hogy Karcsitól, a főúrtól két zöldmellényes petőházi gazda kérdezte: „Jobb bor nincsen, főúr?” „Jobb nincs, de drágább van, uraim.” „No, akkor abból hozzon!”

A Konventben boxok voltak elszeparálva, de azért mások hangos beszédét is hallhattuk. Megvolt az általános ismerkedés a bányász- és az erdészhallgatókkal, szép barátságok születtek. Meghívtak rendezvényeikre, valétálásaikon ekset ittunk velük.

A selmeci hagyományokat őrizték, szép énekeiket, dalaikat ma is tudom. A szakestélyeiken könnyezve énekeltek a szebbnél szebb „hungarista” dalokat. Ma is énekelem barátaimmal az „Árpád apánk, ne féltsd hősi nemzetedet, Nem vész az el, ha eddig el nem veszett”. Sok szép képet láttunk a selmeci egyenruhájukról. Sajnos, a soproni karokon 1951-ben betiltották az egyenruha viselését. Húsz év múlva lehetett rajtuk újra a gruben és a walden. Amikor írom e sorokat, mellettem egy fokos, amelyet egy kedves végzős bányamérnök-barátoimtól kaptam. Gyönyörű volt elballagásuk (valétájuk), amikor is a Liszt Ferenc Kultúrház előtti úton, egy hosszabb szakaszon bányafából járatot építettek lampionokkal kivilágítva, azon át mentünk a rendezvényükre.

Templomba járó fiatalok voltunk. Jól emlékszem, ketten voltunk reformátusok, ketten evangélikusok és ketten katolikusok. Ment ám heccből a vallásháború: kálvinista, luteránus, pápista. Persze a valóságban többször mentünk együtt mindenki templomába. Legjobban az evangélikus lelkész prédikációja fogott meg, igazi hitszónok volt, szép énekeik, hatalmas, gyönyörű csarnoktemplomuk volt. Sopronban született az első evangélikus gyülekezet a reformáció után. Tetszett a református templom is a maga egyszerű, de nagyszerű voltában. A Kecsetemplomot szerettük a legjobban (sok fiatal lányt láttunk ott), de a Szent Mihály-templom gótikus, barokkos fensége lenyűgözött, ahányszor csak beléphettem falai közé. Ma is hallom a Szent Mihály-templom harangját, ahogy összekendul a domonkoséval, a bencésekével, az orsolyiták tornyának zenéjével és a többi templom harangjával (ahogy Somogyváry is megírta).

Szerettünk ücsörögni a Fő téren, a Tűztorony árnyékában a barokk Szentháromság-szobor lépcsőin, elmélkedve Sopron akkori jelenén, miért nem megyeszékhely. Nézegettük a Tűztorony homlokzatán Kisfaludy Strobl Zsigmond szoborcsoportját, ahogy Hungária maga köré gyűjti a város húséges lakóit, a leghúségebbeket. Viszsaemlékszem és azóta is foglalkoztat, hogy a népszavazáson a nem magyar származásúak is igennel voksoltak. Isten áldja kezüket.

Mint már írtam, nagyon szerettünk a Lövérékbe menni társasággal, de nekem másért is mennem kellett néha, ugyanis a szanatóriumban lakott egy távoli rokonom, olyan tántiféle, Dr. Thuránszkyné Gál Erzsébet, a Gellért-hegyi Szabadság-szobor modellje, amit valaha úgy hívtak: Szovjet Hősi Emlékmű. Történt ugyanis, hogy egy alkalommal Kisfaludy meglátta egy soproni utcán és (ahogy ő mondta) leszólitotta a szobrászművész mondván: „Kisasszony, önnek tökéletes az alakja, arányosak a méretei, kérem, álljon nekem modellt és én kifaragom önt.” Megbízást kapott ugyanis a kormányzóhelyettes, Horthy István síremlékének kivitelezésére és az oda készülő szobor alakja lenne. Modellt állt, elkészült a szobor, de nem a síremlékre került végül, hanem a Gellért-hegyre. Sok jó dolgot ettünk-ittünk rokonomnál, életemben először Napoleon-konyakot, skót whiskeyt, svájci csokit, osztrák strudlit. Néha hoznom kellett neki otthonról (a szomszéd községben lakó nővérétől) friss tojást, sonkát, kolbászt, mint mondotta, otthoni, őrési ízeket.

Szelektálnom kell ennek az emlékládának a tartalmát. Hihetetlen, de még alig vettem elő belőle, pedig már így is hosszúra nyúlik emlékezésem.

Néhány gondolat még a postai dolgaimról. Gyakorlatra is kellett járnunk a soproni postahivatalokba. Voltam valamennyiben, de a 4-es számú posta volt a kedvencem a Lövérék felé vezető út mellett. Akkor még üzemanyagjegyeket is árultunk, amivel tankolni lehetett. Akkor már elég élénk volt az osztrák és a német demokratikus köztársasági forgalom. Valutát nem válthattunk, de mi feketén néha vállalkoztunk rá. A valutaellenőrök persze alkalomszerűen járták a postákat. Erre az esetre is fel volt

készülve a postás társadalom. Jött a telefon: „Ne adj több Magyar Ifjúságot, mert berepülés van.” Ugyanis az ellenőr kért egyet, leült olvasni és az újság mögül figyelte a rop-pant gyanús postást. A Magyar Ifjúság volt a legterjedelmesebb újság, egy hajléktalan széthajtva betakarózhatna vele a csillagszállóban. Szerettük ezt a lapot, mert akkoriban volt egy cikksorozat: Mit kapott a fiatalság a szocializmustól? Végül abban csúcsosodott ki, hogy farmert és Coca-Colát. Lett is belőle ribillió, a bértollnokok (akkor is voltak bőven) írták ám a mi társadalmunk előnyét, jóságát a szakadék szélén álló kapitalizmussal szemben. Aztán jött a vicc:

- Miért áll a kapitalizmus a szakadék szélén?
- Onnan nézi a szakadék mélyén lévő szocializmust.

Hazautazásaink során vonattal jöttünk-mentünk, általában vasárnap délután-este érkeztünk, és az állomáson találkoztunk. Várakozások során hallgattuk Bélát, a csodás rikkancsot, aki a vonatról érkezőket válogatott szöveggel várta és kínálta újságjait. Valahogy így: „Szabad-e a nép, a Népszabadság; Képes az Újság; itt a Tükör, amely nem törik el; megjelent a Nők Lapja, vegye meg a férjének; már kapható az Érdekes Újság, benne, hogy bakancsot a csecsemőknek, boxkesztyűt a terhes anyáknak, a halva született nagymama, egy amerikai tengeralattjáró kikötött a Hortobágyon... és így tovább, meg hogy „mi történt a Bodrogi-házaspárral? Megkezdték nyaralásukat, megírta a Film–Színház–Muzsika.”

A restiben lehetett kapni a világ legjobb pejslijét (szalontüdejét), ennél csak a marhapörkölt volt jobb sréttel (tarhonyával), a sváb baboskáposzta hosszúkás rozsos bucival, és a bendő egy napra tele is lett. A gulyást is érdekes ízesen készítették, de mi azt inkább Pixi bátyónál ettünk a Postás- és Vasutaspályán lévő büféjében. Edzés után ez volt a prémiumfalat, hozzá Bambi, ritkán egy pohár világos. A Postapalotával szemben volt egy reggeliző tejivó, ahol a hideg tejünk vagy kakaónk mellé legalább két nyelven beszélő körözöttes kiflit kaptunk, amit ma már sehol nem lehet kapni. A mellette lévő Bástya cukrászdában ettem az első Sacher-tortát, a Budapest kávéfőzőn varázsolt duplát (a lányok szimplát ittak), különlegességük volt a főispánné remeke, valami csoda sütemény! A Pannónia szállóban hallgattuk a Vámosi–Zárai duót, Sárossi Katit, a Vidám Fiúkat és még az emlékeimben megbúvó, de már elő nem varázsolható zenekarokat, énekeseket.

Biciklis túráink során, Balfon jókat áztunk és ittuk csodavizét, az ősi kápolna elvarázsolt bennünket. Kőhidán (ha távolról lehetett is) tisztelegtünk a politikai foglyok emlékének, Fertőrákos kőfejtőjébe akkor még csak kivételesen lehetett bejutni, de tudtuk a „kivételt” és bejutottunk, a püspöki kastély sem volt még felújítva, de elbűvölt, a pellenégér és a városfal is érintetlen volt. Fertődön, az Esterházy-kastélyban töltött két napon egy Haydn-évforduló alkalmával kiadott bélyegblokk ún. elsőnap bélyegzése kapcsán szép emlékek maradtak meg az akkor még néhol málladozó, elhagyott, de mégis pompás épületről.

Bánfalván tanultam meg jódlizni, Zima másik nagyapja elvitt minket a „becsület-süllyesztőbe” is, de főleg otthon náluk a túros és mákos strudli után jó hazáival kínálta, és énekelni tanította sváb dallamait. Sokat tudok ma is, tudom az érdekes „semagyar” szöveget. Csak egyet, nehogy gúnyolódásnak tűnjön, tudná Matyi bátyánk, tanítómes-terünk, hogy nem tenném.

„Bánfalva, Bánfalva, ott lakom én,
ott tyártyuk a tejet, tehen meg én.

A tehen lápa közt van egy kepel,
amit a tej végett ráncatni kell.
A tehen fasárnap nem ad tejet,
azt pöki egész nap: munkaszünet.”

Mégiscsak kell még egy, mert arra aztán igazán lehet jódlizni:

„Budakeszin tűz ütött ki, hollári-hollári hó,
negyfen legény húzni az spricnit, hollári-hollári hó,
Húzta, te nyomta, te nem szólt spricni, hollári-hollári hó,
Mert a spricnipe folt egy krumpli, hollári-hollári hó.”

Néhány Sopron környéki (templom) búcsúnak is részese lehettem, szép harmonikaszó mellett sramlizenére roptam a magyar és sváb táncokat. A 4-es számú postán sok jó poncichter embert megismertem, kóstoltam borukat, ettem ételeiket, a „disznóságokat”, a prezborsot, babos-kolbászos káposztájukat, a hájas pogácsát és persze sok-sok strudlit. Tőlük vittem Édesapámnak pintesüvegben a vörös nedűt, a kékfrankost. Sok táviratot megírtam helyettük, kitöltöttem csekkjeiket, hallgattam szép beszédüket. Még sokuk nevére is emlékszem, felejthetetlen embereket ismertem meg bennük.

Szerettem egyenruhánkat is, sokszor a városba is abban mentem, templomba nem. Magas voltam, sportos, jól állt és ezért élvezettel (talán büszkén is) viseltem. Az emlékezés ládája lassan zárul. Letettük exámeneinket (vizsgáinkat) eredményesen, szózat, avatás és mehettünk a választott vagy kijelölt munkahelyekre. Engem Veszprémbe sodort a Pannon-szél és letett a Megyei Postahivatal kapujában, hogy több mint 16 évig szolgáljak a „szocialista” postának, hogy aztán egy nagy fordulattal a köz szolgálja legyek a köz- és államigazgatásban több mint három évtizeden át. A „hat testőrrel” sok éven át tartottuk a kapcsolatot, több találkozásunk is volt, emlékeztünk a szép napokra.

A hivatalos búcsúztatásunk után külön is összesereglettünk a Bécsi-dombon, és egy kis tábortűz mellett nótaszóval mi is elbúcsúztunk a szívünknek kedves Soprontól. Úgy látszik, tábortűzünk nagyra sikeredett, mert még ma is világít, mutatja Sopront, hogy még ma is hűséges legyek emlékéhez, humanista szelleméhez, ősi köveihez, a Postapalota falai között tanult emberséghez, kiálláshoz, becsületességhez, tisztességhez.

IN MEMORIAM KOVÁCS SÁNDOR

Kései gondolatok

2017. április 21-én ismét szegényebb lett zenei életünk: 94. életévében meghalt Kovács Sándor, a köztiszteletben álló, kiváló személyiség. Nem volt gyászejelentés, semmiféle híradás erről. A soproni újságok – önhibájukon kívül – jóval később adták tudtul.¹ A Mátyás király utcai kis lakást elhagyta utolsó lakója. Az itt maradtak elzárkóztak a nyilvánosságtól. Június 3-án megtörni látszott a jég: a Fő téri templomban tisztelőinek igencsak szűk köre megadhatta neki a régóta kijáró végső tiszteletet. Akkor, június első szombatján is elgondolkozhattunk életről, halálról. Horváth László atya emlékező beszéde, Kodály Esti dalának csiszolatlanul megszólaló szépségei szívünkhöz szóltak. Nyáron helyére került a hamvakat őrző urna.

Személyes emlékeim jó része előtört a múltból. Kovács Sándor pályakezdő évei a bemutatkozás évei voltak, Süttör-Fertődön a kezdeti sikereket jelentették, amelyek Sopronban az Orsolya téri iskolában folytatódtak, a legszínesebbnek mondott alkotói években, amikor 120 tagú gyermekkórusával szinte csodákat művelt.² „Négy évet töltöttem Fertődön, a kántori teendőket is ellátva... Sopronba költöztem, hogy itt megtalálni véljem mindazt, amit Fertődön el kellett vesztenem” – mondotta egyik vallo-másában.³ 1948 őszétől a pedagógus énekkar alapítója volt.⁴ A fiatal Sopron megyei ének-szakfelügyelő az énekkar szakmai vezetőjeként társadalmi munkában tette dolgát. 1949. november 1-jén adták első hangversenyüket a művelődési ház nagytermében.⁵ 1955-ben a Soproni Ruhagyár üzemi kórusát szervezte, dirigálta. 1960 tavaszától a Fertődi Haydn kórust vette át Somlai Andrásról⁶, és „utazó karnagyként” 1973-ig megint hozzákötötte életét Fertődhez. Erre így emlékezett: „1960-ban a kórus alapító karnagya, Somlai András kollégám keresett fel – különböző okokra hivatkozva – azzal a kéréssel, hogy vegyem át a kórus vezetését. Nehezen álltam kötélnek, mivel tudtam, hogy a rendszeres utazgatások kényelmetlenségén túl nagy felelősség egy jól szervezett, sikereket elért közösség művészeti irányítását elvállalni. Igaz, Fertőd, amikor még Eszterházának hívták, sem volt idegen számomra, hisz’ az 1940-es évek második felében valójában itt kezdődött zenei pályafutásom, miután Süttörből áthelyeztek az Eszterházán újonnan megnyílt körzeti általános iskolához.”⁷

A fertődi 13 esztendő művészi munkájának további érlelődését jelentette, pályafutásának újabb szakasza volt. 1963-ben már „arany” fokozatra értékelték a fertődi kórus teljesítményét, három év múlva „diplomás aranykoszorút” nyertek a II. Országos Minősítő Versenyen. Névadójuk halálának 100 évfordulójára csaknem egyéves munkával készültek a No 1-es B-dúr (Harmónia) mise bemutatójával, a soproni Liszt Ferenc Szimfonikus Zenekarral, neves fővárosi szólistákkal, Jancsovcics Antal karmesterrel. A nagyszerű, mutatós kompozíció a fertődiek „elemző módon érlelt hangversenyszámai közé tatózott” karnagyának felkészítő munkája során. Többedmagammal boldogok voltunk, hogy a karnagy úr felkérésére aktív részesei lehettünk a bemutató előadásnak, ami óriási siker volt, hamarosan több városban is előadták. Kovács Sándor akkor már a zeneiskola igazgatóhelyettese, ill. megbízott igazgatójaként látta el karnagyi teendőit. Tanári munkája mellett két kiváló kórust dirigált: a Haydn-kórust és a soproni Pataki István Ifjúsági Ház leánykarát.⁸

1970-ben első ízben rendezték Fertődön az Országos Ifjúsági Zenei Tábor, ahol Kovács Sándor az énekkari szekciót vezette. Ugyanebben az évben meghívták Budapestre a Kórusok Országos Tanácsának alakuló ülésére és felkérték a szervezet munkájában való részvételre.

A fertői dalosok minden szinten értéket, magas szakmai színvonalat képviseltek: helyi, megyei, országos rendezvényeken, belföldi és külföldi találkozók. Szervezői voltak a Fertői Zenei Napoknak is. Kovács Sándor „kiemelkedő képességű kimunkálója” volt ezeknek a programoknak. 1973 elején a kórus újraélesztésével kellett foglalkoznia.⁹ Nem járt sikerrel.

A 60-as évek első felében Horvát József zeneigazgató helyettes igazgatói állást ajánlott számára a zeneiskolánál. „Új munkakör, új kihívások! Természetesen örömmel vállaltam. Szolfézst és zeneirodalmat tanítottam. Az utóbbi különösen közel állt hozzám... akkor alakult szolfézs csoportjaimból az a lelkes kis együttes, mely magja volt a később kibontakozó leány-, majd női karnak. A város által támogatott leánykar, majd később a Liszt Ferenc nevét viselő Női kar 1967-ben alakult és 1993-ig voltam a vezetője.”¹⁰ Óráit az első emeleten tartotta, közel az igazgatói irodához. „Úgy éreztem – emlékezett -, hogy óráim alatt teljesen elmosódott a tanár-tanítvány különbség, egyesek lettünk a zenében.”¹¹

Jómagam 1965-ben frissdiplomásként kerültem a zeneiskolába, ahol már Székely Endre volt az igazgató.¹² Egyik felettesem ő volt, a másik, igazgatóhelyettesként, Kovács Sándor. Székely Endrét követően megbízott igazgatóként irányította az intézményt, és amikor 1968-ban másik vezetőt kaptunk Jancsovics Antal személyében, mellette szintén igazgatóhelyettes maradt. Amikor Jancsovicsot két évre rá Győrbe helyezték a Zeneművészeti Szakiskolához, megint megbízott vezetőként dolgozott. Az 1970/71-es tanévre meghirdetett igazgatói állást Horváth Gyula nyerte el, és töltötte be a soproni zeneiskolánál tíz éven át, őt Fohner János váltotta, őt pedig Horváth Rudolf.

Helyettes, illetve megbízott igazgatói teendőit Kovács Sándor tudása maximumával végezte. Oktatói, adminisztrációs munkáját példásan, felelősségteljesen, abszolút kollegiálisan, emberségesen látta el. Sohasem élet vissza „hatalmával”. Az emberről, a kollégáról, az intézmény- és énekkarvezetőről zeneiskolai éveim alatt kaptam első élményeimet, életre szóló benyomásaimat.

A 70-es évek első felében sorsa életpályája újabb állomáshelyére vitte, a Felsőfokú Óvónőképző Intézet ének-zene szakcsoportjába, ahol „a zenei munka sokféle ágazó szakmai, művészi, szervezeti irányítását láttam el.”¹³ Erről az alábbiakat írta: „Alaposan tájékozódnom kellett az óvodai zenei nevelés vonatkozásában. Újszerű feladataim egyike volt az óvodában lehetséges zenehallgatási anyag kiválogatása, korcsoportonkénti összeállítás, ismertető elkészítése. Az óvodai ének-foglalkozások módszerének tanításához sokféle forgatókönyvet írtam, melyek alapján a hallgatók és óvodások közreműködésével házi videófelvételek készültek.”¹⁴

Az óvónőképző szakcsoportjában újra kollégák lettünk, egy célért dolgozó munkatársak.¹⁵ Biztos irányítási gyakorlattal vezette a keze alatt működő szakmai közösséget, tapintattal, de követelményeket támasztva fogta össze más-más adottságokkal, vérmérséklettel rendelkező munkatársait, kellő figyelemmel kamatoztatta képességeiket, szakirányú tudásukat, biztosítva a kiegyensúlyozott szakcsoporti légkört. Szinte zökkenőmentesen történt az én beilleszkedéseim is. Szakcsoportvezetőm hasznos tanácsait hétköznapjaimban, pl. az intézeti évfolyam énekkarokkal végzett munkámban hasznosítottam. Figyelemmel kísértem kiváló énekkarainak fellépéseit, igyekeztem erőmből

és időből telhetően krónikásuk lenni, ő pedig minden segítséget megadott történetük összeállításához. Példásan együttműködtünk ezekben az időkben. 1983 nyarán volt az első Országos Óvó(nő)képzős Zenei Tábor a soproni képzőben, amibe a testvér-intézmények is bekapcsolódtak, később pedig Bezerédj Amália nevét vette fel. Ennek a nagyszerű kezdeményezésnek éveken át a legfőbb soproni támogatója volt. Természetesen közös tevékenységünk akkor sem szűnt meg, amikor 1989. január 1-jével nyugdíjba ment.

„Még éveken át óraadóként tanított, kántorképző tanfolyamot vezetett, ifjú korában szerzett bőséges egyházzenei ismereteit kamatoztatta.”¹⁶ 1995-ben jelent meg összeállításában „Mostan kinyílt egy szép rózsavirág” címmel a 62 darabból álló népi karácsonyi éneket tartalmazó, és zenehallgatásra – furulyázásra, társas éneklésre – alkalmas példák gyűjteménye óvodások és kisiskolások számára, 600 példányban. Három évvel később napvilágot látott ugyancsak a Benedek Elek Óvóképző Főiskola¹⁷ kiadásában a gyűjtemény második kötete, új anyaggal, szerzőjének nekem szóló dedikálásával „Nagy Alpár egykori kedves munkatársamnak és barátomnak szeretettel – Sopron, 1999. szept. 29. – Kovács Sándor”

1974 szeptemberében a Fertői Zenei Táborban végzett öt éves munkájáért a KISZ KB-tól Szocialista Kultúráért kitüntetést kapott, amit 24-én vett át a megyei tanács általános elnökhelyettesétől, Szaló Lajostól, Győrben. A Soproni Leánykar vezetőjeként, több évtizedes, folyamatos kulturális tevékenységéért 1982. augusztus 20-án a Győr-Sopron Megyei Tanács Művészeti Díjával jutalmazták.¹⁸ Számos indok alapján megkapta a Sopron Kultúrájáért kitüntetést is.¹⁹

Fertőd város önkormányzata 2005-ben rendeletet hozott a díszpolgári és a Pro Urbe-díj alapításáról. Kovács Sándor karnagy az elsők között kapta meg a Pro Urbe-díjat „a városért végzett áldozatos munkája és hírnevének öregbítése elismeréséért”.²⁰

A felsoroltaknál talán „komolyabbakat” is megérdemelt volna.

Végezetül korábbi szavaimat idézem: „Se szeri, se száma azoknak az eseményeknek, eredményeknek, sikereknek, amelyek kórusai s pedagógiai munkája révén személyéhez kötődtek! Hazai és külföldi elismerések, sajtókritikák sokasága, rádiósze-replések, kitüntetések, kórustalálkozások, nagy és kis művek (ös)bemutatói a hagyományörzés szép példái sorjázna félévszázados művész-tanári életút két oldalán. Bármelyik oldalon nézzük, az eredmények, de a kudarcok vagy sikertelenségek mögött is az őszinte, egyenes lelkű Embert látjuk.”²¹

Adjon az Isten neki haló porában örök nyugodalmat.

Jegyzetek:

1. Kisalföld 2017.V.6.szombat,7. Életének kilenvennegyedik évében elhunyt Kovács Sándor zene-pedagógus. Sanyi bácsi már az angyalok karnagya (Fényképpel) – Nagy Márta írása
Soproni Téma 2017.V.10.szerda,5. Elhunyt Kovács Sándor karnagy (Fényképpel) – Pluzsik Tamás írása
2. Dessewffy-Horváth Marietta: Régi jó soproniak, érdekes emberek, történetek. Sopron, 2002,122. Kovács Sándor: Magamról, munkámról.
3. Várhely 2004.1.68. Nagy Alpár: Lelkemből lelkedzett derűvel tekintek vissza. Vázlatos pályakép Kovács Sándorról.
4. Nagy Alpár: A Liszt Ferenc Pedagógus Énekkar története 1949-1969, Sopron, 1969.12-13. Készült az Erdészeti és Faipari Egyetem Jegyzetsokszorosító részlegében.

5. Soproni Szemle 1970.2.152. Nagy Alpár: Húszéves a soproni Liszt Ferenc Pedagógus Énekkar. A kórus vázlatos története.
6. Somlai Andrásnak elévülhetetlen érdeme volt a Haydn-kórus megszervezésében, összetartásában az első esztendőkből. 1962-től 1966-ig a soproni pedagógusok énekkarát is vezette. Lásd: Nyugati Kapu 2002.IV:26.péntek,2. A fertői Haydn-kultusz nyomában. Emlékezés dr. Somlai Andrára (Fényképpel) – Pákovics Miklós írása.
7. Nagy Alpár: Volt egyszer egy Haydn Kórus... Második javított kiadás. Kiadó: Esterházy Pál Alapítvány, Fertőd, 2009.37.
8. Az utóbbi már aranykoszorús énekkar volt, 1972-ben pedig „Aranykoszorú diplomával” minősítéssel rendelkezett. „Ez a fiatalokból álló és nagyszerűen éneklő leánykar mindent tud, amit ebben a kategóriában tudni lehet. Előadásuk annyira meggyőző, hogy hivatásos együttesek vehetnek példát éneklésükről” – olvashatjuk a róluk szóló egyik kritikában. Lásd: Kisalföld 1972.V.17.4. Minősítő hangversenyek. Kíválóan szerepelt a soproni Pataki István Ifjúsági Ház Leánykara. (Rácz Ernő)
9. Volt egyszer egy Haydn kórus...65-66. Az együttes „a helyi és járási pártpolitika alantas mesterkedéseinek áldozatává vált. Tervszerűen láttak hozzá a kiirtásához. Ténykedésüket teljes siker koronázta!” Lásd: Dessewffy-Horváth Marietta i.m. 123. Kovács Sándor: Magamról, munkámról.
10. Dessewffy-Horváth Marietta i.m. 123. Kovács Sándor: Magamról, munkámról. A kórus történetét lásd: Kisalföld 19976.kIV.4.6. Liszt Ferenc nevét vette fel a Soproni Leánykar. Ünnepi hangverseny nagy sikerrel. – A 15 éves soproni Liszt Ferenc Női Kar története 1967-1982. Különkiadás korlátozott példányszámban a kórus jubileumi hangversenyére, Sopron,1982. – Soproni Szemle 1983.1.55-68. A tizenöt éves soproni Liszt Ferenc női kar (1967-1981). – Kisalföld 1992.III.18.szerda,16. Fesztivált nyitó hangverseny. A Liszt Ferenc Női Kar jubileumára. – Kisalföld 1992.III.26.csütörtök. A közös éneklés varázslatos percei. Jubilált a Liszt Ferenc Női Kar – N.A. Negyedszázad a soproni zenei művelődés szolgálatában. A Liszt Ferenc Női Kar jubileumára (1967-1992). Megjelentette házi nyomdai technikával, korlátozott példányszámban a Liszt Ferenc Művelődési Központ, Sopron, 1992 márciusában, az énekkar jubileumi hangversenyére. – Soproni Hírlap 1992.III.20.1. Negyedszázad. A Női Kar születésnapja (Fényképpel) – h.a. – Kisalföld 1993. IX.30.péntek,7. A soproni Liszt Ferenc Női kar... („Hírsorok”). A kórus 1993 utáni helyzetéről: Kisalföld 1994.IV.11.hétfő.6. Bemutatjuk a soproni énekkarokat, együtteseket. Liszt Ferenc Női Kar. – Nagy Alpár.
11. Dessewffy-Horváth Marietta i.m. 123. Kovács Sándor: Magamról, munkámról. Sor került a negyvenedik évforduló megünneplésére is 2007.december 1-jén a Liszt-központ Petőfi termében. A Volt egyszer egy Soproni Nőikar címmel szervezett „múltat idéző találkozót” a művelődési központ igazgatója, Horváth Zoltánné, szívvel-lélekkel támogatta. Lásd: Kisalföld 19976.XII.2.kedd,7. Születésnapos hangverseny. –S.G.-N.M. (Fényképpel, a következő aláírással: A jubiláló énekkar – a régi és az új tagok együtt.) Az első sorban középen ül Kovács Sándor. A nem mindennapos eseményre az énekkar archív anyagából CD-felvétel készült.
12. Horváth József zeneigazgatót 29 és fél évi szolgálat után (!) 1965.március 1-jével nyugdíjazták.
13. Nagy Alpár: „Lelkemből lelkedzett derűvel tekintek vissza”. Vázlatos pályakép Kovács Sándorról. Várhely 2004.1.69. (Fényképpel) Útját egyengette Lomoschitz Pál tanár úr is, a nevezett szakcsoport korábbi vezetője, aki 1975-ben ment nyugdíjba. Az oktatási egységben jeles szakemberek dolgoztak: Holló Sándorné, dr. Emresz Károlyné, Szarkáné Horváth Valéria.
14. Dessewffy-Horváth Marietta i.m. 123. Kovács Sándor: Magamról, munkámról. E sorokat 2001. november 16-án írta.
15. 1974 őszétől én is pályázattal kerültem a képzőbe. Számomra is temérdek újdonságot hozott, magas követelményeket támasztott az ének-zene szakcsoportban végzendő munka.
16. Dessewffy-Horváth Marietta i.m. 123. Kovács Sándor. Magamról, munkámról. – Várhely 2004.1.69. Nagy Alpár”Lelkemből lelkedzett derűvel tekintek vissza”. Vázlatos pályakép Kovács Sándorról – Kisalföld 1991.V.7.kedd,16. Volt egyszer egy Haydn Kórus. Emlékiállítás Fertődön. – Kisalföld

1994.VI.9.kedd.16. Kántorképző vizsga az óvónőképzőben. – Kisalföld 1994.V.28.szombat,6. Vizsgáztak az óvónőképzősök. Egyéni beszámolók, hangszeres megméretetés.

17. Az 1959 őszén megnyílt Soproni Felsőfokú Óvónőképző Intézet 1986. szeptember 1-től a győri Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola Óvónői Tagozataként, Óvóképző Intézeteként folytatta munkáját, 1990.július 1-től pedig önálló főiskolaként, hároméves képzési idővel Soproni Óvóképző Főiskolaként; 1992. november 5-én kezdődő kétnapos névfelvételi ünnepségen megtörtént Benedek Elek nevének fölvétele. Lásd: Nagy Alpár: Főiskolánk névfelvételi ünnepsége. A Benedek Elek Óvóképző Főiskola, Sopron 1993,9-21.

18. Kisalföld 1982.VIII.25.szerda,5. Művészeti díjasok 1982. Szenvedélye a régi zene.

19. Kisalföld 1982.VIII.20.péntek,2. Átadták a közművelődési és művészeti díjakat.

20. Fertődi Kalendárium 2010.230. Az Esterházy Pál Alapítvány kiadványa 2010-ben.

21. Nagy Alpár: „Lelkemből lelkedzett derűvel tekintek vissza”. Vázlatos pályakép Kovács Sándoról. Várhely 2004.1.69.

NYAKAS SZILÁRD

„NEHOGY DISSZIDÁLJATOK!”

Ezt a kaján mondatot róttá komolynak szánt üzenete végére Szilágyi doktor, és a Hotel Pannonia előcsarnokában azzal nyújtotta át, hogy még Berlinbe érkezésünk előtt föltétlenül olvassam fel. Megígértem, azzal zsebre vágtam és egészen Berlinig nem is igen gondoltam rá. Elfoglaltuk egymást az 1130 km-es út során a hét debreceni és nyolc soproni útrakelővel. A Páneurópai Piknik egykori szervezőinek küldöttségét a Konrad Adenauer Stiftung kezdeményezésére a német Bundestag hívta meg a Piknik húszéves évfordulója ünnepi eseményeit előkészítendő, két évvel a jubileum előtt, 2007 őszén.

A szeptember tizedikétől tizenötödikéig tartó eseménysorozat alatt német politikusokkal, közszereplőkkel ismerkedtünk s ők velünk. Írásunk nem a tárgyalásokról, inkább azokról a helyszínekről, találkozásokról számol be, melyek maradandó élményt jelentettek a soproni és debreceni küldöttek számára.

A majd 12 órás út végén este hétre érkeztünk meg a Lützow-platz-on álló Hotel Berlinbe. Mielőtt buszunkat elhagytuk volna, meglobogtattam Szilágyi doktor üzenetét, s felolvastam: Debreceniek és soproniak civil kurázsija eredményezte azt a nagyszerű eseménysorozatot, amire joggal büszke lehet mindenki, aki volt elég bátor, mindenki, aki az események igazát képviseli, (beleérve a határáttörés utóéletét is). Most a 20. évfordulóra készülve az összefogást kell demonstrálnunk! Belső, alapítványi problémák nem tartoznak másokra. Vannak, akik ezt kihasználnák.

Csak így valósíthatjuk meg méltóképpen – a történelmi igazságkeresés szándékával – német barátainkkal is összefogva igaz céljainkat.

Most „Ez a mi munkánk, / És nem is kevés!”

Nézzétek el kotnyelességemet; ok: szívem egy zsarnok diktátor – aki meghatároz engem. Kívánom - és remélem - küldetésetek sikeres lesz.

Jó utat! Nehogy disszidáljatok!

Szilágyi Laci

A kissé elcsigázott küldöttek hangulatát egészen feldobhatta ez a „Nehogy disszidáljatok!”, mert - hogy ne mondjam - vigyorogva léptünk az előcsarnokba a recepció csodálkozására.

Szállodánk a Charlottenburg negyed szélén, a hatalmas Tiergarten park közelében állt, néhány száz méterre a Budapester str.-tól. A gazdagon parkosított Lützow-platz egyik oldalát gondosan kiépített csatorna, a Landwehrkanal határolja. És nini, a közelben mindjárt még egy magyar vonatkozású emlékhely. A csatorna hídja mellett – ezen kelünk át a buszunkkal - a Bauhaus-Archiv épülete szerénykedik. Jóllehet Moholy-Nagy László a weimari Bauhaus oszlopos tagja Gropiusékkal 1932-ben költözött Berlinbe és csupán egy évet tölthettek itt – az Egyesült Államokba emigráltak –, Berlin mégis gyűjteménnyel tiszteleg munkásságuk előtt.

Érkezésünkkor a szállodánál sokak soproni ismerőse, a Bundestag egykori CDU-s képviselője, Dr.-Ing. Rainer Jork fogadott. A kölcsönös üdvözlés részeként Rainer jót húzott egy debreceni hungaricumból, a speciálisan erre az útra készítette bio almapálinkából. Másnap, szeptember 11-én is Ő kalauzolt minket a közeli Konrad Adenauer Stiftung (KAS) központjába, és velünk tartott e napi városnézésünk során.

Az első különlegességre a szándékosan romosan hagyott II. világháborús mementóra, a Kaiser-Vilhelm-Gedächtniskirche közelében figyeltünk fel.

A széles úton végig 5-6 méter magasán kb. 30 cm átmérőjű csővezeték halad kilométereken keresztül. A vezetéket acéloszlopok tartják. Berlin egyes területein két-három méter mélységből tör fel a talajvíz. A modern, tíz-tizenöt méter mélységben alapozott épületek létesítésekor ezt folyamatosan szivattyúzni kell, és bizony több kilométeres vezetéken át juttatható csak el a Spree folyó egy távoli szakaszába. A távolról sem költségkímélő megoldás forrása – a talajvíz – mégis áldása Berlinnek, ahol számtalan nagy és még nagyobb parkot és zöldterületet éltet. Visszafelé jövet megérkeztünk a berliniek Köztársaság terére. Ez nem más, mint egy hatalmas, füvel borított zöld mező, keleti végében a történelmi Reichstag modernizált monstruma, a mai Bundestag épülete. Homlokán ma is a klasszikus Dem deutschen Volke (A német népnek) felirat díszel. Az épület egyik fogadótermében – többek között - Eckart von Klaeden CDU képviselővel, a Bundestag német-magyar szakcsoportjának akkori vezetőjével is találkoztunk. „Kétszeresen is hálásak a németek a magyaroknak – kezdte szívmengető módon. „Egyrészt 1956-ért, a szabadság gondolatának megőrzéséért és felmutatásáért. Erről 2006-ban méltó körülmények között emlékeztek meg. Másrészt az 1989-i határnyitásért. Az események gyöngyfüzére: 1953-as berlini felkelés - 1956 Budapest - 1968 Prága - 1980 Lengyelország.” Figyelmeztetett is: „Vigyázzunk, ne olyanok legyenek a határáttörés atyjai, akiket ez nem illet meg!” Véleménye szerint Kelet- és Közép-Európa polgári erői különös figyelmet érdemelnek. Itt nyugaton nő a történelmi amnézia, s ez a dekadencia jele. Érdemes a magyarokhoz látogatni. Említi, hogy egy évvel korábban, 2006-ban az 1956-os felkelés évfordulóján a berlini magyar nagykövetségen volt módjában azokkal is találkozni, akiknek a szülei részt vettek az 1956-os felkelésben. Ő is magával vitte mindkét kislányát e találkozóra. „Az 1956-os felkelést olyan egyszerű emberek vitték diadalra (!), mint Önök és én” – mondja, célozva ezzel a mindennapi emberek civil kurázsijára. Korábban, húsz, huszonöt évvel ezelőtt, a 80-as években, olyan NDK-s fiatalokkal volt módja együtt utazni, akik helyeselték a berlini falnál érvényben lévő tűzparancsot, a nyugatra szökő emberek kíméletlen lelövését. Érvük: a szocialista állam ezek (felsőfokú) képzésére 500 000 márkát költött, és ők szökésükkel megrabolják a társadalmat. „Ma – emelte ki Eckart von Klaeden – ezek közül az egykor így vélekedők közül többen itt ülnek a Bundestag sorában. Emlékeztetni kellene őket, hogy ha az a másik irány győzött volna, akkor ma mi hol ülnénk, vagy inkább lógnánk...”

Az EU bővítésének 2004-és 2007 közé eső időszaka nehézségekkel, megszorításokkal, elhúzódó döntésekkel járt. A német állampolgároknak is át kellett állniuk, felvállalniuk ezeket a nehézségeket. És felvállalták! Rólunk szólva kiemelte: „Kelet-Európába látogatva fantom társadalmakkal találkozom. Olyan a helyzetük, mint az amputált végtagú ember fájdalma: az is fáj neki, ami már nincs. Meggyőződésem, hogy a keresztény Európa újraegyesülése világtörténelmi esemény. Ezzel együtt szükséges az intézményrendszer egyszerűsítése, új Alkotmány létrehozása. Ne feledjük: gyermekeink előtt új világ nyílt meg: a háborús konfliktusok Európája helyett a termékek és kulturális értékek szabad áramlása. Ez mindent megér.” Egyébként mélységesen sajnálja, hogy a kereszténység értékfogalma nem került be az EU alkotmánytervezetébe. Ebben éppen Franciaország játszotta a döntőbíró szerepét. Számos találkozásink közül a Von Klaedennel történő kiemelése – élménybeszámolónkhoz híven - az élményszerűsége okán történt. No meg azért, mert ő jól ismert minket.

Nem a levegőbe beszélt...

Ezek után emelkedettebb lélekkel emelkedtünk - ha nem is a levegőbe – de a német főváros fölé. A Bundestag hatalmas kupolájának tetejére előbb lifttel, majd belül a héj mentén csigavonalas „sétányon” lehet feljutni. Az egykori háború sújtotta Reichstagot teljesen újjáépítették. Építész a megbékélés szimbólumaként is egy ízig-vérig angolszász ember, Sir Norman Foster lett, aki, nem mellesleg, a néhány éve átadott londoni új Wembley Stadion terveit is készítette. Az új, üvegből készült kupola Berlin egyik első számú látványossága. E kilátóból felejthetetlen látványt nyújt a német főváros, mi több, még a Bundestag üléstermébe is belátni. Körbe kémlelve felismerjük a híres Unter den Linden-t, mellette a világhírű Komische Oper épületét, melynek egykor Melis György volt a sztárja. Távolabb feltűnik Berlin legmeghatározóbb sugárútja, az Alexander platz-ból induló Karl Marx Allee, amely 1949-ig a Große Frankfurter Straße nevet viselte. Az NDK berlini területén haladó sugárutat a II. világháború porig rombolta. Újjáépítették, s 1949-ben Joszif Sztálin 70. születésnapjának alkalmából átnevezték Stalin Allee-ra, amely 1961-től viseli a Karl Marx Allee nevet. Itt került sor 1953. június 17-én a keleti blokk első nagy szovjetellenes, antikommunista tüntetésére. A megmozdulást szovjet harcokcsikkal verték le. Bertolt Brecht – aki pedig politikai meggyőződésből választotta Kelet-Berlint maga és társulata, a Berliner Ensemble számára, a felkelés leverését követően ezt a világszerte ismert verset vetette papírra:

A június 17-i lázongások után / Az írószövetség főtitkára / Röplapokat osztott szét a Sztálin Allén, / Melyeken az állt, hogy a nép / Elvesztette a kormány bizalmát, / Melyet csak úgy szerezhet vissza, /Ha kétszer olyan keményen dolgozik. /Nem lenne-e vajon egyszerűbb / A kormányzat szempontjából / Leváltani a népet, / S újat választani helyette?

A „Berlini fal” maradványait a szögesdrótkerítéssel, a „senki földjével”, valamint az őrtornyokkal együtt néhány helyen mementóként őrzi a német főváros. Mi a Bernauer str.-i Falemlékműhöz látogattunk el. Az emlékmű végénél fából ácsolt harangállvány áll. Ez őrzi a Berlini Fal leomlása előtt néhány évvel – a 80-asévek közepén – itt felrobbantott templom megmaradt harangjait. A templom helyén igen egyszerű, tapasztott falú, kör alakú kicsi kápolna, a Kapelle der Versöhnung, az Engesztelés kápolnája. Bent – körben a falakon – a korábbi templom sorsfényképei. A mostani kápolna oltára helyén egyszerű fakereszt. Az Úr asztala egy földre fektetett kőlap, rajta néhány kibontott kenderzsák. A zsákokban magvak csillognak a spot-fényben: rozs és búza. Hogyan kerülnek az oltárra? És miféle gabonák ezek?

A magyarázatot a kápolnán kívül találjuk, az egykori templomkertben. Annak egy része szabadtéri múzeum, a felrobbantott épület tárgyi maradványinak gyűjtőhelye. Nagyobb hányada egy kiskertnyi szántó. Ott jártunkkor már elvégezték rajta az őszi (!) szántást. Előtte – mint azt néhány fényképen is láthattuk – arattak. Rozsot, búzát. Mert a németek ott, ezen a tenyérnyi szántóföldön, minden évben szántanak, vetnek, aratnak. „Az élet él, és élni akar”. Az 1984-ben megsemmisített templom helyén Élet terem. Élet, ami jelen, jövő. Ott és akkor értettük csak meg, mit is jelentett középiskolai történelem tanulmányaink során a tény, hogy Karthágó elfoglalása és lerombolását követően a rómaiak sóval hintették be Hannibál városának romjait.

A nyilvánvaló fertőtlenítési szándékon túl - tízezrek temetetlen holttestét rejtették a romok - céljuk a híres karhágói kertek elszíkesítése, az ottani élet újjászületésének, újrakezdésének ellehetetlenítése volt.

Innen a Checkpoint Charlie-hoz, a Berli Fal legendás átkelőhelyéhez vezetett utunk. A Berli Fal emlékmúzeumát Rainer Hildebrandt 1962. október 19-én alapította. Nem itt, a legendás Checkpoint Charlienál, hanem a délelőtt meglátogatott Bernauer str.-én lévő két-és-félszobás lakásban tárta először a nagyközönség elé a Berli Fal addigi történetét és tragédiáit őrző dokumentumokat. Mai helyére 1963 júniusában költözött. Az egyre gazdagodó tárgyi emlékekkel zsúfolt múzeumban az 1989-es soproni Páneurópai Piknik és Határáttörés is jelen van két kis fénykép képviseletében.

Küldöttségünk több tagja – élükön Filep Máriával – elhatározták, hogy a tettek mezejére lépnek s a magyarországi esemény méltóbb megjelenítése céljából felveszik a kapcsolatot a Múzeum vezetőjével. Ő nem más, mint a 2004-ben, 90 éves korában elhunyt Rainer Hildebrandt özvegye. A kapcsolatfelvétel nem volt sikertelen.

Az alapítóhoz képest fiatalnak számító Frau Hildebrandt dinamikus személyiség. Egyik gyűjtését jóval a berli utunk előtt, arról még mit sem sejtve sikerült megörökítenem a gondola on-line lap (www.gondola.hu) 2006. december 20-i „A jó Brezsnyev” c. publicisztikámban. „Brezsnyev egykori moszkvai lakóháza falán mára hült helye annak a díszes márványtáblának, amelyet a nem sokkal pártfőtítár 1982-ben bekövetkezett halála után állított a „hálás” utókor. Ez a márványba vésett dicsőítés ma ott díszleg a Berli kettészelő egykori fal legendás átkelőhelyéről, a Checkpoint Charlie-ról elnevezett Falmúzeum bejáratánál. Mi több, Brezsnyev tábláját maga a múzeum igazgatónöje – Frau Hildebrandt - cipelte Moszkvából Berlibe.

Ám nem ő verte, s nem is ő verette le azt az egykori Brezsnyev-lakta ház faláról. „hálás” kezek már jóval korábban, még a Jelcin éra elején megtették, s vetették azt az egyik közeli szeméthegyre. A muzeológusnő arra jártában figyelt fel a különös, aranybetűs táblára, s emelte ki onnan. S mit ad Isten, az aranybetűs márványban Brezsnyevnek, a berli fal egykori lelkes igenezőjének és fenntartójának az emléktáblájára ismert.

Nehéz csomagja volt a visszaúton. Böröndjét fel sem akarták engedni a repülőre a súlya miatt. Végül mindent elrendezett, s azóta e hajdani hidegháborús Frontváros Falmúzeumának féltett ereklyéje e Brezsnyev-tábla.

Az ominózus táblát most saját szemünkkel is láthattuk, és láthatja mindenki, aki befordul a Checkpoint Charlie Falmúzeum Friedrichstrasse-i épületének a kapuján. Ám álljon is meg egy pillanatra a kapuban, mert ott, a baloldali falon szembesülhet a Moszkvából ámentett márványtáblával. Ha Frau Hildebrandt ismerné a modern magyar költészetet s benne egykori Toldy-s osztálytársam, Petri György életművét, akkor – értő német fordításban – talán odakanyarintaná még költőnk „Leonyid Iljics Brezsnyev emlékére” c. versének ezt a szakaszát: Felfordult a ferdeajkú vén trotty / az orosz-magyar monarchiának kezd vége lenni... / Nem veszi elő többé / húgyfoltos sliccéből / a Nagy Októberit.

Az általam Börtönfi-nek keresztelt Ulrich Schacht író és publicistával való találkozásunk kínálkozik élményzáróként. Elgondolkoztató, miért éppen őt delegálta a Deutscher Bundestag az utolsó munkanapunk társául. Schacht úrral a Bundestag Unter den Linden taláható sajtóépületének negyedik emeleti tanácstermében szembesültünk, éppen átellenben azzal a Brandenburger Thor-ra néző saroképülettel, melynek egyik emeletén található a Magyar Köztársaság Nagykövetsége.

„Az EU ebben a formájában az európai szocialisták utolsó projectje!” – emelte fel az indulat heve berlini beszélgetőpartnerünket a székéből. „Ahogy azt Margaret Thatcher megállapította.” – huppant vissza teljes nagytestűségében a kopaszra borotvált fejű Ulrichunk. „Börtönfi”-t euroszkeptikusnak is nevezhetnénk. Szkepticizmusának lehangsúlyosabb eleme a ma uralkodó politikai és erkölcsi opportunizmus elutasítása. Szerinte a berlini fal lebontását követően megvolt a tiszta lappal indulás esélye. Földrészünk nagyszerű alkalmat teremtett és kapott a szociális piacgazdaság elterjesztésére és felvirágoztatására, az európai kulturális értékek tudatosítására és továbbfejlesztésére a keresztény erkölcsiség elveinek alapján. Ám mára mindez illúzió csupán. Ami ma érvényesül, az egy globális gazdasági diktatúra, kulturális és erkölcsi katyvasz. A kereszténydemokrácia opportunistává vált. Akarva-akaratlan, de kiegyezett azokkal az erővel, amelyeknek évtizedeken át a kíméletlen kritikusa volt.

Börtönfi szerint ez azért is következhetett be, mert például a német iskolák, a felsőoktatást is beleértve az elmúlt negyven évben „a haladás hamis ügynökeinek” a kezében voltak. A radikális baloldalt és a radikális liberalizmust azonosította ezen ügynökökként. Börtönfi szerint ezek két elvet sajátítottak ki. Az egyik, hogy a haladással egyedül ők azonosak. A másik elv szerint ők az ifjúság, a jövő. E két áligazság roppant intenzív és eredményes terjesztésével nemzedékeket sikerült manipulálniuk.

A XX. század lerántotta a leplet a baloldali illúziókról, ám azok a liberalizmus formájában mentették át magukat, és tevékenységük során minden érték relativizálódik, összemosódik. Az ellenük való küzdelem Börtönfi felfogásában elvi kell, hogy legyen. Ezt az elvi küzdelmet oly elszántsággal képviseli, hogy abban az opportunisták fertőben, amelyben hazája, Németország leledzik, ő nem is hajlandó élni. Számára a jelenlegi német nagykoalíció vállalhatatlan. Ki is költözött Svédországba. Persze az ő drang nach Norden-je az úgynevezett „Haltung”-on (tartáson) túl még nordikus szenvedélyéből is táplálkozik: ellenállhatatlan vonzódásából a Pólusokhoz, a Sarkkörökhöz.

Ez a vonzódása oly komoly, hogy amikor a magyar Páneurópai Piknik és határátjárás hírére vette, akkor éppen egy repülőgépen utazott a Spitzbergák felé, jöllehet akár még részt is vehetett volna a Vasfüggöny átszakításában.

Mert Börtönfi mindig ott volt, ahol az ég zengett. Az NDK-s menekültek ügyéről 1989 nyarán, Budapesten, mint a Welt am Sonntag újságírója személyesen tárgyalt Pozsgay Imrével. Jelen volt Nagy Imre és mártírtársai újratemetésén is. Diákként a helyszínen nézte végig a Varsói Szerződés csapatainak 1968-as prágai bevonulását. Igaz, akkor még maga is az NDK állampolgára volt.

Mert Börtönfi 1951-ben ott született, az egykori Német Demokratikus Köztársaságban. Történetét a Brandenburgi koncertek c. könyvében írta meg.

Ha valaki számára e cím alapján a Brandenburgi versenyek komponistájának, Johann Sebastian Bach-nak az alakja sejlik fel – annak csalódnia kell.

Börtönfi 1951-ben „a kommunista diktatúra tipikus helyén” a brandenburgi börtönben látta meg a napvilágot. Édesanyja politikai elítéltként raboskodott a falak között. Börtönfi 1976-ig élt a Német Demokratikus Köztársaságban, ahol is az utolsó négy esztendő – édesanyja nyomán – ismét csak börtönben töltötte. Akkor éppen az evangélikus teológia hallgatója volt, és ellenzéki írói tevékenység okán került rács mögé. Szabadulása sem volt mindennapi. Az NDK politikai vezetése 1964 és 89 között sajátos emberkereskedelmet folytatott. A mind kényelmetlenebbé váló ellenzékiektől úgy igyekezett megszabadulni, hogy váltságdíj fejében felajánlotta őket a Német Szövetségi Köztársaságnak. Ilyen redemptio-val került aztán nyugatra maga Börtönfi is, egyi-

keként annak a 40 000 ellenzéki honfitársának, akiket az említett negyedszázad alatt összesen 4 milliárd márkáért vásárolt ki a Bundesrepublik. Ezért kereszteltem el magamban Ulrich Schacht urat Börtönfinék.

Az ilyen névadásnak nálunk nagy hagyománya van. Vegyük például a Népművelési névadást, de akár még a Petőfi is szerepet játszhatott ebben az ösztönös névadásban. Hiszen miként a Talpra magyar papírra vetőjét, úgy a „Brandenburgi koncertek” íróját sem vádolhatják sem erkölcsi, sem politikai opportunizmussal. Petőfi és Börtönfi nem alkuszik! Már csak a fentiek ismeretében sem törte közülünk senki a fejét disszidáláson. Az élménybeszámoló végére jutva kíváncsi lettem, váteszünk mit írt azóta. Az internetre kattintottam. Kiderült, az utolsó írást a sors írta: Ulrich Schacht 2018. szeptember 16-án, 56-évesen a svédországi Förslöv-ben elhunyt.

Miklós Horváth István: Utcarészlet

TÓTH SÁNDOR

SOPRONI SZERENÁD

Úgy érkezett a meghívó a hatvanas évek közepén, mint szegélyes dísztávirat albérleti szobámba. Valójában nem nekem, hanem kórusomnak, a váci Vox Humana énekkarnak, amelynek buzgó tagja voltam. Hogy ez a buzgóság mit jelentett? A zene iránti szemvedélyemből fakadó lelkesültséget, amiért egyetemi óráimat bármikor mellőztem, ha vidékre tájolt a társaság. És sokszor tájoltunk kórusirodalmi remekekkel Monteverditől Karai Józsefíg. A meghívón az állt, hogy Sopron városa vár minket estét betöltő koncertre. Megéledt bennem rögvést a múlt. A gyermekkorom: 1948, amikor unokanővérem Sopronban öltötte magára az isteni megváltósok fekete szerzetesi ruháját. Mentünk vonattal a Keletiből a Kandó Kálmán tervezte villanyosmozdony vontatta gyorsal, át a fagerendákkal megtámasztott hídon a Dunán. A már alkonyba merülő nap fénye dunántúli tájakat simogatott, s bennem az az érzés lobbant fel a gyereklelkületből, amit azóta sem felejthettem. Többet hallottam már akkor a Nyugat különös varázslatáról, amely nem a folyóiratot, hanem a tájat ihlette. Bécs és az Alpok közelségét, s végül a később szankcionált tudós-érdeklődést, amely az európai történelemben és európai tájak összefüggésében szakadatlan téma írásaimban és rádiós műsoraiban. Azt is megemlítem, hogy középiskolás diákként a Hanság költőjének, Harsányi Lajosnak versei, meg Sopron múltja egyetlen tablóképet idéztek: a római kor Scarbantiájának márványszobrait, amfiteátrumát. Akkoriban valóságos szerelme voltam Rómának (ma is) tanárom a ferences Jeromos atya jóvoltából. Antik hangulat, keresztény múlt (gótika, reneszánsz, barokk) kapcsolódott élményeimben, valahányszor már újságíróként Sopronban barangoltam.

No de az a bizonyos meghívó, a kórusal. Koratéli nap volt, az ónszürke ég bármikor havat ígért. Megérkezett velünk az autóbusz (kettő is), elegáns szálláshelyet kaptunk. Úgy este kilenc-tíz felé járhatott az idő, amikor valaki a kórustársaink közül megszólalt: Nem megyünk el szerenádolni? – Kinek? – szólt a válasz-kérdés. Sopronnak – hangzott a viszontválasz. Hogy te milyen leleményes vagy – bökte oda kissé szarkasztikus hangon egy másik társunk. Végül roppantul tetszett a javaslat, és már készen állt a kamarakórus, négy szólamból tizenkét ajánlkozó. Jómagam sem tértem ki, sőt kimondottan büszke voltam, hogy a szinte új fiút alkalmasnak vélték a szerenádra a már jó pár éve éneklő „öregek”. (Ők sem voltak idősebbek 30 – 40 évnél.) Elindultunk a város központja felé, és közben az „ónszín égből” zenélve, lágyan és halkán zenélve „fehér szizromként hullt alá a hó”. Nem emlékszem az utca nevére, ahol először álltunk meg egy barokk erkélyes aranyfényben ragyogó ház előtt, és elkezdtük Heinrich Isaac madrigáljával: „Innsbruck ich muss dich lassen... Innsbruck tőled meg kell válnom.” Akkor éreztem, milyen hatással van rám a város, amit gyermekkoromban emlékembe zártam, s amit másnap a hangverseny után valóban el kell hagynom. Így is születnek nosztalgiák, melyek az élet erkélyes díszletei, ahová ki lehet lépni.

Következett Felice Giardini „Éljen minden bájos szép nő” kórusműve, amikor nyílt az erkélyajtó, és három hölgy lépett ki égő gyertyával. Érzéssel szóltak a szólások, mintha százszor próbáltuk volna. Elhangzott a köszönjük, és a szép estét kívánunk, honnan jöttünk udvarias grácia, mi pedig megtoldottuk a tavasz ígéretével: „Ha jó a május” – Jannequin madrigáljával. Jómagam szerelmes – reménytelen szívvel énekeltem szólamomat. (A szállásunkon azzal vigasztaltak már próbás társaim: leány

és villamos után sose fuss, jön a következő.) Amikor tizenegy felé járt a mutató, még betértünk egy nyitva tartó szórakozóhelyre, és valamennyi soproni lakosnak ittunk az egészségére. Az egyik vendégtől megkérdeztem, hogy annyira lokálpatrióták-e, hogy nem szeretik az idegent? A fejét rázta, és amikor megtudta, hogy „vándorzenészek” vagyunk, csak ennyit mondott: Ebben a városban járt Liszt Ferenc is, ettől kezdve mit gondoljunk a muzsikáról, zenészekről? Másnap újra találkoztam vele a hangversenyünkön. A koncert végén nekivágtunk az éjszakának – hazafelé, amikor Zalalövőnél az egyik buszunk feladta. A műszaki hiba javíthatatlannak tűnt, csak az egyik járgány mehetett tovább. Az önként jelentkezők közt voltam ezúttal is, akik maradtak. Nekem sosem volt sürgős a visszaút, és mert a település beljebb esett az országúttól, kedvenc társunk, csak Pedrónak nevezett baritonistánk vállalkozott, bemegy a városba, keres valami meghúzódsra alkalmas helyet. Talált. Amikor visszatért, nem ismertünk rá: tetőtől talpig fekete sár borította, mert bizony az előző esti hó esőre váltott. Próbáltuk volna megszabadítani az anyaföld kényszer-köpenyétől, de legyintett, befelé menet mi sem menekülünk meg. Úgy lőn. A művelődési házban kaptunk éjszakai nyugvást, amíg a mentesítő busz jó kétszáz kilométerről megérkezik. Persze ára volt a kedveségnek. Ugyanis „kulturális” szórakoztatta a helyieket, s az igazgató ragaszkodott, hogy lépünk fel zárasként a kórossal. Mármost azokkal, akik maradtak. Szerencsére összeállhatott a „csapat”, zenetanárnő kollegánk vezényelt. A színpadra érve éreztük: borul a pódium, mindnyájan egyfelé billenünk, mire felkiáltott az igazgató: hozzák egyensúlyba a deszkákat, kétfelől, egyenlő létszámmal, szinte lábujjhegyen álljunk sorba, mert labilis a színpad állapota. Végül a függöny sem működött, de amikor csikorogva-nyöszörögve mégis láteret nyitott, felhangzott a nézőtéri kacagás: nyakig sáros Vox Humana érkezett Sopronból Lövőre, igazi vándorcsoport, akik hóban sárban is ugyanazt vállalták: énekeltek szerenádokat és jótékony koncertet, hivatalos és aján-dék-szólamokkal – egyazon szívről.

Nagy Béla Lajos: Estéli harangszó

VERSEK, SZÉPPRÓZÁK

BIBOR ISTVÁN

EPIGRAMMÁK

Cinke

Hallod-e, itt a tavasz! – szól, s trónol a cinke a meggyfán.
Nem kell már etető, biztos akad ma kukac!

Kert

Megvan a kert, nézd, nyitva az ajtó, szép koraószben
fürdik az ág, a gyümölcs, árad rá az arany.
És ami még sose volt, s ami vagy most, vagy soha nem lesz,
– íme a mennyei kincs – nyújtja bezárt tenyerét.

Ünnep

Lompos, sanda ködökből zúzmara lesz a fenyőfán,
megjön az északi szél, fázik, reszket az ág.
Másnap fürdeti gyertyák csengő, ünnepi fénye,
egy hét: hullik a tű, még egy, s már nyoma sincs.
Mégis! Gyermeki kedvet hozzon most a Karácsony,
gyógyító szavakat, áldott, tiszta mosolyt!

NÉGY TÉTEL

I.

Kezdetben volt a szó.

Az Ég s a Föld nevében
minden benne volt már.
Benne volt a Tó,
ez az út és ez a hegytető,
az egymás ágait kereső diófák,
és a csorba teljesség: a nyár!

Ma még hiszem, mindez megosztható.

II.

Hajnalodik.

Csak a Szíriusz
maradt, s ő is fakul már...
Pedig nemrég még az Arkturusz
mutatta, hogy merre lesz Nyugat,
s a zeniten az örök hármás:
a fenséggel szárnyaló Altair,
a Tejút folyamát ékesítő Deneb,
és a fényes, szép Vega tündökölt.
Eltűntek mind. De hát a Kapella,
és az Ikrék! Majd eljött a legszebb,
az Orion, hogy lássuk, Isten szerint
milyen is a valódi rend!
S most vége.

A tó fölé pára száll,
a túlsó part lassan elválík az égtől,
madár riad a szélről ébredő
nádás mélyén, megcsobban a víz
– balin rabol talán –,
s a Szíriusz
immár fényben fürdő fehér sirályként
száll a tó fölött.

III.

Miféle igéekkel,
miféle varázslat
szent, vagy kárhóztató erejével
nyerhetném el újra a sötét hegyek
tövében bűvő város
arany fényét!

Jogot utcái kövéhez: tapossam!
Jogot egy kapuhoz: nyíljék!
Jogot egy szobához, ha csak egy napra is,
osztozni az arany ragyogásban,
és nézni a sötétlő hegyekre!

IV.

Út a fák között a Fától,
messze már a
lopva szerzett, veszélyes teljesség.

A bükk boltívei fölött az ég már őszi.
A sebzett kérgék, a hiány jelei
behegednek, fásul a fájdalom.

Messze már, csak emlék a teljesség,
út a fák közt, fordul a tél felé,
íve őrzi csak lelkét, a hiányt.

Dorosmai Erzsébet: Bozsoki kastély

BOTH BALÁZS

VÖRÖSMARTY

Dohánybarna avaron alszom,
vadmadár tojása étkem,
babiloni király képe az arcom
lúdbőrző tócsák vizében.

Asszonyhaj-illatú nyírfák alatt
férceli ingem a zápor,
levélréseken besúgó szeme –
Statárium pereg az ágról.

Felszegzett dzsidásroham a nádas,
északi szél tart felette szemlét.
Elvert ebként, étlen-hazátlan
bujdosni meddig kell még?

Szebb jövődönk álmodóit
férges sírhalmok örlik.
Sokszárnyú pokol pergeti
örült dobverőit.

A 259-ES HATÁRJEL

Mikor az örvénylő porhó alól
előzuhan egy ferde házsor,
zúg a szél győzelmi kürtjele
az ismeretlen tájból,
tűzrevaló, csenevész ágak
– kottavonalak fehér lapra –,
a külvilágtól sáncolt várost
a torony zúgása tartja,
mert végül is legyőzetett,
mint minden hátba támadott,
a törhető üveglap-égen
sápadt gránátalma vacog,
kődbe tartanak ők is, mennek
a recésre fagyott sárban –
Jön a szénsötét bácskai éj.
És győz a szilárdságtan.

A SOPRONI SZENT ORSOLYA-TEMPLOM 150. ÉVFORDULÓJÁRA

A súlyos fakapun kiszökik, és gurul a köveken az ének,
mintha odabent az üdvözültek zsoltárt énekelnének.
De nem csak a karcsú tornyot, az ívek faragott csipkéit látni,
ugrásra készen állnak az alvilág haragos kókutyái.
Mert szavunk hányszor volt imádság, de tetteink csupa: „feszítsd meg!”.
Másfélszáz éves templom, hűséges őre a hitnek –
Menedék, mikor nem volt kenyér, a drótokban villanyáram,
repülők motorzajában, szilánkvető légnyomásban,
negyvenöt márciusának vérszagú éjszakáján
mikor elnémult a város, mint nyírója előtt a bárány.

A súlyos fakapun kiszökik, és gurul a köveken az ének.
Öt évtizednyi tagadás. A hívők homlokán bélyeg.
De az álmisszások, megváltó eszmék súlya, mint az álom,
letűnt szellemhajók a ködös láthatáron.
Ki itt belépsz, ne hagyj fel minden reménnyel.
Ne tűzterekkel jegyezd el magad, hanem az Ő szent öt sebével.
Érdemünk maroknyi porán irgalma megcsillanhat,
mint a százötven éves falban ragyogó üvegablak,
melyen a kinti-benti fényesség a hajót egy térbe oltja,
és színesen lángol a Titkos Értelmű Rózsa.

Szényi Péter: A magány

BOTOS FERENC

VÁRHELY

Ős sírok halmain
gördülő idő fölé
magasodsz, zömök
kilátó: egy rozsdás
csavar néhai derekadból
emlékeztet rád most.
Milyen felséges volt
a „hét bükkfától” megtett út
ezüstös kövek, és férfi-óriás
fák között, fekete-sárga
drágakőruhás szalamandra
bújt léptem elől, és angyaltorkú
színes tollas énekesek rebbentek
tova: - Legyenek áldottak mindörökké ! -

Jakabné Tóth Márta: A dal születése

BÖRÖNDI LAJOS

A HAJÓ ELMENT

A hajó elment, látni a sebet, amit
a tengerbe hasított a teste.
Állunk a parton és nézünk utána,
a vágyakozástól még sokáig eltelve.

Erről is lemaradtunk? Föl kellett volna
szállni, és elmenni az ismeretlenbe?
Becsukni minden ajtót mögöttünk,
és a kulcsokat bedobni a tengerbe?

Nem mertük megtenni, s most azt
súgjuk, hogy nem akartuk. Az ember
már csak ilyen: belül lázad.

Elment a hajó és furcsa íz
maradt a szánkban. Most ért
véget a huszadik század.

A MOSOLYRA FAKADT ISTEN

madarak énekére ébredsz reggelente
erre vágytál erre az énekkel teli csöndre
az életre mondott – énekelt – igenekre

nyár van eper íz a szájban
őszibaracké málnáé a levendula éjszakában
újra hiszel a csodákban
hogyan van remény és van értelem a
lassan már kívülre rekesztett világban

kis madárfészekre leltél tegnap
emhernyi bokraidban
csak nézted a csöppnyi jövőt
az Istennel megtelt alkonyatban
az örömtől kijött a könnyed

ahogy a bokor szétnyitott ágait
visszaengedted
s megszeretted a lassan már hűlő világot
körülotted

most este van mikor írod ezt a verset
csöndes eső permetezi a kertet
meglelted amire mindig is vágytál
a termékeny csöndet körülötted

Istent aki mosolyra fakadt benned

A TORTÁBÓL EGY KIS SZELET

és most itt ez a pillanat
nem eresztetem el jól fogom
úgy is elmúlik hogyha
akarom s ha nem akarom?

mindig ez a nagy kérdés
hogy miért és miért ha nem
pedig elég ha jó a most
és ha nagyon jól élvezem

és a boldogabb jövő
ami régóta írva van?
múlttá lett észrevételen?
hogyan van az ha nincs a van?

az egész jókora zűrzavar
elég ha élvezed a rész
örömeit úgyis tudod
végül az is majd elenyész

most még egy szónoki beszéd
lecsavart hang csak tátogás
behelyettesíthető szónokkal
nem hallható a dadogás

és most itt ez a pillanat
elvirágzik az ölelés
nagyon jó sűgom jó nagyon
majd egy kis kétségbeesés

egészre vágytam jó a rész
a tortából egy kis szelet
benne van az egész íze
az élet is ilyen lehet

BŐSZE BALÁZS

A FÉNYT HOZTAD

(Kenesei Irénnek)

A fényt hoztad szívembe
egy régi nyári délután,
szeplők mosolyogtak vidáman
a szemed alsó hajlatán.

Kinn, a parton, a deszkamólón
szúnyogok hada harcban állt,
tekintettedben a sziget zöldjén,
sudáran álltak a fák!

Sopron, 2013. március 7.

ARANYÁR

Vad zápor dühöng,
a bádorpárkány muzsikál,
a tető nyöszörög.

Szelek hátán belovagol
hétköznapjainkba
a tarka ősz,
sorban elfektet mindent
egy-egy hajnali
tejfehér köd.

Olykor elbóbiskol
kerti pad, felette
szűrt gyenge
napfény fakad,
s gutaütötten áll
a nyári alma fája,
csillogtatva szívünk
ezüst koronája,
alszik már a nyár,
minden, minden
aranyár!

Sopron, 2013. augusztus 29.

EMLÉKTÁBLA AVATÓN

(Kiss Szalézra emlékezve)

Két cipő koppan,
érkezel valahonnan,
tiszteletedre imbolyog a lámpa,
fényt szítál az abrosz
kockájára.

Állunk, a béketűrők mondanak
emlékezést és köszöntőt.
A börtön falánál ma is örök,
most fegyvertelenül,
díszgyenruhában.
Pax et bonum hangzik a homályban.
Gyertyák sercegnek,
jelképei az örökkévalóságnak.
Cseppjei ráizzadnak a kabátra,
emlékező angyalok szárnya rebben
a sötét, elborult éjszakába!

Sopron, 2013. szeptember 9.

FENYVESEK, TÖLGYESEK, BÜKKÖK

Kegyvesztett urai voltunk
a mondott szocialista országban,
aczélon izzó hatalom
kergetett volna más hazába.
Ám nem mentünk,
maradtunk.
Konokságunk, bátorságunk
áldassék érte.
Szegénységünk volt
égbe kiáltó.
Zavaros holdfényre
böven kisugárzó.
Fenyvesek illata
prüszkölésre csábít.
Emberek lettünk akárhogy,
talpunk alatt a
messzire látszó
gerendákból ácsolt
Lélek-kilátó!

Sopron, 2014. augusztus 8.

(HEGYEINK KÖRBEN...)

Hegyeink körben
párába bukva,
hófelhőt pörget
a Jóisten ujja.
Fenyvesek ölelik
a vashegyi páholyt,
szélfiúk nyergelik
Nándort.

A kettő csúcs között csönd van.

Halotti lepel a köd.
Hősök közül a már
haza se várt: egyensírban,
mint megidézett
régvolt eleven,
akár a meghajszolt paripa
felnyög.

S harang kondul,
fény, ha fordul,
párosok zsolozsmáját
susogja a képzelet,
rózsafüzérben
kármel nővére felelget.

A kapu fölött
Krisztust koronázzák
tövissel.

Hegyeink körben
párába bukva,
lassan betakar mindent
a hófehér zsolozsma.

Sopron, 2004. március 10.

ZONGORAFUTAM SOPRONBÁNFALVA FÖLÖTT

A Nándor-magaslat
kőteraszárol látni,
ha elhalkult az
esti Úrangyala után
a pálosok harangja,
s az Apácaréten
őzek bolyonganak,
fejükön bokrok
zöld fityulája.

Bent, a falakon túl
zsolozsmázva vonulnak
a soror kármeliták,
rózsának titkos füzére
libben a nyomukba.

Csak a Hósi Temetőben
púposodnak a szilárdra
töppedt sírok –
sisak vagy propeller
dísz a kőkeresztben,
s lassan a későn
nyugovó madarak is
egymáshoz bújva
elalszanak.
Telihold fénye
terül a tájra!

Sopron, 2013. május 29.

Helyes Jenő: Cím nélkül

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN

A HOLD ÉS A TÓ

Mint a szemerkélő eső, először rácsöppent a levelekre, majd a fák törzsén végig gurulva apró, sárga tócsákba gyűlt a száradó leveleken.

Akár egy látomás. Lassan bekúszott a bokrok alá, fényét adta a szentjánosbogarak lámpáiba, akik vidáman fogócskáltak az esti szürkületben, mint megannyi kergetűstökös.

Észre sem vette, hogy mikor lépett a tó vizébe.

A tó az erdőhöz tartozott. Körülötte öreg fűzfák lógatták ágaikat szomorúan a nádas felett, ami kifutott a partra a buzogányos sás elől, de nem bírt tovább szaladni, mert útját állták az öreg tölgyek.

Ők is a tóhoz tartoznak. Mert sok-sok évvel ezelőtt, mikor még kicsik voltak, ott laktak a tóparton, sokszor rohantak versenyt a hullámokkal, majd a játéktól kifáradva, mély álomba merültek a víz felszínén.

Tudom, furcsának tűnik, és talán furesán is hangzik, de így igaz.

– Szia – mondta a Hold a tónak. – Hűvös vagy ma – de azért becsúsztatta a másik lábát is a fénylő tükörbe.

– Nem vagyok hűvös, csak álmodoztam és vártalak.

– Igen – felelte a Hold – elgondolkodtam. – Elméláztam az erdőn.

Azon gondolkodtam, hogy milyen öreg és milyen sok mindent tudhat az emberről. Láta az embereket minden gondjukkal és örömmükkel, éhségben, bőségben, vérben és nászban, születésben és halálban.

– Az ember is látta az erdőt – loccsant a tó – látta a fáit csemetének, majd óriásnak, égbe törőnek, és látta őket öregben az avarra dőlni.

– Tudod, az erdő változik – mondta a tó, és arra gondolt, vajon ő változott-e. Vagy csak öregebb lett ő is, akár az erdő sok-sok fája? Tudta a választ.

Az erdő élt körülöttük, ezernyi titokzatos, kósza zaj hallatszott, ami harmóniává olvadt a sötétségben.

– Tudod – mondta a tó –, nem hittem, hogy valaha félni fogok.

Ha valaki ezt mondja száz évvel ezelőtt...

– Mit? – kérdezte a Hold.

– Hogy összemegyek, zsugorodom, halak helyett csak békát fogok nevelni, akkor kinevettem volna. Néha úgy érzem, elmerülök a kétségbeesésben. Még a haragomat sem tudom kitombolni. A szél már meg sem hallgat, füttyül rám, csak elsuhan felettem. Pedig valamikor barátok voltunk. A sás meg a nád fojtogat, nem hiszik el, ha nem leszek, akkor megszűnnek ők is.

– Ne félj! – mondta Hold és a fénye furesán ragyogott. – Majd megkérem a Napot, segítsen, égesse ki a sást meg a nádast.

– Miért? Te nem tudod?

– Mivel? A kölcsönvett fényemmel? – kérdezte a Hold szomorúan, és egészen hozzá simult a vízhez.

Sokáig beszélgettek így, gondolataikkal beleolvadva az éjszakai hangulatba. Talán még sohasem voltak ilyen közel egymáshoz. Ezekben a meghitt, baráti órákban észre sem vették, hogy egészen rájuk virradt a hajnal.

– Mennem kell – mondta a Hold.
– Jó, fáradt vagyok – ásította a tó.
Érezték, hogy sebezhetővé váltak. Talán bosszankodtak is miatta.

KÉSŐ BÁNAT

Az emberi gyarlóságról szólnék... okulásul. Az elmulasztott lehetőségről. Egy-fajta karikatúra, amit az élet felmutatott.

Évek óta készültem meglátogatni a barátomat. Valahogy... az időből sosem futotta. Mindig mással töltöttem.

Egy éjjel róla álmodtam: nem emlékszem, nem tudom mit, másnapra ébredvén csurom víz volt a pizsamám, a lelkem tajtékozott, torkom kiszáradt, az érzés... fojtogatott. Szégyelltem magam. Elhatároztam, meglátogatom... ha otthon leszek.

Otthon!?

Az időből megint nem tellett semmire.

A magam dolgában is lassan haladtam. Sebtében találkoztam közös ismerősünkkel.

– Az Ervin beteg – hadarta.

Már nem volt időm.

Ha újra itthon leszek, felkeresem.

Összekülönböztünk a lelkiismeretemmel.

Újra itthon!

Ma megkeresem! Rendelkezem az időmmel.

Mindenhol kutattam, sehol nem leltem. Rosszat sejtve iparkodtam, törtem magam.

Az utcán futottam össze a feleségével.

– Ervin... otthon van? – kérdeztem. Ő csak nézett. Furcsa volt. Soha nem láttam ilyenek.

– Nem, nincs otthon. Meghalt. Két hete – válaszolta.

Nehezen találtam a szavakat.

Én vétkem, én vétkem...

– Nem akartam elesettnek, gyengének látni. Nem akartam hazudni... hiszen mit mondhattam volna? Nem akartam, hogy sírni lásson... hiszen sosem sírtam.

Pedig, tarthattam volna a kezét, ahogy ő tartotta... az enyémet, mikor utcán ébredtem, mert nem volt otthonom. Mikor nem volt pénzem. Mikor csak meghallgattott. Segített... Pedig nem kértem.

Ma már nem találkozhattam vele. Holott ha nem lettem volna önző?

Gyáva lettem volna?

Ma tudnék mit mondani...

Ebgondolat.

PIROS SZALAG

Sziasztok!

Szeretnék bemutatkozni, a nevem Sajóhídi Ágota. Most léptem a krisztusi korba. Győri lakos vagyok. Az ELTE bölcsész karán végeztem.

Szeretném elmesélni életem egy bizonyos szakaszát, ironiával azt is mondhatnám: az utolsó bekezdését. Szeretném elmondani, mert kicserélt névvel ugyan, de rólatok is szólhatna ez a történet.

Nyertünk a vőlegényemmel egy párizsi utat hat évvel ezelőtt. Ő sajnos nem tudott eljönni. „Most mit csináljak?”

Kihagyni azért mégsem akartam, ezért felhívtam a barátnőmet, lenne-e kedve eljönni velem a „szerelem fővárosába”.

– Lenne hát! Mikor megyünk? – Azt gondolta, hülyéskedem.

– Tudod, hogy nyertük ezt az utat. Zsolti nem tud jönni.

Elutaztunk. A párizsi éjszaka és a szabadság érzése teljesen elvette az eszem. A bárban, ahol a vacsora utáni időt mulattattuk, megismerkedtem egy magyar sráccal, Róberttel. Tette a szépet, a végén teljesen elvarázsolt; olyannyira, hogy mikor egy hatalmas csokor virággal és egy üveg borral kopogtatott a szobám ajtaján, engedtem a kísértésnek. Büntudatom volt, és egyre jobban bántott a lelkiismeret, ahogy közeledt a hazaindulás napja.

A barátnőm ezt látta, és vigasztalni próbált a maga módján.

– Ne butáskodj, azt hiszed, ő nem csalt meg? És különben is csak egy éjszaka volt, és nem több.

Zsolti nem is tudta meg, mert én nem mondtam el, a cinkosom pedig tudott hallgatni. Szóval el is felejtettem a kalandot.

Már az esküvőnk napját terveztük, csak az állandó fáradékonyágom és hőemelkedésem zavart bennünket. Meg a halványodni nem akaró kiütések. Belátam Zsolti igazát, ez nem állapot! Vonakodva, de elmentem az orvoshoz, aki beutalt kivizsgálásra.

Ki szereti a kórházat? Félek tőle és idegessé tesz, de lehet, hogy csak a tehetetlenség és kiszolgáltatottság gondolata okozza mindezt. A megadott időpontban mégis beléptem a kórház kapuján.

A szokásos menetrend következett: betegfelvétel, majd az ágy elfoglalása és a szükséges rutinvizsgálatok.

– Mondja nővérke, ki lesz az orvosom?

– Nem tudom, de mindjárt megnézem. Lássuk csak... megvan: Kovács doktor.

Már itt is van.

– Jó napot, Ágota! Én leszek az orvosa néhány napig. Kovács Péter vagyok.

– Üdvözlöm, doktor úr.

– Mí a panasza, mivel utalták be?

– Úgy négy-öt hete állandóan hőemelkedésem van, fáradékony és ingerlékeny vagyok. Könnyen megfázom, és már kétszer volt tüdőgyulladásom az elmúlt évben, most meg tele vagyok kiütéssel és sokat köhögök.

– Nem evett vagy ivott valamit? Például gombát vagy romlott ételt? Kútvizet?

– Nem.

– Vagy nem volt mostanában külföldön? Valami egzotikus út?

– Mostanában nem, utoljára öt éve voltam Párizsban.

– Értem.

– Hát okosabb nem lettem, mindenesetre csinálunk egy vértesztet, abból talán valami kiderül. Ágota, majd elfelejtettem megkérdezni! Tudom, furcsán hangzik, de meg kell kérdeznem. Nem használt valakivel közös tűt? Drogos? Vagy valami kaland? Egy éjszakás most vagy a közelmúltban?

Éreztem, hogy pirulok és közben arra gondoltam, hogy ennek meg mi a fene köze van az én kiütéseimhez vagy egyáltalán a bajomhoz?

– Tessék?

– Persze ezt orvosi titokként kezeljük.

Nyugodtabb nem lettem, csak a kiszolgáltatottság érzése vette el a maradék önbizalmamat.

– Igen, Franciaországban, öt évvel ezelőtt megismerkedtem egy fiúval, de drogos nem vagyok.

Egy tucat üvegeसे vért vettek tőlem, de aztán semmi nem történt. Délután jött Kovács doktor, behívott a szobájába, majd csendesen közölte.

– Ágota, nagy bajban van! A vérteszt kimutatta, HIV vírussal fertőzött, és nagyon előrehaladott az állapota.

– Az nem lehet! Biztos elcserélték a kémcsöveket! – kiabáltam, és éreztem, hogy hányingerrel küszködök, majd elkezdtem öklendezni, sírni.

– Kér nyugtatót? Vagy ha gondolja, akkor szólhatok az ügyeletes pszichológusnak.

– Nem, ő nem kell, azt hiszem a nyugtató elég lesz.

– Tudunk beszélgetni most, vagy inkább halasszuk későbbre?

– Tudunk.

– „Amitől szűköl, épp azt tudja meg.” Nem tudom miért, de akkor ez az idézet jutott az eszembe, talán mert mindig féltém a haláltól. Persze ki nem fél az ismeretlentől...

– Mennyi van vissza? – kérdeztem remegő hangon.

– Nézze, a mai tudásunk szerint körülbelül egy, maximum két év.

Megint elbögtem magam.

– Kivel létesített szexuális kapcsolatot az elmúlt öt évben?

– Csak két emberrel: a fiúval Párizsból és a vőlegényemmel.

– Biztos?

– Igen.

– Be kell kérnünk őket AIDS-tesztre!

A párizsi fiút már nem érték utol, meghalt.

A vőlegényemnek én mondtam el a rossz hírt

A vőlegényem tesztje negatív lett. Természetesen elhagyott. A családom? Mikor megtudták, nagyon megrémült mindenki, rohantak a vérellátóba. Kirekesztettek, lassan mindenki elfordult tőlem: a testvérek, a barátok, egyedül talán az édesanyám tartott ki mellettem.

Aztán rájöttem, ha beletörődök, akkor a végzetem visz, ha pedig küzdök ellene, akkor elhurcol, ami egyre megy. Magam akartam véget vetni közelgő megpróbáltatásaimnak, de szerencsére az életben maradás ösztöne erősebb volt az akaratomnál. Ekkor határoztam el, ellenszegülök a betegségnek. Ennek már lassan egy éve.

Kapok különböző gyógyszeres kezeléseket, ami erősíti az immunrendszeremet, és kitolja a betegség kialakulását ideig-óráig. Meg persze a reményét is, ami velem fog

elmúlni. Már többször voltam kórházban, és egyre gyakrabban megyek. Erős lázrohalmoktól, gyakori tüdőgyulladástól és állandó sömöröktől szenvedek.

Kovács doktor szerint hamarosan kialakul nálam az AIDS, mint utolsó szakasza betegségemnek.

Most járom a városokat és az iskolákat, próbálom elmondani minél több embernek a történetemet. Talán a tudatlanságból eredően sok iskolába be sem engednek. Az indok: „Mit szólnak a szülők?” Ilyenkor felajánlom, hogy jöjjenek el ők is, és hallgassanak végig. Habár ezeknek a beszélgetéseknek a végén általában ajánlom magamat.

Néha nem tudom, mi ellen kellene küzdenem. A kór vagy a kóros tudatlanság ellen?

Sajnos én a halált választottam vőlegényemül, de elmondhatom, a szerelme a sírig tart.

– Tanárnő, van még időnk?

– Igen tíz perc.

– Köszönöm. Nos! Fiúk és lányok várom a kérdéseiteket!

MAGÁNY

Az ember egyedül üldögél otthon esténként, könyveket olvas, tévézik, gondolkodik, vagy más egyebet csinál. Néha elgondolkodik, hogy nincs is senkije, aki elmondhatná igaz vagy nem, amin gondolkozik. Lát valamit, de nem tudja, igazat lát-e? Nem fordulhat senkihez, hogy látja-e ő is? Nem szólhat senkihez, hogy hallja-e ő is? Nem mondhat el semmit.

Nincs, akihez mérje a dolgokat. Egyedül van, megméretlenül.

Sok mindent láttam én már. A szemem világa oly szép, de törékeny hidakat tud verni az idegenség szakadéka közt, amely ember és ember közt feszülhet. Nem tudom, nem aludtam-e. Álmodok. Ha lenne velem valaki, akkor megmondhatná, aludtam vagy sem. Akkor rendben volna minden.

De így semmi nincs rendben.

BÜKI ATTILA

– 1889. MÁJUS 15. –

Vincent Van Gogh levele Theóhoz

Múlik eleddig rabságban tartó rettegésem, félelmem. Szomorú, nagyon szomorú látnom beteg embertársaim, akár önmagamat a saint-remy-i szanatóriumban. Orvosom csak sejti – valójában nem tudja – ,mitől törnek rám elmémet, szívemet szaggató rohamaim. Faggathatnám, de nem teszem. Látom, úgy kezel, mint bármely betegségben szenvedő embert – – –

Theó, ha eljönnél, láthatnád a szanatórium kertjében a gyönyörűséges íriszt és orgonabokrot. Naponta hosszasan nézem, mily csendéletbe illők. Meglásd, megfestem Isten eme illatos virágait, amint munkaképességem visszatér. Ha eljönnél, láthatnád kicsike szobám falán a szürkészöld tapétát és a tengerzöld függönyt halvány rózsákkal, vékony vérpis csíkokkal élénkítve. Gyanítom, a függöny a karosszékkel gazdag beteg hagyatéka, ajándéka. A szék tarka szövete Diaz de la Pena és Monticelli festményeinek színeit juttatja eszembe. A kívülről berácsozott ablakon át négyszögű gabona-földre látok és reggelente a felkelő Nap fényétől szerelmes színeimre.

Kaptam munkaszobát, festhetek örömömre. Rajzaimmal mesélhetek a fenséges természetről, akár az író szavakba oltott képeivel. – – – Öcsém, elhíheted, hogy ellenemre volna Párizsba vagy bárhova visszamennem. Nekem való ez a hely.

Anya írja, hogy Cor fivérünk Transvaalba igyekszik. Gondolod, hogy másmi-lyen, mint Európa? A mi régi városaink hatása többnyire értelmetlen és lebegő. Talán boldogabb életet élhet, ha társadalmunktól távolabb van. Anyánk írásán csodálkozom, hogy kora ellenére milyen logikus a gondolatmenete, biztos és szabályos a kézírása. Lehetséges, hogy öröm fiatalítja, amit házasságkötésed óta érez? Hosszú életű lesz, aki szüleit megörvendezteti – éneklük az angyalok.

2

Rajzolom az éjjeli lepkét, színei előkelők, különböző tónusú fehérek, árnyalatai kárminba, olajzöldbe játszó. Elküldöm, hogy láthasd e ritka rovat. Gyere, látogass meg mielőbb, hadd öleljelek magamhoz! Érezkelheted, hogy mérséklődött, sőt szinte eltűnt lelkemből az élettől való csömöröm.

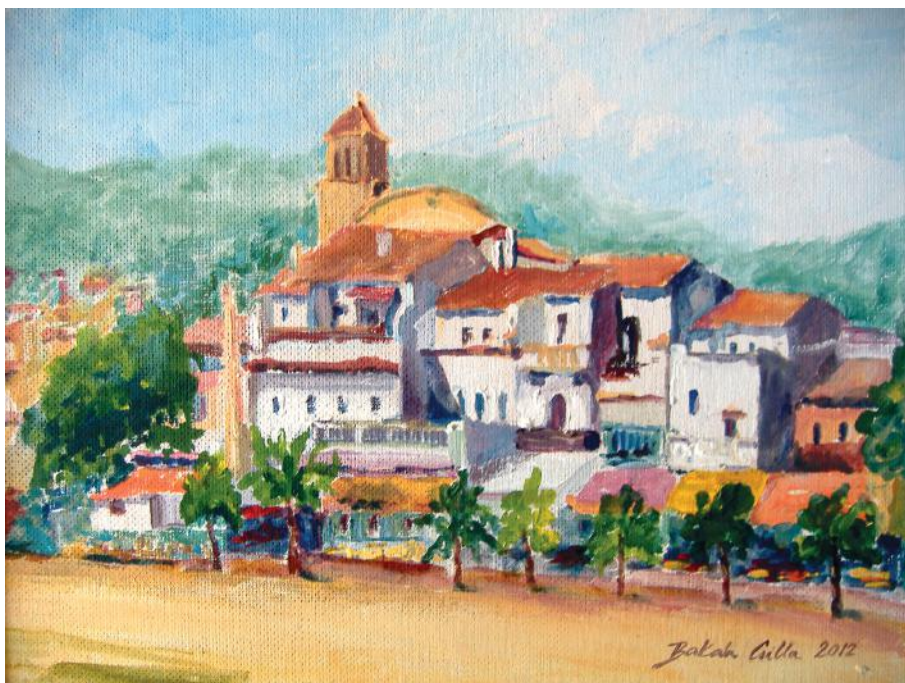
A RÓMAI KÉZIRATOKBÓL

Álmomban megjelent Apollón, amint Daphné elfordul tőle, mielőtt babérfává változna. De nem úgy, abban a mozdulatban és pillanatban, ahogy Bernini szobra lát-tatja a Villa Borghese-ben. Szálltak, ahogy az istenek. Daphné karjai alatt a hold felé ágaskodott a tenger, s vitte őket a szél. Apollón, amint megérintette derekát, a sirá-lyok és minden folyó felől szálló madár felsikoltott. Daphné lábujjaival megérintett egy úszó szigetet és a színek elsötétültek. Apollón állt a fűben, mint égő csipkefaláng, s körülengte az átváltozás köddel elúszó lehelete. Hullám hullámra suhant. A halak elindultak a part felé – – –

Ébredésemkor tengeri hűvösség áradt a Hotel Albani kékre és rózsaszínűre festett falai között. A hajnali derengésben zümmögött a televízió. A tengerparton felvett képeken állók más-más irányba néztek a sziklákról. Néztek valahová, valahová. Gyerekek szaladtak a part fövényén. Játékvödrökben hordták a vizet. Homokváraik sorra megrepedeztek a meleg szélben – – –

Róma elmúlt napi történései kicsikék voltak, mint a dolgok, melyek szüntelen szembejönnek velem az utcákon a plakát-háborúból. És zümmögött a televízió afrikai bevándorlókról, a Vatikánról, csúcsgalomról, olyasmiről ami általában az újságokban olvasható – – –

Szerkesztőségünk tisztelettel köszönti a 70 esztendőös Büki Attilát!

Bokán Csilla: Tossa de Mar

DALOS MARGIT

VÁLSÁG

Akkor még nem volt köztudott, hogy a transzformátorházaktól jobb távol maradni. Akkor még a rádió sem beszélt, s az újság sem írt a veszélyes, feszültséggel teli mágneses terekről, a láthatatlan, érezhetetlen deformátorokról, amelyek vonzzák, emelik, süllyeszti az emberi test folyadékait, mint a föld összefüggő nagy vizeit a hold ívfényei.

A rendőr a transzformátorháznál posztolt, s a nap állásától függően hol előtte, hol mögötte, hol mellette állt. Nem szerette a tűző napot, szinte érezte, hogy a házikó felforrosodott vasfalához odakozmál és remegve buggyan a levegő. Azt sem szerette, hogy a csákó és a gallér közötti sávban vörös-barnára érik a feje, mint a szottyos vagy aszalódásnak induló körte: tarkója, álla, orra, két arca, s a homlokából egy csík érettbarna lett. Nem szerette, mert Vicuska ezen minden este nevetett. Amikor a fekete, gözös göncöket lefejtve magáról ott állt fehérbőrűen, felpuhult bőrűen mintha egy nagy priznicből szabadult volna, Vicuska visongó nevetéssel ilyeneket mondott: nem is rendőr vagy te, hanem bandíta, álarcos, kesztyűs betörő, és maga is lassan szégyellni kezdte a kezére és fejére applikált barnaságot. Az otthoni ingeit is begombolva hordta, mert ha nem tükör előtt állt, akkor is szinte látta, hogy az ádámcsutkája hófehéren ficáncol a barnaság és a fehérség éles peremén. Mint egy fehéregér - visitotta Vicuska -, mint a jósoló koldus fehéregere. Ez nagyon bántotta a rendőrt, mert a nevetésből nem csak jókedv és dévajság csengett, ami ugye, az egymást szeretők közt megengedett, ez a nevetés maga volt a kinevetés.

Biztos úr, elment már a HÉV? Biztos úr, hány percenként járnak a szerelvények? Biztos úr, itt kell fölmenni a Gundel-villához? Gyalogosan ajánlja, vagy bérautóval? Kaphatnék-e felvilágosítást, hogy ez a kisvendéglő az-e, amit a Haásztól örökölt a Hofmeister? Mert ha az, akkor ide pénteken kell jönni, amikor a Hofmeisterné, a Haász Katica a halászlét és a túróscsuszát főzi, mondják, hogy jobb, mint a Vampeticsnél. És a rendőr áll, posztol, eligazít, válaszol mindenre; a jól értesültek tudják, hogy ez egy tanult és intelligens rendőr, karján ott díszileg az érettségizett rendőrök szalagja. Ez a rendőr mostani bankfiúkkal és irodavezetőkkel járt egy osztályba, versbe szedve fújja a latin prepozíciókat, cirkum-cirka-citra-cisz, cirka egy órai kaptató innen a Gundelvilla, cirka úgy főz a Hofmeisterné, mint a Vampetics főszakácsa.

Kevés és egyre kevesebb a banki állás, a tisztviselőket is bocsátják el sorra, a Naxos üvegcsiszoló gyár három irodistájától vált meg a múlt héten. Mindenre és mindenkire ránehezedik a válság.

A válság feketeposztós priznice, fekete kifényesített vallató cipője, kincstári spanyolcsizmája. A válság vibrál a levegőben, a karszalagos rendőr hátrál a transzformátorház nyugati és északi oldalához, a vasháztól remél egy kis napfogyatkozást, s közben az Öhler kirakatában látott félcipőre gondol, ami szemlátomást puha és kényelmes, körben stabil bőrpereme van, s látszik, hogy a talpa is rugalmasan engedékeny, mert öltésekkel fogták össze az egészet. Az egyik cipő álló helyzetben van a kirakat előterében, a másikat feltámasztották, hogy a talpa látszódjék, s nagy betűkkel azt írták mellé, hogy GOJZER VARROTT.

Cirkum CIPŐ, cirka GOJZER, citra VARROTT, cisz, fisz, disz, ciszterek, fiszterek, diszterek, GOJZER VARROTTBAN vonulnak a ciszterek, sohasem lankadnak,

nem sajog a lábuk, mi lesz belőled, fiam, ha még az előljárókat sem tudod, vonulnak az előljárók: igazgatók, perjelek, kanonokok, tudománydoktoros szerzetes tanárok, városi és megyei főkapitányok. Az előljárókat tudnod kell, fiam, mindig-mindig tudnod kell, fiam, s mert kihalt a kereszteződés, a fülledt délben se járókelő, se bérautó sehol, a rendőr a transzformátorház északi oldalának dől, odatámasztja zsigibogó fejét, s az áramkörök, vérkörök zummogó lüktetése szerint emeli fájós lábát, hol a jobbat, hol a balt, ettől remél gyötrelmeire egy kis váltakozó enyhületet.

De vannak a posztolásnak szép percei is: amikor a kereskedelmiből jönnek ki a lányok, és amikor az irodista kisasszonyok ebédelni mennek. A feszesen álló rendőr előtt lépdél el mindegyik, ez a nap fénypontja, ünnepi vonulás: jönnek-jönnek, mint az amerikai szépségversenyeken. Kihúzott derékkal, domborítva, arcukat a legelőnyösebb nézetből mutatva, ennél forróbb pillanatok Tahitin és Hawaiiin sem létezhetnek. Áttranszformálódik minden: csákó, egyenruha, szorító cipő: a cipő keskenysége és fényessége úri, az egyenruha feszesége délceg, az arc és a kéz cserzetttsége férfias, mint egy hajóskapitányé, a csákó sildjétől árnyékos tekintet mély lesz, mint Waldemar Psilanderé, és a rendőr mindennap fogadja a felvonulást, értékeli, ó, igazán értékeli a szépek versenyét, mindennap egyenáram lesz a váltóáramból meg ismét egyenáram, veszélyes és szép áramlások ezek, a rendőr szinte hallja a testében és a vasházikóban cirpegve megmutatkozó vegytani és fizikai törvényeket.

A délben felvonuló kisasszonyok és lányok nevetnek, csacsognak, kedvesen pózolnak, s a rendőr előre tudja, mindegyiknél tudja, hogy mielőtt végképp odábblépne, tekintete még érinti az ő karszalagját, s érinti az ő szemét, amit ilyenkor egészen acélos kéknek érez. Vicuska vihogna, és azt mondaná, hogy álarc van rajta, barna álarc.

Vicuska sok mindent nem tud: nem tudja az ikerlányokat sem, akik mindennap neki zongoráznak, énekelnek és zongoráznak, és felváltva lesnek a függöny mögül.

Az udvari szobában énekelnek és zongoráznak, s a rendőr minden hazaérkezéskor döndülve csukja a kaput, ez a titkos jelzés: tudatja, hogy megjött, itthon van immár, lehet kezdeni az éneket, lehet lebbenteni a függönnyt, lehet édesen kuncogni, sustorogni, s lehet lesni, amint a hosszú udvaron végigvonul: egyenruhafeszesen, meghittlezszeren, kissé már beporosodott cipővel. A csákóját a döndülő kapu mögött már levehetné, hiszen az udvar magánszféra, de nem teszi, mert az emeleti ablakból is láthatnák a lányok a homloka nevetséges fehérségét. Szép lenne pedig egy csákó-levevő, már-már kalaplengető mozdulat. Cirkum-cirka-citra-cisz, lép a latin előljárók ritmusára, a lányok is tudják, hogy ő egy érettségizett közrendőr, az ablakuk felőli karján ott a szalag; puzmognak, kuncognak a lányok, ütik a zongorát: cisz-fisz- disz, és már harmadik napja azt éneklük, hogy Nyílik már a szarkaláb odahaza délen... Vagy lehet, hogy már egész héten ezt énekeltek? Alig halt el a kapu döndülése, és máris: Nyílik már a szarkaláb odahaza délen., mert ott lakik a babám... mosolygott a szeme rám. A sild árnyékából mosolygó Psilander Waldemar-tekintet. Ez az. És a hátsó lépcsőfordulóban mi más lett volna a szándékosan elhullajtott kék virág, mint összepöndörült, mélykékké zsugorodott szarkaláb? Ahogy a láb lép a lépcsőn, fokként egy-egy szarkaláb. Már-már olyan, mint a körmenetes virágszőnyeg, s a rendőr elképzeli az ikerlányokat, amint az ő távollétében hintik a virágot az ő eljövendő léptei elé; padlásra menéssel, teregetnivaló ruhákkal, ruháskosárral álcázva mindezt. Ó, ha egyszer ezt megleshetné; kihallgathatná, hogy közben mit sutyorognak a lányok! A lányok, akik megkettőzve néznek, megkettőzve énekelnek, megkettőzve dobog a szívük, kettőjük

közt egy szarkalábszín, mélykék indigó: melyik az indigó színe és melyik a visszája, sohasem szűnő izgalmas talány.

A megkettőzöttségben misztikum van, távolbalató varázserő, „távolbaérző” misztérium; van valami, amit empátiának neveznek. Ezeket gondolta a rendőr, míg megrendülve állt a krétarajz előtt: a kiszélesedő lépcsőfordulóban, a fényes kővön ott volt előtte a GOJZER VARROTT cipőtalp krétarajza, pontosan annak a mása, ami az Öhler kirakatának előterében látható: körbefutó öltésnyomok, kiszélesedő cipőperem. Íme, valakik távolból is átérzik az ő fájdalmait, veszik a szűkcipős kínok éterbe sugárzó hullámait, s képesek rá, hogy legrejtettebb vágyait is leképezzék. Senkinek sem beszélt eddig a GOJZER VARROTT cipős látomásairól, s az ikerlányok mégis tudnak róla. Szinte jósolnak, minden jót kívánnak neki. Tudásuk valószínűleg a megkettőződésben rejlik: minden gondolatuk, vágyuk, szeretetük átüt egy szarkalábkéek kopírpapíron: az ikerlányok belül is egymás lenyomatai. Ide rajzolták az ő eljövendő lábnyomát: egy kényelmes, puha, kézzel varrott cipő talpát, kilesték pontosan az Öhler kirakatában a nagyságot, a formát, az öltések hosszát. S az eljövendő lábnyomába beletettek egy szerteágazó szarkalábat, ismét egy szarkalábat, mely ismét indigókékké zsugorodott a várakozásban. A rendőr a virágot fölvette, jobb lábával beleállt a talpalatrájzba, bal lábát felhúzta, ahogy napközben is szokta, ha üres volt az utca. Egész testében érezte egy kényelmes cipő lehetőségének boldogságát, és egyéb fajta boldogságok áramai is zsidogni kezdtek benne.

Vicska továbbra is kacagott az arca cserzettségén és homloka fehérségén, most meg azt mondta, hogy csákó nélkül olyan, mint egy parasztember. Ez még annál is rosszabb volt, mint amikor álarcos rablónak nevezte.

Időnként még voltak lépcsőre szórt szarkalábok, ha nem voltak, hiányoztak a rendőrnek. Megkedvelte a titkos üzeneteket, valami reményt táplálgattak benne, maga sem tudta, miféle reményt. A nyár végével a szarkaláboknak is végük lett, a kerítés melletti kis kusza tövek is mintha pókhálóvá váltak volna, az ikerlányok visszautaztak az angolkisasszonyokhoz, de egyébként sem hallatszott volna az énekük meg a zongorázásuk, mert az ablakokat már többnyire csukva tartották.

Neve napján köszöntötték a kapitányt, egybegyűltek a padlószagú klubteremben, ott voltak a közrendőrök, altisztek és mindenféle tisztek; a főkapitány helyettese mondta a köszöntőt, együtt emlegetve Szent Mihály hőstetteit a kapitány helytállásával. Poharat ürítettek a kapitány egészségére. A borpárák és leheletek sűrűségében a karszalagos rendőr ismét érezte a priznices melegséget, verejtékes tapadást, káprázó szeme előtt vibráltak a fehér homlokok és fehér ádámsutkák, a fényes kincstári cipők fájósán toporogtak.

Szerbusz ciszter, fiszter, miniszter, csapott a hátára a régi osztálytársa, aki már a második pohárral itta, és méltatlankodva mondta, hogy bezzeg a pezsgővel nem őket kínálják, pedig délelőtt látta a Törley és Tsa. kocsiját, amiről nagy ládákat pakoltak. A régi osztálytársnak is fáj a lába, álltak egymással szemben, mint a felhúzott lábú gólyák. Bezzeg a FOGALMAZÓNAK nem fáj a lába, mondta az osztálytárs, és a szemével az ablak felé intett. Melyik fogalmazónak?, kérdezte a rendőr szórakozott udvariassággal. Hát a SZARKÁNAK. Ismered. Nem? Arra lakhat tifelétek. Arra szoktam látni. Az ablaknál állt a fogalmazó, akit SZARKÁ-nak hívnak, lábán az Öhler kirakataból való GOJZER VARROTT puha félcipő, állt lezseren, egyenletes finombarnára érlelt arccal, homlokkal és ádámsutkával. Mióta van neki ilyen cipője? Kérdezte a

rendőr kásásra vált hangon, s azt már nem is érzékelte, hogy a régi osztálytárs furcsán néz, csodálkozva bámul, végül azt mondja, hogy már tavasszal is abban járkált.

– Hol járkált? Hol a francban járkált!?! – kiabálta a rendőr, és megmarkolva rángatni kezdte a régi osztálytársa zubbonyát. Akkor már mindketten két lábon álltak, és egymás szemében látták, hogy valami rettenetesen fáj.

Fülöpné Farkas Gyöngyi: Tűzlovag

DEVECSERI ZOLTÁN

EGY HOSSZÚ NAP VÁTOZATAI

*Mottó: Csak egy napig fáj minden fájás,
Huszonnégy óra, s nem jön rosszabb
De ez az egy nap egyre hosszabb.
(Ady Endre)*

I.

Felfedező út, taposatlan,
hova érünk – mi: „menthetetlenek”?
Tudásunk: utánanézek.
Házaink körül kidöntött fák
(ciprusok, jegenyék vegyest),
bennük gördítünk mesét
az unokáknak: ”Éppen tarka-
bablevest főzött a szegényasszony...”
máma már nem éhezünk tovább,
mese és idő minket megtart,
kidobjuk formátlan gondjainkat,
ússzanak, mint az a dinnyehéj - -

II.

Felfedező út, köd-kérdező
rácsodálkozás: ájult döbbenettel
időzik párló tekintetünk
a földíszített palota-égen.
Zarándokok közé érve
a Napúton megyünk világgá
pihenő a Mágus Cédrusánál - -

III.

Felfedező út, végtelen hó,
menekülés, s a velem alvó
lány kendőjét lengeti,
évköröket futunk, tovább, tovább,
megérkezés nincs, stációk, bukás...

ALSÓBÉLATELEP, 1973

Csorba Győző tiszteletére

Tíz évvel korábbi a könyv,
melyben még igazi vörösfenyők
dőltek ki hiteles dőléssel - -
Nagyobb volt ölelésünknel is
a „csenevész nád”, a hívó part
kedvesem! Nagyobb volt nálunk,
védett minket a készülő vihar
tornya, majd elvonult:
„Telihold, fényes háztetők!”
Szó, nyelv, toll ehhez kevés,
keressük hát az álmot,
s ezt is levetve
– szeressünk, szálljunk!
Sétáljunk – meditáljunk, hogy
elbírhassuk a ránk találó szépségeket - -

2015 (1973)

A FELEJTÉS MESTERSÉGE

Kezemben napfényes papír,
asztalomon hóval borított
kíváncsiság - -
zöld tollal írok karácsonyi dalt
meg tavasz-éneket
együtt kántálnak velem
cinkelábak - -
Érteni vélem a dallamba
terelt csodát:
csordapásztorok jártak erre,
nem siratták még Marosi Júliát,
szemükben adventi csillogás
éledt ...

Magam köré évgyűrűzve
gyermekkoromat, fákkal
növekszem, immár kérgesedve,
de az idő még számolatlan:
beszélő folyó szólít,
nem értem szavait már,
az artézikút is csak
épphogy, csordogál - -

Ez a felejtés mestersége?!

Fölbredekek, tisztán hallom,
papírjuktól kilopott szaloncukrok
a szavak:
„Ha lakjátok a házat
– ép marad.”

NAPOT TARTANI, IMÁDKOZNI

Imádkoznak a bálványfa ágai,
ma járt Saul Damaszkusz útján,
nem feszültek szembe véle ijak,
s térítvén őt, Jézus
nem szedett dugódíjat - -
Örülünk hát pogány testvéreim
az Úrban, ki miénk,
s tűzhalott remény lombjába,
mulandóságba vetve, bújva
futkoshatunk életünk téerein - -

Napot tartanak a bálványfa ágai,
égi led-fény mutat utat a zajnak:
„Hozzád menekülök, Uram,
ne hagyd, hogy szégyent valljak!”

A bálványfa ágai Napot tartanak,
a bálványfa ágai imádkoznak –

DRESCHER J. ATTILA

AZ IDŐ MÚLÁSA

(Zs. L. kereszteslovagnak)

Tegnap még kedd - és máris szerda lett,
türelmed újra teszteli a hét.
Reményed: nem jön semmi Hiob-hír,
mi hanyatt lök, vagy nagyot rüg beléd.

MŰ-HELY

Párszor már elesett versremekekkel
nehéz lesz új csatákat nyerni,
próbáltam már..., de kelleetlenül
ez jött válaszul: Uram, csak ennyi-?
Ősz ember, mondja, mit akar...?
Magából hogy is jönne ki dal...
Pedig a jó vers kitakar-,
mint forgószél lelket kavarr,
s bár öregsünk, el nem veszünk,
jó-, elnehézkedünk,
s nyálazunk lapokat,
büszkén vagy szégyellve
hajdan írt szavakat,
leginkább – szarokat....
*

MENNYORSZÁG

Haladok felfelé – a lélek útján
már keresi szemem hogy merre visz az út
az első kapunál fényt ontó tábla vár
s az írás: NEM BEJÁRAT
*

HIT S MEGVÁLTÁS KÖZT

Míg vársz - remények nélkül -
azért az ég már kékül

KOPOGTAT

Kopogtat az idő –
s te beengeded
várakoztathatnád –
sokáig nem lehet
mert hogyha rádtöri
váratlanul az ajtót
a végén kihívják
a rendőrt meg a sajtót
s győzheted igazolni
hogy mindez tévedés
az idő volt csupán –
s az előregedés

JÓ VOLNA ÚJRA

víg-önfeledten
nem Medúzára nézni
kővé meredten
megélni régi
győztes ágycsatákat
hibátlan testet
s korlátlan vágyat
mit szégyen nem követ
de elégedett sóhaj
vállakon elomló
illatos-sátoros haj
s ismétlést sürgető
csókba fült duhaj óhaj

MÉRTÉK

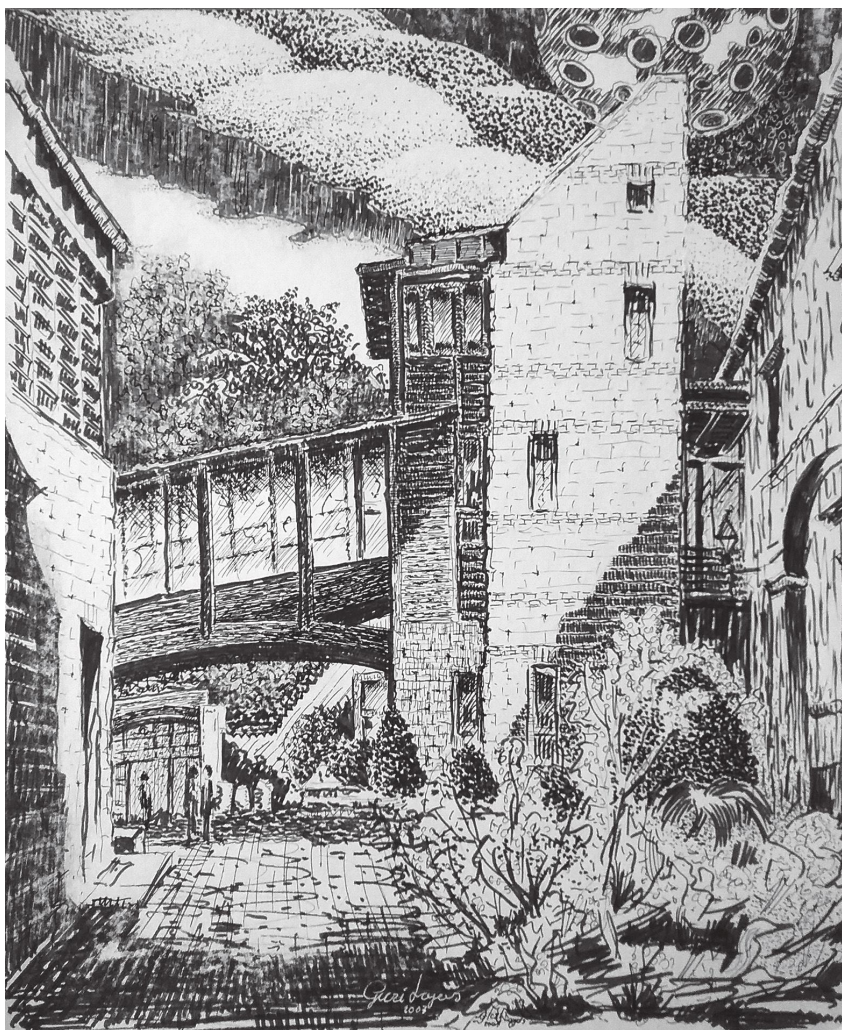
Most kultúrharckokról szól a dal
magaddal vívni sem diadal
Én lírai porondon
az igazamat mondom
a köz érthet belőle
készüljön rá előre
habár a lelke póre

Mi megosztottan érték
s ha hiteles: a MÉRTÉK
átmentett etalon
Megőrzöm – fogadom

EZ A KÁVÉ NAPJA VOLT

Éltetöm s egyben motorolajom -
hiányát érzem hogyha kihagyom
megborul akkor s romba dől napom
fekete ténta – át is fest nagyon

Verset ír s hódít kábít rendesen
napirendemet alárendelem
Nem függök tőle de hát szeretem-
vallomásomat im neki szentelem

Giczi Lajos: A soproni zeneiskola

DYLAN D. TIDES

BETŰTÉSZA

Misi bácsi nem bánta, hogy unokája hazaköltözött. Egyrészt így sokkal könnyebben szemmel tarthatta, másrészt be kellett ismernie, hogy az utóbbi időben ő is nyugodtabb lett volna, ha valaki ránéz néha. Az öregség egyre gyakrabban rántotta ki lába alól a konyhakövet, s örült, hogy lesz egy kis segítsége.

Csak ne járt volna ekkora rumlival a költözés...

A festők mindent lecibáltak a tetőtéri szobából a lépcsőfeljáróhoz, s épp csak egy kis kartonfalakkal szegett ösvény maradt az öreg számára, ahol bejuthatott a verandáról a házba.

Reggeli kávéja után csoszogott épp befelé, mikor megakadt a szeme egy, a többi közül méregzöld színével kitűnő, gyűrött sarkú dobozon.

Megpördült vele a világ...

- Mekkora kupleráj van nálad, Misikém! Télvíz idején festetni!- csodálkozott körbe Sanyi az asztal mellől, majd a tőle megszokott módon, a kanálnak épp csak a hegyét a szájához érintve, egy villámgyors hörpintéssel eltűntette a betűtésztaival gazdagított paradicsomleves-falatot.

- Öhm... Azt mondják, holnapra már kész lesznek mindennel... Meg ilyenkor olcsóbb is, tudod...- motyogta zavartan Misi, majd fel sem nézve a tányérból a konyhába kiáltott: - Sír a gyerek, Eszti!

Ezért vállalta az egészet. Amikor, egy kéményfüst szagú szerda estén azok a meggyőző tekintetű emberek megkérték rá, hogy az állam biztonságának érdekében az ikerház rá eső részének tetőterét bocsássa a szolgálat rendelkezésére, csak a hat hónapos Sárka járt az eszében. Nem mondott azonnal igent. Aztán másnap az öntödében felhívták a titkárságra, és közölték vele, hogy egy külső tervezet miatt a három művezetéből hamarosan elbocsátanak egyet. Nem akart ő lenni az. Két nap múlva már fűtő-résző munkások csengettek az ajtón, néhány órán belül pedig fel is hangzott az ecsetek és meszelők furcsamód inkább fűróra, kalapácsra és fűrészre emlékeztető hangja.

Felfelé menet legalább tízszer meg kellett állnia, hogy pihenjen. A két tetőablakról leszedték a függönyöket, hunyorogva nézett végig a gerendák repedésein, a falak kopott vakolatán. Tisztán emlékezett rá, hogy hol futottak a vezetékek, hova voltak fúrva az apró lyukak, hol térdeltek hatvan éve, feszült koncentrációval arcukon, a prémes galléros bőrdzsekiben kuksoló „szobafestők”...

A lakásba költözött ügynökök egyáltalán nem is titkolták előle módszereiket. Valószínűleg a tény, hogy beleegyezett a megfigyelésbe, egyszer s mindenkorra cin-kossá is tette őt. Mindemellert természetesen a szolgálat lehetőséget biztosított számára a közvetlen megfigyelésre is, a begyűjtött információk leadására pedig hétfőként kellett időt szakítania.

Eleinte hányingere volt ettől. Az idő múlásával azonban egyre inkább kezdte elhinni, hogy gyerekkori barátja tényleg szervezkedik valamit, valóban az állam ellen-ségévé vált, neki pedig – bármennyire is sajnálja – kötelessége, hogy az ilyen elemek kártékony hatása ellen megtegyen, amit csak tud.

Minden gyanúsnak talált eseményt részletesen rögzítenie kellett. Ő pedig egyre szorgosabbá vált.

„1955. december 2, éjjel 11 óra, 20 perc. Hegyes Sándor bejárati ajtaja előtt egy öt fős társaság gyűlt össze, melyet a megfigyelt személy kétszeri kopogtatás után engedett be.

Hajnali 1 óra, 15 perc. A tetőtéri szoba falán át folyamatos beszéd zaja hallatszik. A szavak nem kivehetők, de heves, indulatos hanglejtésekkel zajlik a társalgás.”

„1955. december 4, délután 1 óra. A megfigyelt személy körülbelül húsz perce telefonál, hangos kiabálás jellemzi a beszélgetést.”

„1955. december 6, délelőtt 11 óra, 10 perc. Hegyes Sándor átjött hozzánk, feleségem, született Kovács Eszter meghívására. Míg a paradicsomlevesre vártunk, nevezett személy többször is célzott rá, hogy hamarosan megvalósulni látja egy régi tervét, melynek részleteire nem tért ki. Sokatmondó arckifejezéssel közölte továbbá, hogy boldog, amiért megismerhette új barátait, illetve azt is, hogy várjam csak ki a végét, óriási dolgot fog művelni.”

- Óriási lesz, Misikém! – kacsintott Sanyi az ajtóból és elviharzott.

Aznap délután Borczay Mihály leírta utolsó megfigyeléseit, a jegyzet másolatát pedig (mindig indigóval dolgozott) elrakta a megszokott zöld dobozba és telefonált.

Aznap délután Hegyes Sándor költőt elvitték, Misi nem látta többé.

Két nap múlva egy zsineggel átkötött csomagot kapott, melyben Hegyes Sándor, a Fialatok a Költészetért Kiadó gondozásában publikált első, Betűtészta című verseskötete volt.

Borczay Mihály lakására és további segítségére a szolgálat többé nem tartott igényt.

Misi bácsi reszkető kézzel simította végig a nikotinszagú könyvecske első oldalára firkált ajánlást.

„Misinek, Esztimek és a kis Sáríkanak szeretettel, hűséges barátságukért és a sok, finom paradicsomlevesért.”

Hartner Vilma: Sarródi fészker

DYLAN D. TIDES

KÍVÁNCSIÁK

Ugrik a karcsú fűzfalevél,
kézen fogta a szél,
s futnak a fák közt, szinte zenél
játékukhoz a dél.

Ballag az Ember. Furcsa ma. Fél.
Titkon súg, s les a nép.
Gyurgyalag, Unka, s mind, aki él,
azt nézik, hova lép.

„Messzire tarthat, nincs pihenő!”
- hoz hírt futva a Nyest.
„Gyenge szemében semmi erő,
lélek nincs, csak a test...”

„Könnyei égnek bokrokon át”
- búsan szólt az Egér.
„Zsákja cipelné nagy nyomorát?
Alján sár, s pipitér.”

Térden az Ember. Nincs szava. Vár.
Sóhajt küld, remegőt.
Inge zsebében sírva talál.
egy hímes keszenőt.

„Túl nagy a rejtély... Ostoba tán?!”
- toppantott a Suta.
„Két fadarabkát nézni bután!
Én mondom, de fura!”

„Mindenik évben erre kerül.”
- mordult halkán a Tölgy.
„Bánata mélyből, s mélybe merül,
reszket tőle a völgy.

Őrzöm a gyászát, nem kutatok,
érezem, fájna nagyon...
Menjetek innét, vár utatok!
Őt meg síri halom...”

Omlik az Ember. Szív-ugarán
bomlás erdeje nő.

Oldja a kendőt, s múlt-sugarán
emlék úszik elő.

Régi ezüsből csepp-amulett,
apró gesztenyebáb,
medvecukorkák (már szaga lett),
mackó nélküli láb,

tombola, hajcsat (görbe, de ép),
madzag kék ceruzán,
s végül a rongyos, hajdani kép,
hátluján: „Apukám”.

-

Készül az Ember. Összepakol.
Mindent jól betakar
újra a kendő, s már kutyaagol.
Tompán sír az avar.

Gyűlik a kérdő erdei fő,
elvész köztük a hant.
Kérik a Baglyot fejtse meg ő:
Nyugszik bárki alant?

Sárgul az írás, megbicsakol
súlyától a kereszt:
„ Drága Leányunk! Most valahol
boldog a Menny Ura, körbekarol!
Angyali lelked a Földre hajol,
s gyermeki hangod a szívbe hatol!
Csak szüleid szive bús- zakatol...
emléked nem ereszt!”

A SZOBOR

Ötszáz éve, tölgyfa-árnyban,
erdőmélyi nagy magányban
ácsorgott egy mindig komor,
moha földte Krisztus-szobor.

Ködbe bélelt, zord időben,
lyukakból varrt foltcipőben,
kőkénybokor után járva
talált rá a félig-árva.

Elébe állt, s mintha lopna,
márványujját kézbe fogta,
s kútmély szemét ráemelve
gyermek-ajka ezt lehelte:

„Uram, tudom, meg se látsz tán,
hiszen imát küldtem százszám,
de valahogy elkerültek,
másoké közt elmerültek.

Harmadmagam fekszem éjjel,
s álmom halk nesz tépi széjjel.
Nem a gyöngytyúk csipogása...
Édesanyám zokogása.

Testvéreim kicsi szíve
nem hallja még, könnye színe
nem töri át úgy a csendet,
de a lelke velem szenved.

Én emlékszem még apánkra.
Mosolygott a kályha-lángra,
régibicska ült övében,
szénaiállat szállt ölében.

Hajnal vitte, alkony hozta.
Orra pillám csiklandozta,
minden este. Csak én tudtam,
hogy rá vártam, s nem aludtam.

Csak füleltem, hogy nyikordul,
friss olajért hogyan koldul
utcaajtónk öreg sarka,
koppan-e a csizma talpa.

Aztán egy nap nem jött többet.
Alakja víz, hangja köd lett.
Édesanyám önnön árnya...
Hadd legyenek hát jó leánya!

Hogyha ráérsz, segíts rajta!
Olyan gyenge, s fáradt karja...
Simítsd könnyét gyöngycseppekké,
sóhajtását emlékekké!”

A szobor a lányra nézett,
lehullt róla az enyészet,
s dér-ropogva, fagy-recsegve,
talapzatát elfeledve,
elindult a gyermek mellett,
amerre a bánat sejlett...

HAZANÉZŐ

Nyomd befelé, s emeld kissé!
Mindig így nyílt ez az ajtó...

Emlékszem, hogy’ szidta Kissné!
Majdnem borult a szakajtó
tojás, pedig akkor évben,
napszín-sárga piskótákat,
s palacsintát sütött nékem
nagyanyám... A kiskonyhánkat
vigyorogva futotta át
az olaj, s a túró szaga,
elnyomta a Nagy-gyep zaját
ínycsiklandón hívó szava,
s jöttünk mind, ahányan voltunk,
dióágról: „Nyakad töröd!”;
kert végéből bandukoltunk:
„Maradt szilva, pizok kölök?! „;
eperfáról, meglilulva:
„Hogy nézel ki?! Jézusisten!”
Labda mellől, átpirulva:
„Ennek itt még vége nincsen!”
Járdafirkán, bukszust törve,
szőlőt bújva egy-egy gyerek...
A világ most épphogy görbe...
Csak akkor volt édes, kerek...

Halkan lépj, még fel ne ébreszd...
Kezed ott mosd meg a kádnál,
csak a csapot el ne téveszd,
még mielőtt kiabálnál:
kék a meleg... Begyújtottam.
A bojler kopott zománcát
pikkelyenként földre dobtam,
s úgy néztem a lángok táncát,
mintha most is instruálna:
„Ne sajnáld a papírt, Zsolti...
Hadd szeleljen az a kályha...
Beljebb kell a gyújtóست tolni...”

Ez a lépte csoszogása?
Nem még? Alszik... Tudod, régen...
Fülemben a motyogása...
Úgy volt mindig elemében,
ha fúrt, szerelt, megjavított,
kapált, vagy épp fákat metszett,
annyi mindent megtanított!
Gyermekésszel olybá tetszett
nincs a földön oly találmány,
melynél jobbat ő ne tudna,
kérges kezű, ráncos bálvány...
Ma már mindig csak aludna...
Aprócska lett, karjaimban
vihetném most az óriást...
De a szikra, jaj, az itt van!
Hallanád csak a krónikást!
Úgy regél el nyolcvan évet,
múlt szerelmet, unokákat,
százszor hallott, s új meséket,
elfelejtett adomákat,
hogy a szürke, mély szemekből
egy világnyi kaland éled,
s az elszáradt, vén kezekből,
varázslat nő... Hogyha kéred,
ezredszer is elbeszéli,
mily hűséges kiskutyája,
soha őt le nem cseréli,
bár a seprűt szétcibálja,
s mindent megrág... Ez a kamra.
Told a széket kicsit beljebb,
másképp nem tud elég nagyra
kinyílni az ajtó... Feljebb,
ott a szögre felakasztva,
látod azt a kopott, csíkos

öreg szatyrot? Beragasztva
az oldala, füle zsíros...
Az egérszag? Nem is érzed...
Hagymafüzér üres váza
a sarokban... Az enyészet
ráült, tovább nem odázza,
átfesti a régi házat...
Ez már ő lesz. Szinte siet...
Elgyötörten nyög vagy százat...
Tán még nem is láttam ilyen:

Kíváncsi Rád... Hát... Gagyogtam
Rólad néhány boldog szóban...
Ott voltál, s én ott ragyogtam
a homlokán fénylő csókban...

Vörös Renáta: Csendélet

A RÉZTEKERCEK TITKA

Amiről most írok, tulajdonképpen titok. Neveket nem árulhatok el, ugyanis többen már az életükkel fizettek ezért. Az emberek társas lények. Valami fontos dologról mindig kell beszélgetniük, ha találkoznak. Mindenki azt szeretné, hogy ő legyen a legérdekesebb, az ő története legyen a legfélelmetesebb. Így sokszor előkerülnek titkos társaságok, amelyekről hihetetlen dolgokat képesek mesélni. A szabadkőművesekről például ma már mindenki tudja, hogy minden borzalmas eseménynek, ami a világban történik, csakis ők lehetnek az okozói.

Ez szerintem nem más, mint kódolás eredménye. Az emberek azt hiszik, hogy saját maguk gondolkodnak. Hatalmas tévedés. Mások magyarázzák meg nekik, hogy mit és miről hogyan gondolkozzanak. A titkos társaságok nagyon is alkalmasak ezekre a borzalmakra. Másoktól hallották és egyszerűen elfogadták igazságként. Az adódó közös téma pusztán léte sokakat boldoggá tesz.

Ám valós háttérű dolgok is léteznek. Egy ilyet választottam témául. Senkinek nem tudom elmesélni, ezért írom le. Hogy honnan tudok ezekről a dolgokról? Sajnos, nem árulhatom el. Elégedjenek meg annyival, hogy történetem főhőse bankigazgató. Az irodájában terpeszkedő íróasztala mögött, egy kiemelkedően hatalmas business székben ült. Körülötte minden a hatalmat jelképezte. A hatalom hihetetlenül jó érzés, mert a hatalom és a pénz ikertestvérek. Vonzzák egymást. Szinte olyanok, akár a szerelmeseik. Ha ez megvan, azt gondolhatod magadról, hogy egészen különleges valaki vagy.

Az igazgató magyarázatú származású volt. Karrierjét saját maga harcolta ki magának. Különcnek tartották a bankban. Sajnos, a bank nevét sem árulhatom el, de még az ország nevét sem, ahol ez a bank megtalálható. (Később az olvasó saját maga is kitalálhatja.) A bank rengeteg kirendeltséggel rendelkezett. Mindegyiknél az alagsorban, ha úgy tetszik, a pincében voltak a trezorok. Az emberek azokba helyezték a vagyontukat, fontos irataikat. Az is előfordult már, hogy a trezor kinyitáskor régi pisztolyokat, perui sírokból rabolt nyakláncokat találtak. A különböző méretű trezorok legnagyobbjába egy bőrönd is belefért. Amennyiben öt éven át nem fizették a trezor bérletét, akkor kinyitották, és ügyvéd jelenlétében leltározták a tartalmát. Rengeteg érdekes tárgy került elő így.

Az igazgató munkáját a telefon csengetése zavarta meg. A trezor színtelen arcú őrzője hívta fel azzal a hírrel, hogy megint jött egy trezordoboz. Most elárulhatom honnan. Genfből érkezett.

Pár perc múlva megjelent az igazgatói irodában egy rokonszenves ügyvéd. Az ügyvédek mindig rokonszenvesek, amíg jóban vagy velük. Az íróasztalhoz ült, az igazgatóval szemben. Keze reszketett. Egy pecséttel lezárt borítékot adott át. Az igazgatónak feltűnt a trezorőr magatartása. „Valami baj van?” – kérdezte. Mire a válasz: „Igen, azt hiszem, van.”

Az ügyvéd esküdzött, hogy nem olvasta el a levelet. Szavait a rajta lévő pecsét is igazolta. Sápadt és izgatott volt. Vajon miért ilyen ideges? Történt valami?

Hosszabb hallgatás után szólalt meg. Elmondta, hogy Genfben megjelent két ember, akik ezt a borítékot a trezorban keresték. Az ott dolgozó emberek mindig sápadtak, szinte úgy festenek, mintha a sírból szálltak volna ki. Természetesen, mint min-

denült, ott is van kivétel. Amikor elmondták, hogy a trezorkazettájuk tartalmát a bank központjába küldték, egymásra néztek. Az idegenek felírták a pontos címet és köszönés nélkül távoztak. Másnap mindkét alkalmazott késett a bankból. Délután mindkettőjüket halva találták a lakásukban. Az egyiket a felesége, a másikat pedig a takarítónő találta meg. A rendőrség nagyon híres arról, hogy azonnal a helyszínen teremnek, és utána addig komplikálják a dolgokat, amíg aztán már saját maguk se tudják, hogy hogyan tovább. Természetesen, ez nem jellemző a magyar rendőrségre.

Egy hét múlva sikerült kideríteni, hogy kik követték el a gyilkosságot. Sajnos, addigra már mindketten Egyiptom strandjain élvezték a „munkájuk” eredményét, amit pénzben kaptak meg. Nem valószínű, hogy a munkaadó túlzottan elégedett lehetett a munkájukkal, mert az egyik nap reggelén mindkettőjüket megtalálták. Holtan.

„Itt hagyom magánál a borítékot, mert itt biztonságban van” – mondta az igazság embere. Az igazgató nem örült túlzottan ennek, de bankárként kíváncsi lett a boríték tartalmára. Ezt persze nem mondta meg az ügyvédnek, aki meglehetősen megkönynyebbülve távozott.

A bankigazgató magával vitte a borítékot. Otthon, ahol egyedül élt, nyugodtan tudta megnézni. A viaszkos pecsétek felületén egy pelikán körvonalait vélte felfedezni. Óvatosan törte fel, majd kinyitotta a borítékot. Egy levelet és egy rajzot talált benne.

Végrendelet.

A végrendeletet John Marco Allegro írta alá. 1988-as dátummal. A bankigazgatónak fogalma sem volt, hogy ki lehet ez az ember. Először lassan olvasta a sorokat. Megdöbbenésére Sopronról is volt benne szó.

Nem derült ki számára, hogy ez egy örült írása-e vagy valakinek a beteg elméjében születtek a gondolatok és azokat rögzítették papírra. Az állt benne: „Találtam még egy tekerceset, amit a zsidók a rómaiak elől dugtak el, amikor Jeruzsálemet és a templomot leromolták. Abból a tekekecsből tudtam meg, hogy a kincs egy részét a mai Sopron területén rejtették el.” A bankigazgató a Google kereső oldalán megnézte, hogy ki is volt ez az ember, aki a végrendeletet írta.

Allegro soha nem járt Sopronban. A végrendelet mellett talált egy rajzot. Állítólag az elrejtett kincs pontos helyét ábrázolta, amit egy réztekeres illetve egy kettétört réztekeres megfajtéséből okoskodott ki. Akkoriban hatalmas vitákat váltottak ki a kutatásai. A zsidó főpapok összegyűjtött kincseiről volt szó. Arany, ezüst, fajsansz tárgyak szerepeltek a terjedelmes listán. Állítólag Allegro a réztekerces leírása alapján meg is találta a rejtkehelyeket, azok a barlangok azonban üresek voltak.

Röviden összefoglalva: Allegro arról írt, hogy a kincs egy részét a mai Sopron területére vitték és ott egy szentély oltára alá rejtették el. Tulajdonképpen azért tették ezt, mert a rómaiak mindent elraboltak. Sopron területe akkor a Római Birodalom része volt. Lehetséges, hogy azért határoztak így a főpapok bizalmasai, mert úgy vélték, hogy a rómaiak nem a Római Birodalom területein fogják keresni a kincset.

Abban az időben létezett Sopronban Isis beavatási templom, a mai a Kecse-templom helyén. Azt azonban nem tudta pontosan leírni, hogy melyik szentély alatt rejtőzik a kincs, hiszen akkor is annyi beavatási hely létezett, mint ma az ezoterikus gyógyítók serege.

Kétezer éves történet kísért el Sopronba, ahol az embereknek fogalmuk sincs arról, hogy ebben a kisvárosban hihetetlen értékű vagyont fekszik valahol eltemetve. Allegro 1988-ban halt meg. Még ma sem tisztázódott, hogy hogyan. Hivatalosan soha

nem adtak ki jelentést a halál okáról. Agnosztikus lévén előfordulhatott, hogy a Vatikán keze is benne lehetett; bár ezek csak gondolatok, amiket nem lehet alátámasztani.

A bankigazgató lefényképezte a levelet, mielőtt összeragasztotta a borítékot. A rajzról sok mindent megállapított, amit senkinek sem árult el. Azzal a rendelkezéssel adta vissza a trezor őrzőjének, ha valaki keresi, azonnal értesítsék őt, vagy valamilyen igazgatósági tagot. Tudta, hogy veszélyben van. Számlája összegét az egyik máltai bankhoz utaltatta át. Az ottani bank igazgatója jó barátja volt. Lakását eladatta az egyik ingatlanközvetítő céggel. Sietett. Az egyik nap már nem ment be a bankba és soha többé. A rendőrség kereste ugyan, de nem találták. Ügyéből halott akta lett, lezárták.

A Blaha Lujza téri alsó átjáróban, ahol a metró felé rohannak az emberek, talált magának egy kis helyet. Lassan hozzászokott a bűzhöz, nem zavarta. Bérgamó Miklós (ezt az álnevet vette fel) hálósákja is büzlött, mert hosszú ideje használta. Senki nem tudta Bérgamó Miklós igazi nevét. Lehet, hogy a Miklós valódi neve volt, de kit érdekel egy ninstelen családi neve? A bal lábujjai majdnem elfagytak tavaly télen. A szeretetszolgálat többször felajánlotta, hogy segít neki. Valaki ismerte őt onnan, sokszor meglátogatta. Hetente legalább egyszer eljött. Ilyenkor közel hajoltak egymáshoz és úgy beszélgettek, hogy senki se hallhassa. Akadtak járókelők, akik megálltak és elismerésüket fejezték ki a jól öltözött ismeretlen iránt. Tehát, amikor kórházba viték, egy pillanatra újra embernek érezte magát. Csak az tudja elmondani, hogy milyen érzés tiszta ágyban aludni, aki hónapokig az utca szemetében ment nyugovóra. Amikor érzed a párnád tiszta illatát, a tested belesimul az ágynemű ölelésébe, ez már-már leírhatatlanul jó érzés.

Lassan lábadozott, az emberek szóba álltak vele. Kérdezték: „Mi történt?” Ilyenkor valami gyönyörű mesével állt elő, hogy fent volt a Mátrában, mert nagyon szereti a természetet, s eltévedt a hatalmas hóviharban. Napokig kereste a visszavezető utat, de nem találta. Az egyik reggel már alig volt ereje, amikor érezte, hogy nem éri a lábujjait. Egy vadász találta meg, akinek ezért az életét köszönheti. Ilyenkor szünetet tartott, és amikor látta, hogy többen figyelnek rá, elmondta, hogy a vadász már felhúzta a fegyvert, ugyanis hallotta amint kattant a puskája závarzata, mert azt hitte, hogy valami vad rejtőzik a bokorban. Hatalmas szerencséjére az utolsó pillanatban felismerte az ismeretlen vadász, hogy nem állat fekszik ott, hanem ember. Ilyenkor Miklósnak igen nagy hallgatósága volt. Csodálták a bátorságát, a kitartását, és azt, hogy mekkora szerencséjében részesült, hogy túlélte ezt a borzalmat.

Miklós, amikor befejezte, hallgatta amint a többi betegek is elmesélik a saját kalandjaikat. Egyikük Szibéria rettenetes, jéghideg sivatagjából tért vissza. Estéig már legalább öten beszéltek életük legnagyobb kalandjairól. Később odalépett hozzá az egyik beteg és megkérdezte: „Hej, Miklós, mi is a te foglalkozásod?” Miklós hallgatott egy darabig, majd halkán mondta: „Korábban pszichológus voltam, most munkanélküli vagyok.” „Na, ne bolondozz, Miklós!” – mondták a többiek. „Te, aki értesz az emberek lelkéhez, van annyi ismeretséged, hogy ne legyél sokáig munkanélküli. Vagy talán loptál, vagy csaltál?” Miklós csak mosolygott, nem válaszolt. Mindenki volt elképzelése arról, hogy milyen is lehet az az élet, ahol az ember emberekkel foglalkozik. Sokaknak tudott segíteni, mesélte, amíg egyszer egy paciensebe bele nem szeretett. Ez lett a veszte. A felesége elhagyta és egymást követték a csapások. Az egyik hajléktalan csak megvetően legyintett: „Ismerem ezt, a nők már csak ilyenek.” Senki

sem beszélt tovább. Gondolataikban a saját élettörténetüket elemezték, amennyire még emlékeztek valamire. Lassan elfáradtak a többiek és elmentek lefeküdni.

Egyedül maradt a folyosón, elnyomta az álom. Az ápolónő ébresztette fel és a fekvőhelyéhez kíséret. Puha, meleg ágyba került. A betegek horkoltak, ami úgy hallatszott az éjszakában, mintha fuldoklók kapkodnának a levegő után. Elaludt.

Mielőtt kiengedték volna, a kórház főorvosa azt mondta neki: „Kedves Bergamó! Az az érzésem, hogy maga egykor szebb napokat is átélt.” Miklós úgy nézett a főorvosra, mintha szemei röntgen szemek lettek volna. Aztán lassan megszólalt: „Nem tudom, miről beszél, Doktor Úr.” Az orvos megfogta Miklós kiszáradt, de szép kezét. A piszok alól egy finom, elegáns kéz ujjai bontakoztak ki. A főorvos csak annyit mondott ezek után: „Sok hajléktalannal volt már dolgom, de maga egészen más.” Amikor három hét után kiengedték, a bevásárlókocsit is előhozták, amit egy rendes, jószívű ápoló félrerakott neki. Miklós szemei könnybe lábadtak. Ez volt az egyetlen vagyona és már azt hitte, hogy ezt is elveszítette. Lassan bicogva érte el a Blaha Lujza téri aluljárót, ahol a fal mellett lefeküdt. Sokan heverték arra, de senki sem kérdezte meg, hogy hol volt. Az emberek egy bizonyos idő után már nem kérdezetnek. Tudomásul veszik, hogy létezel. Ugyanúgy, mint azt is, ha meghaltál. Van egy bizonyos meghasonlás, történjen az önmagukkal, vagy másokkal, akár a világgal, amitől olyanok lesznek, mint a haldoklók, akik feladták a küzdelmet. Elfogadják az életet olyannak amilyen. A halált is elfogadják úgy, mint az életet, vagy mint az alamizsnát. Egyetlen álmuk és vágyuk az alkohol. Üres szemükből már nem világít az élni akarás, de a félelmet senki sem mondja ki. Tabu a neve. Talán azért, mert nincs is neve, és ez az, amire várnak, tudatlanul. Az alkohollal átítatott agyak szemei mereven néznek előre. Nem várnak, nem kérdeznek. Előttük egy doboz és csak kéregetnek. A csillogó fémpenzék a megváltás pénzei. A felejtés mámoros italát kapják meg értük. Kezdetben még mondják, hogy köszönöm. Később már némák maradnak, ha valaki egy fémszínű pénzdarabot dob a skatulyába, mert az alkoholszint süllyed a vérükben és ez az érzés olyan, mint maga az élet: kegyetlen, fájdalmas, elviselhetetlen. Télen is hideg verejtek ömlik a homlokukról. Ilyenkor inni kell, mert nem kap az ember levegőt, a kezek reszketnek. Két kézzel kell tartani a poharat, hogy ki ne loccsanjon az életmentő halálos ital. Hirtelen rövidtávon megment, de lassan megöl, mert ez elől már nem lehet menekülni. Miklós mindig maga elé rakta lyukas pléh poharát. Mellé egy papírdarabot, amelyen ez állt: Te is ülhetnél mellettem, ha a sors másképpen döntött volna. A pléh pohár azért volt lyukas, mert így senkinek sem jutott az eszébe, hogy ellopja. Miklós soha nem ivott alkoholt, ebben nagyon különbözött a többiektől. A többiek úgy tekintettek rá, mint egy nőre, aki a nyilvános házban a szüzességét szerette volna megtartani.

Sokan megbotránkoztak a feliratán, pedig teljesen őszintén gondolta. Mindezek ellenére sokszor dobtak pár forintot a poharába a járókelők. Esténként megjelentek azok a jó emberek, akik egy pohár forró teát hoztak, azzal kínálták.

Egyik nap aztán váratlanul eltűnt. A bevásárlókocsiját gyorsan eltüntették a hajléktalannak, de előtte kivették belőle az értékeket. Az ismeretlen, aki látogatta, elvitte magához. A ruhája már ott lógott a szobai fogason. Megfürdött, a szakállát megtartotta, felöltözött, a pályaudvarra ment és felszállt a Sopron felé tartó vonatra. Első osztályú jegy lapult a zsebében. Élvezni akarta a luxust, a nyugalmat. Hónapokig bujkált. Úgy tűnt, hogy senki sem keresi. Üldözői elvesztették a nyomát. Biztos volt benne, hogy a kép alapján ezúttal megtalálja a kincset. Máltára költözik, újra egy másik névvel.

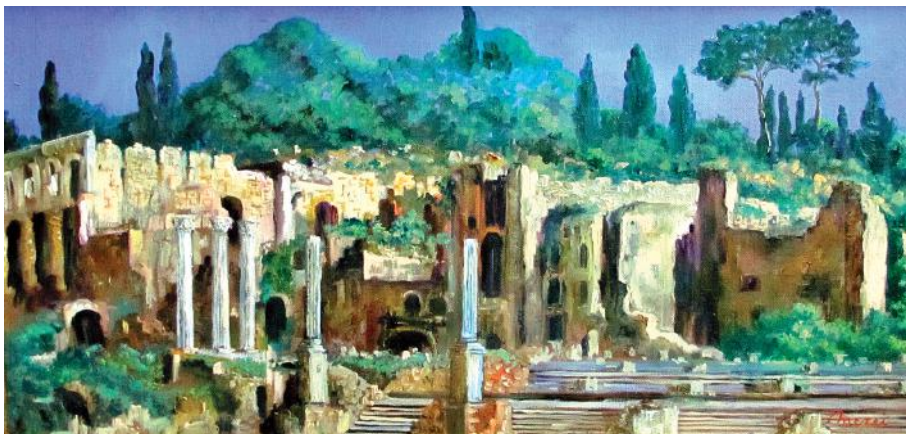
Soha többet el nem jön onnan. Az ismeretlennel, aki a barátja lehetett, aki az aluljáróban szorgalmasan látogatta, megállapodtak, hogy minden héten, pénteken telefonálnak egymásnak. A Kecské-templomot akkoriban restaurálták. Sokszor járt arra. Tél volt és hideg. A templom alatt rejtőzött egy Isis beavatási templom, amelyet nem tudtak kiásni, mert a templom összeomlott volna. Többször látták Fertődön is, de egy szép napon nyoma veszett. A barátját már nem hívta fel. Talán megtalálta a kincset és most azon fáradozik, hogy Máltára vigye.

Így múltak az évek. Lassan senki sem gondolt már rá. Családja nem volt, valójában nem hiányzott senkinek. A bankban már kicserélték az íróasztalát, de a székét, ami hatalmat sugallt, azt megtartották.

Az egyik utódja, aki harmadikként követte a bankigazgatók sorában, kapott egy telefont, hogy valami nagyon furcsa dolgot találtak az egyik trezorban. Az új igazgató szangvinikus természetű volt, aki rájött arra, ha ordibál, akkor mindenki félni fog tőle. Természetesen csak a beosztottjaival mert kiabálni, a főnökeivel nyájasan beszélt. A trezorőrök már várták, hogy valamilyen jelenetet fog csinálni. Amikor megérkezett, összehúzott szemöldökkel mutatta, hogy nagyon dühös, amiért ide hívták.

A trezor nyitott ajtaja mögött egy urna állt. „Hát ez meg mi!” – ordította az új igazgató. Ez egy halott urnája. Mit keres ez itt? Közelebb ment és látta, hogy az urna nyakánál egy darabka papír lóg, amin egy nevet olvasott. Senki sem tudta, hogy ki is lehetett ez az ember. A papír az egyik általa ismeretlen elődje nevét hirdette. A trezor tulajdonosát nem tudták kideríteni, mert arab nyelven jegyzeték be. Úgy határoztak, hogy az urna miatt nem csinálnak nagy felhajtást. Később egy közeli temetőben földelték el az urnasírok között. A temetési engedélyt és a sírhelyet a bank fizette.

Az új igazgató később nevetve mesélte otthon, hogy milyen örültek is az emberek. Egy urnát raktak a trezorba. Mindenki mosolygott, aztán vacsorázni mentek.

Mezei Zsuzsa: Minden elmúlik - Róma (Foro Romano)

ÉLŐ CSENGE ENIKŐ

FÉLÚTON

vannak dolgok, amik feleslegesek, mint az út feléd,
mint a színesnek képzelt szántóföldek,
amin csak a szürkület játszik a fényvel.
a megkívánt emlékeket, mint téged, az idő csak tartósítja.
ha percenként megfutamodom,
te még azelőtt lezárod az utakat, hogy ezt eltervezhetném,
mert az elmélyülésnek nincs ideje,
csak úgy megtörténik.

az az út feléd egyenes:
névtelen állomások, üres csomagok, honvágy.
követem a szememmel a tájat,
hogy minden bokor egyszínű, a madarak mind egy irányba szállnak,
csak én vagyok ma más. az árnyékom, nem követ,
egyedül csallak meg, hogy aztán veled maradhassak.

vannak dolgok, amiket nélküled nem értenék,
ilyen a kakaó száraz zsemlével.
a türelmes megszokás, az elrejtett álmok,
hogy nem kelünk fel délig.
a kitartó összeadás, és a páratlan felismerés,
hogy bár egyek akartunk lenni, de te, meg én,
az már kettő.

PRAKTIKA

Rajzoltam egy tájat csupasz fákkal, sárga kövekkel,
karnyújtásnyira sétálunk a parton.
Apádról mesélsz, bontott kabátban vacogok,
hátha meglátod, kiöltöztem neked.
Leülnék, de a januárban semmi sem száraz.
Végül egy játszótér mászókéjén megállapítjuk,
hogy nem könnyű, de elhagyunk mindent, ami hátráltat.

Egyszerű praktikák, én a panorámát, te az arcomat dicséred.

Rajzoltam egy tájat és te megint benne vagy,
az esti fényben fakulnak kontúrjaid.
Egyfelé megyünk,
kiszámítom, mikor vagy ott, ahol én is lehetnék,
és amíg áthajolsz a korlátot,
hogy a víztükör verje vissza kifogásaid,
én egyszerűen csak kikerüllek.

Zsombolyai Mária: Majk (selyem)

HADARITS KRISTÓF

GULLIVER UTAZÁSA A POKOL ORSZÁGÁBAN

– részletek a regényből –

*„Halljátok szigetek és figyelmezzetek népek a távolban.”
(Szentlecke Izaiás Prófétától 49,1-3)*

Kapitányomat látogattam meg a Pokol szigetcsoporton, mivel utolsó utazásom során menekülteket szállítottunk az Égei tengeren, egy hűtőhajóban. Az ellenőrzéskor történt az a malőr, ami miatt mostani látogatásomra egyáltalán sor kerülhetett. Jó kapitányom a hajónaplóba azt írta, hogy fagyasztott marhahúst szállít, de a rakományból néhányan még éltek, és dörömböltek. Ezért az apró hazugságáért került a pokolba. Én – foglalkozásomnak hála – a Mennyek országába jutottam, miután néhány tetszhalott migráns szétépett, amikor légzésük megkönnyítendő leakasztottam nyakukból nehéz aranyláncaikat. Mártírhálalom után, melyet hitem miatt (hogy tudniillik a láncok legalább 18 karátosak) a pogány arabok kezétől szenvedtem el – a mennyben igazságügyi orvosszakértői alkalmazást nyertem. A magukat szűznek valló üdvözltek vizsgálatát kellett elvégeznem. Munkámmal szépen kerestem, melyet többszörösen meghaladott a paraszolvencia. Erre az aggszűzek örökkévalóságúnak tűnő imáiban begörcsölt végtagaik enyhülésére felírt pokolbéli kénköves fürdős beutalásokkal, és a nemi betegségeikről kiállított igazolásokból tettem szert. A mennybe kerülni szűzeség jogán ugyanis szinte szegénynek számított, így a hiúbb hölgyek mindent megadtak a deflorálásukat tanúsító leleteimért, melyet a földi, viharos szerelmi életüket alátámasztandó, nemi betegségeiket felsoroló, hamis kórtörténetükért fizettek. De térjünk rá pokolbéli látogatásomra.

A bejáratnál szigorú vámvizsgálat. Az irgalom semmiféle cselekedetei nem hozhatók be, ellenben a szeretet bizonyos formái, így különösen az önszeretet, vagy a gyermekek iránt érzett tisztátalan érzések a belépéshez egyaránt jó ajánló levelek. Közvetlenül a bejárat után megrohantak az irgalom-árusok: kínálták tüben és porban, s mivel pipadohányom éppen elfogyott, vásároltam belőle egy paklival. Éppen tajtékipámát tömtem, amikor hatalmas ütés verte ki kezemből s egy csizmás láb beletaposta a sárba a vasalatlan herére emlékeztető zacskót. Te szerencsétlen! – kiáltott rám kapitányom. Ha elszívod, nem szabadulsz többé az emlék árusok markából. Megmentóm karjelzését követve, ámulva láttam, hogy amit eddig raktártelepnek néztem, az mozgásban van. Ládahegyek alatt nők és férfiak roskadoznak: van, aki Hasfelmetsző Jack késéből cipel több lányit, más a hóhér köteléből annyit, hogy egy háromárbcos kötélzete is kitelne belőle, megint más egyszerre több hordót gurít mérgezett borból, sánták és inaszakadtak vonszolják magukat zsákok és egyéb terhek alatt, melyekbe már beleszakadtak. Láthatod, a pokolba könnyű bekerülni, de aztán jön a neheze - nevetett vezetőm. Persze, minden rosszban van valami jó. – tette hozzá vigasztalóan, fancsali képemet látva. A pokolban ez a jó a rum és a szajhák. Ülünk be az első ivóba, és szórakozzunk.

*

A Révészhez címzett kocsma közvetlenül a Charon ladikja emlékmű tövében állt, és azért választottuk, mert neon reklámja akciót hirdetett: 1 pint rum 1 obulus. A segglyuk alakú bejárat kilincse egy fényesre koptatott réz pénzis volt.

Nem csalódtunk! Igazi zsványtanyába csöppentünk! Pokoli arcokat világitottak meg a mennyezetről lógó hajólámpák. Kalózok, rabszolgaszállító hajók kapitányai, lélekkufárok, tengeralattjárók tisztjei ültek az asztaloknál és ittak a kármentőnél. Pénzem volt elég, így kikértünk egy láda rumot és helyet foglaltunk a távozó bálnavadások után üresen maradt boxban. Poharam fölött csak óvatosan mertem körülnézni, de két asztallal arrébb így is felismertem Don Alvezet, Harrist és Negorót*, akik Mo이니-Lungga királlyal együtt puncsot ittak.

– Látod azokat a gonosz lelkeket? Mit gondolsz, adnának autogramot? – kérdeztem kapitányomat, félelemmel vegyes izgalommal a hangomban.

– Pszt! Többé ne használd ezt a megvető kifejezést. Az új, korrekt vallási szóhasználat szerint lélekátemelőnek kell szólítani őket, és nagyon dühösek lesznek, ha ez nem így történik – súgta kapitányom. – Akiket itt láatsz, valamennyien bukott angyalok. Kicsiben kezdték, először Charon ladikját fosztották ki, kicserélték a lelkeket, akit a Mennybe kellett volna szállítani, a Pokolba vitték, helyettük pedig oda a jól fizetőket szállították. A Mennyben bár rájöttek a cserére, de nem volt szívük visszaküldeni a lelket, így később már üzemi méretekben folyt a lélekesere. Egy idő után emberként születtek újjá és rabszolga kereskedők lettek. Persze, nem csak hibás árut szállítottak. Gondolj bele! A leghíresebb szentek is csak néhány embert voltak képesek megtéríteni, ők pedig ezrével ölték meg a nőket, gyerekeket, egyszóval a civileket, akik ha békében élhettek volna, biztosan elkárhoznak. Így azonban erőszakos haláluk és szenvedésük jogán a Mennyekbe jutottak, a legnagyobb beszállítók pedig ezzel kiérdemelték a mennyei állampolgárságot és a szentek koszorúját. Nézd csak meg jobban! Mindegyik feje felett ott a glória, csak azért nem látod a dicsfényt, mert a pokolban nincs térerő.

– Ezek szerint létezik reinkarnáció? – kérdeztem kapitányomat.

– Létezik – felelte tömören –, de csak azok születnek újjá, akik a világon kívánnak segíteni, vagy rontani. A langyosak csak egyszer születnek – magyarázta.

– Ez mégiscsak skandalum – mondám felháborodva. – Nem látta Isten, hogy micsoda címeres gazembereket tüntettek ki a legnagyobb egyházi kitüntetéssel?

– Az Isten – legyintett dühösen kapitányom –, se nem lát, se nem hall. Olyan öreg, hogy már élni sem akar: Fia bár húsvétkor feltámadt, de hogy vele mi van, arról nem szól a fáma.

– Hol volt az Isten, amikor leplombáltam azt a rohadt ajtót? – verte az asztal lapját kapitányom, és a szeme gyanúsán csillogott. – Ej, mindig elérzékenyülök, ha iszom – mondta szégyenkezve. – Vagy igenis előre látta, hogy megfulladnak a szerencsétlenek – tört ki újra. – Lehet, hogy a terveiben úgy számolt velem, mint ahogyan azzal a rossz légkondival? Óh, Isten! Hát csak ennyit érek neked?! Tudnod kellett, hogy rossz a fülem és nem fogom meghallani, ha dörömbölnék. Azóta minden lélegzetvételnél azt érzem, hogy ez az utolsó és megfulladok! Olyan légszomjamban van, hogy csak kapkodom az üres levegőt, mintha nem is lenne benne oxigén... Pedig itt nincs is halál és én mégis inkább megdöglenék... – tépte fel az ingnyakát, öklét fülére szorította és így kiáltott:

– Amit akkor nem hallottam meg, most bezzeg mindig hallom: a sikolyaikat, a hörgésüket... – azzal ledöntött egy újabb pohár rumot, de félrenyelt és fuldokolni kezdett.

– Vadállat! Miért rikatod meg ezt a cuki tengerészt? - vett körül bennünket a kocsmá törzsközönsége.

– Fiúk, állj! Csak szerelmi civódás – találta fel magát kapitányom –, és ha már itt vagytok, igyatok egyet a jövőnkre.

Amíg azok a potyapiával voltak elfoglalva, mi angolosan távoztunk...

A következő helyet nagyobb körültekintéssel választottuk ki. A kerthelyiség, vagy inkább fürdő előtt vasvillájukra támaszkodó ördögök álltak és csak azokat engedték be, akik – mint mi is – kezükbe nyomtak néhány aranyat. A tölgyek alatt nagy katlanok álltak, alattuk örök tűz égett, felettük kénköves pára.

– Végre a hamisítatlan pokol! – sóhajtottam fel.

– Megint tévedsz! – nevetett kapitányom. Eredetileg a pokolban nem voltak se ördögök, se katlanok. De a turisták igényelték, így ezért az idegenforgalmi szezonban az angyalképző növendékei statisztálnak itt, hogy diákhitelüket vissza tudják fizetni, a katlanok meg, mint afféle jakuzzik működnek.

– Áztassuk is ki régi csontjainkat! – mondta a vezetőm és ruhástól ereszkedett bele a kénköves fürdőbe. Még azt sem engedte meg, hogy csizmám levegyem. Fürödtem én már ruhástól – igaz, hogy többször ittasan, mint józanul –, de mivel most is nagyon le akartam részegegni, nem akadtam fenn ezen a különös szokásán. A hely sajnos osztályon felüli volt, a rum viszont cukor nélkül készült és szörnyű volt. Nem lettek jobbák a további körök sem, de szükségét éreztem, hogy lemossam magamról a kocsmabéli férfiak szennyes pillantását.

Egy kis sárga ördögpalánta dobozos kínait szolgált fel nekünk. – Úgy falsz, mint akinek a Mennyben nem adtak enni – szólt rám kapitányom.

– Rátapintottál az igazságra – mondtam két falat között.

A Menny eredetileg nem annyi főre lett méretezve, mint amit a kocsmában látott lélekátemelő és politikus társaik szállítottak, így az élelmiszerkészlet hamar kimerült. Bár nagy az Isten állatkertje, de miután a fürjek, a halak és a bárányok után minden barmot elfogyasztottak, szigorú rendszert vezettek be. Napi egy ostya, vasár- és ünnepnaponként három csepp bor a fejadag.

– Mi bezzeg a Mennyei Birodalomból hozatjuk a kaját, meg mindent, amire itt a pokolban szükség van. Persze, hitelbe, nem is tudom mi lesz, ha egyszer fizetnünk kell..., de beszéljünk inkább rólad. Szóval dokikám! Azt már tudom, hogy böjtre fogtak, de máskülönben hogy megy sorod ott a magasságos Mennyekben? – faggatott tovább kapitányom.

– Egyszerű köztisztviselő vagyok, csak a vénasszonyok vesztegetnek meg – még szerencse, hogy nem természetben.

– Nincs kaja, nincs pia, nincs szex és úgy hallottam, most már Istent sem dicséritek egész álló nap. – Mi a fenét csináltok akkor? – kérdezte kapitányom.

– Ott vannak a vetélkedők – mondtam némi daccal. A mennyei kórusba mindig van felvétel, de oda csak a legjobbab kerülhetnek be. Legutóbb én is indultam... - vallottam be pironkodva.

– Tényleg egészen jó hangod van. Olyan jól tudtad kiénekelni: Föld! Föld! Talán a Szent! Szent! is menni fog – röhögött kapitányom.

– Hiába nevensz! – amikor először indultam, még a nagy Mozart is megdicsért, hogy olyan a hangom, mint a fülemüléé. Csak aztán Salleri ellenem szavazott, s így nem kerültem be a mentor házba. Az idei évadban meg a cafka Yoko Ono miatt lettem a Mennyek bolondja.

– Az meg miféle szerzet? – faggatott tovább őszinte kíváncsisággal kapitányom. Elmeséltem, hogy a kiesőket bekenik kátránnyal és tollba hempergetik. Ők lesznek a Mennyek bolondja, majd a verseny után végigviszik őket a többi keresztény irányultságú Mennyben és ott pellengérré állítják, ahol büntetlenül lehet gúnyolni őket.

– Te tényleg bolond vagy, ha hagyta magadból bolondot csinálni – nézett rám a kapitányom. Végül megszánt és a kínos téma helyett a Menny politikai berendezkedése után kezdett érdeklődni.

Utálok a politikát, mert törvényszerű, hogy inkább előbb, mint utóbb mindenhol az erőszakosak ragadják magukhoz a hatalmat – mondtam, persze ez a Mennyben is így történt. Az alázatosak szemlesütve, a falak mentén járnak, a hatalmasok meg – csak úgy tréfából – odacsördítenek nekik a mennykőből font korbáccsal.

– És nem láznak fel? – kérdezte summásan a kapitányom.

– Nem, mert békeszeretők és hosszan tűrők – válaszoltam.

– És az Isten? Mi van az Istennel? Itt azt beszélik, hogy háziőrizetben van – faggatott tovább.

Bizony, hogy így van. Az Isten országa eredetileg királyság volt. Ahogyan kezdett benépesülni, kétkamarás parlament alakult: a felsőházban a szentek, az alsóházban a boldogok. De minek király, ha demokrácia van? Az ember kis Isten. Mindenki nem lehet akkora, mint Isten, de az Isten lehet akkora, mint az ember. Ezért lemondott a hatalmáról, a be nem avatkozás politikája után végleg automata üzemmódba állította a világot. Nincs többé csoda, Fia sem ítélkezik már senki felett, a Lélek sem piszkálja a lelkiismeret útján a többi lelket – szóval mindhárom személy leszállt a magas lóról és végleg emberré lett. Azóta a farizeusok választási szövetségre léptek a keresztényszocialistákkal, ez aztán betette Istennek végleg a kaput. Először elérték, hogy a választott nép, azaz minden izraelita – majd a prozeliták is – alanyi jogon a Mennybe juthassanak. Később az egyházak, a szakszervezetek, a hivatásrendek és az ügyesebb kamarák kiharcolták, hogy regisztrált (tagdíjat fizető) tagjaik soron kívül kerüljenek be a Mennybe. (A mentesség alól kivették a szenteket, ők már megkapták jutalmukat: az emberek talmi elismerését.) A farizeus párt keresztülverte Isten visszamenőleges trónfosztását is, mert szerintük a Megváltó nem állt a helyzet magaslatán. Istennek nem a Fiát kellett volna küldenie a földre, hanem egy nála rátermettebbet. Mivel az Atyát a családi érzelmei befolyásolták ebben a legfontosabb döntésében, ezzel bizonyította, hogy ő is alkalmatlan a szerepére. Isten végül csak azért került házi őrizetbe, mert a feltámadás óta kivégzését nem merték megreszkírozni.

– Magam is láttam, amint e három ex isteni személyt lábbilincsben és elektromos jeladóval kísérték az ombellát alatt, a körmenetben, mert az ünnepeket természetesen továbbra is megtartották – mondtam kapitányomnak.

Rikoltás szakította félbe beszélgetésünket, kígyóbőr alsóneműt viselő némberek vetették be magukat mellénk a katlanba, és szexuális aktusra akartak kényszeríteni. Más esetben nem álltam volna ellen, de ezek a nők visszataszítóak voltak és persze vadak, csontváz sovány testeken óriási mű mellek és mű seggek, mű szemölcsök, póthajak, feltöltött ajkak, anyajegyek és testékszerek...Hálát adtam kapitányomnak elővigyázatosságáért, mert így csak néhány gomb, csat és mellényem veszett oda, de férfisságom sikerült megmentenem e fúriáktól.

– Hát itt minden hamis? – kérdeztem kapitányomat, miután újra elég levegőt kaptunk a nagy futás után.

– Ez a Pokol, barátom. Jól látod, itt semmi sem igazi.

Ezek után nem mertem megreszkírozni egy újabb kalandot a számomra ismeretlen terepen, hanem azt javasoltam, menjünk el a kikötőbe, az minden bizonnyal olyan lehet, mint amiket földi életünk során alaposan kitapasztaltunk.

*

Kapitányom körmén ellenőrizte kése élességét, majd elégedetten kabátujjába csúsztatta.

– Ilyen rossz a közbiztonság? – kérdeztem tőle. – Ja – dörmögte – de ne kelljen megtapasztalnunk! – fűzte hozzá.

Erre én is hasonlóképpen jártam el és a késem – mely már kivágott több nehéz helyzetből – zubbonyomba rejtettem. Miután így felkészültünk minden eshetőségre, lesétáltunk a kikötőbe. A kikötőbe tartó úton elhagytunk jó néhány keresztutcát. Itt különféle irányjelzőket láttunk, poklok és mennyek felé mutatva az irányt. Jó kapitányom most is felvilágosítással szolgált, hogy például a bálványimádók valamennyien a pokolba kerültek, de ezek egy része, papjaik vezetésével poklukat mennynek nevezték el, arra hivatkozva, hogy nekik az jár, hiszen bálványaikat hűen szolgálták. Mikor jeleztem, hogy szívesen bekukkantanék egy ilyen bálvány-mennybe, kapitányom kiköpött és azt mondta:

– Ennél unalmasabb hely nincs a világon! Füstölgő, tüzet bőfögő robotok, akik még beszélni sem tudnak. Mint egy leselejtezett vidámpark, csupa ócskavas, műbikák és mű óriáskigyók.

Kérésemre megtekintettük a hamis prófétákat és szektavezetőket vakon követők mennyeit, melyek osztódással szaporodtak, s így végül egyszemélyes poklokká, vagy mennyekké váltak, ahová a szektavezető, mint börtöntőr, vagy, mint Isten adta be a csajka mannát, hétvégén az ambróziát. A menü – mint ahogy a berendezés is – egyforma ezekben a túlvilági cellákban, csak a felirat más a bejáratuk felett: az egyik menny, a másikon pokol, ahogy a benne lakó megérezheti, világosított fel kapitányom. A beígért szajhák csalódást okoztak: valójában mind a mennyei kórus tagjai, akik szexturistaként jöttek a pokolba, és nem édesek, de émelyítőek voltak. Csupa anorexiás, pártában maradt cukrászkiasszony. A hozzájuk hasonlókat a mennyből jól ismertem, így kapitányomat én világosítottam fel arról, hogy az egekben mennyből is számtalan létezik: más a zsidóknak, más a római veteránoknak, más a keresztényeknek, más a mohamedánoknak, más a bevett vallásúaknak. Pl. a keresztény Mennyországban nincs házasság, míg az iszlámban és annak mind a hét Mennyében van, sőt: többnejűség és hurik, utóbbiak korlátozás nélküli létszámban. Ezért azok a katolikus nők, akik először még tüntettek az iszlám többnejűség ellen, azóta mind jelentkeztek hurinak a paradicsom-kertekbe, de oda csak tehénszemű, bizonyos testi adottságokkal rendelkező jelentkezőket vettek fel. A többi hoppon maradt így a pokolba utazott, hogy ott találjon balekra. (Ők rohantak meg bennünket katlanbéli fürdőzésükből.)

Sikoltást hallottunk: a mellettünk elhaladó nő kiáltott és valami lassószerű tekeredett körém, melynél fogva húzni kezdtek egy kapualjba. Kapitányom elmetsette a kötelet és lefogott, mikor az elkapott nő segítségére akartam sietni. Ne avatkozzál be! Fussunk - adta ki a jelszót és én hallgattam rá. Biztonságos távolból figyelve az eseményeket, kapitányom most is felvilágosítással szolgált, amikor elmondta, hogy a pokolba a lélekesere folytán jó néhány olyan lélek került, akiknek a Mennyek Országában lett volna a helye. Ők imaköröket alakítottak és most erőszakkal térítenek. A

szokásos módszerüket láttad: rózsafüzérrel elkapnak valakit*, lelocsolják szenteltvízzel és kényszerítik, hogy csókolja meg a keresztet.

– Ez nem lehet olyan hű de nagy csapás – mondtam gúnyosan.

– De bizony az – mondtott ellent kapitányom. – A szenteltvíz a bűnös testtel érintkezve, ezen az éghajlaton el nem múló fekélyeket okoz, a kereszt pedig olyan, mint egy elektromos sokkoló – akit megráz, többé nem felejt el, – magyarázta majd így folytatta: – A Hatalom ezeket a rózsafüzér társulatokat terrorista sejteknek nyilvánította és elfogott tagjaikat (tekintettel arra, hogy a túlvilágon nincs halál), hozzáoperálják egy ellenkező nemű társukhoz. Így egy örökkévalóságon át minden lépésüknél, étkezésüknél, székelésüknél tekintettel kell lenniük egymásra. Ezt a szörnyű büntetést számi házasságnak hívják – mondta irtózással a hangjában. Magam is nős férfi lennék, így őszinte részvétet éreztem az elfogott rexisták iránt.

*

Rejtekünk előtt ördögálarcos angyalok szálltak el és lecsaptak a jegyesekre. (Így hívták az ottani szlengben Isten királyságának híveit.) A sikoltozó nőt, a merénylet áldozatát karanténba szállították, az elfogott rexistákat pedig ott a helyszínen egymáshoz operálták. Most értettem meg miért hívták őket jegyeseknek, utalva elfogásuk utáni sorsukra.

Óvatosan továbbindultunk, de nem hagyott nyugodni az ellenem elkövetett merényletkísérlet és arról faggattam kapitányomat, kik is lehettek az elkövetők. – Jól megszervezett akció volt, és csak a te lélekjelenlétednek köszönhetem, hogy megszabadultam – mondtam. Katonai múlttal rendelkezhetnek – morfondíroztam tovább. Némi magyarázattal tartoztam ezért a kijelentésemért. A rózsafüzér ún. feltámadás előtti, vallásilag korrekt szóval, történeti korban öt tizedből, azaz ötven szemből állt. Ez a szám az örökkévalóságban éppen az idő relatív volta miatt jelentősen megnőtt, és nem ötször, de legalább ötvenszer ötször hosszabb lett, ami alkalmassá tette a fent leírt tevékenység velem való elvégzésére.

– Igazad lehet – vette át a szót kísérőm. Krisztus király katonáinak hívatják magukat, jelvényük a fordított kereszt, vagy inkább a kard.

– Ki vezeti őket? – faggatóztam tovább.

– Vezetőjük egyesek szerint Szent Bernát*, Szent Domonkos**, vagy az ifjabb titánok közül Léon Degrelle ügyvéd***. No, most talán ez is kiderül... – mondta titokzatosan és kivette zsebéből az elvágott rózsafüzér kis darabját. – Jól sejtettem... – mutatta felém a szent olvasó néhány szemét, melyek a maláj tengerben honos kagylók gyöngyei voltak. Tehát tengerész... akkor Nelson admirális, vagy Drake kapitányra tippelnék... Kísérőm hallgatott és láthatóan erős aggodás lett úrrá rajta. Akárki is a vezetőjük, ha tengerész, akkor elfogásunk esetén kényszersorozással pillanatok alatt egy imakommandóban találjuk magunkat, nappal rózsafüzérrel alaki gyakorlatok, esténként meg vadászhatunk a magányos járókelőkre. Lebukásunk esetén összeoperálnak valami buzeránszal... Inkább visszamegyek a tengerre, a Titanicra hívtak, mert a Purgatóriumtól kellene lelkeket csempészni a pokolba.

Sorsom könyvében azonban más volt megírva. Ahogyan lopakodtam a piactér felé, mert szándékomban állt ott csatlakozni egy Mennybe készülő migráns csapathoz, könnyű prédájává váltam a lesben álló rexistáknak. Rózsafüzér lasszót dobtak rám,

mely karjaim testemhez szorította úgy, hogy késemhez nem férhettem hozzá. Bevonzoltak egy kapualjba, ahol kámzsás alakok szenteltvízzel bőven meglocsoltak, majd számhoz szorítottak egy fém keresztet. Mintha áramütés ért volna és elsötétedett előttem a különben is sötét világ. Amikor magamhoz tértem, arcom könnyben ázott és penitencia rohamok törtek rám. Bűnös életemért vezekelni akartam, elhatároztam, hogy feladom magam és önként magamra veszem a szíami házasság igáját. Ekkor eszembe jutott feleségem és egy csapásra kijózanodtam. A terrorcselekmény áldozataként katolikussá válhattam, de teljesen hülyévé nem. Most, hogy életösztonóm visszatért, szörnyű helyzetemből az egyedül kivezető útnak az tűnt, ha megkeresem a püspökruhás kereskedőt, új pokolbéli ismerősöm. A névjegyén álló címet térdem kúszva is megtaláltam, mert névjegye hátoldalán kis térkép volt, mely a diplomata negyedben, 4711 számú krematórium melletti utcában jelölte meg Ratisbonne Alfonz lakását. Azért térdem kúszva közlekedtem, mert gyógyulásom még korántsem volt tökéletes. A túlvilágon nincs halál. Mit keres akkor a Pokolban hullaégető? – kérdezhetné tőlem bárki.

Magyarázattal tartozom, melyet célszerűbb lett volna útleírásom elején megtenni, de jobb későn, mint soha. Testben támadunk fel, kerüljünk akár Mennybe, akár Pokolba, akár köztes helyre. A túlvilágon különböző életkorú lelkekkel találkoztam, ezért úgy gondolom – magamból indulva ki –, hogy az ember érdemének megfelelő életkorban születik újjá. Példának okáért, ha egy tengerész társait mentve halt meg, akkor a halála pillanatának megfelelő korú testében támad fel, mert azzal a tetteivel érdemelte ki megdicsőült testét. Ellenben az, aki kéjvágyból megölte a szomszédja gyermekét és a tettenéréskor agyonverték, halálos bűnének megfelelő bűnös testet kap a túlvilágon.

Túlvilági testünk életkorát nem mi határozzuk meg, csak az ismert, hogy ez romolhatatlan test, kerüljön bár gazdája Mennybe, vagy Pokolba. Halál és különösebb fájdalom ott már nem gyötri többé, változások is csak ideig, óráig. Ez utóbbit feleségem példájából tudom: a nők legnagyobb része igazságtalan sérelemként élte meg, hogy földi testében született újjá és nem egy modell testében. (Ezért kerestek olyan jól a plasztikai sebészek.) Persze a hiúbb férfiak is sorban álltak a klinikák előtt, vagy akik marconább fizimiskát akartak. A gyávábbak áldozataik bosszújától tartva rendeltek új külsőt. A túlvilágon nem változik semmi – így a régi test vonásai egy idő után átütöttek a plasztikázotton, ezért éreztem úgy, hogy feleségem műtéteire áldozott minden fillér kidobott pénz. De térjünk vissza eredeti témánkhoz, ahonnet eszmefuttatásunk indult: a 4711 számú krematóriumhoz. Nem véletlen a szám a hamvasztón! Máshogy nem lehetne elviselni bűzt a diplomata negyedben. A túlvilági test leginkább abban különbözik a földi testtől, hogy sokkal erősebb az illata. Illatról persze csak tiszta test esetében beszélhetünk, a bűnös kipárolgása a pöccére emlékeztet. A domináns bűnök elnyomják, illetve felülírják a közönséges bűnöket, de az igazán penetráns a hazugságé. Ezért orrmaszk nélkül lehetetlen behatolni a diplomata negyedbe. Én úgy segítettem magamon, hogy a hamvasztó lefolyójába mártottam zsebkendőmet és folyamatosan azt szagolgattam.

*

Ratisbonne Alfonz kereskedelmi attasé lakása a diplomata negyed egyik lakályos bérlakásában volt, pazar kilátással az égetőműre. „A lélek a túlvilágon olyan, mint az

illat.” Ez a felirat átmeszelve állt a krematórium homlokzatán, de átütött a mérsen, így el tudtam olvasni. A hamvasztó felől kölnivízzel elegy trágyaszagot hozott a szél.

– Tudtam, hogy eljössz – fogadott szívélyesen a kereskedő. Már mindent előkészítettem – és élem tett egy visszadátumozott adásvételi szerződést, mely szerint megrendelésére hoztam a Pokolba a tizládányi hamis kegytárgyat, hogy azokat a szintén hamis miseruhák kiegészítőjeként értékesítse. A szerződés valódiként egyedül a rózsafüzéremet nevezte meg, melyet viszont felajánlottam az államkincstár javára. Amíg a szerződést olvastam, Fonzi szórakozottan morzsolgatta ujjai között a rózsafüzért és azt végül zsebre vágta. A szerződésben szereplő ár legalább háromszorosa volt annak, mint amit eredetileg reméltem a teljes árukészletért, így azt habozás nélkül aláírtam.

Új barátom csengetett és a lakájjal pezsgőt és pekingi kacsát hozatott. Mikor a pohárhoz nyúltam, felkacagott és gúnyosan azt mondta:

– De neked vezekelned kell sok-sok bűnödért! – vigyorgott és zsebére ütött, majd így folytatta: – Azt hiszem, hogy az nálam jobb helyen lesz, legalább lesz mivel imádkoznom érted...

Hiába lobogtattam a szerződést, ő kerek-perec közölte: tanúi vannak, hogy a teljes vételárat átvettem és azt odaadtam a rexista cinkosaimnak. Ha nem takarodok el, kihívja a hitpusztítókat. Kifosztva eloldalogtam, bosszút esküdtem, utolsó reményemet a megmaradt késembe helyeztem. Egy közeli kapualjba húzódtam. Leshelyemen órákat töltöttem alkalmas áldozatra várva. Végre feltűnt egy hozzám hasonló termetű magányos férfi, akitől némi pénzt és új személyazonosságot próbáltam szerezni. Rárohantam, késem torkára szorítottam és iratait követeltem.

– Jó ember – sutyorogta. – Ezzel nem érsz célt. A lelket sem megölni, sem megsebezni nem lehet. De lásd, mindent önként odaadok.

Balszerencsém egy rexistát hozott az utamba, s így nem lehetett meg az az öröm sem, hogy egy gazembert fosztok ki. Késem eltettem, tőlem telhető udvariassággal bocsánatot kértem és tovább akartam állni, de ő felajánlotta a segítségét. Ellátott iratokkal, melyek Gilles de Rais márki nevére szóltak.

– Egy közismert gyermekgyilkos, hazám, a nagy Anglia ellenségének szerepét kell játszanom? – kérdeztem zsörtölődve. – És különben is, mért suttoatsz?

– Azt gondolod, egész okmánytárral járok, amiből kedvedre válogathatsz? – válaszolta a rexista. – Én egész életemben a Brit koronát szolgáltam és azért suttozok, mert ehhez szoktam a konspirációban. Jeanne d’Arcra* voltam állítva és nekem köszönhették az elfogását és azt is, hogy sikerült máglyára küldeni. Szólíts Prelátusnak**, egyébként 00-ás ügynök vagyok. Halálomig Gilles de Rais marsallt szolgáltam és itt a túlvilágon is az ő személyi titkára vagyok. Azért vannak nálam az okmányai, mert inkognitóban a zánkai gyermektáborban tartózkodik, pedig a Limbusban tartandó kongresszuson lenne a helye. Öltözeted és a fizimiskád is hasonlít rá, ezért egy időre eljátszhatnád a nagyurat – mondta nevetve.

A rexistának pénze nem lévén, ötletet adott, hogyan tehetnék arra szert. Elmondása szerint a hamvasztóba igyekezett, mert az nemcsak egyszerű kölni előállító üzem, de ott gyógykezelik az istenhittel bármilyen módon megfertőződött, vagy csak éppen fertőzésgyanús elemeket. A pokolbéli tudomány állása szerint a hit helye vagy a szívben, vagy a vérben, vagy az agyban van...

– Akárhogyan is áll a dolog, jobb meg sem születni. Akik csecsemőként haltak meg, olyan versenyzők, akik annak ellenére, hogy el sem indultak, mégis megkapták

a pályadíjat. – kezdte, majd figyelmeztetett: – Irigy vagy barátom. Előre irigykedsz, pedig még nem is láttad a Limbust.

Beszélgésünket ekkor váratlan események szakították félbe. Ördögálarcos rendészeti szervek lezárták az utca valamennyi kijáratát és betereltek bennünket a hamvasztóba.

– Na, most ingyen adjuk a vérünket – világosított fel újkeletű ismerősöm. Majd lázasan magyarázott tovább: – Mivel az önként adott vér csak csepp a tengerben, a hiányzó mennyiséget erőszakkal pótolják. Lezárnak egy-egy utcát és bárki van ott, korra, nemre, rangra tekintet nélkül véradásra kötelezik.

*

Javában csapolták a vérünk, amikor behozták az erősen méltatlankodó Ratisbonne Alfonz kereskedelmi attasé urat és tiltakozása ellenére felerősítették rá a többkarú polipra emlékeztető műszert.

– Nem adhat vért! – kiáltottam, hirtelen ötlettől vezérelve. – Hiszen egy szemét rexista. A múltkor megtámadott a nyílt utcán, melynek nyomait még most is viselem – mutattam lemeztelenített felsőtestem fekélyeire. Ratisbonne Alfonz továbbra is ellenállt, de miután megneveztem, melyik zsebében találják meg a kérdéses rózsafüzért, összeomlott. A testi motozás során találtak nála még egy lourdesi vizes palackot (melyben whiskyjét tartotta), püspöki keresztet és főapáti gyűrűt. Ez végleg megpecsételte a sorsát. Rövid úton a terroristák ketrecébe zárták.

Hiába bizonygatta, hogy ő egy csaló, egyszerű angol hajóorvos és nem francia nemes, okmányai valódinak bizonyultak, a vérrel írt szerződésen ott díszelgett Mefisztó eredeti aláírása és pecsétje. Gilles de Rais márkinak a Pokolban olyan jó híre volt, hogy ezért sem tölem, sem a szolgálmként szereplő rexistától előzetes vérmintát sem vettek, egyenesen a mi vérünkre cserélték a vérét.

– Lám, már meg is nyugodott – mondtam az őrszemélyzetnek és felmarkolva a veszélyes rexista elfogásáért járó vérdíjat, meglegegedetten távoztunk. Én – beteljesült bosszúm miatt – szinte extatikus állapotba kerültem, mely örömöm társamra is átragadt, aki lelkesen taglalta a Ratisbonne Alfonzra váró további megpróbáltatásokat. Mivel – vérünknek hála – a vércsere nem hozhat számára eredményt, hiszen az első ellenőrzés vérében ki fog mutatni istenhitet – őt mínusz 298 Co-ra le fogják hűteni. Halál nincs a túlvilágon, de ilyen alacsony hőmérsékleten kikristályosodik a lélek és valamiféle tetszhalál állapotába kerül.

Addig tartják ebben a kristályos állapotban, míg az orvostudomány annyira nem fejlődik, hogy az istenhitet maradék nélkül ki tudják irtani belőle.

– A hevítés is ártalmára van a léleknek? – kérdeztem kíváncsian.

– Ellenkezőleg. A hőtől tüzesebbé, lángolóbbá, éteribbé, egyszóval lelkesebbé válik a lélek, ezt Abednagó törvényének hívják, arról a három zsidó férfiú egyikéről, akiket Nebukadnezár király tüzes kemencébe vettetett. Az ószövetségi kísérlet bebizonyította, hogy tűz hatására a lelkek anygali tulajdonságokat mutatnak – válaszolta a rexista, majd belemelegedve folytatta: – Barátaim vitorlázni voltak a Napon (felkapott üdülőhely az extrém sportok kedvelői között) és azt mesélték, hogy a Nap felszínén mezítláb lehet sétálni, még fel sem hólyagosodik a talp. Lelkesedésem ennek ellenére már lehűlt, ha nem is egészen mínusz 298 Co-ra... Egész földi életemben oldott léleknek tartottam magam, mert csak akkor voltam boldog, ha a lelkem határ-

talánul szárnyalhatott. (A rumot is azért szerettem, mert oldószerként használhattam.) Már a pusztá gondolat, hogy lebukás esetén megszilárdíthatnak és olyan legyenek, mint egy kődarab, kétségbeeséssel töltött el. Elbúcsúztam az értetlenül álló rexistától, majd rövid bujkálás után csatlakoztam egy csapat migránshoz és közöttük megbújva visszaindultam a Mennybe.

A Pokolba jó szándékkal kikövezett utak vezetnek, a Mennyországba viszont keskeny, meredek ösvények. Így a hot spotokban regisztráltak gyalog indultak útnak. (Jómagam elővigyázatosságból minden ellenőrzésre alkalmas helyet messzire elkerültem.) Facipós szerzetesek és nyúzott apácák cipelték a hátukon az út során a lelkeket, akik bőszen rugdosták őket, ezzel is siettetve Mennybe jutásukat. (A mennyei média persze ezekről az atrocitásokról hallgatott.)

Eldobált gyászruhák, halotti leplek, gyolcsok, sírcsokrok, koszorúk, ló és tevesontvázak, törött fegyverek, szolgák és rabnők tetemei borították az utat, mely egyes útítársaim szerint akár még 40 évig is eltarthat.

Sorstársaim ágens provocateurnek tartottak, részben zaklatott viselkedésem miatt, és mert kétségbeesetten próbáltam őket nagyobb sietségre ösztönözni. Hogy ne a menet élén haladjak, velem cipeltettek egy szintén szökésben lévő sziámi párt. Meguntam állandó veszekedésüket, és hogy ürülékük szándékosan a hátamra folytatták, ezért seggdugót készítettem számukra. A behelyezéskor legnagyobb meglepetésemre kiderült, hogy – szándékosan vagy sietség okán – csak a bőrüknél fogva voltak összeoperálva, így szétválasztásuk sikerült. A migránsok ettől fogva csodadoktorként tekintettek rám. Sikerem ellenben felkeltette a kivándorlókat kísérő segélyszervezetek egészségügyi dolgozóinak féltékenységét. Ha lett volna halál, bizonyonnyal megfojtának egy pohár vízben, ennek hiányában feljelentéseket fogalmaztak ellenem és azokat galamb- és palackposta útján próbálták eljuttatni az orvosi kamarához és a járőröző határőrizeti szervekhez. Valamit tennem kellett, így amikor megpillantottam a part mellett horgonyzó Titanicot, ingemmel morzejeleket adtam le, s jó kapitányom haladéktalanul csónakot küldött értem.

– Végre, mégis csak meggondoltad magad! – fogadott örömmel. Bezzeg öröme dühbe csapott át, mikor megtudta, hogy köröznék a pokoli hatóságok.

– Tönkre akarsz tenni? – kérdezte kétségbeesve. – Minden kikötőben volt egy feleségem – folytatta. – Bűnpártolásért sziámi házasság jár. Az én esetemben valamennyit hozzám fogják operálni. A kör közepén fogok állni, de még a nyakamba is ültetnek belőlük.

Hiába könyörögtem, erőszakkal csónakba raktak és egy potyautas ördög társaságában kitétek a végtelen óceánra. Társamról nem tudtam meg, hogy valójában miféle szerzet, hiszen pokolbéli tartózkodásom alatt egyetlen bennszülöttel sem találkoztam. Órangyalom házasságkötésemkor végleg elhagyott – így ha ördög, ha nem, felfogadtam helyette őt szolgáltnak.

Szorgalmas evezésünknek hála, estére elértünk egy jókora zátonyt. A zátonyt, azóta lakhatóvá tettem és ott gazdálkodom. Ördögöm húzza az ekét, jól szánt, én pedig beígértem neki a termés felét. Van egy tenyéryi cukornád ültetvényem, néhány dohánytövem, mindegyik szépen levelesedik.

HEGYI FERENC

SZOMSZÉDSÁG

Szeptember végén Isten ajándéka az ilyen verőfényes őszi nap, mint a mai. Az éjszakai hideg még ott lappang a bokám táján, de a postaládánk a kapu előtt már átmelegedett, és üres, miként balra, jobbra az utca. Ember, jármű sehol, csend van, ami kertvárosi környezetben nagyon ritka bármelyik napszakban, mert itt többnyire vagy fűvet vágnak, sövényt nyírnak, motoros fűrésszel fát aprítanak, esetleg süvöltő, hörgő eszközzel a lehullott leveleket gyűjtik be. Az ember, hallás után tájékozódik afelől a visszhangos lövéri tájban, hogy épp melyik szomszédja serénykedik, néha viszont az orra után, s átkokat mormolva keresi, honnan, kinek a portája felől hozza a szél a füstöt? Ki gyűjtött alá a zöld hulladéknak, összeszedett gallyaknak?

Sok értelme nincs a beazonosítási igyekezetnek, hiszen a szemben és mellettem lakókon kívül szinte senkit sem ismerek, köszönésen, nagy ritkán az időjárás megbeszélésén túlmenő kapcsolatom velük sincs. Két-három házzal odébb lakóknak csak az autóját látom.

Szem vagyok a láncban magam is, már ami a fű és sövénynyírást illeti – ballagok vissza a házba, elgyönyörködve a fejem felé magasodó hatalmas atlaszi cédrus tobozokkal teli ágaiban. Azon tűnődöm közben, vajon gépeink zajával adjuk akaratlanul tudtára egymásnak, hogy vagyunk, létezőnk, mert szót alig váltunk? Ez utóbbi inkább természetes, mint rendkívüli, hiszen nyilván ezért, másoknak az életünkből való kizárása miatt költöztünk ide, vesszük körbe házainkat magas sövényvel, fákkal – folytatom gondolatmenetem már odabent.

Letülök a napsütötte kanapéra, az ablakunk előtti bokrok árnyékának táncát figyelve a falon, s gyerekkorom jár eszembe, mennyire másképp éltünk együtt abban a bécsi utcai házban, ahol sok évtizeddel ezelőtt, a múlt évezredben laktam? Rég elfeledett arcok villannak fel előttem, jelenetek, amelynek részese, szemlélője voltam, és hajdani konyhák vasárnap délelőtti illatai birizgálják orromat.

Magamban számolgatni kezdem, hány lakás lehetett ott? Négy az utcára néző emeletes részen, hat a hosszú udvar két oldalán, az összesen tíz – állapítom meg. Tulajdonképpen a házból való kilépés nélkül emberek tucatjaival ismerkedhettem meg, míg kisgyerekből kamasszá értem. Óhatatlanul, mivel jövet-menet naponta összefutottunk, ráadásul az asszonyok háztartásbeliként gyakorta lebzseltek az udvaron, megbeszélni egymással mi fáj, mit kellene főzni. Hátulgombolósként ott ólálkodtam mellettük, néha átkulcsoltam valamelyikük vádlóját, jókora riadalmat keltve, különösen Horváth néni vaskos lábait szerettem elkapni. Nagyobbacsán, ugyanők elküldtek a boltba gyufáért, sóért, ecetért – ki mit felejtett el bevásárláskor.

Mi az udvar végén laktunk, néhány lépcsőn kellett felmenni arra a teraszra, ahonnan lakásunk ajtaja nyílt – s mellette még egy. Ezen át szintén lakóhelyre lehetett bemenni – mert lakásnak csupán a hivatal nyilvánította azt a néhány négyzetméteres lyukat, amelyet a miénkből választottak le hajdanán. A másik (jobb) oldalunkon álló bérlemény ugyancsak egyetlen, méretesebb szobából állt, az udvarról öt lépcsőfok vezetett fel hozzá. A dolgok természete szerint, ezen a két helyen cserélődtek leginkább a bérlők.

Hátradőlve a kanapén, megpróbálom sorra felidézni tőszomszédjainkat, de csak hiányosan sikerül – noha az első amire emlékszem életemben az, amint négykézláb

lemászok a lépcsőn a teraszunkról, és eltotyogok a jobbkunon lakók elé, és a nyitott ajtón át megszemlélem a lilás konyhaszekrényüket. Ám arról, kik voltak ők, fogalmam sincs.

Fura mód ehhez a kis lakáshoz fűződik a világ tökéletes voltába vetett bizalmam megrendülése, mégpedig ahhoz kötődően, mikor utam – ezúttal már fűrgén megtéve azt – újra ugyanehhez az ajtóhoz vezetett kíváncsiskodni, mert szüleim pusmogásából azt vettem ki, hogy az itt lakó fiatalasszony tegnap reggel óta eltűnt. Álltam, és bámultam a korombeli kislányt, aki odabent babakocsiban ringatgatta, csitítgatta a talán két év körüli öccsét. „Visszajön az anyu, nyugodj meg! Biztos visszajön!” – mondogatta egyhangúan. Döbbenet álltam, megérintett a gyerekek kiszolgáltatottsága, a velem egyidős lányka szavaiból áradó reménytelenség. Tehet ilyet egy anya? – dörömbölt az agyamban. Csak úgy elmegy, és nem jön vissza? Belém hasított, megtörténhet ez velem is? Óvodásként egyedül maradva mit kezdenék, ha a házban lakó felnőttek miatt akarnának majd a hatósághoz fordulni? S mi lenne akkor? A babakocsi rendületlenül ott rázkódott az orrom előtt, mindegy beleverve azt a valóságba: ők itt tényleg magukra maradtak! Torkom elszorult, szaladtam haza megbizonyosodni, nem fenyeget-e veszély!

Szerencsére ettől megkímélt a sorsom – mosolygok szomorkásan magam elé a felidézettek hatására – a biztonság illúziója pedig, szüleimnek köszönhetően, hamarosan újra átlengte mindennapjaimat. Bátran elegyedtem tehát szóba a baloldalon lévő szobácskába beköltöző magányos, ötvenes nővel. Középtermetű, testes, csúnyácska teremtés volt. „Kicsit, könnyű eszű” – mondta anyám, mikor furcsálltam egyes kijelentéseit.

Egyébként nem sok vizet zavart. Reggel elment, késő délután jött meg. Nagy ritkán megállt beszélgetni az ajtónk előtt. Vasárnap misére járt a domonkosokhoz, és képes volt egyedül félrevinni erős hangjával az egész gyülekezet énekét – mesélte róla valamelyik házbeli. Számomra akkor vált érdekessé, mikor kiderült róla, hogy birtokolja az Ezeregyéjszaka meséi című könyvet. Régóta tudom már, azokból csak néhány epizódot tartalmazott az a kötet, amit rövidesen elkunyeráltam tőle. Azt hiszem, szégyenre csupán emiatt emlékezem, mert ezek a varázslatos történetek bennem azóta hozzá kötődnek. Meg egy vita, mely akörül forgott, léteztek-e óriások? Ő azt állította igen, én – tízéves koromra megszerzett „fölényes tudásomra” támaszkodva – az ellenkezőjét. Még hogy óriások? A háta mögött kinevettem együgyűségéért. A minap, mikor valamelyik lap beszámolt a régészek által talált szokatlan méretű emberi csontvázakról, felrémltettem előttem köpcös alakja. Igaza lett volna? Neki már mindegy – vonom meg vállam – a vitánkat követően hamarosan elvitte valami betegség, újak költöztek a helyére.

Amúgy a régmúlt óriásainál sokkal jobban izgatott akkoriban a jelen, Pető néni biciklijé! Szép, női kerékpárja volt számomra a vágy nem annyira titokzatos, mint inkább jól elrejtett tárgya. Amint felbukkan emlékeim közül, már érzem a füstölt kolbász jellegzetes szagát. Jobboldali szomszédunk ugyanis a lakásukkal szembeni fűskamrában tartotta krómozott, csillogó, villogó kerékpárját a tüzelő, és az ugyancsak télire eltett, hosszú szárú kolbászok társaságában. Apám viharvert, számomra nehezen kezelhető biciklijével ellentétben, maga volt a csoda! Rendre addig sündörögtem Petőék ajtaja körül, míg előkerült az asszonyság, és én ötölve-hatolva előadtam mit szeretnék tőle kérni. Tudta ő azt egy idő után, gondolom, mielőtt kinyitottam a szamat, mivel – anyám tiltása ellenére – gyakorta kölcsönkértem a kerékpárját. Becsüle-

tére legyen mondva, mosolyogva adta azt mindig oda – elköltözésükig. Férjére még nyomokban sem emlékszem.

Annál inkább a baloldalunkra költöző családra. Meghökkenve néztük, mikor abba a kis szobácskába, melyben addig egy-egy személy éldegélt átmenetileg, öten, két felnőtt és három gyerek szállásolta el magát. No, teli lett innentől a teraszunk emberrel, mert a három kislány, meg a mamájuk szívesebben tartózkodtak odakint, mint abban a sötét lyukban. A férje késő délután, munkából megérkezve, csatlakozott hozzájuk.

Nehéz helyzetük ellenére vidámnak tűntek. A három lányka közül kettő már iskoláskorú lehetett, anyjuk harmincas, eléggé szép nő, teli energiával. Valahogy bevonódtam az életükbe, játszottam velük, labdázunk lent az udvaron. Miként alakult ki, már köd borítja, de hamarosan felszabadult viháncolásunkhoz egyre több házbéli asszony állt be közénk. Azon kaptam magam, hogy délutánonként fél tucat nővel birkózok, ugrálok a labdáért. Nevetünk, bosszankodunk, harcolunk... és az egész cirkusznak a lelke a szép szomszédom.

Férjével is jóba lettünk. Sokat mesélt árvaházi éveiről, a kajakozásról, ahol teste, lelke edződött, és megtanult a kítűzött célért keményen dolgozni. „Elhatározta, beköltözik ide ebbe a lyukba, és sikerült!” – szolt közbe neje egyik alkalommal, kijöve a teraszra. A magas, szikár ember elkomorult, „nyugi, hamarosan alakul majd valami” – mondta. Aznap itt véget ért a társalgásunk. Legközelebb hazatérve, az ország különböző pontjain tett megkapaszkodási kísérleteikről villantott fel egy-egy epizód. Valami mindig rosszul sült el számukra, hol a munka, hol a lakás volt tűrhetetlen. „Egy szál ruhában kerültem ki a nevelő otthonból, sok évnyi küszködés után, most sincs sokkal többem” – sóhajtotta bele valamelyik délután a szürkületbe, mert kezdtek rövidülni a napok.

Rövidültek és hidegebbek lettek. Ritkábbá váltak a játékos délutánok az asszony-nyal és a gyerekekkel, behúzódtak kuckójukba, elvértve, kurtán diskuráltunk a férjjel – sötétedett, mire megtért a melóból.

Aztán – idézem fel – egyszer korábban, napsütésben jött, rohant haza. Rémült, elkeseredett arca – amint a feleségét szobájukból hordágyon kihozó mentősök körül téblábol – máig előttem van. „Öngyilkos lett” – suttozták az összecsendült házbeliek.

Az asszonyka szerencsére túlélte – állok fel a kanapéról – de nevetni, dalolni nem hallottam többet. A család jobbára bent tartózkodott, a férfi lesunyt fejjel jöttment a hosszú udvaron, elzárkózott mindenkitől. Tavasszal elköltöztek, állítólag falura.

Emlékek, árnyalakok, elég a múltba visszajárásból – indulok neki. Vár a kert, le kell szednem az almát, mert ki tudja meddig tart a jó idő? A fa alatt eszembe jut, hogy hajdani Bécsi utcai szomszédjaim jó részének már – a jelenlegieknek még – a nevét sem tudom. Almaszedés közben nincs kedvem tanulságot levonni, megszívlelendő bölcs mondatokat megfogalmazni minderről. Ami biztos, gyermekkorom a velünk együtt élő házbeliek apraja, nagya nélkül kevésbé lett volna varázslatos, eseménydús.

Sopron, 2018. október 8.

BETLEHEM

A lobogó tűz fénypázmákat vetett körbe az istállónak kialakított barlangban, ötletszerűen megvilágítva a tágas belső teret, melyben hátul, a homályban csupán egy öszvér mozgolódott a falból kiálló vaskarikához szíjazva. A takarosan, kövekből kialakított tüztérhez jó lépésnyi távolságban állt a jászol, benne egy aprócska bebugyolált csomag – végre csendben –, mellette az odagördített farönkökön üldögélt kitémasztott derékkel az elcsigázott anya.

József a bejáratától kissé odébb kucorodott le. A szalma zizegett alatta, amikor előre hajolva, felhúzott térdére támaszkodott könyökével, s úgy nézte a nőt és gyermekét. A rég várt pillanatnyi nyugalomban rátört a fáradtság. Micsoda nap volt ez a mai! Meg az előzőek... Ez az egész összeirási örület! Odahagyni a kényelmes otthont, Názáretből Betlehembe menni sokakkal együtt a mindennap várandós asszonyával!

Nagyot fújta maga elé. Amitől félt, bekövetkezett. Rosszabb körülmények között, mint amire egyáltalán gondolhatott – de túl vannak rajt! Sikerült segítséget szereznie a szüléshez, mindent megoldottak – bár egy istállóban – ám életben van a kis jövevény, meg az édesanyja! A lobbanó láng pillanatra megvilágította Mária elcsigázottan is szép arcát, ami úgy rabul ejtette annak idején!

Lehunyta szemeit, így élesebben látta maga előtt azt a tüneményes fiatal leányt, akinek látványától – sokat próbált meglelt férfiként, messze túl saját zsenge ifjúságán – összeszorult a torka. Majd kétszer annyi időt töltött e földön már, mint Mária, mikor eljegyezte. Az, az ártatlan tiszta tekintet, ami ekkor reá szegeződött! Felnőtt. Ugyanez a nő lett volna az, aki félrevonva őt – mikor meglátogatta szüleinél, és finom mézes fügevél kedveskedett neki – azzal állt elő, hogy áldott állapotban van?

A tűz nagyot pattant, felállt és odament a jászolhoz. Gyengéden átölelte Máriát. – Gyere, fekdőj le, már megcsináltam kényelmesre fekhelyed, csak kicsit letaglózott a fáradtság – mondta, magával vonva a friss szénaágyhoz az asszonyt. Jól betakargatta, aztán odatült helyére a jászol mellé.

A gyermeket szintén alaposan bebugyolálták, alig látszott ki a sok ruha közül. Feléje hajolt, nézte, nézte. Fiú – a bábaasszony szerint. Az ő elsőszülött fia! Az övé? Szája elgörbült. Ott, annál a bejelentésnél azt hitte, megnyílik alatta a föld. Ez az ártatlanság, ez a csermely tisztaságú lélek, az ő jegyese másállapotban? Akkor bizony majdnem megütöttem anyádat, úgy elvakított a düh – susogta a csecsemőnek, kicsit elmosolyodva, mert az aprókat ásitott.

Visszahúzódott a rönkre, de annak a napnak a történései a vibráló lángnyelvekre bámulva, megállíthatatlanul idéződtek fel benne. Igen, azon a délután úrrá lett feltörő haragján – emlékezett – de szólni a bejelentés után csak sokára, Mária eleredő könnyei hatására tudott. – Kitől? – kérdezte meg kötelességszerűen, hiszen mit számít az? Mindenképp vége a boldogságának, jegyességének. Mária csak zokogott tovább. Bár érdektelennek tartotta kivel esett bűnbe, a válasz elmaradása felbőszítette, kilökte a minden-mindegy hangulatból. – Csak tudod kivel hemperegteél? – robbant ki belőle durván, aminek emlékétől arca most összerándult.

Ennek hatására a sírás megszakadt, Mária felkapta fejét egyenest a szemébe nézett. – Tudd meg, senkivel sem hemperegtem, közöszültem! József megsimította homlokát a rönkön ülve, mint akkor, midőn először hallotta ezt a nőtől, akit jegyességének tartott, és gyanakodva tekintett utána abba a gyönyörű szempárba: bolondját meri jártni vele ez a fruska? Gyengédségét, gyengédségnek véli? Megrázta a vállánál fogva Máriát,

és indulattól elfulladó hangon kérdezte tőle: akkor hazudtál a terhességről? Erre újabb hisztérikus zokogás. – Igazat mondtam – jött a válasz patakzó könnyek közepette. – Tudom hihetetlennek hangzik, de az angyal szerint, aki megjelent nekem, a Szentlélek szállt rám, és a Magasságos ereje borított be árnyékával!

József felnyögött a múlt idézés ezen pontján, mert újra a hányingernek, szédülésnek, a téboly előszelének az, az egyvelege kavargott benne, mint amikor e jelenetet valóságosan megélte, és azt gyanította, jegyese beleőrült szégyenébe! Mit tenne most? – kérdezte magától. Tanáctalanul megvonta vállát. Akkor sarkon fordult és elrohant. – Higgyél nekem – kiáltották a háta mögül. Igen, erős hit kell ehhez – sóhajtott. A kicsi mocorogni kezdett a jászolban. Isten Fia vagy? – mosolygott rá önkéntelenül, ismét föléje hajolva. Anyád már alszik, aludj még kicsit te is! – beszélgetett hangtalanul a kisdeddal.

A lángok lohadni látszottak, eliramodott néhány fahasábért. Ehhez ért ő, a fához – gondolta – a tűzbe hajigálva őket. Fúrni, faragni, ácsként megmunkálni. Igyekszik tisztességesen dolgozni, élni – egyenesedett fel – mégis a földi, égi hatalmak számára csak játékszer! Szaladj népszámlálás miatt származási helyedre, légy apja zokszó nélkül általad közlő meg nem ismert asszonyod gyermekének! – keseredett neki hirtelen.

A barlang bejáratához ballagott, nagyokat szippantott a friss levegőből. Végigsimított arcán. Azok a napok elmélyítették ráncait. Nagyon kellett vigyáznia munka közben kezére, elkalandozó gondolatai miatt. Tudta, bármennyire vérig van sértve, Máriát a legnagyobb csendben, botrány nélkül bocsátja útjára – csak azt a ködösítést emésztette meg nehezen. Annyit sem érdemel, hogy tisztességesen megmondják neki, ki kapart bele előtte a mézes bödönbe? Ez emésztette, reggel, este. Bizonyára éjjel is – dőlt neki a barlang bejáratának – hiszen álmodt látott! Fényes angyalt, aki arra bízta, hogy vegye feleségül Máriát, hiszen akit szíve alatt hord, az a Szentlélektől van, és fiú születik majd tőle, neveztesse Jézusnak – aki megszabadítja a népet bűneitől!

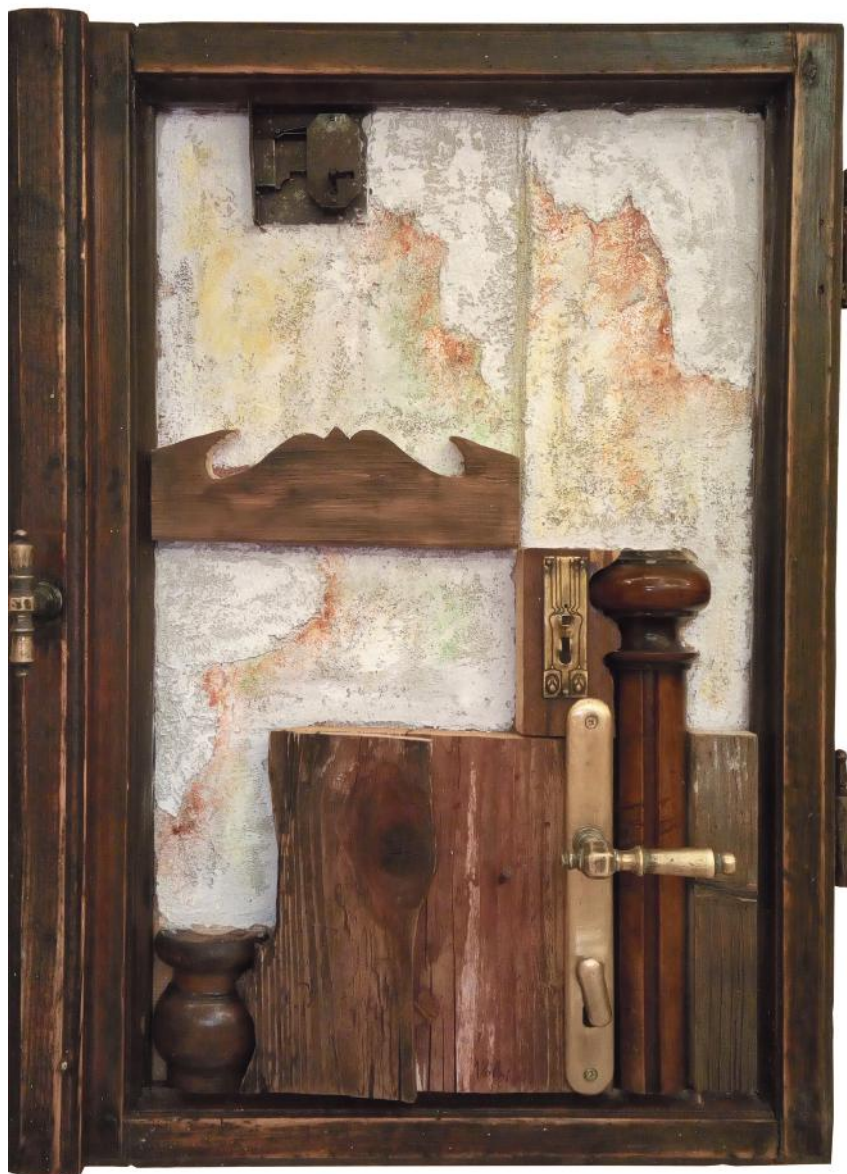
Erős álom volt, minden szóra emlékezett nappal is. A friss szellő sem fújta ki fejéből munkába menet. Hiába dolgozott, hiába elegyedett beszélgetésbe ismerőseivel – csak álma, csak Mária azzal összehangzó szavai jártak körtáncot elméjében. Tudta, ilyen ügyben hiába fordulna bárkihez tanácsért, azzal csupán szégyenét kürtölné világgá. Estelente hangosan fohászott Izrael Istenéhez, segítsen neki jó döntést hozni.

Még itt a barlang bejáratánál állva, utólag sincs fogalma, mi miatt döntött amellett, hogy – józan eszét félretéve – Máriát házába fogadja, jegyesből, asszonyává tegye a világ szemében. Mert egyébként, úgy éltek egymás mellett, miként a testvérek. Talán, mert szerelmesen belé, annyira szeretett volna hinni asszonya ártatlanságában, talán ehhez kötődő hiúságból – nem földi férfi miatt szorult háttérbe – fogadta el a csodás magyarázatot? Amiben a lelke mélyén máig kételkedik – meredt bele röstelkedve a sötétségbe. Megfordult, és ő, az erős férfi, számos munkás irányítója, hosszasan nézve a jászolt, az álmában pihegő Máriát, az ellentétes érzelmektől gyötörve könnyeivel küszködött.

Szíve legmélyéről szakadt fel belőle a sóhajtás. Mintha lehelete erős szél lenne, az újonnan tűzre vetett fahasábokból hirtelen magasra csaptak a lángok, szikraeső röp-ködött. Jaj, nehogy a gyereke essenek! Ugrott volna, de a látványtól nem bírta mozdulni. A barlang levegőjének áramlásától, vagy ki tudja mitől, mintha a jászol felett is lángnyelvek kavarnának, hatalmas árnyjátékot varázsolva a falakra, a kisdéd ruhája pedig úgy ragyogott, mintha belőle jönne a tűz!

A háta mögött többen hangosan álmélkodtak. Megpördült. A barlang bejáratánál csapatnyi pásztor állt (mikor érkezhettek?), akik lenyűgözve a látottaktól, épp térdre ereszkedtek. Felszabadultan kitört belőle a zokogás, és követte példájuk.

2017. Advent

Völgyi János: A múlt töredékei

HORVÁTH ÁBEL

VÁZLAT

röpülsz
felhők nem takarhatnak
elmondunk mindent
szavak nélkül
és úgy szól a történet, hogy
gyönyörű percek évekért
sokféle játék
magamhoz szoktatlak
mint két egymásba csúsztatott szék vagyunk
passzolunk lélekben
passz
ilyesmik
legyetek boldogan
süt a nap
darázs volt az álmaimban
nem bántott
helyes kis állat ez

AKKOR ELSEJÉN BÁNFALVÁN

akkor elsején Bánfalván
nem így képzeltem a mai napot
éjszaka ágyamon némán
telefonom világított

-

mackók mókusok szamarak
színezték évünket
elfűjt a szél gondokat
majd minden újra esős lett

búcsúzunk az őszi csorbán
ajtónkon tél dörömböl
el kell mennem kedves rózsám
aszi és színó bömböl

nevetek és sírok
hasztalan és folyton
nem maradhatok

tovább tovább tovább
előre előre előre
nem tudom mit jelentenek ezek
rábízom a jövőre

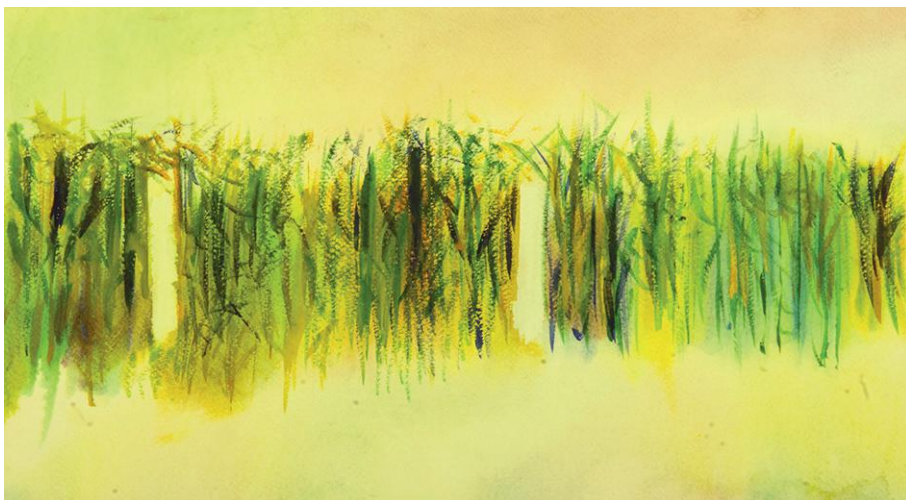
kérlek, majd bocsásd meg
kicsapongó lelkemet
ha most tovább nem lehet
nem lehet nem nem

KÖSZÖNÖM HOGY ITT VOLTÁL

tegnap éjjel hazafelé
égbe magasodott
a kivilágítatlan templomtorony
körülvette csillagok

ma csúszott vágódott a roncs
elhívtak az égiek
tisza szívvel lélekkel
örökre húnnyod szemed

jön ősz tél tavasz nyár
köszönöm hogy itt voltál

Búki Attila: Nádas

HUSZÁR LÁSZLÓ

GYENGÉD ÉBRESZTŐ

felkeltem gyengéden a verset
itt az éjszaka – ne aludj
aranyfonállal szódd körül
ezt a szegény porlepte falut

mert álmodik itt az élet
vágya mint nyál párnára freccsen
kelj fel dallam és ritmus
a tér tágul nincs lehetetlen

a hold fátyolredője rögs arcokon pihen
árad az éjszaka langyos mély folyója
a léten túlról is a való világ üzen
az oszlopon álmában kattant a gólya

az öregasszony felmosóröngy-szürke haja
a fehér lenvásznon újra szőkévé szelídül
a nincstelen karjának hajlata
párnát ölel – most nincsen egyedül

a bokrocska árnyéka ős-dzsungelt játszik
a kutyák mint szabad volt farkasok
palota és viskó mesházzá válik
surrannak soha nem volt állatok

mert most álmodik itt az élet
hozzá az eső altatót dúdolna
alszik egy porlepte kis falu
mintha a holnap nem is volna

felkeltem hát gyengéden a verset
itt az éjszaka – ne aludj
aranyfonállal szőjj körül
minden pusztuló magyar falut

ÍZES MIHÁLY

DUNA

Tükröz, ragyog, keretez az ég.
Az Alföld hatküllős fakerék.
Ha érte nyúlnék, elgurulna.
Külön járkál az ember. Külön a nyugalma.
Úgy vagyok már, hogy nem létezem.
Ez a törött faág a kezem.
A téli folyó milyen beszédes!
Igy hangosabb, hogy csöndesebb az ének.
Talán holnap megérkezem.
Addig ne kérdezz.

Taschner Frigyes: Tavaszi hangulat

JUHÁSZNÉ BÉRCES ANIKÓ

SZARVASBÓGÉS

Éjszaka csendjét
átszeli hangja,
öblös e bógés,
harcra hívás,

győzelem által
párra találni
büszke bikának
nagy kihívás.

Rengeteg alján
harsan a válasz,
torka szakadtán
retten az éj,

nyolc pata dobban,
jöjjön a párharc,
csattan az agancs,
súlyos a tét.

Megremeg ég, föld,
hold szeme tágul,
bátor a küzdő
egyelőre:

Fejkoronámnak
számos a töre,
meglásd, legyőzlek,
érzem előre.

KERÉK IMRE MŰFORDÍTÁSAI

JOHANN WOLFGANG GOETHE

VÁNDOR ÉJI DALA

Mély csönd üli meg
A csúcsokat.
Szellőcske libeg,
Fönnakad
Erdei fák lomb-terebélyén.
Várj, nemsokára.

RÓMAI ELÉGIÁK

III.

Csak sose bánd, hogy szűzi testedet oly hamar adtad!
kedvesem, én sohasem kárhoztalak ezért.
Ámor oly sokféle nyilat hordoz tegezében:
egyik csak súrol, s mérgét évekig is
érzi a szív: másik frissen készül, kihegyezve,
s míg testedbe hatol, lángol eredben a vér.
Istenek, istennők ha szerettek a régi világban,
gyorsan a vágy ébredt, gyorsabb volt a gyönyör.
Gondold meg, mikor Anchiszész szerelemre-valóként
tetszett Vénusznak, ez habozott-e soká?
Luna ha nem siet Endymiont csókolni, helyette
Auróra rohant volna kelteni őt,
Herót vágyta Leander, s vetve magát sebes árba,
kedvese csókjáért szelte a vad habokat.
Rhea Silvia a Tiberis partján sétált egyedül és
Mars isten rátört, s így nemzett fiakat.
A latin ikeknek farkas-szuka volt nevelőjük,
s úrnőjét, Rómát, tiszteli mind a világ.

KISS DÁVID

CSALÁDFAKUTATÁS

1.
Vacsora után
hársfateát főztünk
a Mamával,
hogy megidézzük
az éjszakát,
amikor utoljára
az anyanyelvén álmódott,
és a falut,
ahol mindenkinek
volt valami különös neve,

ennyit jelentett nekik
az önmegvalósítás:
ha túléltek
a gyermekaszályt
és a tüdőgümőkórt,
állandó jelzöt kaptak
egy kiadatlan
hőskölteményben.

Később a Papa is kinézett
a konyhába,
hogy letörölje az asztalon hagyott
morzsákat,
és a mélyhűtőből elővegye
a marhahúst:

a holnapi ebédért legalább
még tehetünk valamit.

2.
A bulvárlapok szerint aznap
szuperhold volt
– bekapcsolva hagytam
a laptopom,
és az arcomba világított
a fénye –
nem találtam a helyem
a magam alá gyűrt
domborzati térképen.

Odakint a konyhában
olvadni kezdett a lábszár,
és a mosogatóba zuhanó cseppek
felugró értesítéseként
visszhangozták a fejemben,

hogy egy archivált oldalon
ismerősnek jelöltek a halottak,
és hajnalra közös idővonalba
rendeződtek az emlékeink.

3.
Mellettük
csak meddő vesszőként
meredtem

a családfán. Nem sokon múlt,
hogy bejegyezzem magam
egy lezárt anyakönyvbe,
de lement a hold,

és az olvadó húslé ritmusa
elaltatott.

DEKOLONIZÁCIÓ

Már jóval előttem felfedeztek –
de hiába jártak feléd más kalandorok,
én hódítani érkeztem:
egészen birtokba vettelek.

Imádtál, ahogy vad gyermeke imádja
tengerről jött istenét –
és én elhoztam neked a civilizációt,
féltn szerettelek.

Egymás foglyaivá váltunk:
kiélveztem a luxust, amit adtál,
javaid függővé tetted,
és te is ragaszkodtál hozzám,
mert a közös lét kényelmes volt.

Egyenlővé váltak az erőviszonyok.

Vitás kérdések merültek fel köztünk,
területi és autonómia-igények,
fogytán volt egymás iránt a türelem.
Végül egy napon fellázdadtál
és kivívtad a teljes függetlenséget.

Te és én egykor birodalmat alkottunk,
együtt hegemón urai voltunk a világnak.
Most egyikünknek sem jó igazán.
Hiányt szenvedünk egymásból:

látszólagos eufóriád mögött
kegyetlen válságok tombolnak,
engem meg felőröl a büntudat –
kompenzálók is rendesen.

INTERMEZZO

(Hommage á Puccini et notre amour)

Még nincsen vége:
ez csak intermezzo,
két felvonás közt
az átmeneti állapot.
Mi nem haltunk meg,
csak a mester,
és a mű is tovább él
általunk,

mert a záróhangokon túl,
egy messzi-messzi,
másik világban
folytatódik a háború:
mint kettőscsillagokat
a tömegvonzás,
összeláncol bennünket
a zene,
míg egymásba zuhanunk,
hogy a belőlünk születő
semiben
együtt tűnjünk el végül
csendben,
de fényesen.

„kell lenni, mert van valahol
van egy vers
van egy versed még valahol”
(Keresztes József)

Z ÚR ÉS AZ ÖREG ANGYAL.

Öregszik. Lassan felelnie kellene, hogy megérte-e: emberi életre vágyva kilépni az angyallétből.

Kezét imára kulcsolja. Öreg, májfoltos, görcsös, csontos kéz, kidudorodó kékes erek borítják. Szétnyitja összekulcsolt kezeit. Tenyerén az emberi élet lenyomata.

Hátán érzi apró, csontos szárnyait. Tollai nincsenek már, csak a váz maradt, rászáradt, ráncos, öreg bőrrrel borítva. Ez is most nőtt rá vissza, hogy újra angyalnak készül, oda tart, ahonnan jött.

Mielőtt leszületett, gyönyörű, hatalmas, könnyű párszárnyai voltak. Egyetlen parányi mozdulattal is hatalmas tereken volt képes átszárnyalni pillanatok alatt. Szabadon mozgott térben és időben.

Üvöltve csúszott át az utolsó alagúton. Szárnyait elvették, úgy érkezett, ahogyan majd távozik.

Gyűjtögetni kezdett, vágyain szárnyalt tovább. Megtanult járni, beszélni, emberként viselkedni, és lassan teljesen elfelejtette honnan jött. Néha álmában képek villannak be, lebeg a létben.

Emberként, testi szükségletei irányították. Már anyja hasában megismerte azokat. Életképes anyagi testet kellett növesztenie, adott idő alatt. Ez később is így maradt, mert az emberi lét véges. Mindenre szabott idő van. Ő is végigjátszotta szerepét, és most az utolsó felvonás előtt magára maradt.

Megmozdul. Érzi, hogy a szögesdrót a húsába mar. Nem tudja, hogy valóban szögesdrót fészken ül, vagy csak gondolata játszik vele. Az érzés valóságosnak tűnik, igazi fájdalomnak, mint amikor az öreg bükkfának dőlve megérezte a benne áramló életet. Vagy, amikor egy világegyetemről szóló filmben belenézhett Isten szemébe. Mert Ő tudja, hogy Isten van, csak hagyja, hogy az emberek játszanak ezen a kicsinyke földi játszótéren.

Imára kulcsolja kezét. Tekintete könnyörgővé válik. – Kérlek! – buggyan ki száján hirtelen, hangosan. Elszégyelli magát. Te tudod! – mondja. Azután alázatosan lehajtja a fejét.

Lemászik a szögesdrót fészekről, és elindul, hogy kivigye sétálni a kutyát. Útközben két barátjára gondol, akik hasonló fészken ülnek. Maguknak rakták, mert a fészünköt magunk rakjuk össze, felmászni, lemászni is csak egyedül tudunk róla. Segíteni nem tud senki. Sem család, sem barát.

Csak magunk tudunk elindulni, ha eszünkbe jut, hogy van még valahol egy vers nekünk.

Addig nem felel, nem tud felelni arra, hogy milyen volt embernek lenni, míg meg nem találja azt az utolsó verset.

Z úr felébred, megmozdul. Érzi, hogy megböki valami. Odanyúl. A szemüvege fém nyele az, lecsúszott róla a műanyag, azért szúrta meg, mert ráfeküdt. Fura álma volt, angyalokról. Biztosan az Öreg angyal szobor miatt. Egy gondolat megmaradt benne.

Ülünk szögesdrót fészünkön: várunk arra az utolsó versre...

Z ÚR ÉS AZ ÉJSZAKA HANGJAI

Z úr teste összerándult, amikor a tehervonat átrobogott rajtuk. Az éjszaka csöndje felrobbant és elenyészett. Menedékül kedvese hónaljába dugta az orrát, ott szuszogott, várva azt a nyugtató sóhajt, amire éppen nagyon nagy szüksége volt, s íme meg is kapta:

- Mi baj drágám?
- Semmi, semmi, csak egy vonat gázolt át rajtunk.
- Ne is törődj vele, én már megszoktam. Becsukom az erkélyajtót.

Kedvese kikászálódott az ágyból, s egy lemerülő félben lévő elemlámpa gyatra fényénél matatva, kizárta az alkalmatlan zajokat. Bekapcsolta a ventilátort, annak duruzsolása mellett karolta át párját.

Z úr lelkében még a vonat dübörgött, számolhatóan zökkenve minden kocsinál. Kezével beóvakodott kedvese hálóinge alá, s annak párnás hasát simogatva keresett megnyugvást.

A következő vonat már alattomosabban tört be meghitt hajlékukba. Alig lehetett érzékelni, csak tudta a lelkük, hogy odakint valami szörnyű nagy erő reszketteti meg nyugalmukat.

Sátáni hörgések, ártatlanok sikolyai szálltak fel a hetedik emeleti lakásba, mintha csak az ég lenne alattuk–felettük, s nem beton mindenütt.

Ezek csak hangok...viggasztalta magát Z úr, de ha nem érezte volna maga mellett kedvese testét, talán fölzaklatta volna az agresszióknak ez a mocskos sűrítőménye, amit még sohasem tapasztalt.

Volt már olyan helyen, ahol a negyedik emeleti lakásban megremegett az ágy, ha metró haladt az alagútban, mélyen alattuk. Valahogyan az mégsem volt ennyire valószínűságon és emberfeletten gonoszúsággal átítatva. Csak az ágy remegett, azután már az sem. Egy zavaró pillanat volt csupán, amire először megébred az ember gyereke, másodjára azonban észre sem veszi.

Vonatok, autók, erejüket fitogtató motorok gázoltak át az ablak s az erkélyajtó üvegén. Egész éjjel hörögtek, sikoltoztak, s Z úr teste-lelke minden alkalommal meg-megrándult.

A kis zalai faluba képzelettel magát, frissen vágott lucerna s a szekeret nagy nyugalommal húzó tehenek illatát érzi. Ringatózó rakományon hanyatt fekvő lassan elhaladó eperfák lombját, s a sötétedő égbolton felgyúló csillagokat bámulja. Kicsiny kivájt tökből apró meztelen egerek fekszenek mellette, akiket egy barázdában talált, s viszi haza, hogy fölnevelje őket. Petróleum lámpa fényénél issza a frissen fejt, még meleg tejet, karaj házikenyer mellé. Az esti harangszót a kovácsműhelyből kihallatszó ritmusra kongó hangok díszítik, hazatérő gulya kolompja, s a paták sűrű dobbanásának kíséretében.

Így álmodja át magát az éjszakán, s ébred az első hajnali fényre, mint mindig. Kióvakodik a konyhába, kávét főz magának. Amilyen halkan csak teheti, kilép a kicsiny erkélyre, az első korty kávé s a cigaretta meghittsége feledteti az éjszaka megpróbáltatásait. Lenéz az alatta lassan induló forgalomra, s meglepetten tapasztalja, hogy a sátáni hangok egyszerű gépzajjá szelídülnek idekint. Meglehet csak a tér, a mozgás, a város jelenléte teszi elviselhetővé azokat, mert így együtt azonos hangsúlyt kapnak.

Álmodozása a falusi alkonyról értelmét veszti, s ennek a világnak igen kicsi részeként fogadja el a valóságot, ami mindannyiuknak adatott. Az illatokat, a kovácsműhely kongását, a szűnyogok döngését mégis jelenvalónak érzékeli, tudva azt, hogy koránál fogva egyre inkább előtörnek a gyerekkori emlékek. Megelégedetten veszi tudomásul, hogy neki, az ő korosztályának még van mire emlékeznie: egy olyan világra, mely a történelem folyamán alig változott, s amikor az időt még nem sürgette senki.

Az unokák, a fiatalok, de a már nem is annyira fiatalok elmerülnek egy pörgő, nem létező világban. Már nincsenek emlékeik sem, hiszen azokat megőrkítik, s azonnal el is felejtik azzal a biztos tudattal, hogy ha szükségük lesz rá, majd előkeresik valamelyik elektronikus tárhelyről.

Z úr ezt úgy képzei el, hogy az emlékeket egy dobozba hajtják, s egy gombnyomással ráborítják annak fedelét. A kukásautó azután elnyeli, a szeméttelenen majd lebomlik, eltűnik. Modern guberálók jó pénzért ezt-azt még elő tudnak keresni innen, de az idő már messze jár, ahogyan a haszon korbácsa mind egyre hajtja maga előtt.

Megnyílik az erkély ajtó, kedvese hajol át rajta, s szelíden megjegyzi:

– Már megint bagózol...

Z úr nem dugja háta mögé a cigarettát, csak elpirul szégyenében, mert az asszony-nak igaza van. Nem kéne bagózni. Valahogyan a reggel meghittségéhez hozzá tartozik a kávé s a cigaretta füstje.

– Nézd csak! Mintha esett volna az éjjel! – próbálja másra terelni a szót.

– Arra a pocsolyára gondolsz a ház sarkánál? A vizet egy házbéli öregasszony önti az aszfalt mélyedésébe kedvenc galambjainak. Sajnos nem esett.

Z úr kiballag a fürdőszobába, jó alaposan mossa a fogát, hogy enyhítse a cigaretta szagát.

Kedvese már reggelihez terít, de Z úr kiköveteli a reggeli ölelést. Nem is igaz, nem kellett követelni. Egymáshoz simuló testük, összefonódó tekintetük őszinte reggeli imádság.

Z ÚR LÁTOGATÁSA A MENNYORSZÁGBAN

Z úr tejoltó galajt szedett éppen kedvesének a homoki réten, amikor észrevette a buborékot. Nincs rá jobb szó, egy körülbelül három méter magas gömbszerű képződményt vett észre, mely teljesen átlátszó volt, de felületén megcsillan a délutáni napfény. Kutyája félbeszakította száguldását, morrantott egy rövidet, óvakodva megközelítette, kinyújtott nyakkal megszaglászta, s csak miután orra a buborék belsejébe került, akkor hőkölt vissza, s kezdett el veszettül ugatni. Z úr hiába csitította, ő csak mondta a magáét. A buboréknak nem volt súlya, még a fűszálak se hajoltak meg alatta. Mintha átjárnák, de semmilyen sérülést nem okoztak. Nem volt hangja sem, csak úgy volt, valóban, mint egy jelenség, talán nem is volt ott, akár ha egy megtestesült gondolat lenne.

Z úr megérintette, de az ő keze is átjárta a felszínt. Engedve kíváncsiságának, egész testével belépett a buborékba. Lába ugyanúgy borzolta a fűszálakat, mint rendszeren, s hatalmába kerítette valamiféle megmagyarázhatatlanul jó érzés. Érzékelte, hogy most máshol van, mint néhány pillanat előtt, ledőlt hát a fűre, s nézte a csillogó eget maga fölött. A nap elhomályosult, csak a belső fény lett egyre erősebb, szinte már vakító. Füttyentett kutyájának, aki abbahagyta az ugatást, s békésen, ahogyan evés után szokta, nagy szusszanással leheveredett melléje. Z urat egyáltalán nem érdekelte, hogy mi lehet az a valami, amiben most helyet foglalt: egyszerűen jó volt itt lenni.

A buborék mennyezete mintha megnyílt volna, s föltárult az égbolt, de sokkal mélyebben, kékebben és fehérebben, mint amit a réten jártában látott. Felhők gomolyogtak fölötte szokatlan sebességgel és erővel, s valahol, talán kicsit jobbra, egy fényes, mély kürtő jelent meg. Annyira gyönyörű volt ez a látvány, hogy észre sem vette, hogy eltávolodtak a földtől. Nem csodálkozott ezen sem, csak tudomásul vette, s lenézve csodálta az egyre jobban föltáruló Földet: otthonát, azt az otthont, amit sohasem akart volna elhagyni. Most sem akarta, amin nem csodálkozott csak megesett vele ez a csoda. Olyan érzése volt, hogy ő irányítja a buborékot, ezért a fénylő kürtő felé igazította, amelyben hamarosan elmerült. Időtlen s érzékelhetetlen száguldásba kezdtek. Nem volt ennek a mozgásnak sebessége, de sejteni lehetett, hogy helyet változtatnak, valahogy úgy, mint mikor a fölkapcsolt lámpa fénye megjelenik a falon. Z úr időérzéke megszűnt, a tér végtelenre tágult, de valahogy olyan érzése támadt, hogy közelednek valamihez, amit csak sejteni lehet. Mellette fekvő kutyája volt az egyetlen jel, ami a valóságra utalt, s amikor ő szagatott sóhajt hallatott, akkor lett bizonyos abban, hogy nem álmodik.

Úgy érkeztek meg a HELY-re, ahogyan elindultak: észrevétlen, mégis valóságosan. Fehér leveleket borzolt a szél, fehér virágok szirmai bomlottak éppen, apró kis bogarak járták pörge táncukat körülöttük. A szél, melynek sem illata, sem pedig ereje nem volt, – amolyan megtestesült jó érzésnek tetszett –, fölkapta őket, s repültek a csillogóan fehér lankák fölött. A távolban föltűnt egy város, tiszta fehérben, gömb gömb hátán emeletes házakkal, kör alakú terekkel. Megszámlálhatatlan áttetsző kisebb nagyobb gömb cikázott a házak között, a házakon belül, azokon keresztül. Mintha cél nélkül tennék ezt, s úgy is lett volna, ha egyik másik meg nem áll, ahogyan ők is. Ki sem kellett szállniuk, mert a buborékok rendszere egyszerre volt nyitott és zárt, de egyik kellemesebb volt, mint a másik. Hétköznapi ruhás emberek s különböző fajtájú, színű és méretű kutyák jöttek-mentek, reggeli, vagy esti sétájukat végezve. Egy idősebb hölgy odaszólt nekik:

– Hát megjöttek?

– Megjöttünk? – kérdezett vissza Z úr, mert egészen tanácstalan volt kettejük, s a HELY valóságát illetően.

– Jobban meg se jöhettek volna! – válaszolta mosolyogva az idős hölgy.

– Nálunk ez már csak így van. Egyesek megérkeznek, mások elmennek haza, kutyájukkal együtt. Mert talán tapasztalta, hogy itt mindenkinek van kutyája. Más buborékokban papagájuk van az embereknek, megint másutt egy cserép virágjuk, és így tovább, a végtelenségig. Én már, ki tudja, mióta itt vagyok, de eddig még nem sikerült a végire jánom, ki mindenki, ki vagy mi miféle társsal van itt, de ez nem is fontos: a TÁRS a fontos. Valahogyan így találták ki ezt a HELYET. Ne kérdezze, hogy ki, vagy kik találták ki ezt az egészet, de higgye el, ennél jobb hely nincs sehol. Nem is értem, miért vágyik el valaki innen, ahol minden tökéletes. Nincs étel, nincs hulladék, nincs

piszok, – mintha a semmiben léteznénk. Mondhatom nagyon élvezetes. Látja, a kutyák megszagolják egymást, de nem bántja egyik sem a másikat. Mi emberek se tesszük, mert nincs miért. Egyetlen kellemetlen dolog van az egészben, hogy a környezetünkben minden fehér és csöndes, és: – ha-ha-ha –, semmibe és senkibe nem lehet belekötni. Talán ezt elégelek meg néhányan. A fehérséget és a csöndet meg lehet szokni, de mi ez a csöppnyi hátrány, az összes előnyhöz képest. Én nem is vágyom el innen. Búcsúzóul mondhatnám, hogy „Szép napot!”, de itt minden nap szép, annyira szép, hogy szinte fáj. Azért hát nézzenek körül, mielőtt eldöntik: maradnak, vagy mennek.

Az idős hölgy kacéran hátra tekintve, fölvetett fejjel tovább ballagott, hátsóját kacéran billegető fehér pincsijével.

Z úr egyszerűen nem tudta elképzelni, mi az, amit megnézhetnének-megtapasztalhatnának itt. A SEMMI vette körül őket, de ez egy igen tartalmas SEMMI volt, teli jó érzéssel, boldogsággal, időtlenséggel, ahol semmi sem történik, mégsem unatkozik senki. Ahol csak igen ritkán szólal meg valaki, de akkor se mond semmit, még annyit se, hogy „Jó napot!” Az idős hölgy szavai is csak az újonnan jötteknek szólt, amolyan eligazításféleként, ami talán mindenkinek feladata a jövővények fogadásakor.

Az egymáson átható, egymásba olvadó buborékok nem alkottak rendszert, mert valóban mindegyik más volt a társas viszonyok tekintetében. Z úr egy idő után már nem jegyezte meg, hogy ki kivel, mivel léteznek együtt. Valóban végtelennek tűnő változatosságot tapasztalt. Csak reménykedett, de végül is alaptalanul, hogy valaki, vagy valami, az ő valódi társával: szerelmével, fiával-lányával, friss hajtásával, magoncával egyetemben „teszi a dolgát” – már ha ez a boldog létezés adhatott volna akármilyen elvégzendő feladatot egyáltalán.

Elszomorodott volna ezen, ha a lényét eluraló JÓ ÉRZÉS lehetővé tette volna, de ilyesmi egyszerűen nem létezett, mert a HELY nem volt alkalmas ilyesmire. Nem volt mit nem szeretni, nem volt mivel egyet nem érteni. Minden dolog egy megvalósult gondolat volt, bármire is gondolt volna. Nem volt az oknak okozata, nem volt tett, a szó valódi értelmében, mégis minden „működött”, mintegy akaratlanul.

Z úr nem találta helyét ezen a HELYEN. Kutyája is céltalanul téblábolt, szagot keresve, vagy valamit, amit kergetni lehetne csak úgy, a móka kedvéért. A fehérség mindkettőjük lelkét eluralta oly annyira, hogy az már valóban nem volt több JÓ ÉRZÉSNÉL, s igen távol állott attól, amit boldogságnak hívunk.

Z úrnak esze ágában sem volt a „boldogságot” keresni. Kíváncsisága is mérsékelt, inkább érdeklődésszerű volt. Mindenben gyönyörködhetett, ami körül,- vagy inkább birtokba- vette egész lényét. A csodálkozásnak sem volt értelme, mert minden csodálatosan tiszta és persze csodálatos volt.

Z úr azon kapta magát, hogy már nem kíváncsi semmire, mert olyan mélyen elmerült az őt körülvevő legbensőbb belsejében, a lelkében jelenlévő valamiben, hogy lassan feloldódni vágyott ebben a közegben. Kutyájának vagy kifinomultabb érzékei, vagy nagyobb realitás érzéke volt, mert időről időre megtorpant, s csak unszolásnak engedve lépett tovább, akkor sem sokat, inkább tessék-lássék, ember társa kérésének engedelmeskedve, de minden meggyőződés nélkül.

Valami történhetett közben, mert Z úr és kutyája valaminek a végére ért... Talán a JÓ ÉRZÉS fogyott el körülöttük, vagy valóban véges valamibe keveredtek. Z úr körbenézett, de nem látott semmit. A gyönyörű felhők eltűntek, a fényes kürtő is erre a sorsra jutott, a kutyások, papagájosok, virágcserepesek semmivé váltak. Akár ha szik-

lameredélyen lennének, mely húzza, vonzza őket a mélybe, már érezték is a zuhanást. Egyáltalán nem féltek a következményektől, sőt, szinte élvezték a száguldást.

A rétre érve keresték a buborékot, de nem volt sehol. Z úr kutyája fölemelt fejfel belesóhajtott a levegőbe, a nyárfák felé indult, egyre gyorsuló ügetéssel, majd vágtaival.

Szép agancsú, erős szarvasbika lépett ki a lombok közül, s komótosan ügetett át a réten, megfelelő távolságot tartva kutyától.

Z úr megkereste a tejló galaj csokrot, mit buborékba szállása előtt letett a fűbe. Elgondolkodott, hogy vajon valóban ott volt e az a jelenség?

Hogyan is láthatta volna helyét egy gondolatnak, mely elszállt, a jó érzéssel együtt. Hogy mégis történhetett valami, azt csak érezte, s mert nem tudott ezzel a (jó) érzéssel mit kezdeni, hümmentett, és tovább szedegette a galajt kedvesének.

Z ÚR TALÁLKOZÁSA A SZENTLÉLEKKEL.

Amikor Z úr megérkezett a kórház azon osztályára, mely neki rendeltetett, már nagyüzem volt. Vérmintákat toltak kerek zsúrkocsin, - nem ám villásreggeliket-, pelenkát cseréltek magatehetetlen bábokon, különböző árnyalatú sárga tartalommal megtelt műanyagzacskókat cseréltek lappadtan üresekre, vérnyomásmérő zümmögött. Az ápolók kérdéseire fájdalmas, vagy teljesen érthetetlen nyögések érkeztek válaszul, nyakba akasztott fonendoszkóppal orvosok vonultak értekezletre. Z úrral senki sem törődött egy darabig, azután felgyorsultak az események, - ha egyáltalán eseményeknek lehet nevezni azokat a történéseket, melyeket az emberszerelde produkál. Z urat betelerelték egy szobába, ahol három ágy volt, középen az övé. A másik kettőn számára életjeleket alig adó két csomag feküdt: az egyiket (ki tudja miért?) leszíjazzták, a másiktól különböző csövek lógtak ki, fölösleges testnedvei elvezetésére, miket tasakokba gyűjtöttek, hátha jó lesz még valamire... Nagyon kedves és dekoratív nővérke kísérletezett Z úr egyik-másik vénájával, hogy csövecskét helyezzen el benne, de vagy mellément, vagy a vér nem jött, hát feladta. Hívta a kolléganőjét, aki szerinte az ajtóból célozva belé röpíti. Hát nem így történt, mert csak a negyedik próbálkozásra sikerült neki is. A kipukkant vénák ingyenes tetkóival díszített jobb alsó karjában végül helyére lelt a kórházi lét rekvizituma: a BRANÜL. Nemsokára jött egy fiatalember, aláíratott vele egy nyilatkozatot, mely szerint hagyja magát megmenteni, még azon az áron is, ha belepusztul. Léghőszűrt szobában várakoztatták, majd római jelmezbe öltözött fölfeküdt egy ágyszerű dobogóra, mint valami színpadra, ahol előadhatja „Fingócska” c. magánszámát. Miközben a kutyalélek rejtelméről értekezett az asszisztenssel, valamiféle kábítószer nyomtak belé, mitől elméletileg vigyorgásra kellett volna vennie a figurát, ám amikor a csögregény elmerült benne, a pokol kínjai ébresztették a VALÓ-SÁGRA. Miután sok kicsi polipot kivarázsolnak belőle, ágyához vitték, s némi nyugalomra lelt. A jobb oldali ágyban új kolléga feküdt, csövek nélkül, fiatalosan. A reggeli csomagot elvitték, sejtethetően a prospektúrára. Hajnali három óta nem evett, nem ivott, csak azt a béltisztító borzalmat, abból viszont elég sokat, nem aludt, komfortérzete így mínuszba ment át. Megpróbált fölállni, és sikerült! Elindult hát s mert a zárt osztály ajtaját nyitva találta, kiosont a folyosóra, onnan az udvarra. Lesz ami lesz, ő bizony megeszik valami finomat a büfében! Így esett Z úr találkozása egy gesztenyész kockával, amit azonmód felfalt, de hogy bűneit öregbítse, egy csokis kapucsínót küldött utána.

Evett, ivott volna többet is, de valami azt súgta, annak nem lenne jó vége. Egy alkalmas, ember nem járta zugban elszívott egy cigarettát, ily módon állítva helyre lelki békéjét.

Visszatérve kijelölt helyére, megpróbált egy kicsit elnyugodni. Bal oldali szomszédja, a leszíjazott csomag most már igen hangosan haldoklott, beszélt valakihez, talán a Jóistennél keresett némi protekciót, hogy tisztító tűzből engednének valami kis időt, rózsafüzér ellenében. Az biztos, hogy készülődése a másvilágra nem dobta föl Z úr hangulatát, mert hol volt már a gesztenyés kocka, kávé s cigi? Fordult jobbra, s balra de mert mindkét fülére egyformán jól hallott, nem tudta kiszűrni elméjéből ezeket a kísérteties hangokat. Feladván a harcot, kiballagott az előtérbe, ahol valaki már bekapcsolta a tv-t. Este tízig nézte a Majkákokat, meg a Mónikákokat vagy miket, olvassgatta a Kiskegyed c. magasröptű orgánusot, kiokosodva olyan dolgokat illetően, mint narancsbőr, műkőröm, xy és vzzs orgazmusa, extrasütik csalánból meg csigahájból, – hát egyből meglett a nagydoktorija!

Akkor már olyan álmos volt, hogy a hangokat valami tompa szűrőn át hallotta, a fényeknek elveszett az árnyéka. Újabb próbát tett, vajon el tud e aludni ebben a búcsú szimfóniában, amit a lekötözött csomag produkált. Szegény teljesen élő szomszédja mereven nézte a plafont, és némán káromkodott. Lassú szájmozgása volt utolsó emléke Z úrnak ezen az éjszakán. Néha ugyan fölriadt egy-egy fortissimora, de azonnal el is merült álmaiban, hogy folytatni tudja azokat. Ehhez különös tehetsége volt.

Reggel a szokásos zsúrkocsidübörgést csak ágyak surrogó neszezése szakította meg, ahogyan az éjszakai termést, – egymás után két halottat –, nagy diszkrécióval kitoltak két szomszédos kórteremből. Vele szemben sorstársa üldögélt az előtérben feleségével, meghitt kézfogásban. Jött az orvosa, hozta a zárójelentését, s távozott.

Z úr meg csak tovább üdögelt, úgy két órán keresztül, tv nélkül, s a szakirodalomra (Kiskegyed) rá sem hederítve. Megelégetve ezt a terméketlen időtöltést, gondolta megkeresi orvosát. Az osztályirodán fölvilágosították, hogy a doktornő csak jövő szerdán jön megint, majd a főorvos úr aláírja a papírját. Így aztán Z úr egy hétig üdögelt volna étlen-szomjan, ha nem próbálkozik, mert ugye az egy napos sebészethez nem jár reggeli...

Kileste, mikor nyitják az ajtót, s kisurrant kávé-cigi-gesztenyés kocka után vágyva. Az utóbbi nem jött össze, mert a büfében csak szendvicsek voltak. A másik két narkotikummal feltöltődve megállt az osztály zárt ajtaja előtt, s lesett befelé, hátha jár arra valaki. Meglátta azt az irodistát, akivel beszélt, kezében papírlap. Először szerényen, majd határozottan kopogott az ajtón, mely kinyílt, s megkapta az elbocsájtó szép üzenetet aláírva, hogy bizonyos megszorításokkal egy darabig életben maradhat. Na, azért meg kell várni a szövettani eredményt, mert ugye ezeknél a polipoknál sosem lehessen tudni...

Kies odujába megtérvén először kutyájával beszélte meg a történeteket. Simogatta csitítgatta, nehogy a viszontlátás örömeiben fölgorjjon rá.

Megszólalt a telefon: régi barátja hívta hozzájuk, hogy egy táblácskát erősítene föl a birtokuk határán álló kökeresztre. Megbeszélték, hogy másnap szerét ejtik a dolognak, valójában csak két nap múlva került rá sor.

Alkohol által erősen motivált jóember nyírta a füvet, amikor megérkezett a birtokhoz. Többféle módon próbálkozott, hogy megnyissa a kaput, s mert a fűnyíró jóember nem engedte be, telefonált, s mit tesz Isten, sikerrel járt. Három kutya ugrált az autó körül, s mert nem akarta, hogy bajuk essen, lassan döcögve ért a házhoz.

Jóleső ölelést váltottak, majd konzultáltak a tábla fölhelyezésének módjáról. Kapott egy korty pálinkát, – inkább kiprovokálta, mert hogy autóval volt. A belsejében lezajlott matatás után azonban mindenre vágyott, ami tilos.

A három kutya közül az egyik, szép darab komondor szuka, valahogyan mindig úgy helyezkedett, hogy testük összeérjen. Régi és sosem múló szerelem volt ez. Ahhoz hasonló, mint mikor a férfi belenéz egy nő szemébe, s mintha tükröt tartanának elé, amikor pedig megöleli, valamiféle energia áramlik közöttük, ami beburkolja, magába olvasztja őket. Ugyanezt érezte, mikor a kutya nekidőlt, s várta a nem is késlekedő simogatást, fülgyurkálást.

Z úrnak elakadt a szava. Gondjai voltak a Szentlélekkel, mi is az valójában, mi az hogy hárman vannak egyben, – egyszerűen nem értette. Most végre megvilágosodott. Szavak nélkül, egy kutya érintésében megtapasztalta, ami lehet energia, semmi-revaló jó érzés, amolyan VALAMI. Fölrémlett benne a salgói erdő egy öreg bükkfája, akit mindig megölelt, ha arra járt, s nála érezte először ezt az áramló erőt. Akkoriban nem is csodálkozott, magyarázatot sem keresett, de most, hogy egy kutyával ugyanazt élte át, megerősödött benne a felismerés, hogy ez nem lehet más, mint a Szentlélek: Isten megnyilvánuló ereje, mit nem lehet jól meghatározni, mert amikor átéli az ember, nincs szükség magyarázatra.

Z úr minden baját, az őt ért vegzatúrát, módosult tudatállapotban tette a dolgát, mert a táblácska helyére került: jól mutatott. Kapott egy finom ebédet, csomagoltak neki pálinkát, mézet, maradék rántott halat. Így engedték útjára, Szentlélekkel feltöltve és a finomságokkal teli nájlonszatyorról.

Szepes Péter: Taródi vár

RAKOVSZKY ZSUZSA

HÁROM KÉP A VÁROS TÖRTÉNETÉBŐL

Ládák

... Sose felejtem el
tizenöt lehettem vagy már tizenhat?
Akkoriban én tartottam a frontot
a kisboltban – apám a fronton,
anyámat a köszvény ágyhoz szegezte:
„Elboldogulsz, fiam,
ahogy én is a te korodban!
Úgyszincs túl sok vásárlónk mostanában...”
Tényleg elboldogultam, éppen csak hazamenni,
azt nem szerettem: végig a sötét
utcán, közben az egész faluban szólt
a rádió, az összes ablakokból
az a kiszámított,
nevetséges és hátborzongató
örjöngés dőlt – nem értettem, de félttem,
futólépésben siettem haza
a városba. A ládák
ott voltak, már nem is tudom, mióta
az udvaron, kipakoltuk belőlük
a nulláslisztet, pótkávét, a krumplit,
már nem tudom, mért őrizgettük őket,
mit akartunk velük,
újra felhasználni, vagy eltüzelni,
aztán egyszer csak nem voltak sehol.
„Tóth úr, nem látta, kérem,
hová lettek a ládák?”
A szomszédunk, magányos öregember,
a hullott almát szedte össze éppen
a kertjében, nem válaszolt, csak
a vállát vonogatta, és mosolygott
egy kicsit gúnyosan, sokat tudó mosollyal.
Aztán két nappal később,
amikor úgy hat óra tájban
mentem hazafelé – sötétedett,
az ablakok csukva (október vagy november,
nyirkos, hűvös idő volt) már ott jártam a dombnál,
ahol kanyarodik az út, és így először
a hangot hallottam meg – nem, nem azt,
amelyiket máskor a rádióból,

egy pillanatra azt hittem pedig, de
nem az volt, csak az önmagát
hergelő düh emelkedő spirálja
az volt hasonló –, majd fordult az út,
és akkor hirtelen
megláttam a sötét domb hátterén
a lángbetűket. Már nem is tudom,
tíz, húsz vagy ötven lángoló alakzat,
nem betű volt persze: az az idom,
amit akkoriban már
sűrűn lehetett látni krétával fölfirkantva
a házfalakra itt-ott, újságban vagy plakáton,
de most tűzből volt és a levegőben
látszott lebegni – mintha egy kéz
az esti ég falára írta volna,
mint a Mene tekelt – aztán közelebb értem,
és láttam már, nem égi jel, dehogy,
csak mint a töklámpás...mindenesetre
nagy munka lehetett kifűrészelni harminc –
vagy inkább ötven láda oldalát.
S láttam a lángfényben az arcokat:
azok az ismerős,
gondoktól elnyűtt, korán ráncos arcok!
Esdeklők: „Elsején meghozom...”
Mosolygóság: „Hogy megnőtt ez a kislány!” –
De most valamilyen feszült és megdicsőült
figyelem ült rajtuk: mint akik végre megtalálták
minden szenvedés magyarázatát,
a kulcsot a tulajdon életükhöz,
hogyan szegénység, betegség,
részeses férj, korán elfonnyadt asszony,
adósság, tűz, fagy, árvíz,
vízfejű csecsemő – mindezek nem az élet
természetes velejárói, eltűrendő
bajok, viselendő keresztetek,
hanem okuk van, megnevezhető,
emberi arcot viselő okuk,
hatalmas és erős, de hogyha összefognak –
„Azok ott a mi ládáink” – Tudom, bolondság,
nem kellett volna: kicsúszott a számon.
A hátsó sorból ketten-hárman
hátranéztek: még csak nem is harag,
inkább csodálkozás volt a szemükben,
úgy néztek rám, mint valami marslakóra,
aki egy másik bolygóról pottyant oda,
a mindent megvilágító harag
lángfényű univerzumán kívülről,

és most itt holmi ládákról fecseg.

„Többet nem megyek ki! --mondtam anyámnak.
És nem is mentem csakugyan,
azóta sem – pedig hány éve is már?
A férjem nevetett rajtam: Mitől félsz?
Miért pont oda nem mész? Bármi bárhol
megtörténhet.” Nem tudom, hogy vajon
csak csúfolódott rajtam, vagy talán
mégis megnyugtatósnak szánta volna?
Mert ha igen... hát nem állíthatom, hogy
sikerült volna megnyugtatónia.

Halott apáca

– Az Istenért, csak nehogy visszamenj! Ha ott találunk,
téged is elvisznek, akár a többit,
fölraknak egy teherautóra, aztán
vagy látunk még valaha, vagy sem!”
Váratlanul érkeztek, így beszéltek,
a nővérekre rátörték az ajtót,
vagy bezörgettek, én nem is tudom,
Egy táskányi holmit vihettek csak magukkal,
vagy annyit sem? Kapkodtak, amazok meg
sürgették őket: „Erre ott,
ahova mennek, nem lesz semmi szükség!”
mondogatták röhögve, míg kicibáltak ezt–azt
a táskákból. Mit visz magával
az ember, amikor kiűzik
az életéből? Egy váltás fehérneműt,
családi fényképet, egy rózsafűzért.
Közben meg: „Gyorsan! – noszogatták
őket –, gyorsan, ne húzzák az időt
mindjárt indul a teherautó!”
Zörögve rángatott fiókok,
csapódó szekrényajtók.
Már lenn álltak az udvaron mikor
az egyikük – öreg, mord,
tüskés szemöldökű, az állán
egy anyajegyből hosszú szőrszál
kunkorgott – nem nagyon szerettük,
elég goromba volt velünk, fiatalokkal,
mi meg, bevallom,
szívesen bosszantottuk és sokszor kinevettük
a háta mögött – szóval ez a Márta nővér
hang nélkül összecsuklott. A két mellette álló

lehajolt hozzá, hogy föltámogassa,
aztán tanácstalanul összenéztek,
mert az a kis madárcsontú öreg test,
hirtelen iszonyú nehéz lett,
mintha valami súly lenne hozzákötözve,
az húzná le a földre, s mozdulatlan
zuhanna. Az apró, sötét szemek a tüskés
ősz szemöldök alól szigorúan meredtek
rájuk, de már
látás nélkül. A főnökasszony
odament azoknak az embereknek
a vezetőjéhez: „Kérem, hogy adjanak még
egy kis időt, csak annyit,
hogymint tisztességgel fölrvatalozzuk
a halottunkat!” Az az ember
szemlátomást zavarba jött. „Na jó,
nem bánom! – dünnyögte, aztán, mintha valami csorbát
akarna helyreütni, élesen és gorombán:
„De egy-kettő, ne húzzák az időt!
Más dolgunk is van, mint itt magukkal vesződni!”

Én nem sokat aludtam aznap éjjel.
Egy-két dolog – levelek, női holmi,
a Bibliám (benne a szentkép,
amint még az öreg papunktól kaptam
hét éves koromban)... rázott az undor,
ha arra gondoltam, mindez azoknak
a kezébe kerül – olyan kezekbe,
melyek talán egy órával korábban,
vagy egy órával később – mindegy,
lesz, ami lesz, gondoltam, megyek, és elhozom
azt a néhány holmit. Nem lehetett több
hajnali négyenél – sötét volt az utca,
a téren, a Mária-kútnál, amelyet
csodálatosképp megkímélt a bomba,
amely lehámozta a szomszéd ház elülső
falát, és porig rombolta a másikat,
megálltam, felnéztem a Szűzanyára:
„Csak most segíts!” Egészen addig
eszembe sem jutott: anyámtól
nem is búcsúztam el (persze, ha rájön,
mit tervezek, nyilván eldugta volna
a ruhámat, vagy rám zárja az ajtót...)

Furcsa, de a kapu
nyitva volt. Az a hosszú folyosó,
ahol annyit jártam, most, a sötétben

idegen volt, és mégis ismerős,
mint mikor álmában belép az ember
egy helyiségbe, és tudja: ez itt az első
gyerekkori szobája, ugyanakkor
az x-i pályaudvar váróterme.
Az is lehet, gondoltam,
hogymost is álmodom. A lépteim
visszhangot vertek az üres falak közt.
Az egyik elkopott lépcsőfokon
megcsúszott a lábam, ahogy indultam fölfele
az emeletre. Máig sem tudom,
miért nyitottam be a refektóriumba,
valami fényt láttam, vagy elvitettem az ajtót?
Kiszűrődött volna az ajtórés alatt
a gyertyafény? Égett egyáltalán még
valamelyik gyertya? Igen, az egyik
még pislákol, a többi három
már tövig égett. Abban a gyöngye fényben
alig láttam: vagy inkább
beletelt pár másodpercbe, amíg
fölfogtam, mit látok: két összekulcsolt,
szikkadt kezét, sötét köntös redőit,
a láng miniatűr mását, megsokszorozva
a rózsafüzér gyöngyszemeiben.
Mondom, először
semmit sem értettem: hirtelen az az örült
gondolatom támadt, hogy engem várt itt,
csak elaludt, de mindjárt fölpattan, s rám kiált:
ilyenkor kell megjönni? Tíz napig
nincs kimenő! De persze semmi
ilyesmi nem történt. A láng a légvezetékben
megnyúlt, majd elfeküdt vízszintesen,
s egy pillanatra az az apró fekvő alak,
mintha megnőtt volna holtában, és a sárga,
májfoltos arcon most nem a szokott
bosszús mogorvaság ült, hanem – nem, nem derű, de
valami időn kívüli, érinthetetlen
nyugalom – mintha csak
nem romló test feküdné az asztalon, hanem
sírszobor egy kőszarkofágon.

Aztán a gyertya kialudt, s én ott maradtam
teljes sötétben, csak az ablakokban
derengett a holdtalan éjszaka
hígabb sötétje. Tudtam: sietnem kellene,
föl a hálóterembe, összeszedni
a holmimat, aztán gyorsan haza...

Mégsem mozdultam. Odahúztam
egy széket a sötétben
tapogatózva, azután nem is tudom,
imádkoztam–e végül, vagy csak ültem,
a sötétben magam elé meredve. Azt hiszem,
egész mindennapi, a helyzethez nem illő
dolgok járhattak a fejemben: az, hogy aznap
mosnom kell majd, meg az, vajon fölvesznek-e
dolgozni a kertészetbe vagy eladónak
a kisboltba. De egy dologra biztosan
nem gondoltam: arra, hogy egy világnak
lett vége éppen most, és én vagyok,
aki virraszt a holttest mellett, és hogy
eztán sehol másutt, csak a szívemben –
ott helyben nem gondol ilyeneket az ember,
legfeljebb később, amikor már
csak az emlékezet fordított látésövén át
nézi a helyzetet,
és benne önmagát.

Alighanem
elalhattam, mert aztán már csak arra
emlékszem, ahogyan tisztán kirajzolódik
a terem képe, benne
a fehér abrosszal letakart hosszú asztal,
s rajta az apró
sötét alak – a két vásott cipőtalp
elé valaki nyilván sebtében s jobb híján
egy cserepes virágot, pletykát vagy fuksziát
állított, amit én majdnem levertem
a sötétben. És nem előbb, csak akkor
tört rám a rémület – hogy hátha közben
ránzárták az ajtót, és nem tudok kijutni.
Fölugrottam, lerohantam a lépcsőn
(nem föl a holmimért sem,
el is felejtettem, hogy miért jöttem).
Lenn sokáig hiába
próbáltam kilökní a nagykaput, pedig
pontosan tudhattam: befele nyílik.

Kinn már egész világos volt: az utca
még néptelen, csak az utcaseprők zörögtek
a talicskájukkal és seprűjükkel.
Anyám aludt még, mikor hazaértem
(szerencsére!), de már a konyha,
a foltosan kopott linóleum, a sánta
hokedli, az öreg kredenc, amelyen
felhólyagzott a festék –

minden síkos és érdes felület
a kora reggel első, hűvös fényében ázott.

KERTITÖRPÉK

Kerülj beljebb! Nahát, igazán kedves tőled,
hogyan nem felejtettél el
annyi idő alatt és olyan messze –
abban a messzi országban! Tudom,
persze, hogy a közös gyerekkort
nem olyan könnyű elfelejteni.
Igen, nézz csak körül: itt nemigen változott
semmi: egy s mást, igaz,
kénytelenek voltunk eladni persze
azokban a nehéz időkben – például az ezüstöt
a vitrinből, de látod, maga a vitrin
megvan még és itt a kis porcelán
táncosnő is – a rosszul megragasztott
derekán ott van még a ragasztó gyantacsöppje.
A zongora? Ott van az is
a belső szobában. Tudom, te nem szeretted,
utáltál gyakorolni! Én még sokáig
játszottam rajta – míg anyuka élt,
szerette hallgatni. Még néha most is
megpróbálok... de aztán, a reumás kezemmel...
Hát igen, én sose jöttem el innét.
És képzeld csak – anyuka még megérte! --
visszavásároltuk! No jó, nem az egészséget,
csak ezt a két szobát, amit meghagytak nekünk.
És még hozzá milyen olcsón! Futotta
a kis félretett pénzemből... és a bátyám,
tudod, aki kinn él Ausztráliában,
na, ő is besegített egy kevéssel.
A kert... az már egy kicsit nehezebb ügy.
Emlékszel, mennyit játszottunk a várfal
tövében – ugróiskolát, meg
kivittük a hajasbabát napozni,
és mennyit labdáztunk – igen, egyszer betörtük
a labdával az ablakot – de ez már
akkor volt, amikor a kertre néző lakásba
betelepítették a hárpát,
az ő ablakát törtük be – vagyis hát a miénket,
ami akkor már nem volt a miénk.
Micsoda botrány volt – a hárpia rikácsolt,
az ablakot anyuka kénytelen volt
kifizetni... abból a nyomorult kis

gépírói fizetésből... akkor
hónapokig zsíroskenyeret vacsoráztunk.
Emlékszem, nem is mentünk ki többet a kertbe.
Most? Most a kert elvben közös tulajdon.
Elvben joga van mind a négy családnak
használni, de aki a kertre néző lakásban
lakik most, vágatott egy kertre nyíló
ajtót az egyik ablaka helyén és
közölte velünk: a kert az övé,
és hogy oda senki ki ne tegye a lábát.
(Nem, ez nem ugyanaz a hárpia,
az már régen nem él. Az unokája.
Jó, nem igazán, csak lélek szerint...) A többiek?
Nem, nem tiltakoztak... azt hiszem, félnek tőle.
A nagy szájától, meg hogy állítólag
valami nagyfejű a rokona.
Még velem is képes volt ordítózni,
mikor egyszer – csakazértis! – kiültem
egy kicsit napozni a kerti székbe.
„Azt képzeli, hogy csak mert vala,
száz éve vagy mikor itt minden a maguké volt,
hogy magának előjogai vannak?”
„Csak jogaim! – feleltem,
ő meg, hogy ügyvédhez fordul... Csak tessék! – mondtam.
De azután mégsem mentem ki többet,
(jobb a békesség – ahogy anyuka
szokta volt mondani), gondoltam úgyis
örökké jön-megy, az idő nagyobbik
felében Pesten van – ügyeket intéz.
Majd akkor kiülök, ha nem lesz itt.
Aztán egy reggel láttam,
az ablakból, ahogy gurítja a
kerekes bőröndjét, megy a vonathoz,
vártam kicsit, amíg a levegő
felmelegszik – gyönyörű, kora őszi
nap volt – fogtam a könyvem, az összecusukható
kisszékemet, indultam kifelé,
végig a folyosón – na és ahogy kiléptem,
nem fogod elhinni! mint ahogy én sem
akartam hinni a szememnek!
A kert teljes hosszában – kerti törpék!
Csúcsos sipkás, hosszú szakállú
kedélyesen vigyorgó kis gnómok, krumpliorrú,
dülledt szemű apró szörnyetegek,
vörösek, kékek, szörnyű gipszszínekben!
Szorosán álltak, hogy egy szék se férjen
közéjük – már ha valakinek lenne kedve

elüldögélni ilyen társaságban...
(Volt egy nagy, pettyes bolondgomba is
az egyik sor közepe táján.)
Egy törpe –hadsereg, az ő hadserege.
Ez őrzi az az elhódított
területet – lehetne persze rosszabb,
de mégis... Hát szóval ez van a kerttel.
Ettől függetlenül, egész jól megvagyok.
De most már inkább mesélj te magadról!
Eleinte még jött tőletek pár levél,
emlékszem, írtad, milyen sokat sirtál
az első időkben, aztán megszoktad lassan.
Nyilván jó döntés volt végül is, de azért
tudom, nem lehetett könnyű neked sem.
Általában soha semmi se könnyű.

Szuokné Strassner Klára: Őszi erdő (selyem)

ROSS KÁROLY

VÁRAKOZÁS

Sokat késett a vonat, először tíz, aztán tizenöt, majd harminc perc jelent meg a kijelzőn, pedig kellemes márciusi szombat délután volt, ilyenkor még az öngyilkosjelöltek sem szoktak a sínekre feküdni. A férfi többször is kísélt a peron szélére és elnézett a távolba, hátha csak tévedésből írták ki, amit kiírtak. De a vonat csak nem jött, s a kettes vágányra, amelyre be kellett volna érkeznie, betoltak néhány tehervagonból álló szerelvényt s elkezdték jobbra-balra szortírozni. Biztos jele a még nagyobb késésnek – a férfi megadóan hagyta ott a peront s sétált be az állomás épületébe.

A restiben megivott egy kávé, s mivel iszonyú íze volt, kért egy fasírtos szendvicset is, ami némileg még a kávé nyújtotta élvezeteket is felülmúlta – utálkozva hagyta ott mind a kettőt. Az újságosstand ablakán a rács le volt húzva – nyitás 18.00-kor, hirdette a kockáslapra írt üzenet –, így kiballagott az állomás elé, beült a kocsijába, és megpróbált híreket keresni a rádióban. Valami szlovák adót el is csípett, de mivel csak töredékeiben értette, lekapcsolta. Egy darabig bámulta a biciklikormányok által durván lehorzolt vakolatot maga előtt, az ablakokban a tavaly nyárról itt maradt muskátlik elfonnyadt tövét, majd kiszállt, hogy megnézzé, hátha történt közben valami. De nem történt, sőt, a késés 45 percre hízott – érdeklődni sehol sem tudott, mert a jegypénztár zárva volt, hivatalos személynek meg a színét sem látta.

Visszaszállt a kocsiba s már-már azon volt, hogy hazamegy s aztán visszajön, mikor egyszer csak megmozdult az autó és a tükörbe nézve egy nőt pillantott meg, aki a koci hátlójának dőlt, nem is dőlt, inkább esett, s ott is maradt, mint aki nem tudja összeszedni magát, meg kell támaszkodnia valamiben. Először arra gondolt, rosszul lett, aztán meg, ahogy az arcát is ki tudta venni pár pillanatra, arra, hogy részeg – mogorva, gyűlölködő tekintettel nézett körül, azt keresve, látta-e valaki a mozdulatot, de arra, hogy a kocsiban is ülhetnek, szemlátomást nem gondolt. Középkorúnak vélte, inkább a ruhája, mintsem arcvonásai után, de se koldusnak, se hajléktalannak nem tűnt. Sőt. Vajszínű ballonkabátja, piros sálja inkább valamiféle filmsztáros külsőt kölcsönzött neki, aki a múlt század végéről maradt itt.

A kellesténél is nagyobb dühvel vágta ki a koci ajtaját, kiugrott, és rárontott.

– Hé! Mit csinál? Jó hogy le nem hányja!

A nő megpördült, de csak a felső testével, fenekével továbbra is a kocsinak dőlt.

– Nekem szólt? – kérdezte. Az arcán egy csepp ijedség sem látszott.

– Hát ki a tökömnek! Lát itt valakit rajtunk kívül?

– Válogassa meg a szavait, ha nővel beszél.

– Tessék? Még hogy én... ki döntötte majdnem fel az autót?

– Én csak azt mondtam, hogy válogassa meg a szavait. Maga tahó!

– Jó hogy nem magának áll feljebb.

– Pedig nekem áll feljebb. Férfiismerőseim nem szoktak így beszélni a környezetemben.

A férfi elbizonytalanodva állt meg a koci faránál, mert úgy érezte, ha továbbmenne, kötelező lenne tettelegességig vinnie a dolgot. De ebben most már nem volt annyira biztos.

– Szálljon le a kocsimról. Ki akarok állni.

– Siet? Hadd támaszkodjam még itt egy kicsit. Pocsékul érzem magam.

- Mi baja?
- Leesett a vérnyomásom. Megszédültem.
- Az ott a resti ajtaja. Igyon egy kávé, mindjárt jobban lesz.
- Csak tudnék elvánszorogni odáig.
- Szívesen segíték. Jöjjön. – Felajánlotta a karját, de a nő nem nyúlt érte. – Honnan a fenéből pottyant ide, mondja?
- Leszálltam a helyi járatról. Várok valakit.
- Nem kellett volna leszállnia.
- Hanem? Köröznek a városban, mint valami holdkóros?

Előkotorta a telefonját a táskájából, megnézte a kijelzőt, aztán visszajettette, mint egy elhasznált zsebkendőt. Nem volt szép nő, megnyúlt arcvonásaival és erős kontúrú szemöldökével úgy nézett ki, mint amilyenek a történelemlékönyvek az ókori fáraók feleségeit szokták ábrázolni. Rövid hullámos haja és modern vonalú szemüvege azonban ellentmondak a látszatnak, s a modorában sem talált semmi ókorit.

- Kihívjam a mentőket?
- Dehogy. Nem annyira vészes a helyzet.
- Vagy befuvarozzam a sürgősségre? Ott ellátnák.
- Nem kell. Szívok egy kis levegőt s mindjárt jobban leszek.
- De ha megkérhetném, ne az én autóm lökhárítóján.
- Oké, ha ennyire odavan érte.

Ellökte magát a kocsi s elindult a resti bejárata felé. Kétszer is megtántorodott közben, de nagy nehezen elérte az ajtót s eltűnt mögötte. A férfi beszállt a kocsiba, kitolatott, majd egy kisebb kört megtevé visszatért. Tíz perc sem telt el, de félt, hogy befut közben a vonat.

Persze nem futott be. A második vágány már üres volt, páran toporogtak a sárga vonal mentén, de a nőt nem látta közöttük.

Leült egy padra a nyitott peronon s belenézett a tejporgyár mögött lassan lebukó napba. Amúgy szép délután lett volna – halk, nyugalmas, emlékeket idéző. Egy viszonylag nagy forgalmú vasútállomás, amelyen akkora csend honolt, mintha az összes vonatot elterelték volna. Ritkán fog ki az ember ilyet.

Ekkor kivágódott a resti ajtaja, megjelent a nő, kicsivel mögötte a csapos.

– Szállj le rólam, bazmeg! Anyádat ráncigáld! – kiabálta szinte magán kívül, s hátrafelé csapkodott a retiküljével. – Még hogy nem fizettem ki a konyakot! Kifizetem, te köcsög!

A csapos megállt, tehetetlenül ejtette le a két karját maga mellé. Látszott, a peronon ácsorgók akadályozták meg abban, hogy elkapja a nőt és kérdőre vonja. Aztán lemondóan legyintett, mormogott valamit félhangosan, majd eltűnt az ajtó mögött.

A férfi előredőlt és a tenyere mögé rejtette az arcát. De egyszer csak megmozdult alatta a pad, amint a nő nagy huppanással ledobta magát melléje.

- Azt hiszi, nem ismerem fel? Maga is egy nőgyűlölő, mi?
- Most már nem ordibált, és a férfi remélte, hogy senki sem hallja.
- Egyáltalán nem vagyok nőgyűlölő.
- Dehogynem! Az előbb molesztálni akart.
- Csak meg akartam kérni valamire. Az nem molesztálás.
- Mi az, hogy nem? A tökélet emlegette.
- Azt... na ne nevettesse ki magát!

– Én aztán nem! De ha kihívok egy rendőrt és elmondom neki? Akkor magának annyi.

– Mennyit ivott maga, mondja? A kávé mellé?

– Semmi köze hozzá! Amúgy meg bírom az italt.

– Amit néha elfelejt kifizetni.

– Nem igaz! Ennek a szemétnak is kifizettem, ő nem adott vissza az ezresemből.

– Na látja, ehhez hívja ki a rendőrt, ha meri.

– Ki is hívom. Mi van, itt nem járnak vonatok?

– Nem. Kihalt a pálya.

A nő felugrott, mint akinek fontos dolga támadt, de pár perc múlva visszajött. Véégigment a peronon, idegesen nézett erre-arra, magas sarkú cipője kopogott a kövön. Az emberek megmosolyogták, aztán elfordultak.

– Vár valakit? Igen? – Cigarettdát tartott az ujjai között, könyökét föl-alá ugráló combján tartotta.

– Tudja, hogy itt nem lehet dohányozni? – kérdezte a férfi.

– Szarok rá. Lassan már sehol se lehet. Minek nézik ezek az embert?

– Károsítja a többiek egészségét. Most például az enyémet.

– Üljön át egy másik padra, ha nem tetszik.

– Én voltam itt előbb.

– Ipiapacsot nem játszunk, he?

A férfi fölállt, kiment a vágányhoz, és hosszasan kémlelte a síneket. Szemben a naptól már csak egy szeletnyi látszott a fémtartályok fölött, de még mindig beարnyozta az eget, melyre most egy vadászbombázó festett hosszú fehér csíkot.

Kiment az autóhoz, beült és várt. Nem érezte túl jól magát, pedig mielőtt eljött otthonról, mondhatni, egészen fel volt dobva. Szerette az állomások hangulatát. Várni valakit, ez mindig megnyugtatta. Most azonban kicsit hosszúra nyúlt a várakozás, s ez bosszantotta.

Meg ez az ostoba közjáték ezzel a nővel.

Az épületbe már nem akart bemenni, a peronra sem. Talán megvárhatja itt az autóban is, csak nem téveszti szem elől. De aztán úgy érezte, ezzel értelmét veszíti minden - autóban a zeneiskola előtt várja az ember a gyereket, az állomáson a peron szokás.

Ezúttal megkerülte az épületet s megállt a sarkánál, a forgalmi iroda felirat alatt. De ki mással találta szemben magát, mint a nővel! A cigarettáját próbálta meggyújtani, miközben teljes súlyával a falnak dőlt, de nem működött az öngyújtója.

– Van tüze? Ja, maga az? A nő- és cigarettagyűlölő? Bocsánat, nem szóltam!

– A kocsimban van szivargyújtó.

Elindult, de a nő nem ment utána.

– Jön?

– Nem vagyok ám kurva!

– Nem is néztem annak.

– Nem, persze, mind ezt mondják.

De azért tett pár lépést, majd gyanakodva megállt, aztán újra elindult. Olyan volt a mozgása, mint akinek minden terep ismerős, egyben vadidegen is. Lába olykor alig érintette a földet, máskor meg úgy csapta oda, mint aki pókot tapos agyon. Ballonka-

bátja közben kigombolódott, mely alól fehér blúz s piros kockás skót szoknya villant elő. A nyakában egy kártya lógott, amelyet konferenciák résztvevői szoktak viselni.

– Tessék. – A férfi eléje tartotta a szivargyújtót, a nő megtorpant, nézte.

– Mi... mi van?

– A szivargyújtó. Tüzet kért az előbb.

– Ja, tüzet. Azt hiszi, ugye, hogy üldözöm? Pedig csak véletlenül botlom mindig magába. Esküszöm.

– Nincs jelentősége.

– Örülök, hogy így fogja fel. – Nagy nehezen beletalált a cigarettával a gyújtóba.

– Most már többet nem zavarom.

Tíz perc múlva befutott a vonat, de nem jött rajta az, akit várt. Megnézte a telefonját, nem érkezett hívása, üzenete sem. Addig ott állt a peronon, míg teljesen kiürült az állomás, és a vonatot is továbbengedték. Még látta, hogy a nő egy kerekesszéket tolt maga előtt, ideges mozdulatokkal kerülgetve ki az utasokat.

Szemben egy pályamunkás vágott át a síneken, hóna alá csapva sárgaszínű védősisakját, és füttyörészett.

Wéberné, Nagy Kutasi Erzsébet: Az igazgyöngy palotája

SAITOS LAJOS

JÁMBOR ÉNEK

Ízes Mihálynak

Itt zokogsz az elmúlásban,
s életed, mint kötélpálya
megfeszül, megfeszülsz.

Fölötted az ég palástja,
lángra gyúl egy éjszakája,
lángra gyúl, lángra gyúlsz.

Mert nem találsz helyedet,
pokoljáró szekereden
megindulsz, elindulsz.

Érkezel, hol érkezőket
nem váratnak ünnepéllyel,
énekkal, zenével.

Magad leszel, magad maradsz,
s mint kövön a kőmadarak,
súlytalan súlyosulsz.

SARKADY SÁNDOR

DOBSZÓLÓ

A szívem azt dobogja
nagyon nehéz dobogni.
A szívem azt dobogja
nagyon nehéz lobogni.

Nagyon nehéz ma élni,
akarni, hinni, tenni,
a szívem azt dobogja
maholnap itt a semmi.

A szívem azt dobogja
már nem dobol sokáig.
A szívem azt dobogja
lobogni kell halálíg.

Török Betti: Nyár a Hanságban

SCHNEIDER LIPÓT

HIERONYMUS BOSCH JÉZUSA

Markolják
szorítják
szánakozva
vigyorognak
büdösek
polgárok már
a gazdagok is

Gyönyörök ébredése
a gyönyörök szunyókálása
ásító gyönyör
szörny gyönyör
gyönyörű gyönyör
csak a látomásoknak van
jelentősége
a megölelt
és búcsúcsókkal
útjára engedett
látomásoknak

A faágkezű segítőkész alakok
valahonnan előtolják arcomat
az édenek illata
elbódít elaltat
Látomás fecnik között
terel minket az úr
a halál karjaiba
kivel végül is
egy könnyed sóhajjal
összebújunk.

Sopron, 1981.

PESSZIMISTÁN

A létezésről
most
komputerek
hazudnak
mesét.
Automata
vagy
kézzel kattintott
szegényes
ölelkezések
kísérnek.
Aki az ellenség
az a barát
aki bánt
az segít
aki a jövő emlőjét feji
csepp ezeket sejt csak meg
ami ma hasznos
az később már szemét
amit lázasan kutatunk
kaparunk
az meg nincs.

Sopron, 1987.

POGÁNY SZERELEM

A zászlót viszik és elejtik
a vér kifröccsen és felszárad
szemed kilobban és kigyullad
léptem tétova és határozott
itt élünk
itt maradunk
e kietlen tájon
hol kő kővel ütközik és elporlad.
Itt letérdelnek reggelente
a nap úr előtt
itt előbb a tett
utóbb az akarat
itt minden logika fölrúgva a magasba
igaz a hazuggal
vár az ügyeletes koldusbotra.
Itt némán tátjuk a szánkat.
Itt leáldozott.

Sopron, 1987.

SÓGOR BÉLA

SZÉL SZALAD

Fürge ujjak a húrokon,
szél szalad a faágakon,
lágý dallam ölel körül,
vérem pezseg és felhevül.

Lomha lábam csak lépeget,
szemem a távolba nézeget,
elmém emlékek közt kutat,
kezem egy régi képen matat.

Reppen elöttem ezer levél,
mit bánom én: velem legyél;
kiloptad sorsomból magad,
nekem csak az emlék marad.

Egy régi fénykép elem idéz,
szökött szemed szemembe néz,
áthatol a kövülő könnyeken,
remegést csihol a lelkemen.

Fürge ujjak a húrokon,
szél szalad a faágakon,
lágý dallam ölel körül,
vérem pezseg és felhevül.

(2014. 08. 27.)

NEM MÚLIK

Múlik az élet, sokasodnak
az évek, terebélyesedik a
barna enyészet, a ráncok
sokasodnak, remeg a kéz,
rogyadoznak a vénülő térdek,
a szerelem az öreg kamra
hátsó polcára költözik, ám
egy villanó szemsugártól az
érzéketlen, repedezett szívbe
cseppet még visszaköltözik.

(2014. 08. 30.)

SURBÁN FRANG ZOLTÁN

ÁLDOMÁS

Ím, az ünnepek vidám kertjei
telve gyümölcessel.
tartsd a poharad,
hogy teletöltsem
letisztult boraink
gyöngyöző erejével.

EMLÉKEZÉS APÁMRA

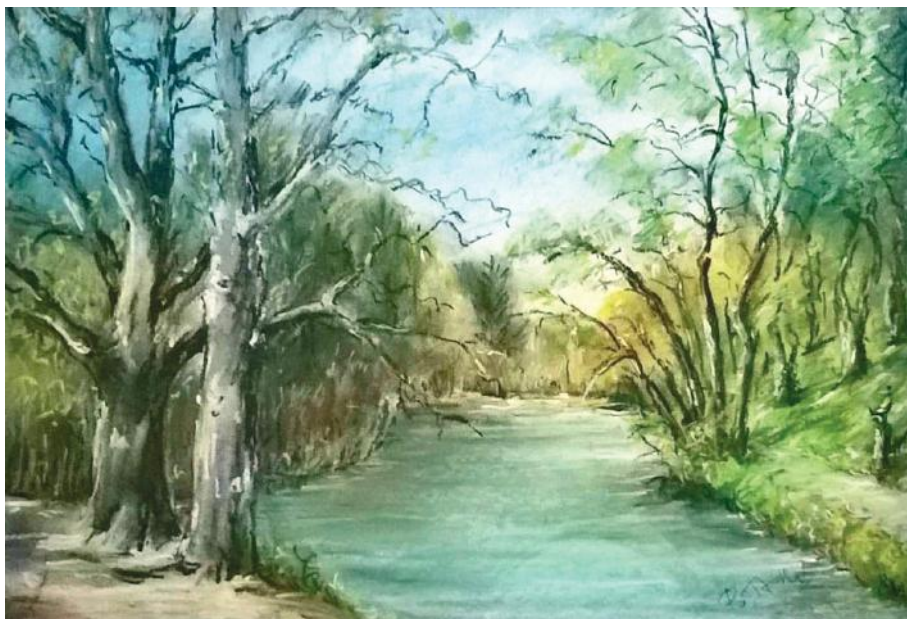
Apám gondjainak ásója nyomán
tisztavizú kutak eredtek:
kancsók buktak meg bennük s vedrek,
hogy ragyogó csobogással oltsák el a szomjat.
Apám szívének piros ágai közt
puhán ült a családi fészek,
védve a viharok és részeg
szelek ádáz karmú, suhogó ártalmaitól.
Apám tenyerének a simogatása
a mezők arany zizegése
volt: szántás, vetés, tömött kéve,
és az évszakokat is túlélő bizonyosság.

MAI FIATALOK

Ti vagytok azok, akiket megelőztek
nagyapák, apák, idősebb testvérek,
a „semmire se kellők”.
Akiért harcoltak, meghaltak és győztek
a csatákban járók, akikért hős lett
minden csak volt nemzedék.
Ti vagytok azok, akik beleszülettek
a jóba és a baj sohase jelent meg
nektek, csak a mesékben.
Akiért soha még senki nem dicsért meg,
ti vagytok a mindig csak megítéltek
léhák, háládatlanok.
Rajtatok a Jupiter rejtelmes foltja
ragyog mégis, és ki semmi nem oltja
szívetekből a jövőt.

REGGEL

A füvek zöld élén
még ott kapaszkodik a harmat,
de az emberek már nagy léptekkel
elindultak munkahelyükre.
A papok a csöndes és elhagyott templomokban
készülődnek az áldozatra.
A nap is felemeli lassan a fejét.
És a szőlőhegyen
egy karóra tűzött fekete kalap
biccentve köszönt:
- Jóreggelt!

Rennerné Tóth Mária: Tavaszodik

SURBÁN FRANG ZOLTÁN

LEVÉL A VÁROS SZÉLÉRŐL

– *Regényrészlet, 1951* –

Vorochta, Huszt, Munkács, Miskolc. Sehol egy vigasztaló szó. Bekötött szemmel, Áronba kapaszkodva botorkált sebesültszállító autóba föl, sebesültszállító autóból le, vonatra föl, vonatra le, hadikórház lépcsőkön föl, hadikórház lépcsőkön le, vég nélkül.

Sehol a világosságnak egy halvány sugara.

– Sajnos, mi nem vagyunk kellőképpen berendezkedve. Különb is az égési sebek miatt hosszú kezelésre van szükség. Majd beljebb az országban.

Vorochtán azt mondták, majd Huszton, ott, majd Munkácson, ott, hogy Miskolcon, Miskolcon pedig, hogy majd Debrecenben.

– Te Áron, ha Debrecenben is azt mondják, hogy majd másik városban, jobban berendezett kórházban, akkor aligha van már mentség. Akkor megvakulok – mondta a legényének, mikor Miskolcon felszálltak a vonatra.

Áron, miközben mindkét kezével igazgatva a tehetetlenül tapogatózó Gézát leültette az ablak mellett lévő üres helyre, vigasztalón könyörgött:

– Itt jó helye lesz, zászlós úr. Egy kis huzat van, az igaz, de nem lesz az ilyen melegben. Aztán estére beérünk Debrecenbe. Ott majd egyenesbe jövünk. Azt mondják, hogy a klinikára megyünk. Egyetemi tanár keze alá kerül. Majd meggyógyítja a szemét.

– Persze, persze – révedezett Géza. – Adj egy cigarettát. Gyujtsd is meg. És te magad is gyújts rá.

Aztán cigarettázva ült csendben, magábazokkantan, gondolat nélkül. Érezte a vonat ringását, hallotta az egyforma zakatolást, arca érezte az ablakon becsapódó levegő érintését, és minden mintha álomban történt volna csupán.

– Csicskás menjen ki a folyosóra! – Ez a mondat riasztotta fel a ringás és zakatolás fekete kábulatából. Először nem is fogta föl a szavak értelmét, csak az általános beszéd hosszából kicsendülő éles hangot hallotta. Áron szavai idézték csak fel benne az egész mondatot.

– Hát akkor kimegyek, zászlós úr. Itt leszek az ajtónál, csak tessék kiáltani értem.

– Nem neked szól az, Áron – mondta keményen, emelt hangon.

Az előbbi éles hang most még élesebben hallatszott.

– De neki szólt, zászlós úr. Az ön csicskásának parancsoltam, hogy menjen ki. Ez tisztí kupé. Kerek-táli Gerelei Ödön hadnagy vagyok.

– Itt Árkossy Géza tartalékos zászlós. A legényemre szükségem van, hadnagy úr. Áron itt maradsz.

A zakatolás elmaradt, a friss levegő áramlását nem érezte, a beszélgetések zűr-zavara is megszakadt és a csend hallatszott csak a párbeszéd alatt. A vonat ringását is csak a halántékában érezte Géza. Aztán mozgolódást hallott és szavakat.

– Ugyan, hagyd, Dönci! – Ne csinálj kázust. – Majd megtanítom.

– Civil.

– De kérlek.

– Mégis csak abszurdum.

- Ülj le és hagyj futni.
- Nem szeretem, ha itt van mindenféle paraszt.
- De vak.
- Biztosan.
- Húzd meg a kulacsot Dönci!

Aztán néhány pillanatig csend megint. Lassan a beszéd összefolyó zsvajja megindult. Hallatszott megint a zakatolás is. A levegő újra kezdte hideg simogatását. A vonat ringott tovább.

Éjféltájt érkeztek meg Debrecenbe. Az állomásról sebesültszállító autókon hordták be őket a klinikára.

Géza csak az össze-vissza kiabálást hallotta, tehetetlenül karolt Áronba és szármalmasan elhagyottnak érezte magát, ha Áron egy-egy pillanatra elhúzta a karját, hogy elhelyezze a csomagokat, vagy elment érdeklődni valahová.

– Csak szép lassan menjünk, zászlós úr. Nemsokára ránk kerül a sor. Először a fekvőket szállítják.

– Itt vigyázzon zászlós úr, lépcsőn megyünk föl.

– Míg várunk, elszaladok, hozok egy kis feketekávét. Maradjon itt nyugodtan, zászlós úr. Üljön le ide a hátizsákra.

Gondosan vezette le Géza kezét a melléje helyezett hátizsák érintéséig, aztán megvárta, míg a keze után hajolva, lassan ereszkedve leült.

– Mindjárt jövök – mondta még elmenőben.

Néhány perc múlva jött vissza.

– A fene egye meg a piszkos ringyókat, zászlós úr. Ezeket a vöröskeresztes nővéreket, hát! Már Miskolcon is láttam. Mikor megérkeztünk, ott ringatta magát az állomáson egy hadra való fehérbóbitás, aztán fehérterítés asztalokon italok, ételek, cigaretta, meg minden volt. Azt hittem, végre, minket is fogadnak. De mégcsak leszállni se engedtek bennünket a vonatról. Várni kellett, míg egy félóra múlva befutott egy német sebesült-szállítmány. No, megindult a sok fehér bóbita, hordták a szürkéknek a vajaszömlyt, süteményt, cukrot, kávé, cigarettát, babusgatták őket. Mikor aztán elment ez a szerelvény és mi kiszálltunk, hát nem volt se étel, se ital, egy szem sem, de még a nővérek is eltűntek. Ránk a kutya se volt kíváncsi. Itt se. A rossebb egye meg a francos pofájukat. Most is azt mondják, vigyék csajkát, mert ők nem csörigélik kulacsba. Bezzeg a németeknek porcellán csészékben maguk hordták.

Géza hallotta, hogy beszéd közben lecsatolta a hosszúsíjra fűzött csajkát, aztán a „mindjárt jövök”, az egyedüllét.

Valaki káromkodott mellette.

– Az istenit ennek a piszkos ügyintézésnek. Itt leszállítják az embert, aztán azt se mondják, hogy bú vagy bá. Azt se tudjuk, hogy kijönnek-e még ezek a hullahordókoszik. Legalább egy pohár vizet adnának a gazemberek. De elmenni se mer az ember, mert attól fél, hogy közben lemarad, aztán lesheti az eget.

Vékony hang volt, majdnem lányos.

– Gazember ez valahány itthon. Nekik csak a német a hős, a katona, a hős, az übermensch. A Pilátusát ennek a svábpofájú világnak – visszhangzott rá egy fáradt, zörgőhangú basszus.

Géza hallgatta és mozdulatlanul ült a hátizsákon, ahova Áron ültette. Minden, ami körülötte történt, a fülén keresztül jutott el hozzá, minden a világból, már néhány

napja, és ez az egyoldalú érzékelés teljesen lefoglalta. Az agya képeket szőtt egy-egy hanghoz. Először régi körvonalai voltak még ezeknek a képeknek, világos, élénk határokkal, mint egyébként és megszokottan, mikor még a szemével mérte a dolgokat. Lassan aztán eltűnt a kék ég háttere, és minden mintha sűrű, sötét ködből bontakozna ki elmosódottan. Most meg már egészen fekete volt mindennek a háttere.

Az előbbi éles, lányos hang piros karikákat gurított előtte, fekete alapszínen. Mintha szalma-szálból szappanbuborékként fújták volna a szeme előtt. Jöttek, villanva, gyorsan lebegtek, aztán hirtelen eltűntek a semmibe. A másik, a basszus, színtelen volt és fájdalmas. Csak a súlyát érezte. Mint régen, diákkorában, amikor egyik osztálytársa temetésén a koporsót vitte. Annak a koporsónak volt ilyen súlyos feketesége. Szinte érezte, hogy a bal vállán, ahogy a szent mihály lova ráfeküdt, ez a hang súlyosodik. Előttük a három fekete díszmagyarban lépkedő nyolcadikos, ráncos csizmában, oldalukon görbe díszkarddal.

– Et lux perpetua luce at ei ! A Pilátusát ennek a keserves világnak! Lux–lucis feminini generis, annyit jelent, hogy a fény, világosság. És mégis minden milyen fekete és sötét.

Szerette volna tudni, hány óra. Mintha lehült volna kicsit a levegő, hűvös szellő érintette az arcát s megborsódzott kicsit a háta. Biztosan hajnalodik már, gondolta. De Áron még nem jött vissza, nem volt, aki megnézzé az óráját. Idegesen hallgatta karórájának finom ketyegését.

Másnap délfelé ébredt. Arcán érezte a nap melegét. Emlékezett, hogy a klinikára hozták, külön szobát kapott, kétágyasat, és a nővérke, egy kemény hang, aprón, erőlyesen kopogó cipő és kicsit orvosságszagúan suhanó ruha, megengedte, hogy Áron is vele lakjon.

– Az egyik ágyban elalhatik – mondta. – Most még van férőhely. Ha szükség lesz az ágyra, majd szólok. Beteglétszámba venni azonban nem lehet, kosztot nem kap. És még egyet: ha a professzor úr látogat, ne legyen itt a szobában.

– Tehát Áron itt van a szobában – gondolta. Fülelt. Semmi nesz. Talán kinn van valahol, nézelődik, ismerkedik. De a cigarettát biztosan ide készítette valahova, kézügyibe. A kezét fölemelte, tapogatózva. Igen, itt, balkéz felől van a fal, tehát az éjjeli szekrénynek itt kell lenni, a másik oldalon. Felült, ültében kicsit jobbra fordulva, mindkét kezével elindult a szekrény keresésére. Mikor a balkeze megtalálta az egyik sarkát, óvatosan fölfelé húzta tenyerét, fölfelé, az élén, egészen a kicsit kiugró üveglapig. Itt. Itt van. Nem, ez valami gömbölyű. Pohár. Mi lehet benne? Víz? Jó lenne inni egy kortyot, egészen száraz a torka. De hátha valami ittfelejtett orvosság? A keze lassan, vigyázva kúszott tovább. Ez az. Nem. A tetején kis vájatok vannak, benne valami lágy, puha... igen, biztosan a hamu-tartó. Na, itt az öngyújtó. Itt lesz a cigaretta is. Lassan odavitte a jobbkezét, elvette az öngyújtót és a ballal tovább tapogatózott. Ez az. Megvan.

A rágyújtást már megszokta. De az elején nehezen ment. Nagyon nehéz így vakon megtalálni a cigaretta végét. De most már benne van a jobbkezeiben a távolság. Elkattintja az öngyújtót, aztán kicsit előrenyújtott hüvelykujjal felemeli, míg ujjával megtalálja a cigaretta végét. Akkor aztán csak egy izhossznyt kell még emelni a gyújtót és szippantani.

Így, félig ülve, félig hanyatt fekve, a csendben és sötétségben, először nem érzett mást, mint a dohány fanyar füstjének ízét és illatát, a nyelvén, ajkain és szápadlásán kellemes bizsergést, amely lassan, mint valami kedves cirógatás, terjedt tova, föl a halántéka felé, és ernyesztőn szét az egész testében.

A többi kórházban, ahol egy-egy éjszakát vagy félnapot töltött, csak padlóra szórt szalmán feküdt, Huszton meg éppenséggel kényelmetlenül, a kórháznak berendezett börtön egyik cellájának hideg kövén.

Most, a puha, ruganyos ágyban, felpárnázott háttal, hanyatt fekvé és cigarettázva, a csöndben és sötétségben, úgy érezte, mintha lebegne valahol, érintetlenül és test nélkül, gondolatok és gond nélkül, néhány pillanatig.

Aztán bántani kezdte megint a sötétség. Látni szeretne volna a körötte lévő dolgokat, az ágyat, a fehér vagy tarka párnát, a nap meleg sugarát, a hamutartót, a poharat, vajon víz van-e benne, mert most, hogy a nikotin működésbe hozta nyálmirigyeit, még szomjasabb lett, aztán látni szeretne volna karórájának számlapját és mutatóit, és tükörbe szeretett volna nézni, hogy lássa a szemeit.

Már nem ízlett a cigaretta sem, egy dohány-szál a szájába került, krákolni, majd köpködni kezdett, a fekvés is kényelmetlen lett, és a nap melegétől viszketni kezdett a bőre. Kihajolt az ágyból, kezével a padlón tapogatott, nincs-e valami gyúlékony dolog az ágya előtt, és elnyomkodta a cigarettát. Aztán gyorsan, szinte menekülve, visszadobta magát az ágyra, magára húzta a takarót, még a fejét is betakarta. Sírni szeretett volna, vagy káromkodni, vagy meghalni, vagy megölni valakit, csak nem így tétlenül lenni és egyedül és vigasztalás nélkül és örök sötétségben.

Pócza Irma: Dimenzió

SZEKERES MÁRIA

AZ IDŐRŐL

Ajándékok az idő, Uram. Színe a lelkünk, figyelmünk arctalan színe. Az unalom piszkos sárgája kifehéredik és fellobog a színtelen fehér, mely sejtelmesen átsugározza fönti hazánkat a figyelem gesztusának nyomása alatt. Mikrorészecskék villognak, hatalmas távlatok nyílnak vagy zárnak a mozdulatlan tekintet mögött, míg a tárgyak nesztelen vonulása kíséri a pupillalassú mozgásukat. Tekinteted méri időnket, a jövőt kezében tartva. A jelen perceiben láthatatlan Jelenléted, s pereg megállíthatatlan az Életünk Beléd...

2018. 07. 28.

A PERC KITÁGUL...

Homokban úszik arcom,
Te benned, Feléd.
Karom kitárom:
Érted...
Arcunk vérzik -
akár vöröslő Ég.
A perc kitágul,
már belénk ég.
Léptek a Kereszt alatt...
ez nekünk az éj.
Tanít és elsimít:
nem félek,
és Te se félj!!

2018. 06. 14.

TASCHNER FRIGYES

VÍGASZTALÓ

A tegnap perce
rózsát szórt, meg csillagot,
az utadon fény ragyog.
Ma keresztet vet válladra,
bánattövist utadra.
Ha Istened van, igazad van.
Ha Istened nincs,
vigaszod sincs.
Találd meg őt
a bajodban, keservedben, bánatodban.
Ő tudja, hogy miért tette!
Köszöneted legyen érte!

Bazsóné Nagy Gabriella: Árnyak és fények (fotómontázs)

TÓTH SÁNDOR

ALKONY A FORUM ROMANUMON

Nagy Béla Lajos festménye

Türkizkék és fehér ég, lenn
narancsban Saturnus temploma
Alvadtvér tónusban a Via Sacrán
időtlen-konok-császárok lépte
győzelem után, zajos ünnep
a szenátusban, babérmagány és
elejtett szó a márvány padlatán

Amott hátul sárgán lebegve
oszlop-rendek. Lapis niger titka
elrejtő-mélyen latin szív gyémántja

Szüzek szentélye felkiált
Mennyi sötét folt zöld-vesztes úton
Fekete láng az antik história

Ósi kunyhó Romulus háza
alkony-takarta élet-mágia
Augustus otthona s Líviáé
Freskón Diana s száz szemmel Argus

Pompej-vörösben szerelmes tűzvész
Eltűnő álmok antik ragyogás
Bedült világ búcsúzó romokkal
ha felsugárzik olykor
festők ecsetjén a végelszámolás

TURBULY LILLA

VADON

Nem tudta, honnan jön, és azt sem, hogy miért.
Élete egyetlen szereplőjére emlékezett:
egy hóesésben hempergő kutyára.
De voltak emlékei az útról.
Hogy milyen korgó gyomorral mogyorót falni végre.
Magaslesből hallgatni a fenyőfák zúgását.
Esőt inni, aztán várni, hogy elálljon.
Megérezni egy másik élőlény szagát.
Érzékelni, ahogy változik a teste:
szíjasabb lesz és engedelmesebb.

A falvakat elkerülte,
de erre nem figyelmeztette semmi:
se út, se tábla.
Egy körtefa volt az első jel,
(az ikrás, édes lé lecsorgott a torkán),
egy beomlott kút a másik.
Két ház állt még a tizenvalahányból,
akácfa nőtt ki az egyik ablakán.
A másik őt várta.
Bizonyosság volt ez is,
mint a hóban hempergő kutya.

A lakat tartotta magát, a pánt engedett.
A konyhaasztalon leborítva az elmosott edény.
A kamrában négy üveg lekvárt talált,
gondosan felcímkézve: kajszai 1993-ból –
emlékezett az ízére, mielőtt megérezte.

Tükörbe csak másnap nézett,
utakat vágott a bozontos arcba,
de nem ismerte azt az embert.
Aztán utakat vágott a fűbe:
elvadult szőlő kúszott a fákra,
volt dió és volt gesztenye.
Temetőszagú krizantém bokor mellett
fehér maszkot, szarvas koponyát talált.
Nyélnek való fát keresett, farigcsált estig,
aztán vacsorára gesztenyét sütött.

Éjjel szarvasok jártak a kertben,
mint a kihangosított szívverés,

körbedobogták a házat,
fűjtatásuk behallatszott a törött ablakon.
Gesztenyehamuba nem léptek,
nyomot nem hagytak,
se a lekaszált fűben,
se a szikkadt földön.
De reggelre eltűnt a koponya
a krizantémbokor alól.

APU, TE!

Apu, te!
Hallod-e?
Hallod ott, ahova mentél?
Nincs mobilod, hogy jelezzél?
Vagy a töltőt hagytad hátra?
Térerő nincs más világba?
Nem moccanok akkor innen,
szemem tartom a kilincsen,
fülelek, hogy te nevetsz-e
nagyon távol, vagy egy lepke
szárnya csapkod,
szólok addig én magamhoz,
mesét mondok, nem egészen...
csak ahogyan én emlékszem...

Volt egy apu, nem volt bajsza,
se szakálla, csak kedves arca.
Morgott, ha kertjére rontott
egy-két túlbuzgó vakondok,
de nem öntött sose ürgét,
nem is látott ilyen fűrgét
kiskorába' se, hisz tudható:
az ürge nem panellakó.
De amikor kertje lett,
folyton ásott, ültetett.
Körülötte keltem, jártam,
letapostam, kapirgáltam,
nem szidott meg mégse engem,
meséjében ürge lettem.

Volt egy apu, csöndes, vékony,
fogyó holdból holdemléknyom.
Hívom mégis, hallja hátha
van térerő a másvilágba'.

VÖLGYI JÁNOS

ÁTÖLELTEM

Átöleltem és forró volt,
átöleltem és jó volt,
átöleltem, csókoltam,
s csak neki hódoltam.
Átöleltem...
„de már nem vagyok fiatal”
- mondtam.
De ő vigasztalt:
„a szerelem nem válogat!”

SONJA

Nem ismerlek,
sohasem láttalak.
Csak elképzelem,
hogyan fiatal vagy,
csinos és mosolygós.
Apró gyermeked,
mit sem tud
halálos betegségedről:
játszik, énekel,
védi a gondtalan
gyermeki világot.
Még könnyeztelek,
mikor a mentőhelikopter
felemelkedett,
a templom mögül,
hogyan elvigyen,
még egy esélyt kapni,
az élethez.

VÁRJ MÉG

Várj még,
itt van egy ajándék,
Neked:
egy csokor ibolya,
a tavasz első mosolya!
Várj még,
hosszú az árnyék,

menjünk együtt
az őszbe,
életünket ezüstbe
szőve !
Várj még,
sok a teendő,
hátra van még
sok esztendő !
Várj még,
sírva kérlek,
várj még !
Meghalni ráérsz !
Illatos virág
Egy meleg,
nyári délután,
találtam Rád,
a sok ember között.
S a szívembe egyszerre,
vágy költözött.
Fekete hajad,
maga az éjszaka,
szemeid csillagok,
a remény égboltján,
s vidám mosolyod,
illatos virág.

SECURITY

Sorunkra várva,
öregék, fiatalok,
ülünk a kórházi rendelőben.
Van ki lógó fejjel alszik,
két fiatal a mobillal játszik:
nyomkodja a gombokat,
mert magától
nem jön a gondolat.
Egy kövér férfi,
kezében tankönyv,
gyors mozdulatokkal,
sorokat húz alá:
fölösleget rostál.
Tolókocsiban öreg férfi,
papírjait böngészi,
felesége mellette áll,
sápadt arcát fürkészi,
mintha az ötven éve

megismert embert keresné.
Egy hosszú hajú,
fekete ruhás lány,
az ajtó mellett áll,
mintha vigyázna ránk.
Hátán piros felirat hirdeti :
„Security „

WINKLER ANDRÁS

SOPRON

Történelem-
Követem
a macskaköveken.

BÖLCSESSÉG

Csak kicsit
vagyok bolond,
hogy szeressenek,
és annyira okos,
hogy meg ne
vessenek, inkább
nevessenek.

BÁNAT

Sír a fűrész,
mert fáj
a fának.

FOHÁSZ AZ ÚTMENTI FÁKÉRT

Kivágták az
útmenti fákat.
Mennyi mindent
láttak, amíg
meg nem ölték
őket.
Uram! fogadd be
szelíd lelküket.

SZOMORÚ TALÁLKOZÁS

Ifjúságom mégegyszer
visszanézett rám
és sírvafakadt
amikor megakadt
a szeme öreg barátján.
Miért kerültünk
egymástól ilyen messzire.

ÖTLET

Ötverses a reggel
telve szép ötlettel.
Hogyha kél még
ötletem
verseimbe ölelem.

AZ ÁGYAM

Az ágy az utolsó
remény, amiben
este fekszem én.
Tegnap megfogtam
kezét: letegezöttünk,
megtudtam nevét.
Ágyakhoz nevek
illenek, ha nincs nevük,
adjunk nevet,
ha nem adunk,
hát kinevet,
nem ringat el
és szenvedek.

AZ UTOLSÓ VERSHEZ

Amikor meghaltam
nem voltál velem,
nem kulcsoltad át
haldokló kezem,
nem simogattad
révedt homlokom,
egyedül hagytál,
hiányzol, nagyon.

ZENTAI LÁSZLÓ

A VERS

lélegzik, sugarából albatroszok
emelkednek a hullámok fölé,
csontok üregében szalad
a bátor szökés, elemeire bontva
árad árja; még nincs hazája.
leszólják vagy rákőpnek,
a vétkek különbözőek,
s visszaérve
vihár viszi tengernyi halálba,
tenyérbe.

Keresztes Anna: Kőfejtő

A KÁPOLNA TITKA

Endre, a feleségével és néhány felfedezőkedvű munkatársával elsétált a képzeletbeli határvonalig. Addig a bizonyos hajdanában létezett ezeréves határkőig, amelynél hatalmas erődrendszert építettek ki a visszacsatolás évében. Talán itt lehetett vége a székely világnak is, mert innen már csak a hallgatag, kéklő hegyeket lehetett bámulni, meg még tovább, egyre délebbre, a Kárpátok nyújtózó vonulatait. „Az ott már Románia!” – mutatták egymásnak néhányan. Endre nem mondta, hogy ahol állnak, az is, csak gondolta. Mentek az aszfaltúton, alig jártak autók. Egy helyi ismerősük idegenvezetőként kísérte őket, afféle jószolgálati büszkeséggel. Nem igazán ismerték egymást, mégis úgy diskuráltak, mintha már évtizedekkel korábban is erre hozta volna őket a jó sors, hogy találkozhassanak ezzel a csíki havasok között megbúvó faluban nevelkedett székely emberrel. Tán az is lehet, hogy már a második nagy háború idején is erre hozta őket a balszerencse és nézték az értelmetlen, ádáz öldöklést, a nagyok ostoba játékait, azokat a harcokat, amelyet azzal a Galíciából ide vezényelt magyar hadosztállyal vívattak meg, amelyiknek esze ágában sem volt az oroszokkal háborúzni, meg éjjel-nappal dagonyáznai a lövészárkok sártengerében.

– Talán éppen itt, ennek az útnak a végében lehetett az a lövészárk. Akkoriban úgy mondták a filmhíradókban, hogy Árpád-védvonal, amelyben az ifjú katonáemberek beleszaladtak abba a gyönyörű tavaszba... – nézett kíváncsian körbe Endre. – Az apám 1944-ben, az egyik reggel, amikor végre a nap is kimerészkedett az égre – mutatott föl a mellette bandukoló idegenvezetőnek –, fejmagasságban kiemelkedett a védősáncból. Nézte a felkelő napot. Csend volt és állóháború... Jó apám abban az időben már nagyon szerelmes volt egy gyönyörű lányba a nyugati országrészben, a leghűségesebb városban, ahol egy papírkereskedésben tüsténkedett az a búzavirág szemű teremtés, akit Ottíliának kereszteltek a közeli Lajtaszentmiklóson. Nagyon bele romantikázott abba a könnyörtelen világba! – emelte meg a hangját. – Annyira, hogy az orosz lesipuskás le is szedte. Szerencséje volt, mert csak súrolta a koponyáját a mesterlövész golyója. Nem hatolt a fejébe, mert akkor én most nem lennék itt István bátyám társaságában.

– Tudja, István! – szólt hirtelen a csíki emberhez Endre felesége. – Az én uram annyit tud mesélni az apjáról, meg az édesanyjáról, hogy azt maga el sem tudja képzelni – mondta nevetve. – Pedig most ezt a tündérváros vidéket kellene a maga csodájában magához ölelnie.

– Azt teszem, kicsikém, de az apám gyerekkoromban többször is mesélt nekünk erről a helyről, a háború rettenetesen szomorú eseményeiről, a borzalmakról, a szenvedésekről, arról a kis kápolnáról, ahova istentiszteletre jártak reggelente, s persze a napkeltékről is... – nevetett a feleségére.

A csíki ember hagyta beszélni Endrét, mert tudta, nagyon fontos az ember életében, hogy mindent ki tudjon magából eresztetni. Mindent, aminek odakinn van a helye. Nem jó, ha a Jóisten földi teremtménye csak úgy „bétemetkezi magába” azt, ami egyébként kikívánckozna. Merthogy ez a világ már nagyon uniformizált, amelyben a kitárulkozást butaságnak, egyszerűbben hatökörségnek nevezik. Ostobaságnak, ami védtelenné tesz, ami stigmaként jelölődik a homlokunkra, ha már gyékényen áruljuk az életünket. Ilyesmit gondolt István, aki nagyon megszerette az utóbbi évtizedekben idejáró fővárosi házaspárt. Lassan negyedszázada, hogy egyre sűrűbben jöttek Endréék.

Irma családjában többen is innen kerültek át Magyarországra, de nagyon szétszóródtak a világban, mert a második világháború és a forradalom után négy unokatestvére is Európa más-más országában telepedett meg végleg. Ő nem tudta volna elhagyni a hazáját, mert már itt született, de a gyökerei persze, egyre gyakrabban visszahúzták Erdélyországba. Talán ez ösztönözhette őket, hogy minden esztendőben, ha nem is mindig a csíksomlyói búcsú időpontjában, egy hetet eltöltsenek Erdélyben.

Farkaslaka volt az egyik bázis, ahol István unokahúga szállásolta be őket, s ha éppen nem úgy jött ki a lépés, akkor Sepsiszentgyörgyről indultak körbejárni ezt a gyönyörűségeket. Endre jobban szerette Farkaslakát, mert ott nagyobb volt a csönd, jobban érezte az erdő mélyhangú suhogását, az emberszavak is tagoltabbak és szívet melengetőbbek voltak, no meg Helga, a ropogósarcú, mindig fejkötőben szaladgáló unokahúg is vonzotta. Nemcsak zamatos beszéde, nemcsak a ruházata, nemcsak a kedvessége – amely olyan természetes volt, mint a frissen lecsapódó harmat –, hanem a saját főzésű áfonya pálinkája egyszerűen elbűvölte Endrét. Helga kevés beszédű, halk szavú teremtménye volt ennek a külső Küküllőt ölelő vidéknek. Minden esztendőben kisétáltak a falu határában ahhoz a fához, amelynek tövében Tamási Áron alussza örök álmát. Leterítettek egy pokrócot, rátelepedtek és nézték a gyönyörűségeket. Beszédesebb volt minden ház, minden istálló, a porták rendezett világa. A kakas-kukorékolás olyan éles hívóhanggal verődött vissza a hegyoldalból, hogy a falu jércéi azonnal sorba állították magukat. Helga mindig kivitte magával a pálinkás butykost, három kerek formájú poharat és egy fémborítású szelencében áfonya szemeket, amelyek ettől a nemes párlattól egyszer már megráncosodtak, és belőlük egy-egy szemet a poharak aljába dobott. Megúsztatta őket, hogy újra részegek legyenek. Így nyújtotta a poharakat a vendégeinek, s már koccintott is velük:

– No, az egészség vigyázza kendteket, Endre! Aztán, ha hazatérnek, ott is tartsa meg magukat!

– Úgy legyen az veled is, Helga! – válaszolta Irma. A kezében élesen csilingelt, bongott az üveg pohár.

Endre csak nézte a két nőt és gondolataiban újra visszatért az Árpád-vonalhoz. Ahhoz a helyhez, ahol az apja először sebesült meg, mert a fejevadászoknak akkortájt nem sikerülhetett mindegyik lövése. Az motoszkált a fejében: vajon miért vitték olyan messzire a sebesülteket, miért kellett Máramaroszigetre szállítani az édesapját? A Jóisten biztosan ezt akarta és így rendezte, mert a kórház alig hatvan kilométerre volt a szülővárosától. Hamar tudomást szerzett róla a család, ugyanis az egyik városbéli katonatársát – akinek tényérékna roncsolta szét az alsó lábszárait –, hazaküldték és végleg leszerelték. A sebesült számára befejeződött ez az értelmetlen háború. Tőle értesültek az otthoniak. Imre, a legidősebb bátyja, aki élelmezésvezető volt a Tisza-parti kisvárosban, egy katonai tehergépkocsival rögvest odaszárguldott a máramarosi kórházhoz. Többször megjárta ezt az utat és jóféle füstölt sonkát, a februári disznóölésből megmaradt prösszajtot, tokaszalonnát hozott az öccsének meg a szobatársainak, hogy erősödjenek azok a katonasereg. Bár tiltották a táborig kórházban, de egy kisebb demizsonban szilvapálinkát is vitt a sebesülteknek.

Néhány hét múlva, amikor felépült, szabadságos eltávoztatást adott apjának az ezredparancsnok. Endrének többször mesélte, hogy egy egész csapat fogadta a szülői háznál. Hősként üdvözölték, az édes szülein kívül a szomszédok is általjöttek köszönten. Persze nagyobb részt a hadi helyzet érdekelte őket, mert nagyon félték a muszáktól. Ahogy közeledett a front, egyre több rémtörténet keringett arról, hogy azok a

barbár katonák minden asszonyt meghágnak, s a munkaképeskorú embereket „málenkij robotra” viszik a messzi Szibériába. Különösen azok voltak nagy hanggal, akik az első háborúban orosz hadifogságba kerültek, s megjárták a szibériai fogolytáborokat. Imre bátyja vitte vissza az apját a frontvonal mögötti településre, mert tovább nem engedték. Onnan a hadtáposokkal érkezett vissza az alakulatához...

– Endre! Maga nagyon elkalandozott az emlékeiben! – kiáltotta nevetve Helga.
– Csak nem a pálinkámmal van baja? – kérdezte majdnem számon kérően, merthogy ő bizony nagyon elsajátította már a pálinkafőzés fortélyait. Nagybátyjától, Istvántól kapta azt a vörösréz lepárlóberendezést, amelyben soha sem kozmáltatta oda az áfonyacefrét. Meg különben is! Az nem is székely ember, aki nem tud pálinkát főzni. Aki elbaltazza, az vessen magára! Annak az esze, meg a szíve sincs a helyén, mert abba a pálinkába Erdélyországot kell bézamosítani.

– Dehogy, Helga! Remek a pálinkája! – mentegetőzött Endre. – Tudja, folyton azért viszem magam az emlékek cirádás kacsaringóiba, mert bizonyosságot akarok szerezni azokról a helyekről, azokról a tárgyakról, épületekről, elárvult magyar katonatemetőkről, amelyekről az apám mesélt – magyarázta. Köhintett egyet, majd így folytatta: – Gyerekkoromban tátott szájjal hallgattuk szegényt, de el sem tudtuk képzelni, hogy léteznek azok a helyek, azok a kék párában úszó hegycsúcsok, a nagy hasadékok, melyeket a Jóisten vágatott csak azért, hogy könnyebben átvonulhassanak Csaba királyfi katonái – nevette el magát és egyúttal helyeselt a saját felfedezésének. Szünetet tartott, mert úgy gondolta, hogy így jó, hogy így helyes és így tudja magával ragadni a társaságát. Hirtelen, minden átmenet nélkül magához ölelte mindkét asszonyt. A felesége értette a dolgot. Helga meg úgy gondolta, hogy akkor neki is igazodnia kell ehhez a nagy kebelbarátsághoz. Ha a magyarországi barátja így akarja, akkor azt neki tiszteletben kell tartania. Elvégre a vendégek mindennél fontosabbak. Errefelé értük és velük forog a világ. Meg azért, hogy segítsen marasztalni őket, de azt úgy tegye, hogy mindnyájan elégedettek legyenek vele. Az ölelés dolgát pedig a lelkében hamarjában elboronálta. Ismerte már Endrét, bizonyos dolgokban talán jobban is, mint a felesége. Megérezte, hogy ez a férfi mélységesen tiszteli az ő tündérházáját és nemcsak látni szeretné ezt a vidéket, hanem meg is szeretné ismerni. Meg akarja eleveníteni apja hajdanvolt történeteit a maguk tényleges helyszínén, a maguk tényleges valóságában. Viszszaporítani az időt, hogy benne élhessen, hogy megérinthesse az apja fiatalságát, ami a küzdelmében is benne él tovább. Mesélte Helgának az egyik este, hogy már évekkorábban eljutottak a történelmi határra, de csak tavaly fedezte fel azt a kápolna melletti gazzal benőtt, apró temetőt, amelyben az első háborúban elesett magyar katonák kőtábláiról megpróbálta valaki módszeresen kivésni a neveket, de mivel nem sikerült, ezért megfordította a sírköveket és román katonaneveket vésett rá.

– Micsoda aljasság! Micsoda elvetemült gonoszság kell ahhoz, hogy azoknak az embereknek a neveit, csak azért, mert magyarként haltak meg, eltüntesse! – háborgott indulatosan. – Mondja, kedves Helga! Mennyit árthatnak még annak a másik nemzetnek ezek a száz esztendeje elesett emberek?

– Csodálkozok, barátom? – kérdezett vissza Helga. – A gyulafehérvári székesegyházban már a törökök is el akarták tüntetni a Hunyadiak szarkofágjáról az arcokat, meg a feliratokat. Azok vallási megfontolásból, emezek meg rossz lelkiismeretből tették. Az eredmény ugyanaz, csak néhány száz év szaladt el közöttük.

Mindketten elfogadták a másik érvelését. Igaz, Endre egy kicsit egykedvű beletörődésnek érezte Helga válaszát, de túllépett rajta. Talán az vigasztalhatta, hogy az arra

járó magyarok, ezekre a sírkövekre nemzetiszínű szalagot kötöttek. Amolyan kokárdafélet, amely az emlékezetet erősebbé formálta a féktelen gonoszkodásnál, az élők gőgös gyarlóságánál.

Majdnem mindig annyira belemelegedtek a késő délutáni beszélgetésbe, hogy gyakran már a hegyoldalban rájuk telepedett az este. A hold világított a ruhájukra, ahogy ereszkedtek lefelé a meredek ösvényen a faluba. Amikor hazaértek, Helga rögtön begyújtott és vizet forralt a tűzhelyen. Egy kanálnyi sőt öntött rá, majd megvárta, hogy buzogjon. Közben Irmának magyarázni kezdte a puliszkakészítés fogásait:

– Ha már nagyon forr a víz, akkor kicsit csendesítem és a tetejét vékonyan megszórom egy maréknyi kukoricaliszttel. Pillanatok alatt hárttyika képződik rajta, amelyre aztán egyenletesen rászórom a többi lisztet, amely megmaradt a kimért mennyiségből. A hárttyika azért kell, hogy fenntartsa a víz felszínén a kövérré dagadó puliszkát – mondta szemléletesen.

Közben Endre akkorákat nyelt, hogy megemelkedett a gigája.

– Mennyi ideig kell főzni? – kíváncsiskodott a vendég asszony, aki életében még soha nem főzött ilyen ételt.

– Hús percnél csak akkor főzöm tovább, ha nagyobb buckát akarok csinálni. Közben állandóan locsolgatom a saját levével, sőt meg is szoktam fordítani, hogy mindkét fele megfőjön rendszeren – nevetett Irmára. – Nem olyan ördögös. Ha megfőtt, leöntöm a levét, a puliszkát darabolom és annyi levet öntök rá, amennyit fel tud szívni. Juhtúró nálam mindig van a háznál. Így fél óra alatt kész a meleg vacsora – magyarázta.

A kirakott fatányérokban hamar eltűnt az adag, nem kérte magát az étel, de ők sem amazt. A hasukban dagasztották tovább a juhtúrós kukoricapuliszkát.

A hold erős fénnel világított be a hálószobába. A csillogó holdsugarak a keresztgerendákon táncoltak, majd egy meredek kunkorral rábuktak a vizeskancsóra, amelyről azonnal visszaverődtek a frissen meszelt hófehér falra. Villózódtak, mintha a mosolygás fodrait eregetnék. Irma nagyon elfáradt, azonnal elaludt. Endre csak feküdt az ágyon és nézte a visszaverődő sugarak egymást kergető játékát. Próbálta összerakni, emlékebe szedni aznapi élményeit. Eszébe jutott megint az a határ menti út, amely mellett három, teljesen egyforma kétszintes ház állt. Jellegzetes, sátozott, cölöpfából ácsolt építmények, melyeket a kocsik ablakából többször megfigyelt. Gyönyörű, faragott homlokzatukat vette először észre. Olyan érzése volt, mintha már látta volna ezeket az épületeket. Nem képeslapokról rémlett, nem Istvántól, az idegenvezetőjétől hallott ezekről a kaszárnyaszerű házakról, hirtelen hatalmába kerítette a felismerés: Ezek lehetnek azok a laktanyaházak, ahol a frontvonal idején elszállásolták a hadtest tisztjeit és tiszthelyetteseit. Az apja mesélt róluk először, mert reggelente innen, ezekből a házakból indultak misére a kápolnába. Mára lakatlan, pókhálós arcú remeteként őrizték azt a képzeletbeli határt. Talán elfelejtették a feladatukat és eltemették a hajdani katonák mély sóhajtásait. Gondos kezű utódaik bedeszkázták a földszinti ablakokat. Körülöttük zölden virított a térdmagasságú gaz. Látszott, hogy nagyon magukra hagyták ezeket az épületeket. Elárvultan, gazda nélkül várják az elmúlást. Az első ház mögötti kerek kút minden oldalát teljesen benőtte a moha, a kávját is körbeölelte a felkúszó vadpáfrány...

„Miért nem mentünk be a kis kápolnába?” – gondolta. „Az utóbbi években, ahányszor arra jártunk, mindig betértünk” – tűnődött tovább. Nem írta feledékenységük rovására, merthogy ahhoz még túl fiatalok voltak. Mégis bosszantotta, hiszen visszafelé jövet megállhattak volna az út melletti épületnél. Emlékezett, hogy évekkel

korábban, a miséző oltárral szemben – félkörívben – fából ácsolt karzaton haladtak el Krisztus stációinak gyönyörűen megfaragott domborművei előtt. Árpád-kori freskón az apostolok arcmásai néztek velük szembe a csupasz oldalfalokról. Nemrég szabadították ki őket a restaurátorok. Majdnem ötszáz évig rejtőzködtek a festékrétegek alatt. „No, majd a hétvégén visszamegyünk” – nyugtatta magát. Már éjfél is elmúlt, amikor elaludt. Még tompán hallotta azt a vad kutyacsaholást, amit a szemközti hegyoldal valamelyik háza felől kergetett errefelé az éjszakai szél.

Napokkal később Helga hívta a nagybátyját, hogy a vendégek megint visszavágnak arra a történelmi határszélre. István annyit üzent, hogy jöjjenek csak a hétvégén, majd addig kimászik abból a nyári náthalázból, ami úgy ágyba döntötte, hogy a szomszédokat kellett segítségül hívni. Nem ő nyomta az ágyat, hanem az nyomta őt! Amikor végre elengedték egymást, István nevetve rugdosta meg az ágy lábát és huncutul odamondott neki:

– No, azért! Különbön pedig, rúgjon meg a ló!

Válasz nem érkezett, de amikor visszaült az ágy szélére, hogy megigazítsa a hatalmas tollpárnákat, nagyot recsent. Talán így akarta tudomására hozni, hogy a dédöregapja nem azért készítette ezt az ágyat, hogy bárki rugdalni merje.

Vasárnap korán elindultak, mert meg akarták tekinteni a rézagyúöntő Gábor Áron szülőházát, ha már Kézdivásárhelyen vezet át az útjuk. Megálltak ebédelni, majd amikor a déli harangszó után egyet kondult a kápolna apró harangja, ott álltak a feljárati lépcsőnél. István pár percet késett, de megmagyarázta. A szomszédja végre visszahozta a gyaluját, s erre kellett inniuk egy-egy kupicányi áldomást. A nehéz, kovácsoltvas keretes tölgyfaajtón keresztül együtt léptek a szentélybe. Odafönn, a karzat keskeny ablakrésein beszűrődött annyi fény, amennyi bevilágította az oltárt, meg a hívek padsorait. A legélesebb fény a mészkőből faragott, puritán szószékre vetődött. Rajtuk kívül senki sem tartózkodott ott. A régi ácsmesterek kezét dicsérte, hogy súlyuktól és lépéseiktől sem nyikorgott a karzat, inkább tompán elnyelte a cipőik kopogását. A második padosor szélén ültek le.

Endre az imára kulcsolt tenyereire támasztotta az állát. Megint, újra ugyanaz a különös érzés fogta el, amit a kaszárnyaházak előtt érzett. Folyton az motoszkált a fejében, hogy ő már járt itt, valamikor régen. Itt, ebben a kápolnában, itt ült, ebben a padosorban. Irma csúszott legbelülre, mellette az idegenvezetőjük, István ült, Endre pedig a padbelépő szélső ülőhelyén foglalt helyet. Mindhárman imádkoztak. Felesége hirtelen áthajolt István mögött és a férjének félig hangosan súgta:

– Bandi! Nézzed csak! Ide, a padra égette valaki az édesanyád nevét – folytatta egyre hangosabban. – A keltezés is itt van még alatta: 1944. március 18.

Endre gyorsan megkerülte a padosort, mert a másik oldaláról akart a felesége mellé beülni. Nézte a majdnem hét évtizeddel korábbi feljegyzést. Az apjáé volt, aki kétezer kilométerrel odébb, már húsz éve együtt nyugszik Ottíliaival. Néhány percig egyedül hagyták a kápolnában. Hangtalanul sírt...

AZ UTOLSÓ LÉLEGEZTETŐGÉP

Rajki Annamáriát a negyedik nap reggelén lekapcsolták a lélegeztetőgépről. Az orvosok egybehangzó véleménye szerint a tüdeje már annyira rugalmatlanul gyenge volt, és annyira képtelen az önálló működésre, hogy értelmetlenség lett volna mester-ségesen tovább életben tartani a beteget. A férje írta alá a beleegyező nyilatkozatot. A lánya csak bólogatott, de nem szólt semmit. Néhány perc múlva beengedték őket az asszonyhoz. Élettelen teste még meleg volt. Rajki László lehúzta felesége fejéről a lepedőt. Még egyszer látni akarta az arcát. Azt az arcot, amely inkább tűnt fáradtnak, mint merevnek. A veseelégtelenség fájdalmai sem látszottak Annamárián. Nyugodt tekintete túlon túl beletörődően árulkodott arról, hogy már napokkal korábban és végérvényesen feladta a küzdelmet. Hosszúra nyúlt szenvedés volt mögötte, de így is látszott az arcán, hogy nehezen adta meg magát.

– Kicsikém, pár percre magamra hagynál édesanyáddal? – kérdezte suttogva Rajki.

– Persze apa, maradj csak. Nekem úgyis vissza kell mennem az osztályra – felelte a lánya. – Majd később még átjövök anyuhoz, én is el akarok búcsúzni tőle.

– Meddig maradhatok? – tudakolta elcsukló hangon az apja. Látszott rajta, hogy most értette meg a visszafordíthatatlant. A remény maradék esélyét elzáró pillanatot.

– Anyát csak két óra múlva viszik le a patológiára. Maradj nyugodtan. Szólok az osztályos orvosnak, hogy ne zavarjanak.

Rajki az egyágyas kórterem ablakából látta, ahogy a hegyek mögött leereszkedett a nap. A kórterem hófehér falára vetítődő narancsfénye különös ünnepi háttérrel kölcsönzött a vallomásának.

– Drága szívem! – kezdte, majd szavakat keresve köhintett egyet. – Nem mindig voltam hozzád olyan, amilyennek lennem kellett volna, de szerettelek. Jobban szerettelek, mint az a másik, de nem tudtam úgy kimutatni, ahogy ő. Kérgesebbek voltak a mondataim, sőt egyszerűbbek, mert én soha nem voltam a szavak mestere – sóhajtott a és mély levegőt vett. Többször nyelt is egyet-egyet.

Érződött, hogy keresi, kutatja a gondolatait. Tudatában volt annak, hogy amit most mond a halott feleségének, azt neki még egyszer nem mondhatja el. Jó volt kettesben lenni az asszony testével, de legalább annyira fájdalmasan nehéz is. A halott teste által sugárzott indulatokat nem könnyű ellensúlyozni. Mintha az élettelen testben még benne lakna a lelke és bentről dörömbölné, hogy engedjék ki, mert a lelket nem lehet eltemetni, sem elhamvasztani. A lélek ugyanis itt marad velünk. Ezért tudjuk előhívni évtizedek múlva is.

Hosszú hallgatás után folytatta:

– Egyszer már majdnem meghaltál, szívem, amikor Máriát szülted. Sohasem hittem Istenben, de akkor napokig könyörögtem hozzá, hogy ne vegyen el téged tőlünk – mondta az ágy széléhez térdelve. Jobb kezét gyengéden az asszony testére tette. Könnyeivel küszködve folytatta: – Akkor meghallgatott a Jóisten, most viszont cserbenhagyott! – kiáltotta és elcsuklott a hangja.

Kézfejjével gyengéden simogatni kezdte az asszony vállait. Felesége mélybarna hajában ezüstös hajszálok csillogtak. Rajki László felállt. Lassan odahajolt a fejéhez és homlokon csókolta hitvesét.

Rekedt hangon suttogta:

– Rettenetesen szomorú, elhagyott, magára maradt lány voltál, amikor megismertelek. Elkeseredettségédnél csak a szemeid voltak fájdalmasabbak. El sem tudtad képzelni, hogy újra lehet kezdeni az életet. Létezhet egy másik ember, egy másik férfi, akihez bizalommal fordulhatsz, akít ugyanúgy szerethetsz, mint azt a másikat. Azt, aki hirtelen felindultságában ostobán ellökött magától. Elhasznált mosogatórongyként dobott a szemétkébe... – magyarázta egyre hangosabban, majd az ágy széléhez támasztotta a könyökét és a kezeit összekulcsolta. Hirtelen a halott asszonyára nézett.

– Miért hagytál itt, Annamari? Miért nem vittél magaddal? – kérdezte, bár nem várhatott választ.

Két tenyerébe temette az arcát. Percekig így maradt, mozdulatlanul. Amikor felállt az ágytól, már sötétedett. A lepedőt gyengéden visszahajtotta felesége fejére. Azzal elhagyta a kórtermet.

A kórház udvarán beült az autójába és elhajtott. Otthonról hívta fel a lányát. Csak annyit tudott neki mondani:

– Hazamentem.

Valamit még morzsolta a szájában, de azt nem lehetett igazán érteni. Mária nem nagyon foglalkozott azzal, hogy az apja mit mondott a telefonba, mert éppen egy beteget kísért a kezelőbe. Közben felhívta a patológia főorvosát és kérte, hogy estig ne vigyék az alagsorba az édesanyját. Amikor befejezték a kórházi sebészet délutáni szakrendelését, visszament a kórterembe. Közelebb húzta az ágyhoz az éjjeliszekrény melletti széket és leült. Odakinn már szürkére szomorodtak a hegyek. Nézte a letakart édesanyját, a lepel alatti mozdulatlanságot. Erős szeretett volna lenni, de nem tudott. Megrendültségében dadogni kezdett:

– Anyu...kám! Én egyet...le...nem! Keresem a szá...vakat. Tu...dom, nehezen születtem meg. Hat évvel az abortuszod után, és... és hogyan? Majdnem belehaltál – suttozta. – Nem fogok sírni, mert előtted nem szabad – csuklott el a hangja és a lepedőn keresztül megfogta anyja összekulcsolt kezeit. – Milyen bátor voltál, édesanyám, hiszen az orvosok nem javasolták, hogy gyermeket vállalj. Te mégis megszültél engem... Emlékszel? Két hete még arról beszéltünk, mennyire bánt téged, hogy nem lehetett testvérem. Tudod, titkon azért reménykedtem benne... Ne haragudj rám anya, de én nagyon szerettem volna, ha nem egyedül nővök fel veletek! S te erre, egy hatalmas sóhajtás kíséretében azt válaszoltad: „Máriám! Lett volna egy bátyád, de nem tartottam meg. Eldobtam, pedig már a harmadik hónapban voltam veled!”

Mária visszahúzta a kezeit.

Annyiszor hallott az apja előtti férfiről, hogy akkor is le tudta volna írni, ha a legmélyebb álmából riasztják fel. Arról a férfiről soha nem akart rosszat mondani az édesanyja. A nevét sem ejtette ki a száján, mert mindig úgy kezdte: az a férfi. Legbelül szerette volna gyűlölni, de nem tudta rávenni a lelkét. Kifelé, másoknak vagy a rokonnak mondta, de azt se meggyőződésből, mert még mindig szerette. Senkinek se vallotta volna be, még saját magának sem, hogy így érez, vagy így emlékezik arra a férfirre, de következetesen mégis úgy nevezte: az a férfi... A leánya azt sem értette, hogy miért kapartatta ki a bátyját, mert az a gyermek szerelemben fogant, s a szerelem nem bűn. Nem egy harmadik személy, nem egy tárgy, amelyet megérinthetünk, hanem az érint meg bennünket. Átöleljük, megszenvedjük, kihordjuk, és féltő szeretetté kovácsoljuk.

Mária letörölte a könnyeit. Förlállt. Éppen akkor nyílt az ajtó, amikor vissza akart ülni. A patológiáról jöttek az átkozott pléhdobozzal.

– Mária, ne haragudjon! El kell vinnünk az édesanyját – szabadkozott az idősebbik halottszállító.

– Csak egy percet engedjenek még nekem! – szólt erősebben a munkatársainak. – Kérem, várjanak odakinn! Majd szólok – mondta nekik. Nem haragudott rájuk, mert amazok csak a kötelességüket teljesítik. Utaztatják a testeket az utolsó földi állomásra. Oda, a hűvös patológia sablonos kamrába, ahol mindenkit betolnak a neki kijelölt rekeszbe és beállítják a megfelelő hőmérsékletet.

Mária lehúzta a lepedőt édesanyja arcáról és megsimogatta a haját. Azt a haját, amelyet kislánykorában mindig meg akart fésülni, de nem engedte neki. A férjének sem engedte. Egyedül annak a másik férfinak engedte, nagyon régen, a vízparton, amikor kijöttek a Keszthelyi-öbölből és a fűre heveredtek. Velük volt a barátnőjük, mégse őt kérte meg, hogy hátul fésülje ki. Máriának most eszébe jutott, hogy pár éve, amikor arra jártak, nevetve mesélte az anyja:

– Az a férfi ki tudta fésülni. Gyengéd volt, nem húzta. Érezte, hogy milyen mélyen szánhatnak a fésű fogai. Szerелеmből tette.

Mária megorzongott.

Sohasem találkozott azzal a másik férfival, csak az évtizedekkel ezelőtti fényképet látta, ahol gyengéden öleli az anyját a közeli kilátóban. Elképzelte, hogy a körterem ablakából ellátni odáig. Letakarta a halottat és odament az ajtóhoz. Felkapcsolta a villanyt, behívta a halottszállítókat. Aztán visszament a nővérszobába. Átöltözött, majd lesietett az osztálynak fenntartott parkolóba. A slusszkulcsot alig tudta az indítózárba dugni. Kétszer is lefulladt az autó. Harmadjára megugrott a kocsis, mert remegő lábával elvétette a kuplung holtjátékát.

Hetekkel később, a kórházi szakrendelő folyosóján egy idősebb férfi lépett hozzá:

– Beszélhetnék nem hivatalos ügyben? – kérdezte.

– Nem tudom, kicsoda Ön. Itt, a rendelőben általában csak hivatalos ügyben beszélnek a betegekkel. Kivéve, ha ismerem az illetőt – felelte meglehetősen udvariatlan stílusban.

– Jó, akkor majd máskor megkeresem – hőkölt vissza az ősz hajú ember, ám mégis tett azért egy újabb kísérletet: – Én vagyok az a másik férfi.

– Maga? Honnan tudta, hogy meghalt az anyám? – nézett megvetéssel a másikra.

– Olvastam a gyászközleményekben.

– Azt sokan olvashatták – válaszolta a lány még elutasítóbban. – Különben is, anyámat – végakarátának megfelelően – szűk körben temettük, de ez nem magára tartozik. Viszont nem látásra!

Rajki Annamária lánya sarkon fordult és otthagya azt a másik férfit. Este, a kocsis szélvédőjén, az ablaktörlő lapát alá tűzve talált egy vízhatlan borítékba csomagolt levelet, amelyet az a férfi írt:

„Kedves Mária!

Nem akartam feldúlni az életét, de úgy gondoltam, hogy fontos lehet magának ez a kép, amelyen az édesanyja áll a kolostor előtt, egy csokor tavaszi barkaággal. Akkor ismertem meg őt, de ez a közel fél évszázada készült fénykép már nem engem illet. Magácskánál biztosabb helyen lesz...”

ZENTAI LÁSZLÓ

RÁVISZ A SZÍVEM

Rávisz a szívem,
hogy hallgassak
kicsinált,
szedte-vette mesét,
daloljak magamnak,
vagy átvirasszam
az éjszakát miattad.

Változatlan nappalokban
lesem az időt, szalad,
nem kergetem.
Mégis, mintha újra lobogna tüzem,
s néha illatos fák között érzem:
megint tavaszt írunk.

(1972)

Horváth Endre: Akt

ZSIRAI LÁSZLÓ

NYITÁNY

Kovács Sándor karnagy emlékére

Tanár Úr! Persze hogy még ma is hallani,
hogy' szóltak óráin a boldogság hangjai.
Pedig hány évtized azóta hamvadott,
s e hangok lelke mégis szívünkben dobog.

Ugyanis az ember bárhová menekül,
fegyelmezett volta nem felejt énekül,
mert hiszen ha sorsa ébresztőn kántori,
Isten muzsikusa mindenütt bátorít –

Utunkon tereget kegyelmes Sarastro,
könnyünk hívja elő fájón Rigoletto,
nyugalmunk vidékén Vivaldi hegedül,
jó kedvünk szelében fuvolaszó repül.

Mint jut asztalunkra ízletes husika,
úgy kell a lelkünket támasztó muzsika.
Ahogy a napsütés kerít vigadalmat,
az ember úgy terít szépen meg a dalnak.

Falatozgassuk csak, akár az ebédet,
a művészek főzte magasztos zenéket!
Hétköznapi nyelven akárhogy is furcsa,
lelkek zárja nyílik a violinkulcsra.

E nyitánytól éled frissen minden élet,
amikor szívében megszólal az ének,
mintha a dalokban szférák zengenének,
s beszürkült bánatot öröme cserélnek.

FOHÁSZ A SZENVEDŐKÉRT

Uram! Tekints le híveidre,
akik a szükség örvényében úsznak,
s kapaszkodnak a remény mentőövébe,
hogy benned bízva jobb helyzetbe jutnak.

Uram! Segíts a merülőkön,
küldd szívükbe a jövő napsütését!
Érezhessék, hogy mennyivel szebb idő jön,
boldogság váltja múltjuk szenvedését.

Uram! Tudom, hogy megcselekszed.
Teremtett műved lényege a jóság.
Létünk teájába merít édes kekszet
a megtapasztalt irgalmas valóság.

ELSŐSEGÉLY

Az Úristen ma szebbet nem adhatott,
mint a háztetőnket csókoló Napot –
téli fáztunkra enyhelő tavaszt.

S ha túl száraznak érzed a levegőt,
elsősegélyként küld jóleső esőt –
lelkünk falára öntözött vigaszt.

TANULMÁNYOK, JEGYZETEK

MÉCS LÁSZLÓ SOPRONI ÉS SOPRON VÁRMEGYEI KAPCSOLATAI

1. Mécs László élete

Mécs László¹ a két háború közötti időszak nagy népszerűségnek örvendő szerzetes költője volt. Újhumanista költészetét a szolgálat- és küldetésstudat, az eszméltető hang jellemezte. Keresztény életigenlése a gazdag, sokszínű élet teljességét hirdette. Nagyon termékeny volt, ismert verseinek a száma meghaladja a kétezret. Életéről és munkásságáról többek között a közelmúltban elhunyt Rónay László irodalomtörténész írt monográfiát.²

Költői tehetségéről megoszlottak a kritikai vélemények, hatása azonban a kor olvasóira kétségbevonhatatlan, a korszak egyik jelentős véleményformálója volt. 1944 őszén illegálisba vonult, ez az állapot 1945 után is folytatódott. 1953-ban elfogták, koholt vádakkal 10 év börtönrre ítélték, ahonnan 1956 őszén szabadult.

A költő kántortanító édesapja ötödik gyermekeként született 1895. január 17-én Hernádszentistvánon (ma Kostofany nad Hornádom, Szlovákia). A Jászóvári Premontrei Kanonokrend kassai főgimnáziumában érettségizett, majd a budapesti tudományegyetemre iratkozott be. 1914. szeptember 13-án, a *László* szerzetesi nevet választva, belépett a Jászóvári Premontrei Kanonokrendbe. 1918. szeptember 29-én ünnepélyes fogadalmat tett, október 2-án áldozópappá szentelték.

Az egyetemen a rendes tanári státushoz előírt három vizsga közül csak az alap- (1917) és a szakvizsgát (1920) tette le. 1919 első három hónapjában Holba Kaszsián (1893–1982) premontrei tanárt helyettesítette anyagimnáziumában, majd április 4-én Takács Menyhért (1861–1933) apát a prépostsági könyvtár segédkönyvtárosává nevezte ki. 1920. június végén a rendközponttól 120 kilométerre keletre fekvő Nagykapos plébániájára helyezték, majd 1929. augusztus 30-án a nyugállományba vonuló Farkas Róbert (1856–1933), királyhelmeci plébános utódjául nevezték ki.

Első verseskötete Hajnali harangszó címen 1923-ban jelent meg. Hamar közismertté vált, a két háború közötti vallásos líra legnépszerűbb képviselője lett. Sikerét előmozdította „pódiumra teremt,” szuggesztív egyénisége. 1935-ben körutat tett Erdélyben, járt Franciaországban, a Benelux-államokban. Találkozott Paul Valeryvel, aki bevezetőt írt egyik francia nyelven megjelent kötetéhez. 1941-től 1943 áprilisáig a Vigilia társszerkesztője. A folyóirat 1942. januári számában megjelent *Imádság a nagy Lumatikusért* című, Hitler-ellenes verse miatt a német követség tiltakozott a magyar kormánynál, és a költő kiadatását követelte. Az ügyészség vádat emelt ellene, de a bíróság ejtette a vádat.

¹ Eredeti, anyakönyvezett neve Mártoncsik József. Unokaöccse Mécs Imre (1933–), volt országgyűlési képviselő.

² Vonatkozó irodalom: *Rónay László: Mécs László* Balassi Kiadó Budapest, 1997. (Kortársaink sorozat). *Bárzsi Zsófia: Szellemidézés. Mécs László – tanulmányok.* Madách–Posonium, (Pozsony), 2008. *Kara Anna: Hazádnak rend(ül)etlenül légy híve?! Mécs László, a jászóvári premontrei kanonok.* Fórum. Társadalomtudományi Szemle, 2011. 4. sz. 67–86., *Kara Anna: „Én, Mécs...”* Önéletrajz – másodkézből. Fórum. Társadalomtudományi Szemle, 2014. 3. sz. 33–45.

Az első monográfia Mécs Lászlóról 1929-ben jelent meg: *Farkas Gyula: Mécs László* Stúdium, Bp., 1929. A Sopronba került és itt a Széchenyi Gimnázium tanáraként, majd egy ideig igazgatójaként működő Gábor Géza is könyvet írt róla: *Gábor Géza: Mécs László*, Tóth Nyomda Sopron, 1934.

1. kép. A békési és gyulai Mécs est után. Gyula, 1932. jún. 21.
 A fényképen Mécs Lászlótól balra br. Apor Vilmos (1892–1945), csolti címzetes apát,
 gyulai plébános, majd 1941-től győri püspök, vértanú.
 GPAL. Jelzete: PrG-Szem-Mécs-fotó.

1944. október 18-ai levelében Mécs László még tizedik, Mélyül a vándor lányoma című, megjelenésre már nem kerülő kötetéhez kérte Gerinczy Pál (1906–1965) prépost-prelátus kiadási engedélyét, három héttel később azonban megkezdte közel kilenc évig tartó bujdosását. Önkéntes száműzetésének több oka is volt: az 1930-as évekre fokozatosan a hivatalos Magyarország egyik arcává, szimbólumává vált. Kora celebritásaként jelent meg a folyóiratokban, a társadalmi-kulturális eseményeken. Tisztelői közé tartozott többek között Horthy Miklós és Imrédy Béla. Hitler- és szovjetellenessége egyaránt közismert volt. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 530/1945. M. E. sz. rendelete alapján 1945. április 28-án alakult ún. Fasiszta Sajtótermékek Jegyzékét Összeállító Bizottság II. jegyzékére felkerült az *Egy finn leányka képe* című verse. Emiatt megsemmisítésre ítélték a költeményt megjelentető *Forgószínpad és a Mécs László összes versei 1920–1940*³ köteteket is. 1948-ban Slachta Margit, a Szociális Testvérek Társaságának főnöknője Endrédy Vendel apátnak az *Üzenem haza* című vers Mécs László szignálta kéziratát adta át. Mécs Lászlót a belügyi szervek a neki tulajdonított⁴, de valójában Wass Alberttől származó költemény miatt is figyeltették, bizonyíthatóan 1949-től. A háborút követően Csehszlovákiában is börtön, internálótábor és/vagy kiutasítás várt volna rá, mint jó néhány más felvidéki papra.

1953. augusztus 22-én Mécs Lászlót az ÁVH „*demokrácia ellenes propaganda terjesztése és szerkesztése*” vádjával őrizetbe vette. Az első-, majd az azt jóváhagyó

³ Budapest, 1940. és 1941. A vers további három másik, 1942–1944 között megjelent kiadását nem tüntették fel!

⁴ Még fél évszázaddal később is Mécs neve alatt jelent meg például a *Nők Lapjában* (1989. augusztus 19. 12–13.) és az *Új Emberben* (1991. június 16. 6., 1995. október 22. 9.).

másodfokú ítéletben⁵ tízévi börtönnel, teljes vagyonekhozással, a közügyektől való tízévi eltiltással sújtották. Büntetésének hátralévő részét az Elnöki Tanács 1956. szeptember 11-ei határozatával kegyelemből elengedte. 1958-tól az óbudai Szent Péter és Pál-templom kisegítő plébánosa. 1961. május 19-étől a Pannonhalmi Szociális Otthon lakója. Amíg egészségi állapota megengedte, alkalmanként kisegítő lelkipásztori feladatokat vállalt el. 1978. október 8-án Pannonhalmán ünnepelte pappá szentelésének hatvanadik évfordulóját. Ugyanitt hunyt el 1978. november 9-én. Végso nyughelye a Nagyboldogasszony-kápolna kriptája. 2011-ben a költőnek a Magyarországért Alapítvány posztumusz Magyar Örökség Díjat adományozott.

Érdekességként említjük meg, hogy Mécs, mint legendahős, a börtön falai között is élt. Erről tanúskodik a *Confessio* című folyóiratban 1993-ban közölt vers és cikk, az *Üzen a rab* című állítólagos Mécs-vers kapcsán. Eszerint a költeményt 1947-ben a budapesti gyűjtőfogházban mondta el a költő cellatársainak. Ekkor írta le a kéznél levő WC-papírra Szarka János, aki mint halálra ítélt katonatiszt, együtt raboskodott a költővel, s igen sok itt keletkezett versét tudta emlékezetből. Csakhogy Mécs 1953-ban került börtönbe, az említett vers eredeti címe *A fogoly biboros*, a költő pedig Marschalkó Lajos.⁶

2. Munkássága

Mécs László legkorábról ismert verses füzeté 105, feltételezhetően 1912 és 1915 között született költeményt tartalmaz. Közülük nyomtatásban csak a *Robinson és az Egy modern anya*⁷ című látott napvilágot. Mécs-verseket először a *Zászlónk* című folyóirat 1912. május 15-ei száma közölte (*Az örömök fája, Amikor értem imádkoznak, Amikor minden elmegy, Amikor Te jössz belém, Mulandóság*). Mécs gyermekkorától szívesen szavalt, így költeményeinek ő volt a leghitelesebb előadója.

2. kép. Mécs László 1932-ben. GPAL.
Jelzete: PrG-Szem-Mécs-fotó.

⁵ 1953. december 18., illetve 1954. április 27. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára. 3. 1. 9. V–111 727. Mécs László és társa. (Továbbiakban: ÁBTL) 471–472., 475–477. f. A Legfelsőbb Bíróság 1999. november 29-ei határozatával rehabilitálták. Uo.

⁶ *Confessio* 1993. 36–37., Nagy Lajos: Mécs László: Üzen a rab c. versének keletkezéstörténete. 37. o. A Marschalkó vers itt is olvasható: http://www.mindszenty.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=294:marschalko-lajos-a-fogoly-biboros&catid=30:versek&Itemid=43

⁷ *Robinson, Élet*, 1916., Vigília, 1941.

Első, ungvári előadóestjét (1923. január 1.) két évtizeden keresztül több száz követte Pozsonytól Zilahig, Berlintonl Párizsig.

Irodalmi hagyatékát végrendeletében a pannonhalmi Főapátsági Könyvtárnak (FK) adományozta, azzal a kikötéssel, ha rendjét jogába visszaállítják, minden rájuk száll. Ennek értelmében a költő verseinek kiadási joga napjainkban a Gödöllői Premontrei Apátságé. Az apátság levéltára (GPAL)⁸ 2012 novemberétől gyűjti és rögzíti Mécs László műveit, illetve a róla szóló cikkeket, tanulmányokat. A munka nem előzmények nélküli, a gyűjtemény levéltárosa elődei, Zimándi Pius, Fényi Ottó, Kardos Talbot Béla kitartó kutatását folytatja. Mécs László versadatbázisában (MLV) a következő információk kereshetők: verscím, első sor, keltezés helye, ideje, a kéz- vagy gépirat lelőhelye, megjegyzés (keletkezéstörténet, autográf kézirat stb.), megjelenés, idegen nyelvű változat, kritika. Az MLV-ban jelenleg közel 2500 mű kereshető, ebből 343 fordítás. 260 kötetben 943 vers, a magyaron kívül német, holland, angol, olasz, spanyol, francia, eszperantó, román, szlovák, lengyel nyelven, 256 féle periodikában 1733 költemény magyar, német, holland, angol, olasz, francia, litván nyelven. A kiadatlan alkotások száma 673, a csak címükben fennmaradtaké 148.

A Gödöllői Premontrei Apátság Levéltárán kívül jelentős mennyiségű Mécs-vers kéz- és/vagy gépirata található a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ (MTA), a Petőfi Irodalmi Múzeum (PIM), valamint az Országos Széchényi Könyvtár kéziratáraiban.

A szlovákiai Nagykapos és Vidéke Társulás Magyar Közösségi Háza a fenntartója a Mécs László-dokumentumportálnak, ahol a költő keresztfiának, Skultéty Csabának (1920–2015) gyűjteményét⁹ digitalizálták, s tették szervezetük honlapján (<http://www.nvt-magyarhaz.eu/mecslaszlo/index.htm>) hozzáférhetővé.

3. Soproni kapcsolat

Mécs Lászlónak, Horváth János Jordán (1911–1972) dominikánus atyán keresztül soproni kötődése is van. Jordán atya Mécs hatására választotta a szerzetesi hivatást. Egyike volt azoknak, akik legépeleték és 1945 után szamizdatként terjesztették a költő kéziratos verseit, például a *Magyarok Miskolcnyelve* költeményeit. Utóbbi füzött példányát – 200 egyéb Mécs-verssel együtt – az 1950-es évek elején ő rejtette el a soproni Keresztelő Szent János-templom padlásán. Mécs László előállítását követően az ÁVH megtalálta az elrejtett műveket, Jordán atyát letartóztatták. Ügyét a Budapesti Megyei Bíróság 1953. december 18-ai zárt ülése Mécs Lászlóéval együtt tárgyalta. Másodrendű vádlottként december 19-én bűnösnek mondták ki a demokratikus államrend elleni folytatólagos gyűlöletre izgatás büntetésében. Ezért hatévi börtönre, teljes vagyonekobzásra, a közügyektől való tízévi eltiltásra ítélték, amelyet a Legfelsőbb Bíróság is helybenhagyott.¹⁰ 1955. október 12-én szabadult. A Magyar Katolikus Lexikon vonatkozó szócikke¹¹ sem letartóztatása, sem büntetése tényét nem közli. Jordán atya Pannonhalmán őrzött Mécs-hagyatékát (vers kéz- és gépiratokat, tanulmányokat) Bárcki Zsófia dolgozta fel.¹²

⁸ Levéltárosa Kovács Ágnes, publikálási nevén Kara Anna. Elérhetősége: 2100 Gödöllő, Takács Menyhért út 1. E-mail: annakara@freemail.hu.

⁹ Versesköteteket, fényképeket, hangkasszetteket.

¹⁰ ÁBTL 473–474., 475–477. f.

¹¹ Magyar Katolikus Lexikon. V. Szent István Társulat. Bp., 2000. 51. Horváth János Jordán szócikk.

¹² *Bárcki Zsófia*: Mécs László lírai beszédmódja. (A végén 214, addig meg nem jelent verssel.) PhD-dolgozat. Bp., 2005. ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár. Kd 10 961.

4. Csorna

A költő csornai tartózkodása része a kilenc évig tartó vándorlásnak. A részletekről sajnos semmit nem tudunk. Bujdosásának megkezdése előtt, 1944. március 18-án kelt levelében írta apátjának: „*Most világtörténelmi korforduló előtt állunk, amilyen még nem volt, mióta ember jár a földön. Korszak zárul 50 éves életemben, korszak zárul a magyar nép életében, korszak zárul a világ összes népeinek életében.*”¹³ Önbeteljesítő jóslat, egyben kísértetiesen pontos helyzetfelismerés a Szálasi-kormány megalakulását követő harmadik napon. Mécs László életét a következő években a realitás szülte rejtőzködés határozta meg.

A háború után tartózkodási helyéről különböző híresztelések terjedtek el. Még az is felvetődött, hogy elhagyta az országot. 1948-ban Ortutay Gyula néprajztudós, vallás- és közoktatásügyi miniszterként (valamint Sík Sándor neves pap-költő, Radnóti Miklós mentora) arra akarta rávenni Endrédi Vendel zirci apátot: „*Beszéljek Méccsel és mondjam meg neki, hogy bujkálását hagyja abba és lépjen ismét a közéletbe, mint költő. Ezzel kb. egy időben Sík Sándor költő a piarista szerzetesrend tartományfőnöke is közölte, hogy beszéljem rá Mécsset, hogy írjon továbbra is verseket a nyilvánosság számára. Én úgy Ortutay, mint Sík Sándor üzenetét átadtam Mécsnek. Ő azonban lelki állapotára hivatkozva közölte, hogy nem akar a nyilvánosság előtt szerepelni. Ekkor én felvettem neki, hogy legalább szökjön ki külföldre és írjon ott. Mécs közölte, hogy nincs szándékában külföldre szökni*”¹⁴ A bujkálás első lírai lenyomata a *Nemzeti Ujság* és *Uj Nemzedék* összevont lap 1944. december 10-i számának hetedik oldalán meg-

3. kép. Az idős költő. A felvétel helye és ideje ismeretlen.
GPAL. Jelzete: PrG-Szem-Mécs-fotó.

¹³ Mécs László levele Gerinczy Pál apáthoz, Jászó, 1944. október 18. másolat, GPAL. Az eredeti lelőhely jelzete: Slovenský národný archív. PrJ. 210. doboz, 318. f.

¹⁴ ÁBTL 141. f.

jelent *Bujdosó ének*. Keserű szívvel adta benne a világ tudtára: „*Bujdosóvá lettem magam is hazámban...*”

Odüsszeiájának kezdetén rendfőnöke 1944. október végén „*egy utolsó telefon-parancsal*” Királyhelmecről Jászóra rendelte. Mécs a frontoktól szabdalt országban viszonylag szabadabb mozgása érdekében november 7-én, „*személyazonosságának igazolására*” az ózdi főszolgabírótól, mint helyi lakos Mártoncsik József Emil névre civil ruhás fényképpel ellátott hatósági bizonyítványt állíttatott ki. Ezután az alábbi helyeken és személyeknél szállt meg hosszabb-rövidebb időre: 1944 novemberben Borsodnádason Ferjentsik János gyárigazgatónál, Győrben Harsányi Lajos kanonok, költőnél, Székesfehérváron, Bicskén a plébánián. Decemberben Ölbő-pusztán, valamint Pannonhalmán a bencés főapátságban 1944 decembere és májusa között. **Csornán 1945 áprilisában, majd júniustól 1946 májusáig a premontrei rendházban.** Bakonybéli, a bencés monostorban 1946 júniusától 1948 szeptemberéig, majd novembertől 1949 novemberéig. 1948 októberében és novemberében Badacsonytomajon Géczy Lajos plébánosnál. 1949 novemberében és 1950 márciusa között Türrjén Horváth Benedek plébánosnál, áprilistól júniusig újra Bakonybéli monostorban, 1950 júliusa és novemberében között a Szent György-hegyen, Kisapátiban, Ify Lajos nyugalmazott plébánosnál. Ezt követően 1950 decemberétől 1951 februárjáig Budapesten, 1951 februártól 1953. augusztus 22-ig újra a pannonthalmi apátságban. Ez idő alatt dokumentáltan 367 „*bunkerverset*” írt.¹⁵ Házigazdáinak, az őt felkereső kedves ismerőseinek – pénz szűkében – költeményei egy-egy másolatával kedveskedett.

5. A lelet

Kézírtas, részben ismeretlen versek a Csornai Premontrei Prépostság Hiteleshelyi Levéltárában¹⁶

A Csornai Premontrei Prépostság Hiteleshelyi Levéltárának anyaga, amit a Soproni Levéltár¹⁷ őriz, rendkívül értékes. A jegyzőkönyvek sora 1535-től indul, és egészen 1850-ig őrizi a fond az apátság közhitelű tevékenységének dokumentumait. Az apátság alapítását az Osl nemzetséghez kövte a hagyomány 1180-ra teszi, az alapító oklevél azonban nem maradt fent. A monostor 1231-től hiteleshelyi (*loca credibilia*) címet és jogot kapott, azaz engedélyt bizonyító erejű oklevelek kiadására és másolására, betöltve ezzel a mai közjegyzői szerepkört. Első ismert oklevélkiadványa 1247-ből való. 1393-ban a konvent Zsigmond királytól visszanyerte a Nagy Lajos király által 1360 körül elvett hiteleshelyi jogot és a régi helyett új pecsétet kapott. Ettől kezdve folyamatosan végzett hiteleshelyi tevékenységet, elsősorban Sopron vármegye területén, működésének nyomai azonban Vas, Győr, Veszprém, Pozsony és Zala vármegye területén is megtalálhatók. Később a politikai események és a háborúk pusztításai ezt a munkát megnehezítették. A török először 1529-ben, majd 1594-ben újra feldúlta Csornát, s ekkor a levéltárat is súlyos veszteség érte. 1594 és 1656 között a hiteleshelyi munka szünetelt, majd 1786-ig, a rendnek II. József által történt feloszlatásáig zavartalanul folyt. Iratanyagát ekkor a Győri Káptalan vette át. 1802-ben I. Ferenc

¹⁵ Az MLV-ben rögzített adatok, dátumok és helyszínek alapján.

¹⁶ Vonatkozó irodalom: *Turbuly Éva*: Mécs László ismeretlen versei a Csornai Premontrei Prépostság Hiteleshelyi Levéltárában In: *Vigilia* 2015. február, 114-118.

¹⁷ Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltára

király visszaállította a rend működését, ami végül 1818-ban indult újra.¹⁸ A legutolsó okmány, ami bejegyzést nyert, 1850-ből való. Ezután már csak egy tiltakozást jegyeztek be 1874-ben.

Az iratanyagot a szerzetesrendek feloszlását követően vitték el Csornáról. A magán-levéltárral együtt feltehetően 1951-ben került a Soproni Levéltárba. Miután az 1995. évi LX. (levéltári) törvény lehetővé tette, a Csornára visszatért rend saját kezelésébe vette házi levéltárának anyagát, ami két részletben, 1998-ban és 2004-ben került átadásra. A Hiteleshelyi Levéltár iratai, mivel azok nem a rend saját életére, hanem közhitelű tevékenységére vonatkoztak, továbbra is a Soproni Levéltárban maradtak. A részletes feltárás 2012-ben kezdődött el.¹⁹ E munka során került elő 2013 végén a 23. tékából, ami az 1842. március 22. és 1843. január 8. közötti iratokat tartalmazza, egy 20. századi iratköteg, amely 34 darab kézzel írt, Mécs László aláírásával és többnyire dátummal ellátott verset tartalmazott. A versek keletkezési helye Pannonhalma, illetve Csorna, keletkezésük ideje 1945 áprilisa és 1946. február 2-a közé esett. A kezdő időpont ennél pontosabban sajnos nem állapítható meg, mivel a szerző számos esetben csak a hónapot jelölte meg, egy vers pedig dátálatlan volt.²⁰ Kiderült, hogy a reformkori iratok közé került, nyilvánvalóan elrejtett költemények egy része ismeretlen a Mécs-kutatás számára. Azt nem tudjuk, hogy maga a szerző, vagy valamelyik rendtárs döntött úgy – szerencsénkre –, hogy a sors és a történelem gondjaira bízta őket. Mindenesetre örvendetes, hogy csaknem 70 évvel a keletkezésüket követően előkerültek, megtalálhatják olvasóikat.

A 34 versből egy dátálatlan, öt keletkezési helye Pannonhalma. A 27 bizonyosan Csornán írt vers közül egy, a Kaszap István jelent meg nyomtatásban, tíz fellelhető másutt, többnyire Pannonhalmán²¹ gépiratban, 16 pedig eddig teljesen ismeretlen volt a Mécs-kutatás számára. A *Korunk hőse* cím két különböző verset is takar, *A legutolsó magyar úr* című pedig, kisebb változtatásokkal, megegyezik *A vértanú püspökkel*. A versek a következők:

1. Orpheus. P[annonhalma]. 1945. április. Gépiratai lelőhelyei: MTA, FK, GPAL. Megjelent: Óriás harangvirág. A költő kötetben meg nem jelent versei. 1933–1970. Washington, 1972. 22.; Vissza a csendbe. Cleveland, 1976. 13.
2. Egy kedves nővér. P[annonhalma]. 1945. május. A gépirat lelőhelye: GPAL.²² Megjelent: Aranygyapjú. Válogatott versek. Második, bővített kiadás. Budapest, 1987. 603-604.

¹⁸ Irodalom: Kovács Imre Endre: Fejezetek a csornai prépostság történetéből. In: Magyar egyháztörténelmi évkönyv, I. kötet, Magyar Egyháztörténelmi Enciklopédia Alapítvány, Budapest, 1994, 185–202. Horváth Tibor Antal: A csornai Konvent hiteleshelyi működése. Keszthely, 1943, Az apátság honlapja: www.op-raem.hu

¹⁹ A rendezést és hozzá kapcsolódóan a kutatási segédlet elkészítését Turbulý Éva, az intézmény akkori főlevéltáros munkatársa végezte. A versek 2014 tavaszán a Soproni Levéltár pánccelszekrényében kerültek elhelyezésre.

²⁰ Pannónia grófnő kocsija.

²¹ Valószínűleg Horváth Jordánnak köszönhetően.

²² A vers keletkezésével kapcsolatban lásd M. Pulchéria nővér Mécs Lászlónak szóló levelének részletét (Jászberény, 1978. október 16.): „1945-ben Tanár úr írt rólam egy verset, amikor a mütőben dolgoztam fenn a gimnáziumban. Az eredeti verset elküldtem Vályi Hugó úrnak Győrbe, azt írta, hogy majd Pannonhalmára kerül és ott beteszik a levéltárba. De van belőle 2 példány másolat, egyiket elküldöm, talán erről megismeri ki vagyok?”

3. Forrásból inni. P[annonhalma], 1945. május. A gépirat lelőhelye: FK.
4. Magyar pillanat. (Szalay Bercinek). Pannonhalma, 1945. május. A gépirat lelőhelye: FK.
- 5. A bor föltámadása. Csorna, 1945. június 6. (Szent Norbert napja)**
6. Korunk hőse.²³ Csorna, 1945. június 6. A gépirat lelőhelye: FK.
7. A legszebb zene. Csorna, 1945. június 13. A gépirat lelőhelye: FK.
8. Virítsd a jóság álmát. Csorna, 1945. június 13., két példány. A gépirat lelőhelye: FK.
9. Cseresznye, meggy, ribizke. Csorna, 1945. június 22., két példány. A gépirat lelőhelye: FK.
10. Buzog a forrás. Csorna, 1945. június 24. A gépirat lelőhelye: FK.
11. Kinyílt egy meddő rózsafa. Csorna, 1945. június 25. A gépirat lelőhelye: FK.
12. A kút románca. Csorna, 1945. június 28. A gépirat lelőhelye: FK.
- 13. Gebék országa. Csorna, 1945. július 5.**
- 14. Magyar csodabogár. Csorna, 1945. július 5.**
15. A részegség dicsérete. Csorna, 1945. július 7. A gépirat lelőhelye: FK.
16. Kaszap István. Csorna, 1945. július 8. A gépirat lelőhelye: FK. Megjelent: Új Magyarország,²⁴ 1991. december 17. 9.
17. Jézus magyar pacstírtája. Csorna, 1945. július 22.
18. A legutolsó magyar úr (Báró Apor Vilmos püspök emlékére).²⁵ 1945. július 23. A gépiratok lelőhelyei: Budapest Főváros Levéltára (másolata: GPAL), FK, GPAL. Megjelent: Magyar Élet (Kanada, 1975. május 24. 1.); Közi-Horváth József: Apor püspök élete és halála. Második, bővített kiadás. München, 1984. 117–118.; Új Ember (1991. április 7. 1.); Magyar Nemzet (1997. november 8. 17–18.). Címe angolul: *The last hungarian gentleman*. Fordította: Kirkconnel, Watson. Gépirat. GPAL.
19. Anna-napi sürgöny. Csorna, 1945. július 26. A gépirat lelőhelye: FK.
- 20. Bélpoklos magyar levele. Csorna, 1945. augusztus 1.**
- 21. Öregszel, Adonis! Csorna, 1945. augusztus 1.**
- 22. Megérett az ország. 1945. augusztus 11.**
- 23. Szent Januárius vére. Csorna, augusztus 12.**
- 24. Szétdúlt magyar fészkek. Csorna, augusztus 21.**
25. Tündér mosolygott a kutamba. Csorna, augusztus 26. Gépirata lelőhelye: PIM.
- 26. Ópium. Csorna, 1945. szeptember 3.**
- 27. Mélyszántás Európában. Csorna, 1945. szeptember**
- 28. Fekete madarak. Csorna, 1945. október 4.**
- 29. Bujdosik a tavasz. Csorna, 1945. október 6.**
- 30. Téli méhes. 1945. december 21.**
- 31. Decembéri ibolya. 1945. december 21.**

²³ Ugyanilyen címmel írt 1963. január 2-án egy másik verset is. Ennek első sora: „*Ó mennyi most a pipogya...*”. Kézirata lelőhelye: FK.

²⁴ Szerkesztői megjegyzés: „Ma van 56 éve, hogy meghalt a példás életű ifjú, akinek boldoggá avatási ügyét évtizedekre elakasztotta a vasfüggöny legördülése.”

²⁵ Szövege, kisebb eltérésekkel, megegyezik *A vértanú püspök* (Apor Vilmos emlékének) c. versével. Megjelent: Balássy László: Apor Vilmos a vértanú püspök. Budapest, 1989. 177–178. Békés Megyei Hírlap, 1992. február 29.–március 1. 8.; Új Ember, 1995. április 2. 6.; Gyulai Katolikus Tudósító, 1997. november 14. 1.; Jel, 1997, 11. sz. 269. A verssel kapcsolatban ld. még Alföldi Géza: Öszinte levél Mécs Lászlóhoz (Hídverők, 1948. május 10. 18–20.) c. cikkét.

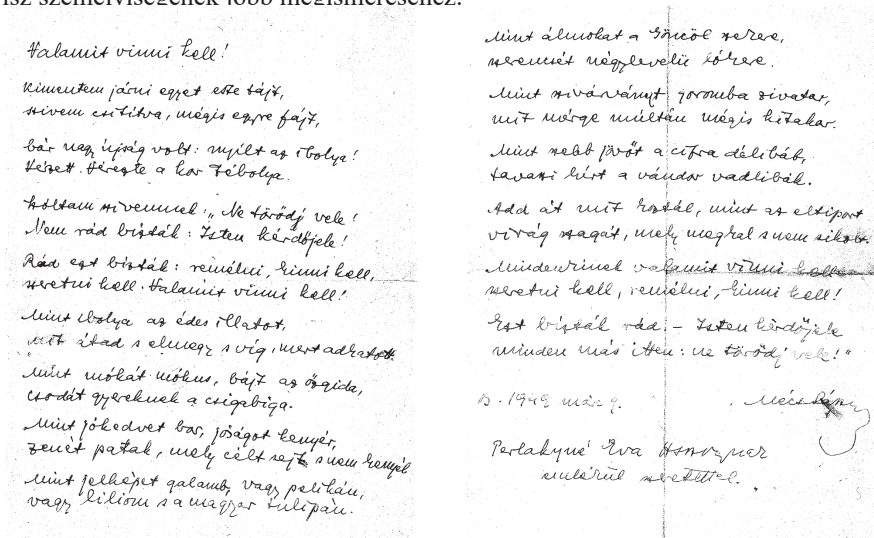
32. Anyósok vigyázat. 1946. február 2.

33. Búsulda P[annonhalma]. 1945. Gépirata lelőhelye: FK

34. Pannónia grófnő kocsija d.n.²⁶

6. A Mécs-kultusz egy soproni emléke

A versek föltalálását követően beszámoltam²⁷ a leletről egy régi kedves ismerősnek, Perlaki Ferencné Karner Évának, aki megosztotta velem Mécs Lászlóhoz kapcsolódó személyes emlékét és rendelkezésemre bocsátotta visszaemlékezései vonatkozó szakaszát, valamint az írásos dokumentumok másolatát. A közlést azért tekintjük indokoltnak, mert értékes adalékokat szolgáltat a költő ismertségére vonatkozóan és közelebb visz személynézetnek jobb megismeréséhez.

4. kép. Mécs László: Valamit vinni kell című versének saját kézzel írt példánya, a hátoldalon Perlakiné Éva asszonynak szóló ajánlással. Perlaki Ferencné tulajdonában.

Pannonhalma – Ravasz – Mécs László²⁸

A sors és a véletlen úgy hozta, hogy a férjemet, Firincet²⁹ áthelyezték a Győri Erdőgazgatóságra, Ravaszra. Addig életemben nem hallottam erről a helységről semmit. Addig soha falun nem laktam. Itt nem ismerték a villanyt, a csatornázást. Pár ház

²⁶ A vers keletkezési helyét és idejét nem ismerjük. A Rónay László közlése szerint már publikált mű a GPAL adatbázisában nem szerepel.

²⁷ Turbuly Éva

²⁸ A visszaemlékezés írója Perlaki Ferencné Karner Éva (1924-). Szüleinek a két háború között a Kisvárkerületen volt üveg és porcelán üzlete.

²⁹ Perlaki Ferenc (1921–2014) erdőmérnök, az Erdőmérnöki Főiskola adjunktusa. Családjával 1956-ban Ausztriába menekültek, ahol később az Esterházy Hitbizomány erdőmestere, majd erdőgazdátója lett.

állt az Erdőgondnokság körül, lovak, szekerek, a gondnok hintója, a kocsis helysége, körben a termőföldek. Néha besétáltunk a faluba.

Nehéz volt megszokni az új környezetet. A gondnok, Takács Zsiga bácsi és a felesége kezdetben nagyon tartózkodóak voltak. Náluk azonban nem volt unalmas az élet, komoly társadalmi életet éltek. Lassan kiderült, hol is vagyunk. Ravazd Győrtől mintegy 25 km-re fekszik. Az erdőgondnokság korábban a Pannonhalmi Apátság tulajdona volt. A háború utáni években államosították, de az első években a barátságok megmaradtak, mindenki élte a régi életét. Így a gondnok felesége, Jolánka néni is megtartotta a régi baráti kapcsolatait, és sok vendég fordult meg a házban, ahol szakácsnő, szobalány, kocsis, mosónő és még néhány más alkalmazott segített a nagy ház vezetésében.

Gyakran jöttek látogatóba a bencés tanárok, akik műveltségükkel és magas szintű tudásukkal gazdagították az összejöveteleket. Többeket ismertünk közülük, mivel Firinc a gimnázium első négy osztályát a győri bencéséknél, a második négyet Sopronban járta. Ennek az oka az volt, hogy édesapja előbb Ménfőcsanak, majd áthelyezését követően Harka és Kópháza állomásfőnöke volt.

Ravazd, 1947. március 9.

Egy alkalommal nagy izgalmat keltett, hogy a vendégek között megjelent a híres költő, Mécs László. Mindenki abban reménykedett, hogy felolvasson a társaságnak a verseiből. Erre az ebédre a férjemmel mi is hivatalosak voltunk. A nagy, mintegy 20 fős társaságban mi voltunk a legfiatalabbak (23 és 27 évesek), a többiek az 50-es éveiket taposták. Ebéd után elindult a beszélgetés. Én véletlenül éppen szemben ültem az óriási asztalnál a neves vendéggel. Bár átbeszélni az asztal fölött nem illett, később mégis udvarias beszélgetésbe kezdtünk. Elmondtam neki, hogy az iskolából és Tádétól³⁰ ismerem őt és a verseit, sőt az érettségi tételek között is szerepelt, mint a magyar irodalom jeles modern költője. Szemmel láthatóan örömet okoztam neki, az est folyamán többször szóba elegyedtünk, férjemmel is jól megértették egymást. Mondanom sem kell, milyen nagy örömet okozott a vele való találkozás és beszélgetés!

Nehéz idők következtek ezután! Szegény Zsiga bácsit elvitte az ÁVO, a férjem lett az utódja. Hogy Mécs László sorsa hogyan alakult akkor, nem tudom, de 1949. március 9.-i dátummal, a találkozásunk második évfordulóján kaptam tőle egy levelet, benne Valamit vinni kell című versének saját kézzel írt példányát. Akkor már kevesebbet jártunk Pannonhalmára, az irodában éjjel-nappal ott ült egy pártmegbízott, megkeserítve Firinc életét.

E sorokat írtam éppen, amikor a TV-ben Mécs László születésének 120. évfordulójára³¹ emlékeztek. Keresgélni kezdtem a régi holmik között és egy, még a soproni, Rákóczi utca 1. alatti lakásunkból való dobozban megtaláltam a verset! Érdekes módon erről a különös napról sokszor beszélgettünk itthon, de a verset nem kerestem elő a régmúlt emlékei közül. Mellette találtam még egy idézetet Csak ennyi az egész című verséből,³² és a két kézzel festett, a nevezetes napon használt ültető kár-

³⁰ Dr. Heim Tádé bencés tanár, Karner Éva magyartanára.

³¹ 2015. január

³² „Valaki engem végtelen szeret / nagyobb a földnél és nagyobb az égnél, / hagyom magam szeretni mint a gyermek: s csak ennyi, ennyi, ennyi az egész.”

tyát, az egyikén pipacssal, a másikon ciklámennel, rajta a neveinkkel, a hátoldalukon két rövid idézettel és a nekünk szóló ajánlással. Az enyémen a dátum is ott van, 1947. március 9.

Köszönöm piros keszűt,
 ifjú nővel köszönöm!
 Meccsán
 1947. márc. 9

5. kép. Kézzel festett ciklámenes asztali ültető kártya Perlaki Ferencné Karner Éva számára, a hátoldalon személyre szóló ajánlással. Perlaki Ferencné tulajdonában.

Hűvel a véres dal, beu
 de a borse kezdé, beu
 meg a nász - meg a dal, beu
 meg a papir - meg a dal, beu
 meg a dal, beu
 Meccsán
 Firtax karte & karte 8.

6. kép. Kézzel festett pipacsos asztali ültető kártya Perlaki Ferenc, becenevén Firinc számára, a hátoldalon személyre szóló ajánlással. Perlaki Ferencné tulajdonában.

CS. VARGA ISTVÁN

KODÁLY ZOLTÁN ÉS „GYÓNTATÓ PAPJA”: NÁDASI ALFONZ

*Bősze Balázs emlékezetére**

Dignum et iustum est – méltó és igazságos – önmagát tiszteli meg az utókor, amikor jeles elődeinek, kortársainak emléket állít, amikor rájuk emlékeznek.

A kultúra, a művészet genetikusan kötődik a kultuszhoz: az Isten-kultuszhoz, a szakralitáshoz. Lényegéhez tartozik az emlékezet küzdelme a felejtés ellen. Önmagát becsüli meg az utókor, ha jeles elődeinek születési jubileumát méltón megünnepeli, ha illón emlékeznek rájuk. Kodály Zoltán intelmét nem lehet elégszer tudatosítani: „Olyan kevesen vagyunk, hogy a műveletlenség luxusát nem engedhetjük meg magunknak.” Változataiban is sokat idézett gondolatfüzére a zene jelentőségének különleges definíciója: „A zene az életnek olyan szükséglete, mint a levegő. Sokan csak akkor veszik észre, ha már nagyon hiányzik. ... A zene rendeltetése: belső világunk jobb megismerése, felvirágzása és kiteljesedése. A népek legendái isteni eredetűnek tartják. S ahol az emberi megismerés határait érzük, ott a zene meg túlmutat rajtuk, olyan világba, melyet megismerni nem, csak sejteni lehet.”

Nagyon fontosak tradícióink, életünk részévé vált hagyományaink: múltunk értékei, emlékei, melyeket megértettünk, amiket nemcsak emlékezetünk, hanem életünk részévé, hatótényezőjévé tettünk. Hioszi Tatioszt, a szeretet filozófusát hívom segítségül: „Ha a boldogságot kutatod, belül keresd, emlékezeted roppant csarnokában. Itt tiéd az ég, a föld, a tenger, a csillagok. Itt találkozatsz önmagaddal. Csak egyetlen egy nem lehet a tiéd: a perc, amelyet elfeledtél. Amire nem emlékszünk, már nem a miénk... Az emberek bebarangolják a világot... Csodálkoznak és csodálnak, miközben elfelejtenek emlékezni. Boldogtalan, aki emlékeire ügyet sem vet, és boldog csak az lehet, aki emlékezni képes.”

Németh László Adyról tett vallomása Kodályra is érvényes: „műve azzal, hogy itthagya, nem kész. Nemzete szellemében kell elkészülnie. A nagy nemzeteknek nemcsak azért vannak nagyobb íróik, mert a többitől több olvasható ki. Egy nagy nemzetnek több idegsejtje s otiuma van rá, hogy nagyjain eltűnődjön, árnyalataikat kibontsa, vívmányaikat a nemzeti életbe fölvegye.”

„A nagy emberek öröksége nem csupán az életművüket jelenti: magában foglalja utókorukat, hatástörténetüket, kultuszukat, értelmezéshagyományukat, beleértve a félreértéseket, a mítoszokat, a legendákat, még a hiedelmeket, a kitalációkat, a hamisításokat is.” (Madarász Imre) Nekünk van, kire és mire emlékeznünk. Erre int bennünket a magyar irodalom kultikus szokásrendje.

Kodály Zoltán 1882. december 16-án született Kecskeméten, és 1967. március 6-án Budapesten távozott az égi hazába. Nádasi Alfonz, Kodály benső munkatársa, lelki vezetője, 1997. szeptember 19-én tért meg Teremtőjéhez. Filmre kívánczó sorsa huszadik századi magyar odisszea. Megtapasztalta a gondviselés kegyelmét és a szenvedés misztériumát is.

„Ignis ardens” – „Lángoló tűz”

Nádasi Alfonz Pápán született: 1909. március 21-én, Szent Benedek ünnepén. A Tibor Béla nevet kapta a keresztségben. Szülei a pápai bencésekhez írták be. 1919-

ben a kommün feloszlatta a bencés rendet. A vörös diktatúra után a bencések is visszatérhettek rendházaikba és iskoláikba. Nádas Tibor Béla náluk folytathatta tanulmányait. 1925-ben Pannonhalmán lett novícius, 1930. június 10-én szentelték pappá. Bencés neve Alfonz lett. Görög-latin és orosz szakos tanári és zeneakadémiai diplomát szerzett. Tanári pályája első állomás Sopron volt.

A Sopronban 1636-os alapítású, a jezsuiták által vezetett soproni katolikus gimnázium utódintézményében tanított, melyet az 1802-ben visszaállított bencés rend vett át és működtetett. A gimnáziumot a magyar szabadságharc leverése után az abszolút hatalom 1850 és 1861 között – az „Entwurf” alapján – nyolc osztályos német nyelvű gimnáziummá tette. 1861-ben ismét a magyar lett a tanítás nyelve a soproni bencés főgimnáziumban, amelynek klasszikus gimnáziumi jellegét az 1924-es gimnáziumi reform is meghagyta.

Kodály Zoltán Sopronban – Éneklő Ifjúság, 1940.

Nádas Alfonz soproni gimnáziumi tanárként is etikumra épített minőségesszéményt képviselt. Számos területen rendkívül aktív, nagyszerű szervező volt, legyen szó nyelvtanulásról, ifjúsági sportról, Fertő tavi vitorlaversenyről, zenei, énekkari képzésről. Nagy Alpár írja a Soproni Szemle 1971. XXV. évfolyamának az 1. számában, Kodály Zoltán és Sopron című összegező tanulmányában: 1939. december 17-én „Nagykarácsony éccakája” elnevezéssel Nádas Alfonz bencés tanár szervezésében a soproni iskolák tanulói karácsony táji népi szokásokat, népi énekeket, énekkari feldolgozásokat mutattak be. Ebben a műsorban Kodály Zoltán „Karácsonyi pásztortánc”-át adta elő a bencés gimnázium együttese. 1940. május 12-én Kodály Zoltánt a soproni Éneklő Ifjúság élén látjuk vezényelni. (...) nálunk is – miként az egész országban! – az ifjúság vezetése volt legfőbb gondja. Azé a soproni ifjúságé, amelyik lelkes útmutatói segítségével már tizenegy művét dalolta. A helyi újságok napokkal hamarabb, őszinte szeretettel írtak Sopronba jövőjéről. (...) Az Új Sopronvármegye írta: „Az évszázados álmából felébredt magyar népdalkultúra akkor hatja át a társadalom zenei ízlését, ha az iskolákban tárt kapura talál vezetők és diákok előtt egyaránt... A soproni iskolák már hitvallásszerűen vallják, hogy magyar muzsikának csak azt fogadják el, mely a magyar lelket tükrözteti. Mi sem bizonyítja jobban ezt a nagy eredményt, mint az, hogy a magyar zenei néplélek apostola, Kodály Zoltán is itt lesz és vezényel. Az ezer énekes, a szülők, a muzsika rajongói olyan kitüntetésben részesülnek, mely nagyon ritkán adódik.” Csatkai Endre „Kodály Zoltán és Sopron” címmel az eddigi kapcsolatokat elemezte az Új Sopronvármegyében: „Oszatlan örömet keltett városunk minden körében az a hír, hogy Kodály Zoltán, az új magyar zeneművészet egyik legnagyobb alakja, vasárnap nemcsak jelenlétével tiszteli meg az Éneklő Ifjúság hangversenyét, hanem személyesen is vezényel. (...) Meg kell vallanunk, hogy korábban mindaz, ami Budapesten történt, nem nagyon érdekelte a soproni zenebarátokat. Amikor egy vasúti kocsit kitevő társaság utazott havonta a bécsi filharmonikusok hangversenyeire, arról, hogy Budapesten lázas igyekezettel küzdi ki a népi zene igazát Bartók Béla és Kodály Zoltán, alig vettek itt tudomást. A földrajzi távolság jelentékeny mentő körülmény. De a fővárosban sem igen vettek tudomást Sopronról... 15 évi munka után Sopron, mint magyar zeneváros fogadja a magyar zene egyik előkelőségének látogatását.” A nevezetes napon, május 12-én, nagybetűs címekekkel írtak a soproni lapok az Éneklő Ifjúságról meg Kodály Zoltánról: „A mai soproni zenei eseményre városunkba érkezett

Kodály Zoltán... Tegnap délelőtt a postapalotában... fogadást tartott ... A szűk körű társaságban kifejtette nézeteit, elgondolásait a zenevilág fejlesztése érdekében. Szeretném meghonosítani Magyarországon azt, ami Angliában annyira bevált. Tudniillik, hogy egymáshoz közel lévő városok, így ezen a vidéken Sopron, Győr és Szombathely, zenei egységet alkotnának...”

Lám, újra fölillant a „három város” terve! Azonban most sem talált kedvező fogadtatásra. Miért? Válaszként idézem az Új Sopron vármegye egyik idevonatkozó részletét: „Kodály Zoltánt szemmel láthatólag gondolkodóba ejtették a mi problémáink. Ajánlotta, hogy három szomszédváros próbálja egyesíteni erejét. Sajnálattal kellett azonban az ellenérvekre megállapítania, hogy a kicsinyesség, apró feltékenységek gáncsolnák el szép gondolatát.” Nem sokkal az ifjúság seregszemléje után az alábbi mondatok láttak napvilágot az itteni újságokban: „...a hangverseny a soproni éneklő ifjúság őszinte diadala. A diadalt Kodály Zoltán személyes jelenléte tette teljessé. A közönség igaz elismeréssel ünnepelte... Részt vett az utolsó próbákon is és sok jó tanáccsal támogatta ifjú híveit.”

Csatkai Endre így emlékezett: „A hangverseny a színház előtt fejeződött be, Kodály Zoltán adott felejthetetlen ajándékot Sopronnak: A magyarokhoz című kánonjára maga tanította be a mintegy 1200 főt számláló Éneklő Ifjúságot és ő vezényelte el Isten szabad ege alatt. A közönség nagy tapsaira meg is ismételte. Az ifjúság maga is érezte, hogy az est hőse Kodály, 11 darabját mutatták be és az egész est felett az ő irányító keze lebegett. Méltán tört ki az est befejeztével az önkéntelen szavaló kórus ezernyi ajkon: Éljen Kodály!”

Nádasi Alfonz Sopronban főképpen hegedűjátékát fejlesztette, később egyházzenei tanulmányokat folytatott, majd pedig Kodály ajánlásával a Központi Szeminárium és Papnevelő Intézet musica sacra és liturgica tanára lett. A Nemzetközi Gregorián Társaság titkára, majd alelnökévé választották. Tudományos tevékenységét, kiadott és kiadatlan írásait és fordításait, az orosz fronton és hadifogságban töltött éveiről írt naplóit szellemi hagyatékként őrizték bencéssé lett tanítványai: Németh József Lőrinc és Lukácsi Zoltán Márk.

Nádasi Alfonzt mélységes, lelki barátság fűzte Kodály Zoltánhoz: a „jel-emberhez”. Kodály Alfonz atyát, a neki ajándékozott fényképre írt dedikációban „Ignis ardens”-nek – „Lángoló tűz”-nek nevezte. Értékrendjük közös a hitben, magyarságban, becsületben és minőségeszményben gyökerezett: ora et labora – orando et laborando: Istené a dicsőség, emberé a munka. Harminc éven át, néha hetente többször is, együtt olvasták görög és latin eredetiben a Bibliát, az egyházatyák írásait, az antik irodalom gyöngyszemeit.

Amikor Nádasi Alfonz a budapesti, józsefvárosi bencés gimnáziumba került, 120 tagú férfikórust szervezett. Legjobb énekeseiből alakította meg az 52 tagú Schola Benedictina énekkart. A szerzetesrendek és egyházi iskolák feloszlításakor a Schola kórusba bevonta a tanítványainak a szüleit és testvéreit is a liturgikus szolgálatba. Az ÁVO fenyegetései miatt azonban, a tagok érdekében, nem vállalhatta tovább a kórusvezetést. Amikor a férfiakat nem engedték a kórusában énekelni, akkor jöttek ők maguk, és mondták: „Mondd, a hölgyekről is szó volt? – Nem? – Akkor ezentúl ők énekeljenek!” – emlékezett vissza a tiltás ellenére létrejött folytatásra. 1949 decembere óta, új és újabb tagokkal kiegészülve, mindmáig töretlen hittel énekel a Szent Skolasztika kórus. A karvezető pálcát Alfonz atyától Tamási Kinga Johanna kapta. Az ő vezetésé-

vel a kórus ma is az Egyház legősibb zenei anyanyelvét zengi, a liturgia szolgálatában – alapító karvezetőjük szellemében.

Nádasi Alfonz 1943-ban SAS behívót kapott. A világháborúban az orosz fronton tábori lelkészként szolgált, a szovjet hadifogságban is példamutatón helyt állt. Kodály tanácsára megtanult oroszul. Megrázó jelenetet rögzít Hadinaplójában: ostromlott, ellenségtől körülzárt, égő városban, a romok között könyveket keres: „szakirodalom” után kutat, amivel Kodály megbízta. Négy éven át a fronton szolgált, majd pedig a hadifogságban éltette fogolytársaiban a megmaradás és hazatérés reményét.

Az 1941. február 11-től teljesített tábori lelkészi szolgálatáról készített feljegyzéseket, majd fogságba esésétől (1945. február 12-től 1947 júliusáig) különböző szovjet hadifogolytáborokban örökölte meg az átélt eseményeket, élményeket. Naplóját, minden feljegyzését – az örök éberségét kijátszva – sikerült haza csempésznie.

Hadinapló – Hadifogolynapló

Nádasi Alfonz Hadinaplója (2009) Lukácsi Zoltán Márk munkája nyomán látott napvilágot, aki az előszóban írja: „Megrázó képet fest a magyar egységek siralmas állapotáról, ugyanakkor az orosz nép szenvedéseiről, az ostromlott Varsóról, a németek gögös viselkedéséről, a zsidók kiszolgáltatottságáról is. (...) Példaértékű, ahogyan mindenkin segít nyelvi, faji és vallási megkülönböztetés nélkül. A kórházban ugyanúgy ellátja az oroszokat, mint a magyarokat, vigasztalja a protestánsokat és a hitetleneket egyaránt. A zsidó munkaszolgálatosok is benne látják legfőbb támaszukat és képviselőjüket. (...) Naplója a szellem és az erkölcs diadalának dokumentuma a világtörténelem egyik legsötétebb korszakáról.”

Szintén Lukácsi Zoltán Márk gondozásában és tanulmányértékű előszavával és Németh József Lőrincz támogatásával jelent meg Nándori Alfonz Hadifogolynapló című memoárja (Győr, 2004).

Örkény István Lágerek népe és Nádasi Alfonz

Diószegi Sándor revelációerejű nekrológiájából – Magyar Nemzet 1997. október 31. – is tudjuk: Alfonz atya a doni áttérés után súlyos műtéteknél asszisztált, maga is üszkösödő végtagokat amputált, a brjanszki erdőben bajtársaival együtt aknát szedett... Az uszmányi táborban fogolytársával, Rajk Endrével együtt kockázatos vállalkozást hajtott végre: „1945 novemberében Rajk László a táborban rálelt legifjabb testvéröccsére, akinek mielőbbi hazaszállítását kérte. (...) a tábor szovjet parancsnoka a magyar kérést teljesítette. Nádasi Alfonz az összes, a táborban még fellelhető el nem »zabrált« cigarettapapírt összeszedte, és négy éjszakán át lejegyezte a táborlakók teljes névsorát. Itthon a sajtó publikálta a fogolynévsort. Ezzel nem maradhatott többé rejtve 3000 fogoly tiszt neve és holléte. Így a szovjet típusú »elitirtás« helyett a 1947-es választások kampányfogásaként az uszmányi tábor lakói voltak az »orosz jószívűségnek« első hazaszállítottjai”.

Kadosa (Kiss) Árpád uszmányi táborról szóló, Visszontlátásra, hadnagy úr! című könyvében állapítja meg: „Fogolytáborunk kulturális életéről Örkény István Lágerek népe című kötetében hallomás útján így ír...): »Az uszmányi táborban, ahol kettőezer-háromszáz magyar tiszt élt, igen silány volt a „kultúrunka”. (...) Gyengén indult a kórus is. Egy tanító kínálódott velem, de nem ment semmire. Aztán Nádasi Alfonz lett

a karmester, bencés tábori lelkész. Csak azt kötötte ki, hogy az »Internacionálét ne kelljen vezényelnie. Hogy miért? Mert az van benne, hogy »Nem véd sem Isten, sem király...«»

A Hadifogolynapló feljegyzéseinek hitelességét, igazságait számos túlélő tanúsítja: Alfonz atya „nem is vezényelte az Internacionálét, helyette a Berzsényi – Kodály Forr a világ kezdetű kompozícióját mutatta be, és számos magyar dalt, »igazit«.” A kórus „Nádasi Alfonz vezetésével – miképpen bizonyítsam? – kiváló előadásokat produkált.”

A tábor legfiatalabb túlélője mesélte: történt egyszer, hogy a német, olasz, japán hadifoglyok között szervezett aratóversenyben, Alfonz atya kaszanyéltől véresre tört tenyérrrel vezette győzelemre a magyar csapatot. Csodálatos kegyelmi ajándéknak tudta, hogy sok megtérésnek lehetett tanúja.

Alfonz atya Kadosa (Kiss) Árpádnak ezt válaszolta: „Ami Örkényt illeti, kíváncsi lennék, ki volt az a samár közülünk, aki annak a nagy eseménynek csak félmondatát referálta neki. Kérlek, egy ismerősöm olvasta, aki elmondta nekem. Elmondtam az egész történetet. Továbbadta Örkénynek, aki egészen fellelkesedett az igaz hír halatára. Szeretett volna megismerkedni velem. Megbeszéltük a találkozót. De addigra már ravatalon volt. (...) Ami a dalokat illeti: bármelyik értékes népdalt ajánlotta valamegyikünk, meghangszereltük és elénekeltük. (...) De limonádét soha! Értéktelent soha!”

Örkény István levélben kérte Kadosa (Kiss) Árpádot – ez a levél is megtalálható a Visszontlátásra, hadnagy úr című könyvben –, hogy járuljon hozzá, a vele megosztott személyes tapasztalatait felhasználja majd a Lágerek népe soron következő kiadásakor. Sajnos, erre a bővítésre, korrekcióra az író halála miatt már nem kerülhetett sor. A Lágerek népe 1981-es kiadásának szöveggondozója, Radnóti Zsuzsa, az író második felesége figyelembe vette az író több módosítását is, de a szöveg többi részét – kézirat híján – az Új Magyarországon publikált folytatásos részletek alapján közölte.

Amikor eljött a lehetőség, Radnóti Zsuzsa az újabb kiadásban kiküszöbölte ezt a hiányosságot is. A háború és a hadifogság igen fontos szerepet töltött be Örkény életében és művében. Éppen ezért Radnóti Zsuzsa a Lágerek népe egy újabb kiadásában, a mellékletekben adott közre egy összefoglalót, mely Örkény Istvánnak és Nádasi Alfonznak valamint Kadosa (Kiss) Árpádnak a kérdéskörhöz kapcsolódó levélváltásáról. (Örkény István: Lágerek népe. Emlékezők, Palatinus Könyvek, 2001.)

Alfonz atya tábori lelkészként volt a fronton, tisztai táborban, munkatáborban, büntető táborban, és amint Hadifogolynaplója előszavában írja: „Végül haza. Isten megóvott, hogy dolgozhassam Rendünk és Hazánk javára. Erre igazán nem lehet mást mondani, mint Deo gratias!”

A győri bencés tanár

Alfonz atya sohasem pályázott olcsó népszerűségi babérokra. Azt vallotta: „Aki tanításban éli az életét, kell, hogy vasoszlop elvei legyenek” Egész életében tartotta magát életelveihez, hitét mindig megvallotta, példát mutatott a hétköznapokban is. A győri bencés gimnáziumban orosz nyelvet tanított, görög-latin terminus-technicus szakkört vezetett. Pedagógus hit élt benne: az ember többre tanítható és jobbá nevelhető. Rendkívüli szigorúságával tanítványainak szellemi-lelki növéstervét akarta kiteljesíteni. Az oktatást a magasabb igények iskolájává szerette volna tenni.

Alfonz atya az etimológiai szakkörben így tanította a világméretű meghatározó emberfogalmat: az antróposz – felfele néző, vagyis Ember. (antr jelentése: felfele, a horaó alakváltó ige: nézek.) Aki felfele néz, felemeli, magasba emeli a fejét, annak reménye van, hogy a szívét és lelkét is felemelje a Sursum corda – Fel a szívvel jegyében, hogy a Végtelennel, a Teremtővel létesítsen és tartson kapcsolatot... Igazi salse dicta, elmés mondások memoritersora hangzott el. Köztük az emberfogalom kulcsát jelentő, szállóigévé lett bibliai igehely: „Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram – Teremtsünk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra.” (Ter I. 26.) A bűnbeesés után is szabad akaratú rendelkező, a Teremtő „képére és hasonlatosságára” alkotott ember természete az átöröklő bűn miatt rosszra hajlóvá lett. Az ember éppen ezért szinte képes a végtelen jóra, de rosszra is. A görögöknél abstractum pro concreto értelemben már „Minden dolog mértéke az ember”.

Az ember Vörösmartyánál „Ég és föld fia”, a magyar szabadság letiprásakor, 1849 után, „örült sár”; Gárdonyinál „Agyagedénybe zárt Isten-sugár”; Móricznál: „Sáraryany”. Nagy László kérdésbe zárt költői definíciója: „Mi vagyok én, ha e planéta / csak egy bevérzett margaréta! / Így is ember, se bölcs, se büszke, / égi, földi virágzás tükre.

Alfonz atya a vallásos orosz népet, lelkiségében gazdag kultúráját, Puskin, Tolsztoj, Dosztojevszkij, Csehov nyelvét mélyen tisztelte. Az orosz nyelv tanításában is egész lélekkel, teljes lényével állt helyt. Egyszer arról mesélt, hogy valahol Ukrajnában egy gránáttal játszó gyerek súlyosan megsebesült, amikor kezében felrobbant egy gránát. Alfonz az ölében vitte a magyar katonai táborba, ahol az orvosok mindent megtettek, hogy megmentsék az életét. A fiú édesanyja lélekszakadva rohant a közeli faluból a gyermekéhez. Fia homlokát simogatva mondogatta: Nye plács! Nye plács! (Ne sírj!) Sosem tévesztették el a plákaty ige rendhagyó felszólító módját.

A közismert mondást Kodály így értelmezte: „tévedni emberi dolog” (errare humanum est): Seneca tévedése! Szerinte: „ezt mi úgy mondjuk: Mea culpa. De azt őszintén. Ma minden baklövést ezzel lepleznek. Micsoda felelőtlenség. Nem készül és tele van hibával. Akkor azzal menekül, hogy tévedni emberi dolog.” Alfonz atya az átlátszó, hamis mentegetőzést, a „véletlen”, a „tévedésből”, magyarázgatást nem állhatta. Számára az erkölcsi felelősség volt a legfontosabb. A nagy mélységektől megreszegevedve / ivres des grandes profondeurs sem volt szabad előtte a hamis mentséget magyarázgatni. Csak nyomós és igaz mentséggel volt érdemes előállni, megmutatni magát a mentséget, a valóságos védelmet: a bizonyításban rejlő igazságot. Nála az értékszemléleti mértéket az igazság gyémánttengelye szabta meg. Megtanultuk, hogy önmagunk túlzó hibáztatásában sem szabad elmerülnünk, a hanyagság, a lustaság miatt a felelősség alól kibújni pedig: tilos. A diák számára a tanulást több mint kötelességnek, jellemkérdésnek tartotta.

Barsi Balázs hálás szívvel emlékezik rá: „Az Alfonz bácsival készült utolsó interjú a Jelben igen meglepett. Nem gondoltam volna, hogy ilyen mélyen meglelt engem is az ő egyénisége, papi, szerzetesi arca. Csupán egyetlen dolgot szeretnék említeni, amely bizonyos alapvető irányulást adott az életemnek is, és talán másoknak is. Azért tudta ezt adni Alfonz bácsi, mert ő ebben igen gazdag volt. Figyelmünket, figyelni tudásunkat, a figyelő-képességet akarta kiművelni. Nem tudta elviselni azt, amit ő »szellemi lustaság«-nak nevezett, vagyis a figyelem kispórolását a szellemi munkából. Hányszor mondta, kiáltotta, könyörögve vagy könyörtelenül: „KONCENTRÁLJ!” Tudta, hogy az embernek ez talán a legmagasabb rendű kiművelésre

váró képessége, mert ha a figyelmet kiveszem az imádságból, kivonom a szeretetből, akkor az nem szeretet, csak utánzata a szeretetnek.”

Görömbei András írja róla: „Gyűlölte a renyhéséget, rendtelenséget, nem tűrte a hitvány munkát. Azzal becsült meg bennünket, hogy legjobb képességeinket, legjobb emberi lehetőségeinket kérte rajtunk számon. Tőle tanulhattuk meg, hogy nagyon sokszor kell ahhoz ismételni az anyagot, hogy biztosan tudjuk. Egy délután a rendház kertjében sétálva tanultam, ismételtettem csendesesen az orosz szavakat. Alfonz atya – breviáriummal a kezében – ott is gyorsan rótt a köröket. Még alig haladt el mellett, s egyszer csak a hátam mögött kiáltott föl: »Hangsúly, fiam!« Igen, a hangsúlyt még a kertben sem volt szabad eltéveszteni. És ma már tudom: a hangsúlyt sehol sem szabad eltéveszteni.” A tanítványai tőle megtanulhatták: minden hangsúly fontos, és nem szabad eltéveszteni.

Mi mindenre emlékezett Kodály?

Alfonz atya legismertebb, a felejtésnek ellenszegülő könyve: a *Mi mindenre emlékezett Kodály?* (2000, Miskolc, Felsőmagyarország Kiadó. Címlapterv: Móser Zoltán, a könyv több utánnyomást is megért.) Szokolay Sándor írt hozzá előszót. A szerkesztés és szöveggondozás munkáját Lukácsi Zoltán Márk, Németh József Lőrinc végezte, munkatársuk: Simon T. László. A könyv Alfonz atya jegyzeteiből állt össze, és Kodály széleskörű és elmélyült kulturális emlékezetének forrásaira vet fényt. Szokolay Sándor írt hozzá előszót, jómagam utószóként pályakép-vázlatot készítettem.

Kodályra – a galántai elemi iskola után – a nagyszombati érseki gimnáziumban tanárai közül hittanára, Toldy Béla volt a legnagyobb hatással. Amikor visszaemlékezett rá, még életének utolsó éveiben is úgy emlegette, mint olyan jellemű embert, aki kitörölhetetlen nyomot hagyott benne, akinek a tiszteletére külön művet dedikált.

Kodályhoz hasonló Alfonz atya olyan bizonyosságban élt és munkálkodott, amelyről Tamási Áron beszél: „miénk a fény, amit lelkünkbe fogadunk; s a föld, melyen élünk és meghalunk.” Hitt abban, hogy a zene, az ének transzcendens üzenetet, lelket gazdagító, élni segítő erőt, lelki biztatást közvetít, hogy a zenében „a világ titka él” (Fodor András). Kodály kéziratainak rendezettsége a bencés Regula „*Serva ordinem et ordo servabit te!* – Tartsd meg a rendet, a rend megtart téged” jegyében a rendezettség esztétikumát érzékelteti.

A könyv alábbi részlete rávilágít arra, hogy milyen elmélyült közös stúdiumot folytatott: „Érdekes eredményre vezetett volna, ha statisztikát készítettek volna Kodály szavaiból, amelyeket szüleinevel, tanáraival kapcsolatban használt, hálájának kifejezésére. Ez pontos képet adna erkölcsiségéről, jellemének megnyilatkozásairól, még ha áttételesen is.” A *compono, componere, composui, compositum* latin igéhez fűzött értelmezést hittanárától, Toldy Bélától jussolta, akinek a személye maradandó emléket hagyott benne: „Kodály számára példája egész életében élő valóságként maradt meg. Ez azt jelenti, hogy kitörölhetetlen nyomot hagyott benne. Miért? Mert olyan mély hittel, fölkészültséggel, minden cifraság nélkül, az ősegyház szellemében, dogmatikus bizonyossággal tanított, hogy hatása alól szinte senki sem vonhatta ki magát. Nemcsak hittant tanított, hanem éneket is, sőt zenekara is volt. Mindez még jobban segítette a hozzákötődést.

Kodály szeretett ministrálni. Ez nem romantika volt nála, mely aztán volt-nincs, hanem olyan eszköz, amely révén lelkisége egyre mélyülhetett. Hamar megtanult orgo-

nálni is. A diákmisék orgonása lett. Liturgikus érzékét a hittanórákon kívül még mind-
ezek is finomították. Egyszer hittanórán Toldy Béla latin mondatot idézett, hogy a jól
bevéssett idézettel még jobban megjegyezzék a növendékek az erények fontosságát. A
pedagógiának nagyszerű segédeszköze. Minden tantárgyban kitűnően használható. A
mondat a következő volt: *Componite mentes ad magnum virtutis opus.* Nyersfordí-
tásban azt mondhatnánk: *Komponáljátok meg lelketeket az erény nagy munkájához.*
– Vagyis magyarul: *Készüljetelekben az erény, a lelkielő nagy művéhez!* Mint a
görögöt és a latint egy kiváló tanár színvonalán ismerő ember, Kodály – visszaem-
lékezve erre és hasonló mondásokra – ilyen értelemben használta a komponista szót.
Mindig ragaszkodott ahhoz, hogy az indogermán szavak értelmének széles jelentés-
bokrából az éppen aktuálisat válasszuk ki, de szívesen elemeztük a többi jelentést is.
Különösen azt, ami valami lelki tulajdonságot fejezett ki. Ebben az esetben azt, hogy
ha a *compono* többi jelentését vesszük: összeköt, alkot, költ; mindegyik az ember tel-
jes odaadását követeli. Így mondta: „tehát lelkielőt gyakorol”. Aztán több variáció-
ban is kifejezte: „Eszere az erényre készülés az igazság mélyebb megismerése, akár
tudományos, akár művészi igazság.”

A helyes, helytálló, sőt az élni segítő igazságokat kereste és képviselte. Lukácsi
Zoltán Márk, Nádasi Alfonz egykori tanítványa, hajdani bencés szerzetesárja, köny-
veinek szerkesztője szerint az atyát erkölcsi mérce, tisztaság, egyenesség, őszinteség,
istenhit jellemezte; példakép, sokak számára irányt mutatott életével, helytállásával.
Átlag fölötti szellemi lángolás jellemezte, prófétai személyiség, akiben a Lélek tüze
lángolt. Kodály és Nádasi – szinte a dinamó elv szerint egymást indukálták. Alfonz
atyja nagy műveltségével, kegyelemkövetítő lelki vezetőként megtermékenyítő erő-
vel hatott Kodályra, áttételesen számos Kodály-művet köszönhetünk az ő lelki irányí-
tásának.

Az emlékezet aranymorzsái

Nádasi Alfonz sorsával kapcsolatban különösen fontosak az emlékezet, a tanú-
ságtétel számadó aranymorzsái. Másoknak mindig segített, ha tudott, de önmagának
sosem kért protekciót. A bevonuló táborigaptól Kodály azt kérte, tanuljon meg oro-
szul, szerezzen neki zenével, énekkel kapcsolatos orosz nyelvű könyveket. Jellemző
nagyjelenet: Alfonz egy orosz település romjai közt bolyong, könyveket keres, hogy
megmentse, olvashassa őket. *Inter arma silent musae* – A háborúban hallgatnak a múz-
sák, de a lélek él, az üszkös romokon is szellemi-lelki táplálékot keres...

Néhány történet, emléktöredék Nádasi Alfonztól Kodály és 1956 kapcsolatáról.
A *Mi mindenre emlékezett Kodály* című könyvében írja: „A forradalom alatt felhívott
Galyára. Vittem a Szentírást, Plutarkhoszt, szótárt és úgy dolgoztunk, mintha semmi
sem történnék. De ez csak látszat volt. Még az addigiaknál is gyakrabban álltunk meg.
Egy-egy jelentéktelennek látszó mellékmondatnál is rögtön megérezte az egész gon-
dolat súlyát, és máris mondott egy-egy nevet. De mindig a forradalommal kapcsolat-
ban! A legfeltűnőbb és nála teljesen szokatlan szokással egyszer csak azt mondta,
szinte kiáltva és megrendülten: „Már két éve megmondtam!” (...) Eközben ismételt
bejött a másik szobából első felesége, Emma, és könyörgő hangon kérlelte: „Zoltán,
ne vállalj semmit!”

A külföldi rádiók sorban azt mondják: „Kodály legyen a magyar állam elnöke.”
Kodály kérlelő szelíden válaszolt: „Hagyj bennünket dolgozni!” Amikor már harmad-

szor is bejött, és még aggódóbb hangon könyörgött, Kodály letette a szemüvegét, szókása szerint egy másodpercig hallgatott, majd felesége aggódásától megrendült lélekkel válaszolt: „Megírtam a Te Deumban: Non confundar in aeternum, nem rendülök meg sohasem.” A felesége némán kiment. Többé nem jött be. Az egész forradalom foglalata volt ez a mondat!”

A Hány János eredetileg öt kalandból állt, a daljáték ősbemutatójára a Magyar Állami Operaházban, 1926-ban került sor. Sokan láthatták, amikor felhangzott a Sej, Nagyabonyban kezdetű dal, és Kodály szeméből kiperdült egy örömkönnny... A darab jelentősége elsősorban az, hogy általa a magyar népdal bekerült a magyar színházakba, felkerült a pódiumokra. A daljáték opera-változata ugyan eltűnt a világ színpadairól, de a belőle készült szvit mindmáig kedvelt darab a világ koncerttermeiben is.

A bencések, a győri rendház és gimnázium, de Pannonhalma is fontos helyet kapott Kodály életében. Kodály látogatása 1957-ben, a győri Bencés Gimnáziumban emlékezetes esemény volt. Édesapja győri bencés diák volt, fiát többször elvitte hajdani bencés tanáraihoz. Meghatottan nézegette édesapja diákkori dokumentumait. Látva az eminenter minősítéseket, odasúgta Alfonz atyának: „Mindig büszke voltam édesapámra”, és egy örömkönnny perdült ki a szeméből. Ekkor ajánlotta a tanulóknak: „tegyétek magatokéivá tanáraitok időt álló tanítását, a magyar ezer évet. E nélkül nincs magyar nevelés.”

Csak Nádasi Alfonz tudhatott arról, hogy amikor SAS-behívóval a zsebében búcsúzott Kodálytól, a Tanár Úr átölelte, és könnyes szemmel búcsúzott tőle.

A következő jelenetet is csak ő láthatta és hallhatta. Amikor Emma asszony halálakor Kodály megírta a gyászjelentést, egy hirtelen mozdulattal felállt, és már indult volna a szomszéd szobába, hogy megmutassa feleségének a szöveget, amint addig egész életében minden művével tette. Rádöbbenve azonban a valóságos helyzetre, Alfonz atya vállához támasztva a fejét, könnyek között mondta: „Látod, mennyire hiányzik!”

1963-ban Kodály Zoltán – Nádasi Alfonz kíséretében – meglátogatta Pannonhalmát.

(Egy velem együtt franciát – madáreleségre sem elegendő, jelképes tiszteletdíjért – tanuló társammal együtt vihettem Alfonz atya csomagját, hogy a benne lévő reverendájában mutathassa be Kodály Zoltánnak az ősi bencés épületegyüttest. Kodály megcsodálta a bazilikát, a főmonostorban Legányi Norbert főapát vendége volt... Látogatása után így nyilatkozott a Kisalföld újságírójának: „...teljesebbé lettem Pannonhalmával. Hazánk kultúrával és műveltséggel megszentelt legősibb földjén meghatottan járok. Ott, ahol elsőként hangzott fel minden zenei stílus őse, a gregorián.” (Vö.: Cs. V. I.: Adósságtörlesztés. Miskolc, Felsőmagyarország Kiadó, 2002. 403-408.)

Egykoron Kazinczy Ferenc Guzmics Izidorral együtt nevezte el Szent Márton hegyét Pannonhalmának. Hazánk kultúrával és művészettel megszentelt földjén, az ősi pannón kolostort meglátogatva írta Kazinczy egy könyv támlájára: „Emberi nagyság, mi volnál te ész, erény és honszeretet nélkül!” Vendégként tapasztalta meg: „itt lélek lakik”. Békesség és műveltség harmóniája teszi „tiszteletessé az itt élő tudományt és mindazt, ami jó és szép, híven szerető sereget! Áldom István királyunkat, hogy őket egyesítette.” Az értékek tisztelete mélyen gyökerezik: családban, hitben, vallásban, műveltségben, nemzeti érzésben, iskolai és családi műveltségben, a társadalmi együttélés tapasztalataiban...

A népben-nemzetben gondolkodó Veres Péter, pannonhalmi látogatásának élményét összegezve, a „Hortobágy mellyéki”, kálomista író és gondolkodó ezt írta a Főkönyvtár vendégkönyvébe: „Jölesik szegény magyarnak ezer évre visszatekinteni.”

Doktori disszertáció Aurelius Augustinus zenei műveltségéről

Nádasi Alfonz – a túlélő tábori lelkész, a hajdani hadifogoly csak idős korában – Kodály Zoltán biztatására – 1975-ben készítette el egyetemi doktori disszertációját. Aurelius Augustinus zenei műveltsége címmel és a kérdés filológiai megközelítése alcímmel, de fontibus módszerrel írta meg értekezését. Kodály adta meg hozzá az alapvető szempontokat is, de a halála miatt már nem kísérhette nyomon az értekezés elkészítésének folyamatát. A bevezetőben írja: „Tanulmányukat még Kodály Zoltán ösztönzésére fogalmaztuk meg, ő adta meg a fő szempontokat. Halála megakadályozta, hogy tovább figyelje a patrisztikus irodalom zenei nyomait és az a nehezen megközelíthető gondolatot: milyen művelt volt a zenében Aurelius Augustinus. Az adatgyűjtés lassan haladt, mert a patrisztikus irodalom zenefogalmai annyira szerteágazók, hogy egy-egy adatból nagyon nehéz lehet megalkotni a IV. század latinitásának zenei világát.”

A vállalt téma- és feladatkör valóban felkeltette a hat nyelvet alaposan ismerő Nádasi Alfonz érdeklődését, aki a témaválasztásában megtalálta az egyéni, megszólító erejű motivációt. A címben és alcímben szereplő kérdéskör elemzési lehetőségei esélyt adtak egyéni, eredeti interpretációra. Az írógépen készült, 232 oldalas disszertáció szabvány szerint gépelve megfelel a terjedelmi és formai követelménynek. A jelölt munkája igényes, jól tagolt, szépen formált. A szakirodalom lényeglátó összefoglalásán túl a disszertáció minősítője: összegező jellegű, és egyéni értéke, eredetiség-értéke. Az elemzett művek jellegzetességeit taglalva a szerző meghaladja a korábbi megközelítéseket, értelmezéseket. A felhasznált latin, görög, német, angol, francia és magyar nyelvű irodalom és a konkrét hivatkozások számszerűen is mutatják és erősítik a disszertáció igényességét. Számos fontos és találó idézetet használ, ezeket rendszerint részletesen meg is vizsgálja. Nádasi Alfonz doktori disszertációját a debreceni egyetemen – Borzsák István akadémikus professzor tanszékén – Cumma sum laude minősítéssel védte meg. (Akkor még létezett a debreceni univerzításon: klasszika-filológia!)

Értekezésében Alfonz atya hangsúlyozza: az ókori nevelés a szabad művészetek közé sorolta a zenét, amely a quadraviumba a matematikával, a geometriával, és az asztrológiával együtt szerepelt. A patrisztikus irodalomban a zene nyomait kutatta, és azt a nehezen megközelíthető gondolatot, hogy „milyen művelt volt a zenében Aurelius Augustinus”. Jogosan állapítja meg: „A muzsika mint közfogalom mást jelent azóta, mint amit Augustinus értett rajta. Vissza kell mennünk a klasszikusok meghatározásához, mert fogalmi azonosságuk világos még évszázadok múlva is.” A kutatás nehézségeit világosan taglalja: „Az külön nehézzé teszi a vizsgálódást, hogy az alapul vett, hat könyvből álló De musica Augustinus egyetlen világi témájú műve, új szókinccsel követelt tőle. Fokozza a nehézséget, hogy a hatodik könyvet életének új korszakában, megkeresztelkedése után írta. „Ez a sokrétűség azonban nem teszi szétesővé fejtegetéseit, vagy sok-sok művében fellelhető zenei megnyilatkozásait, hanem színezi, kitágítja és új szemszögből világítja meg anyagát. Az idézett szerzők akkor is értékesek, ha nem ítéletet mondanak, csak csodálatot fejeznek ki, mert a csodálat az adatok, a tények ismeretében hangzanak el”.

Augustinus művéről a disszertáció szerzője lényeglátóan kifejti: „...két sarkpontja: a matematika, vagyis a számok, és a jóhangzás, vagyis a zene. Sőt a muzsika a fontosabb, mert a számok csak vetületek a világmindenség rendjében s a kozmosz rendjét kifejező muzsikában.” A magasrendű zene, esztétikai gyönyörűséget áraszt a lélekben. Az egyházatyák nyomán vallja: a „musica” a végtelenből ered és a végtelenbe tér, az Istenben és műveiben fellelhető rend fenséges forrását és mélységét sejteti. A zenénél szebbnek csak a liturgiát tartja, mert benne az igazság és a szépség egyesül. (Alfonz atya a ministránsaitól is ezért követelt maximális figyelmet, pontosságot, összeszedettséget.)

A téma és feladatkör eredetisége, újdonsága, fontossága nyilvánvaló, szakirodalmának és forrásainak ismerete alapos, felhasználása következetes. Sikerült a szerzői célkitűzés megvalósítása. A doktori értekezés szerkezete jól megkomponált, okfejtése, logikája meggyőző. A szerző önálló gondolatai, következtetései logikai és filológiai szempontból is megalapozottak; kivitelezése, stílusa, nyelvhelyessége, helyesírása megfelel a követelményeknek. Új eredményeivel sikerült megvalósítani a szerző célkitűzését.

Nádasi Alfonz főképpen Szent Ágoston szellemében értelmezte a kozmosz mindent eltöltő zenéjét, a makrokozmosz muzsikájában a természet és ember, a világmindenség és az ember harmóniáját. Kodályt azok közé sorolta, akik filozofikusan hallgatják a kozmosz mindent betöltő zenéjét, akiknek a „gondolkodásmódjukban benne van az esztétika, a filozófia, a társadalomelmélet és ennek hangja vetülete, a dallam és a harmónia, vagyis a muzsika.” Kodály a hegyeket is „bevonta liturgiájába. Valami kozmikus méretekben akarta az egész világot hangzóvá tenni. Szinte belefűlt a naplementébe, ha valamelyik hegy tetején voltunk. Ahogy elcsendesedett a világ és hanyatlott a nap, annál zengőbb lett ő belül. Ezek az ihletnek más körülmények között megismételhetetlen pillanatai voltak. Ilyenkor érezte az ember, hogy egyetlen szót sem szabad hozzá szólani. Lefelé jövet, az élmény befejeztével, szólalt meg: »Micsoda harmóniák! Így imádkozik a természet!«”

Kodály sok népdalt gyűjtött a Mátrában. A Mátrai képek szöveg- és dallamkincese is innen való. Galyán, a környékéről való, a szállóban alkalmazottként dolgozó két lánytól 60 dallamot, köztük ritkább darabokat is gyűjtött. (1941 februárjában egy Bodonyból való leánytól 22, a másiktól, a dorogházitól pedig 42 dallamot jegyzett le.)

Csoóri Sándor ezen a tájon valami fontosat érzett meg a Kodály által szeretett mátrai harmóniából, amikor Galyatetőn fogant versében megidézte az itt üdülve, pihenne is alkotó zeneszerzőt, Kodály Zoltánt: „A lángész itt sétált mezítláb a hegyi réten / túl a nyolcvanon s Istennel beszélgetett...” Körülötte „fűsuhogás és mátrai szél”, üzenete: „Látva lássatok / és ráismerjete elhagyott földetekre.”

Nádasi Alfonz emlékezés-kötetében a sok Kodály-anekdota és adoma közül felidéz egy érdekeseget: amikor a téli havazás miatt a kántor nem tudott felmenni Galyatetőre, a hegyi kápolnába, ezért telefonon helyettesítésre kérte meg Kodály Zoltánt, aki a szentmisén nem akart improvizálni, ezért illőn felkészült. Később „segédkántorként” készített jegyzeteit büszkén mutatta meg Alfonz atyának, amelyekből századunk liturgikus remekei: az Orgonamise és a Missa brevis születtek meg.

Tasnádi Gábor remek írásban számol be Kodály Zoltán és az 1941. szeptember 8-án, a Magyarok Nagyasszonya tiszteletére felszentelt mátrai kápolna kapcsolatáról: „A karzaton ma is látható, napjainkban is használatos harmóniumnál komponálta Kodály a Csendes mise című orgonaművét. Ebben a hegyi kápolnában a Mester több-

szőr helyettesítette a gyöngyöSOROSZI kántort, főleg télen, nagy havazások idején. Ezért galyai segédkantornak nevezte magát.

A Csendes misét Pécsi Sebestyén 1944 májusában mutatta be a Szent István Bazilikában. Kompozícióját Kodály szólóhangokkal és vegyes karral bővítette, megszületett a *Missa brevis in tempore belli* – Rövid mise háború idején. Művének hangszerelt, zenekari változatát először angol énekesek és zenészek adták elő a worcesteri székesegyház 1948. évi kórusünnepén. Az ősbemutatót Kodály vezényelte. Eősze László szerint a *Missa brevis* betetőzi Kodály egyházzenei alkotásait, és összefoglalja (...) az európai egyházi muzsika értékes hagyományait. A kis mátrai templomból elindult, békességet és vigaszt hirdető remekművet a világ számos katedrálisában bemutatták, fölvételei széles körűen ismertek.

A galyai templom gótikus ablakainak színes üvegein Árpád-házi szent királyaink és a többi szent is – Sztehló Lili alkotásai. Az európai híru üvegfestőművész munkája a Kodályné emlékét megörökítő Szent Hubertus-ablak a szentélyben, hiszen Emma asszony a kezdetektől a kápolna nagy adományozója volt. Az újabb idők színes üveglakait Csiby Mihály készítette 1987–89-ben, így a *Missa brevis*re emlékeztetőt és a bejáratnál lévőket: a Boldogasszony Anyánk című történelmi tablósort is. A belső falon helyezték el Miletits Katalin szobrászművész Kodály-domborművét. A bronzba öntött emléktábla 1982-ben, a zeneművész századik születésnapjára készült el; Kodály második felesége, Péczely Sarolta támogatásával. Avatásakor a jeles zarándok gyülekezete Kodály-kápolnát – a mai Magyarország legmagasabban fekvő templomát – nemzeti szentélyé nyilvánította.

A költő Tóth Sándor lírai útirajzában (*A Mátra könyve*, 2003.) a kápolnához vonuló ünneplőknek, centenáriumi tisztelgőknek is emléket állít. Tódult a hegyek aljáról a sokaság, fejkendős nénik – Kodály egykori dalmondói – búcsús énekeket zengedeztek, és a szakadó esőben sem csitult lelkükben a tűz. Tudták, kihez jönnek. Ahhoz, aki a zene, a művészetek, az imádság és a talentumos magyar lélek által hitet oszt, erőt sugall. [...] A hideg kövön három 20. századi zenei nagyság: Bárdos Lajos és Rajeczky Benjámintérdepelt és az idős Fasang Árpád hajtott fejet.”

Korjellemező tanulságok

Kodály életműve óriási szellemi-művészeti és lelki örökségünk. Neve jó márka, a Kodály-módszer külhonban is jól eladható volt. Korábban Amerika és Nyugat-Európa volt rá vevő, most már Japán és Kína is. Ádáz küzdelem folyt Kodály „kizárólagos szellemi örökösei közt”. Ezt látva, voltak, akik jogosan aggódtak a Kodály-módszer tisztaságáért, és tiltakoztak az ellen, hogy módszerét a tanítványok más „menő” módszerekkel keverjék. Voltak, akik a Kodály-módszert leszűkítették a zenei írás olvasására. Mások előre látták: amikor Kodály távozik az élők sorából, az élelmes-leleményes, középszer egy része igyekszik majd kisajátítani az örökséget, és torzítani módszerét, ha arra lesz fizetőképes kereslet, akkor eladható áruvá degradálják, amint ezt a középszer anno meg is tette.

Hufnagl Katalin ír arról, hogy a „jó ügy” háttérben nemritkán öntelt, szerepjátzó érdekcsoportok egyéni hasznukat követve tömörültek. Egy jellemző példát idéz. Amikor Vásáry Tamás a *Psalmus Hungaricus* vezényelte – Fischer Anni és sok-sok zenész jelenlétében – a Kongresszusi Központban, a csodálatos produkciót önfeledt, tomboló vastaps fogadta. Nádasi Alfonz akkor határozta el, hogy Kodály ajándékba

kapott karvezető pálcáját Vásáry Tamás fogja kapni: „ő a méltó utód”. A kivételes produkciót követően azonban egy Kodály nevet viselő intézmény rivális karnagya így reagált a kivételes teljesítményre: „Ja, a Vásáry, hát az csak egy zongorista, aki nem tud vezényelni, egy fakezű.”

A médiában megjelenő bírálók Kodályt – amint Nádasi Alfonz is – a nézőponttól függően azzal vádolták, hogy mogorva, goromba, emberkerülő, szűkszavú, önző, beképzelt, a kegyetlenségig szigorú. A szókimondó, sziklaszilárd értékrendet képviselő, semmiféle érdekcsoportba nem tartozó, nádként sosem hajladozó Alfonz atya az Így láttuk Kodályt emlékkönyvben (Így láttuk Kodályt. Ötvennégy emlékezés; szerk. Bónis Ferenc; centenáriumi, bőv. kiad.; Zeneműkiadó, Bp., 1982 Püski Kiadó, 1994) világít rá a lényegre: „Minden ember prizma mások számára. Bárholnan közelítjük meg, főképpen a géniust – más fényben látjuk. Az átadó közeg szerint más és más sugarat kapunk róla. Hosszú idő kell, míg úgy ismerünk meg valakit, hogy fényeit megértjük, forrását megközelítjük. Igen. Az idő és az együttlét adja meg a lehetőséget a lélek forrásának felkutatására.” Arról szól, amit Gárdonyi így fogalmazott meg: „A világ szemében én csak kép vagyok. Egyiknek színes, másoknak csak árnyék; mindenképp csak annyira fontos, amennyire az ő élete érdekeit szolgálom, mint a citrom vagy a szőnyeg vagy a gyertya vagy egyéb tárgyak, amelyek a boltban megvehetők és használat után elvethetők.”

Alfonz atya jóságával is sokan visszaéltek, látványosan mellőzték, bírálták, megtagadták. Nem szerepelt semmilyen protokoll-listán, bizottságban, intézeti vezetőségben, tudományos tanácsban. Hat nyelven kiválóan beszélt, mégsem szerepelt sose nemzetközi zenepedagógia konferencián, Kodály nevet viselő intézményekben. Nem kérték fel sem hazai, sem külhoni, sem külföldieknek szóló Kodály-előadásra... Mégis igyekezett megőrizni lelki békéjét, tudván: „a Lélek mondja meg, ki a rabszolga, ki a szabad ember”.

Hufnagl Katalin a nézőpont-függőségre hívja fel a figyelmet: „Alfonz atyára nyilván másképp fog emlékezni az a lusta, szemtelen diákja, akit ’takarodszahelyedre...’ felkiáltással küldött el a táblától, vagy az a (...) rendfőnök, akit csak a ’szent rendünk szégyene’ jelzővel illetett, mint az a kiváló irodalomtörténész tanítványa, akit nyelvekre tanított, vagy én, aki Isten ajándékeként lehettem a közelében, érdemtelenül, s tanulhattam a gregoriánt, s tanulhattam, hogy a szent zene rendezetté tesz minket is, valamint, hogy ’Minden hangért felelős vagy, édes gyermekem.’ Tőle tudom, hogy zene nélkül nem lehet élni, mert nélküle az egész egyéniségünk csonka lesz.” Nádasi Alfonzra is érvényes, amit Kodályról mondott: a verébhORIZONTÚAK hogyan is érthették volna meg a sas repülését.

Egy valóságos pillanatfelvétel: Nádasi Alfonz egyszer ellátogatott a kecskeméti Kodály Intézetbe. Bencés reverendában állt a tárlók előtt – fénykép is őrzi az eseményt! –, amikor az igazgatói irodából kilépő egyik vezető „Úristen, mit keres ez itt!?” meglepett mondattal húzódott vissza, hogy ne kelljen vele találkozni.”

Tanulságos eset: Nádasi Alfonz SAS behívójára hivatkozva Kodály megszervezte, hogy az atya egy jeles bizottság előtt, soron kívül letehesse záróvizsgáit, hogy később – a bizonytalan jövő miatt – ne legyen akadálya a diplomakiadásnak. Sor is került a sikeres vizsgára. Gond azonban lett! A kilencvenes évek elején, a munkaruhájában, vagyis bencés reverendában hazafele sétáló Alfonz atyára a Zeneakadémia volt rektora hangos „Laudeturral ráköszönt. Hufnagl Katalin meglepődve kérdezte: „Ilyen jóban vagy a volt rektorral?” Nádasi Alfonz szelíden, csendesesen ez válaszolta:

„Ő az, akihez a fogságból szabadulva, az ötvenes évek közepén bementem a zeneakadémiai diplomám kiadása ügyében, aki stábjával együtt világosan az értésemre adta: 'Ez most nem aktuális, egyébként is mit akar egy fogságból hazatért bencés pap!?'” Alfonz ismerte és mélyen értette a krisztusi fohászt: „Bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit tesznek.”

Alfonz atya az etikum és a minőség iránymutatását követte, a jó erkölcsöt és a műveltséget tartotta az ember nemeslevelének, a szellemi teljesítményt rangnak, az értelmiségi ember szakmai minősítőjének. Kítűnő emberismerő volt: a méltatlanságot, az önzést, a jellemtelenséget, az öncsalást utálta a legjobban. Nádasi Alfonz félreértésének, meg nem értésének egyik alapvető okát értelmezve Márai Sándort idézem, aki a középszerűség valós veszélyeiről írta: „Tudnod kell, az emberek nemhiába ragaszkodnak a középszerűhöz, a zavaroshoz, az illúziókhoz és a szobatiszta félismeretekhez, tehát a műveltséghez. Mert a műveltség annyi, mint az igazságnak – minden dolog igaz ismeretének feltárása és elismerése. Az igazat elismerni mindig nehéz. A műveltséghez, tehát a valóság és az igazság megismeréséhez, rendkívüli bátorság kell. Az ember egész szívével, sorsával, egész lényével ismeri el az igazságot. Az ember csak életre-halálra lehet művelt.”

„...az egész mindenség célja: az igazság”

Hufnagl Katalin, a Szent Scholastica kórus tagja készítette Alfonz atyával az utolsó interjút. („De profundis clamavi ad te Domine”. Jel, 2007. október.) Számvető szavaiból kiderül: hol értették őt félre, hol tévedett, miben hibázott. Ha méltatlanságot, becstelenséget tapasztalt, nemcsak másokat szólított fel lelkiismeretvizsgálatra, de ezt önmagával szemben is a legszigorúbban megtette, amikor a maga türelmetlenségéről, smirgli természetéről beszélt. Az érdekhajhász egoistákkal, perc-emberkéekkel, kimódolt protokollhelyzetekkel nem tudott mit kezdeni. Önkritikusan szól arról, hogy a semmitmondó, időpocsékoló beszédek hallva „Azonnal a lényegre törve mondtam ki a magam véleményét, s bizony, az sokszor nem volt igaz. A valóságban viszont belül forrongtam és mindenbe beleadtam az egész lelkületemet.”

A lusta diákok kegyetlenül leszidó, az államosított bencés gimnáziumokat a rendszerváltás után sem Pápán, sem Kőszegen, de még Sopronban sem újrarendítő rendfőnököt is szigorúan bíráló, lelkiismeretvizsgálatra felszólító Nádasi Alfonz nyilvánosságának szánt utolsó mondatai az igazságról szóltak: „Az igazság megmutatása nélkül életünk csupa-csupa pocsolyán járás. Ezzel a pocsolyán járással azonban nem lehet élni, mert az élet egy kitiport út, akár göröngyös, akár sima, de olyan kitiport út, amelyet évmilliók tiportak ki, és lett olyanná, amelyre föl lehet építeni azt az életet, amit én itt most elmondtam.”

Alfonz atya lélekben és igazságban élt és tanított. Igazsága torzítatlan létezésében rejlett. Az Én vagyok az Út, Igazság és Élet Jézus-eszményt képviselte: Ego sum via, veritas et vita. Ismerte Aquinói Tamás meghatározását: „Opertet igitur veritatem esse ultimum finem totius universi – az egész mindenség célja az igazság.” Kereste, másoknak is átadta az igazság szeretetét. Nemcsak a gyakorlatilag hasznosítható igazságokat kereste, hanem azokat az igazságokat is, amelyek túl vannak a merő hasznosságon. Tudta, hogy Isten- és emberszeretetre vagyunk kötelezve, de azt is, hogy igazság nélkül szeretetünk hamis. Szigorú volt, de sosem az embert, hanem a méltatlanságot, tisztességtelenséget ítélte el.

A magyar művelődéstörténet fényes pillanatát örökíti meg az a fotó, amelyen Bécsben, a Herder-díj átvételekor egymás mellett ül Kodály Zoltán és Németh László. Kodályra is érvényes a drámaíró Németh lélektiszta szava: „Minden fej Isten kápolnája. De a Széchenyié: székesegyház”; és drámahősnének, VII. Gergelynek a végszava: „Szerettem az igazságot, gyűlöltem a méltatlanságot, ezért halok meg száműzetésben.”

Alfonz atya életének két tartó pillére: a hit és a magyarság szeretete és szolgálata volt. A fogságban is átérezte a papi-szerzetesi hivatás kötelességének erkölcsi parancsát. Bajtársainak az Evangélium szellemében közvetítette a hitet, a vigaszt. Sohasem kért rehabilitációt. Neki az Úr adott jóvátételt: szép, hosszú szerzetestanári életet. Amint Hadifogolynapló előszavában írja: „Végül haza. Isten megóvott, hogy dolgozhassam Rendünk és Hazánk javára. Erre igazán nem lehet mást mondani, mint Deo gratias!”

A magyar lyrica sacra és Kodály megzenésítései

Ifj. Sapszon Ferenc: Kodály Zoltán és a musica sacra című, remek tanulmányában írja: „Dr. Nádasi Alfonz bencés tanár, szerzetes (...) volt a kevesek egyike, aki e zárt világba betekinthezett. Őt mély lelki-emberi kapcsolat fűzte Kodályhoz. (Ő temette 1958-ban Emma asszonyt, s 1967-ben Kodályt.) Rajta kívül Kodály szinte senkinek sem tárta fel Istenhez kapcsolt életét. . . Alfonz atya így jellemezte Kodályt: „Tiszta lelkű keresztény, krisztusi ember.” Hogyan alakult zenei és emberi fejlődése, mik a gyökerei lelkületének? Három tényező alakította belső világát: a szülői ház, az iskola, s végül ezek hatására saját szigorú önnevelése. 1. Szülői ház Édesanyja, Jaloveczky Paulina, aki hatgyermekes családból származott, és édesapja, Kodály Frigyes is zeneszerető, sőt zenélő emberek voltak. Édesanyja zongorázott és énekelt, édesapja hegedült. Kodály Frigyes 13 gyermekes családból származott, és a győri Bencés Gimnáziumban érettségizett jelesen 1870-ben. A bencés atyáktól nemcsak tudományt, de igazi jellemnevelést is kapott, amiért örökké hálás volt. A családban két orsolyita rendi szerzetesnővér is volt, akikről Kodály így emlékezett: „sokáig nem jutott eszembe, hogy két apáca nagynéném naponta imádkozik értem, hogy megmaradjak a hitemben.” A szülők nagy gondot fordítottak a három gyermek nevelésére. Kodály Emiliát (Zoltán nővérét) Szobon a vincés nővérek iskolájába járatták. Az otthoni légkörben természetesen volt jelen a hit és a zene.”

Érdemes néhány reflektorszóval rávilágítani arra, hogy valójában miért akarták és akarják mellőzni, negligálni, degradálni Kodályt és művészetét. A válasz egyértelmű: mert – Berzsenyitől kölcsönzött szóval: „rendeltetése pályafutásain” üstökös-ként haladt, nemcsak gyönyörködtetni akart, hanem szépre, jóra, igazra és szent dolgokra tanítani is, mert az „alvó nemzeti lélek” ébresztésén fáradozott.

Kodály vonzalmát a magyar irodalomhoz veleszületett hajlammak nevezi. Erősen kötődött anyanyelvünkhöz, műveltségünk alapjához, költők-írók tiszta, nemes nyelvezetéhez, nemzeti múltunk szellemi-lelki örökségéhez. A magyar lyrica sacra vonulatának jellemzője: az áhítatos versimádság és a bűnbánó könyörgés. A nemzeti múlt és a jelen mély ismerete és felelős átélése a minőség jegyében az ökumené szellemében inspirálta Kodályt Balassi, Zrínyi, Petőfi, Weöres és más költők műveinek népszerűsítésére. Eredendő hajlam és kultúraépítő cél egymást kiegészítő egysége vezette költő-elődei jeles kortársai műveinek gondos, invenciózus megzenésítésére.

Világosan fogalmaz: a magyarság nem faji képlet, hanem kultúra és vállalás kérdése. Születése még senkit nem tesz magyarrá. Magyarságunkért meg kell dolgoznunk. A múltbéli mondanivalóval saját korának üzent: „merjünk magyarok lenni”, a „magyarságból megújulni”. Zenei és nyelvi kincseink megmentését, megújítását szorgalmazta. Bartókkal együtt bizonyította: „van egy külön magyar európaiság”. Parancsot fogalmazott: „Irtsuk ki már közülünk azt a magyar áfiumot, hogy mindig azok csinálják a dolgokat, akik nem értenek hozzá, az igaziak meg tétlenül nézik.”

Kodály sokat tett azért, hogy célkitűzését valóra váltsa: „Ne csak külsőségekben legyen magyar a mi kis világunk, hanem a lelkek mélyéig, mert csak így lesz igazán a mienk. A lelkek pedig különösképpen a zene országa.” Széchenyi nyomán vallja: legnagyobb bűnünk a restség, a testi-lelki elpuhultság, a virtus hanyatlása, a megtartó erők, a gyökerek, a hagyományok elvesztése, az idegen szokások szolgai másolása, majmolása. A nyelv elvesztésének félelme a nemzethalál vízióját vetíti elénk. Konklúziója: Isten jogosan sújtja a magyarságot, de ha a nemzet összefog, akkor a sorsvihárban megáll, mint a tölgyfa. Berzsenyi és Kodály, két géniusz találkozása ez a megzenésített, ma is időszerű remekmű: „Forr a világ bús tengere, ó magyar! / Ádáz Erynnis lelke uralkodik, / S a föld lakóit vérbe mártott / Tőre dühös viadalra készti.”

A veretes költői szavakhoz méltó melódiákat teremtett. Az egyik dalsorozatának a Megkéssett melódiák címet adta. Klasszikus költőink, Balassi, Arany, Berzsenyi, Kölcsey, Csokonain, Weöres és mások verseire írott műveivel próbálta pótolni azt a dal-kultúrát, mely a költők életében még nem létezett. Egyéni és nemzeti korparancsnak tudta: igaz önismerettel alapozzuk meg cselekedeteinket. De ennél is többet szeretett volna elérni: azt, hogy a megzenésített magyar versek révén a nagyvilágban is „jobban tudják meg, amit oly rosszul tudnak a világon mindenütt: hogy mi a magyarság.”

A magyar költészet Tinóditól, Balassitól Vörösmartyn, Petőfin, Arany Jánoson, Adyn, Babitsón, József Attilán, Radnótin, Weöres Sándoron, Pilinszkyn és másokon át emberség és magyarság eszményét képviseli. Kodály zeneszerzői munkáját, nemzetét felemelni akaró pedagógiai tevékenységét hit és prófétai hivatástudat irányította. Hitte és vallotta: a magyarságnak mondanivalója van a zenekultúrában, nem szabad megalkudni a minőség dolgában. Korszakalkotó, a minőség iránt elkötelezett értékújító munkát végzett. Kitűzött célja volt: eljuttatni mindenkire a zene üzenetét, s ez által boldogabbakká és jobbakká tenni az embereket, hozzáférhetővé tenni a zene öröm- és erőforrásait, hogy abból merítve az emberek teljesebb életet éljenek. A mélyen hívő Kodály: „Minden forrásom belőled fakad.” (Zsolt 87,7) 1943-ban komponálta a Balassi-féle Szép könyörgés dallamát.

Tekintsük ki Kodály megzenésítéseinek irodalmi forrásaira! A Psalmus Hungaricus (1923) kompozíciójához Kecskeméti Vég Mihály versét választotta. Művében a nemzet bánatát szimbolizálja, a nemzet fogalmán keresztül súlyos, egyetemes emberi problémákat is kifejez. A Jézus és a kufárok (1934), kisebb átalakításokkal, bővítésekkel, evangéliumi szövegekre épül. A drámai hatású kompozícióban a lelki-szellemi értékek lealacsonyítóiról, eszmények megszenteltelenítőiről szól. Ebben is, és minden vallásos tárgyú művében, a latin nyelvűekben is, tartalom és a nemzeti gondolat a legmélyebb humánus hangján szólal meg. Kodályt létmélységűen megragadta Zrínyi költészete, az a lehetőség, hogy a költő intelmeit zenei formába lehet önteni, és így még előbbé, hatásosabbá lehet tenni. 1954-ben, a Zrínyi szózata komponálásakor a Török Áfium ellen való orvosság részleteire épít. Albert Gábor részese, szem- és fül-

tanúként volt az ősbemutatónak, megörökítette Kodály és Zrínyi szózatának frenetikus, lélekemelő élményét.

1955. december 18-án, advent negyedik vasárnapján, a szinte már kultikussá vált születésnap koncerten hangzott el hangversenytermi ősbemutató. A Bartók- és Kodály-koncertek, Németh László újra megszólalása, az Irodalmi Újság egyre szabadabb hangvétele jelezte ekkor a reményt: van feltámadás. Ezerkilencszázötvenhat szellemi-lelki előkészítője volt, a nemzet felemelkedésének reménye ez a nevezetes hangverseny. Benne hatalmas drámai erővel tértek vissza, jelentek meg azok a tragikus képek és intelmek, melyek Zrínyinél, de már a Balassi Bálint elfelejtett énekében, és más művekben is megfogalmazódtak. Kodály nemzete fájdalomát a költő szavaival kiáltja világgá. Az okok, a felelősség felvetése után a mindenkori kiút és megoldás lehetőségét is tárja elénk: „Ne bánts a magyart!” – „Csak jobbítsuk meg magunkat, szabjunk más rendet dolgainknak, / Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók!” Textus és dallam kongeniális összhangban!

A kövek beszélnek – saxa loquuntur

Nádasi Alfonz temette Kodály első feleségét, Emma asszonyt, majd – 1967. március 11-én – Kodály Zoltánt is. Kodály Zoltán hivatalos, állami búcsúztatása előtt egy órával engesztelő szentmisét mutatott be, amelyen rendtársa, Jáki Sándor Teodóz atya koncelebrált, és Mezei Miklós, győri bencés diák ministrált. A szertartás alatt Teodóz atya tartotta, a Tanár Úr koporsójára pedig önkorbácsoló rációra; az igazán nagy tehetésekből a nemzet mártírt csinál, mert befogadni ugyan nem tudja, de érzi, hogy szüksége van reá, és ezért ki is izzadja magából.”

Az imádkozó Kodály Sík Sándor aranymiséjén, kezében a Misszáléval.

Molnár Antal, Szőlőssy András, Eősze László, Szabolcsi Bence, Bónis Ferenc, Breuer János és sokan mások is kutatták Kodály örökségét, értelmezték, értékelték művészetét. Ifjú Sapszon Ferenc Kodály egyházzenejét kb. 50 műre teszi. Ebbe nem számítja bele a sok változatot.. Végkövetkeztetése: „Magyarországnak mondanivalója van a zenekultúrában és az egyházzeneben, hogy normák vannak, és hogy nem szabad megalkudni a minőség dolgában, azt mind Kodály Zoltánnak köszönhetjük. Zeneszerzői munkáját ugyanúgy, mint nemzetét felemelni akaró pedagógiai tevékenységét értékelkötelezettség, hit és prófétai hivatástudat irányította. Ez tette lehetővé, hogy az egyházzene területén is új utat jelöljön ki, és korszakalkotó, a minőség iránt elkötelezett megújító munkát végezzen. Célja volt: eljuttatni mindenkihez a nagy zenék üzenetét, s ezáltal boldogabbakká és jobbakká tenni az embereket. Felfakasztani és mindenki számára hozzáférhetővé tenni a zene öröm- és erőforrását, hogy abból merítve az emberek teljesebb életet éljenek.”

Korunk is múltunkkal együtt élő jelen. Szokolay Sándor szerint: „önhittségben élünk, hogy túljutottunk rajta, pedig utol sem értük. Kodály szellemi óriás volt, akik vele vitatkoznak, nem partnerei. Kodály Zoltán nevét szimbólumnak érzem. Ő a magyar kultúra szimbóluma. És a magyar szellemi felemelkedés szimbóluma. Egy műveltebb és igazabb Magyarország szimbóluma.”

.....
* *Bősze Balázs, ferences öregdiák, Márton Áronról ír Füveskönyvében, amelyet a 27. szám alatt A hűség címmel jegyez. Balázs ifjú korában, a barátaival együtt, erdélyi motoros túrája során eljutott Gyulafehérvárra is. A püspökségen „véletlenül”, ami valójában a jó Isten mosolya volt, találkozott, kezet foghatott, és beszélhetett is Erdély szentéletű, boldog emlékü püspökével. Erre a történetre, szívbeli élményére minden kézfogásunknál utalt, nyomatékot adva baráti kézfogásának, tudván, hogy öröme bennem, a bencés öregdiákban – sokszorozódik.*

Bősze Baláztól búcsúzva, a „Quam primum, o comites, viam voremus – Fel hát az útra, társaim, siessünk!” jegyében indultam a vonathoz. Lekísért, megmutatta a házuk falán lévő Becht Rezső emléktáblát, felhívta figyelmemet arra, hogy úgy helyezték el, hogy mellette egy másik emléktáblának is legyen hely. Bölintottam, hogy értem a célzást, de fohászokodom, hogy arra mennél később kerüljön sor. Igaz, belém nyilalt a félelem, hogy az Udvarnoki utca 2-es számú házban vajon lesz-e még Balázs barátommal találkozásom? A Deo gratias jegyében, bizakodó szavakkal, még az ajándékba vitt egri bor ihletadó hatását is emlegetve búcsúztam. A „Tarts meg szeretetedben” baráti végszóra ezt válaszolta: „Te is tarts meg engem szeretetedben, és jó emlékezedben!” Akkor még nem gondoltam, hogy olyan közel van „mennyei születésnapja”.

„SZOLGÁLNI KÜLDÖTT KÖZÉNK AZ ISTEN.”

Lapszéli jegyzetek Büki Attiláról

Büki Attila, életének 70. évében, értékteremtő ambícióval, etikus szemlélettel munkálkodik költői, írói életművének a kiteljesítésén. Vas István a pályakezdő költőben a lényegyet ismerte fel: „Első olvasásra meg kell állapítani, hogy ön tehetséges költő – verseinek költőisége szembeszökő...” Versbeszéde egyszerű, érthető: művészte vigasztalásunkra szolgál. Eddig napvilágot látott verskötetei: Arcomon szél söpör (1978); Szélfúttá szavak (1986); Havas utak szárnyain (1987); Mire hazaérünk (1990); Téliidő (1991); Magyar határ (1998); Félvilág (2004); Versmozaik (2011) Legutóbbi verskötete a Csavarvonal, Versek és fordítások. 2014.) Túl a Golgotán. Verses hangskönyv (2014.)

Legutóbbi verskötete, a Csavarvonal olyan magaslati pont, ahonnan áttekinthető és értelmezhető Büki Attila eddigi lírai termése. Julien Benda, Babits és Németh László szellemében veszi górcső alá az 1950-es évektől a '90-es évek végéig tartó időszakot. Kötetének címe több jelentésű: a csavarvonal több térgörbének is a neve. Egyértelmű, hogy a költő és festő inspirációt merít a vonal, a vonalak filozófiájából. Verseiből különböző szemléleti aspektusok, képzettársítások, áttételes jelentések olvashatók ki. A csavarvonal gondolatrajzként értelmezi az életutat (életutakat), képes megfordítani, visszafelé pörgetve láttatni az „időt”. (Léteznek molekuláris csavarvonalak: a DNS molekula atomjai is kettős csavarvonalban rendeződnek, de a szó jelentésrétegei arra is utalnak, hogy mindez: térgörbe.)

Lírikusi karaktere szerint vállalja a magyar és világirodalom örökségét. Nem mond le a költői újításról. Tudja, a nyelv még köznapi változatában is metaforikus. Döntő a jó vers esztétikai minősége, de kifejezhet szociális, szociológiai, nemzeti és szakrális-spirituális tartalmakat is. A költői, esztétikai formálás lehetőségei, a műgond követelményei a végtelenre nyithatók. Fontos erénye a sajátos, erőteljes képi látásmód. Azt tartja valóságnak, amit átél, amit versben megörökít. Zentai László figyelt fel arra, hogy lírájában miképpen tette a magyaros verselést a 80-as évek közepétől a tonális vershagyománnyal változatosabbá, a szaggatottabb, tördeltebb atonális hangzással pedig erőteljesebbé.

Jellemző ismérve a kevésszavúság, a képi és gondolati összefogottság, a kiélezett konfliktusok versbe emelése. Fontos, jellegzetes dunántúli tradíciókat folytat. A táj, természet és ember hármasságában esztétikai igénnyel fogalmazza meg a jelenkor számos gondját, de a súlyos kétségek ellen feszülő bizalmat és a humánusot óvó szeretetet is. Alexa Károly „férfias” költészetnek tartja Büki Attila líráját. Bertha Zoltán szerint Büki verseiben a „szelíd, lány rezignáció, halk elégikusság (...) vibráló nyugtalanságot, diszharmóniát takar. Ez a szorongó nyugtalanság teremti meg a versformák változatosságát, amely rövid, aforisztikus-játékos, vagy átképzéletes soroktól a dal-szerűen kötött dikcióig, a gazdag érzelme hullámzású szabadversektől a tömör, összefogott prózaversekig terjed.”

Líraeszménye, kifejezési módja, verskaraktere sajátosan jellegzetes. Több szabadverse nem versritmussal, hanem prózaritmussal rendelkezik, a ritmikai és más zenei elemeket kötetlenül alkalmazza, miközben megtartja a gondolatrítmust. Néme-

lyik alkotása a kötött ritmusok tudatos fellazítása, a verslábak, ütemek ingadozása miatt szabadsorú versnek nevezhető. Absztrakt képei közt egyre több az ironikus, sőt abszurdba hajló kifejezés és művészi megoldás. Költői ideavilágát a kimondás hitelesíti, teszi emberivé. Ányos Imre festőművész emlékének szentelt gondolata rokon Sarkady Sándor „Minden élet szolgálat” címadásával, amely Büki egész életművére érvényes: „Szolgálni küldött közénk az Isten.”

Költészetének fő vonulata megérdemli a szakrális jelzőt. Erkölcsi és alkotói igényesége, önszemlélete, józan világlátása bizonyítja: líraeszményén nem, de kifejezési módján változtatott, a megszokottól eltérő, új kifejezési lehetőségeket, megoldásokat keres. Legújabb versei között található absztrakt képekre írottak, ironikusak, abszurdba hajlók is. Költeményeket ír prózában, verseinek ideavilágát a kimondás hitele teszi emberivé.

A vonalfolytonosság, mint az egyenes beszéd, élesíti az olvasó benső látását. A kötet címadó verse az 1989 előtti évekről szól, a szarkazmus a kádári időkre utal. Az előző kötetekhez képest az új kompozícióban több a prózavers és az ironia: Tizedik levél, Mary, Papírszelet, SMS, Csavarvonal... A kötetbe gyűjtött gondolati, képi anyag, valójában egymásra épülő gondolatrajzok, amelyek együtt kíváncsítottak rögzítésre: belső folyamatként szólnak meg. Érezhetően hitelesek, igazak, a lélek mélyéről szólnak. Büki a könyvben a „gyermekhangra” hangolt verseit is közli, de található benne műfordítások, és tíz saját festménye is. Ezek a képek kompozíciójukkal, képi megformálásukkal, forma- és színvilágukkal remekül illeszkednek a kötet versvilágához. A Képirók ciklusba olyan verseket komponált, amelyek képzőművész példaképeinek, barátainak állítanak emléket.

Az Érdligeti akvarell a címadással is jelzi, mennyire fontos Büki számára a festőiség és a költőiség. A Képirók című „kisgaléria” festőportréi közül kiemelkedik az Egry Józsefnek, a Balaton és a fény festőjének két alkotására írott Őszi Balaton és az Öbölben című vers: „Fogy a fény, megnyúlnak az árnyak, / a nyári nap ó-arany emlék lett, / vitorlák mögött ökörnyalak, / s robogó vonatok a part felett.” Kéri Mihály Létra című művét a testvérműzsák jegyében létra formájú képversben örökíti meg.

A Répce-menti fényszálak című ciklus megírásának indítéka elsősorban kötődés a szülőföldhöz, burkoltan, nem nevesítve mutatja fel a hiányos értékszemléletet, amely jellemző volt a település döntéshozóira. Megelevenednek a Répce-mentén felnőtt költő visszatekintő gesztusai a szülőföld, a vasi táj képei. A gyermekkor fogyhatatlan emlékanyagából képgazdag költői világ formálódik, amely líránk forrásvidékével és a magyar múlttal tart kapcsolatot. Átéltként, értelmezőként olyan megélt tapasztalatokat mond el a magyar sorsról és létről, amikhez ismeret és szeretet köteléke fűzi, amiket nekünk is jó tudnunk, végiggondolnunk és megszívlelnünk. Szavakkal, szóképekkel versbe emeli, rajzolja-festi a gyermekkori faluképet.

A büki születésű Szarka Gézának, a székesfehérvári Vörösmarty Társaság hajdani vezetőjének emléket állító Ceruzarajz befejezése: „Visz a vonat bennünket is, múltad zsákjából kikandikáló bükieket. És szállnak a zsoldosok évek, szállnak századok óta.” Erdemben szólt az éveken át Bükön élt reformkori politikusról, Felsőbüki Nagy Pálról, Sopron vármegye országgyűlési követéről, Széchenyi harcostársáról, akinek a sírja a büki temető kertben található. A magyar Catoról monodrámámat is írt. Elmentek a lélekben sebzettek című versét Sarkady Sándornak, a soproni genius locit megtestesítő költő- és íróbarátnak, irodalomszervező tanárnak szenteli. Sarkady rendszeresen közölte Büki Attila írásait a Soproni Füzetek irodalmi-művészeti évkönyvben és a Várhely című folyóiratban is.

Határfa című költeményéről nevezték el a Soproni-hegységben, a trianoni osztrák magyar államhatár mellett lévő emlék- és pihenőhelyet, ahol az a 250 éves bükkfa állt, melyről a költő a Magyar Televíziónak – Szabados Tamás filmrendezővel és operatőrrel együtt – készített filmet. Dr. Csóka Pál természetjáró, gyermekorvos kezdeményezésére létrejött emlék- és pihenőhelyet az irodalmi emléktáblával, melyen a Határfa című költemény részlete olvasható 2017. március 18-án avatták fel. A természet szépségét dicséző költemény egyben felidézi Európát és a Sopronhoz kötődő jeles történelmi személyeket is.

Bakonyi István elsőként vette észre, hogy a Papírszelet című záró ciklusban menyire intenzívvé válik Büki Attila versbeszéde. A Pillanatokban egy fényképről angyalszárny lebeg. Képgaléria jön létre: Kathrin Schmidt kortárs német pszichológus és filozófus költő; Wolfgang Henze kortárs képzőművész, filozófus, egyetemi tanár. Robert Serban kortárs román költő, Kristina Ehin Európa-díjas kortárs eszt költő. Közülük legismertebb Tadeusz Rózewicz, a többi pedig Magyarországon kevésbé ismert kortárs osztrák költő...

Büki Attila alkotóműhelyében a vers és a kép világa termékenyen kiegészítik egymást. Amit a költő nem tud versben elmondani, festőként azt igyekszik kifejezni a festővásznon. Pogány Ö Gábor írja Bükiről: „Festészetének gyökereit az európai és magyar gondolkodásmódokban találjuk meg. Líraiság és sajátos látomásos képalkotás jellemzi. (...) megőrizte a tiszta festészetet. Magyarországon népszerűségét elsősorban Bartók Béla zenéjére komponált festményeivel érte el az 1980-as évek közepén...”

Büki festészete a képi valóság lényeges összefüggéseit, szín- és formaviszonyait fejezi ki. Szereti a tájat, a poétikus hatásokat, de nem idegen tőle a merészebb belső látomás, a komorabb tartalmakat hordozó, geometrikus jellegű képi szerkesztés sem. A költő és író, a festőművész dunántúli tradíciókat folytat. Nála a táj, természet és ember hármasságában elfér és egyre inkább kiteljesedő esztétikai igénnyel fogalmazódik meg jelenkorunk számos gondja, és humánus óvó szeretete is.

A tovatűnő „szárnyas időt” éneklí és idézi a Berzsenyivel Niklán című vers képisége, festőisége. A költő mélyen átérzi a Kodály által kongeniálisan megzenésített Berzsenyi-elégia konklúzióját: „Minden csak jelenés; minden az ég alatt, / Mint a kis nefelejcs, enyész.” De most más Shakespeare syracusai Dromiójának szavai érvényesek életére: a „lopva surranó idő” már többet visz, mint amennyit hoz: „többel tartozik, mint amennyit jöveszt”.

A jubiláns költőt egy jézusi példázatból vett, hamleti bölcsességgel köszöntöm és biztatom, mellyel a dán királyfi – kevéssel a végzetes párbaj előtt – Horatiót nyugtatja. A drámai textust Arany János átköltésében idézem: „hisz egy verébfí sem eshetik le a gondviselés akarata nélkül. Ha most történik: nem ezután; ha nem ezután, úgy most történik; s ha most meg nem történik, eljő máskor: készen kell rá lenni; addig van. Miután senki nek sincs olyanja, mit itt ne hagyjon ...” – „The readiness is all” – A készenlét minden.

Büki Attila tudja: „A múltnak sosincs vége”, miközben dühödt erővel folytatódik a földi „satana commedia”. A költői titoknál is nagyobb titok: hogyan is lehetnénk készen, amikor korunk és önmagunk „To be, or not to be...” létkérdéseivel szembesülünk. Éppen ezért együtt fohászkodunk: „Add, Uram, hogy méltók lehessünk a szabadságra. Ámen.”

*(A Magyar Múzsza Szerkesztősége hozzájárult a másodközléshez.)
Megjelent: Magyar Múzsza, 2018. június 2-25.*

ARCHEOLÓGIA ECSETTEL GICZY JÁNOS FESTÉSZETÉRŐL

I.

Sokat gondolkodom azon, miért is lettem olyan ember, aki a néptáncsal foglalkozik. Tudom magamról, hogy bármi mást is választanék, azt is szívvel-lélekkel csinálnám, mégis valahogy a kultúrának ez a része kötött magához. Budapest kertvárosi, polgári környezetben nevelkedtem, semmi közöm nem volt – fiatalabb koromban még így hittem – a paraszti tradicionális életformához. Aztán persze később már összeállt a fejemben, hogy ez nem így van: apám felmenői valamikor egy évszázadokkal ezelőtti palóc kirajzás következtében kerültek a Délvidékre, anyukám ősei pedig Németországból, a Fekete-erdő vidékéről Mária Terézia által lettek Budafokra telepítve, ahol a kispolgári mikrovilágnak a falusihoz nagyon hasonló, zárt, tradíciók által meghatározott életét éltek.

Az már csak „hab a tortán”, hogy egy nógrádi „parasztyerek” férjem lett, (pár faluval arrébb, mint ahonnan apám családja valamikor elindulhatott a Délvidékre), és általa most már tényleg elmondhatom, hogy a paraszti kultúra mostani mindennapjaim részévé vált.

Néprajzusként lett világos előttem, hogy a Kárpát-medencében kisebbségben vannak azok az emberek, akik vagy így, vagy úgy – akár tudnak róla, akár nem –

Giczy János: Csöpög

valamilyen formában paraszti gyökereket ne tudhatnának magukénak. Európának ezen a felén át vagyunk itatva a tradícióval, génjeinkben hordozzuk a hagyományt (társadalmi réteghez való tartozástól függetlenül!), a hagyományra jellemző gondolkodásmódot, még most, a 21. századi digitális, globalizált világban is.

Hiába vesznek bennüket körbe mindenféle okoskütyük, gondolkodásunkból a hiedelmeket száműzni nem tudjuk (lásd például: homeopátiás gyógyszerek, vagy hiedelmek az ufókról, galaktikus távoli intelligenciák keresése). Úgy látszik, a biológiai meghatározottságunkról már mi dönthetünk (genderkérdés), a globalizált 21. század előtti 2000 év mégis annyira mélyen beleírt az emberiség genetikai állományába bizonyos kulturális kódokat, hogy azoktól nem lehet szabadulni.

Meggyőződésem, hogy nem is kell ezektől szabadulni. Ezt azért hangsúlyozom, mert tudom, hogy nagyon sokan vannak, akik a tradícióra mint a mindenkori társadalmi, technikai haladás kerékkötőjére tekintenek. Andrásfalvy Bertalan mutatott rá arra, hogy a néphagyományból a modern ember mennyi mindent profitálhat (Andrásfalvy 1984), hogy ez valódi, hasznos tudás, amire nekünk, ebben az elidegenedett 21. századi, emberi kapcsolatokat teljesen átrajzoló világban talán a 20. századinál is nagyobb szükségünk van.

A 20. század kulturális mozgalmainak, művészetének óriási szellemi vívmánya az is, hogy a népi kultúra megismerésének irányába fordult. Ennek persze voltak 19. századi előzményei, amelyek szorosan összefüggtek a nemzeti identitás keresésének gondolatával (pl. Székely Bertalan, Madarász Viktor nagy történelmi témájú festményei). A 20. század művészete a paraszti világ esztétikájára már inkább társadalmi aspektusból tekintett (bár ennek is voltak 19. századi előképei, pl. Munkácsy Mihály: *Köpülő nő*).

A népi írók a 20. század első felében egyre közelebb hozták nemcsak a paraszti és azzal kapcsolatos (pásztorság, uradalmi cselédség, kubikosok stb.) rétegek életformáját, hanem az életvitel mögött kitapintható lelkiületet, pszichét is. A magyar kultúra forrásaként tekintettek a parasztságra azok a – sok esetben Hódmezővásárhelyhez kötődő – festők is, akik ugyan szorosabb értelemben vett iskolát nem alkottak, mégis összekötötte őket az egyszerű nép életének, életterének sokszor konstruktivista ábrázolása (alföldi iskola).

A második világháború utáni „szocialista” berendezkedés ambivalens módon viszonyult mindahhoz, ami „népi”: a téveszesítések, a padláslesöprések és az ezekkel párhuzamosan zajló iparosítás a falusi élet végnapjait jelentették, ugyanakkor a kultúrpolitikai propaganda zászlajára tűzte a népi kultúrát (pl. Magyar Allami Népi Egyesülés megszűlése, vagy paraszti származásúak egyetemre bejutásának támogatása).

A vasfüggöny mögött a kis mozgásterű városi értelmiség újra fölfedezte a népi kultúrát, és ebből az érdeklődésből országos, a jövő nemzedékek gondolkodásmódját is meghatározó mozgalmak teremthettek meg (Kodály hatására az Éneklő Ifjúság mozgalom, vagy Martin György, Novák Ferenc, Sebő Ferenc és a budapesti néptáncegyüttesek együttműködésének eredményeként a táncmozgalom).

II.

Ebbe a 20. századi történelmi, társadalmi meghatározottságba illeszkedik bele Giczy János (1933-2016) festészete is.¹

„Ha leások a földbe vagy az emlékezetbe, s keresek-kutatok régi holmik, eszközök, események után, sosemvoltnak vélt, de valójában csak elfelejtett dolgok kerülnek elő, ismerősökkel keveredve. Szürrealista világ ez: tárgyak, emberek, élők és rég meghaltak. Mindez egymás mellett, egymás alatt térben és időben.” (Giczy 1996:2).

Giczy János a térben (lineárisan) zárt, de szakrálisan (vertikálisan) nyitott paraszti világ szépségeinek, nehézségeinek és „archeológiai” rétegeinek érzelmes megörökítője. Képein mindig vállaltan ott van az érzelmi bevonódás nyoma; egy olyan archaikus ábrázolásmódban létezik a festő, amelyben az általa ábrázolt világ mindig belülről tárul fel, azt kívülről láttatni pedig nem is akarja. Manapság merőben szokatlan az

¹ Életének, szakmai tevékenységének legfontosabb eseményeiről *Invitáció* című visszaemlékezésében olvashatnak bővebben (Giczy 1996).

érzelmek ennyire nyílt vállalása a képzőművészetben, illetve életünk bármely színterén (úgy is fogalmazhatnánk, hogy az érzelmi távolságtartás a „trendi”), az érzelmi azonosulást pedig nagyban meghatározzák külső szempontok és manipulációk. Ezért is tud annyira megrendítő és emberi lenni Giczy festészete: valami olyan szemlélettel ábrázol, amire a 21. század embere nagyon vágyik, de megélni, megtalálni érzelmvilágában nagyon nehezen tudja, ha meg rátalál, ijedtében inkább cinizmussal viszonyul hozzá.

Érzelmileg ragaszkodni és felvállalni dolgokat – hogy nagy szavakat használjak: hűnek lenni – nem olyan dolog, amivel manapság könnyen azonosulunk – holott mindennél jobban vágyunk rá. Ebben Giczy nagyon szép példát állít, bár az is igaz, hogy számára – társadalmi gyökerei révén – nem nyílhatott másféle alkotói önkifejezési út. Az a paraszti közeg, a szopori falu világa, amely meghatározta gyermekkorát, eleven emlékképek formájában kerül a „vászonra” (igazából farostlemezre fest, mint a középkori oltárképfestők), de egy nagyon természetes, könnyen értelmezhető szimbólumrendszerre szublimálva. Szimbólumai (a paraszti mezőgazdasági munkák eszközei, kenyértakaró vásznak, haranglábak, búzakaralász stb.) a falusi élet metonimiái: apró tárgyteredékekben realizálódó emlékképek – archeológiai leletek – egy hajdani, a termőföld által éltetett világról (Kenyér, 1992).

A „könnyen értelmezhető” szókapcsolatomat részben visszavonom: könnyen értelmezhető számomra, aki néptáncosként, néprajzusként némileg bele tudok tekinteni ebbe az archaikus világba. Valójában mindegy is, ki mennyire tud ezzel azonosulni, ami fontos, az az, hogy ez a szimbolikus (ámbar korántsem szimbolista, mert a

Giczy János: Nagy Pieta

valóságához azért annál sokkal inkább kötődő) ábrázolás Giczynél sosem válik valamiféle hamis paraszti idill bemutatásának eszközévé (pedig ez a metonimikus gondolkodásmód könnyen adná ezt az utat is). A szimbólumok egy adott képen mindig olyan érzékeny kapcsolódási pontokkal vannak összerendezve, hogy annak ellenére, hogy konkrétan a teljes szimbólumrendszer minden eleme a paraszti világ tárgyaira épít, az egész megjelenítés mégis el tud emelkedni a paraszti életforma konkrétumaitól, és valami mélyen emberit sejtet (Torony és lepel, 2001).

A szimbólumrendszernek ezt a fajta működését erősítik Giczy képeinek embebralakjai is. Ezek az alakok a művész életében meghatározó valós figurák (Nagyanyám emléke, 1982; Szárnyasoltár anyám arcképével 1990-1991; Apám a 9. évtized előtt, 1993), akik azonban mégsem a paraszti viseletekben vagy paraszti környezetben jelennek meg. Ruházatuk, egész alakjuk sematikus, végtagjaik egész testükhöz képesti aránya szándékosan torzított. Ami igazán érdekessé teszi őket, az nem valós lényük, hanem a testtartás, a gesztusok és a mimika, ami nagyon érzékenyen kidolgozott ezeken a képeken (az idősebb kori Giczy-képeken még inkább). Aratás közben meghajlott gerincek, szőlőtöke mellett görnyedő öreg testek sziluettje, temetőt járó asszonyok görbe háta, munkától kicserzett kezek, erőtllenül lógó karok, a paraszti élet nehézségére figyelmeztető arcképek, amelyekben a beletörődéstől leesett állak és a mégis mindig szeretetteljes derűt és valamiféle naivitást tükröző szemek kettőse van (Nagyanyám emléke, 1982; Galambot etető, 1985; Arckép a régi szentképek modorában, 1988-89; Szőlőkapás 1992). Mozdulatelemzéssel dolgozó néptáncpedagógusként nem tudom nem észrevenni, hogy egy-egy gesztusnak, sokat mondó arckifejezésnek és mozdulatnak milyen sűrített tartalma tárul fel Giczy képein. Ezeknek – metonímiaszerű jelentésüket kitágítva – külön képet is szentel Giczy: apró, érzelmetli mozdulatok, jellemző testtartások ábrázolásával a falusi életforma teljességét képes érzékeltetni (Csöpög, 1966; Érte jöttek, 1998; Nyár 1999; Asszonyok a búzaföldön, 2007). A paraszti emlékezetnek ezek még igazabb archeológiai értékei, mint képein a tárgyi valóság oly gyakran szereplő eszközei.

A paraszti élet emlékei Giczy megfogalmazásában megszépülnek, értékkel telítődnek és rétegződnek, de anélkül, hogy idillivé válnának. Ennek a világnak az értéke nem relativizálható, hanem - elmúlásával együtt is – állandó és örök. Ez a gondolati tartalom olyan formai keret létrehozásáig vezet el az alkotót, amelyben ennek a röghöz kötött világnak a szakralitása is megragadható. Ez pedig a szárnyasoltár formavilága. A gótikus szárnyasoltárok szerkezetében, funkciójában rejlő lehetőségeket (az oltár kinyitásával/bezsukásával is érvényesül a képi és múltbeli rétegek játéka) Giczy eredeti módon profanizálja, „parasztosítja”, és képeinek szimbolikus tartalma ezzel a formával nyer el egy sajátosan szakrális jelentést (Szárnyasoltár anyám arcképével, 1990-91; Kenyér, 1992; A visszajáró, 1993; Szárnyasoltár apám emlékére, 1998). A Giczy-képek szakralitásának a tartalmi magja:

- az ábrázolt világrend érvényességébe vetett hit azzal együtt, hogy az cáfolhatatlanul elmúlt;
- az emlékezet mélyéről már nagyon nehéz előhozni azokat az emberi gesztusokat, amelyek ennek a világnak a lényegét egy-egy képbe sűrítik. Felvetődik a sejtelen: vajon mindez valóság volt-e egyáltalán, s ennek a kételynek a legyőzése valódi hitbeli próbatétel.

Ez a folyamat az alkotó részéről is legalább olyan alapos és kitartó munkával jár (egyénilen készített szárnyasoltár formák, saját kézzel kifaragott és kifestett fő- és

mellékoltár-képek, eredeti paraszti tárgyrészletek (monogramos zsákvászonarabok, búzaszálak) képhe applikálása), mint őseinek – általa oly gyakran ábrázolt (és az archeológuséval rokon) – földművelő munkája. Az „ezermester” jellegű, „céhes” alkotómunka minden részletében kidolgozott műveket teremt, ami Giczy képeinek ódon, ugyanakkor faragásaival, fényes, színekben tobzódó háttereivel valamiféle barokkos atmoszférát ad. Ezt a barokkos hatást erősítik képein az oltár formavilághoz szépen illő stilizált angyalok is. Mélyen befelé figyelő, sokrétű alkotófolyamat ez, amelyen keresztül „megszentelődik” minden egyes mű (Aratók 1987; Két asszony 1990; Szőlőkapás 1992). Giczy egyszerűen emlékezni akar, és minél inkább távolodnak tőle az emlékképek, - mintegy szerzetesi kötelezettséggel – annál jobban akarja.²

Az emlékképek nagyon messzi tudatalattiból való felhozásának nehézsége is jellemzi Giczy képeit. Sok képén leplek, kendők lebegnek, és azok alól sejlik fel valami nagyon halványan felderengő világ (Nagyanyám emléke, 1982; Torony és lepel, 2001), vagy a lebegő kendőkön való lenyomatként őrződik meg egy-egy elmosódott kép a múltból (Nagy szárnyasoltár anyám emlékére, 1995-98). Ez a lepelszimbolika kulturálisan amúgy is rendkívül összetett (Veronika-kendő, torinói lepel, a paraszti vászon konyharuhák, kenyértakarók, vetőzsákok és törülközők – de eszembe jutnak a mai napig középkorias toszkán városok házainak bejáratait védő fehér vásznak is, amelyek a privát szférát is óvják a betekingető kíváncsi tekintetek elől). A leplek képre helyezéseinek játékaival Giczy sajátos tér- és időbeli rétegzettséget teremt meg alkotásaiban, és a reneszánszban megszülető „kép a képben” tradíciót is témájához szépen illő módon viszi tovább. Ez tovább mélyül a kendők 'halotti lepel' értelemben való szerepeltetésével is (Szárnyasoltár apám emlékére, 1998; Nagy pieta, 1995).

Giczy szárnyasoltáraihoz könnyen társítható a „világra nyíló ablak” értelmezés is: különösen oltárai szárnyain vastag, matt, szürkés árnyalatú festékrétegeket húz a felületre, amelyek mögött ennek a „piszkos” felületnek a megnyitásával a mögöttes, színnel és étellel teli, számára oly kedves alakokat engedi meglátni (Szárnyasoltár a szőlőművelők emlékére 1985).

Oltárai olykor akár „képregényszerűen” olvashatók: akár a középkori templomok falfestményeinek egymás kontextusában összeálló jelentései az írástudatlan hívek számára, úgy áll össze a teljes oltár összetett jelentése néhány oltárképe esetében (Torony és lepel 2001; Harangszó 2004; Kenyér 1992).

Giczy János festészetének érdekes és kedvesebbnek tűnő vonulatát képezik „tájképei” is. A tájat tág értelemben és sosem magában ábrázolja. Képein ember által teremtett – akár városi – épített környezet és természeti világ harmonikusan simul össze, a szimbolikus jelentésképzés és a rétegzettségéből fakadó szürrealista hangulat ezeken a képeken is ugyanúgy működik, mint a nagy táblaképeken (Az én Bánfalvám, 2003; Sopron, anno..., 1996). Voltaképpen nem lehet nála szétválasztani a tájat és az embert (Emlék tájjal, 1994), a kettő között organikus kapcsolat van, akárcsak a középkori városok parasztias életét bemutató régi kalendáriumi és egyéb ábrázolásokon (Szent Mihály templom tavasszal, 1995). Ha Makovecz Imre személyét az organikus építészethez kapcsoljuk, akkor Giczy János neve egyfajta organikus festészetet fémjelez az én olvasatomban.

² Ezért volt olyan szép otthona Giczy János képeinek a sopronbánfalvi egykori kolostor épülete, ahol kiállítását 2013-ban rendezték meg.

III.

Ez az organikus látásmód a bizonyítéka annak, hogy Giczy János nem siratja a múltat a jelen modern fejlődését kárhóztatva vagy annak ellenében. Ő egy nagyon is korszerű fenntarthatóságot mutat fel, ami egy régebbi társadalmi rend terméke ugyan, de napjainkban is érvényesnek látszó támpont tud lenni az élethez.

Giczy János: Szent Mihály-templom tavasszal

Ahogy a minap Korniss Péter kiállítását láttam a Várban, eszembe ötlött, hogy Giczy – ellentétben Kornissal, akit a paraszti világ eltűnésének problematikája szintén foglalkoztat – nem a társadalmi és kulturális ellentéteket ragadja meg. Eszembe jut Grecsó Krisztián írói világa is, aki bár nem tagadja meg vidéki háttérét, de annak életjelenségeire mindig valamiféle 21. században érvényesnek gondolt distanciával tekint.

Ezzel szemben Giczy János egy teljes, organikus egységben gondolkodik faluról és városról, régiről és modernről, földiről és égiről, létezésről és elmúlásról, és minden számára fontosnak tartott emberi dolognak érvényességet az abban való hite ad. Szemlélete, érzésvilága, alkotói tevékenysége halhatatlanul humanista, művészete pedig minden feszítő kétségével együtt is megnyugvást és békeséget teremt a befogadó számára, ami a 21. században önmagában is óriási érték.

Az van, amiben hiszünk. És amit hinni akarunk, ahhoz hűek is vagyunk, ahhoz hűek is tudunk lenni. Számomra ez annak jele, hogy igen is van olyan érték a világban, ami szerencsére nem relativizálható. Másképpen nem is nagyon gondolhatom, ha néptáncsal foglalkozom. Ja, hogy ez egyesek szerint régimódi? Hm. Ez csak egy címke. Amúgy meg – én tudok hinni – úgyis kiderül.

A „NÉPDAL”

– Arany János ráckevei balladája –

1877. augusztus 28-án írta meg Arany János a „kevieknek” talán legfontosabb balladáját, a „Népdal”-t, a Margitszigeten. A cím egyszerűnek tetszik. Nem is sejteti, hogy milyen bonyolult költői világot rejt magában a vers. Mit tömöríthetett négy versszakban ez az egyszerű cím?

A négy versszak soraiban talán összegyűlt a költő minden kapcsolata a hazai szerbséggel.

Kezdősora alapján „Duna vizén lefelé úsz a ladik” címmel is emlegetik a balladát. A költő megjeleníti a tragikus hősnőt, akinek még a keresztnévét sem írta le. A ballada meghatározásában: ő a Szentendréről érkező „... pirosarcú menyasszony”.

Ötven esztendeje birkózom ezzel a látomásos ballada-vers remekművel. Valamennyi titkát még ma sem sikerült megfejtenem. Ezt be kell vallanom, mert még most is rejt a vers titkokat!

„Népdal formájában ballada” - így határozta meg az alig ismert ballada lényegét Vojnovich Géza, a kritikai Arany kiadás gondozója 1951-ben. Egyenrangú alkotás ez a sokat szavalt Vörös Rébékkel, vagy a Tengerihántással, pedig a költő életében az ún. Kapcsos Könyvben rejtőzött. Majd előkerült egy újabb kézírata. Talán Gyulai Pál kérésére készített Arany egy saját kezű javított másolatot róla. Mint szemérmesen fogalmazó költő egy sort kicserélt a versben. Enyhített rajta. „De azért csak rima volt” helyett a „De a szíve csalfa volt” változatot vállalta magáénak. Vojnovich úgy sejtette, hogy a ballada egy margitszigeti benyomásból sarjadt. Nem lehetetlen – tegyük hozzá – hiszen augusztus 28-án írta. Ez a nap „Mária elszenderülése” a ráckevei görögkeleti templom búcsújának a napja.

A sziget fái közül szép pillantás esik a Dunára. Valóban leúszhatott itten Ráckevére egy búcsúsokkal teli nagy bárka – „burcsella” is Kevi felé augusztus 28-án. Muzsikaszót, csimpolyaszót, guzlicaszót is hallhatott onnan a költő. Akár még menyasszonyt is vihettek Ráckevére Szentendréről. Ezek után felmerülhet a gondolat, hogy a ballada valóságos benyomások alapján születhetett.

Egy másik elképzelés is lehetséges. A ballada forrása akár egy féltékenységi, szerelmi dráma is lehet(ne). Ilyen történetekkel bőven szolgált az 1877-es esztendő sajtója. Pl. az újvidéki Csernákovits Kálmán féltékenységi gyilkosságát hónapokon át tárgyalták a lapok. Ilyen gyilkosság akár Ráckevén is megeshetett (volna). Hiszen 1877-ben még vagy 160 főnyi szerb lakosság élt a sziget „fővárosában”, Ráckevén. Bajront Alexander, Lórév görögkeleti lelkésze kérésre átnézte a halotti anyakönyveket 50 évvel ezelőtt, de feleség-gyilkosságról nem esett szó bennük.

A bálványosi csárdát az 1950-es években bontották le, mondták az akkori adatközlők. Itt táncolta a kólót „egy éles késsel, véres késsel a Jovan”, a megcsalt hitves. Majd ezután Alexinyác felé menekült... A kóló eltáncolásáról azt mondták nekem az öregek, akkor (1960 táján) még élő valóság volt. Némi iszogatás után éjfél után táncolták el a hajdani öregek.

Nem lehetett ritkaság, lehetetlenség az, hogy Jovan és más szerb lakos Alexinyác, Knyazevác felé menekült, hiszen akkor zajlott az orosz-török háború. Arany

János „újságárulója” rikkancsa mindkét félnek a győzelmet ígérte, amikor az újságjait árusította, attól függően, hogy orosz vagy török párti vevőt sejtett az újságvásárlóban.

Amit most eddig (és 50 évvel ezelőtt) leírtam, szerény-, de életszerű elképzelés is lehetne a ballada valóság-magváról.

1967 őszén alkalmam, nyílt az akkori napilapok újra olvasására figyelmesen végiglapoztam az 1877-78-as évek nyári napjainak sajtóját. Kerestem a vers forrását.

Az önálló Szerbia megalakulásáért küzdők között magyarországi szerb fiatalok is részt vettek, de sajnós Ráckeve 1877-es városi jegyzőkönyve nem maradt fenn. Így helyi adatot nem találhattam a témáról. Érdeemes lenne a szomszéd, lacházi levéltár korabeli sorozatát is átnézni. Talán egy hírt ott is bejegyeztek erről az eseményorról. (Akár körözés formájában is...)

Arany János elégszer hallhatta az alexinyáci és knyazevácsi harcok híreit. Az ablaka alatt kiabálhatta ezeket az újságáruló rikkancs. Hiszen a két helységnevet leírta a költő egy újságlap-térkép hátára is.

Pedig a költő soha nem fordult meg Ráckevén. Nem járt „hírek után”, hiszen azok jöttek el hozzá. Így adhatta el lapjait az újságárus.

Egy új és váratlan történettel mégis szolgálhatunk az Arany balladák barátainak. Egy tréfás, 1880-as levél fogalmazványa őrizte meg Arany János kesernyés humorát. Ezt szeretett unokája, Széll Piroska nevével felhasználva jegyezte le. Az unoka, Piroska nevével összekötött hamiskás levél szövege Nagyszalontán került elő az Arany Múzeum anyagából. Arany János, az ekkor 60 esztendő hűféhér hajú öregúr, nem tartotta sokra a hűtlen, pirosított arcú menyecskéket. De az egyre gyakrabban jelentkező „újságíró hölgyeket” sem. Így, az erőszakosan barátkozni akaró „író-jeleket” sem. Köztük a Wohl Janka és Stefánia újságíró - testvérpárt, egy női magazin szerzőit. Valami „fenyőillatú kenőcsöt” küldtek a derekát fájlaló költőnek. Használati utasításként javasolták neki, hogy azt „Pirike” kenje fel a nagyapónak. Arany pedig nem szívlelte a magánélete körüli kíváncsiskodókat. Főleg azokat, akik Széll Piroskát akarták bevonni a nem kért kedveskedésbe. Főleg, ha az unokát, „Pirikét” biztatták volna erre, akinek a neve: PIROSKA!

A történet 1880-ban játszódott le. Ekkor Aranyék ismét a Margitszigeten tartózkodtak. Emelkedett a Duna vízállása, és a Sziget területére is kiöntött. Megzavarva a költő és az Arany család nyári pihenését is. Aztán a kisebb árvíz hamar elmúlt, – olvasuk a korabeli híradásokban. (Ne feledjük el, a Duna gátszakadásakor a szigetcsépi templom tornyában tudtak csak keresztelni, olyan nagy volt ott az áradás!!!)

Aranynak azonban alkalmat adott az árvíz arra, hogy egy kesernyés humorú levél-hamisítványt fogalmazzon meg Piroska unoka nevében. Ebben az állt, hogy el kellett menekülniük az áradás elől. Arany tréfáját, a csalfa levélhamisítvány történetét Szörényi László irodalomtörténész tárta fel az Arany János Összes Művei (XIX.) kötete alapján.(2016.)

Így ír róla: „Itt Wohl Jankának válaszol Arany, unokája, Széll Piroska nevében, egy levélhamisítványban. (A sajtó alá rendező sok esetben a hiányzó évszámot is kikövetkezteti.) Az idézetben szereplő szálloda a Szigeti Nagy Szálló, és Arany Szigeti veszedelemről írott tanulmányára is történik utalás a levélben, ami egyszerre a margitszigeti árvízre is utalhat a levelében, ami egyszerre az árvízre is vonatkozik, amelyről a levél is szól:

„Kedves Janka! Nagypapa saját kezűleg válaszolna levelére s köszönné meg a fenyves illatot, de nem teheti. Hogy miért? Kitészik az alábbiakból:

Amit, a lapok a szigeti veszedelemről írnak, csak kismiska a valósághoz képest (...). A nagy fürdőházat felkapta a víz, mint pelyhet, s elvitte a sziget alsó végére. Dolog lesz ezt onnan visszavontatni (...). A hotel, melyben mi lakunk, a természetesen azzal az oldalával, mely a Duna felől van; s így mi alul estünk, honnan ugyan én, mint híres úszó, felrúgtam magamat a víz színére, nagymamát is ruhája felvetette, de szegény nagypapa, ki már 40 nap óta fuldoklik, nem bírta rossz tüdejével az úszást, s így aztán a halak megették. Nagymama, a mint felvetődött, szerencsére egy úszó vaslemezbe kapaszkodott, mely a mosógép része lehetett, én, aki mellette úszva, nagy nehezen ide Ráckevice menekültünk, de szegény nagyapának már semmi fenyves illat nem használ”(1.16.)

Az Arany Jánostól fogalmazott levélhamisítvány humora és szándéka kiválóan felismerhető. Talán Janka néni is felismerhette, mert ezután már nem zavarták Aranyék nyugalmát.

Ami kétségtelen: Arany a Népdal ballada NYOMÁN „menekítette” családját a levélhamisítványban éppen Ráckevice!

El kell fogadnunk azt a tényt, hogy Arany sosem járt Keviben.

Nem láthatta sem a kevi csárdát, sem a század végén lebontott ősi, nagykapus városházát vagy Szegedi Kis és Skaricza Máté templomát. De mindezek „benne élnek” a kevi balladában.

Az „Őszikék” csodás világ! Itt kezdődik 1877-ben az újkori magyar líra! Keresztury Dezső – egy 1943-as írásában kiválóan határozta meg egy 1943-as írásában:

„Valamikor, midőn az életfájdalom bénító ködei már-már megfojtották, a balladában talált menedéket (...) Most a végső némaság közeledtével még egyszer elővette a sokszor megcsúfolt műfajt, s ismét megmutatta, mit ér! (...) Az események középpontjában most is egy-egy sötét bűn állt, amely a büntetés csíráját is elültette a lélekben.(...) De miféle vétség bűnhődött a Tetemre hívásban? Nem bűn, csak esztelen játék, s az érzés túlzása. S milyen különös nyugtalanság itatta át e történeteket? A „Vörös Rébék”-ben már a boszorkány vetette a sors gáncsait, az „Ünneprontók”-ban pedig a természetfeletti erők betörték a való világba. Arany balladáiban mindig fontosabb volt a léggör a történetnél, ez most egyre sejtelmesebb lett telve a közelítő nagy árnyék szorongásával.”

A ráckevei ballada Jovanja nem tudta megbocsátani a hűtlen asszony gyakori hűtlenségi vétkeit. Pörge Dani sem nézhette el a „cifra Tera” megbotlását. Pörge Dani és a ráckevei véres késsel keservesen bánatba zuhant Jovanja büntet, és ebbe maga is belehal.

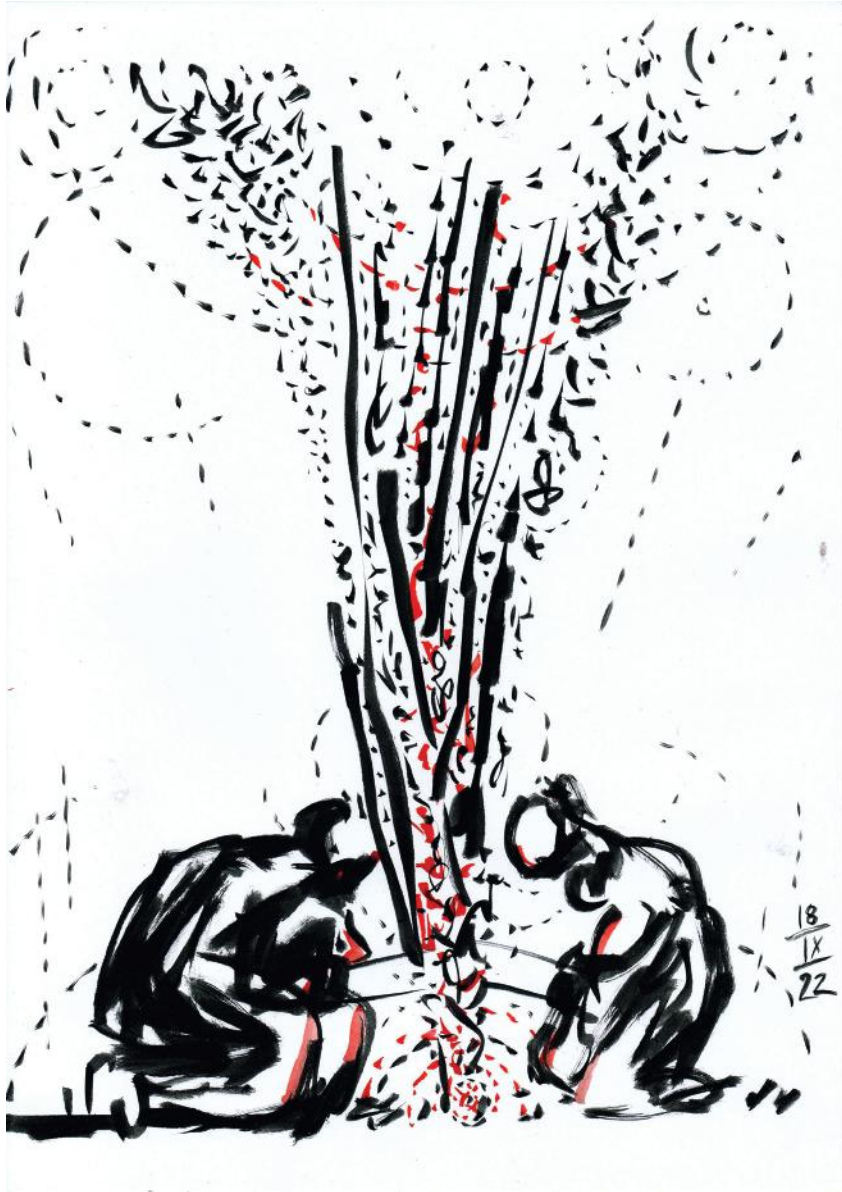
Ezért „menekítette” családját Ráckevice a tolakodó világtól irtózó költő a levélhamisítványában. Szinte azt üzenté, hogy itt a kitűnően úszó Piroska és az elárvult nagymama is menedékre találhat. Egyben a Népdal, ez a ráckevei ballada biztos és hatalmas emléke Arany emberségének. Megérezte azt, hogy ott az Ő árváit is megvédenék 1880-ban.

Útitársunk, a KÖLTŐ ezt is üzeni nekünk, így remélve legalább a hátramaradot-
taknak „egy kis független nyugalmat.” Arany János – ha jelképesen is! – megérke-
zett...Kevibe. Megformálta balladájában a költő az egyik legnagyobb emléket.

NÉPDAL

Duna vizén lefelé úsz a ladik,
A ladik,
Róla muzsikaszó, muzsikaszó, csimpolyaszó
Hallatik;
Juhaj! viszik a piros almát, barackot,
Juhaj: Kevibe Szent-Endréről menyasszont!
Piros almát eladják a budapesti
Piacon,
Abbul cifrálkodik Kevibe' a piros arcu
Menyasszony:
Juhaj! de derék ruha ez a fejkötő:
Mégfér ezalatt akármennyi szerető!
Kevi csárda reggel óta tele van,
Teli van:
Ott járja a kolót egy éles késsel, véres késsel
A Jovan:
Juhaj! piros volt, de csak férges alma volt,
Asszony, csinos volt, de azért csak rima volt.
Duna vizén lefele úsz a ladik,
A ladik,
Róla hejjuhujja, szitok-átok, dávorია
Hallatik:
"Juhaj! közel már Alexinác, Knyazevác:
Engem Kevi-Rác, többet ugyan sose látsz!"
(1877. aug. 28.)

*Szerkesztőségünk mély megrendüléssel értesült arról, hogy Prof. Dr. Kovács
József László, a Soproni Füzetek alapító munkatársa, Budaörs díszpolgára, a soproni
és a magyar irodalom kutatója, a helytörténetírás doyenje, életének 86. évében elhunyt.
Emlékét és írásait megőrizzük!*

László Bandy: Cím nélkül

DIÁKKÖLTŐK,
DIÁKÍRÓK

BEN SASSI YASMIN

KARÁCSONY UTÁN EGY PERCCSEL

Könyörtelen fájdalom, mely nem kímélt egy éven át. Bántó szavak szaggatták lelkem, kaján vigyorok tiporták el önérzetem. Rideg pillantások fűrták hátam, s rejtett csapdák kísérték léptem. De szívem foltozgatva csendben túrtem, vártam a napra, mikor az égen futó csillag újra boldogságot hoz.

Mikor végre eljött, kedves szavak szóltak onnan, ahonnan eddig csak fájdalom született. Kedves mosoly fogadott, lágy fényű pillantás simogatott. Ezen az egy napon a szeretet csalfa lénye újjá éled, s a kegyetlenségtől messze, meleg karok biztonságában magányos lelkem vigaszra talál.

Csakhoggy éjfél t az óra. Uram lesz a bennem ébredő rémület. A gyengéd kezek eleresztenek, s csak a magány ölel újra boldogan. A fán minden gyertya kihuny, velem gyászolja az elmúlt perceket.

Karácsony után egy perccel: hamis szeretetből igaz gyűlölet burjánzik.

Karácsony után egy perccel: a bántó szavak és rideg szemek visszatérnek.

Karácsony után egy perccel: a csoda véget ér.

S habár tudtam, hogy ez csak röpke gyönyör, én mégis újra várni fogom azt a pár kedves szót, és azt a pár melegen ölelő kart egy újabb kegyetlen éven át.

BERE VANESSA

BALLAGUNK

Életem lépcsőfokát magam előtt lépem,
Amit tettem, amit érzek, azokról van képem.
Most, hogy itt vagyok, bár sokat tettem érte,
Ami eddig volt, az is már megérte.

Ünnepelni jöttem, de nem egyedül vagyok,
Ha rátok nézek, látom, hogy szemetek ragyog.
Itt van sok emlék, rosszak és jók,
De van szabad élet, és vannak béklyók.

Köszönök mindent, hogy veletek lehettem,
Minden jót, mit tettem, veletek lehettem.
És volt valaki, aki összetartott minket,
Ha rágondolok, nem kérek semmiféle sminket.
Az az egy nő, ki mindenkor velünk volt,
És hogy mikor mit tegyünk, csakis nekünk szólt.
Most, hogy itt van a búcsú szomorú órája,
Nagybetűs életünk indító tanára.
És ha az élet később mégis megró,
Legyen ez számunkra örökös retró.
Visszahozni a múltat, ez örök álom,
Ami rossz volt, ami jó volt, sohasem bánom.

DOMINKOVITS MÁRK: *

NEM TUDHATOD

Nem tudhatod, mi az igazság
míg el nem veszel hazugságaimban
és megtudod mi az a híres boldogság,
ha megtalálsz a megoldást a rejtélyemben.

Nem tudunk vakon követni, szeretni,
míg el nem veszítettük mindenünket,
mi vagyunk a fény elveszett gyermekei,
sötétségben tapogatva keressük reményünket.

Sétáljunk vissza pokoli életünkbe,
démonaink már várnak ránk drágám,
s majd fussunk a sötét holdfényes éjszakába,
mikor senki sem lát, peremen állván.

Tudjuk miket mi le nem tagadhatunk,
egy különleges élet választott minket,
de nem mondták nekünk mit csinálhatunk,
ezért gyere velem, éljük maradék életünket.

Szabadnak születtünk mégis gyűlölnek,
mutassuk meg, hogy mind tévednek,
maradj ébren velem kedvesem,
szenvedésben semmim mindenem.

(A szerző kérésére.)*

KANYE WEST ÉS AZ IRODALOMVERSENY (23. FEJEZET)

Kedd van. Pontosan 23:59. Az irodalmi pályázat leadási határideje szerda. Ez annyira jellemző rám, hogy mindent az utolsó pillanatban csinállok! Itt lett volna az egész hét. Van az a híres mondás, hogy amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra. Na, hát én ennek a pontos ellentéte vagyok: amit ma nem kell megtenned, halaszd addigra, hogy lehetőleg pont a határidőre sikerüljön befejezned! Logikus... de nem? Majd frászt kapok, amikor a nővérem órája hirtelen sípolni kezd. Pár másodperc múlva a templomok harangjai is becsatlakoznak hozzá, hogy az egész város tudja, elmúlt éjfél. Mély sóhajtással hátra dőlök a széken – ami meglehetősen nyikorog, iszonyat régi, még Kwon nénié volt, családi örökség –, és kinézek az ablakon. A tetőtérbe kellett vonulnom, hogy hagyjam nyugodtan aludni a nővéremet. Ordítózott velem egy sort, amiért még az éjszaka közepén is a gép előtt ülök, és hogy néha, ha hangosan veszi a levegőt, leüvöltöm. Hát nagyon sajnálom! Egy művésznek nyugalomra van szüksége!

A tetőtérben nem működnek a lámpák, dohszag van, és az ablakokon befúj a huzat, de a művészetért mindent! Lepöckölök egy porcicát az asztalról, és gondolataimba mélyedve rágni kezdem a tollam végét. A monitor fénye majd kiégeti a retinám, ezért leveszem kicsit a fényerőt. Behunyom a szemem, mint az igazi írók, de az ihlet csak nem jön. No lássuk... A téma a harc... Mít lehetne ebből kihozni? A harc szóról mindig az a jelenet jut eszembe A Gyűrűk Urából, amikor Legolas három orknak vágja le egyszerre a fejét a végső csatában. Ezt a gondolatot inkább jegelem, és próbálom más felől megközelíteni a témát. Hát, ha úgy vesszük, lényegében az egész életem egy nagy harc. Talán mindenki így van vele, csak lusták ahhoz, hogy ezt megfogalmazzák. De hát erre vannak az írók! És itt jövök valahol én is képbe. Most már eltökélten veszem elő a délután készített jegyzeteimet, és kiterítem őket az asztalra... akarom mondani, előveszem azt az A6-os méretű jegyzetfüzetet, amibe kőkemény 2 oldalt írtam az említett témáról. Tökéletes. Ezzel akár a világot is megválthatnám! Megropogtatom az ujjaimat, majd a gép fölé hajolva minden képességemet bevetve írni kezdek. Miközben begépelem a mély tartalmú, lírai hangvételű versemet, lemegek alfába, és bölcselkedő gondolkodásra váltok. A vers így hangzik (hatásszünet):

Eltelt egy év, eltelt két év,
Nem tettem olyat, amit senki sem kért.
Elmúlt egy év, elmúlt még egy,
Eltelik az élet, és nincsen még egy.
A stopperóra ketyeg, hullanak a percek,
Mint a homokszemcsék, érzem, itt a végzet.
Az idő nem vár senkire, szemében mindenki egyenlő,
Hogyha nem viszed semmire, az a te hibád, nem pedig ő.
A célod az egyetlen, küzdj meg érte!
Még ha padlót fogsz, akkor is megérte,
Mert onnan az út csak felfele visz,
Lényeg, hogy ne félj, mit vesztened, nincs.
A saját értéked a legnagyobb kincs,
S az, hogy megpróbálsz újra és újra,

Még ha át is térsz egy nehezebb útra.
Életed bokszmérkőzésén te kell, hogy nyerj,
Ezért egy valamire nagyon figyelj:
Nem az az erős, ki nagyot tud ütni,
Hanem aki fel tud állni s folytatni,
A végsőkig küzdeni, fel nem adni,
Elbotlani, és végül nem elesni!
A lehetőségekbe bele kell, hogy markolj,
Hát emiatt ne félj, inkább küzdj és harcolj!
Kelj fel, ha elestél, ha oly sokat kerestél!
S afényed, mint a Hold, a csillagok,
Ragyogd be az univerzumot!

Elégedetten dörzsölöm össze a tenyeremet. Igen, ez a vers nagyon tuti lett! Mintha egy tapasztalt felnőtt gondolatai lennének... Büszke vagyok magamra. Elégedetten vigyorgok, és fölállok a székből, hogy egy kis nyújtózkodással ünnepelem meg az írást. Lent a nővérem felhorkant álmában. Most komolyan. Hogy tud valaki ilyenkor aludni?? Teszek egy kört a szobában, mélyeket lélegzek a padlásszagú levegőből, majd ismét visszahuppanok a székre – ami most már komoly recsegéssel tiltakozik a tapintatlan bánásmód ellen –, és a gondolataimba mélyedek. Valami lazábbat, viccesebbet, újszerűbbet, egyedibbet kéne... Megvan!! A rapet mindig is imádtam. Néha próbálkoztam is egy-két szöveg létrehozásával. Rápillantok a jegyzetfüzetemre. Pont azon az oldalon van kinyitva, ahol az angol nyelvű versem van. Hirtelen összeáll a kép. A megvilágosodástól olyan hirtelen pattanok fel, hogy kirúgom magam alól a széket, ami egy utolsó reccsenéssel megadja magát, és nemes egyszerűséggel darabokra esik, de ez most a legkevésbé sem tud érdekelni... Jól van, na, tudom, hogy Kwon nénié volt, de ez a felfedezés sokkal fontosabb holmi családi örökségéknél! El is árurom nektek, mi volt ez az isteni sugallat. (Irodalom órán mondd deus ex machinának!). Rájöttem, hogy írhatnék egy igazi menő rapet angolul, zenei aláfestéssel. Igen, olyanra gondolok, mint Kanye West és Juicy J számai! Elképesztő lenne. Már épp beleélem magam, ahogy a gálán átveszem a Grammy-díjat, és riporterek ezrei vesznek körül, hogy nyilatkozzak a sikeremről, amikor az ábrándozást hirtelen megszakítja a nővérem azzal, hogy egy óriásit horkant. Akkorát, hogy először azt hiszem, épp megfullad. Aztán hamar rájövök, hogy sajnos nincs ekkora szerencsém, úgyhogy ismét a jegyzetfüzetem fölé görnyedek, és írni kezdek. A YouTube-on keresek egy aláfestő zenét is, úgyhogy minden megvan, ami egy raphez kellhet. Lámpalázasan indítom el a zenét, és teljesen leveszem a hangerőt, nehogy valaki felébredjen. Suttogva kezdem el mondani a szöveget:

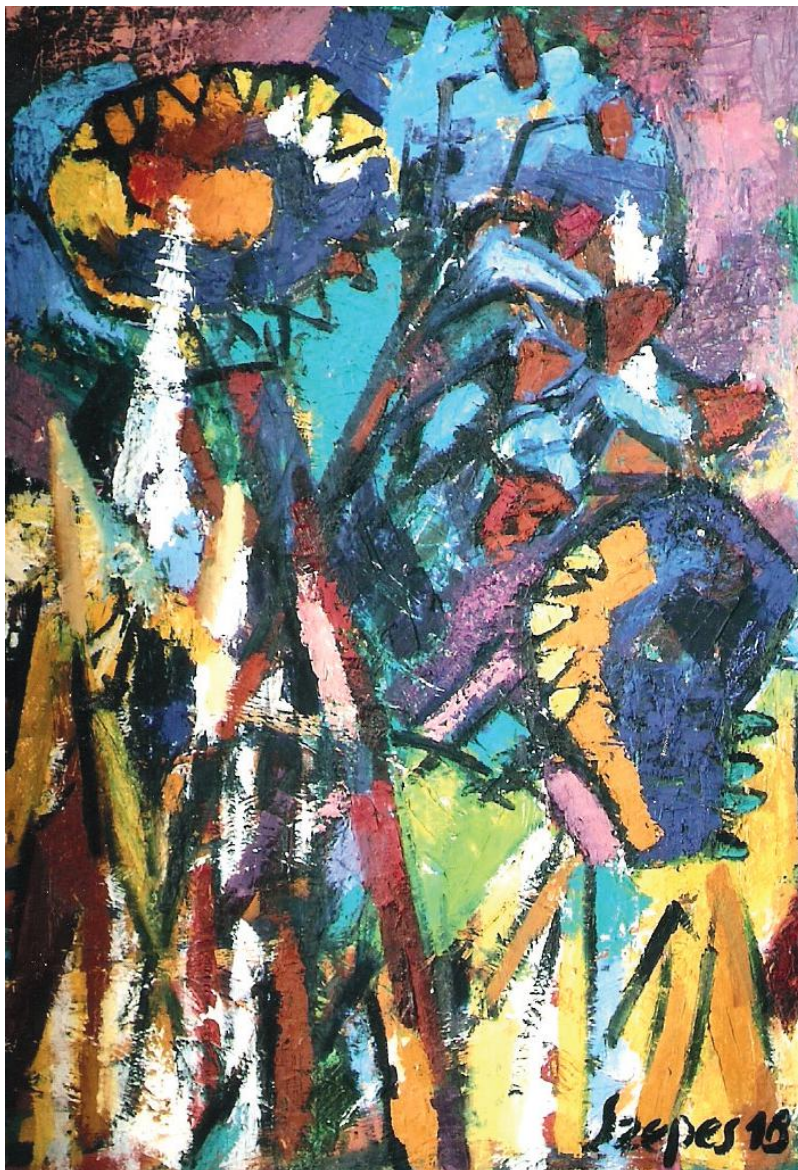
When I got older I was told that life can be sometimes so cold
You always have to be a bold and court your worth because it's worth
If you stand on your own feet you will see the value
Of this kind of talent which is only yours and it's true
Make a dream and make an aim and make it a big treasure
Fight for it and don't leave it! It will be a big pleasure
So:
Let's fight!
For your life
For your dreams

For your light
For your aims
For your mind
For your sense
For you..Fight!
There's a spark in your heart and it will blow up tonight
Just ignite oh, your light let it shine over the night
The God who was height from height will be there to help the fight
You will fly now like a kite above the clouds above the sky
Over the port over the court from the mercy of the Lord
All at all I was told because now you don't have to fall
So:
Let's fight!
For your life
For your dreams
For your light
For your aims
For your mind
For your sense
For you..Fight!

Wow! Esküszöm, versenybe szállhatnék akár Jay-Z-vel is! És mindezt fél óra alatt írtam. Ráadásul állva! (R.I.P. szék!) Már ugrándozok örömben, hogy ilyen király számot sikerült kreálnom, amikor hirtelen meghallom a padlásajtó nyikorgását. Ez sajnos a lelket is kiijeszti belőlem, úgyhogy felsikoltok, és egy lendülettel lecsapom a laptop fedelét. Apám áll a nyitott ajtóban fáradt fejjel, karikás szemekkel és aktatászával. Szerencsétlennek éjjeli műszakja van, oda készül. –Yoongi, te még nem alszol?– kérdezi, és a mondat végét megtoldja egy hatalmas ásítással. – Mit csinálsz itt ilyenkor? Miért nem hagyod a nővéredet aludni? Miért nem kapcsolod fel a villanyt, ha ilyen sötét van? Miért hadonászol azzal a régi mikrofonnal? És miért van Kwon néni széke darabokban?– Hát igen. Ha apám felhúzza magát, egyszerre fel tud tenni vagy húsz kérdést. – Hát öhm... megmagyarázom! – mondom zavartan, de erre nem kerül sor, ugyanis ő bevágja a padlásajtót, és dühösen lecsörtet a lépcsőn. Bambán nézek utána. Ennyire még sose hoztam ki a sodrából. Nem egy idegeskedő típus. Legtöbbször csak vállat von, és tovább szürcsölgeti a kávéját. Viszont ha anya megtudja ezt a dolgot... Kicsit összehúszom magam a félelemtől, és körülnézek, hátha titokban ott bujkál valamelyik szekrényben. A székdarabokra nézek. Ez volt a legértékesebb bútordarabunk a házban... Mindig is jó voltam abban, hogy hogyan tegyem tönkre a fontos dolgokat! Szomorúan sóhajtok, és odahúszom a karosszéket a gép elé. Ez sokkal kényelmesebb, és kevésbé életveszélyes, mint egy száz éves rozoga szék.

Mélyet sóhajtva hátradőlök, és elgondolkodom. Végül is ez az egész nem éri meg. A többi vers biztos sokkal jobban fog tetszeni a tanároknak, mint az enyém...! Miért hittem egy percig is, hogy különb vagyok az osztálytársaimnál? Szomorúan a tenyerembe hajtom a fejemet. Ráadásul a díjat –mint mindig– most is biztos Namjoon fogja elvinni. Ő az évfolyam első. Minden irodalmi versenyre benevez, és legtöbbször első helyen is végez...

Azon kapom magam, hogy kis híján elbóbiskoltam. Ránézek a nővérem órájára. Hajnali 3-at mutat! Hát ez remek! Holnap megint egy hulla leszek... Fogom a jegyzetfüzetet, és úgy, ahogy van, széttépem, majd kidobom a kukába. Végül is kit érdekel egy francos irodalomverseny! Ja, hogy most azt mondjátok, hogy egész eddig arról beszéltem, hogy ne adjátok fel az álmaikat, és ne féljete a kudarctól? Nos, a bölcs emberek nem attól bölcsenek, hogy meg is tartják a híres mondásaikat!

Szepes Gyula: Ősz

HALÁSZ PATRÍCIA

BELSŐ

Én,
meg te.
Miért?
Miért ne?
Fáj,
vagy élvezem talán?
Pusztulok,
vagy épülök?
Hogy higgyek,
ha hinni nem merek?
Ész,
Szív,
Test,
ez az Én,
a csatatér.

HRUBY RÉKA

HARCAINK

Harcol a testem.
Harcol a lelkem.
A szavam a fegyver.
Tüzelek, akkor is, ha nem kell.

A töltetem fájdalom,
hatása ártalom
a lelkedben.
Tüzelünk, akkor is, ha nem kell.

Harcolunk egymással a semmiért.
Bántjuk egymást, mondd miért?
Gyűlölet telepszik ránk.
Érzelmekbe fullad a vitánk.

Emeled a kezed:
„Most jól elverem!”
Hárítom az ütést,
de érzem fülemben a lüktetést.

Vége. Szétválasztanak.
Ők sem bírják, ahogy zúdul a harag.
Az ereim megfeszülnek,
Az ujjaid elkékülnek.

Érzem a mérget a levegőben,
te is kaptál belőle bőven.
Végül is csak a lelkünk bánja,
és nem kell ide halál-ária.

Reszketek éjjel az ágyban:
„Biztos őt is veri a víz javában”
De nem ver, nem ver,
mert te voltál, aki úgy gondolta elver.

Érzem, ahogy áramlik testemben a vér
és te csak nézel rám bambán: vak egér.
Átsétálunk egymás romjain némán.
A megoldást várom, s te azt ordítod: Nézz rám!

És kezdődik előlről az egész.
Esküszöm, ez engem felemészt
Senki sem lép közbe,
s mi egymásnak esünk üvöltözve.
Harcol a testünk.
Harcol a lelkünk.
A szavunk a fegyver.
A testedben.

KONDOR LILI

EGY LÁNY VÉGZETES NAPJAI

Nem vagyok mindennapi lány.

Kicsit különc vagyok. 6 éves koromban megállapították, hogy beteg vagyok.

Rákos beteg. Pontosabban leukémiás.

Először senki sem tudta megállapítani, hogy mi a bajom. Hiszen mindig nagyon fáradt voltam, ami furcsa volt. Sokszor belázasodtam és éjjelenként izzadtam vagy pedig az izületeim kezdtek el fájni. Leegyszerűsítve mindig bőgtem.

Majd úgy döntött apukám, hogy elvisz orvoshoz. (Vele élek, hiszen anyukám itt-hagyott minket egy másik családjáért).

Az orvos először csak bízta apát, hogy nincs nagy bajom, de aztán jött az igazság. A sejtjeim túl szaporodtak és belekerültek a keringő vérembe.

Ezt magyarázta apának az orvos, de apa értetlenül nézett vagy csak nem akarta belátni, hogy mi is a bajom.

Az orvos máshogy is rövidebben próbálkozott :

– Sok a fehérvérsejtje.

– Elnézést, mije? – kérdezte apa.

Apa addig nem akarta elhinni, míg az orvos ezt nem felelte:

– Leukémiás, rákos beteg a kislánya.

Apa nagyon megijedt, csak nézett rám és nem hitte el.

Az orvos először kemoterápiát ajánlott .

Apa elmagyarázta ,mi is történik velem, de nem sokat értettem, csak annyit, hogy „Ne izgulj, meggyógyulsz. Szeretlek.”

Kicsit megijedtem, az elején féltem, hogy mit csinálnak velem. A kemoterápiának elég rosszak voltak a mellékhatásai.

Mindent kívánt az ember, de mindent! és mégse tudtam sokat enni ...szörnyű ízeket éreztem evés közben. Minden olyan étel ami finom és megkóstoltam, fémese izűvé változott.

Kihullott a hajam, azok a szép világosbarna göndör tincseim, melyekre ha nap süttött szőkés árnyalatúvá változtak.

Kicsi voltam még, minden számított, hercegnőnek éreztem magam.

Így mikor elvesztettem a hajam, nem mertem emberek közé menni.

Most 10 éves vagyok folyamatosan járok kontrollra. A kórházban csak annyit mondanak, hogy „Soha ne zuhanj a mélybe, mert onnan szinte lehetetlen felemelkedni.”

Igazából próbálkoznak az emberek nem „úgy” nézni ,meg bámulni, de megértem.

Számomra is nehéz, így magamra nézni.

Iskolába járok és próbálok nem kitűnni.

Azt mondják javulok, de ebben nem nagyon hiszek. Típre 5 évet szoktak adni a gyógyulási esélyre.

Ettől nagyon félek. Bármikor rosszabodhat az állapotom és... ezt nem kell hangoztatnom.

Nagyon sok barátot szereztem eddigi életemben és még remélem fogok is.

Akiket ismerek mind kedvesek hozzám.

Nem szeretem, ha a betegségemről beszélnek, vagy emiatt kivételeznek velem. Most volt nyári szünet. Sok szabadidőmet töltöttem a szabadban. De sajnos sem sportolhatok. Imádom nézni, ahogyan kosaraznak vagy sportolnak az emberek.

Nyáron meglátogattak az unokatestvéreim is és ezzel nagyon boldoggá tettek.

De telnek múlnak a hónapok, hosszú lenne felsorolni min mentem keresztül... de mindig ingadozik az állapotom. Ezt senkinek sem kívánom.

Most folyamatosan vizsgálják, felméri az állapotomat. 51% esélyem van a gyógyulásra, de egyre többször betegszem le.

Az utóbbi hónapokban nem történt javulás, sőt két hete belázasodtam. Mindenki reménykedik és az utolsó pár napomban kórház előtt mindenki felbukkant.

A nagymamám, rokonok, barátaim.

Az orvosom holnapra beküldött megfigyelésre a kórházba.

Nem hazudok, élem az életem, de egyre gyengébbnek érzem magam.

.....Pár nap múlva.....

Kezelnék, de egyre fáradtabb vagyok közel érzem a ...

Nem eszem. Inni infúzió keresztül kapok, mivel nem voltam hajlandó inni. Ilyenkor nagy szükségem van a családomra és a barátaimra. Ők támogatnak és hisznek a gyógyulásomban.

Mindennap, amit a barátaimmal töltöttem, felejthetetlen volt. Ezekből az élményekből meritek erőt és hiszem, hogy meggyógyulhatok.

Igen, hiszem, hogy meggyógyulhatok, ha nem is magam, a családom miatt.

Most már mindenki bátorít.

Az orvosom szerint csak rajtam múlik minden. Kész vagyok-e élni?

Nem tudom.

Nem érzem magam rosszul, mivel mindent megkaptam az élettől.

Isten adta, és ő is veheti el!

Sokat jártam misékre, hiszem, hogy mindig jófelé visz az utam..

Emlékszem... Legalábbis apukám mesélte, amikor kicsi voltam, sokat játszottam a kertünkben.

Mindig hercegnőset játszottam a szomszéd kislánnyal, de egyszer elesett szegény, és kiszakadt a harisnyája, én pedig felsegítettem, és odaadtam az enyémet.

Amikor csak tudtam segítettem az embereken. Hiszen segíteni jó!

Ezt senki ne felejtse!

Míg ezek a szép gondolatok járták át a fejem, csillapodott a lázam, és hirtelen erősebbnek éreztem magam, olyannak, aki tudja a célját.

Most nem halhatok meg! Élnem kell!

Van egy célom amit teljesítenem kell.

Boldog vagyok. De nem tudom miért, de a terem hangulata csöndes, komor és békés.

Apák csak bámulnak, és nem értem miért? Jól vagyok!

Tudnék mozogni is, de a testem nem enged. Lassan homály vesz el, és sikítás hallatszik, majd berohan valaki. Én pedig elalszom.

A TULIPÁNFA AJÁNDÉKA

Sötétedik. Mintha apró fehér rózsaszirmok táncolnának kacagva a levegőben. Mintha ünnepelnének valamit. Igaz, hogy hó esik, de talán nem is járunk messze a valóságtól. Karácsony van. Sorra kigyúlnak a fények és egyre fényesebben ragyog a világ. Felnézek a völgyből, és a havas, fehér háztetők felett egy megfoghatatlan, titokzatos ragyogás suhan át az ég alján. Az emberek azt hinnék, ebből az ünnepből én érzelkelek a legkevesebbet: a vén tulipánfa. Csak állok egyhelyben, és hol bekukkantok a mellettem álló családi ház ablakán, hol pedig kifelé figyelek, a nyüzsgő világ felé. És éppen ezért talán több mindent megértek, mint amennyit bárki is gondolna. Még ajándékot is tudok adni. Igaz, nem olyat, mint amelyet a leggyakrabban szoktak. Csak egy egyszerű, de őszinte és igaz történettel szolgálhatok, de hiszem, hogy valakinek ez is ér talán annyit, mint a megszokottak.

Amit most elmondok, évekkkel ezelőtt játszódott ugyanezen a helyen. Nem voltam még ilyen nagy és öreg fa, éppen csak annyira, hogy a legfőbb ágaim bekukkantassanak a ház legfiatalabb lakójának az ablakán. Júliának hívták. Mindene megvolt. Szülei, barátai, játékok, voltak, aki szerették. Csak egyvalamiben különbözött a többiekétől: nem tudta, ki ő. Mármint önmagát nem ismerte. Minden úgy kezdődött, hogy még nagyon–nagyon régen elhatározta, hogy megváltozik, különleges lesz. Felvette egy teljesen más ember alakját, de nem volt boldog. Aztán újra próbálkozott, és ez rengetegszer megismétlődött. Egy nap vissza akarta kapni a valódi személyiségét, de már nem emlékezett rá. És azóta is próbálta megtalálni. Egyik napról a másikra képes volt teljesen megváltozni, így próbálva felidézni magában, vajon melyik nap áll a legközelebb régi énjéhez. Én már régen föladtam a reményt, egyik nap azonban mégis történt valami biztató, emlékszem Advent volt.

Júlia az ablakpárkányra támaszkodva bámult ki a hóesésbe. Az ablakon lévő jégvirágok kíváncsian figyelték, pedig nem is tett semmi különöset. Aztán lassan előkerült egy toll és egy papír. Irni kezdett. Időnként föl–föl nézett, tekintete megpihent a békés tájon, aztán a toll újra táncolni kezdett a kezében. Pár perc múlva feltérdelt a párkányra, és kinyitotta az ablakot. A hirtelen hidegtől és szélről megborzongott. A papírt gondosan összehajtogatta, szívéhez szorította, majd kitérte a tenyerét, és engedte, hogy felkapja a szél. Meg sem várta, míg az megpihen az egyik ágon, csak bezárkózott a biztonságot nyújtó, barátságos melegbe. Meglepettem néztem a rajtam landoló fehér galacsint, amelyet újra és újra fölkapnak a légörvények, és próbáltam úgy ügyeskedni, hogy rajtam maradjon. Sikerült. Sőt, legnagyobb örömömre szét is nyílt. Világ életemben kíváncsi voltam, és így, hogy még rám is esett a titokzatos valami, lehetetlen lett volna megfékezni magam. A papíron a következő állt:

„Advent van, Azt mondják, ilyenkor az a feladatunk, hogy egy kicsit jobbá formáljuk magunkat, és Karácsonyra egészen tiszta lehet a szívünk. És ebben talán hiszek is. De mi van akkor, ha nincs viszonyítási alapunk? Hiszen mindenki magához képest lesz jobb, kedvesebb. Arról senki sem beszél, hogy hogyan kell megtalálni önmagunkat. Talán mert ez alap, vagy talán ami még valószínűbb, eddig senki sem mert bevallani, hogy elveszett ebben az örületben. Nem tudom hogyan, de karácsonyra megtalálom magam, és évről évre jobb és jobb leszek.”

Sokáig néztem ezeket a sorokat. Soha nem fogom elfelejteni, milyen kicsinek éreztem magam akkor, és az egész világot. Tele vagyunk tervekkel, célokkal, van önismertetünk. Büszkék vagyunk ezekre a tulajdonságainkra, megelégszünk velük. Nem kérünk se többet, sem kevesebbet. Aztán jön egy lány. Határozatlanul, alapok, tervek nélkül. Keményen küzd egyik napról a másikra, és ez neki ugyanúgy természetes, mint nekünk álmaink föladása egyik napról a másikra. És rájövünk, hogy mennyivel többet ér az élete, holott bizonyos szempontból a nyomunkba sem érhet. És a végén mégis helyet fogunk cserélni. Ebben biztos vagyok. Pedig csak egy apró, alig észrevehető különbség van köztünk – mi feladjuk, ő nem.

Ettől a pillanattól biztosan tudtam, hogy eléri a célját. Mégis napokig nem történt semmi. Egészen addig, amíg az egyik délelőtt egy autó nem gurult be az udvarra, mély nyomot hagyva a frissen leesett hóban. Egy házaspár szállt ki belőle. Gyakran láttam már őket, a család régi barátai voltak. Júlia szülei kijöttek a ház elé, üdvözölték őket, majd mind a négyen eltűntek a házban. Tekintetem újból az ablakra vándorolt, és néztem, ahogy Júlia ül az íróasztalánál, majd a nő benyit a szobájába. A lány boldogan ugrott föl, és őszinte mosoly terült szét az arcán.

– Szia, Betti!

– Szia! – köszöntötték egymást

– Sikerült? – kérdezte Betti. Mindent tudott Júliáról, kezdettől támogatta. Gyakran voltam fül- és szemtanúja az olyan beszélgetéseknek, mint ami akkor is kezdődött.

– Nem – jött a válasz.

– Feladod?

– Nem. – a nő erre elmosolyodott, és elővett a táskájából egy hófehér borítójú füzetet.

– Akkor megpróbálok segíteni. Tessék! – nyújtotta át az ajándékot, majd folytatta

– Fehér. Mert azt szeretném, hogy majd a saját ízlésed szerint díszítsd ki.

– Köszönöm. De mit írsz bele?

– Előbb beszéljünk egy kicsit. Aztán rájössz magadtól is. Miért szeretnéd megtalálni az igazi énedet?

– Hogy boldog legyek. – felelte egyszerre

– És mi van, ha életed során boldog vagy, de a végén rájössz, hogy mégsem lett jó vége? – vonta fel a szemöldökét Betti, és félrebillentett fejjel, kíváncsian nézett a lányra.

– De mégis honnan tudhatnám, hogy végződik az életem?

– Na, ugye, hogy szükséged van a kis füzetre? Csak írd le. Először képzeld magad valaki vagy valami helyébe, és írd le. Mert ha írsz, akkor nem tudsz hazudni. És ha megtalálsz magadat a történetben, akkor a valóságban is képes vagy rá. Tudni fogod, ha sikerült, érezni és látni fogod, ahogy felragyog az utad végén a cél, mert megvilágítja a fény. Hiszek benned. Csak írd, kérlek!

Nem sokkal ezután elmentek a látogatók. És azóta mindennap néztem, ahogy egyre több lett az összegyűrt papírgalacsin. Abból a pár sorból, amit el tudtam olvasni, kiderült, hogy Júlia egy kisegér szemszögéből írja az összes történetet.

Már 23-a volt, és még semmi sem változott. Egyik éjjel azt vettem észre, hogy a lány még mindig fönt van, és ír, csak ír. Nagyon sokáig nem történt semmi más. Annyi ideje néztem, hogy már én is elvesztettem az időérzékeimet. Egyszer csak azt vettem észre, hogy Júlia nevetni kezd. Az egyik ágamat meglibbentette a szél, így

pont el tudtam olvasni az utolsó mondatot: „A kiséger boldog volt, és többé soha nem volt egyedül.”

Nem tudom, mikén mehetett keresztül az a kiséger, csak azt, hogy a lány örömkönnyeektől elhomályosult tekintettel az ablak felé fordult, és végre igazán boldog volt.

Hajnalodott.

KÓHALMY KRISTÓF

ŐSZ

Másikat várunk.
Te valószínűleg a tavalyit,
míg én valami újat,
valami mozdulatlant.

A lehullott levelek eltévednek.
Kibélelem velük a helyed, a vállamban,
mert azt szereted,
hogymeg nekem maradjon.

Tavasszal kerekek alá kerülnek.

Pótoljuk be, ami elmaradt,
de ne aggódj, csak akkor fogok sírni,
ha nem vagy itt.
Mert nem vagy itt.

Vasárnap délutánokban koncentrálsz
egy hétfévégnyi idő.
A japán kávéban a gravitációs vonzás.

A papírpohár romantikája.

Szavak már nem, csak
cigifüst és kávégőz
jön a szememből.

Ereimben a te véred.

MÁRKUS BORÓKA

A VILÁG, AMELYBEN ÉLÜNK

Nagy, fekete madár repül,
A Földünkre árnyék vetül.
A Nap fényét eltakarja,
Az örömet fogva tartja.

Elszáll az arcról a mosoly,
Mindegyik megtört és komoly.
Nyomor. Étél, ital kevés,
Meddig tart még a szenvedés?

Vézna ujjak összefonva,
Szebb jövőért fohászkodnak.
Várják a napsugarat,
Úzd el hát a madarat!

EGY SUGÁR A NAP SZEMÉBŐL

Fekete. A teste karcsú.
Sugárzó, és kedves arcú.
És oly szép a szeme sárga,
Kontúrozott karikája!
Ránéztem, ő visszanézett,
S énekelt nekem egy szépet.
Két elegáns, vékony lába
Kapaszkodott egy faágba.
Egyszer láttam. De még gyakran
Hallom nyárban, őszben, fagyban...
Ott repül! Dalol az égből,
Egy sugár a Nap szeméből.

MÁRKUS MOLLY

**EGY RELATÍV KEDVES KÁVÉZÓBAN
TÖRTÉNT**

Kinézttem az ablakon
Egy antenna tányérja Holdnak tűnt
A repülő kondenzcsíkját hullócsillag porának,
az elején húzó repülőt pedig egy fényes, villódzó csillagnak néztem.
De az emberek, mint lidércek szálltak keresztül-kasul az utcán
Az autókat saját fénycsóvájuk húzta.
Visszafordultam feléd, mert halottam hogy a távolból szóltak.
Belenéztem egyenesen fekete szemedbe
Csontos, karmos kezéd beszéd közben felém nyújtottad
A szürke ködben nem láttam, hogy éppen érkezik a rendelésem
Egy gyönyörű hölgy letette elém a nagy semmit
Semmi sem volt a kezében, mégis csörgött
amikor letette, még az asztal is megremegett bele
Mosolyogtál
Nem mutattál érzelmeket mégsem

Újra kinéztem az ablakon
A hullócsillag sehol, a Holdból egy vékony csík látszott csak
Felálltam az asztaltól, otthagytam egy lidércet
Kimentem ez utcára
Hosszú percek óta most vettem először egyáltalán levegőt

Benéztem az ablakon
Engem figyeltél, kézfejedre támaszkodva
Nem néztem vissza rád még egyszer ezután sosem
Visszamentem, visszatartott levegővel felkaptam
a kabátomat és a táskámat
Nem néztem hátra, amikor elfordultam tőled

Az ajtó fele gyorsítottam a lépteimet
Éreztem, hogy utánam jön valaki,
vagy valami sötét, fekete, magas figura
Az ajtót feltépve estem ki az utcára
Ahol újból ott fénylett az antennahold,
újra szállt a repülőcsillag, az emberek
és az autók újra a megszokott formában jártak
keresztül-kasul az utcán.

POKKER LILI

EMLÉK

Megtörik a mozdulat,
Lelankad a kéz.
Csak a szem marad, a néma,
Mi tovább igéz.
Megtörik az akarat,
Megremeg a Föld
Csak az elme, a néma,
Mi tovább üvölt.
Sírhatnak az inak,
a kéz és a szem,
Csak az ajka, a néma
Mi formálja: Nem!

SOÓS KAMILLA

CÍM NÉLKÜL

Édesség,
mely olvad a szájban.
Bensőség,
mi harcol viszályban.
Fertőzés,
mit nem lehet túlélni.
Egy zaj,
ami nem hagy elaludni.

Szereted a levegőt;
kint vagy a kertben.
Szereted a barátnőd;
nevettek ketten.
Ránézel kutyádra,
s megsimogatod,
Lázás szeretted homlokát
vízzel borogatod.

Régi fotóidat nézve
mosoly ül arcodon.
Azon gondolkozol, hogy
megváltoztál nagyon.
Egy nagy téren ülve
s a fűbe kapaszkodva
Várod, hogy elcsattanjon
Élted első csókja.

KÉPZELD EL

A fűzfák csinos ágai
Duzzadt karokká válnak,
Hópelyhek büszke sorai
Fáról fára szállnak.
A hó megfagy, mintha
Mindig ott lett volna,
Fiatal párok sétálnak
Egymásba karolva.

Megfagy majd megolvad,
Nem jelentős dolog.
De amikor leesik,

S lábad alatt ropog...
Nincs annál jobb érzés.
S mikor a tájat csodássá,
Érzékivé teszi,
Akkor válik szokássá.

AZ ÉLET HIBÁJA

A hét egy sokat ígérő reggelén
Váratlan áruházzal tapostak belém.
És újra itt a kérdés: féltő lelkem
A világ elől vajon hová rejtsem?

Erkélyen állok, a nap csak úgy ragyog,
Arra gondolok, nagy bajban vagyok.
Rejtem a félelmem, de nem tudom, mitől,
Egészen biztos, hogy csak egy földitől.

Kételyek között nekirugaszkodva
Vállalom sorsom magamra utalva.
Nehézségek árán végül el kell érnem,
Mások véleménye már ne is érdekeljen.

Gondolataim közt céltalan cikázva
Jöttem rá, mi lett életem hibája:
Hogy mások véleményét figyelembe véve
Telik el életünk legnagyobbik része.

KÜZDELEM A SZERELEMÉRT

Szeretnék az életed része lenni,
Kéz a kézben mindent elfeledni.
Melletted bágyadtan felébredni,
Téged a lehető legközelebb tudni.

Szeretnék érted egyre jobbra válni,
Borongós tekinteted csendben kiállni.
Hangtalan éneket szebben bemutatni,
Kezemmel nyakadat lágyan átkulcsolni.

Tudom, butaság lenne megváltozni érted,
Holott tőlem ezt sohasem kérted.
De én mindent megtennék...

Szeretném fejemet válladra hajtani,
Számodra a támaszt biztosítani.
Rendkívüli illatod beszippantani,
Szívemet számodra jobban kitárni.

Szeretném magamból a legjobbat kihozni,
Hosszú éjszakákat veled eltölteni.
Pihéket arcodon hosszan simogatni,
Búcsúzólul fájdalmas csókot adni.

Tudom, butaság lenne megváltozni érted,
Holott tőlem ezt sohasem kérted.
De én mindent megtennék...

MI VÁLASZTJUK CSATÁINKAT

A fotelemben ülök, amikor szélesre tárod az ajtót, és becsörtetsz a lakásba. Nem teszem le a könyvet a kezemből, de pereme fölül egy kutató pillantást küldök feléd. Hajad szétesésű a kontyból, amit reggel oly gondosan kötöttél fel. Szemed sarkánál elkenődött a smink, és a lépcsőzéstől kicsit pihegsz. Bőrigáztál. Leteszed a táskád a kisasztalra az ajtó mellett és leveszed a kabátod. Végre rám esik tekinteted. Szemeidből a nap ezernyi történést tudom kiolvasni.

Ott volt a reggel. Elsétáltál a sarokig, a kedvenc kávézódba, de mivel nem ébresztettek fel időben, nem értél oda műszakváltás előtt, ezért a bunkó srác volt a pultnál, aki mindig elrontja a rendelésed. Bosszú, állítod, amiért akkor egyszer elutasítottad. De nem szóltál egy szót se, mert erre reggel nincs időd.

Aztán késtek a buszok, és nem értél be időben a megbeszélésre. Először a kisfőnök tolt le, majd belefutottál a folyosón a nagyba, aki valami olyasmit mondott, hogy: „Többet várok tőled”, „Legközelebb ennyi nem lesz elég”, „Azt hittem ennél többre vagy képes”. Te persze mellre szívod ezt (sose tőröd jól a kritikát), de nem szólsz egy szót se, pedig már ott van ajkaidon a tiltakozás, hogy „Ha kinyitná a szemét, látná, hogy többet teszek ezért a cégért, mint amennyit megérdemel!”. De hogyan is szólhattál volna vissza, amikor azért güriztél éveket, hogy ebbe a pozícióba kerülj. Nem fogod azért elrontani az esélyeidet, mert beszólogatnak.

Az ebédszünetben édesanyáddal találkoztál, leültetek enni, a munkahelyeddel szembeni étteremben. Először rád szólt (ráadásul a pincér előtt), rendelés közben, hogy „Ebben a korban már vigyáznod kell az alakodra.”, ezért salátát rendeltél az akármilyen helyett, amiben kicsit több kalória van. Aztán megkérdezte, hogy áll a kapcsolatunk, elkezdett szidni engem, hogy sose akarta, hogy elvegyelek, hogy nem dolgozom eleget, és ha dolgozom is, csak egy jelentéktelen senki vagyok. Hogy ő már unokákat akar, nem lesz már ő fiatalabb, ahogy te sem. És te megint felhúzkod magad, megvédénél engem, magad, a szerelmünk. Mert mindennél jobban szeretsz, még akkor is, ha nem keresek annyit, mint te, s mert nincs biztos állásom. Gyereket sem tudunk vállalni még, pedig mindketten szeretnénk. S eszedbe jut, mint ilyenkor mindig, hogy ő mégis csak az édesanyád, és hogy csak aggódik, és tényleg, nem keresek sokat. Meg nem is lenne értelme leállni veszekedni vele, mert úgyis mindig ő jön ki belőle győztesen. És idős is már, és gyógyszert is szed a szívére, és ennyire tényleg nem éri meg. Úgyhogy visszafojtod ezt is, nem szólsz egy szót se, és csak hallgatod, ahogy leszólja azt is, amire büszke vagy, azt, amit ketten magunknak építettünk, az életünk. De megnyugtattad magad, hogy havonta csak egyszer esztek együtt, és ahogy ez a gondolat végigfut agyadon, már büntudatod van, mert szereted és lehet, hogy már nincs sok időd vele. Megpróbálsz figyelni arra, amit mond, és elterelni a beszélgetést valami semlegesebb felé, „Mit gondolsz az időjárásról?”. Fegyverszünetet ajánlasz. S bár bánt, hogy pont a saját anyáddal nem tudsz valami személyesebből beszélni, meg is nyugtat egy kicsit, hogy nem kell elmondanod, hogy megint munka nélkül vagyok.

Az ebéd után visszamész a munkahelyedre és valahogy átvészeled a délutánt. Még csak véletlenül sem mész a főnök irodája felé, és rosszul érzed magad, mert olyan, mintha tojánhéjakon mászkálnál, s ettől csak még idegesebb leszel. Már majdnem leteremtetted a titkárnőd, aki összekever két irattartót a „Fontos” polcon, de visz-

szatartod magad. Nem az ő hibája. És terhes is, nem lehet tudni, mit váltana ki belőle, és egy síró nő az utolsó dolog, amivel ma még foglalkozni akarsz. Erről eszedbe jut a beszélgetés anyáddal, és igazat adsz neki, tényleg ideje lenne már a gyerekvállalásnak. Hiszen már több, mint tíz éve ismerjük egymást, és majdnem ugyanennyi idő óta együtt is élünk. Igaz, még nincs egy éve, hogy összeházasodtunk, de az csak egy papír végül is, a formaiság kedvéért. Ez nem jelenti azt, hogy már nem voltunk felkészülve erre a gyerek dologra korábban. Akkor mégis miért nem tartunk még itt? Talán már nem szeretlek annyira, mint ahogy gondoltad? Anyádnak igaza lesz, nem leszel már fiatalabb, és a stressz miatt felszedtél pár kilót az elmúlt hónapokban. Vajon észrevettem? Ezért nem közeledek már feléd? Vajon...? De valami elvonja figyelmed, és gyorsan elfelejted, mi dúlt fel annyira.

Végre vége a napnak, s te elindulsz hazafelé. Persze, hogy akkor ered el az eső, amikor az irodában hagyod az esernyőd. A buszok visszafelé is késve járnak, úgyhogy tíz percig állsz egy olyan megállóban, ahol nincs semmi, ami alá be tudnál állni. Nem csak megázol, már a fejed is fáj. Megjön a busz, tömve van. Bepréselődsz egy bűdös fickó és telefonján hangosan beszélő nő közé. Magadban imádkozol, hogy minél előbb vége legyen a napnak, pedig még alig múlt négy óra. Leszállsz, és még mindig esik. Szaladsz az épületünkig. Beérsz a lépcsőházba, és eszedbe jut, hogy már hetek óta nem működik a lift, és hogy a negyedikre felsétálni egy ilyen nap után maga a kínzás. Pedig pont ezért választottuk ezt a házat, mert itt van lift. És hogy már aznap szóltál a tulajnak, hogy javítsa meg, és már felhoztad a lakóközösségi megbeszélésen, de nem hallgatnak rád, csak halasztják a dolgot, és megint mérges vagy, és nincs senki, akivel kiabálni lehet. Megmászod a négy emeletet, és benyitsz az ajtón, s már majdnem lenyugszol, amikor látod, hogy a fotelemben ülök, és olvasok, a munkanélküliek nyugalomával, és te egész nap dolgoztál, hogy legyen mit ennünk, és én még csak annyit sem tudok tenni, hogy munkát keresek magamnak. És most nem fogod vissza magad, kitör belőled az egész nap idegessége, és kiabálsz velem, pedig alig értél be a nappaliba, és a lábodon még rajt a cipő, és egy tócsában állsz. Az ajtót sem csuktad még be, az egész szomszédság téged hallgat, de nem érdekel, mert már mindegy. Nem tudod többet magadban tartani.

Mindenki másnak volt egy mosolyod, de a türelmed véges. Elhasználtad idegekre. A fejemnek vágsz mindent, ami eszedbe jut, és későn veszed észre, hogy anyádat visszhangzod. És én hagylak, hogy kiabálj. Mert igazad van, mert megérdemled, hogy kiabálhass. Mert, ha másra nem, hát erre jó legyenek. Mert úgy döntöttél, ezt a harcot választod, s én megadom neked magam.

VARGHA KITTI ZSUZSANNA

EGY SUGÁR A NAP SZEMÉBŐL

Iszonyatos zaj volt, fülsiketítő hangzavar, idegen hangok. A kis kuckót valami egyre jobban rángatta. Az apró jövevény még sosem érzett ilyet. Veszélyben a békés nyugalma. Hiába kiáltozott, üvöltözött, hogy ez fáj neki, senki nem hallgatta meg. Fázott, teste reszketett. Szemébe iszonyú, erős fény hasított. Még hangosabban üvöltött. Hatalmas tenyér ragadta meg és adta kézről-kézre. Mindene fájt, és nagyon félt. Egy ismerős hang szólott hozzá. Végre biztonságban vagyok gondolta, és óvatosan nézett körül.

Rengeteg ember volt a helyiségben, mindenki zöld köpenyben, sapkában. Arcukon látta a boldogságot, hogy őszintén örülnek neki. Puha, meleg, takaróba csavarták. Mindenki felé fordulva mosolygott. Anyja szelíden nézett rá. Amikor ráfektették, érezte a bőre illatát, szívverésének dobbanását. Apja mellettük állt, és vigyázott minden mozdulatukra. Már nem félt.

Hirtelen, valami megzavarta a nyugalmat. Őt kivették, és egy üvegalitkába zárták, amit inkubátornak hívtak. Ott, legalább meleg volt. De megint piszkálni kezdték, éles tűvel megbökték. Ő ordított, ahogy csak kifért a torkán. Ekkor a szomszéd szobából keserves sírás hallatszott. Jövés-menés, hangzavar. Amikor a zaj elült, pocaklakó társa mellé fektették. Egy riadt, ugyanolyan ember „palánta” mint ő, feküdt mellette, és nézett a szemébe segítségkérően. Jól ismerték egymást, hiszen addigi otthonukat megosztva, gondtalanul éltek egymás mellett.

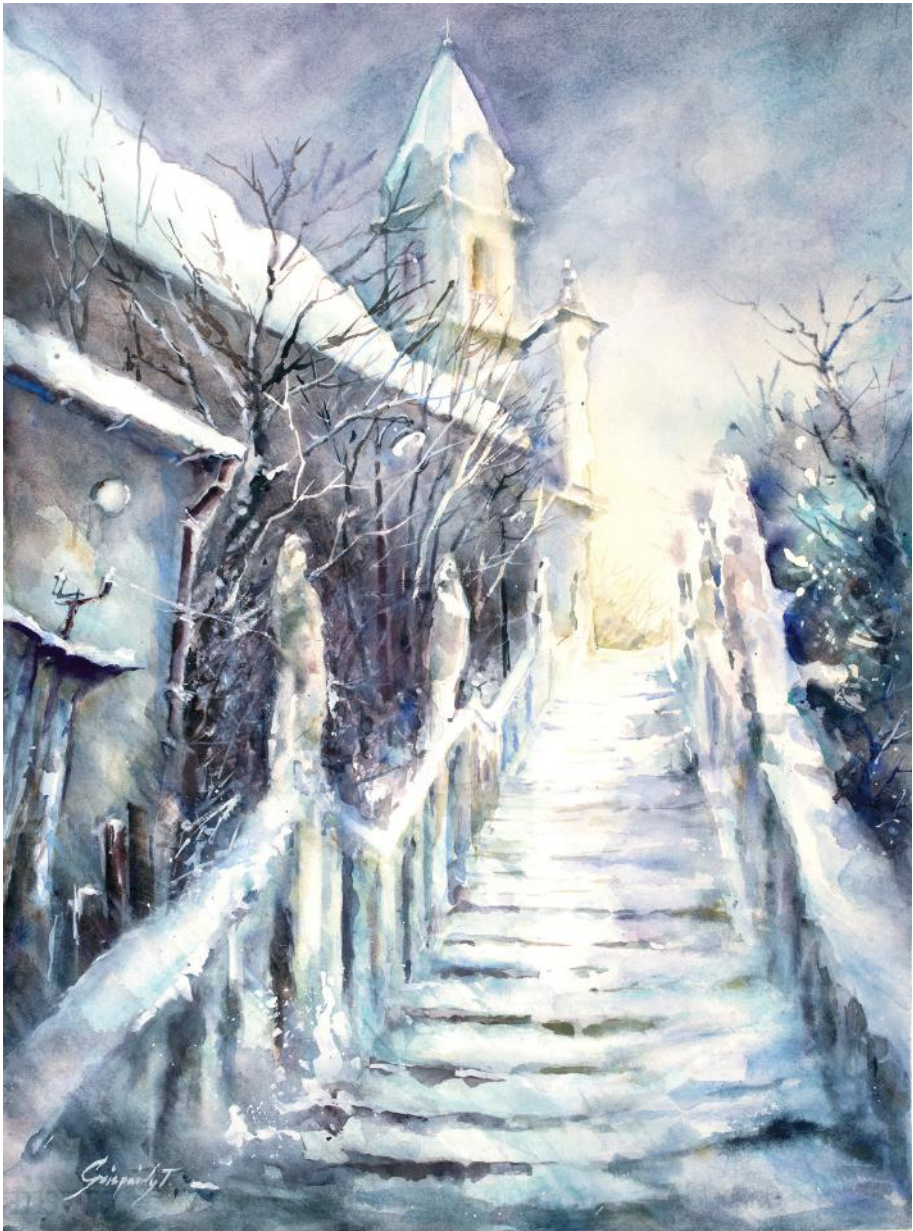
Gyönyörű tavaszi délután volt. A nap szórta sugarait a földre. A virágok, mint megannyi színes folt tették festőivé a kertet. Madarak hancúroztak a gyümölcsfákon, hangos énekükkel kápráztatták el a ház lakóit. Az ikertestvérek jóllakottan pihentek a természet lágy ölén. Az üde zöld pázsit friss illata átjárta tüdejüket. Hatalmas, tágra nyílt szemekkel ismerkedtek a világgal, egymással. Mindig együtt voltak, mindent együtt csináltak.

Tel-múlt az idő, az idősebb kislány rádöbbsent, hogy ők ketten nem is egyformák, merőben mások. Hiába az egyforma ruha, a közös szoba, játékok. A másik mindenkiben olyan tökéletes. Aranyszőke göndör fürtjeivel a szellő játszadozik, míg az ő kócos barna haja hiába lobogott a szélben, nem érhetette az övét utol. Hatalmas kontraszt volt a testvére hamvas, fehér és az ő sötét bőre között. Húgának mosolya mindenkit jókedvre derített, minden ember vágyott a közelségére, vidám pillantására. Törékeny teste, kedves hangja, mindenkit magával ragadott. Egy sugár volt a nap szeméből, aki elkápráztatta környezetét. Neki minden sikerült, mindent elért, amiről ő csak álmodozni tudott. Fénye mindent túlragyogott.

Egy napon senki nem látta a kisebbik lányt. Eltűnt a ragyogása. Elment, hogy mindenki csak testvérét szerethesse, és hogy ő is elérhesse álmait. Így már nem csak háttérzaj volt. Senkit nem zavart a piszkos ruhája, az ügyetlensége. Játékosságával mosolyt csalt az emberek arcára. Ha énekelt, körülötte szem nem maradt szárazon. Még a napsugár is aranyszínű csíkot rajzolt gesztenyebarna hajára. Szülei imádták őt. Mégis magányosnak érezte magát. Életében először egyedül volt. Elindult hát a sűrű erdő felé, hogy megkeresse kishúgát. A farkasok vonyítottak. Az összezáródó lombok nem engedték be a fényt, sötétség borította el a fenyvest. Testvére szétmarcangolt testét pillantotta meg a földön.

Összerezzen. Felébredt, csak egy rossz álom volt. Húga békésen aludt az ágyában, és most még fényesebben ragyogott, mint bármi más a világon.

Gyönyörű tavaszi napra ébredtek. A virágok édes illata munkára buzdította a szorgos méheket. A madarak énekétől volt hangos a környék. A két kislány vidáman játszott a kertben. Egyik habos, rózsaszínű ruháscsákában könyvet lapozgatott, és gügyögve olvasott testvérének egy mesét, míg a másik, szutykosan, már csak sejtethetően, hogy rózsaszínű ruhában, vödörrel és lapáttal a kezében a homokozó közepén ülve építette, a közös várakat. Olyanok voltak, mint egy-egy sugár a nap szeméből.

Gáspárdy Tibor: A lépcső

SZEMLE

TÉR, IDŐ, SZÁMTAN...

– Zentai László új prózakötetéről –

Amikor próza olvasásába fog az ember, bizonyos két kérdés foglalkoztatja (attól is függően, hogy üres óráit akarja csupán elverni, vagy feladattal áll neki): élvezetes-vertes, olvasmányos nyelven kap-e élményt a szerzőtől, no meg milyen 'sztori' kerekedik ki a prózaszövegből... Persze más és más lehet -műfajtól függően- a nyert élmény, hiszen ha egyetlen, nagy lélegzetű regényegésről beszélünk, legfeljebb fejezetek tagolják az írásművet, míg elbeszélések/novellák lazább szerkezetében több az írásvégi megszakítás, elágazás s a történet is, végső soron a tematika.

Zentai László sorrendben hatodik kötete, a Fel a hatodikra, egyezően az előzővel (Mikor jön az öreg?), kisprózaíráásokat tartalmaz tehát: szerzőjük megjelenése szerint novellákat, míg az ugyancsak

prózaíró előzménykötet műfaji önbesorolása-alcíme 'el- és kibeszélések' volt, látszólag azonos műfaji forrásvidékről, bár korábban is taglaltuk már a két műfaj nem feltétlenül szinonima értékű hasonlatosságát. Hanem álljunk is meg itt egy szóra: Akár véletlen, akár tudatos (az elemző hajlik ezúttal az első verzióra), a kötet cím térbeliségre utaló hatodikja (vö. lift s az emelet) még a kevésbé figyelmes olvasóban is felkeltheti a poentírozó, értsd kötet számra is utalható hatodik sorszám név képzetét, egyezését, ekként a készülő (mert ugye már készül-?) hetedik (próza)kötet előtt nyugodtan biztathatjuk a 'hajrá, fel a hetedikre' csatakiáltással, legfeljebb a szerző-főalak utazása majd valóban a hetedik emeletig tart..., ha el nem romlik az a fránya lift közben, miként tárgyalt kötetnyitó novellájában is, provokatív apropóul szolgálva a szüzsé kifejlődéséhez, érleléséhez. Ekként tehát jelképes is a cím, noha 'első blikkre' egy meghíusult lépcsőházi utazás felcíme csupán...

Vissza-visszatérő méltatás és jellemzés Zentai könyvei kapcsán a humánus szerzői alapállás, a számkivetettek és kiszolgáltattak iránti szolidáris rokonszenv, a javíthatóság keresése. Persze egy idő után még e nemes attitűd is – avagy annak emlegetése – közhelyessé válhat, jó az óvatosság, miközben nyilván nem véletlen a könyvfülön hozott, Tisza Istvántól eredeztetett idézet sem a közhivatalnok és közhivatalok hivatá-

sáról, 'hogy az elhagyottak érdekeinek gondozói legyenek', a tán elvontabb Gondviselés helyett és mellett. Eme értéken s értékkiemelésen túl magunk azzal a figyelmet kelteni remélő adalékkal egészítjük ki fentieket, hogy a szerző bizonnal nem esetlegesen választ/ott s ekként nyilván célzatos, hasonlóságot keltő-kereső idegen idézeteket, így vizslatjuk is a hangsúlyos helyeken (könyvfülön vagy belső oldalakon) beemeltek. Az egykori germanista elemző különös örömeül szolgált ekként Hermann Hesse sorait viszontlátni, melyeknek fő motívuma a kötetszerkesztő Zsirai Lászlónak is vezérlő csillaga saját életművében, így kétszeresen is megéri ehelyütt is felidézni:

„Az égvilágon mindent utánozhatunk és meghamisíthatunk, csak a szeretetet nem. Szeretetet nem lehet lopni, utánozni, a szeretet csak olyan szívben lakozik, amely mindenestől képes odaadni magát. Ez minden művészet forrása.”

Nos, a Zentai mostani kötetét alkotó 11 novella (s itt kanyarodik újra vissza a hivatásos olvasó a műfaji dilemmához) inkább elbeszélést involváló rövidpróza, ha novellát céloz is mesterük. A novella jobban tör a csattanószzerű bevezetésre, szereti a szokatlant-váratlant, s mert kicsengése adja műfaji jellegét is, talán még kiérleltebb formát követel olykor a szépírótól. Ebben, csakis ebben érez a bíráló olykor még lehetőségeket több írásban is, a kiérlelt-csattanós végek helyetti elvarratlanságban s kicsit leegyszerűsített berekesztésben, s ez is a különben igényes témakezelés és nagyon pontos leírások és trópusok miatt szűr szemet a folyamatosan jó színvonalat (el)várónak. Ezen halk elégedetlenség alól erős kivételt képez például A kápolna titka című írás, erős hangulati töltéssel, erdélyi tárgyat történelmi s személyes-családi összefüggésekbe ágyazva.

Bárhogy is hívják az egyes írások férhősét a feltáró, múltbeli szinteket, rétegeket és korokat megajzoló történetmesélésben, tudjuk, értjük, hogy ugyanarról a világról, hősről és szerelmesről van szó, ide értve a mindenkori Kedvest is, szintén változó, gyakorta M. kezdetű keresztnévvvel jelölve. Jellegzetes írói eljárása, technikája ekként a visszaemlékezés, az idősikok váltogatása - tette ezt hajdan gyakorta sok elhíresült alkotó és filmes is - a múlt előhívásával egy-egy emlék nyomán, lehet ez név, település, munkakör, történelmi korszak is, miközben erőteljesen merít saját emberi-alkotói élményeiből, azaz saját életéből is, sőt abból leginkább.

Persze ennyi emlékképhez remek memória is szükséges az írói fantázián túl is, legyen az előhívó emlék egy városrész vagy utca szeretett szülővárosából, a virágos dombok közt megbúvó Sopronból, egy régi épület vagy régen látott diáktárs (aki mind kevesebb immár), s lehet egyre érzelmihiányosabb vénülésünk ellensúlyozása is egy-egy fájó és/vagy életutunkat végigkísérő lelki élmény. Talán éppen ehhez kulcsmondattal a Virágvölgyet megidéző elbeszélésben az alábbi, miközben a szülőváros amúgy is meghatározóan gyakran kerül előtérbe, de hát ott nőtt/ünk fel, lett/ünk első ízben, majd mind többször szerelmessé, s onnan lötték ki a nagyreményű fiataalt a valós Élet nevű csillagrendszerbe...

„...ha az ember öregszik, akkor egyre gyakrabban keresi az emlékeit-.”

A Lilla című írás írástechnikai szempontból érdekes: történet a történetben, itt nem a szerző az igazi elbeszélő, hanem a főhősnő, bár elfogulatlan olvasónak kevésbé meg- és felrázóan.

A feladat végrehajtva c. darab más vonatkozásban érdekes mű, summázottan önéletrajzi jellegű, alig eltérő elemekkel az egyes szám első személyben is elmesélhetőtől, bár Zentai mindig szigorúan harmadik személyben, tehát formálisan távol-

ságtartó-leíró előadásnál marad. Itt jut el ismét a nagy ideáig, a jól beazonosítható s talán valahol élete fő tettének vélt kezdeményezésig, a nők negyven éves munkaviszony utáni nyugdíjba vonulhatásának saját s eredeti ötletéig, amire persze joggal lehet büszke, hiszen elérnie sem volt könnyű, és azóta sok ezer magyar asszony, feleség, édesanya, nagymama ennek köszönheti – s családjaik -, hogy jóval több idő és figyelem jut e kisközösségre, éppen a családi élet védelme s erősítése jegyében. Számos, a politikum napi eseményei körébe tartozó-illő eset s tapasztalat kap még megörökítő szándékú hangsúlyt, ikertestvéri kezet nyújtva korábbi, kötetbe sorolt publicisztikájának is, s talán ez magyarázza, hogy a szépirodalmi ábrázolás itt és ezért némiképp erőtlenebb a nála megszokottnál. Talán csak hiteles akart maradni, ám ettől vált valamelyest didaktikusabbá s direkttebbé az előadásmód is. S nem utolsó sorban ezen írásában szerepel a kötet hátsó borítójára 'szerelt' macska-egér-sajt metafora is, örök tanulságaként a hatalmi harcok természetének és az örök emberi típusú viselkedésnek...

Ördögi angyal Elvira című írása szintén letagadhatatlan személyes elemekből táplálkozik, s azzal a drámákból ismert, jó rendezők által felismert lehetőséggel él benne, amikor hirtelen nem a tényleges főszereplők válnak fontossá, hanem egy mellékfigura, jelesül Klárka, a magyartanár, így ez az írás valahol az ő megérdemelt apoteózis is, legalább egy fél oldal erejéig...

Az utolsó lélegeztetőgép voltaképp két monológ összekapcsolása, apáé és lányáé, az elhunyt asszony-feleség és édesanya kórházi halottaságja felett, külön-külön. Aztán majd előkerül 'az a férfi' – újabb átlényegített szerzői alakmásként –, és a lényegét alig sejtő lánnyal folytatott óvatos beszélgetéseik érzelmi konfliktusba váltanak az egykori kapcsolat óta eltelt reménytelenül hosszú idő okán, s az elhunyt nő miatti fájdalom sem épít közéjük békítő hidat, talán csak az írászást is szolgáló férfigesztus- egy régi anyafotóval. Ez viszont szép és novellisztikus megoldás, ha nem is ismerjük a másik fél reakcióját vagy a tett utóéletét.

A csaknem feltűnően sok nőalakrajz mellett a kötetzáró darabokban erősödik fel igazán a már emlegetett s hőseivel – akár nők, akár gyermekek – szolidáris-együttérző írói mentalitás, állásfoglalás és szeretet. A kisvárosi BB erőteljesen s jó értelemben pszichologizáló gondolatvezetése és halálpontos találati révén a kettős csapdában vergődő gyermeklány, majd érett fiatal nő nyomorúságos lelki életét megrázó erővel adja vissza Zentai, érdemes is idéznünk e frappáns belső magyarázatot az írásból, amikor a második vagyis mostohaapa családba való beléptével elszabadul a pokol és válik irtózáttá e szülői-nevelési nonszensz:

„...Úgy látszott, hogy kedvüket lelték ebben a példamutató nevelési technikában. Szabályosan élvezték, ahogy a sikongató lány a szobájába menekül az egymást hergelő szülők elől... Az anyja a vér szerinti apja miatt büntette, a férje meg azért, mert nem az ő gyermeke volt.” Az írás zárlata, immár nem is meglepő módon, az egyszerre feloldó és elidegenítő-leleplező drámai megoldással, sejtetéssel megint igazi műfaji megoldásra nyújt jó példát.

A kötetzáró Mit mondjak, kedvesem? egy kicsit önhergelő szituációban – hosszú közlekedési dugóban, egyúttal a 'használjuk ki azt az üres időt' jellegű kényszerélményben – való hosszas tűnődés, elősorjázó emlékképekkel, s még egy latens apa-fiú, régtől érlelődő konfliktus is belefér, a végén Deus ex machina-szerű egyetemi értesítéssel, ami felold és megold, s még közös vacsorára is ihlet a közben elszökő asszony s anya ilyen okú visszacsábítása révén. Nem tagadjuk, ez a nyelvileg is egyszerre provokatív, ugyanakkor végtelenül siralmas emberi mentalitást tükröző befejezés komoly

fejtörést okozott a megolvasónak: nehéz volt eldöntenie, hogy ennek a száralmas, bőfögtetés-tévész programnak zárlatként való szerepeltetése valóban annak szánott-e, vagy 'csak' gunyoros, tudatosan elidegenítő, vérlázítóan bunkó viselkedésminta a kispolgári lét gyönyörei közt...

Goethe egyik híres lírai verséből (nem tautológia!) tudjuk, hogy lírai hősünk és az alkotó is ezer alakba (k)öltözhet, attól még minden hatékonyan s leplezetlenül hat... A halhatatlan szerelmes és kedves esetében, a róluk szóló – 'minden más csak apropó' jellegű – írásokban mindig értük szól a harang..., legyenek azok visszatérő megszólítás-formák, közös viselkedéstípusok vagy személyiségjegyek. Végtére is érzékeny műformáról van szó, még a széppróza esetében is...

Zentai László mondhatni valamennyi írásában a magyar próza legértékesebb szerzőit és hagyományait követi, kiváló mesterek világítják neki az utat, Mikszáth-tól Móricz-ig s a modern magyar szépirodalom 'pszichologizálóbb' alkotóiig. A helyenkénti szűkszavú, pontos kifejezés ereje és a figurák belső beszéde is ebből az előzményből eredeztetik, s miként halhatatlan elődeinél, nála is gyakori a kibeszélés (olykor csak az idősből), hiszen ilyenkor a szerző 'adomázik' s kacsint ki az olvasó felé, cinkosan, mert közös korszakok megélőiként 'ismerik a dörgést'... A néha keményen megfogalmazott, mert valóban kemény férfi-nő kapcsolatok mindenütt arra utalnak, hogy bármilyen értelemben, de életünk meghatározói, s e kapcsolat milyensége s minősége borzolja és irányítja hősei életének – és a magunkénak – irányát, sejtetett vagy részleteiben ki is bontott sorsát - s majdan emlékeit...

Többször is végiglapozván a kötetet, talán csak a szem számára dilemmát okozóan feltűnt valaminek a hiánya, ami egy ideig nem is volt beazonosítható... Zentai mindig elegáns szövegtükörrel megjelenő CFK-köteteiben valóban csak textus található, tollrajz, illusztráció, ami ugyan nem kötelező, mert úgymond nem is szorul a szöveg az illusztratív képiség mankójára, nem... Ez a képi érintetlenség egyszer talán majd végiggondolható, mert megérheti az ihletett, a sűrű szöveg okozta alkalmi monotóniát oldó, asszociatív lehetőségeket erősítő illusztrálás kipróbálása, már a soron következő kötetekben is...

És ha előző kötetének bemutatásakor annak üdefehér csinosságát is méltattuk (könyvre manapság nem mindig alkalmazható e jelzöböl képzett fogalom és érték-megjelölés), most is csak dicsérhetjük a művet gondozó Civil Flotta Kiadó és az Érdi Rózsa Nyomda gondos és látványos, egyúttal jól kézre álló munkáját.

KOVÁCS ANDRÁS

TÖRTÉNETEK VISSZAFELE...(?)

Még egy elakadt lift is lehet az önmagunkkal való szembenézés és múltidézés kiindulópontja. Így aztán a fémskatulya fogsága sem elvesztegetett idő, éppen ellenkezőleg... Zentai László legújabb novelláskötetében található írások közös alapmotívuma az emlékezésre kényszerítő – általában váratlan - helyzetek realista elbeszélése (A kisvárosi BB), melyeket katartikus (Az utolsó lélegeztetőgép, Vallomások a tükörnek, A kápolna titka), vagy éppen banális (Mit mondjak, kedvesem?), de mindenképpen tovább gondolásra készítő végkifejlet követ. Elevenbe hatoló, gyakran büszkeségből eltékozolt lehetőségek derengenek fel, melyekre visszatekintve érezhet megbánást vagy megkönnyebbülést az ember. Ezért aztán lehet torkot szorító vagy lelket felszabadító egy-egy „találkozás”.

A konkrét személyek köré fonódó történetekben keveredik fikció a valósággal, amiket szinte minden esetben (ön)életrajzi vonatkozások ihlettek (Feladat végrehajtva). A helyszínek több szállal is kötődnek a szeretett szülővároshoz, Sopronhoz. Emberi kapcsolatainkra oly jellemző, örök érvényű tanulságok fogalmazódnak meg a hűség és hűtlenség erőviszonylatában. Néha tetten érhetjük a prédikátori hiábavalóság érzését, ugyanis „az egerek mindig vadászni fognak a sajtra, a macskák meg az egerekre...” Akár kicsit önmagunkkal is szembesülhetünk, hiszen kortól és időtől függetlenül bárki cseppenhet hasonló időutazásra invitáló helyzetekbe. Akár egy kórházi ágyon (Virágvölgyből a város fele), munkahelyi hivatalban, az elmúlásban, autóbuszon, vonaton... De az is lehet, hogy éppen egy régi osztálytárssal kapcsolatban lebben fel az emlékezet fátyla, megidézve egy hajdanvolt szerelem szívét melengető, könnyes-szép élményét. Az elbeszélésekben – néha csak érintőlegesen és burkoltan ugyan, de - sajátos korrajz is megjelenik: a hatvanas, hetvenes évek gondolat és érzésvilága, melyekre mindig a jelenből reflektál a szerző (Lilla).

A kerítésszomszédok generációs különbözőségében és hivatali sorsuk összekapcsolódásában két világ is összefonódik. Így mi magunk is eljuthatunk a felismerésre: legyen akár szocializmus, akár botladozó demokrácia (a temető melletti salátabár is bizonyítja) - az ostobaság bizony kortalan...

A kiforrott, egyéni hangvételű irodalmi stílussal megrajzolt történetekben az egyszerű, „kivetett sorsú emberek életének epizódjait tárja olvasói elé” az író. A mi történeteink is így nyerik el végső helyüket az emlékezés valamelyik polcán. Nem tudhatjuk előre, hogy melyik találkozás, sajátos (élet)helyzet szolgáltatja az apropót, hogy leporolva, a gyógyító idő távlatából vegyük majd újra kézbe. Az író hősei bőrbe bújva, bepillantást enged a saját történetébe is, amikor a jelenből kiindulva, bennünket is magával ragadva repít vissza – szereplői sorsának alakulásán keresztül - életének évtizedekkel korábbi – talán csak utólag értékelt -, ám gyötrelmesen szép időszakába...

Ahogy a könyv fülszövegében is olvasható, Zentai László „a humánus szolidaritására intő esetek, realitásból építkező tanulságok, beteljesületlen szerelmek, fegyelmet érlelő témák társaságát kínálja olvasóinak.”

A budapesti székhelyű Civil Flotta kiadó által gondozott, méltó köntösbe öltöztetett, tetszetős, keménytáblás kötet, kellemes méretével és szemet vonzó, jól olvasható tipográfiájával vonzza magára a tekintetet és irányítja figyelmünket a tartalomra.

(Zentai László: Fel a hatodikra, Civil Flotta Kiadó, Bp. 2018.)

HEGYI FERENC

FÉNY- ÉS LOMBHULLÁMOK

Ezen a címen jelent meg a közel-múltban Tóth Sándor író, költő, műfordító, publicista, a Magyar Katolikus Rádió szerkesztő-műsorvezetőjének prózakötete a Szent István Társulat kiadásában.

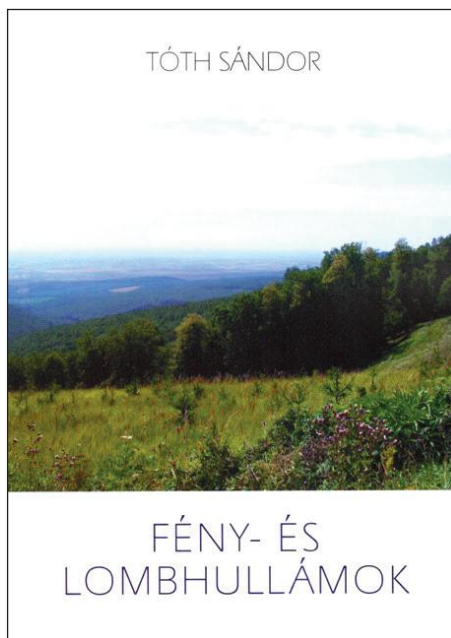
Mint a felsorolásból kitetszik, sokrétű tevékenységet végző ember munkáját veheti kézbe az olvasó, noha a szerzőnek a zenében, képzőművészetben, teológiában, néprajzban való magas fokú jártasságáról még szót sem ejtettünk. Tóth Sándor igaz reneszánsz típusú egyéniség; ismerője és hódolója az évezredek keresztény kultúrájának — és evvel összefüggésben — Itáliának. A kötet írásaiból mindezzel óhatatlanul szembesülünk, miként azzal is, hogy ezt a prózát igazi költő írta.

Jegyzetei, esszéi, és irodalmi igényű interjúinak olvasása során egy speciális világba érkezünk, ahol a váratlanság a megszokott, ahol az országjárása során az út menti vadvirágokra is figyelő, azokat néven nevező szerző a következő mondatában már a magyar barokk építészet valamelyik csodájáról értekezik, majd unokája rajzának felidézésén keresztül Paul Klee képi világához vezet el minket. Érzékenysége, műveltsége átsüt sorain, az bármely gondolatfutamban tetten érhető. Írói világképében minden mindennel összefügg, a szemlélt egyszerű tárgy is önmagán túlmutató jelentéssel bír. Tóth Sándorral egy séta szeretett Mátrájában alkalom arra, hogy megtudjuk, mit írt Kosztolányi a Tirrén-tenger színeiről, avagy miként értekezik Leon Bloy francia író a Közhelyek exegézisében Istenről és az időről, és értesülünk arról, miért hívja arrafelé a nép a mézillatú tejtolt galaj virágot Mária növényének.

A József Attila-díjas írónak — aki a Keresztény Élet című hetilapban, és a Katolikus Rádióban évről-évre szemlézi és bemutatja a Soproni Füzetek aktuális számait — egyes írásai valóságos irodalmi útikalauzok, amelyekben Európa és benne hazánk legszebb tájaira invitálja és kíséri el az olvasót, ugyanakkor belső utazásra is hív bennünket — költői képei, asszociációi meditációra ösztönöznek.

A kötetben szereplő interjúk rendre olyan személyekkel készültek (mint, például Sz. Nagy László irodalomtörténésszel, Laczó Zoltán Vincze zeneszerzővel, Prokopp Mária művészettörténésszel, Büki Attila festővel, íróval), olyan embereknek faragta ki mondatokból arcképét a szerző, akik hozzá hasonlóan a keresztény ihletettségű szépség és igazság keresői.

Tóth Sándor mélyen vallásos ember, az ő etikája nem érdektől vezérelt. Írásai talán ezért sugároznak mindig reményt, noha kerüli a felszínességet, és mindig a mélyre

ás. Teilhard de Chardin-el együtt vallja, „hogy a kozmikus evolúció folyamata Alfától Omegáig, vagyis Istentől Istenig halad, emiatt az emberi lélek-gazdagodást nem vonhatjuk kétségbe. Az lenne csak igazi borúlátás!”

Tiszta szívvel tudom mindenkinek ajánlani könyve elolvasását, igazi lelki és szellemi kaland!

(Szent István Társulat, 2018.)

FRANG GIZELLA

SOPRONI GYÖKEREK – ÉVSZÁZADNYI ÉLETTÖRTÉNET

„Egy őrző a vártán (Ady szavaival), akinek még most is céljai vannak: publikálás, Sopronhoz kötődő kutatások. És az élet örömeiben való részesülés. Ahogy fogalmaz a beszélgetés végén: »Sokat szeretnék még a Duna partján üldögélni és nézni a végtelenül bölcs és szép folyót«. (88.p.)

Legyen így, Jóska bátyám!

A sodró, érdekfeszítő, történetekben gazdag kötet pedig jusson el minél több városát és a valódi emberi értékeket szerető olvasóhoz nemcsak Ráckeven vagy Budaörsön, hanem itt, Sopronban is!”

Amikor ez a befejezés született, még nem tudhattuk, hogy az ismertetés nekrológ lesz és tisztelgés Kovács József László emléke előtt. Nem tudhattuk, hiszen alig néhány héttel korábban még Sopronban járt, bencés osztálytalálkozón. Ahogy fogalmazott: „Életemben még utoljára elhozattam magam Sopronba.” Érezhette, hogy hosszú út előtt áll... Eljött búcsúzni a szülővárostól, a gyermekkor színhelyétől... És elindult az örökkévalóság fényébe...

Jóska bátyám! Tekints le odafönről szeretett helyeidre, és égi szemmel gyönyörködj a Duna csillogó szalagjában! Gondolataid pedig adjanak példát és erőt sokaknak még itt a Földön!

A Jóisten áldjon a Mennyekben már Téged váró bencéstársak között!

Egy ismertetni való könyvecskét küldött a minap Kovács József László: a vele készült interjú szerkesztett formáját, Kötődések címmel, „Mert tanulni kell, és az életben mindenkor helyt kell állnunk.” – mottóval.

A kötet zsebbe való: belefér a zakó, a farmer vagy a blézer zsebébe is. Így könnyen előhúzható onnan vonaton, buszon utazás közben. És már forgatható, olvasható is. Csak egy dologról nem szabad megfeledkeznünk: valamelyik megállóban le kellene szállnunk. Ez utóbbi azonban könnyen meghiúsulhat, ha bele-mélyedünk a szövegbe. Az ugyanis egy olyan elbeszélés, ami lebilincseli az olvasót. Főként a soproni polgárt. Kovács József László élet-elbeszélése olyan sodró, könnyed, izgalmas és képszerű, aminek következtében nehéz megszakítani az olvasás folyamát.

A történet 1932-ben, a nagy gazdasági válság lecsengésekor kezdődik. Bár az időpont konkrét: a kis Jóska születése, a gazdasági válsághoz azonban közvetlen köze nincs. Hiába a kérdésben megfogalmazott utalás, a válaszoló sokkal korábbra tekint vissza, sőt, másfelé is ugrik az időben. A kérdésekben megfogalmazott konkrétumok csak ürügyek arra, hogy a mesélő váltogassa emlékei idősíkjait. Így a időrend nem elsődlegesen meghatározó a szövegben, sokkal inkább az élmények.

Jóska bátyánk ugyanis nagyapja emlékét idézi fel elsőként, az Ivánban eltemetett, büszke és határozott jellemű kanászt, akinek a faragott botja – talán jelképesen is – 1945-ben tűnt el a családi otthonból...

A gondolatfolyam, amint hömpölyög, egyre több jelképpel, ténnyel és ismerettel gazdagodik. Kovács József László úgy nevez meg történelmi alakokat, ahogyan ő maga hallotta emlegetni őket. Így jelenik meg többek között a nagy költő, Berzsenyi Dániel, mint az egyházashetyei „Dani uraság”.

Humorral átszótt szeretettel szemléli nagyapja alakját, miként tisztelettel a nagycsalád tagjait, akik felvillannak, s már el is tűnnek, hasonlóan szétszóratásukhoz a történelem viharában.

Az apai történet a családi legendárból és a korabeli hírlapokból áll össze, hiszen a fiú őt alig ismerte: fiatalon ragadta el szerettei köréből a halál. Az édesanyáról felidézett képek már sokkal élénkebbek, árnyaltabbak: a szeretetkötelékből és az együtt töltött hosszú évtizedekből fakadnak. Bemutatják a mindennapok és a hit, tisztesség hőségét. Az asszonyt, aki embere nélkül tartja fenn családját. És nem alkuszik, lelkiismerete vezérli, s döntéseiben az emberi értékek bölcsessége párosul a céltudat erejével. Olyan meghatározó példa, akiben az önző számítás leghalványabb nyomát sem lehet felfedezni.

E háttér, miként a népmesékben, mégsem elég erős önmagában: kell a próbákban a segítség. De a segítséget ki kell érdemelni.

Az első segítség Koszter atya, aki az apa halálos balesete után (is) pártfogásába vette a családot, lakhatást biztosított, amíg szükség volt rá, varrónői munkát adott az özvegyasszonynak, a tehetséges gyermeket pedig taníttatta. A népiskola után a Szent Asztrik Benedek rendi Gimnáziumban, melynek méltóságát a kisdíjak hamar felfedezte.

És ahogy a már hivatkozott népmesében, Kovács József László életének szakaszai is három kiemelt helyszín köré csoportosíthatók. Az első Sopron, a szülőváros, az elemista valamint a sokat jelentő gimnáziumi évek színtere. A második a választott „szülőváros” Ráckeve, ahol az ifjú bölcsész munkát és párt talált. A harmadik Budaörs, az öszülő évek alkotóbázisa. Közben röpke időknek számítanak egy élet távlatából a budapesti és a zsámbéki évek.

E három színtér alaposan eltér, az életszakaszban és a történelmi korban megjelenő jellemzők, változások tükröi. Ami állandó, az Jóska bátyánk alakja, elhivatottsága, felelőségével, Paulovits Terikével közös munkálkodásuk az irodalom, a muzeológia-helytörténet, a műemlékvédelem, az oktatás és természetesen a családi élet terén. A legfontosabb a két gyermek és az unokák, de emellett a megalapított múzeumok, képzési formák, többszáz kiadvány, számtalan tanulmány, mind a szép, közös élet lenyomatai.

A soproni mesékben megelevenedik a kisgyermek képe a családi sors mellett a kollégiumi életről, aminek ekkor csupán külső szemlélője. Azután a diáklét a bencészeknél, majd a megszüntetés utáni évek a Reálban (Széchenyi István Gimnázium). De a soproni diáklét átfogóan és sajtóságosan is megjelenik: a Laehne-intézeti növendék-

kekkel vagy a licistákkal való, kamasz rivalizálások, olykor verekedések vagy éppen barátságok.

A ráckevei évek felidézésekor már jelen van a hitves, aki nem csupán feleség, de alkotótárs is. Így élnek, munkálkodnak a nehézségeken is felülemelkedve, a derút és a hitet megtartva közösen, sőt, a tudományokban is kiegészítve egymást. Tanítanak, múzeumokat létesítenek, helytörténeti továbbképzéseket tartanak, irodalmi köröket szerveznek, több száz kiadványt írnak meg vagy szerkesztenek, miközben nevelik gyermekeiket...

Budaörs, másik „választott szülőföldje” szintén sokat köszönhet a Kovács házaspárnak. Műemlékeket mentettek meg, múzeumokat hoztak létre itt is, felélesztették a kitelepítettekkel a városi kapcsolatokat, éppen családi és szülőhelyi indíttatásból. A díszpolgári cím tehát valóban méltó tudóshoz került. Olyan kutatóhoz, aki szülővárosát mindig elsőnek tekintette. Tucatnál több könyve jelent meg Sopronról, melynek főként a lackneri idők állnak a középpontjában. Erre büszkén utal Jóska bátyánk valomásaiban.

De témánk könyvecskéjének élet-meséiben nemcsak a szép történetek, a derűvel átvészelt nehéz idők, a keresztény /keresztény érték alapú társadalmi és városi gondolkodás jelenik meg, hanem természetesen a történelmi korok egymásba fordulásának sok-sok képtelensége. Az „átkos” diktatúra kezdeti éveinek paradoxonai, melyeket olyan, ma már megmosolyogtató történetek őriznek, mint az 1946-os körmenet emléke, amelyre a párház elé még az „MKP is állított virágoltárt” (32.p.). Vagy a cserkészlet mellett elindított úttörő mozgalom, amely oly’ módon próbálta bekebelezni az előbbit, hogy cserkész úttörőcsapatot hozott létre, de Rajk még ezt is megszüntette... Azután a káderlap „klerikális reakciós” minősítése a továbbtanulni szándékozó „munkásszármaszármasú” ifjúknak. Aki – és itt megint megjelennek a mesebeli segítők – mégis bejut az ELTÉ-re, még hozzá magyar-német szakra.

Megemlékezik a köpönyegforgatókról, példának okáért „Kovács Laci”-ről, aki Hunyadi-páncélosból lesz MKP-tag az új rendszerben...

De a legnagyobb szeretettel mondott emlékképek mégis azokhoz a személyekhez kötődnek, akik hitben, tisztességben, emberségben és tudásban is követendő példává váltak. Mint például Csatkai (Krausz) Endre, aki szárnyai alá vette a helytörténet és a múzeum iránt érdeklődő ifjút. A tanárok közül az evangélikus Pröhle Jenő, a Pálos (Paulovics) Lajos vagy a bencés Jávör Egon a tanulásban, a tudományok iránti fogékonyság és a tehetség kibontakoztatásában, az önképzés módszereiben segítettek, miközben emberségből és elvhűségből is elől jártak. Később, már Budapesten, az egyik nagy példakép a soproni kötődésű Mollay Károly professzor.

A diáktársak közül a legtöbbet emlegetett a ma is élő, Sopron legendás tudós öregjeként számon tartott Verő József.

Azok az alakok, akik a térség történelmében jelentős szerepet játszottak, ma már az ifjabb generációk számára csupán a histogrammárai emlékezet részei. Kovács József László életének azonban részei hús-vér valójukban. Ilyen Seltenhofer Frigyes a harangöntő mester, az Iványi-Grünwald birtokos család, a Blum-lányok, Lobenwein Harald a legendás fényképész, Király Jenő orvos, akiről mára díjat is elneveztek, és még sorolhatnánk...

Hogy miben több e kötet egy egyszerű beszélgetésnél? Miért lesz az interjúból riport?

Mert bár Kovács József László narrációját halljuk ki a szövegből, személyes emlékei jelennek meg, de ezek az emlékek egyszersmind korrajzok is. Ütköznek az egymást váltó ideológiák, de nem csupán egymással, hanem gyakran a beszélő erkölcsével, világlátásával is. Mert a valós mesei főhősünk legfőbb jellemzője, hogy szívében és mások előtt is megvallva, bencés diák, aki erre a legbüszkébb. Amikor sorolja a változó idők morálját, viselkedését vagy életfelfogását, mindig viszonyít. A viszonyítási pont örök: a hívő katolikus emberé, a volt bencés növendék Istenből fakadó igazsága. Így válik a mesélő egyben „mesehős” Kovács József László élettörténete általános érvényűvé. Azé az emberé, aki a kommunizmus/szocializmus útvesztőiben is önmaga maradt, aki nem hajolt meg a hatalom nyomására, és aki tudását és elveit felhasználva tudott segíteni közösségeknek, menteni tudta az értékeset. Egy őrző a vártán (Ady szavaival), akinek még most is céljai vannak: publikálások, Sopronhoz kötődő kutatások.

És az élet örömeiben való részesülés. Ahogy fogalmaz a beszélgetés végén: „Sokat szeretnék még a Duna partján üldögelni és nézni a végtelenül bölcs és szép folyót”. (88.p.)

A sodró, érdekesítő, történetekben gazdag kötet pedig jusson el minél több városát és a valódi emberi értékeket szerető olvasóhoz nemcsak Ráckeven vagy Budaörsön, hanem itt, Sopronban is!

(Kötődések II. Várhegyi István: Kovács József László. Budaörs, 2013. 100 p.)

GÁSPÁR-SINGER ANNA

EMLÉKMOZAIKOK RENDSZEREZÉSE

– *Turbuly Lilla Alkonykapcsoló című kötetről* –

Város és táj, emlékezés és felejtés, emberi kapcsolatok és kapcsolódások kontra elmúlás. Turbuly Lilla *Alkonykapcsoló* című kötete olyan, a 2008-ban megjelent *Szélrosta* után keletkezett – szám szerint 56 – költeményt tartalmaz ciklusokba rendezve, amelyek elsősorban ezen főbb tematikákat érintik. A nagyváros nyugtalanító, vibráló nyüzsgéséről, személytelen, kiüresedett tereiről, az aluljáróban meghúzódó hajléktalanokról, („GPS nélküli”) elveszettség érzéséről, s nem utolsósorban egyfajta folyamatos átmenetiségről adnak számot. Szó szerinti értelmében erre utal a kötet címe is, vagyis a napszakváltás azon pillanatára, amikor a nappalt felváltja az este: az alkonykapcsoló ugyanis egy olyan szerkezet, amely sötétedéskor automatikusan felkapcsolja a közvilágítást.

Ez az alapvetően banális momentum a valóságnak való megfeleltetésen túl (e kifejezésre a szerző, ahogyan az a kötetbemutató is elhangzott, egy villamossági szaküzletben „talált rá”) azonban további kérdéseket is felvet: nem csupán a személyes megtapasztalás lehetőségeit, mértékét, hanem az esetleges hiányosságokat, az emlékezés töredékességét is firtathatják.

Az átmenetiségnek számos egyéb változata is megjelenik a kötetben. Hogy csak a legfontosabbakat említsük: a párkapcsolat, s ehhez kapcsolódóan az érzelmek transzformálódása, a betegség vagy az elmúlás kapcsán az emlékezés, a megélt teljesség, vagy, ha úgy tetszik, „a dolgok jelenlegi állásának” változékonysága is ide sorolható. De emellett ugyanilyen lényeges a lírai én – öniróniával átszőtt – folyamatos helykeresése az otthonosságot/bensőségességet nélkülöző, átmenetiségről árulkodó terekben, legyen az valamely tipikus nagyvárosi helyszín, lakásbelső, vagy épp pályaudvar egy hosszú vonatút előtt.

A versbeszélő alapélménye ugyanis elsősorban a (nagy)városi léthez köthető: olyan általánosságban vett „kívül levés”, amely érzékenyen és pontosan rímelt a befoгодó lehetséges urbánus élményéhez („Végtelenül fáradt ez a város, /és nincs, aki útbaigazítson”) (Végtelenül fáradt), ám nem kizárólagosan függ attól. Sokkal inkább egyfajta köztes állapotot ír le. Ahol megfordul, már nem a jól ismert táj („Gyönyörű vidék, nem mondom,/szinte Toscana,/de egy telet nem húznék ki ott.”) de még nem az otthon („Megremít, hogy ott fog élni:/az utcára kicsapó, savanyú/kapualjszagba hogy mehet haza?”) (Közötte). Ez az alapállás tulajdonképpen már a kötet legelején rögzítődik („Ez itt a semmi. És ez itt a végtelen./Ez itt a folyton múltó, pulzáló

jelen.”) (Valami a kékről), és az egyes ciklusokban (A szófelszedő, Határ.idő, Tengerészcsomó, Elfekvő napok, Válogatott versek), illetőleg a kötet legutolsó – cikluson kívüli – darabjában is ugyanúgy jelen van; bár a különböző szakaszokban más-más jelentésrétegek jelennek fel.

A szófelszedő ciklus az elveszettség érzés és a vidék-város ellentételezésén túl az önazonosság dilemmáját („Kiposztolt fájdalom vagyok”) (Szelfi), illetve az alkotás folyamatát helyezi középpontba („Nem lettem írógépszerező, ahogy/ernyőjavító vagy szemfelszedő sem./Helyette – hajléktalan a csikkeket - /elejtett szavakat szedegetek, szerelgetek.”) (A szófelszedő) A néhol meglepő képzetársításokkal operáló szófelszedő lírai én, ahogy azt a kötet szerkesztője, Benedek Anna a könyv fülszövegében is írja, „a nagyvárost az itteni életbe csöppent kívülálló szemszögéből vizsgálja”, s „mindig magyarázkodnia kell a világot kevésbé figyelmesen szemlélőknek”.

A sorban ezután következő Határ.idő ciklus mindenekelőtt a gyászmunka ciklusa, amelyben számos olyan, elsöre talán jelentéktelennek ható momentum tűnik fel („Banánmatricákat ragasztott/a konyhaszekrényre, hűtő oldalára”) (Banánmatricák), amelyek a múltra való visszatekintés gesztusával hangsúlyozzák az idő, mint érzelmi transzformáló erő lényegi szerepét: „Mert azt várják az élőkől, hogy ne nézzenek túl/a mindennapok szakadékán.” (Folyamatos jelen)

A Tengerészcsomó versei ezzel szemben – habár az idő itt is fontos szerepet kap – a szerelem, a férfi-nő kapcsolat mentén, emléktöredékek előhívásával jelenítik meg a múltban szükségessé váló kapcsolati eloldozást: „Idegen az arcom a lifttükörben:/mint egy partizánfilm hősnője,/akit visszalöktek a cellába/egy kiadós vallas után./Pedig mindent bevallok:/csontból a vállizmok,/reccsenő darabokban/szakadok le rólad,/hogy vállat tudjak rántani/erre az egészre.” (Partizánfilm)

Érdekes megfigyelni, ahogy a szerző a fájdalom vagy a már korábban említett gyászmunka kapcsán előszeretettel nyúl a természeti képekhez, hasonlatokhoz. A természet, a „szürreális álomként” burjánzó kert romlása, korrodálódása azonban ebben az értelemben nem a természetes körforgásra, hanem sokkal inkább az emberi kapcsolatok korrodálódására, annak néha szükséges, ám fájdalmas elmúlására utal, s erre a kötetben több példát is találunk. Így a szintén ebben a ciklusban szereplő Korrózió című versben: „Füvet és rozsdás vasszöveget/gyomláltam ki a földből/hogy ültessen végre - /hátha megfoghat nyolc év tagadása.”

Az elszakadás/el- illetve leválás a már szintén idézett Partizánfilm című versben is jelen van: „Beköt, letapad, csontosodik./Még pár hét/és nem segít más, csak a fűrés - /mondja, és hogy fájni fog.” Valamint, mások mellett ugyancsak ide sorolható a Vihartörte sebek kezelése című költemény a legelső ciklusból, amely a konkrét előtörténet, kézzelfogható jelentés mellett szintén mélyebb jelentésrétegek irányába viszi az olvasót.

Az Elfekvő napok ciklust, ahogy az tudható, elsősorban idősothtoni látogatások ihlették: ezekben a versekben az elmúlás, a halál, az emlékezet romlása – mintegy kitágítva a visszafordíthatatlant – a gyermeknyelvből ismert mondókaszerű rímekben, néhol sajátos ráolvasásokban fejeződik ki: „Ecc-pecc, nem mehetsz,/holnapután se lehetsz/más testbe, máshol ágyba/te már többé nem fekhetsz.” (Ecc-pecc)

E versek, bár formailag valóban a gyermeknyelvhez és a mondókákhoz közelítenek, jelentéshorizontjukat tekintve azonban az időskori kiszolgáltatottságot, ráutaltságot jelenítik meg elsősorban, s csupán – a már többször említett – átmenetiség (vagyis, a folyamatos változást rögzítő állapot) okán kapcsolhatóak egybe: „szappan szivacs

lavór víz/jobb váll bal váll könyök kéz/lavór szappan szivacs víz/fordít lemos töröl kész” (Szappan, szivacs)

Az értelmezési lehetőségek sokféleségéhez érdekes adalék, hogy korábban az egyik nagy múltú folyóirat mégis a gyerekvers rovatban jelentette meg ezeket a szövegeket.

A szemlélődő attitűd, a jelentéktelennek tetsző momentumok kiérlelt, olykor meglepő megoldásokkal véghezvitt „átkonvertálása”, amely e verseknek szintén sajátja, azonban bizonyosan általánosabb érvényű. Turbuly Lilla – ezt kijelenthetjük – legújabb kötetében olyan „hétköznapi költészetet” valósít meg, amely egyrésztől konkrét, a mindennapokhoz szorosan kapcsolódó tapasztalatokat jár körül, ugyanakkor e versek lírai horizontja a szűken vett megtapasztalástól a versbeszélő jellegzetesen önironikus, (ön)reflektív hangvétele, s nem utolsó sorban meghökkentő képzettársításai miatt mégis időről időre elemelkedik. Mindez továbbgondolásra, s főként újraolvasásra sarkallja az olvasót.

(Turbuly Lilla: Alkonykapcsoló, Prae.hu-Lira és Logika, Budapest, 2018.)

BÜKI ATTILA

GONDOLATOK GICZY JÁNOS KÉPZŐMŰVÉSZ ALBUMÁRÓL

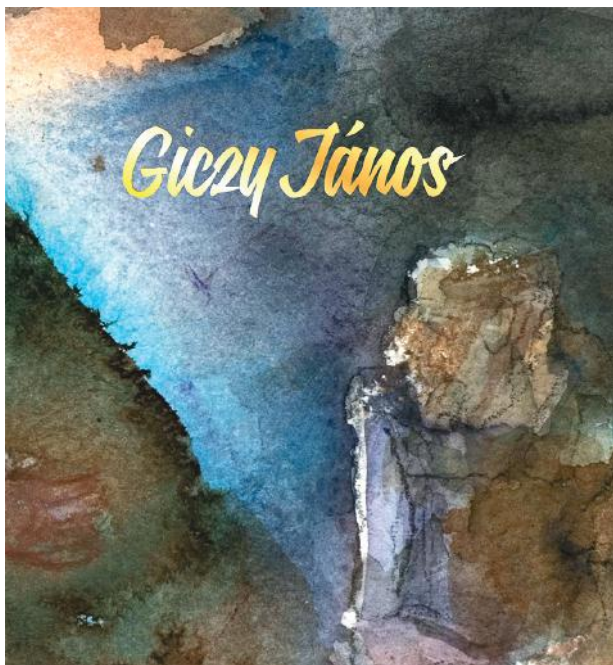
Soproni diák voltam, érettségire készülődő, amikor találkozhattam Giczy János festményeivel. Sz. Egyed Emmával volt közös kiállításuk. Akkor még nem tudtam, hogy nagyon közeli, szinte ugyanaz a tájhazánk az Alpok közelségében. Ami feledhetetlen, és rám döbbenetes erővel hatott, az a képi világa volt, ami a vidéki embert és elsősorban a parasztságot emelte homlokterébe. A nagyanyám, szépapám, néném, bátyám, öcsém arca, tekintete, mozdulata, ruhaviselete... hozta a megfestett tájjal őket közelembe. Mintha hallottam volna őket az elsötétedő napokkal mesélni múlt időkről, háborúkról, a jajt-bajt kalimpáló harangokról, hétköznapi gyötrelmeiről, a szeretetközösségben élők szépségéről. És hullt, hull a zsbavirágos fény azóta is, melyben kezdet fogtunk egymással. Ő Alsziporról közelített, míg én Alsóbükéről ahhoz az életfához, melynél találkozhattunk. János már az égi mezőkön ballag talán épp a Sopron iránt elkötelezett Sarkady Sándor költővel, Roisz Vilmos, Szarka Árpád, Gáspárdy Sándor festőművészekkel. Sorolhatnám persze azoknak a nevét is, akikkel együtt ült a képzőművészeti társaság összejövetelein vagy akikkel egy időben tanított.

Nem csupán emlékek kötnek össze bennünket. Giczy János örökösei jóvoltából az az album is, melyet kinyithatok. Lobenwein Tamás örökítette arcképével láthatom, ahogy fürkésző tekintetével sugallja, bezárult bennem az a világ, amit ezentúl általam ismerhet meg, akit érdekel a falusi kétkezi emberek világa, mindaz, ami az idő homályába tűnt. Valóban ezt a mára ellobbant világot beszélteti ecsetjével táblaképein. Olyan titokzatossággal, amely a választottak sajátossága. Az ő földi szerepe a hivatottak keresése volt, hogy vele együtt választottakká váljanak, a természet mély jelentőségű törvényének választottjaivá. A megismerésnek ez a titokzatos magas foka beszél

képei által.

Dalos Margit író – a festőművész özvegye – vall Giczy János életéről, Sopronhoz való kötődéséről, Ágoston Ernőről, Tolcsvay Nagy Gézáról, első mestereiről. Említi Soproni Horváth József Munkácsy-díjas akvarellistát mint pártfogóját, főiskolai tanárai közül Jakuba Jánost.

„Festői munkásságának három nagy ihletője van: gyermekkori élettéré (falu, család, természeti táj, hiedelmek, munka, évszakok változása, a puritán lutheránus hitvilág, stb.), a gyermek-

rajz és a népművészet. Ezeknek szintéziséből, átlényegítéséből alkotta meg a maga öntörvényű, stilizált festői világát” – írja.

Olvashatjuk többek között Bakonyvári M. Ágnes, Salamon Nándor, D. Fehér Zuzsa művészettörténészek, Megay László író, Heitler László képzőművész, író, Szopori Nagy Lajos műfordító – gyermekkori játszótársa – méltató, értelmező írásait. Dr. Supka Magdolna a Soproni Festőteremben 1999. június 19-én mondott megnyitó beszédében arra figyeltetett, hogy Tóth Menyhért, Giczy és Pirk János művész kapcsán az az érzése, hogy a nagyon tehetséges vagy a zseniális parasztművészek univerzálisabban tudnak szólni az emberekhez. Giczy Jánost óriási költőnek tartja, mert piktúráját nem lehet csak szemmel nézni. Giczy mer álmodni, saját formát teremteni, s ahogy Chagall, Tóth Menyhért és Csontváry, ő is tud rettenetesen jól, klasszikusan rajzolni és tudja, hogy kell lépni önmagunk felé, hogy otthonra leljünk a világban Tamási Áron szellemiségének jegyében.

Megőrzött fényképek láttatják a festő családjának tagjait, Alszoport, a nemeskéri evangélikus templomot. Az említett értékelő, elemző írásokat német nyelven is olvashatjuk, a festő egy-egy izlésesen elhelyezett grafikájával. Az albumban láthatjuk gazdag életútjának alkotásait, Alszoportól Sopronig, Bánfalváig, földi és égi tereken át, a festő színvilágába rejtett istenképig.

Nem említi a gyűjteményes könyv a Répce-sík vidékét, pedig e táj hazának része Alszipor. (Makkoshetyével és Felszopporral egyesítették és Újkérhez csatolták. A települések közigazgatási átrendezésekor Simaháza és Felsőség egyesítésével a mai Simaház jött létre...) Giczy János festményének a címe: Simaháza. Erre a képére is érvényes, hogy nem lehet csak szemmel nézni. A tájat, s a benne látható tornyot, fákat, tarisznyát, diákot, s a valahonnan lepel mögül előlépőt, aki tenyerét tartja arca elé, mintha tükörbe nézne, valami titokzatos, mágneses erejű fény vonzza magához. Az olajtemperával festett kép arra utal, hogy az Alsziporon épült evangélikus elemi népiskolába jártak a környék gyermekei iskolába. A lepel akár jurtára is utalhat. „... Annak a jurtának bíbor az ajtaja, fehér a palástja / Világnak fája vezet a Felső Világba...” Az életfa hitvilágával szól, a teremtett világról, miszerint „ az a szép fényes nap, az Isten jobb szeme, / az a szép fényes hold az Isten bal szeme, / az a futó szellő Isten sóhaja, / az a sok szép csillag Isten arcának ragyogása.” A Simaháza festményének titokzatos fénye látható a kétkezűeket örökítő és rájuk emlékeztető festményein (Reggel, Tyűketető, Nemzedékek, A Nap vége...). A kék, sárga, barna színekkel íródó festményei (Szárnyasoltár a szőlőművelők emlékére, A fuvolás, Leányok...) egykori kislalföldi emlékeket idéznek. És láthatjuk bibliás képeit, a függőleges és vízszintes képsíkokba álmódottakat, a földön és az égben járókat. Anyját, akit régi szentképek ábrázolása szerint festett meg, marokszedőt, akinek arcát Veronika kendőjével láttatja, és a felnagyított arca, akár a gondolkodó, megfáradt Istené a kereszten. Megfogán a Kenyér szárnyasoltár képe. Az anya keze által kendőbe rejtetten, aki úgy fogja át kenyérét, mint ki életet félt, s félszegen az égre néz... Költészet a javából. Költészet és ima. Mindennapok és arcok láthatatlan angyalival száll a kék egek alatt, száll a kenyér illata. És száll az éltető kenyér illata az Anyám kenyérrel, szőlőindával című szárnyasoltárán is, időtlen lepelből kibomló kerti virágokkal.

A régi Alszipor megfestett térképén, sorakoznak a házakkal a faluban éltek nevei és piros szirmú virágok között áll a békességre, csöndre, szeretetre emlékeztető festő. A következő oldalon nem véletlenül olvashatjuk Jézus Krisztus töviskoronája fölött a

keresztben INRI. A bennünk élő Istenember múlhatatlan fájdalma és az örökéletbe vetett hit leírhatatlanul szép vallomása. (Golgota)

Giczy János, a festő, nem lép ki abból a világból, melybe beleszületett, mégis megújuló gondolatokkal teremt változatosságot. Dráma és sejtelem, szürkeség és színesség, hiedelem és valóság, az Arany János-i „Nem a való hát: annak égi mássa” jellemzi művészetét. Festményeinek történetei, életének történetei, színszavakból épített tő- és bővített mondatok. A végtelennel folytatott, és az elmenők mélységes titkairól szóló beszéd... Valójában példaadás is, éreztetése annak, hogy az emberek társadalmában hiányzik a szeretet, és a hatalom foglalja el a helyét. A sokaság nem él harmóniában a természettel, tájékozatlanok életük célja tekintetében. Az európai emberiség elhajlott a helyes és természetes fejlődési iránytól... Ily gondolatokra utal az ő drámaisága, felmutatva földijeivel a magyar parasztság hazát megtartó életerőit, bölcsességét és tisztaságát.

Dicséret illeti Juhász Mártont, a könyv tervezőjét a tartalom és a vizualitás szintéziséért és a kiadót az egyedi kivitelezésért. Szeretettel ajánlom az albumot elsősorban a soproniaknak és mindazoknak, akik a szabadság, a szépség, a humanizmus jegyében a képzőművészet szerelmesei és pártolói.

(Szülőföld Könyvkiadó Szombathely, 2018.)

„A CSENDET SZÍVVEL KELL HALLGATNI”

Huszár László: Hófelhőbe ütköző indiánnyíl című könyvéről

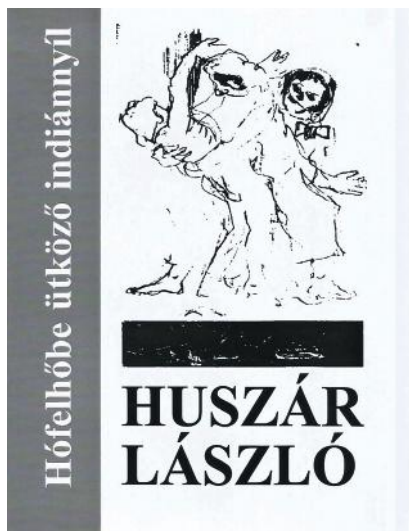
Több okból is képtelenség volna elvárni tőlem, hogy elfogulatlanul írjak Huszár László új könyvéről. Az egyik ok, hogy édesanyjának a soproni kórházban elévülhetetlen érdemei keletkeztek a születésem körüli bábáskodásban. A másik pedig a Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiuma írásaiból összeállított, „Láng vagyok, része a tűznek” című irodalmi esten elhangzott mondata: „Tizennégy éves koromig esuda vallásos voltam. Sőt, minden nap gyónó, áldozó ember voltam, napi ministráns, titkon még harangoztam is.” Ennyi volt, amit megjegyeztem a 44 esztendeje lezajlott, a városban meglepő irodalmi sikert eredményező, telt házas rendezvényről. Pályánk és világnézetünk alakulása során pont ez a kijelentése, amivel nem rokonszenveztem. Úgy

tűnik, az én – talán megalapozottabb környezetből származó – hitem kitartóbb, erősebb gyökerű. Nem lehet véletlen, hogy az Áder János köztársasági elnök úr által adományozott, idén március 15-én átvett, Magyar Arany Érdemkereszt kitüntetésem indoklásában a következők szerepelnek: „a keresztény polgári értékrendet következetesen képviselő írásművészete, a spirituális realizmus jegyében született művei elismeréseként.” E kis kitérő után térek a tárgyra, hiszen jelen írásom nem rólam szándékozik szólni, hanem Huszár Lászlóról, akivel azonos művészeti ágban indultunk szülővárosunkban.

Huszár egykiadós költő. Első – ugyancsak a helyi szépirodalmat felkaroló, soproni Patriotnál megjelent – verseskötetéről a Kisalföld című napilap 1995. június 17-i számában Egy verseskötet margójára című ismertetőmben az alábbiakat tettem közzé:

„Tulajdonképpen kezdettől fogva szociográfiát csinálok lírában” – vallotta egy alkalommal Czigány György mikrofonja előtt Ladányi Mihály kétszeres József Attila-díjas költő, akit közel kilenc esztendeje kísértünk utolsó útjára a Farkasréti temetőben. Mondják, a jelentőset alkotó költők halhatatlanok, hiszen az utódok hálája abban fejeződik ki, hogy nem hagyják veszni a tőlük kapott szellemi örökséget.

Ladányi esetében a legfrissebben bizonyítja ezt a Balfon élő Huszár László – könyvheti műkínálatba jegyzett – első verseskötete: a Hangok a sötétből. Az egyszerűségében is izléses kivitelű könyv szerkesztője, Sarkady Sándor pontosan Ladányi lírai rokonaként mutatja be Huszárt, s a költemények ismeretében feltételezem, hogy abban a bizonyos »mennyei kávéházban« időzve, Ladányi Miska cinkosan mosolyogva bólint; készséggel vállalva a lelki-gondolati cimboraságot.

A gyengék, a védtelenek, a kiszolgáltatottak sorsát figyelő-rögzítő Huszár László. Élet közelből fest pillanatképeket, nem menekül a deviancia témaköréitől sem. Szokatlanul hosszú cikluscímek állítják meg az olvasó sikló tekintetét: Az igazság könnyű szárnya holnap majd fölsöpör; Virulnak a hírlapok színes csikkjei; Meghaltak bennem a fegyverek; ...mint bokorba szúrt rózsa, virít egy-egy idióta...”.

Őszinte, hiteles, eredeti, gerinces költészet mutatkozik meg e kötet lapjain; szinte minden verse a megszenvedett kor egy-egy izzadságcseppjéből nevelkedik. Szociográfia, lírában..., olykor a téma: keserűségből szúrt kacaj. (Magyar ököl, Buda Lili balladája, Szabadság).

A »csak egy szót adjatok / és én százzal fizetek / itt van egy ember / aki egyetlen szóért / az utcasarkon didereg« sorokat is tartalmazó költemény megzenésített változatának dallamát húsz éve ismerem, gyakran dúdoló. Húsz év után e verseskötetből üdvözöl Huszár László, és szívesen viszonzom, mert az irodalomban megvalósuló létezés tévedése csupán a költő személyes jelenlétének állandóságát követelni. Ugyanis a száj bezárulhat, a talp és a könyök elkophat, az a bizonyos húsosfazék kiürülhet, de a költő jellegzetes személyisége végtelenül sugárzódhat a műveiből. »A húszévi hallgatásból született kötet komoly értékeket rejt, s még újabbakat ígér« – összegzi véleményét Sarkady Sándor. Ehhez annyit fűznék csupán, hogy a költő személyének visszahúzódása nem modortalanság, nem megbántottság következménye, hanem az alkotói műhelymunka sajátossága, mint a Hangok a sötétből költőjének esetében is az.

Egyébként nyugodtan rábízhatjuk az olvasóra a könyvben rejlő értékek felfedezését, eljutnak hozzá a hangok a sötétből, ha felfigyel, ha rájuk hangolódik, és tanulja jobban megbecsülni a napsütést.”

Verseskötetei társaságában e mostani, posztumusz megjelent munkája is alá-húzza a tényt: Huszár vitathatatlanul költői alkat, a művészethez nélkülözhetetlenül határozott egyéniség. A kötet címét adó, Hófelhőbe ütköző indiánnal kisregény méretű írás. Akik ismerték, tudhatják: saját életének epizódjait formálta meg benne, s helyezte közegetörténekek körítésébe gondolatvilágát. A kitekintő belső én fókuszra pásztázza a kisebb-nagyobb társadalmi környezetében előforduló jelentősebb-jelentéktelenebb mozzanatok. Huszárosan. Úgy, ahogyan csak ő láthatta mindazt, ami csak körülötte történhetett meg és csak általa jegyeztethetett le jelennek-jövőnek a múlttól. Ezáltal lett szépirodalmi igénnyel feldogozott, önéletrajzi elemekkel gazdagon tarkított, egyszerűen érthető filozofikus felmérések, fel- és/vagy lebecsülések gyűjteménye egy adott korszakról. Bevallott szándéka szerint az ember- és árnyékszelídítő szerepben mutatkozó főhős (feltehetően a szerző önmaga) tájékozódik a létben szellemi iránytűjéhez igazodva, lényeges és lényegtelen között téblábol néha meg-megbotolva, s felülkerekedve vagy megdöbbenve mindazon, ami az emberi boldogság lesújtó gátja. Megdöbbenően furcsállja olykor a megszokottat, mint azt, hogy az emberek akkor esznek, amikor éhesek; s előtérbe helyezi a száraz kenyér élvezetét. Sorsélmény lehet, ami arra hívja fel a figyelmet, hogy a belső lelki hangulatfelfogás bármely helyzetben képes előcsalogatni az ellenállást a nyomorító külső megalázások történésekkel szemben.

„Történt egyszer, hogy nem történt semmi” – indítja a Tűnődések című elbeszélését ál-posztmodernül, aztán rácáfol ezekre a nem történésekre, hiszen a „nem-történe-észlelés” pusztán a figyelem hiányának a következménye. Amolyan vállrándításos magatartást tükröz ez az írás, ami annyit jelez, hogy a történések és a nem történések minden mindegyje uralkodik el bizonyos emberi lényekben, akik – nem

tudok alkalmasabb szót – öncélúan élnek. Empátiátlanul, akiket nem hat meg, nem érint, nem érdekel, hogy megdöglik a másik tehene. Ám itt Huszár elárulja belső titkát, hogy mégis bizakodó, hiszen az emberi tunyasággal az időről időre megújulni képes természetet állítja szembe. Ennek ellenében elvárható és üdvös volna, ha a teremtéshez saját felelősségével és képességével hozzátevő ember állna párhuzamba a természettel. Az alkotó szíve-joga, hogy mit vesz észre, mit domborít ki és mit mihez viszonyít. Az ellenszenves is igazíthat, ha erősíti szemlélődjében a jó iránti vágyat. Mégis a jó példa felmutatását érzem fontosnak napjaink irodalmában, ahogy Gárdonyi lelkesedni tudott a szépért, a jóért, és az igazért, az eredményesen szemléltető pedagógia módszer: „A fakadó természet, a napsütés, a korai virágzás, a csend, az egyedülvalóság elbájolt. Gyönyörűséget éreztem a szívemben. Mondhatnám: hangtalan zenét. Megálltam félig lehunyt szemmel, és arra gondoltam, hogy a természetnek azt a szépségét, amely most hat reám, azt a gyönyörűséget, amit most érzek, ki kellene fejeznem, valami módon meg kellene írnom, hogy ne múljon el. [...] Tehát nem volt eszemben, hogy író leszek, semmi efféle elhatározás, csak egy gondolat volt az egész, de ez a gondolat oly rendkívüli, mintha éjfél után két óraker látnék az égen átvillanni egy napsugarat.”

Előfordulhat, hogy Huszár minden hangos felsóhajtása, elégedetlensége éppen a fentiek iránti sóvárgás előzménye. A tudás ugyanis nem minden, a tudás fitogtatása főleg nem az. Egyszerűsíteni szükséges az életről való felfogásunkat, s erre remek példa az erdő csendjébe olvadás, ahogy Pilinszky vallotta: a költő semmit tudásra törekvése, a kiüresítés a filozófus mindent tudni akarásával ellentétben, bár a születendő eredmény ugyanaz. Huszár László szintén felhívja a figyelmet: „A csendet szívvel kell hallgatni”. Az anyagi világtér így alakul át érzelmivé, hiszen a szív, a szeretet a lélek lakatjának kulcsa.

E kötet alcímében „Írások, publicisztikák” szerepel, az első ciklus pedig a szerző szerint szövegeket, elbeszéléseket tartalmaz. Általában bántó a szövegelő irodalmi műfaj megjelenítés, hiszen a szövegíró egészen más szakmát takar. A művészi igénnyel író ember nem szöveg, nem beszél mellé, hanem határozott műfaji keretekben alkot regényt, novellát, elbeszélést, vagy verset, mesét, drámát. Van itt még három munka az első ciklusban. Feltűnik, hogy a dialógus egészen ritka vendég a Huszár-prózában, s az elbeszélések nyelvezete kiegyensúlyozatlanul hajlik lírába, gyakrabban a magyarázós publicisztikába. A központozást nélkülöző Kábelvirágzás például akár prózaversként is hathat. Olvasója válogatja, hogy miként fogja fel, s minden esetben, bármilyen írásról legyen szó, mit szűr le, mit fon hozzá a saját felfogásában, a saját lényének elméleti felkészültsége, érzelmei által diktált módon.

Publicisztikák, szösszenetek gyűjtőcímet visel a könyv második része. A sajtóműfajok szintén élvezhetőek, ha mives kéz alkalmazza ezeket. Olvashatunk itt a pénz hatalmáról, a tudás hatalmával ellentétben, a túlszabályozottság riadalmáról, a csernobili szarkofág környezetvédelmi kármementójáról, a város külképi változásáról, a jövőbe vivő időgépről, a perc-emberek feleslegességéről, a vagyonosok és a koldusok között húzódó szakadékról, a sajátos szemléletű demokrácia-keringőről, a kényeskedő magatartás pótcselekvéséről, hétköznapi taposómalomról-mókuserékről, széplányokról, balekokról, sporthoz hasonlított politikáról, nyugdíjrendszer szemléletről, az erőszakmentes tévéképernyő áhításáról, az erőszak természetrajzáról, a polgári lét értelméről vagy éppen ellenkezőleg, annak feltételezett hiányáról. Találkozhat az olvasó e könyv második fejezetében lapszemlével a múlt század elejéről, a virtuális világ újdonságával, és egyéb életképekkel. Befejezésként két költőtől búcsúzunk meghatóan:

Fodor Andrástól, sokunk önzetlen mentorától, és Ízes Mihálytól, akit szülővárosunk irodalmi életéből emelt ki az országos hír.

Mostanában, korosodván, egyre több temetésen búcsúztattam az Írószövetség tagjait képviselve pályatársamat. Érden Bíró András, Rákoskeresztúron T. Ágoston László ravatalánál és Vasadi Péter sírjánál a Fiumei úti Nemzeti Sírkertben beszédet mondva könnyeket keltett szememben a gondolat: személyük hiányozni fog napjaimból, telefonomból kiveszik a hangjuk. Ám itt maradtak a műveik, ahogy Bárdosi Németh János, ifjúkori mentorom megfogalmazta Örök barátaim című versében: „Nem éltek már, de él a művetek, / egy édes rím vagy forró pillanat / az élők közé újra visszaad / és úgy dobog a szívetek helyett.” Erre is teremthetnek lehetőséget a családok-barátok, lakóterületi intézmények által gondozott, posztumusz kötetek, mint a most ismertetett könyv esetében is, melyet balfi egyházközségek, a Balf Alapítvány, barátok és családtagok anyagi áldozatával sikerült „fényre bábáskodni” Huszár László emlékét megőrzendő. A kötetbe szerveződött írásokat Szepes Péter illusztrációi kísérik.

(Patriot Kiadó Sopron, 2017.)

KISS PETRONELLA

RAKOVSZKY ZSUZSA: TÖRTÉNESEK

Rakovszky Zsuzsa költészete a világot és az emberi kapcsolatokat, viszonyrendszereket átrendező érték- és hagyományvesztettséget állítja középpontjába. A kötet versei mindenkit megszólítanak, hiszen problémafelvetése a hétköznapokból merít, bár kissé egyoldalúan.

Rakovszky Zsuzsa az utóbbi években mind a líra, mind a próza műfajában marandót alkotott, ám az elmúlt időszak mérlege életművében mégis inkább a próza felé billent. A Történesek ugyan zsebkönyvi méretű verseskötet (az Időmérték sorozat darabja), ám ahogy a cím is utal rá, szinte prózai történetek bontakoznak ki belőle – hol különálló egységekként, hol összefüggően, folytatásos jelleggel. Rakovszky költészete egyszerűbbé, dísztelenebbé, formailag homogénebbé, kevésbé sokszínűvé vált az előző kötetekhez képest, súlyuk azonban változatlanul rátelepszik a lélekre. A három, ciklusszerűen elrendezett „történesek” elsősorban a belső folyamatok apró rezdüléseire vonatkoznak – nem pedig a kiváló események sokaságára –, illetve az elmúlt évtizedekben a világban végbement változásokra, értékrend-módosulásokra utalnak. A megörökített szituációk a címben sugallt mozgalmassággal ellentétben szinte statikusak. Aktualitásuk mellbevágó.

A versek a szerzőtől már megszokott békét, harmóniát sugárzó, természeti képekkel vastagon átítatott művek, melyekben ugyanakkor feszültség szikrázik. Hangnemét beletörődöttség, reményvesztettség, sőt keserűség hatja át, szókészlete viszont könnyed, szinte a hétköznapi társalgásokat idézi. Már a legelső vers, a Klondike egyik sora értelmezhető az egész kötet kulcsmondataként: „ádáz gyanakvás és gyűlölet, / egymás és a világ iránt”. A versekben a templom lebontásának, a hit, az alázat, a hagyományok megtagadásának és az istenek iránti tiszteletnek a hiánya jelzi, hogy az értékrendünk alapvetően rendeződött át, és míg korábban az emberek alárendelték életüket hatalmuknak, most azt sem tudják, hogyan néznek ki – kizárólag szükség esetén próbálnak oltalmat és vigaszt nyerni létezésükből. Rakovszky Zsuzsa kötete örökös visszavágódás a múltba, identitásvesztett és -tévesztett szubjektumok bolyongása az idő kavargásában.

A kötet íve szépen kirajzolja az értékvesztés tényét, majd ennek részleteire tér ki. A múlt értékei elpusztulnak, az addig helyesnek és tisztességesnek vélt normáktól ma viszolygunk, és megvetésre méltónak találjuk őket – továbbörökítés helyett. Ennek egyik legfontosabb központi problémája a digitalizáció okozta megrekedtség valóság és virtualitás között, illetve az egyének társas magánya, kimaradása a hétköznapi tevékenységekből, az emberi kapcsolatok ápolásából. Életük tétlenségbe fullad a függő-

ségtől, és kiüresednek: „Szürkék vagyunk, akár az árnyak, / sápadtak, mint a holtak szelleme, / mert azok is vagyunk: / mozgó, táplálkozó, páرزó halottak! / Árnyakként kóválygunk egy árnyvilágban, / ahol az élet forrása kiszikkadt, / lelkünk üres, elménk a semmit őrli, / megértünk réges-rég a pusztulásra!” Figyelemre méltó és eredeti gondolat, hogy a számítógépről ugyanabban az értelmezői keretben szólnak a sorok, mint néhány évtizeddel vagy egy évszázaddal korábban a tudatmódosító szerekről/szerek segítségével írtak íróink, csak más kontextusban – ugyanúgy uralja életünket, elidegenít, eltorzítja és beszűkíti világerzékelésünket: „ebben a pár órában többet élek, / mint más évek alatt. Nevet cserélek, / s karaktert, ha kedvem ebben telik, / az elrontott élet helyett pedig, / ha akarom, jöhet egy másik élet.” A párhuzam azonban kevésbé állja meg a helyét, ha mérlegelni és összehasonlítani próbáljuk a drog és a digitális eszközök előnyeit és hátrányait: az előbbi mellett nehéz lenne pozitívumokat felsorakoztatni, attól eltekintve, hogy önkívületi állapotba lehet kerülni tőle, ami időnként remekműveket eredményez.

A záró versek tanúsága szerint a 21. században „évjárat” szerint, szinte árucikként és tárgyként cserélgetjük partnereinket, vagy éppen napoljuk el az együtt töltött időt a tévében sugárzott focimeccs miatt. Az önzetlen segítségnyújtás fogalma ismeretlennek számít ebben a világban: még legapróbb cselekedeteinket is az önérdék mozgatja – legfeljebb akkor teszünk szívességet, ha cserébe mi is elvárhatunk majd valamit. Az Egy péntek este szót ejt a bölcsészettudományok és a művészetek leértékelődéséről és anyagi létbizonytalanságáról is – miközben elsősorban épp ez a tudományág szolgálná az imént említett hagyományaink, kultúránk megismerését és őrzését. A kötet igyekszik felhívni a figyelmet arra, hogy egy támasz- és biztonságérzet nélkül maradt dimenzióban milyen sokat tehetnénk a körülöttünk élőkért némi empátiával, figyelmességgel és az előítéletek felszámolásával, hiszen gyűlöletünk tárgyai ugyanolyan emberek, mint mi magunk – azonban szinte beteges késztetéssel keressük újabb és újabb célpontjainkat az öngazolás és a másokon való felülkerekedés reményében.

A Történesek felépítettsége és koncepciója talán nem annyira aprólékosan kimunkált, mint a Vissza az időbené vagy a Fortepané, de olyan időszerű, markáns és releváns problémafelvetéssel bír, amely mellett senki sem mehet el szóltanul, hiszen érzékeljük a mindennapokban. Ez az erénye ugyanakkor kissé hátrányára is válik abból a szempontból, hogy szeretne kitűnni trendiségével (többek között az internetes társkeresők és „A pszichológus válaszol” rovatokat témájává avatva), és az ehhez kapcsolódó gondolatok lassan annyira beisszák magukat a kortárs szépirodalmi alkotásokba, hogy elveszítik újdonság- és eredetiségértéküket – szinte csak sokszorozódnak. Nem könnyű már ebben a tematikában eddig fel nem vetett ötlettel előrukkolni, ráadásul a kötet némileg mintha bele is fulladna fásultságába és szemléletének egyoldalúságába, a „régis szép idők” elengedésének képtelenségébe. A szövegek prózai folyása, gördülékenysége mindazonáltal remekül működik a vers kötöttségein belül, nem akasztja meg vagy zilálja szét tömörségüket, rímrendszerüket, sőt, dialógusokat is beépít. Művészi színvonaluk végig kiegyenlített, bár emiatt egybe is olvadnak, kevés írás lenne kiemelhető a sokaságból: az egyes versek önállóan nehezebben állnák meg a helyüket, mint így együtt. Rakovszky Zsuzsa művei valóban útravaló versek, amelyek a szélesebb közönséget is megszólíthatják – főként a líra műfajának perifériára szorultságához képest.

(Magvető Könyvkiadó Kft Budapest, 2018.)

SZABÓ ATTILA

NÉMETH LÁSZLÓ: A VILÁG KÖZEPE

Vannak letehetetlen könyvek. És vannak olyanok, amelyeket le kell tenni. Le kell, mert olyan sűrű az élményanyag, az emlékezethozadék, amelynek – néhány oldal elolvasása után – a közepében találja magát az olvasó, hogy szükséges időnként megállni, és időt adni a leülepedésre...

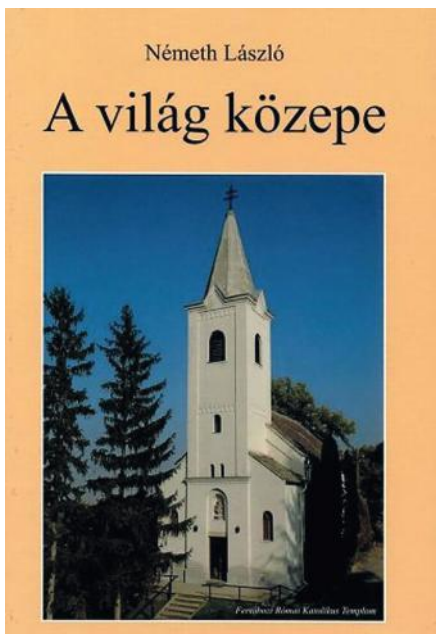
Ilyen gyakran leteendő könyv Németh László: A világ közepe című kötete, amely Fertőboz történetét dolgozza fel 1946-tól, amikor szüleinek családja Bányogyszó-vátról a kitelepített Krizanits Ferencék fertőbozi udvarházába települt. Németh László, a kötet szerzője már itt, a Fertő-parti kisközségben született.

A könyv részben családtörténet, részben falutörténet, melyből személyes élmények alapján ismerhetjük meg a kitelepítések, a kulákliságok, a térszerkesztés sokszor kegyetlen, embert próbáló világát.

A kötetet mindenkinek ajánlom, aki közelmúltunknak ezt a vészterhes időszakát hitelesen, egyedül emberi történetek alapján szeretné megismerni. A szerző elmondja élettörténetét, mesél a soproni téglagyári Csupor bácsiról, a szecsakázásról és a csu-mázásról, megismerhetjük Oláh Jani bácsit a magasépítőktől, később a fertőbozi tőőr mesterségébe is beavat – hogy csak a könyv első részéből idézzem fel az emlékezetes epizódokat.

Az alapvetően helytörténeti jellegű mű értékét nagyban növeli, hogy írója érzékletes, irodalmi nyelven örökítette meg családjá és faluja életének mindennapjait, ünnepeit és a válságos időszakok szenvedéseit, nélkülözéseit.

A szülőfalujában és a soproni városi könyvtárban is jól sikerült könyvbemutatók után Németh László a következő gondolatokkal adta át kötetét olvasóinak:

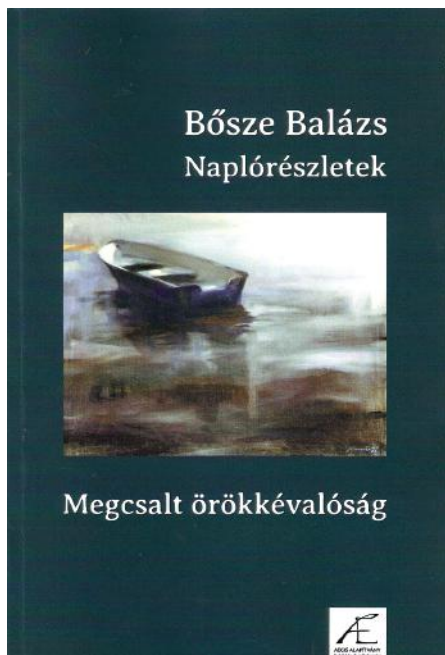

„A világ közepe” (Könyvem bemutatójára)

A teher, mely 60 évig nyomta vállaim,
lehullott.
Itt hever köröttem a porban,
Tűzpirosra, méregzöldre, bánatos bar-
nára,
szűzfehérre festve azt.
Rongyaim ledobva, itt állok előttetek,
pőrén,
Megültni próbálom vad lovamat,
Zabla nélkül, nyereg nélkül, szőrén.

*(A kötet 2018-ban,
magánkiadásban jelent meg.)*

BŐSZE BALÁZS ÚJABB NAPLÓRÉSZLETEI

A szerzőnek már korábban is megjelent egy Naplórészletek című könyve (a soproni Edutech kiadásában, a VÁRhely könyvek 12. darabjaként, 2002-ben). E mostani, a Megcsalt örökkévalóság alcímet viselő kiadása – az előző méltó folytatása – a túlélők rokonszenves hagyatékmentő törekvésének köszönhető. Ahogy Dr. Kovács András a kötetet ajánló sorában megfogalmazta: „Már több mint három éve a csillagok magasából tekint le ránk, miközben égi íróasztala mellett, a révbe érkezettek boldog békességével rója sorait sokunk szeretett költője, Bősze Balázs.”

A könyv műfaja egyértelműen memoár. A visszaemlékező napló legfőbb jellemzője az őszinteség, akár a barátságoké. Rokonok, barátok, neves ismerősök, kisvárosi polgári létezés, kedves tájak emlékét idézi fel, s teszi ezt olyan

módon, hogy az adott történelmi korszak hangulatát is érzékelteti a személyesen érintett történetekben. Úgy elevenít meg hajdanvolt személyeket, tárgyakat, városrészeket, hegyeket és folyókat, mintha azt érezhetné az olvasó, hogy maga is az események jelen levő tanúja lenne. Nemes tett az az igyekezet, amivel Bősze úgy akarta megírni önéletrajzának általa lényegesnek ítélt epizódjait, hogy tágabb szellemi horizontját is bemutassa. Ezáltal mondanivalója felülemelkedett a magamutogatás buktatóján, mert rengeteg történelmi tényismertet, a lélek „épületének” jelképes összetartó habarcsait keverve tette ezt.

Úgy kerül terítékre az ötvenes évek, vagy az álságos arcú szocializmus, majd a reménytelen rendszerváltozás légköre, hogy érdekes emberek hétköznapijaiból értesülünk mindezek levetüléséről. Fontos elem az elkötelezett fegyelmezettség, olykor a humor, a művészeti teljesítmények nemességének megbecsülése. A létezettek sokféle szereplőgárdája vonul fel itt, az apáca nagynéniktől az elsősorban művész- és hittanárokon át a belügyes nyomozókig. Utóbbiak „pártfogásában” is akadt része nemzeti klerikális gondolkozása miatt, ám mégis képes volt eljárni a megyei pártitkárnál az „oroszlán barlangjában” egy antológia engedélyeztetése ügyében. Akkoriban könnyen letörték az ambíciót azokban a művészekben, akik ellenállást tanúsítottak a fennálló rendszer eszmeiségével szemben.

Néhai Bősze Balázs hitoktató neve nem ismeretlen katolikus körökben. E mostani kötet talán legvallomásosabb írása A mosolygó Krisztus címet viseli, ám lépten-nyomon jelen vannak a könyv lapjain a családjától és az esztergomi ferences gimnáziumból kapott hithagyományok. Ezeket többek között egy-egy templomot díszítő műalkotás

bemutatása, vagy az emberi portrék megrajzolása, de több egyéb cselekmény kibontakozása során szintén tapasztalhatjuk.

A Sopron Kultúrájáért-díjjal elismert költő közéleti tevékenysége szép nyomatokat hagyott szülővárosa, Sopron művészeti életében. A Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiuma vezetésétől a Kulturális Egyesületek és Baráti Körök Szövetsége elnöki tisztségéig bőven volt alkalma a művészeti megnyilatkozások elősegítésére. Naplója bejegyzéseiből is kiviláglik ragaszkodása a transzcendenshez, kötődése egyházi emberekhez, s – olykor akár a vallásos lelkiület bűnbánati szintjén is – a jóságos Istenhez. Egy művészetekre fogékony, az irodalom szeretetének bűvkörében mozgó, gyakorló költővé érettségét verseivel bizonyító egyéniség tükrö a Naplórészletek című, posztumusz kiadott könyv. Életpályájának jeles tartozéka.

(Aegis Kultúráért és Művészetért Alapítvány, Budapest, 2018.)

ALKOTÓINK

Bazsoné Nagy Gabriella (Sopron, 1955. szeptember 19.) festő, matematika–rajz szakos tanár. A Szombathelyi Tanárképző Főiskolán szerzett diplomát, 2009 óta a Széchenyi István Gimnázium rajz és vizuális kultúra, mozgóképkultúra és médiaismeret tanára. Tanítványai eredményesen szerepeltek megyei és országos tanulmányi versenyeken, pályázatokon. Oktatási projektekről, módszerekről tanulmányai jelentek meg. 1986 óta a Soproni Képzőművészeti Társaság tagja. Számtalan kiállítást rendezett. Több művészeti alapozó kurzuson vett részt Győrben, Sopronban, Grazban, Hollabrunnban, Stoobban. Kollektív kiállításokon szerepelt belföldön és külföldön. Első önálló kiállítása Sopronban, 1996-ban volt.

Ben Sassi Yasmin (Sopron, 1999. december 4.), a Soproni Széchenyi István Gimnázium tanulója.

Bere Vanessza (Sopron, 2002. november 18.) a soproni Lackner Kristóf Általános Iskolában tanult, jelenleg az Eötvös József Evangélikus Gimnázium, Egészségügyi és Művészeti Szakgimnázium 9.B osztályos tanulója.

Bernáth Csaba (Ungvár, 1967. március 2.) költő, író, nyugdíjas magyar szakos tanár. Miután levelező tagozaton elvégezte az Ungvári Állami Egyetem magyar nyelv és irodalom szakát, a Nagydobronyi Középiskolában tanított először felnőtteket, majd nappali tagozatos diákokat. Később a Tiszaágtleki Általános Iskolának lett igazgatóhelyettese. 1998-ban került Sopronba, a Berzsényi Dániel Evangélikus Gimnázium (*Liceum*) és Kollégiumba. Jelenleg Vitnyéden él három gyermekével, unokájával és vejével. 1999-ben publikált először a Soproni Füzetekben.

Bíbor István (Zirc, 1950. december 17.) költő. Az 1970-es években egy darabig Sopronban lakott, ami máig tartó szerelmet ébresztett benne a város iránt. Ma Balatonalmádban lakik, nyugdíjas gyógyszerész. Kisebbség-nagyobb megszakításokkal tizenéves kora óta ír verseket. Először a Soproni Füzetek

1980-as számában jelentek meg írásai, majd hosszú szünet után, 2003-tól mindegyikben helyet kapott.

Bokán Csilla (Sopron, 1964. augusztus 25.) festő. 2004-től tagja volt az Alpok Képzőművészeti Körnek. Festményei csoportos kiállításokon szerepeltek, többek között: Soproni XVII. Őszi tárlat (2005), Mosonmagyaróvár (*Magyar Galéria*, 2008), Sarród (*Kőcsagvár*, 2011), Madersdorf (*Ausztria, Helytörténeti Múzeum*, 2013), Balf (*egyéni kiállítás*, 2015). 1995-től lehetősége volt a díszítőfestést tanulmányozni, alkalmazni. Az Iparművészeti Lektorátus által zsűrizett alkotásaival több pályázaton sikeresen vett részt (2006, 2013).

Borsodi Zsuzsa (1947-ben született *Petőházán*.) Kerámia szakon végzett, Sándor István keramikus és Lénárdt Mihály tanítványaként. A pályán való elindulása óta számos önálló és nemzetközi kiállítása volt, többek közt Sopronban, Győrben, Wiener Neustadtban (*Bécsújhely*), Japánban, Új-Kaledóniában, vagy éppen Lengyelországban. Tagja a Képzőművészeti Társaságnak. Legutóbb a soproni Munkácsy-teremben rendezett életmű kiállításán láthatta műveit a közönség.

Both Balázs (Sopron, 1976. január 2.) diplomás szociálpedagógus, Bella István-díjas költő, író, műfordító. 2011 óta a Magyar Írószövetség tagja. Műveit közölte: Soproni Füzetek, Várhely, Életünk, Napút, Kapu, Somogy, Vigília, Új Dunatáj, Új Horizont, Holmi, Hitel, Bárka, Új Forrás, Magyar Napló, Irodalom 21, Agria. 2005 óta rendszeresen beavogatják az Év versei antológiába, 2018-ban az Év novelláiba is. Versei megjelentek CD-n, DVD-n Lázár Balázs színművész tolmácsolásában. Költészetéről Lajos Nóra irodalomtörténész tartott előadást az Új realizmus és modern népiség a mai magyar irodalomban című konferencián. Kötetei: Árnyéktalan pillanat (2005), Látogatód jön (2010), Ha nem marad kimondatlan (2013), Romfalon virágmag (2018)

Böröndi Lajos (Kapuvár, 1954. június 19.) költő, szerkesztő, nyugdíjas magyar szakos tanár. Szombathelyen könyvtár-magyar szakon és az ELTE magyar szakán szerzett diplomát. Feketeerdőn él. Szerkesztője a

Hír14 Mosonvármegye havilapnak, a Szél-járás folyóiratnak és a Bécsi Naplónak. Mosonmagyaróváron könyvtáros, majd kulturális központ igazgató, ezt követően a város sajtóreferense, majd politikai főtanácsadó volt a minisztériumban. Szinte minden magyarországi folyóiratban publikált, a Soproni Füzetekben 1988-ban jelent meg először. Első verseskötete: Emigráns remény (*Szépirodalmi Könyvkiadó, 1989*), amelyet még tizen-négy könyve követett, a legutolsó: Sortűz (*Mosonvármegye Kiadó, 2018*). Móricz Zsigmond-ösztöndíjas (*1984*), Kormos István-díjas (*2008*).

Bösze Balázs (*Sopron, 1946. december 31. – Sopron, 2015. február 13.*) költő-író, hitoktató. Sopronban született, Esztergomban a Temesvári Pelbárt Ferences Gimnáziumban érettségizett 1965-ben, később a Hittudományi Főiskola hitoktatói szakán szerzett diplomát. 1963-tól tagja, majd az 1960-as évek végétől választott vezetője volt a Soproni Fialok Művészeti Kollégiumának. 1980-tól a Soproni Füzetek szerkesztőségi tagja, 1998-tól felelős kiadója volt. 1998-tól haláláig a Kulturális Egyesületek és Baráti Körök Szövetségének elnöki tisztét töltötte be. 2006-ban Sopron Kultúrájáért-díjjal tüntették ki. 2007-től a Soproni Szemle kuratóriumi tagja volt. 1966-tól folyamatosan jelentek meg művei helyi, megyei és országos napilapokban, folyóiratokban, antológiákban. Közreműködött helyi és ipartörténeti, valamint hittudományi könyvek írásában, szerkesztésében. Önálló kötetei: Átokmondó ima (*versek, Budapest, 1989*), Egybegyűjtött hallgatásaim (*versek, Sopron, 1996*), Naplórészletek (*próza, Sopron, 2002*), Ablak a csillagokra (*versek, Sopron, 2006*), Felhőkakukkvár tornyai (*gyermekversek, Sopron, 2010*), Naplórészletek – Megcsalt öröklévalóság (*próza, Budapest, 2018*).

Búzás Tünde (*Nagykátá, 1959. március 27.*) óvónő, gyógypedagógus, logopédus, művészetterapeuta. Iskoláit Várpalotán, Sopronban, Budapesten, Pécsen végezte. Gyerekkora legszebb időszakai a nagykátai nyarak nagymamájánál, még mindig ebből töltöttek. 39 éve Sopronban él. Jelenleg Bükön dolgozik logopédusként. Festeri három éve kezdett, autodidakta módon. Azóta több egyéni kiállí-

tása volt Sopronban, Bükön, Jánossomorján, Szakonyban. Akrillal és olajjal fest szinte mindenre (*fa, papír, vászon*). Érzéseket, történeteket jelenít meg. Verseket, dalokat, mozdulatokat inspirálják. Nagyon szereti az intenzív színeket, narancsot, bordót, kéket.

Büki Attila (*Szombathely, 1948. október 7.*) költő, író, festőművész. 1968-tól megszűnéséig tagja a Soproni Fialok Művészeti Kollégiumának. A Magyarok irodalmi folyóirat szerkesztője, a Magyarország hetilap főmunkatársa, a Heti Újság vezető szerkesztője, a Nép-Barát hetilap és a Duna-part irodalmi, kulturális és tudományos folyóirat főszerkesztője volt. Több mint húsz könyve jelent meg, legutóbb A mi időnk című drámakötete. Alkotásai hazai és külföldi irodalmi folyóiratokban továbbá közel fél száz hazai antológiában is megjelentek. Jelenleg Érden él.

Cristina Vic Echegoyen (*Madrid, 1969.*) festő, író. A madridi egyetemen újságírói diplomát szerzett. Szinkrontolmácsként dolgozik. Magyarországon, Ausztriában és Brüsszelben él. Első történelmi regénye, a Tüzliliom saját tusrajzaival illusztrálva jelent meg (*2016*). Festőművész mestere gr. Cruy-Chanel Adél, akitől rajzot, majd olajtechnikát tanult. 1998-tól rendszeresen kiállít. 1998 óta állandó tagja a sarródi, Ferenczi József Nemzetközi Alkotó- és Művésztabornak. Tehetsége és különböző kultúrák iránti nyitottsága családi örökség. Spanyol, argentin, osztrák, francia, német, orosz, magyar felmenői között sok művész van, anyai ágon Madách Imre és Márai Sándor.

Dr. Cs. Varga István (*Kapuvár, 1946. február 11.*) irodalomtanár, az ELTE BTK nyugalmazott tanára. Győrben a Bencés Gimnáziumban érettségizett. Fontosabb könyvei: Jeszenyin világa (*Európa, 1986*), Tanújelek – Írások Németh Lászlóról (*Magvető, 1987*), Szent művészet I-II. (*2000*), Látókör (*Hungarovox, 2012*), Borkultúra kettős tükörben (*Társszerző: Rác László, Hungarovox, 2016*) Szerkesztés: Kálnoky-, Bródy-, Gárdonyi-emlékkönyvek (*2013-14*), A vándorapostol (*Győr, 2014*). Kiténtetési: Kapuvár díszpolgára,

ELTE Pro Universitate, Pro Agraria Életmű-díj, Heves Megyei Prima-díj, Toldy-díj, Magyar Érdemrend Lovagkeresztje, József Attila-díj.

Czanik Ferenc (*Kapuvár, 1955. február 26.*) festő. Az általános és a középiskoláit Kapuváron végezte. Művészeti tanulmányokat folytatott a zebegényi Szőnyi István Képzőművészeti Szabadiskolán. Egerben rajztanári, a Magyar Iparművészeti Egyetem Tanárképző Tanszékén vizuális és környezet-kultúra szakos tanári diplomát szerzett 2000-ben. Rendszeresen jelen van a Megyei Őszi tárlaton, többször kapott munkáért oklevelet. A képei szerepelnek az Európai örökség Győr-Moson-Sopron megyében Kortárs festészet című könyvben (2014). Több csoportos kiállításon vett részt Magyarországon és külföldön. Egyéni kiállítása volt Kapuváron, Csornán, Fertődön, Győrben, Vasváron, Romániában Zilahon. Rendszeresen részt vesz különböző művésztelepeken. Jelenleg tanárként dolgozik Kapuváron.

Dalos Margit (*Budapest, 1938.*) író. A budafoki Budai Nagy Antal Gimnáziumban érettségizett. 1959-ben iratkozott be az akkor megalakult Soproni Felsőfokú Óvónőképzőbe. Nyugdíjazásáig óvónőként dolgozott Sopronban. 1961-ben kötött házasságot Giczzy János festőművésszel. 1985 óta jelennek meg írásai irodalmi folyóiratokban. Három elbeszélés kötete és egy regénye látott napvilágot. A Magyar Írószövetség tagja.

Dedinszky Márta (*Miskolc, 1946. augusztus 14.*) festő, nyugdíjas építészmérnök. 19 éve él Sopronban. Táj és vadászfestő, de egyre több modern, elvont témát is fest. Hitvallása: figyelemfelhívás a természet védelmére az értékek bemutatása által. Az önképzésen kívül rendszeresen jár festőtáborokba. Eddig 21 önálló kiállítása volt, számos helyi, megyei, országos és nemzetközi kiállításon és pályázaton vett részt. 4 alkalommal szerepelt a Soproni Füzetekben. 4 éve tagja a Soproni Képzőművészeti Társaságnak, 15 éve a Budapesti DIANA Képzőművészeti Egyesületnek. 2003-ban Muray Emlékplakettet kapott.

Devecseri Zoltán (*Csorna, 1948. október 15.*) költő. Csornán született, de igazi szü-

lőhelyének Szanyt vallja, ott töltötte gyermekkorát. Sopronban a Széchenyi István Gimnáziumban érettségizett (1967). Volt vasutas, nyomdász, katona. Szombathelyen népművelő-könyvtár szakon tanult. A SOR című antológiában (1971) tíz fiatal vasi költővel szerepelt együtt. A Magyar Írószövetség tagja. Három önálló kötete: Mikor mozdulnak a kulcsok (*Szekszárd, 1986*), Hármas ének (*Zilah, 2003*) Zsindelyszárnyakon (*Győr-Zilah, 2012*).

Dominkovits Márk diák, a Berzsenyi Dániel Evangélikus (*Liceum*) Gimnázium, Kollégium és Szakképző Iskola tanulója.

Dorosmai Erzsébet (*Sopron, 1957. augusztus 27.*) művésztanár. A Magyar Iparművészeti Főiskola vizuális- és környezet-kultúra szakon kapott középiskolai tanári diplomát. 1979-től egyéni és csoportos kiállításokon, hazai és nemzetközi tárlatokon vesz részt grafikáival, festményeivel. A könyved akvarellal készült vers-, meseillusztrációk mellett szívesen rajzol többféle grafikai technikát alkalmazva, megörökítve a környező természetet vagy éppen Sopron őrzendő emlékeit. 2002-től publikál a Soproni Füzetekben, amelynek oldalain a képzőművészeti alkotások mellett írásaival is megismerkedhetnek az olvasók.

Dr. Drescher J. Attila (*Sopron, 1950. május 19.*) költő. Tanulmányait szülővárosában kezdte, majd Szegeden szerzett német és magyar szakos diplomát. Az 1970-es évek közepétől publikál. 1973-ban a dombóvári gimnázium tanára lett, majd 1982-ben megyei tanulmányi felügyelőnek, később közművelődési csoportvezetőnek nevezték ki Szekszárdon. A Dunatáj szerkesztőbizottságának tagja (1982-2003). 1986-ban a helyi főiskola adjunktusa lett, majd docensként 10 évig irányította az idegennyelvi tanszékét. 1991-ben doktorált nyelvtörténetből és stilsztikából. Számos szakmai és kutatói tanulmány szerzője, műfordításkötetei és egyéb szépirodalmi művei jelentek meg. Jelenleg Tamásiban él.

Dylan D. Tides (*sz. Balázs Zsolt, Gyula, 1983. augusztus 30.*) költő, egy nyílászárókat gyártó cég üzemvezetője. Jelenleg Sopron-

ban él. 2016-ban a Gyöngy és göröngy című pályázaton, valamint a Holnap Magazin Tollforgató pályázatán első helyezést, a Jósomszédság című pályázaton harmadik helyezést ért el. Verseivel 2017-ben is több pályázaton volt eredményes: az Utak és utasok című, valamint a NyitniKÉK című kiíráson arany minősítést, az Egyszóval... a költészet pályázaton pedig harmadik helyezést ért el. Több folyóiratban és antológiában jelentek meg már írásai: Ember mesék (2016), Feltöltött pillanatok (2016), Irka (2016), Remény (2016), Soproni Füzetek (2016), Poly-Art Füzetek (2017)

Eiger Levente (1943-ban született Budapesten akadémikus családban.) Mint osztályidegennek, keserves gyermek- ill. ifjúkora volt. Az Árpád gimnáziumban érettségizett, később a főiskolán pénzügyet és számvitelt tanult, ami Nyugaton az első lépéseit megkönnyítette. 24 évesen hagyta el Magyarországot, 41 évig élt Svájcban. Cleveland-ben az egyetem magyar fakultásán díszoklevelet kapott egyik novellájáért. Bankigazgatóként ment nyugdíjba, majd visszatért Magyarországra. Sopronban találta meg új otthonát, ahol már 10 éve él svájci feleségével.

Eszik Alajos (Kiskunfélegyháza, 1953.) képzőművész. 1982-ben diplomázott a Képzőművészeti Főiskolán. Azóta az egyetem képgrafika szakán tanított. Szeptember óta nyugdíjas egyetemi docens. Legutolsó soproni kiállítása 2017-ben volt a Torony galériában. Soproni származású feleségével közösen immáron huszonöt éve időszakos nyári galériát üzemeltet a Jégverem utcában, 78-as Galéria néven.

Prof. dr. Fábíán Attila egészségügyi gazdálkodásért és intézményfelügyeletért felelős helyettes államtitkár. Az egyetemi tanár nyitotta meg a XXI. Országos Érembiennálé Díjazott Művészeinek kiállítását, akkor még, mint a Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdasági Kar dékánja. Jelenleg az Emberi Erőforrások Minisztériumának Egészségügyért Felelős Államtitkárság egészségügyi gazdálkodásért és intézményfelügyeletért felelős helyettes államtitkára.

Farkasdi Böszörményi Zoltán (sz.: Böszörményi Zoltán, Sopron, 1967. november 27.) Iskolai tanulmányait Balfon, majd Sopronban végezte. Mosodában és szakácsként dolgozott Ausztriában, Skóciában. Ez idő alatt magyarul csak a naplójával beszélt. Gyermekkora óta írogatott, de tudatosan és rendszeresen szabad idejében ekkortól. A Svédországban megjelenő magyar nyelvű Ághegy közölte néhány novelláját. 2006-ban hazaköltözött. Közel tíz év alatt kötetnyi írása gyűlt össze. Sarkady Sándor biztatására és segítségével jelent meg Kódistetű címmel első könyve 2016-ban.

Fejér Noémi

Fejér Zoltán (Zirc, 1939.) mérnök-tanár, festőművész. Tanári diplomáját 1961-ben Pécsen, agrármérnököt 1968-ban Mosonmagyaróváron szerzett. 1961-től a soproni Halász utcai iskolában tanított, később a soproni fiúkollégiumban nevelőtanárként és könyvtárosként dolgozott (1968-2001). A Soproni Képzőművészeti Társaság alapító tagja, 1974-2001-ig alelnöke. A Sarródi Nemzetközi Művészeti Tábor művészeti vezetője (2002-2014), Huszár László költővel létrehozták Balfon a Wosinsky Kázmér Képzőművészeti Tábor (2008-2015). A Soproni Füzetekben 1980 óta szerepel, 18 kortárművészeti méltatást írt, s munkásságát szintén 18 írásban méltatták, 30 műve illusztrálta a kiadványt. Munkásságáért a művészeti díjak mellett, 2011-ben Sopron Kultúrájáért-díjat kapott. 2015-ben Sarród község díszpolgára lett. Munkássága a Rábaköz, Sopron és a Fertőtáj széles horizontját foglalja magában. Országosan 41 önálló kiállítása volt.

Frang Gizella (Sopron, 1966. február 22.) tanár, újságíró, szerkesztő-riporter. Huszonöt év újságírói munka (soproni, megyei és országos napilapok, folyóiratok, rádiók) mellett tanítással is foglalkozott. Jelenleg a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar oktatója. 2000-ben a Győr-Moson-Sopron megyei Honismereti Pályázaton kiemelt I. díjjal jutalmazták pályaműveit. Tartott ismeretterjesztő előadásokat Sopronban, Kapuváron és Pécsen, illetve Szabadkán. A napilapos cik-

kein kívül számos szakmai tanulmányt, több könyvismertetést és egyéb publikációt jegyez. A Soproni Füzetekbe 2001-ben írt először.

Fülöpné Farkas Gyöngyi (*Sopron, 1972. augusztus 8.*) festő. Férjével és két felnőtt lányával Sopronkövesden él. Érdeklődési köre: festészet, művészettörténet, kulturális programszervezés, népi hagyományok, régi mesterségek. 2004 óta autodidakta módon fest különböző technikákkal. Témáit főleg a természetből veszi. Kedvence az akvarell és a diófapác. 2013 óta Magyar né Derszib Eti tanítványa. Sorozatot fest a kovácsokról, amelynek témáját édesapja ihlette. Egyéni kiállításait Sopronkövesden 2014 óta minden évben a Kulturális Örökség Napja rendezvényen láthatták, valamint 2017-ben Hidegségen a Tízforrás Fesztivál alkalmával. 5 közös kiállításon, „Street Art” akciókban és a sopronkövesdi alkotótáborokban is részt vett. Legutóbb Vajdaságban mutatkozott be.

Füzi Edit (*Sopron, 1952.*) a Soproni Képzőművészeti Társaság titkára. Sopronban él. Könyvtár-népművelés szakon szerzett diplomát Szombathelyen. Az 1970-es évektől folyamatosan Sopron kulturális és művészeti életéért dolgozik. 30 éven át a Liszt Ferenc Művelődési Központ, majd az önálló soproni Petőfi Színház munkatársa. Szabadúszó művelődési menedzserként újságíró és a Soproni ProgramAjánló létrehozója szerkesztője és kiadója 12 évig. 2001-től a Soproni Képzőművészeti Társaság titkára. Számos kiállítás ötlete, megnyitása fűződik a nevéhez, így lett a Soproni Füzetek alkotóközösségének tagja 2000-től.

Gárdai Flóra (*Budapest, 2003. április 4.*) a Soproni Széchenyi István Gimnázium tanulója.

Gáspárdy Tibor (*Sopron, 1960. április 7.*) Rajztanári diplomát 1984-ben szerzett a Pécsi Tudományegyetem Tanárképző Karán, majd 2001-ben a Magyar Iparművészeti Egyetem Vizuális és Környezetkultúra szakát végezte el. A Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar Vizuális Tanársékének egyetemi docense. 2014-ben PhD. fokozatot szerzett. 1986-tól kiállító művész.

A Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (*Képzőművészeti Alap*) és a soproni FIDELISSIMART alkotói közösségének tagja. 21 önálló- és számtalan kollektív kiállítása volt. Legutóbb a Fabricius Galériában (2016) és a Bánfalvi Könyvtárban (2018) mutatták be képeit.

Gáspár-Singer Anna (*Budapest, 1976. október 25.*) író, újságíró, kritikus. Budapesten élő író, újságíró, kritikus, civilben könyvtáros. 2013 óta publikál különböző nyomtatott és online folyóiratokban, illetve antológiákban. Írásai többek között az Alföldben, a Jelenkorban, a Látóban és a Csillagszállóban jelentek meg. Érdeklődési területe a felnőtt és ifjúsági irodalom, illetve a felnőtt és ifjúsági színház.

Gerhard Cervenka (*Tulln, Ausztria, 1947. január 13.*) festő. 1972 óta szabadfoglalkozású festőművész, Bécsben és Sopronban él. Díjai: Fondation SINAIDE GHI 1. díja (*Róma, 1981*), Theodor Körner díj (*Bécs, 1984*). Részt vett a Michelangelo (*1986*), InterACTion (*1988*) szimpóziumokon a Bécsi Iparművészeti Egyetemen, majd Prof. Paul Rotterdam nyári akadémiaján (*Graz, 1991-1994*), művészettörténetet és művészet filozófiát hallgatott Ravelsbachban (*1995*), Schloss Thurnauban (*Németország, 2008-2011*) és Positanóban (*Olaszország, 2012*). 2015-től a Soproni Képzőművészeti Társaság tagja és publikál a Soproni Füzetekben.

Giczi Lajos (*Csorna, 1942. július 19.*) festő. Csornán született, de két éves korától Sopronban él. Nyugállományba vonulása után kezdett el aktívan festeni. Az Alpok Képzőművészeti Kör alapító tagja. Mestereként Szepes Péter festőművészt tiszteli. Kedves technikái az akvarell és az akril. Szívesen festi Sopron szépségeit. Négy önálló kiállítása volt, bár jobban szereti a közös utcai bemutatkozásokat. 2016-tól tagja a Soproni Képzőművészeti Társaságnak. A Soproni Füzetekben 2015-től jelenik meg alkotásaival.

Giczy János (*Alsópor, 1933. december 28 - Sopron, 2016. július 17.*) Festőművész, a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karának nyugalmazott főiskolai tanára. Fél-százánál több önálló kiállítása volt hazai és kül-

földi kiállítótermekben Soprontól - Budapesten át - Hódmezővásárig, Jennersdorftól-Kemptonig. Csoportos tárlatokon 57 alkalommal szerepeltek képei. Alkotásait őrzi a szombathegyi, a soproni Liszt Ferenc és a győri Xantus János Múzeum. Számtalan díjjal ismerték el festészetét, Többek között 1985-ben Szófiában, a Nemzetközi Realista Festészeti Triennálén megkapta a Kitüntető diplomát, korábban Kaposvárott a Dunántúl Művészetéért fődíjat, Sopron Kultúrájáért és a Pro Urbe díjat. 2013-ban Sopron Város Díszpolgárává választották.

Gódor József (*Budapest, 1941. szeptember 16.*) fotóművész. Katonaévei óta Kőszegen él, azóta foglalkozik fotózással, a Csók István Művészkör tagja. Kedvenc témája a város és környéke teremtett és épített öröksége. Fényképezőgéppel bejárta Magyarország tájait, valamint több országot Európában és a Közel-Keleten.

Gordos Anna (*Budapest, 1975. március 2.*) tánctanár. Az ELTE Bölcsészkarán szerezte diplomáit magyar, könyvtár és néprajz szakokon. Már gyermekkorában elköteleződött a magyar néptánc mellett. Egyetemi éve alatt a Bartók Táncgyűttesben táncolt. Ez idő alatt egyre több táncoktatói feladat találta meg, ami 2004-ben saját vállalkozásának beindításához vezetett. Jelenleg a Magyar Táncművészeti Egyetem tánctanár mesterszakának végzős hallgatója néptánc szakirányon, mellette pedig vállalkozását építi és táncgyűttesében (*Forgórózsza Tánc- és Énekegyüttes*) tanít Budapesten, Rákosmentén.

Gosztonyi Miklós (*1956.*) újságíró. A Kisalföld Aranytollas, a Soproni Egyetem jogelődje, a Nyugat-magyarországi Egyetem Sajtó-díjas újságírója.

Gottschling Gyula László (*Sopron, 1935. december 27.*) nyugalmazott gyógypedagógus. Sopronnal kapcsolatos írásokat, események és személyek adatait gyűjti, írásaiban ezeket dolgozza fel. Sarkady Sándor felkérésére lépett a nyilvánosság elé 1991-ben. Festőművészek életét és munkásságát, és a Soproni Állami Tanítóképző művésztanárai életét dolgozta fel. Foglalkozott Zeltner Ferenc görbehalmi, német nemzetiségű, népi költő, majd

több, a gyógypedagógia területén dolgozó személy munkásságával. Feldolgozta Doborjáni Ferenc iskolaalapító élettörténetét is. Ex librisét Perényi Irén festőművész alkotta meg, az ő alkotásait gondozta, küldte több alkalommal megjelentetésre a Soproni Füzetekbe.

Grabner József (*Sopron, 1940. május 23.*) festőművész. Mesterei Mende Gusztáv és Mühl Aladár voltak, tőlük sajátította el az akvarell festés technikáját. 1971-től kiállító művész, számos önálló kiállítása közül a 2010-ben rendezett, unokájával közös soproni tárlata a legemlékezetesebb – vallja. Rendszeres résztvevője a megyei és a Soproni Őszi Tárlatoknak, valamint a Soproni Képzőművészeti Társaság kollektív kiállításainak. A Soproni Képzőművészeti Társaság alapító tagja, több éven keresztül tagja a vezetőségnek. Elismerései: „Civitas Fidelissima '75”, „Millennium 2000. Győr-Moson-Sopron Megye Emlékérem”, „XIX. Soproni Őszi Tárlat díja”.

Gréczy Zsoldos Miklós (*Kisrákos, 1940.*) A Postatisztképző elvégzése után 16 évig postatisztként dolgozott, majd az Államigazgatási Főiskola igazgatásszervező szakán szerzett diplomájával az államigazgatásban tevékenykedett nyugdíjazásáig. Három cikluson át polgármesterként, mellette megyei tanácsnokként és rövid ideig jegyzőként dolgozott. A 90-es években Ságújság címmel helyi lapot szerkesztett. Vas megyében, az Őrségben született, 1982 óta Nógrád megyében él. Egy kb. 8000 kötetes házi könyvtár birtokosa.

Gyórfy Gabriella (*Hódmezővásárhely, 1971. április 20.*) festő. 1999 óta él Sopronban. Magyarné Derszib Eti festőművész tanítványaként sajátítja el a festészet alapjait, főleg az akvarell technikát, amely jellemzője alkotásainak. Hatodik éve a Soproni Képzőművészeti Társaság tagja. A Soproni Füzetekben 2015-ben jelentkezett először egy képével. 2012 óta állít ki, közös tárlatokon Sopronban, Győrben, Sopronkövesden, Kőszegen, Bécsben. Egy alkotásával, egy éven keresztül a Fertőszéplaki Szabadtéri Galéria kiállításán szerepelt.

Halász Patrícia (*Sopron, 2000.*) a Soproni Széchenyi István Gimnázium 12. C osztályos tanulója.

Hartner Vilma (*Kapuvár, 1953. május 16.*) festő. 1995 óta fest, 1998-as megalakulásától tagja volt az Alpok Képzőművészeti Körnek (*2018. augusztus 15-ig*). Számos csoportos kiállításon szerepelt. A Soproni Füzetekben rendszeresen publikál. Hobbija a fotózás.

Havasréti Béláné (*Tét, 1959. szeptember 12.*) közoktatási és országos tehetségfejlesztő szakértő, mesterpedagógus, a Győr-Moson-Sopron Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Talentum Műhely tehetséggondozó koordinátora. Az Anyanyelvpolók Szövetsége és a Ludens Rekreációs Egyesület tagja, Anyanyelvi táborok megyei szervezője. 2003 óta szervezi a megyei Czuczor Gergely Nyelvművelő Versenyt általános iskola 5-8. osztályos tanulóinak. Kiemelkedő pedagógusi munkájáért Péterfy- (*2000*), kiváló tehetséggondozásáért Bonis Bona- (*2013*) és Tehetségekért-díjat kapott (*2015*).

Dr. Hegyi Ferenc (*Sopron, 1947. január 19.*) író, a Kulturális Egyesületek és Baráti Körök Szövetségének elnöke. Gimnazistaként csatlakozott (*1963-ban*) a Jövendő című lap körül alakult irodalmi körhöz, a Soproni Fialatok Művészeti Kollégiumához. Péccsett végezte a jogot — eközben szerkesztette a Glosszátor című egyetemi lapot és dolgozott a Dunántúli Napló kulturális rovatánál. Diploma után a gazdasági életben és különböző minisztériumok miniszteri kabinetjeiben munkálkodott. Írt országos és megyei lapokba, folyóiratokba novellát, glosszát, esszét, publicisztikát és filmkritikát. Megjelent könyvei: Hárem a nyolcadikon (*1988*), Hatalomvágy (*2005*), Óvj meg minket a gonosztól (*2012*) Rálátás a tűztoronyra (*2013*). Az első három regény, a negyedik novelláskötet. 1978-as indulása óta szerepel a Soproni Füzetek szerzői között.

Helyes Jenő (*Csorna, 1950. szeptember 23.*) festő. Mesterei Kóbor István, Barabás László, Szabó Lajos festőművészek voltak. Számátalan egyéni és csoportos kiállításon

vett részt. 8 éve művésztabort szervez Bábólnán. 2017-ben Bábolna Városáért Kitüntetést kapott.

Herczeg Anikó (*Budapest, 1967. július 19.*) festő. Az iskoláit Sopronban kezdte, azóta a városban él. Festmények, grafikák készítésével, fotózással és lakberendezéssel foglalkozik. Hende Vince festőművész dédapjától örökölt rajzkészségét eleinte iskolai rajztanárai fejlesztették, később Kovács Gombos Gábor és Szabó Alajos művészek. 1997 óta tagja a Soproni Képzőművészeti Társaságnak, ekkor mutatta be először alkotásait a nyilvánosság előtt. Azóta rendszeresen szerepel hazai és külföldi kiállításokon. Festészetben az akril technikával fény- és folthatásra, a rajzolásban az aprólékos részletességre törekszik. „A fotó téma pedig ott hever körülöttünk, csak észre kell venni” – vallja.

Honti Krisztina (*Sopron, 1946. augusztus 29.*) magyar-történelem szakos tanár. Magyar-történelem szakos tanárként szülővárosában dolgozott, végezte pedagógiai munkáját. Jelenleg Görbehalmon él. Nyugdíjba vonulása óta foglalkozik az egykori bányász település helytörténeti és kulturális értékeinek felkutatásával és megismertetésével.

Horváth Ábel (*Pécs, 1996. április 21.*) egyetemi hallgató. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem harmadéves zongora-előadóművész hallgatója. Ahogy vallja magáról: a zene mellett sokat olvas prózát, verseket, értekező prózát. Kiskora óta fontos számára a széleskörű műveltség, és a társművészetek iránti érdeklődés. Rövid írásai csupán gondolatok, események valamiféle irodalmi köntösbe bújtatva.

Horváth Endre (*Iván, 1954. március 1.*) fotóművész. A fotózással már iskolás korában kezdett el foglalkozni, később különböző fotográfiai ismereteket szerzett, figyelte a hazai és a külföldi fotósok munkáit. Az 1970-es évek elejétől 1980-ig a kapuvári fotóklub, majd 1983-tól a Soproni Fotóklub tagja, 1996-2001-ig utóbbinak vezetője volt. 2001-től a Soproni Fotóművészeti Kör vezetője. 2002-ben felvételt nyert a Magyar Katolikus Újságírók Szövetségebe (*MAKUSZ*), 2005-ben a

Magyar Fotóművészek Szövetségébe (MFSZ). 2006-ban a nemzetközi FIAP tagja lett AFIAP kitüntetéssel. 1996-tól tagja a Soproni Képzőművészeti Társaságnak. 42 önálló és több mint 300 csoportos kiállításon vett részt. 2004-ben Sopronért díjban részesült.

Horváth Ferenc Péter (Sopron, 1952. április 4.) festő. Nyugdíjas, jelenleg Sopronban él. A soproni Gépipari Technikumban szerzett technikus oklevelet. 1980-tól foglalkozik képzőművészettel és vállalt címfestő dekoratőri munkát. Festeni Roisz Vilmos és Szabó Béla festőművészeknél tanult, őket vallja mestereinek. Hazai és ausztriai alkotótáborokban sajátította el a számára fontos technikai tudást. Olajképei mellett jelentősek pasztellképei és újabban monotípiái. Sopronban és Ausztriában volt önálló kiállítása. Többször szerepelt a megyei és a soproni Őszi tárlaton. Állandó résztvevője a Soproni Képzőművészeti Társaság kollektív kiállításainak. A természeti képek mellett elismertek különleges témáin keresztül emberábrázolása szociális érzékenységét jól tükrözik. 15 éve jelennek meg képei a Soproni Füzetekben.

Horváth Zsolt (1950-ben született.) A Berzsényi Dániel gimnáziumban érettségizett 1968-ban. A Vámhivatalnál dolgozott 1972-96 között, majd a GySEV-en 2010-ig. Folyamatosan fényképezett, mindmáig a soproni történetek, események, tájak, látnivalók fáradhatatlan megörökítője.

Hruby Réka (Sopron, 2002.) a Soproni Széchenyi István Gimnázium 10. B osztályos tanulója.

Huszár László (Sopron, 1952. 05. 23 – 2016. 10. 01.) Költő, író, művelődési ház igazgató. 1970-től megszűnéséig tagja volt a Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiumának. Versei napilapokban, hetilapokban és folyóiratokban jelentek meg. Újságíróként lapot is szerkesztett. Első kötetét (*Hangok a sötétből*) a soproni Patriot Kiadó jelentette meg 1995-ben, majd két évvel később a Paradicsomi semerre című verseskötetét adták ki. Posztumusz prózakötete – ugyancsak a Patriot Kiadó gondozásában – 2017-ben jelent meg, Hófelhőbe ütköző indiánnnyíl címmel.

Ilon Gábor régész. (1956-ban Várpalotán született.) 1981-ben a Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolán, 1984-ben az ELTE BTK-n történelem, 1986-ban régész szakán diplomázott. 1981-től népművelő a Celdömölki Művelődési Központban, 1982-84 években a váci Múzeumban. 1984-95 között régész, igazgató a pápai Kastély- és Tájmuzeumban. 1995-től régész a szombathelyi Savaria Múzeumban. Számos magyar és idegennyelvű tanulmány szerzője.

Ízes Mihály (sz.: Izelstöger Mihály, Sopron, 1946. – Kiskőrös, 1977.) A Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiumának alapító tagja. A magunk kenyere című antológiában Juhász Ferenc Kossuth-díjas költő mutatta be, ahol hús versével szerepelt (*Budapest, 1971*). A hetvenes évek elejétől szinte valamennyi magyarországi folyóiratban közölt verseket és esszéket.

Jakabné Tóth Márta (Sopron, 1954. november 6.) középiskolai tanár. Sopronban él és alkot. 1997 óta tagja a Soproni Képzőművészeti Társaságnak, amelynek jelenleg alelnöke. Közép- és felsőfokú tanulmányait Budapesten végezte. Gyermekkorától foglalkozik festéssel. Művészetének kibontakoztatásában, technikai ismereteinek fejlesztésében segítettek, tanárai, kiváló festőművészek, stúdiók és alkotó körök, táborok keretében. Új technikai megoldásokra törekszik, így sajátos stílust teremtve alkalmaz akvarell alapú, vegyes technikát. Alkotásaiban nem az egyszerű látvány bemutatása fontos számára, hanem az érzelmek és gondolatok ébresztése, valamint mondanivalójának sajátos, szimbolikus kifejezése jellemzi képeit. Többször vett részt alkotásai-val egyéni és kollektív kiállításokon itthon és külföldön.

Juhászné Bérces Anikó (Zalaegerszeg, 1952. augusztus 20.) költő. A Soproni Füzetekben 2015 óta jelennek meg versei. „Egy por-szem vagyok a világmindenségben, akit néha felkap a szél, hogy aztán földhöz csapja. S, hogy nagyon ne törjem össze magam, kapaszkodom fűbe, fába, virágba, zenébe, versbe, és nem utolsó sorban családba.” – vall önmagáról. Kilenc éve foglalkozik rendszeresen

versírással. A Poet.hu irodalmi portálon 330 verse olvasható. Ezenkívül különböző antológiákban jelentek meg versei.

Kara Anna (sz.: Kovács Ágnes, Budapest, 1962. október 13.) levéltáros. Budapesten él. 2011-től a Gödöllői Premontrei Perjel-ség (2018-tól Apátság) Levéltárban dolgozik. 1987–2009 között több ezer szócikket írt és szerkesztett az Akadémiai, Babits, majd Tarsoly Kiadóban. 2010-ben NKA-ösztöndíj segítségével jelent meg Bibliai névtár című, 808 oldalas műve a Kálvin Kiadónál (*Siska Ágota álneven*). A kötet honoráriumából a pozsonyi Szlovák Nemzeti Levéltárban végzett 8 hónapos levéltári kutatását finanszírozta. Eredményei: a Jászóvári Premontrei Kanonokrend történetéről szóló kilenc cikk, kb. 0,8 ifm fénymásolt, pár ezer fotózott irat, 27 szerzői ívnyi tartalomkivonat. Mindezek levéltárakban szabadon hozzáférhetők. A Soproni Füzetekben most publikál először.

Keresztény Richárd (Sopron, 1944. február 12.) Soproni Képzőművészeti Társaság elnöke. A 80-as évek elején, mint a Hazafias Népfront városi titkára, nagy szerepet játszott a különböző civil szervezetek létrehozásában, illetve működtetésében. (*Művészetbarátok Köre, Magyar–Finn Baráti Kör, Corvinus Magyar – Osztrák Baráti Kör, Körösi Csoma Társaság Soproni Baráti Köre*). Közreműködésével, 1990-ben Cégbírószági bejegyzéssel, létrejött a Kulturális Egyesületek és Baráti Körök Szövetsége melynek első elnökével, Renner Kálmánnal, a Városi Tanácstól 1991-ben átvették a Soproni Füzetek kiadását. Ettől kezdve aktív tagja a kiadvány szerkesztő bizottságának, szerkesztőségének.

Kerék Imre (Háromfa, 1942. június 29.) József Attila-díjas költő, műfordító, kritikus, tanár. Nagyatádon érettségizett 1960-ban, 1961 végéig a Somogyi Néplap munkatársa volt, majd 1962–1966 között elvégezte a Pécsi Tanárképző Főiskolát. Magyar, orosz, rajz szakos tanári diplomát szerzett. Utána három évig Sávolyon, öt évig Fertőszéplakon tanított. 1974-ben került Sopronba, ahol a Szent Orsolya Római Katolikus Általános Iskola és Gimnázium könyvtárosaként dolgozott nyugdíjba vonulásáig. 1977-ben jelent

meg első önálló verseskötete Zöld parázs címmel, amely elnyerte a Művészeti Alap Elsőkötetesei Díját (1978). Eddig megjelent munkáit 29 kötet őrzi, az utolsó Mint eleven ígézet címmel látott napvilágot (*versek, 2017*). Alkotói munkásságáért többek között József Attila-díjjal (2003), Sopron Kultúrájáért-díjjal (2012), valamint Berzsenyi-díjjal (2013) tüntették ki.

Kiss Dávid (Sopron, 1989. október 23.) politológus, költő, családfakutató. A Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnázium Liceumban érettségizett, közéleti érdeklődése itt alapozódott meg. Budapesten a Corvinus Egyetemen diplomázott politológus szakon. Országos és nemzetközi szinten is részt vett a hallgatói és ifjúsági érdekképviselet munkájában. Verseit 2015 óta rendszeresen publikálja különböző irodalmi folyóiratokban. A Soproni Füzetekben 2016-ban jelent meg először. A Soproni Városszépítő Egyesület és József Attila Kör tagja. Jelenleg Budapesten él.

Kondor Lili diák, 14 éves.

Kostelec Éva a győri Apor Vilmos Katolikus Iskolaközpont vizuális és környezetkultúra tanára, 17 éve az Apor Vilmos Művészeti Iskola vezetője. 1981 óta résztvevője csoportos és egyéni kiállításoknak. 2013-ban ART 9000 díjat kapott, majd 2014-ben „A nemzet tehetségeiért” díjjal jutalmazták a tehetséggondozásban végzett munkájáért. Mestere Barabás László győri festőművész.

Dr. Kovács András Kapuvár, 1969. Teológus, tanár, publicista. A Szent Orsolya Gimnázium igazgatója. A Soproni Füzetek szerkesztőségének tagja. Írásai 1990 óta jelennek különböző napilapokban, folyóiratokban, antológiákban. Tizenegy önálló kötettel rendelkezik.

Kovács Borbála Sopron, 2004 Szent Orsolya Gimnázium 9.bg. osztályos tanulója. Verseivel, meséivel 3. osztályos kora óta vesz részt különböző pályázatokon

Kovács György (Budafok, 1948.) szobrászművész. Budapest VI. kerületében járta ki iskoláit. A Képzőművészeti Főiskolán diplomázott szobrász-restaurátor szakon 1973-

ban. Mesterei: Kéfer István irodalomtörténész, Dilong Sándor faszobrász, Szakál Ernő és Szabó Mária szobrászművészek segítették azáá lenni, aki lett. Volt Kölcseys diák, inas és segéd a Faszobrász KTSZ-nél, beosztott és főnök az Országos Műemléki Felügyelőségben, hallgató és tanár a Képzőművészeti Főiskolán. Köztéri szobrok és műemlékek restaurálása a kenyérkereső foglalkozása, az utóbbi években köztéri szobrai is megsokasodtak, elsősorban Sopronban és környékén. Munkáit 15 éve állítja ki. Írása először a Kortárs 2011. július-augusztusi számban jelent meg fivére, Kovács László Munkácsi-díjas festőművészre emlékezve. 2015-től a Soproni Füzetek közli írásait, verseit, grafikáit.

Dr. Kovács József László (Sopron, 1932. október 22. – Budapest, 2018. október 21.), az irodalomtudományok kandidátusa, irodalomtörténész, helytörténész. Soproni bencés diák volt. Csatkai Endre és Mollay Károly tanítványa. Fő kutatási területe a régi magyar irodalom, a német irodalom, a helytörténet, főképpen Sopron XVI-XIX. századi története, Ráckeve, Budaörs tárgyi, szellemi, lelki öröksége. Kandidátusi értekezése: Lackner Kristóf és kora (1971, 2004). 20 önálló könyv és több száz kisebb-nagyobb tanulmány szerzője, egyik legjelentősebb műve, amely forrása a soproni irodalomtörténet iránt érdeklődőknek A soproni Parnasszus (2003). A Soproni Szemlében 1957 óta, a Soproni Füzetekben 1980 óta publikál. Tanári munkája során tanított az ELTE-n, a debreceni, a miskolci egyetemen, a Károli Gáspár Református Egyetemen és a Zsámbéki Tanítóképző Főiskolán. Két múzeumot alapított: Ráckevén és Budaörsön. 2007-ben Sopron Kultúrájáért-díjat kapta. Ráckeve és Budaörs díszpolgára. Arany János-díjas pedagógus.

Kóhalmy Kristóf diák, az Eötvös József Evangélikus Gimnázium, Egészségügyi és Művészeti Szakgimnázium tanulója.

László Bandy (Budapest, 1941.) grafikus. Matematikát és kémiát tanult Egerben, de világlátásban mindig rajzolt. A hetvenes évek végétől térgrafikákat is készít. Sok éve elhivatottan tanít.

Magassy Lajos (Szombathely, 1974. április 30.) művészettörténész. Gyermekkora óta Sopronhorpácson él. A soproni Berzsényi Dániel Evangélikus (Liceum) Gimnázium és Kollégiumban érettségizett 1992-ben. Tanulmányait a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karán folytatta Piliscsában, ahol okleveles történelem szakos középiskolai tanár és angol nyelvtanár végzettséget szerzett. Ezután ugyanezen a karon elvégezte a művészettörténet szakot. Kutatási területe a 19. század eleji magyar festészet. A nagycenki Széchenyi István Emlékmúzeumban dolgozik művészettörténész beosztásban.

Magyar Mónika (Nyíregyháza, 1971. december 22.) grafikusművész. 1996-ban a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola földrajz-rajz szakán végzett, majd 2007-ben a Magyar Képzőművészeti Egyetem vizuális nevelőtanári szakán szerzett diplomát. Mesterei voltak Berecz András, Horváth János és Szepessy Béla. Tagja a Magyar Rézkarcoló és Litográfus Művészek Egyesületének, a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, a FidelissimArt társaságnak, illetve az Art Flexumnak. Hét egyéni és számtalan csoportos kiállítása volt. 2006-ban a Megyei Őszi Tárlat nagydíját, 2016-ban pedig az Országos Képzőművészeti kiállítás különdíját kapta meg.

Magyarné Derszib Eti (Sopron, 1948. február 27.) Rajz, matematika-fizika szakos tanár. A Nagycenken élő művész Mende Gusztáv soproni festőművész tanítványa. Európa szerte 60 önálló kiállítás és több tucat közös tárlata volt. A franciaországi Senlis-ban, 1990-ben és 1996-ban a Cziffra Alapítvány ösztöndíjasaként önálló kiállításokon mutatkozott be. 2006-ban megjelent életrajzi albumát írta és szerkesztette Magyar Balázs. Az 1989-től megújult Soproni Képzőművészeti Társaság alapító tagja.

Márkus Boróka diák, a Berzsényi Dániel Evangélikus (Liceum) Gimnázium, Kollégium és Szakképző Iskola tanulója.

Márkus Molly diák, a Berzsényi Dániel Evangélikus (Liceum) Gimnázium, Kollégium és Szakképző Iskola.

Mezei Zsuzsa (*Csány, 1949. január 21.*) előadóművész (*ének*), műszaki tolmács és nemzetközi konferenciaszervező. A Soproni Füzetek 2017-ben jelent meg először. Festészeti tanulmányok az folytatott a Képcsarnok Vállalatnál, valamint hazai és nemzetközi művésztelepen: Cegléd, Neumarkt, Kalotaszeg, Thurnau, Positano, Salzburg. Tanárai: prof. Hannes Baier, Somos Gyula. Fontosabb önálló kiállításai: Budapest (2009, 2015), Szarvas (2016), Sopron (2017). Több mint 200 közös hazai és külföldi tárlaton vett részt: Kuny Domokos Múzeum, Újpest Galéria, Németország, Ausztria, Olaszország, Horvátország, Erdély. Díjai: OKIT-díj (2006, 2013, 2017). Dulity Tibor Emlékdíj (2013). Az OKIT elnökség és a Soproni Képzőművészeti Társaság tagja 2000-től.

Nagy Alpár 1938-ban született Debrecenben. A Budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán szerzett diplomát. 1965-től a Soproni Állami Zeneiskola tanára, majd 1974-ig két gimnázium énektanára. 1966-71 években a pedagógus énekkar vezetője. 1974-től az Óvónőképző intézet oktatója, innen vonult 2000-ben tanszékvezető főiskolai docensként nyugdíjba. 1978-200 években a LFT soproni csoportját vezette. Több napilap és folyóirat tudósítójaként, kritikusaként is működött. Elsősorban Sopron és környékének zenei múltját kutatta. Önálló kiadványai is jelentősek.

Nagy Béla Lajos (*Cellödömök, 1949.*) grafikus-festő. 1957-ben költözött a család a Sopron melletti Harkára. Sopronban kezdett el rajzot tanulni (*tanárai Rázó József, Mende Gusztávné, Tóth Menyhért*). Kirakatrendező iskolát végzett, majd az Egri Tanárképző Főiskolán szerzett rajztanári diplomát. 1975-1983 között a Kirakatrendező és Dekoratórképző Iskola tanára volt, 1983-ban önálló grafikai stúdiót alapított. Alkalmazott grafikáit keveri a művészi munkával, amely egy egységes, könnyen felismerhető, egyedi stílust eredményez. Budapesten él és dolgozik.

Nyakas Szilárd (*Munkács, 1944. február 4.*) újságíró. Az 1971-es Riporter kerestetik vetélkedő egyik győztese, az MR1 Barátok Rádió nyugalmazott főszerkesztője. A Magyar Rádiózásért-díj tulajdonosa. Az ELTE

és a Károli Gáspár Református Egyetem oktatójaként, és a gondola online publicistájaként foglalkozott közéleti viták elemzésével. A Páneurópai Piknik 20 éves évfordulóját Berlinben előkészítő soproni küldöttség munkájának krónikása. Válogatott publicisztikáinak kötete: Magyar szöveg – Közélet és kommunikáció (*Mundus, 2008*). A Soproni Füzetekben 2014 óta publikál.

Pócza Irma (*Sopron, 1944. január. 15.*) festő. Szépséges városa maga a művészet számára. Szakmája a divat tervezése, jelenleg is – vallja magáról. 1992 óta fest, művésztelepen gyűjti folyamatosan a tudnivalókat. Budapesti szabadegyetemi kurzusokon már kilenc dolgos év van mögötte, ahol festőművészekről tanul töretlen lelkesedéssel. Vezetőségi tagja a Soproni Képzőművészeti Társaságnak, a Tisza-parti Mártélyi Szabadiskolának. Mártélyon a 2004-ben megalapított Tornyai Diplomát másodikként kapta meg munkássága alapján. A Soproni Füzetekben 2010 óta jelennek meg munkái.

Pokker Lili (*Sopron, 2000.*) a Soproni Széchenyi István Gimnázium 12. C osztályos tanulója.

Rakovszky Zsuzsa (*Sopron, 1950. 12. 04.*) Kossuth- és József Attila-díjas költő, író, műfordító. 15 önálló kötete jelent meg. Műfordítóként elsősorban angol, amerikai költők és prózaírók munkáit magyarítja. Átültette többek közt Wordsworth verseit, Suzan Sontag, Stephenie Meyer regényeit. Költészetét kezdetektől fogva széleskörű elismerés fogadta, művészetét a legangosabb hazai kitüntetésekkel és külföldi ösztöndíjakkal ismerték el. Legutóbb megjelent könyvei: Célia, (*Magvető Könyvkiadó Kft Budapest, 2017*), Történesek (*Magvető Könyvkiadó Kft Budapest, 2018*).

Rennerné Tóth Mária (*Maglóca, 1941. május 30.*) festő, rajztanár. A győri Felsőfokú Tanítóképzőben Cziráki Lajos volt rá nagy hatással. I. díjat nyert az intézeti pályázaton. Rajztanári oklevelet szerzett. Tanári pályáját általános iskolában kezdte, majd nyugdíjazásáig a Soproni Széchenyi István Gimnázium, illetve a Berzsényi Dániel Evangélikus Gimnázium (*Liceum*) rajztanára. 1998-tól fest

aktívan, a Soproni Képzőművészeti Társaság tagja. Témái körét a táj és a virágok alkotják, amelyeket érzékenyen akvarell technikával formál képpé. Rendszeresen részt vesz hazai és külföldi kiállításokon. Önálló kiállításai: 2002. Soproni Városi Könyvtár (ifj. Sarkady Sándor: *Virágcsendéletek és tájképek*), 2007. Várkerület Galéria (*Bősze Balázs: Csend, virágok, felhők*), 2010. Széchenyi-palota, 2017. életmű kiállítás – Várkerület Galéria (*Köves Andrea*). 2016-ban a Hűség Napján Sopronért Emlékérmeket vehetett át.

Ross Károly (*Egyed, 1954. szeptember 13.*) író. Sopronban él. Nyelvkönyvkiadót vezet. Négy kötete jelent meg eddig. Rendszeresen publikál országos lapokban (*Tiszatáj, Kortárs, Mozgó Világ, Irodalmi jelen stb.*). A Soproni Füzetekben a 80-as évek elejétől jelennek meg írásai.

Rujavecne Ferenczi Katalin (*Kapuvár, 1950. december 15.*) művészeti szervező. A Soproni Széchenyi István Gimnázium idegenforgalom-német tagozatán érettségizett. 2000-tól a Sopron Plaza Galériát, majd az Art Area Galériát (*Pum ház*) vezette. A Gyermekvédelmi Központból ment nyugdíjba. A szülei által alapított Ferenczi József Nemzetközi Alkotó- és Művésztabort édesanyjától átvéve, 2000-2016-ig vezette. Megnyitóival 2007-től rendszeresen jelen van a Soproni Füzetekben. 2010-től a fertőszéplaki LÁTKÉP Szabadtéri Galéria művészeti vezetője. A sarródi falugaléria gondozója. Szervezéssel és tanácsadással segíti a környék kulturális és közösségi életét. 2017 óta Sarród Díszpolgára. Férje és munkatársa Rujavec Jenő technikus.

Saitos Lajos (*Soponya, 1947. április 3.*) költő, író. Iskoláit Székesfehérvárott és a fővárosban végezte. Levelező gimnáziumban érettségizett, felsőfokú energetikus oklevelet szerzett, elvégezte a MÚOSZ újságíró stúdióját. Tizenhét éves korától jelennek meg írásai (*prózák, versek, újságcikkek*). Nagybbr nyilvánosságot egy tehetségkutató pályázat eredményeként kaptak versei, Ratkó József és Vasy Géza zsűrizésében. Újságíróként több alternatív napilap (*Fejér Kurír; Fejér Megyei Új Hírek*) alapításában is részt vett, volt a Győri Rádió tudósítója, a Fejér Megyei Hírlap mun-

katársa, innen ment nyugdíjba. Jelenleg a Vörösmarty Társaság Vár című folyóiratának olvasószerkesztője.

Sarkady Sándor (*Sáránd, 1935. március 7. – Sopron, 2014. december 11.*) író, tanár-költő, irodalmi organizátor. 1960-ban, 25 évesen került Sopronba, és haláláig élt a Leghűségesebb városban. A soproni irodalom alkotóinak taborba gyűjtését, antológiák szerkesztését, a soproni irodalom „szerény mindenesének” szerepét vállalta magára. Társz-szerkesztője volt Gárdonyi Bélával a fiatal költőket bemutató *Érlelő* (1973) című kötetnek. Nevéhez fűződik a város 700. évfordulójára megjelent Soproni írók antológiája (1976) című gyűjteményes kötet közreadása és a Val-lomások egy városról – Magyar írók Sopronról című kötet szerkesztése, amelyet az Akadémiai Kiadó jelentetett meg 1978-ban. 1978-2014 között főszerkesztője volt a Soproni Füzeteknek. Akkoriban számtalan fiatal tehetséget karolt fel és indított el az irodalmi pályán. Gyermekverseivel óvónők ezreit és kisgyermekek százazreit ajándékozott meg szerte e hazában (*Télkergető – gyermekversek, 1989*). Elsős önálló kötete Igazság pajzsával címmel csak 1991-ben jelenhetett meg a Szépirodalmi Könyvkiadó gondozásában. 1996-ban a Gyöngyhimmusz című kötete látott napvilágot a Patriot Kiadó gondozásában, amelyet 2005-ben a Minden élet szolgálat (*összegyűjtött versek*) és az Írom korom (*szépprózák*) kötetek követték az Edutech Kiadó műhelyéből. Írói és irodalomszervezői munkáját 1997-ben Sopron Kultúrájáért-díjjal, 2005-ben Pro Urbe Sopron-díjjal jutalmazták. 2011. december 14-én Sopron Megyei Jogú Város Díszpolgára elismerést vehette át. 2014. december 11-én hunyt el Sopronban. „A mindhalálig hívek” között, hitvese mellett alussa örök álmát az Új Szent Mihály temetőben.

Dr. ifj. Sarkady Sándor PhD (*Sopron 1964. szeptember 11.*) szakképzett könyvtáros és történelem-könyvtár szakos tanár. Első diplomáját könyvtár-történelem szakon, második diplomáját az ELTE Bölcsészettudományi karán, történelem kiegészítő szakon (1994-1997) szerezte. 1991-től a Soproni Füzetekben, 1992-től a Soproni Szemlében publikál. Kutatási eredményeit eddig nyolc könyvben

tette közzé. 2014-ben megjelent könyvében emléket állított az 1914-1921 között hősi halált halt selmeci diákoknak. „A soproni MEFESZ az 1956-os forradalomban” című könyve két kiadást ért meg. 2016-ban PhD doktori fokozatot szerzett.

Schneider Lipót (*Szombathely, 1948. július 13.*) költő. Az ÁFOR soproni dolgozója volt, nyugdíjas. Verseit a Kisalföld, a Vas Népe, a Magyar Ifjúság és az Ifjúsági Magazin közölte. Szerepelt az Érelőben (1973), a Soproni Írók Antológiájában (1976), a Soproni Füzetekben (1978, 1982, 1986, 1988, 1991-1992), valamint az Emlékek költigete (1987) című antológiákban. Kötete: Mozduló repedések (*Bősze Balázssal és Bugyi Sándorral közösen Antikva, Budapest, 1986*) Elhangzottak versei a Petőfi Rádióban és a Magyar Rádió győri stúdiójában. Első önálló kötete: Feltételes bölcsességek (*Zrínyi Kiadó, 1989*)

Soltra E. Tamás (*Pécs, 1955. április 30.*) szobrász és éremművész. 1973-ban végzett a pécsi Művészeti Szakközépiskola kerámia szakán, majd 1980-ban szerzett rajz-földrajz szakos diplomát a pécsi Tanárképző Főiskolán. 38 éve foglalkozik művészetpedagógiával. 1984 óta él Sopronban, szobrászattal, érmészettel és pénztervezéssel foglalkozik. 22 köztéri munkája valósult meg, 155 csoportos kiállításon vett részt. 1994 óta a Soproni Egyetem Alkalmazott Művészeti Intézetének docense. Alkotói munkásságáért Sopron Kultúrájáért-díjjal (2000) tüntették ki, alkotásaival többek között I. díjat nyert a Nemzetközi Kortárs Meghívásos Éremversenyen (*New York, 2014*), valamint a Nemzetközi Emlékérme Versenyen (*Moszkva, 2017*).

Dr. univ. Somfalvi György 1939-ben Budapesten született. A Soproni Egyetem Faipari Mérnöki karán 1963-ban okl.mérnöki diplomát szerzett. 1964. szeptemberétől oktató az Egyetem Építészeti Tanszékén, nyugugalomba vonulásáig elsősorban mint oktató, valamint kutatóként. Családjával Sopronban él.

Sógor Béla (*Sopron 1941. – Dunaújváros 2016.*) költő. Sopron–Celldömölk–Vasvár–Dunaújváros volt az életútja. Közgazdasági technikumot végzett. Irodalmi színpadi

és színjátszó-rendezői ismereteket szerzett. Újságírást tanult, majd népművelő, könyvtár szakon szerzett diplomát Szombathelyen. Az első kiadvány, amiben szerepelt: Kísérlet kalapáccsal, Soproni Fialok Antológiája 145 gépelt oldal, a kötet szerzői: Polgár Tibor, Sógor Béla, Márton Attila, Stász Lajos, Bősze Balázs (1971). Versei a korabeli napi, hetilapokban, periodikákban jelentek meg, valamint a Soproni Füzetekben (2014-2016). Könyvei: Mi emberek (2013), Toll hegyén (2013), Hangulatok időrendben I-II. (2014), Kószálmi hívlak (2015), Álmodj a holnapra (2015), Levelet küldök (2016). Hozzáértő, baráti, olvasói segítségével a Térdepelvé című kötet posztumusz kiadásban 2016 decemberében unokaöccse, Sógor Ferenc szerkesztésében jelent meg.

Soós Kamilla (*Csorna, 2002*) A Széchenyi István Gimnázium 10. D osztályos tanulója.

Surbán Frang Zoltán (*Iván, 1916. augusztus 18. – Sopron, 1984. december 10.*) író, költő, újságíró, majd fizikai munkás. Első regénye (*Praeludium*) 1935-ben jelent meg. Jogi tanulmányai mellett írt és szerkesztette a Magunk Útját. 1939-ben a Magyar Nemzet belső munkatársa lett, de 1945-ig írt az Életbe, az Új Időkbe, a Jelenkorba, a Népszavába, a Tolnai Világlapjába is. Jelentek meg írásai a Rapszódia két tételben című és a Soproni írók antológiájában, a Soproni Magazinban, a Könyvbarátban, a Kritikában, a Könyvtárosban, az Élet és Irodalomban, az Új Emberben, a Páosztörtézetben (*München*), az Ötágú Sípban (*New Brunswick*) valamint a Soproni Füzetekben (1978-1984) rendszeresen.

Sz. Egyed Emma (*Kőtelek, 1935. január 12. – Sopron, 2016. június 15.*) szobrász, éremművész. A Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karának tanára volt. A klasszikus természet elvű művészet képviselője. Éremművészetével vált ismertté a hazai és a nemzetközi kiállításokon. Rendszeresen készített a Magyar Nemzeti Bank felkérésére emlékérmé terveket. 1976-tól haláláig tagja volt az Országos Érembiennále Rendezőbizottságának. 1985-ben alapító tagja volt a Magyar Rajztanárok Országos Egyesületének.

Egyéni kiállítása először 1966-ban a soproni Fesztőteremben volt. Számtalan díjat kapott, többek között megkapta a Magyar Szobrász Társaság díját, Nemzetközi Dante Kispasztikai Biennále Manzu érmét és különdíját, Sopron Kultúrájáért-díjat (1998).

Sz. Konez István (Pécs, 1961. április 19.) szerkesztő. Negyven könyv és tíz CD szerzője, szerkesztője, társszerzője. Írásait hét nyelvre fordították le. Ismertebb könyvei: Az első ötven év (riportkönyv Sztevanovity Zoránról, 1993), Fél száz év (kötet Demjén Ferencről, 1996), A város mindörökké (győri történetek, 2004) Álmodik a gyomor (gasztro-nómiai kalandozások, 2012), Sopron allegro (várostörténeti kötet, 2014). Fontosabb CD-i: Családrégény (Gerendás Péter lemeze, valamennyi dalszöveg szerzője, 2010), Hűségriadó (Tom Lumen és Papp János albuma, a prózaversek szerzője, 2018). Radnóti-díj (2018).

Szabó Attila (Győr, 1957. november 1.) könyvtáros. Könyvtár-magyar szakos tanárként dolgozott több évtizedig a nagyecenki Széchenyi István Általános Iskolában. 1996 óta él családjával Sopronban, 2012 óta a soproni Széchenyi István Városi Könyvtár könyvtárosa. 2008 óta szerkeszti a Nagycenki Füzetek helytörténeti sorozatot. Publikációi a Soproni Füzetekben: Derszib Eti „Festői Sopron” c. kiállítása elé (Soproni Füzetek, 2011. p. 191-194.), Megmarad a szeretet és annak alkotása (Soproni Füzetek, 2013. p. 206-209.) Minden élet szolgálat. Sarkady Sándor (1935-2014). Életút kiállítás és emlékező beszélgetés a Széchenyi István Városi Könyvtárban (Soproni Füzetek, 2015. p. 47-55.)

Szabó Katalin (Hajdúvid, 1957. július 4.) festő. 1980-ban vegyész-mérnöki diplomát szerzett a Budapesti Műszaki Egyetem. 1981-től Sopronban él. 2000 óta aktívan fest. Belföldi, erdélyi, szlovák, ausztriai alkotóműhelyekben képi magát. Technika-íllag és témáiban sokoldalú, nyitott a modernre. 2007-ben jelent meg Fények című kiadványa verseivel, festményeivel. Könyvborítót tervez (2013, 2016). Főnix Művészeti Nívódíjat kapott (Debrecen, 2007), 2014 óta szabadfoglalkozású festőművész Bécsben. A Soproni

Képzőművészeti Társaság, az Atelier 19 és a Sektion K tagja. 2015 óta publikál a Soproni Füzetekben.

Szekeres Mária (Újrána, 1948. szeptember 18.) költő, szerkesztő. 20 éve él újra a szülőfalujában, Újrána, immár nyugdíjas-ként. Sopronban érettségizett a József Attila Gimnáziumban francia szakon. Három diplomát szerzett, szociológusi, karitás munkás és gyermek- és ifjúságvédelmi diplomát. Dolgozott szociológusként, közgazdászként. Szociális munkásként nyugdíjazásáig. Rendszeresen jelennek meg írásai lapokban. A Soproni Füzetekben 2012 óta publikál. Eddig hat önálló kötetet adott ki. Sorsfordító állomás volt életében, 36 évesen a megtérés. Ez meghatározza az életét, írásainak témáját. 11 éve szerkeszt egy irodalmi periodikát Mosonmagyaróvár térségében Aranypor címmel.

Szényi Péter (Sopron, 1945. október 11.) festő. A Soproni Széchenyi István Gimnáziumban érettségizett, majd egészségügyi diplomát szerzett és ezen a területen dolgozott nyugdíjazásáig. Gimnáziumi éve alatt rajztanárainak hatására már aktívan foglalkozott a festéssel. Ifjúsági pályázatokon többször volt díjazott. Mestereinek Mende Gusztáv, Szarka Árpád és Roisz Vilmos festőművészeket vallja. 1980-as évektől számos egyéni és kollektív kiállítás résztvevője. Őszi Tárlatok, az Art Focus nemzetközi vándorkiállítás résztvevője volt. Az „En Fám” helyi képzőművészeti pályázat és kiállítás közönség díjasa. A Soproni Képzőművészeti Társaság alapító tagja, több cikluson át vezetőségi tag és alelnöke is volt.

Ifj. Szepes Gyula (Budapest, 1950. február 13.) festő, grafikus, szobrász. 1957-1962 között Párizsban, majd 1977-1982 Berlin élt, ott végezte el a Képzőművészeti Főiskolát. Jelenleg Hegykőn lakik. Egyéni kiállításai: 1985. Swedt, 1988. Storkow, 1996. Beeskow, 1997. Duing, 1998. Hamburg, 2007., 2009. Beeskow, 2011. Sopron (Lábas ház, megnyitotta Huszár László). Családi kiállítások: 2004. Érd (Városi Művelődési Központ, A három Szepes. Szepes Gyula, Szepes Péter és ifj. Szepes Gyula tárlata. Megnyitotta Losonci Miklós művészettörténész), 2008. Balf (József

Attila Művelődési Ház, Mesterhármas Szepes Gyula, Szepes Péter és ifj. Szepes Gyula kiállítása. Megnyitotta Losonci Miklós művészettörténész, 2012. Sopron (*Pannonia Galéria, A négy Szepes – Megnyitotta: Igrez Katalin tanár*).

Szepes Péter (*Budapest, 1944. augusztus 9.*) festő, grafikus. Sopronban él és alkot, főként grafikával, rézkarccal, akvarell és akril festéssel foglalkozik. 1957-től 1962-ig Párizsban élt. 1974-ben megalakítja az AFIT vállalat Képzőművész Körét Sopronban, 1989-ben megalakítja az ALPOK Képzőművészeti Kört. Főbb önálló kiállítások: MTESZ székház (1989), Sopron Hotel Kisgaléria (1990, megnyitotta: Bősze Balázs) Balf (*Angyalok eljövetele*, 2005, megnyitotta Huszár László), Balf (*Belső tájakon, Párizs csökjá*, 2014, megnyitotta Huszár László). Családi kiállítások: 2000. Sopron (*Apáról fiúra, Szepes Gyula (1902-1992) és Szepes Péter kiállítása*), 2004. Erd (*Városi Művelődési Központ, A három Szepes. Szepes Gyula, Szepes Péter és ifj. Szepes Gyula tárlata. Megnyitotta Losonci Miklós művészettörténész*), 2008. Balf (*József Attila Művelődési Ház, Mesterhármas Szepes Gyula, Szepes Péter és ifj. Szepes Gyula kiállítása. Megnyitotta Losonci Miklós művészettörténész*), 2012. Sopron (*Pannonia Galéria, A négy Szepes – Megnyitotta: Igrez Katalin tanár*).

Szurokné Strassner Klára (*Sopron, 1950. április 2.*) festő. Sopronban él és alkot. Mesterei Roisz Vilmos és Szabó Béla. A selyemfestés technikáját Helena Hagendoortól tanulta. Rendszeresen részt vesz hazai és nemzetközi alkotótáborokban és kiállításokon. ART FÓKUSZ 2000 vándorkiállítással Európa számos országában megismerték alkotását. Képei sajátosan tükrözik átélt élményeit. A Soproni Képzőművészeti Társaság vezetőjének tagja. Szervezője volt a Barokk Nemzetközi Alkotótábornak. Öt alkalommal volt önálló kiállítása. Elismerő oklevéllel díjazták munkáit Sopronban 1996-ban, 2002-ben. A XX. Országos képző és iparművészeti tárlaton, és a reneszánsz éve pályázaton 2008-ban. Az én fám című kiállításon közönség díjban részesült 2011-ben.

Taschner Frigyes (*Sopron, 1931. június 1.*) Sopronban szerzett tanítói, Budapesten tanári oklevelet. A festészet iránti érdeklődését, tanulmányai során, Tolcsvay Nagy Géza művésztanár keltette fel. Intenzívebben 1974-ben kezdett festéssel foglalkozni. Tanárai Mühl Aladár, Roisz Vilmos és Szarka Árpád festőművészek voltak. Képeinek témáit a természetből meríti, kedveli az erdős, hegyes, vízpartos csendéleteket. Munkái kezdetben pasztell képek voltak, majd folyamatosan tért át olaj technikára. Ismereteit állandó önképzéssel bővíti. A Soproni Képzőművészeti Társaságnak magalakulása óta tagja. A kollektív tárlatok állandó résztvevője Egyéni kiállítása 2006-ban, 2011-ben, és 2016-ban volt a Várkerület Galériában.

Tóth Éva (*1960. 09. 16.*) Sopron Megyei Jogú Város önkormányzati képviselője Villamosmérnöki diplomát szerzett, majd Magyarországra áttelepülését követően a Pápai Református Teológia hitoktató szakát végezte el. 2003-ban újságírói végzettséget szerzett Budapesten. 1980-1986 között – a legsötétebb romániai diktatúra éveiben – volt a temesvári magyar diákrádió, az M-Stúdió adásainak szerkesztője, a temesvári magyar diákság művelődési életének, fórumainak, közösségi- és közéleti szervezője, Műszaki értelmiségi erdélyi magyarként, többekkel együtt vállalta a kultúra, a művészet és művelődés területén a magyar megmaradásért folytatott szellemi küzdelmet. Művészi tárgyú recenziói, elemzései, kritikái – glosszái, interjúi és riportjai 1998-at követően soproni és országos lapokban jelentek meg. Megalakulásától kezdve volt a cyberpress.sopron.hu internetes magazin felelős szerkesztője, később felelős kiadója. 2004-től a politika és közélet területén – az értékelvűség érvényre juttatásának szándékával – vállalt folyamatosan aktív szerepet, Sopron önkormányzati képviselőjeként. Másfél évtizedig Firtl Mátyásnak, a térség országgyűlési képviselőjének munkatársaként dolgozott. 2018 óta az Eszterháza Kulturális, Kutató- és Fesztiválközpont kommunikációs és marketing igazgatója.

Tóth Sándor (*Szolnok, 1939. augusztus 18.*) József Attila-díjas költő, műfordító, irodalomtörténész, újságíró, ny. egyetemi docens.

Esztergomban a ferenceseknél érettségizett. Teológiát tanult, majd az ELTE-n szerzett diplomát történelem magyar szakon. Az Új Ember katolikus hetilap munkatársa volt, évekig a Vigília rovatvezetője. A Keresztény Élet hetilap egyik alapító-munkatársa. 2004 óta a Magyar Katolikus Rádió szerkesztője. 1990-1994 között a KDNP egyéni parlamenti képviselője. A Pázmány Péter Katolikus Egyetemen tanított, az Esztergomi Vitéz János Főiskola tanszékvezetője volt. Világirodalmi fordításait Selma Lagerlöf, Milan Rúfus és Pavol Strauss műveiből válogatta. Teológiai műveket fordított olasz nyelvből. Több verses- és prózakötete jelent meg. Megkapta a Magyar Köztársaság Érdemrend kiskeresztjét (1993), a Pro Urbe Esztergom-díjat (2003), a Pro Cultura Christiana-díjat (2009) és a Magyar Érdemrend tisztikeresztjét (2016).

Török Bernadett (*Kapuvár, 1949. március 30.*) festő, magyar-rajz szakos tanár. Gyermekkorát Fertődön töltötte, Sopronban érettségizett, jelenleg is a városban él. Tanára M. Lándori Angéla volt. Szegeden szerzett magyar-rajz szakos tanári diplomát. Mesterei: Cs. Pataj Mihály, Fischer Ernő voltak. A soproni Lackner Kristóf Iskola, majd a Széchenyi István Gimnázium rajztanára volt. Tagja a Magyar Rajztanárok Országos Egyesületének. Nyári alkotótáborok művészeti vezetője, tanára. Művészettörténeti kirándulások szervezője. A Soproni Képzőművészeti Társaság tagja, korábban vezetőségi tagja és alelnöke volt. 2002-ben a Megyei Őszi Tárlat díjazottja. Számos hazai és külföldi csoportos kiállítás résztvevője. Több önálló kiállítása volt (*Sarrod, Sopron, Budapest, Kapuvár, Szombathely, Szentes, Fertőhomok*).

Tranta Julianna (*Sopron, 1961. február 8.*) festő, szellemi szabadfoglalkozású. Görcsönyben él. Mühl Aladár tanítványa, elsősorban akvarelleket alkot. Festményeit különböző pályázatokon, díjazták I. és II. helyezéssel, többet arany és ezüst fokozattal. 2002-ben elnyerte a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete, illetve a Soproni Képzőművészeti Társaság díját. A festészet mellett rajzfilm-tervezőként dolgozott. Mese és gyermekversei jelentek meg. Alkalmazott grafikusként több kiadványt, CD borítót, csomagolást jegyez.

Most látott napvilágot 2019-es művész-falinnaptára, amely 13 festményt, 12 prózaverset tartalmaz. Társszerzője Sz. Koncz István.

Dr. Turbuly Éva (*Nova, 1956. december 21.*) történész, levéltáros. Sopronban él, 2016 óta publikál a Soproni Füzetekben. Az ELTE történelem-levéltár szakán végzett. 12 évig dolgozott a Zala Megyei Levéltárban. 1992-2011 között a Soproni Levéltár igazgatója. 1992 óta tagja a Soproni Szemle szerkesztőbizottságának, majd szerkesztőségének. 2014-től szabadúszó. 1983-ban doktori, 1995-ben PhD tudományos fokozatot szerzett. Kutatási területe kezdetben a feudális vármegye működése. Sopronban a levéltár 31 kiadványának kiadója, közülük számos szerkesztője, több szerzője. 2006 óta készít életmű interjúkat jeles személyiségekkel, tudósokkal, művészekkel.

Turbuly Lilla (*Nova, 1965. február 24.*) költő, író, színikritikus, a Tánckritika és a Kútszéli Stílus főszerkesztő-helyettese. Budapesten és a Zala megyei Náprádfán él. Az ELTE jogi karán és a BTK magyar szakán szerzett diplomát. 2001 és 2008 között Sopronban élt. 2008-ig jogászként dolgozott, azóta író, színikritikus. A Soproni Füzetekben 2008 óta publikál. Felnőtteknek és gyermekeknek is ír. Eddig kilenc kötete jelent meg, köztük versek, regények, mesekönyvek. Két színdarabját is bemutatták. A Szépirók Társaságának tagja. Aranyvackor-díjas meseíró. Legutóbbi kötete: *Alkonykapcsoló (versek, 2018)*.

Vargha Kitti Zsuzsanna a hegykői Fertő-táj Általános Iskola 7. osztályos tanulója.

Varga Regina (*Sopron, 1998.*) a Soproni Széchenyi István Gimnáziumban érettségizett 2018-ban, jelenleg az ELTE angol-japán szakos első éves hallgatója.

Völgyi János (*Hidegség, 1950. július 24.*) festő, költő. Hegykön él, nyugdíjas. A Soproni Füzetekben 2002 óta publikál, ahol versei, illetve festményei jelentek meg. Festészetrel már négy évtizede foglalkozik, ezzel párhuzamosan verseket is ír. Egyéni kiállítások: Csorna (1994), Breitenbrunn (*Auszt-*

ria, 1994), Kapuvár (1999), Hegykő (2003), Nagycenk (2006), Sopronbánfalva (2016), Hegykő (2017). Csoportos kiállítások: Art Focus (Sopron, 2002), Megyei Őszi Tárlat (Sopron, 2008), Amator Artium (Győr, 2009), XVIII. Őszi Tárlat (Sopron). Megjelent verseskötetei: Emlékek örökzöld fája (1997), Időkérés (2017), Tavasszal meghalni nem szabad (2017).

Vörös Renáta (Sárvár, 1977. augusztus 29.) festő. Gyermeke ösztönzésére kilenc éve kezdett el festéssel foglalkozni. Először a gyerekzoba falára, majd vászonra. A sopronkövesdi polgármester felkérésére a Kulturális Örökség Napjai alkalmával, a festőtáborban készült alkotásait mutatta be. Ezt követően kiállított a soproni Várkerület Galériában és az Újkéri Tájházban. Mesterektől tanult, jelenleg grafikusképző iskolában fejleszti tudását.

Wéberné Nagy Kutasi Erzsébet (Kapuvár, 1950. április 11.) festő. Sopronban él, nyugdíjas. Harmadik éve publikál a Soproni Füzetekben. 2008-tól megszűnéséig tagja volt az Alpok Képzőművészeti Körnek, ahol az alapok elsajátítását Sosztarich András segítette neki, majd önképzéssel fejlesztette tudását. Négy önálló kiállítás mellett, sok csoportos kiállításon vett részt. 2015-ben részt vett a Soproni Őszi Tárlaton. Alkalmazott technikáim: grafika, tus, akril, akvarell, olaj, pasztell, monótipia. 2017-ben lett a Soproni Képzőművészeti Társaság tagja.

Dr. Dr. h.c. Winkler András (Szombat hely, 1942. szeptember 3.) nyugdíjas egyetemi tanár, prof. emeritus, rektor emeritus. Sopronban él. Doktoranduszokat oktat a Soproni Egyetemen. A Soproni Füzetekben 2002 óta publikál. Első verseit második osztályos általános iskolás korában írta. A Berzsenyi Gimnáziumba kerülve a Faliújság szerkesztője lett, a Nemes Magyar Társaság titkára, majd elnöke volt (1959-1960). 1965-ben szerzett faipari mérnöki oklevelet. 1961-1964-ig, és 1974-1980 között a Soproni Egyetem című ifjúsági újság főszerkesztője. Versei jelennek meg a megyei ifjúsági lapban, a Jövendőnkben. 1963-tól tagja a későbbi Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiumának. Kilenc évi mérnöki tevékenység után a Soproni

Egyetemre, tanársegédként, előbb kandidátusi, majd tudomány doktora címet szerez az MTA-n. 1989-től egyetemi tanár, az egyetem rektora 1997-ig. 130 szakmai publikációja jelent meg. Továbbra is verseket, rövid prózákat ír, diákdalokat komponál. Első kötete 1999-ben jelent meg, amelyet további 20 követett. A Faipari Himnusz szerzője. Szakmai és tudományos munkásságáért 2000-ben Széchenyi-díjat kapott.

Dr. Zentai László (Sopron, 1950. szeptember 16.) nyugalmazott minisztériumi főosztályvezető, kormányzati főtisztviselő, az Országgyűlés Hivatalának szakmai főtanácsadója, a Soproni Füzetek főszerkesztője. A Közszolgálati és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem óraadó tanára. Szilasligeten él. 50 esztendeje jelennek meg írásai napi- és hetilapokban, folyóiratokban, antológiákban. A Magyar Arany Érdemkereszt birtokosa. Hat önálló könyvet adott közre. Legutóbb megjelent kötetei: Mikor jön az öreg? (Grafit Public Kiadó, 2017), Fel a hatodikra (Civil Flotta Kiadó, 2018). Lemosott idő – címmel, összegyűjtött versei 2019 tavaszán jelennek meg a Civil Flotta és Grafit Public Kiadók közös gondozásában. A jövő évi, jubileumi Ünnepi Könyvhéten a Civil Flotta Kiadó adja közre Bolhasípok Jankó városában – című regényét.

Zsirai László (Sopron, 1956. április 18.) Magyar Arany Érdemkereszttel kitüntetett író, költő, publicista, irodalmi szerkesztő. A Magyar Írószövetség tagja. Budapesten él. A JEL folyóirat szépirodalmi rovatvezetője. Írásai 1973 óta jelennek meg hazai és külföldi lapokban, folyóiratokban, antológiákban, rádiókban, televíziókban. 1978 óta folyamatosan a Soproni Füzetekben is. Két könyvét miniszteri alkotói támogatással írta. Tizenegy önálló kötete közül a legutóbbi: Erről-arról, innen-onnan (esszék, HUNGAROVIX Kiadó, 2017).

Zsombolyai Mária (Nagyecsed, 1947. július 24.) 1957 óta Oroszlányban él. Tanulmányait Pécsen és Budapesten végezte. Első önálló kiállítása 1968-ban volt. Mestereinek Závory Zoltán és Buna Konstantin festőművészeket vallja. 1994-ben lett tagja a Soproni Képzőművészeti Társaságnak. 48 önálló kiállítása mellett számos kollektív kiállításon vett

részt. Művészi és közösségi tevékenységéért 2013-ban „Komárom-Esztergom Megyéért” díjban részesült. Festményei olaj, akvarell, akril, gouache és selyem technikával készülnek. Angyal Mária művészettörténész írta róla: „Képei művészi felkészültségét, a kolorit iránti fogékonyságát bizonyítják. Kompozíciós rend, dekoratív színgazdagság, plasztikus felületek, és bizonyos esetekben belső csend jellemzi”.

TARTALOM

TARTALOM

Zentai László: A mögöttünk hagyott négy évtized 5

SOPRON KULTURÁLIS ÉLETE 7

Gerhard Cervenka: Fess mezőt, egy kertet,
fess meg a saját paradicsomodat! 9

Devecseri Zoltán: „Vannak vidékek, gyönyörű tájak”, arcok,
színek ... és ... Sopron! 11

Dorosmai Erzsébet: Sárgák, narancsok és ultramarinkék 13

Eszik Alajos: A Fidelissima Csoport kiállításához 16

Prof. Dr. Fábíán Attila: A XXI. Országos Érembiennále
díjazottainak kiállítása és Sz. Egyed Emma emlékkiállítása . 20

Fejér Zoltán: A soproni ódon patinák születése 22

Fejér Noémi: Tabu 26

Frang Gizella: Összművészeti kiállítás Brennbérgben 29

Füzi Edit: Gódor József fotókiállításának megnyitója 32

Gosztonyi Miklós: Érzelmi nyitottságra van szükség a zenei
gondolatok befogadására 34

Gosztonyi Miklós: A budapesti Nemzeti Színházban játszik
a soproni színművésznő 36

Havasréti Béláné: Kostelec Éva kiállításának megnyitója 38

Ilon Gábor: A Soproni Képzőművészeti Társaság kiállítása elé . . . 40

Jakabné Tóth Márta: Herczeg Anikó kiállítása elé 42

Magassy Lajos: Magyar né Derszib Eti jubileumi kiállítása elé . . . 44

Honti Krisztina – Rennerné Tóth Mária: A brennbergi templom
kincsei 49

Rujavecne Ferenczi Katalin: Cristina Vic Echegoyen kiállítása . . . 51

Sz. Koncz István: Tranta Julianna képei előtt 53

Tóth Éva: Borsodi Zsuzsa tűzben égetett és lelket hordozó
kerámiái 58

Török Bernadett: Horváth Ferenc Péter kiállításának megnyitója . . 62

Ifj. Dr. Sarkady Sándor: 125 éve született Becht Rezső 64

IN MEMORIAM 66

Bernáth Csaba: Apám 69

Bősze Balázs: Naplórészletek 71

Büki Attila: Ami megtart II. 73

Cs. Varga István: Sarkady Sándor emlékezetére	76
Gottschling Gyula László: A harangok bevonultak	89
Gréczi Zsoldos Miklós: Szép idő volt, jó idő volt...!	92
Nagy Alpár: In Memoriam Kovács Sándor	99
Nyakas Szilárd: „Nehogy disszidáljatok!”	104
Tóth Sándor: Soproni szerenád	110

VERSEK, SZÉPPRÓZÁK 112

Bibor István: Epigrammák	115
Bibor István: Négy tétel	115
Both Balázs: Vörösmarty	118
Both Balázs: A 259-es határjel	118
Both Balázs: A Soproni Szent Orsolya-templom 150. évfordulójára	118
Botos Ferenc: Várhely	120
Böröndi Lajos: A hajó elment	121
Böröndi Lajos: A mosolyra fakadt isten	121
Böröndi Lajos: A tortából egy kis szelet	122
Bősze Balázs: A fényt hoztad	123
Bősze Balázs: Aranyár	123
Bősze Balázs: Emléktábla avatón	124
Bősze Balázs: Fenyvesek, tölgyesek, bükkök	124
Bősze Balázs: (Hegyeink körben...).	125
Bősze Balázs: Zongorafutam sopronbánfalva fölött	126
Böszörményi Zoltán: A hold és a tó	127
Böszörményi Zoltán: Késő bánat	128
Böszörményi Zoltán: Piros szalag	129
Böszörményi Zoltán: Magány	131
Büki Attila: 1889. május 15.	132
Büki Attila: A Római kéziratokból	132
Dalos Margit: Válság	134
Devecseri Zoltán: Egy hosszú nap vátozatai	138
Büki Attila: Alsóbélatelep, 1973	139
Büki Attila: A felejtés mestersége	139
Büki Attila: Napot tartani, imádkozni	140
Drescher J. Attila: Az idő múlása	141
Drescher J. Attila: Mű-Hely	141
Drescher J. Attila: Mennyszág	141
Drescher J. Attila: Hit s megváltás közt	141

Drescher J. Attila: Kopogtat	142
Drescher J. Attila: Jó volna újra	142
Drescher J. Attila: Mérték	142
Drescher J. Attila: Ez a kávé napja volt	143
Dylan D. Tides: Betűtésza	144
Dylan D. Tides: Kíváncsiak	146
Dylan D. Tides: A szobor	148
Dylan D. Tides: Hazanéző	149
Eiger Levente: A réztekercsek titka	152
Élő Csenge Enikő: Félúton	157
Élő Csenge Enikő: Praktika	158
Hadarits Kristóf: Gulliver utazása a pokol országában.	159
Hegyí Ferenc: Szomszédság	169
Hegyí Ferenc: Betlehem	172
Horváth Ábel: Vázlat	175
Horváth Ábel: Akkor elsején bánfalván	175
Horváth Ábel: Köszönöm hogy itt voltál	176
Huszár László: Gyengéd ébresztő.	177
Ízes Mihály: Duna.	178
Juhászné Bérces Anikó: Szarvasbögés	179
Kerék Imre műfordításai	
Johann Wolfgang Goethe: Vándor éji dala	180
Johann Wolfgang Goethe: Római elégiák	180
Kiss Dávid: Családfakutatás	181
Kiss Dávid: Dekolonizáció	182
Kiss Dávid: Intermezzo.	183
Kovács György: Z úr és az öreg angyal.	184
Kovács György: Z úr és az éjszaka hangjai	185
Kovács György: Z úr látogatása a mennyországban.	186
Kovács György: Z úr találkozása a szentlélekkel.	189
Rakovszky Zsuzsa: Három kép a város történetéből	192
Rakovszky Zsuzsa: Kertitörpék	198
Ross Károly: Várakozás	201
Saitos Lajos: Jámbor ének	205
Sarkady Sándor: Dobszóló	206
Schneider Lipót: Hieronymus Bosch Jézusa.	207
Schneider Lipót: Pessimistán	208
Schneider Lipót: Pogány szerelem	208
Sógor Béla: Szél szalad.	209

Sógor Béla: Nem múlik	209
Surbán Frang Zoltán: Áldomás	210
Surbán Frang Zoltán: Emlékezés apámra	210
Surbán Frang Zoltán: Mai fiatalok	210
Surbán Frang Zoltán: Reggel	211
Surbán Frang Zoltán: Levél a város széléről	212
Szekeres Mária: Az időről	216
Szekeres Mária: A perc kitágul.....	217
Taschner Frigyes: Vigasztaló	218
Tóth Sándor: Alkony a Forum Romanumon	218
Turbuly Lilla: Vadon	219
Turbuly Lilla: Apu, Te!	220
Völgyi János: Átötletem	221
Völgyi János: Sonja	221
Völgyi János: Várj még.	221
Völgyi János: Security	222
Winkler András: Sopron	224
Winkler András: Bölcsesség	224
Winkler András: Bánat	224
Winkler András: Fohász az útmenti fákért	224
Winkler András: Szomorú találkozás	225
Winkler András: Ötlet	225
Winkler András: Az ágyam	225
Winkler András: Az utolsó vershez	225
Zentai László: A vers	226
Zentai László: A kápolna titka	227
Zentai László: Az utolsó lélegeztetőgép	232
Zentai László: Rávisz a szívem.	235
Zsirai László: Nyitány.	236
Zsirai László: Fohász a szenvedőkért	237
Zsirai László: Elsősegély	237

TANULMÁNYOK, JEGYZETEK 238

Kara Anna — Turbuly Éva: Mécs László soproni és Sopron Vármegyei kapcsolatai	241
Cs. Varga István: Kodály Zoltán és „gyóntató papja”: Nádasi Alfonz.	252
Cs. Varga István: „Szolgálni küldött közénk az Isten.”	270

Gordos Anna: Archeológia ecsettel, Giczy János festészetéről . . .	273
Kovács József László: A „népdal”	279

DIÁKKÖLTŐK, DIÁKÍRÓK **285**

Ben Sassi Yasmin: Karácsony után egy perccel	287
Bere Vanessa: Ballagunk.	288
Dominkovits Márk: Nem Tudhatod	289
Gárdai Flóra: Kanye West És Az Irodalomverseny (23. Fejezet) . .	290
Halász Patrícia: Belső	294
Hruby Réka: Harcaink	295
Kondor Lili: Egy lány végzetes napjai	297
Kovács Borbála: A tulipánfa ajándéka	299
Kőhalmy Kristóf: Ősz.	302
Márkus Boróka: A világ, amelyben élünk.	303
Márkus Boróka: Egy sugár a nap szeméből	303
Márkus Molly: Egy relatív kedves kávézóban történt	304
Pokker Lili: Emlék	305
Soós Kamilla: Cím nélkül.	306
Soós Kamilla: Képzeld el	306
Soós Kamilla: Az élet hibája.	307
Soós Kamilla: Küzdelem a szerelemért	308
Varga Regina: Mi választjuk csatáinkat	309
Vargha Kitti Zsuzsanna: Egy sugár a nap szeméből	311

SZEMLE **314**

Drescher J. Attila: Tér, idő, számtan.	316
Kovács András: Történetek visszafele...(?)	320
Hegyí Ferenc: Fény- és lombhullámok.	321
Frang Gizella: Soproni gyökerek – évszázadnyi élettörténet	323
Gáspár-Singer Anna: Emlékmozaikok rendszerezése	327
Büki Attila: Gondolatok Giczy János képzőművész albumáról . . .	330
Zsirai László: „A csendet szívvel kell hallgatni”	333
Kiss Petronella: Rakovszky Zsuzsa: Történesek	337
Szabó Attila: Németh László: A világ közepe.	339
Zsirai László: Bősze Balázs újabb naplórészletei.	340

ALKOTÓINK **343**

KÉPEK JEGYZÉKE **371**

KÉPEK JEGYZÉKE

TARTALOM

Bazsóné Nagy Gabriella: Árnyak és fények (fotómontázs).....	217
Bokán Csilla: Tossa de Mar	133
Borsodi Zsuzsa: A boldogság kék madara (kerámia).....	58
Búzás Tünde: Gaia	31
Büki Attila: Nádas.....	176
Cervenka Gerhard: Hesperidák melon-jai	10
Cristina Vic Echegoyen: Asian-beach.....	51
Czanik Ferenc: Ölelés	11
Dedinszky Márta: Nyári idill	75
Derszib Eti: Dunakanyar Dömösnél	45
Dorosmai Erzsébet: Bozsoki kastély	117
Fejér Zoltán: Kumelhámos allegória	25
Fülöpné Farkas Gyöngyi: Tűzlovag	137
Gáspárdy Tibor: A lépcső.....	313
Giczi Lajos: A soproni zeneiskola.....	143
Giczy János: Csöpög.....	273
Giczy János: Nagy Pieta	275
Giczy János: Szent Mihály-templom tavasszal.....	278
Grabner József: Faluvég	14
Hartner Vilma: Sarródi fészer	145
Helyes Jenő: Cím nélkül	126
Herczeg Anikó: Rondella.....	42
Horváth Endre: Akt	235
Horváth F. Péter: Gambrinus	62
Horváth Zsolt: Soproni udvar	88
Jakabné Tóth Márta: A dal születése.....	120
Keresztény Richárd: Kőszeg – Hősök kapuja (fotó).....	40
Keresztes Anna: Kőfejtő	226
Kostelec Éva: Zár.....	38
László Bandy: Cím nélkül	283
Mezei Zsuzsa: Minden elmúlik - Róma (Foro Romano).....	156
Miklós Horváth István: Utcarészlet	109
Nagy Béla Lajos: Estéli harangszó	111
Pócza Irma: Dimenzió.....	215
Rennerné Tóth Mária: Tavaszodik	211
Soltra E. Tamás: Felhőtlenül.....	19
Sz. Egyed Emma: Hieronimus Bosch.....	21

Szényi Péter: A magány	119
Szepes Gyula: Ősz	293
Szepes Péter: Taródi vár.....	191
Szurokné Strassner Klára: Őszi erdő (selyem)	200
Taschner Frigyes: Tavaszi hangulat	178
Török Betti: Nyár a Hanságban	206
Tranta Julianna: Megfeszítve	53
Völgyi János: A múlt töredékei.....	174
Vörös Renáta: Csendélet.....	151
Wéberné, Nagy Kutasi Erzsébet: Az igazgyöngy palotája	204
Zsombolyai Mária: Majk (selyem)	158